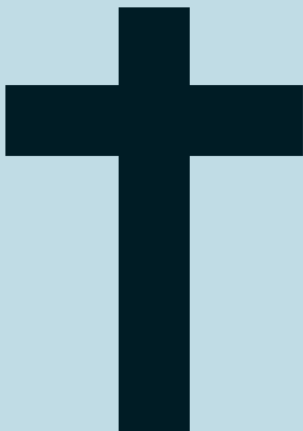

Cõãmacũ mecũã
wedesei

New Testament in Tuyuca

Cõãmacũ mecũã wedesei New Testament in Tuyuca

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Tuyuca

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Tuyuca

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-08-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022
a71ca523-cda5-572a-9b0b-61d9ea37d1a8

Contents

San Mateo	1
San Marcos	65
San Lucas	105
San Juan	171
Hechos	220
Romanos	279
1 Corintios	309
2 Corintios	335
Gálatas	352
Efesios	363
Filipenses	373
Colosenses	379
1 Tesalonicenses	386
2 Tesalonicenses	391
1 Timoteo	394
2 Timoteo	401
Tito	406
Filemón	409
Hebreos	411
Santiago	432
1 San Pedro	439
2 San Pedro	448
1 San Juan	453
2 San Juan	459
3 San Juan	460
San Judas	461
Apocalipsis	464

MATEO

Jesucristoye quetire jóarigue

*Jesucristo ñecāsũmũã
(Lc 3.23-38)*

¹ Jesucristo ñecāsũmũãye wãme ãno jóanoã. Jesucristo Abraham pārãmi, teero biiri David pārãmi niinanusegu niiyigu.

² Abraham Isaac pacũ niiyigu.

Isaac Jacob pacũ niiyigu.

Jacob Judá, cãũ sōwũsũmũã, cãũ baira pacũ niiyigu.

³ Judá Fares pacũ, teero biiri Zara pacũ niiyigu. Cũã paco Tamar niyigo.

Fares Esrom pacũ niiyigu.

Esrom Aram pacũ niiyigu.

⁴ Aram Aminadab pacũ niiyigu.

Aminadab Naasón pacũ niiyigu.

Naasón Salmón pacũ niiyigu.

⁵ Salmón Booz pacũ niiyigu. Booz paco Rahab niyigo.

Booz Obed pacũ niiyigu. Obed paco Rut niyigo.

Obed Isaí pacũ niiyigu.

⁶ Isaí õpũ David pacũ niiyigu.

David Urías namo niimirigomena Salomónrẽ põnacutiyigu.

⁷ Salomón Roboam pacũ niiyigu.

Roboam Abías pacũ niiyigu.

Abías Asa pacũ niiyigu.

⁸ Asa Josafat pacũ niiyigu.

Josafat Joram pacũ niiyigu.

Joram Uzías pacũ niiyigu.

⁹ Uzías Jotam pacũ niiyigu.

Jotam Acaz pacũ niiyigu.

Acaz Ezequías pacũ niiyigu.

¹⁰ Ezequías Manasés pacũ niiyigu.

Manasés Amón pacũ niiyigu.

Amón Josías pacũ niiyigu.

¹¹ Josías Jecónias, teero biiri cãũ baira pacũ niiyigu. Cũã niiritabere Babilonia dita macãrã Israelya põna macãrãrẽ ñee, néewarucuyira cũãya dita Babiloniapu.

¹² Cũãrẽ néewari siro, Jecónias Salatiel pacũ niiyigu.

Salatiel Zorobabel pacũ niiyigu.

¹³ Zorobabel Abiud pacũ niiyigu.

Abiud Eliaquim pacũ niiyigu.

Eliaquim Azor pacũ niiyigu.

¹⁴ Azor Sadoc pacũ niiyigu.

Sadoc Aquim pacũ niiyigu.

Aquim Eliud pacũ niiyigu.

¹⁵ Eliud Eleazar pacũ niiyigu.

Eleazar Matán pacũ niiyigu.

Matán Jacob pacũ niiyigu.

16 Jacob José pacu niyigu. José María manu niyigu. Coo Jesús paco niwō sáa. Jesús Cōāmacū beserigu Cristo niī.

17 Teero tiiró, Abrahammena pñatocuti catorce pōnarī macārā basocáputiyira téé David bauáritomena. Too síro Daviména pñatocuti catorce pōnarī macārā basocáputinemoyira, téé Israelya pōna macārārē Babilonia ditapu cūārē ñeewari siro. Too síro cūārē ñeewari siro, catorce pōnarī macārā basocáputinemoyira sūcā téé Cristo bauáritomena.

Jesucristo bauárigue

(Lc 2.1-7)

18 Jesucristo bauárigue biiro wáayiro. María cūū paco Joseména manucutigodo tiyigo. Cūā pwarā niādari suguero, Espíritu Santo tutuaremena niipacó niitoayigo.

19 José coo manu niigūdu coo niipacó niirére ññagū, “coore duujāgūda” jī wācūmiyigu. Cūū basocā āñugū niijīgū, basocā tuocóropu wedesādugariyigu. Teero tiigú, “yayıro coore duujāgūda” jī wācūmiyigu.

20 Cūū teero wācūrī, quēērōpu ángele * cūārē jīyigu:

—José, David pārami niñññsegu, María ñañarō tiirīwo. Boboré manirō coomena wāmoslaya. Espíritu Santo cūū tutuaremena coore niipacó wáari tiirigu niīwī.

21 Coo wīmagūrē apagodaco. Cūū wāmecutigudaqui Jesús. Cūū wāme “basocāre netōnégū” jīidugaro tiia. Cūū basocā ñañarē tiiré wapare netōnégūdaqui, jīyigu ángele.

22 Tee niipetire Cōāmacū jīriroborora wáaro tiyiro. Profetare ateré jóadutiayigu:

23 Sicó numiō ãmãmena niññaripaco, niipacó nii, pñacutígodaco.

Cūū wāme Emanuel niīadacu,† jī jóadutiayigu. Emanuel “Cōāmacū marīmena niī” jīidugaro tiia.

24 José wācāgū, ángele dutiariguere tiyigu. Maríare cūāya wiipū néewayigu, ñmucutiguda jīgū.

25 Teero tiipacá, coo wīmagū apaadari suguero, coomena niññariyigu. Bauári siro, cūārē “Jesús wāmecutigudaqui” jīyigu.

2

Masrī basoca Jesuré ññarā jearigue

1 Jesús Judea dita niirī macā Belénpu bauáyigu. Cūū bauárito, Herodes judíoaya dita ōpū niyigu. Teeburecorire ãmñã masrī basoca muīpū mññatirope macārā Jerusalénpu jeayira.

2 Toopú jeara, sãññáyira:

—¿Judíoa ōpū niigūdu noopú bauáyiri? ʕsã pñtopu muīpū mññatirope cūūyagu ññocōwūrē ññawū. Teero tiirá, cūārē padeorá atiwū, jīyira.

3 Tee quietire tñoríra Ōpū Herodere wedera jeayira. Teeré tuogú, bayiró wācūpatiyigu. Niipetira Jerusalén macārācā teerora wācūpatiyira.

4 Herodes niipetira paiaré dutiráre, teero biiri Moisés jóarigue bueráre sñocó, sãññáyigu:

—¿Cōāmacū beserigu noopú bauágudari? jīyigu.

5 Cūā yñuyira:

* 1:20 Português: anjo. † 1:23 Isaías 7.14.

—Judea dita niiri macã Belénpu bauágudaqui. Teeré jĩ jóarigu niiwĩ profeta. Ateré jóarigu niiwĩ:

⁶ Belén Judea ditapu niiri macã bári niiri macã mee niia atiditapúre. Tiimacã macũ òpũ wáagudaqui.

Cõamacũyara Israelya põna macãrãrẽ cotegudu niigũdaqui,* jĩ jóarigu niiwĩ, jĩiyira.

⁷ Too síro Herodes yayióremena masĩrí basocã cãũ putopu sũocó, cããrẽ sãĩnáyigu:

—¿Deero biiri peti ñocõãwú bauári? Ññũrõ wedeya múãcã, jĩiyigu.

⁸ Wedeari siro, Belénpu ticoco, cããrẽ jĩiyigu:

—Wĩmagũ bauárigure sãĩnãrã wáaya. Cũũrẽ buará, yũcãrẽ wedera atiwa sũcã. Yũcã cũũrẽ padeogũ wáagudu tia, jĩimiyigu.

⁹ Cũũ cããrẽ wedeari siro, netõjõâyira sũcã. Maapu cãã wári, ñocõãwú cããyara macãpu cãã ñnarigura cãã sũguero sũgewayigu. Wĩmagũ niirõ sotoapu jeagura, ñocõãwú putuãncãyigu.

¹⁰ Teero tiirã, ñocõãwãrẽ bayirõ useniyira.

¹¹ Tiwiipũ sããjeara, wĩmagũrẽ, cãũ paco Maríamena niigũrẽ ññayira. Ñicãcoberimena jeacũme, cũũrẽ padeoyira. Too síro cãã néewartibarire pãõ, cãũrẽ oro, sĩĩpẽburo bauré sitiaãñũre, teero biiri apeyé sitiaãñũrecãrẽ “mirra” wãmecutirere ticoyira.

¹² Too síro Cõamacũ cããrẽ quẽẽrõpũre “Herodere ñnarã cãmeputúarijãña” jĩiyigu. Teero tiirã, cããyara ditapu putuawara, apemapé putuajõâyira sãa.

Egiptopu Jesuré néedutiwarigue

¹³ Masĩrí basoca putuawari siro, ángele quẽẽrõpũ Joseré jĩiyigu sũcã:

—Wãcãñã. Wĩmagũrẽ pacoménarã Egiptopu néedutiwaya. Toopũ niijãrã wáaya ména. Yũũ “néeputuaatiya” jĩĩrpu, néeputuaatiwa sũcã. Herodes wĩmagũrẽ siãdugágu, ãmaãdutigudu tiĩ, jĩiyigu.

¹⁴ Cũũ teero jĩĩr tuogũ, ñnamirã wãcã, wĩmagũrẽ pacoménarã Egiptopu néedutiwayigu.

¹⁵ Herodes catirõ põõtẽõrõ niiyira toopũre. Cãã teero tiiríguemena Cõamacũ jĩĩrirobirora wáaro tiiyiro. Profetare ateré jóadutiugu: “Yũũ macũ Egiptopu niimirigure sũowitíwũ”, † jĩ jóadutiugu.

Herodes wĩmarãrẽ siãcõãdutiwigue

¹⁶ Too síro Herodes “masĩrí basoca yũũre jĩĩditojãya” jĩ, bayirõ cúayigu. Teero tiigũ, ãmũã wĩmarãrẽ Belénpu niirãrẽ, tiimacã wesapu niirãcãrẽ puacãmã duarõ sũorãre siãcõãpetidutiugu. Masĩrí basoca cãũrẽ wederirobirora “nocõõrã bũcũáqui” jĩ wãcũyigu.

¹⁷ Cũũ teero tiidutiwiguemena profeta Jeremías jóare diamacũ wáaro tiiyiro. Ateré jóarigu niiwĩ:

¹⁸ Ramã macãpũre basocã booritua, bayirõ utiri tuonóyira.

Raquel pãrãmérã niinanũsera numiãpu cãã põnarẽ bayirõ utiyira.

Cãã põnarẽ siãrĩ ñnarã, “wãcũtutuaya” jĩĩr booríyira, ‡

* 2:6 Miqueas 5.2. † 2:15 Oseas 11.1. ‡ 2:18 Jeremías 31.15.

jĩ jóarigu niwĩ.

¹⁹ Herodes diari, José Egiptopura niyigu ména. Toopú ángele quēērōpu cūārē jĩyigu:

²⁰ —Wācāñá. Wĩmagūrē pacoménarā Israel ditapu néepuawayaya. Wĩmagūrē sīadugámirira diapetijōāwā, jĩyigu.

²¹ Cūū teero jĩrĩ tuogú, wācā, wĩmagūrē pacoménarā néepuatiyigu Israel ditapu.

²² Herodes macū Arquelao cūū pacure Judea dita ōpū wasoyigu. José tee quetire tuogú, cuiyigu. Judeapure wáadugariyigu. Cōāmacū quēērōpu wedenorigu niijigū, Galilea ditare netōjōāyigu sáa.

²³ Toopú jeagu, Nazaret macāpu niigū wáayigu. Jesús toopú niiriguemena profetas jóare diamacú wáaro tiyiro. Ateré jóarira niwā: “Basocá cūārē ‘Nazaret macū niĩ’ jĩādacua”, jĩ jóarira niwā.

3

Juan Bautista wederigüe

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Teeburecorire Juan basocāre wāmeōtiri basocu Judea ditapu basocá manirōpu wáayigu. Toopú basocá cūū putōpu jearāre wedeyigu.

² Ateré jĩyigu:

—Cōāmacū dutirē marĩpure niādare jeadarōpu tiia. Teero tiirá, múā ñañaré tiirēre wācūpati, wasoyá, jĩyigu.

³ Profeta Isaías* Juan tiādarere jóarigu niwĩ:

Sīcū yucu manirō, basocá manirōpu

bayiró busurómena wedegudaqui:

“Sīcū ōpū atiadarimarē quēnarō tiiróbiro,

marĩ Ōpū atiadari suguero,

múā ñañaré tiirēre duujá, añurō niyueya”, jĩgūdaqui,†

jĩ jóarigu niwĩ.

⁴ Juanyáro sutiró camello póarimena tiiriro niyiro; cūū siatúrida wáicu caseroda niyiro. Cūū yaaré yeseroa, macānucū macārā mumíāoco niyiro.

⁵ Jerusalén macārā, paḡ Judea dita macārā, teero biiri paḡ día Jordán wesa macārā cūū wederi tuorá wáayira.

⁶ Cūā ñañaré tiirēre wedenetōāri siro, día Jordánpu cūārē wāmeōtiyigu.

⁷ Paḡ fariseo basoca, saduceo basoca wāmeōtidutira jeari ñnagū, cūārē jĩyigu:

—Múā tiiditōrepira, jĩditōrepira niĩ! “Marĩ wāmeōtinorira dícu niirĩ,

Cōāmacū bayiró cúare marĩrē jearicu”, jĩ wācūremena atimiājyū múā.

⁸ Diamacārā múā ñañaré tiirēre wācūpati, wasorá, múā añurō tiirēcūtiremena ēñōñá.

⁹ “Ēsā Abraham pārāmerā niinunusera niijirā, Cōāmacū ññacorore añurā niĩ”, jĩ wācūrijāña. Múā wācūrere wasohéri, Abraham pārāmerā niirē wapamaniā. Cōāmacū boogú, ate ūtāperimenarā Abraham pārāmerārā cotowéomasĩqui.

¹⁰ Múā ñañaré tiidúheri ñnagū, Cōāmacū múārē cōāgūdaqui. Sicagú yucḡu ñañaré ducacutirigüre cōmeāmena nucōrīmenapḡa páata, pecamerḡu sóecōārō tiiróbiro múārē tiigūdaqui.

* 3:3 Isaías tíatōpu Jesucristo atiditapú atidarere jóayerigu niwĩ. † 3:3 Isaías 40.3.

11 Ñañaré tiirére wācūpati, wasoríguere ññorārē wāmeōtia ocoména. Āpī yuu siro atiqui. Cūu yuu nemorō tutuagu niiqui. Cūu aññunetōgū niiqui. Yūupeja cūūrē sicārībridojācu. Cūupeja nemorō aññurō tiigúdaqui mǎārē: Espiritu Santore ticodiocogūdaqui, mǎāmena niirucujāārō jīīgū. Ñañarére sócōārō tiiróbiro mǎā ñañaré tiirére cōāgūdaqui.

12 Cūu trigore ññanogūdu tiiróbiro niī. Teeperire merēā, teesatirire merēā cūūgūdaqui. Teeperire ññanogūdaqui cūūye ññanori wiipū. Teesatirire sóejāgūdaqui pecame yatitherimepū, jīiyigu Juan.

*Juan Jesuré wāmeōtirigue
(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)*

13 Too síro Jesús Galileapū niīarigu día Jordánpū atiyigu Juan patorpū. Cūūrē wāmeōtidutigū atiyigu.

14 Juanpe boorímiyigu. Cūūrē jīiyigu:

—Mūpe yūre wāmeōtigano niā. ¿Deero tiigú “wāmeōtiya yūre” jīī? jīiyigu.

15 Jesús yūyigu:

—Teero tiijāna ména. Niipetire Cōāmācū marīrē tiidutírobirora tiiró booa, jīiyigu.

Juan “jáu” jīī, cūūrē wāmeōtiyigu.

16 Wāmeōtitoaari siro, Jesús maajeánucāyigu. Wācūña manirō ūmāše pǎdōjāyiro. Jesús Espiritu Santo sícū bua tiiróbiro baugú diiátiri ññayigu. Cūūpe jeapeayigu.

17 Teero wáari, ūmāšepū wedeseri tuoyíra:

—Āni yuu macū yuu bayiró maīgú niī. Cūūmena bayiró useniā, jīiyigu.

4

*Wātīārē dutigú Jesuré jīīcōāsāmirigue
(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)*

1 Too síro Espiritu Santo Jesuré basocá manirōpū néewanetōyigu, wātīārē dutigú jīīcōāsāārō jīīgū.

2 Toopáre cuarenta bñrecori, cuarenta ñamirí yaariyigu. Too síro juabóayigu.

3 Wātīārē dutigú Jesús puto wáa, cūūrē jīiyigu:

—Mū Cōāmācū macū niigū, atepá ūtāpáre pǎ cotowéoya, jīīmiyigu.

4 Cūūpe yūyigu:

—Cōāmācūye queti jóaripūpū ate jóarigue niā: “Yaaré dícu basocáre catiri tiiría. Niipetire Cōāmācūye wedeserecā cūārē catiri tiia”,* jīī jóarigue niā, jīiyigu.

5 Too síro wātīārē dutigú cūūrē Jerusalénpū “Cōāmācūya macā” cūā jīīrí macāpū néewayigu. Toopáre Cōāmācūwii sotoapū néemūā,

6 cūūrē jīīmiyigu:

—Mū Cōāmācū macū niigū, ānopámena bupudíaya. Cōāmācūye queti jóaripūpū ate jóarigue niā:

Cōāmācū cūūyara ángleare mūrē cotedutigūdaqui.

Mūrē ūtāgāpū ññaapeari jīīrā, bocañeādacia,†

jīī jóarigue niā, jīīmiyigu.

7 Jesús cūūrē jīiyigu:

* 4:4 Deuteronomio 8.3. † 4:6 Salmo 91.11-12.

—Cōāmacūye queti jóaripũpũ ate jóarigue niĩā: “Cōāmacū mũũ Õpũ wedeserere ‘¿diamacārã niĩmiĩto?’ jĩrã, cūũrẽ tiiẽñodutirijãña”,‡ jĩ jóarigue niĩā, jĩyigu.

⁸ Too síro ùtãgũ ùmuãnetõrigupũ néemuãyigu sũcã. Toopũ niipetire atibáreco maquẽ macārĩrẽ, teero biiri teemacārĩ cwoǵere ãnopetĩjãyigu.

⁹ Cūũrẽ jĩmiiyigu:

—Mũũ yũũre ñicãcoberimena jeacũmu, “mũũ yũũ õpũ niĩā” jĩ padeorĩ, ate niipetire mũũrẽ ticoguda, jĩmiiyigu.

¹⁰ Jesús cūũrẽ jĩyigu:

—Wáagũa, Satanás. Cōāmacūye queti jóaripũpũ ate jóarigue niĩā: “Cōāmacū mũũ Õpũ sícũrẽna padeoyá. Cūũ dutirẽ dícsũre tiiyá”,§ jĩ jóarigue niĩā, jĩyigu.

¹¹ Wãtĩārẽ dutigũ wáajõãyigu. Ángelea Jesurẽ tiiápura jeayira.

Jesús Galileapũ buenñcãrigue

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹² Jesús “Juanrẽ peresu sõnecoayira” jĩrẽre tũoyigu. Teero tiigũ, Galilea ditapũ wáayigu.

¹³ Nazaret macārẽ netõwá, Capernaumpe niigũ wáayigu. Capernaum Galileataro wesa, Zabolõnya dita, teero biiri Neftaliya dita wesapũ niĩā.

¹⁴ Cūũ toopũ wáari, profeta Isaías jóarirobirora wáaro tiiyiro. Aterẽ jóarigu niĩwĩ:

¹⁵ Zabolón, teero biiri Neftalícãya dita macārã,

día pairímaa wesa macārã,

día Jordán apeniñapũ macārã,

teero biiri Galilea dita macārã judíoa niĩhẽrã

¹⁶ múã naĩtĩarõpũ niirãbiro Cōāmacūyere tuomasĩricu;

ãñurõ bóere ñnarã tiirõbiro múãrẽ netõnégũdũre ñnaadacu.

Diarira tiirõbiro niirã bóaneõrã niicu;

múã bóebatere ñnarã tiirõbiro cūũrẽ ñnarã, useniãdacu,*

jĩ jóarigu niĩwĩ.

¹⁷ Jesús toopũ jeagu, basocãre buenñcãyigu. “Cōāmacū dutirẽ múãpũre niĩãdare jeadaropũ tiiã. Teero tiirã, múã ñnarẽ tiirẽre wãcũpati, wasoyá”, jĩyigu.

Jesús bapari wai wasarĩ basocare “jãmũ” jĩrigue

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Jesús Galileataro wesapũ wáayigu. Toopũ wáagu, sícũpõna pũarãrẽ buajeayigu. Simón, apetõre Pedro suonógũ, cūũ bai Andrés niiyira. Wai wasarĩ basoca niijĩrã, bapigu cõãño, wai wasara tiiyira.

¹⁹ Jesús jĩyigu cūũrẽ:

—Jãmũ yũũmena. Múã mecũtígãrẽ wai wasarĩ basoca niĩā; too síropũre múã basocãre yẽe quetire ãñurõ wederĩ basoca wáaadacu sáa. Teerẽ wederĩ, paũ padeoãdaca, jĩyigu.

²⁰ Teerẽ tuorã, máata cūãye bapiyucũre toorã cūjã, Jesuména wáajõãyira.

²¹ Too netõwá, ãpẽrã pũarã sícũpõnarẽ ñnayigu. Zebedeo põna Santiago, cūũ bai Juan niiyira. Cúã pacũmena doorĩwapũ bapiyucũre jeesãñáyira. Jesús cúãcãrẽ “jãmũ” jĩyigu.

²² Cūũ teero jĩrĩ tuorã, máata tiiwurẽ, cúã pacũre cūũ, wáajõãyira Jesuména.

‡ 4:7 Deuteronomio 6.16. § 4:10 Deuteronomio 6.13. * 4:16 Isaías 9.1-2.

Jesús paꝝ basocáre buerigue
(Lc 6.17-19)

²³ Jesús niipetiro Galilea ditapꝝ judíoꝝ neáre wiseripꝝ buewarucuyigu. Ññuré queti “Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩadare jeaadaro tiia” jĩĩrere wedeyigu. Niipetire cúã diarecutire, cúãrẽ õpũũĩ pũniré netõnéyigu.

²⁴ Cúã teero tiire quetire niipetira Siria dita macãrã masĩpetijõãyira. Teero tiirã, niipetira diarecutirare cúã putopũ néewayira. Æpẽrã merẽã biiré diarecutira, Æpẽrã õpũũĩ pũniré cuorãre néewayira. Wãtĩã sããnorirare, ñamadiare cuorãre, wãamasĩhẽrãrẽ néewayira. Jesús cúãrẽ netõnéyigu.

²⁵ Paꝝ Galilea dita macãrã, Decápolis macãrĩ macãrã, Jerusalén macãrã, Judea dita macãrã, día Jordán apeniñapũ macãrã cúãrẽ nunũyĩra.

5

Jesús ãtãgũpũ basocáre buerigue

¹ Jesús paꝝ nunũrĩ ññagũ, ãtãgũpũ mũãwawi. Toopũ cúũ jeanuãrĩ, ãsã cúũ buerã cúũ pũto neãwũ.

² Ateré buewi:

Ateré tiirãno useniya
(Lc 6.20-23)

³ —“Cõãmacũ tiĩãpuremena dícu cúũ booré tiimasĩã” jĩĩrãno useniya. Cõãmacũ dutiré cúãpũre jeatoaa.

⁴ ‘Bóaneõrãno useniya. Cõãmacũ cúãrẽ yeeripũnapũ usenire ticogũdaqui.

⁵ “‘Ûsã Æpẽrã nemorõ upũtĩ macãrã niĩã” jĩĩ wãcũhẽrãno useniya. Cúã Cõãmacũ “ticogũda” jĩĩri ditare ñeeãdacua.

⁶ ‘Diamacũ maquẽ, teero biiri ãññuré bayirõ tiidugãrano useniya. Cõãmacũ tiĩãpuremena cúũ boorére tiimasĩãdacua.

⁷ ‘Æpẽrãrẽ bóaneõ ññarãno useniya. Cõãmacũ cúãrẽ bóaneõ ññagũdaqui.

⁸ ‘Ññuré wãcũ tũgueñarãno useniya. Cúã Cõãmacũrẽ ññããdacua.

⁹ ‘Ññurõ niirecutire wãari tiirãno useniya. Cõãmacũ cúãrẽ “yũũ põna niĩyã” jĩĩgũdaqui.

¹⁰ ‘Cúã Cõãmacũ boorére tiiré wapa Æpẽrã ññarãõ netõrĩ tiinórãno useniya. Cõãmacũ dutiré cúãpũre jeatoaa.

¹¹ ‘Múã yũũre padeoré wapa Æpẽrã múãrẽ ññarãõ jĩĩ, ññarãõ netõrĩ tiĩãdacua. Noo ññarãõ niiré jĩĩditoadacua múãrẽ. Cúã teero tiirĩ, múã useniãdacua.

¹² Too síropũre múã ãmuãsepu pairõ wapatãre buaãdacu. Teero tiirã, bayirõ useniña. Múãrẽ tiirõbirora ññarãõ tiĩãperucuyira múã sugũero niiriracãrẽ profetare.

Jesuré padeorã móã, sããwócore tiirõbiri niĩyã
(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ ‘Marĩ yaaré poaaro jĩĩrã, móãrẽ sããã. Múã móãbiri niĩã atibũrecopũre. Móã ocare petirĩ, ocanemorĩ tiimasĩña manicú. Tee deero tiĩãdare mee niicu. Teero tiirã, teeré soperetõpũ cõãjãcu. Basocã cutadiyõcua.

¹⁴ ‘Múã sããwócore tiirõbiri niĩã atibũrecopũre. Sicamacã ãtãgũ sotoapũ niirĩ macãrẽ yayiõmasĩña manicú.

¹⁵ Basocã sããwócorigare sãããri siro, moocũriya. Teero tiirõno tiirã, ãmuãrõpe péoya, niipetira tiwiipũ niirãrẽ bóebatecoaro jĩĩrã.

16 Tiigá sīawócorobirora múácā basocá ññacoropure aññurō tiirécūtiya. Múā aññurō tiiri ññarā, āpērācā múā Pacu ũmũāsepu niigárē “aññunetōjōāgū niiqui” jīādacua.

Moisére dutiré cūūrigue maquē

17 'Biuro wācūrijāña yuare: “Moisére dutiré cūūrigue, teero biiri profetas jóariguere cōāgū atigu tiijājiyi”, jīi wācūrijāña. Teeré cōāgū mee atiwu. Teeré “diamacūrā biirope niā” jīigū atiwu.

18 Yñu aterēja diamacūrā jīi: Ūmũāse, atibúreco niiritabere Cōāmacū péerogā tee dutirére cōāriqui. Niipetire cūū “biuro wáaadacu” jīirigue diamacū wáaro tiādacu.

19 Tee dutirére péerogā netōñucāgūno búri niigú niigūdaqui Cōāmacū Ōpū niirōpore. Āpērārē netōñucārī tiigúnocā teorora biigūdaqui. Āpī tee dutirére diamacū tiigúnopre, āpērārē teeré tiidutīgúnopre ōpū tiiróbiro niigūdaqui Cōāmacū Ōpū niirōpore.

20 Múārē ate wedea: Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca “ūsā Cōāmacū boorére aññurō tiia” jīimiya. Múā cūā nemorō Cōāmacū boorépere tiihéra, Cōāmacū pūtopu wáaricu.

Cúare ñañaniā (Lc 12.57-59)

21 'Tuojiyu múā ñecūsūmũārē wederiguere: “Basocáre sīārjāña. Sīāgūno queti beserī basocu pūtopu néewa, wedesānogūdaqui”.

22 Yñupeja múārē ateré wedea: Cūūya wedegūmena cúagūno besegú pūtopu néewa, wedesānogūdaqui. Cūūya wedegure “mñu waramanígū niā” jīi buijāgūno Judíoare Dutirá Peti pūtopu néewa, wedesānogūdaqui. Cūūya wedegure “wáicu tiiróbiro wācūrē cūoa mñujā” jīigúnorē pecamepu sóecōārīquio niā.

23 'Teero tiigú, mñu Cōāmacūwiipu Cōāmacūrē padeogú, apeyenó ticogūdu tiicú. Ticoadari suguerogā, wācūbuacu: “Yáa wedegū cúa niiqui yñumena; yñu cūārē ñañarō tiātu”, jīi wācūcu.

24 Mñu ticoadarere duupéo, cūūrē acabóre sāisugúegu wáaya. Teero tiári siro, “Cōāmacūrē ticoguda” jīiriguere ticoya sáa.

25 'Mñugē wedesārigūmena queti beserópu wáarara, boyeromena quēnosugúeya. Quēnosugúeheri, mñugē besegúpyre ticojāgūdaqui. Cūū suragarpyre ticojāgūdaqui sáa. Cūāpura peresuwiipu sōñecoadaqua sáa.

26 Yñu mñugē aterēja diamacūrā jīi: Mñu wapatípetihegu, witiuicu, jīiwī Jesús.

Āpī ñumorē ñeeaperijāña

27 Jesús wedenemowī:

—Múā ate wederiguere tuojiyu: “Āpī ñumorē ñeeaperijāña”.

28 Yñupeja ateré diamacūrā jīi: Sīcū numiōrē ñañarē tiidugáremena ññagūno cūū wācūrēmenarā coomena ñañarō tiiarigubiro niitoaqui.

29 'Diamacū macā capea ññarē* múārē ñañaréte tiiri tiibócu. Teero wáari, tiigará odewecōjāña. Teero tiiró, sicaróra múáya ōpū macārō cōōrī, aññujā. Niipetiri ōpū pecamepu cōōrīpeja, ññañetōjōācu.

* 5:29 “Capea ññarē” jīiré “marī ñañarē tiidugáre” jīidugaro tiia.

³⁰ Diamacá macã wãmo† múãrê ñañarêre tiiri tiibócu. Teero wáari, tiwãmorê páatacõájãña. Teero tiiró, sicaróra múãya õpũ macãrõ cõõrĩ, ãñujãã. Niipetiri õpũ pecamepũ cõõrĩpeja, ñañanetõjõãcu.

Nũmosãnumiãrê cõãrijãña
(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Múã atecãrê tvojũyu: “Nũmorê cõãgã, ‘atewapá mũnrê cõãã’ jĩrĩpũrê jóa, coore ticoro booa”.

³² Yũpeja ateré diamacárã jĩã: Sícũ cũũ nũmo ãpĩmẽna ñeeaperipacari, coore cõãgã, coore ãmũãmena ñeeapearigo tiirõbiro pũtuári tiiqui. Sícũ cõãnorigomena nũmocutigã ãpĩ nũmomẽna ñañarõ ñeeapegũ tiirõbiro pũtuáqui.

“Teerora tiíada” jũrê maquẽ

³³ Tvojũyu sũcã múã ñecũsũmũãrê wederiguere: “Mũũ ‘Cõãmacũ wãmemena tiigũda’ jĩrĩrobirora jĩditoro manirõ tiiyá”.

³⁴ Yũpeja ateré diamacárã jĩã: Múã ãpẽrãrê “teerora tiigũda” jĩrã, Cõãmacũ wãmemena jĩrijãña. “Ëmũãsemena diamacárã jĩã”, jĩrijãña. Ëmũãsepũ Cõãmacũ dutiduiqui.

³⁵ “Atibãrecomena diamacárã jĩã”, jĩrijãña. Atibãrecocã Cõãmacũye dupori pesarõ tiirõbiro niirõ tia. “Jerusalénmenacãrê diamacárã jĩã”, jĩrijãña. Tiimacãcã marĩ Õpũ tutuagũya macã niã.

³⁶ “Yãa dupumena diamacárã jĩã”, jĩrijãña. Múã teero jĩrẽmena sicadá pódare ñĩirida o butirida wáari tiimasĩricu.

³⁷ Múã tiíadara, “teerora tiíada” jĩñã; tiiríadara, “tiirícu” jĩñãña. Múã jĩnemocorepũja wãtĩ wãcũrê niibocu.

Ñañarõ tiiri, cãmerijãña
(Lc 6.29-30)

³⁸ Múã ate wederiguere tvojũyu: “Sícũ mũnrê capea páawari, mũncã teerora cũũrê páawacãmeña. Upire páaperi, teerora cũũrê páapecãmeña”.

³⁹ Yũpeja ateré diamacárã jĩã: Mũnrê ñañarõ tiigũnorê teero ññajãña. Cãmerijãña. Sícũ mũnrê wasopũro diamacũpere páari, apeniñapécãrê páaaro.

⁴⁰ Sícũ mũnrê queti beserĩ basocu pũtopũ néewa, besegũre “cũũ yũre ñañarõ tiirigũre wara cũũyaro camisare ticodutiya” jĩboqui. Cũũ teero jĩrĩ, sotoá macãrõ mũũ sãñarõcãrê ticojãña, toorê cũũ booátã.

⁴¹ Surara apeyenórê sicaburo mũnrê néewadutiri, apeburõ néewabosanemoñã sũcã.

⁴² Mũnrê sãigũnorê ticoya. Apeyenórê mũnrê wasodugari, “wasoria” jĩrijãña.

Ññatutirare maĩdutrigue
(Lc 6.27-28, 32-36)

⁴³ Múã ate wederiguere tvojũyu: “Mũũ menamacãrãrê maĩñã; mũnrê ññatutirapere ññatuti doocãmeña”.

⁴⁴ Yũpeja ateré diamacárã jĩã: Múãrê ññatutirare maĩñã. Múãrê ñañarõ tiirãre Cõãmacũrê sãĩbosãya.

† 5:30 “Diamacá macã wãmo” jĩrê “marĩ ñañarê tiirê” jĩdugaro tia.

45 Múã teero tiirá, múã Pacu ãmuãsepu niigú põna niiãdacu. Cũũ aññurã putopu, teero biiri ñañarã putopucãrẽ muĩpũ bóeri tii. Cũũ boorẽ tiirã putopu, teero biiri cũũ boorẽ tiihẽra putopucãrẽ oco peari tii.

46 Múãrẽ maĩrã dícare maĩrĩ, wapamaniã. Romanuã õpãrẽ niyeru wasapẽbosari basoca teerẽ tiĩya.

47 Múãya wedera dícare aññurõ tiirã, ¿ñeenó aññunemore ãpẽrãrẽ tiiẽñogari? Cõãmacũrẽ masihẽrã teerẽ tiĩya.

48 Múã Pacu ãmuãsepu niigú aññurẽ tiirẽcutigu tiirõbirora aññurẽ tiirẽcutira niiña.

6

Aññurõ tiirẽ maquẽ

1 Múã Cõãmacũye aññurẽ tiirã, basocã ññacoropu dícu tiiẽñorijãña. Múã teero tiirẽcutiri, múã Pacu ãmuãsepu niigú múã aññurẽ tiirẽ wapa ticorẽnorẽ ticoriqui.

2 Teero tiirã, múã bóaneõrãrẽ tiiapura, máata ãpĩrẽ bayiró busurómena mũũ tiiapuariguere wedebatedutirijãña. Tiiditõrepira teenorẽ tiirẽcuticia múã neãrẽ wiseripure, teero biiri macã decopure. Cúã tiiapucua, ãpẽrã “aññuniĩ” jĩãrõ jĩãrã. Yũũ múãrẽ aterẽja diamacũrã jĩã: Cúã basocã teero jĩrẽ wapa wapatãpetitoaya mée.

3 Múãpe bóaneõrãrẽ tiiapuara, múã menamacãrãrẽ wedebaterijãña.

4 Ticora, ññahẽrõpu ticoya. Múã Pacu múã ññahẽrõpu tiirẽnorẽ ññagú múã aññurõ tiirã siro, wapatãre ticogũdaqui.

Cõãmacũrẽ sãirẽ (Lc 11.2-4)

5 Múã Cõãmacũrẽ sãirã, tiiditõrepira tiirõbiro tiirijãña. Cúã neãrẽ wiseripu, macã decopu nucũ, basocã ññarõ jĩãrã, sãicúa. Yũũ múãrẽ aterẽja diamacũrã jĩã: Cúã basocã teero ññarẽ wapa wapatãpetitoaya mée.

6 Múãpe Cõãmacũ múã Pacure sãirã, múãye sawiripu sããwa, soperẽ biajã, cũũrẽ sãĩñã. Cũũ ññabuaya manigú niipacu, múãmena niiqui. Cũũ múã ññahẽrõpu tiirẽnorẽ ññagú múã aññurõ tiirã siro, wapatãre ticogũdaqui.

7 Cõãmacũrẽ sãirã, aññurõ wãcũripacara, sãĩnemõsãrijãña. Cõãmacũrẽ masihẽrã teero tiicúa, “marĩrẽ pee wedeseremena tuogũdaqui” jĩãrã.

8 Múãjã cũã tiirõbiro tiirijãña. Múã Pacu múã boorẽnorẽ sãĩãdari suguero, masĩtoaqui.

9 Teero tiirã, biiro jĩã sãĩñã:

Ësã Pacu ãmuãsepu niigú, mũũrẽ quioníremena padeoáda.

10 Mũũ dutirẽ ãsãpũre niiãdare jeaaro.

Ëmuãse macãrã mũũ boorẽ dícare tiicúa; atibãreco macãrãcã teerora tiirã.

11 Ësãrẽ búrecoricõrõ yaarẽ ticoya.

12 Æpẽrã ãsãrẽ ññarõ tiirãre ãsã acabõrobirora mũũcã ãsã ññarẽ tiirẽre acabõya.

13 Jĩãcõãsãrenorẽ cãmotãya.

Ësãrẽ ññarõ wãari jĩãgũ, netõnẽña.

Mũũ sãcũrã dutirucũgũdacu. Tutuanetõjõãgũ niiã. Mũũ sãcũrã usenipeogũno niirucujãña.

Teerora niiãrõ.

14 'Āpērā múārē ñañarō tiirére acabóri, múā Ραϋ ũmũãsepũ niigúçã múārē acabógudaqui.

15 Múá cúa ñañarō tiirére acabóheri, múā Ραϋçã múā ñañaré tiirére acabóriqui.

Betiré maquē

16 'Múá beti, sãirã, tiiditórepira tiiróbiro tiirijãña. Cúa wãcũpatirabiro baujãcua. Juabóarabiro baurá wáanetõjãcua, basocá cúa betirére ññaarō jĩrã. Умũ múārē ateréja diamacúrã jĩã: Cúa basocá teero ññaré wapa wap-atápetitoaya mée.

17 Múãpe beti, sãirã, diapóa waacosé, ãñurō wũapoarira niĩña,

18 ãpērã múã betirére masĩrijãarō jĩrã. Múá Ραϋ ññabuaya manigú niĩpacũ, múãmena niĩqui. Cúa múã ññahērõpũ tiirénorē ññagú múã ãñurō tiári siro, wapatáre ticógudaqui.

Ūmũãse maquērē néõcũyueya

(Lc 12.33-34)

19 'Atiditã maquērē pee néõcũrijãña. Teeré butua yaacua; çutawi bóajõãcu; yaarépira sããwa, yaapetijãcua.

20 Teero tiiróno tiirã, ũmũãsepũ ãñurē buari tiidarepere néõcũyueya Cõãmacũ booré tiirucúremena. Teero tiirã, toopáre pee ãñurē çuoádacu. Toopáre múã néõcũrere butua túamasĩricua; çutawiricu; yaarépira sããwa, yaarícua.

21 Ūmũãsepũ múãye niirĩ, Cõãmacũye díçure wãcũãdacu.

Sĩãwócoriga

(Lc 11.34-36)

22 'Múãye capeari õpũũĩrē sĩãwócoriga tiiróbiro niĩã. Múã capeari ãñurĩ, ãñurõ ññaãdacu; ãñurõ tũomasĩãdacu; ññaããtã, ññaricu; tũomasĩricu.

23 Múã ññañaré capeari çuorã tiiróbiro niirĩ, múãye õpũũĩrẽre naĩtĩarõ tiiróbiro niĩã. Cõãmacũyere masĩria. Tee naĩtĩãre ññañanetõjõãã.

Niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩricu

(Lc 16.13)

24 'Sĩcũ pũarãrē padecotemasĩriqui. Sĩcũrē maĩriqui; ãpĩpére maĩquí. Sĩcũrē padeoquí; ãpĩpére netõñçãqui. Múã niyerure maĩrã, Cõãmacũpere maĩricu.

Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdarere boosũguéya

(Lc 12.22-31)

25 'Teero tiigú, múārē ateré wedea: Múã niireçutirere wãcũpatirijãña. "¿Ñeenó yaaadari; ñeenó sĩniãdari; ñeenó sãñaadari marĩ?" jĩ wãcũpatirijãña. Marĩ catirépe yaaré nemorõ wapacutía. Marĩye õpũũĩrẽpe suti nemorõ wapacutía.

26 Minipõnárē ññañate múã. Cúa oteriya. Oteré dũca seeríya. Teedũcare ññanore wiseripũ ññanoriya. Teero tiirĩpacari, múã Ραϋ ũmũãsepũ niigú çuãrē yaaré ticoqui. Múãpe minipõnã nemorõ wapacutía.

27 Múã bayiró wãcũpatira, bũçãñemoricu.

28 '¿Deero tiirã múã sutipére wãcũpatii? Coori macãñçũ maquērē wãcũña. Tee booró wiicú. Paderipacaro, suti suaripacaro, suti ãñurē sãñarē tiiróbiro baua.

29 Teero biipacari, yũ ateré jĩã: Salomón suti ãñurē peti sãñapacũ, coorire sĩçãrĩbiriyiga.

³⁰ Sicaburecora tee catia; apébureco sīniāriguepu boea; too síro sóejānoã. Teero wáapacari, Cōāmacū teecorire añuré suti sãñarõ tiiróbiro baurí tiii. Múãpereja añunemorõ cotequi. Múã péerogã padeoré cuorá niia.

³¹ Teero tiirá, “¿ñeenó yaaadari; ñeenó sīniādari; ñeenó sãñaaadari marí?” jĩ wãcūpatirijãña.

³² Atibúreco macãrã Cōāmacūrẽ padeohéra tee niipetirere wãcūpatiya. Marí Pacu ãmũãsepu niigú múã boorénorẽ masitoai mée.

³³ Múãpe Cōāmacū dutiré múãpure niiaðarere boosugueya. Teero biiri diamacú cū boorére tiinunseye. Teero tiirí, niipetire múãrẽ ðusarére ticogudaqui.

³⁴ Teero tiirá, “¿ñamigãrẽ deero wáamiādariye?” jĩ wãcūpatirijãña. Apébureco maquẽrẽ múã ñañarõ netõðadarere wãcūpatisuguerijãña. Mecúã maquẽ dícuere wãcũña. Mecúãrẽ múãrẽ wãcūpatiri tiiaðare niitooa.

7

Āpērārẽ ññabeserijãña

(Lc 6.37-38, 41-42)

¹ Āpērārẽ ññabeserijãña. Múã ññabeseheri, Cōāmacúcã múãrẽ ññabeseriqui.

² Múã ãpērārẽ wedepatirirobirora múãcã wedepatinoãdacu. Múã ãpērārẽ pee ñañarõ jĩrĩ, queoró múãcãrẽ jĩnoãdacu.

³ Mũya wedeguya capeapu pasarí manarõrẽ ññaã. Īñapacu, mũya capeapu pasarí ðusapereja ññaria.

⁴ Mũya capeapu yucũdaca pasanopacu, ¿deero tiigú mũya wedegure, “mũya capeapu pasarí manarõrẽ néecõãma” jĩĩ?

⁵ ¡Ñañağú, tiiditõrepigu! Mũya capeapu niirí ðusapere néecõãsugueya. Cõãtoagupu, añurõ ññagũdacu. Teero tiigú, mũya wedeguya capeapu pasarí manarõrẽ néecõãğũdacu.

⁶ Cõāmacūrẽ boohéranorẽ cūye queti añurere wederijãña. Cúãnorẽ wedera, díayiare añurere ticora tiiróbiro tiicú. Díayia cúãmarã añurẽ ticopacari, múãrẽ cãmencã bacajãcua. Cõāmacūrẽ padeoğúgáherare cūye añurẽ maquẽrẽ wederijãña. Cúãnorẽ wedera, yesea watoapu ñaquẽda wapapacáridare déecũrã tiiróbiro tiicú. Yesea tiidarẽ catatábatejãcua. Cõāmacūrẽ boohérare búri peti cūyere wedecu.

Cõāmacūrẽ sãñã

(Lc 11.9-13; 6.31)

⁷ Cõāmacūrẽ sãñã. Sãirĩ, cū múãrẽ ticogudaqui. Āñurere ãmaãrã tiiróbirora sãirucújãña. Sãirucújãrã, buaãdacu. “Sope pãõña yũre” jĩğú tiiróbiro sãidurijãña. Sãidúheri, “jáu” jĩğũdacu.

⁸ Sãigũno cuogũdacu. Āmaãğũno buagũdacu. “Pãõña” jĩğũno pãõnogũdacu.

⁹ Múã põna múãrẽ wúabere sãirĩ, cúãrẽ útãpere ticoricu.

¹⁰ Wai sãirĩ, añarẽ ticoricu.

¹¹ Múã ñañarẽ tiirá niipacara, múã põnarẽ añurere ticomasã. Marí Pacu ãmũãsepu niigúpe cūrẽ sãirãnorẽ nemorõ añurere ticomasiqui.

¹² Múã ãpērārẽ múãrẽ añurõ tiiri booa; múãcã teerora cúãrẽ añurõ tiiyá. Teeré Moisére dutiré cūirigue, teero biiri profetas jóarigue tiidutía.

*Esahéri sopegã**(Lc 13.24)*

¹³ 'Esahéri sopegãrẽ sããwaya. Pecameru sããwari sopepe esarí sope niĩã; pecameru wáarima esaríma niĩã. Toopére pau sããwaya.

¹⁴ Catiré petihéropu sããwari sopepeja esahéri sopegã niijãã. Toopú ni-ijearima esahérima niĩã. Siquẽrãrã catiré petihére buaáya.

*Yucuḡure tiigú ducamena ñamasĩnoã**(Lc 6.43-44)*

¹⁵ 'Ápẽrã "úsã profetas niĩã" jĩditorare tuorijãña. Cúã ãñurã tiiróbiro baumiya. Oveja ãñurãgã tiiróbiro baumiya. Teero baupacára, cúã wãcũrépũre yáíwa cúããmarã tiiróbiro wãcũyia.

¹⁶ Múã cúãrẽ cúã tiirécutiremena ñamasĩãdacu. Potagu use ducacutiria. Wĩsõcã ipitire ducacutiria.

¹⁷ Yucuḡu ãñurígũno ãñurẽ ducacutia; sñiátirígũno ñañaré ducacutia.

¹⁸ ãñurígũno ñañaré ducacutiricu; ñañarígũno ãñurẽ ducacutiricu.

¹⁹ Ñañaré ducacutirígũno páata, pecameru sóecõãjãnoãdacu.

²⁰ Teeré tiiróbirora jĩditoreripare cúã tiirécutiremena ñamasĩãdacu.

*Niipetira Cõãmacũ putopu wáaricua**(Lc 13.25-27)*

²¹ 'Pau yũre "Õpũ" jĩpacara, cúã niipetira Cõãmacũ putopu wáaricua. Yũ Pacũ ãmũãseru niigú booré tiiráno dícu wáaadacua.

²² Cõãmacũ basocáre wapa tiádari bureco jeari, pau yũre jĩmiãdacua: "Ûsã Õpũ, mũũ wãmemena basocáre buewu; mũũ wãmemena wãtĩãrẽ cõãwionecowu; mũũ wãmemena pee ãñurẽ tiieñowũ súcã", jĩmiãdacua.

²³ Cúã teero jĩpacari, "múãrẽ masĩria yũja" jĩḡũdacu. "¡Múã ñañaré tiirãra niĩã; witiwaya!" jĩḡũdacu.

*Puawii tiinũcãre queti**(Mr 1.22; Lc 6.47-49)*

²⁴ 'Teero tiigú, yũũ wederére tuo, yũũ wederirobiro tiigúno masĩgú tiiróbiro niĩ. Masĩgúno wii tiigú, coasãwa, ãtãḡãpu jea, botarí nũcõ, wii tiimúãqui.

²⁵ Too síro oco pea, díã pota, wĩno wẽẽ, tiwiipú oco õmatucopacari, peediaricu, ãtãḡã sotoapu nũcõãri wii niijĩrõ.

²⁶ Yũũ wederére tuo, yũũ wederirobiro tihéḡũnope tuorírigu tiiróbiro niĩ. Tuorírigũno wii tiigú, ditatupari yepapu wii tiimúãqui.

²⁷ Too síro oco pea, díã pota, wĩno wẽẽ, tiwiipú oco õmatucori, jõẽcodiacu. Jõẽcodia mutãpetijõãcu, jĩwĩ.

²⁸ Jesús teeré buepetiari síro, basocã cãũ buerére tuomanijõãwã.

²⁹ Dutiré cuogú tiiróbiro buewi. Moisés jóarigue buerã tiiróbiro bueriwi.

8*Jesús õpũã bóagure netõnérigue**(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)*

¹ Jesús ãtãḡãpũ niĩãrigu diijeári, pau basocã cãũrẽ nunuyira.

² Cãũ maapu wáari, sícũ õpũã bóagu cãũ puo wáayigu. Ñicãcoberimena jeacũmuyigu:

—Õpũ, mũũ yũũ diarecutirere netõnéduḡagu, netõnémasiã, jĩyigu.

³ Jesús cãũrẽ ñaapeó, jĩyigu:

—Netōnédagaga. Diaremanigū pūtuáya, jīiyigu.

Máata cūya ōpū bóare yatijōāyiro.

⁴ Jesús cūrē jīiyigu:

—Ateré āpērārē wedegu mee tiwá, jīimiyigu —. Pairé ēñogú wáaya, “āñujōāāyi” jīidutigu. Too síro sūcā Cōāmacūrē ticoya, mūu diaré netōārigue wapa wapatírono tiigú. Teeré tiidutirigu niwī Moisés. Mūu teero tiyá, basocá niipetira mūu diaré netōāriguere masiārō jīgū, jīiyigu.

Jesús cien surara dutigúre padecotegure netōnérigue

(Lc 7.1-10)

⁵ Jesús Capernaumpū sāāwari, sícū cien surara dutigú cūu puto atiwi. Cūārē tiiapure sāīwī:

⁶ —Ōpū, yūre padecotegu wiipú cōāāwī. Cūu wáamasīriawī. Bayiró peti pūnisijāāwī, jīiwī.

⁷ Jesús cūrē yūwī:

—Jáu. Netōnégū wáguda, jīimiwī.

⁸ Cien surara dutigú cūrē yūwī:

—Ōpū, yūu bári niigú niā. Teero tiigú, yūu mūārē yáa wiipū “sāāatiya” jīimasīriga. Mūu sāāwaripacari, “netōārō” jīicoremenarā yūre padecotegu netōjōāgūdaqui.

⁹ Yūu āpērā dutiré docapu niā. Yūupū surarare dutia sáa. Yūu sícūrē “wáaya” jīirī, wáai. Āpīrē “atiya” jīirī, atii. Yūre padecotegure “biro tiyá” jīirī, tii, jīiwī.

¹⁰ Jesús cūu jīirē tūogú, tūomanijōāwī. Cūārē nūnārē jīiwī:

—Yūu aterēja diamacārā jīā: Israelpūre āni tiiróbiro padeoré cūogūre buajeāñariga.

¹¹ Mūārē ateré wedea: Niipetiporū macārā paū, āni romanuāyū tiiróbiro Cōāmacū Ōpū niirōpū jeaadacua. Toorú Abraham, Isaac, Jacobmena yaaduiadacua.

¹² Paū Cōāmacū sūosūguémirirape cūā padeohére wapa naītīārōpū cōādioconoādacua. Toorú pūnisíra bacadiyó, utiadacua, jīiwī.

¹³ Jesús cien surarare dutigúre jīiwī:

—Mūuya wiipū pūtuawagua. Mūu padeoárirobirora wáaadacu, jīiwī.

Toorá cūrē padecotegu netōjōāyigu.

Jesús Pedro mañecōrē netōnérigue

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴ Jesús Pedroya wiipū wáayigu. Tiiwiipú sāājeagu, Pedro mañecōrē wiorécutipésagore buajeáyigu.

¹⁵ Coore wāmorū padeñáyigu. Cūu teero tiiríra, wioré tatijōāyiro. Coo wāmūncā, cūārē yaaré ecayigo.

Jesús paū diarecutirare netōnérigue

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶ Náicūmurī, basocá Jesús pūtopū paū wātīā sāānorirare nējeayira. Cūu sícārī wedesecoremenarā wātīārē cōāwionecoyigu. Niipetira diarecutiracārē netōnépetijāyigu.

¹⁷ Cūu teero tiirí, profeta Isaías jóariborira wáaro tiyiro. Ateré jóarigu niwī: “Marī tutuherere, marī diarecutirere cūupeja netōnéjāwī”,* jīi jóarigu niwī.

*

8:17 Isaías 53.4.

*Jesuré n̄n̄ndugámiriraye queti**(Lc 9.57-62)*

¹⁸ Jesús paɯ cū p̄topu neān̄cārī īñagū, ūsā cū bueráre: —Jāmu, tīñwaco iinīñapu, jīwī.

¹⁹ Sīcū Moisés jóarigue buegú Jesús p̄to wáa, jīwī:

—Basocáre buegú, noo muu wáaro yuu muurē n̄n̄ugáda. Muu buegú niidugaga.

²⁰ Jesús cūūrē yuuwi:

—Wáicara cāniré tutiri c̄oóya. Minipōná p̄nacatire sutiri c̄oóya. Yuu niipetira sōw̄peja cānirō c̄oória, jīwī.

²¹ Āpī cūūrē n̄n̄umīārīgu jīwī:

—Ōpū, yuu pacu diari siro, yaatōagupu, muumena wáaguda sūcā, jīmiwī.

²² Jesús cūūrē yuuwi:

—Yuumena wáadugagu mecātīgārā yuure n̄n̄udóajāña. Yuure padeohéra diarirapu tiiróbiro niitoaya. Cūā basiro cāmerī yaaáro, jīwī.

*Jesús wīnorē, ocoturire n̄ncārī tiirígue**(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)*

²³ Jesús dooriw̄pu muāsawī. Ūsā cū buerá bapacatiwu.

²⁴ Ūsā tīawari, wīno bayiró wēc̄utuatiwu. Dooríwure ocoturí páabatesāwū.

Jesupé cānigú tiwī.

²⁵ Teero tiirá, ūsā cū p̄to wáa, wācōrārā, cūūrē jīwū:

—Īsā Ōpū, netōnéña! ĪMarī duadiarapu tiara! jīwū.

²⁶ Jesús ūsārē yuuwi:

—¿Deero tiirá nocōrō cuii? Múā péerogā padeoré c̄oória niā.

Jītoa, wām̄n̄cā, wīnorē, ocoturire n̄ncāādutiwi. N̄cūāpetijōāwū.

²⁷ Ūsā īñamanijōājīrā, cāmerī wedesewu:

—¿N̄iirūno basocú niimū āni? Cūūrē wīnopára, ocoturipura yuujā, netōncāria, jīwū.

*Gadara macārā wātīā sāñnoriraye queti**(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)*

²⁸ Jesús apeniñapú Gadara ditapu tīājeari, ūmuā p̄arā masācoperi watoapu niārira cū p̄to atiwa. Cūā wātīā sāñnorira niiwā. Bayiró peti cūāmarā niiwā ména. Teero tiirá, basocá tiimapuré netōwáriyira.

²⁹ Jesuré īñarā, acaribjōāwū:

—Muu Cōāmacū macū, ūsārē potocōrijāña. ¿Ūsārē ñañarō netōrī tiigú atiarī? Ūsā ñañarō netōādarō jearia ména, jīwū.

³⁰ Cūā beru paɯ yesea yaanucūwā.

³¹ Wātīā basocápure niirā Jesuré bayiró sāiwā:

—Muu ūsārē cōāwionecoguja, īniā yeseapure sāāwadutiya, jīwū.

³² Jesús: —Teerora tiiyá, jī yuuwi.

Cūā teero jīrīrā, basocápure niārira witiwa, yeseapure sāāwatu niiwā. Niipetira yesea opatūp̄i c̄ut̄c̄ut̄buawa, opataropu ñañuā, duajōāwū.

³³ Yesea coterī basoca cuicocutuawa. Macāpu jeara, wātīā sāñnorira niimīarirare wáariguere wedepetirira niiwā.

³⁴ Teeré tuorá, tiimacā macārā niipetira Jesús p̄topu jeawa. Cūūrē īñarā, biro jīwū:

—ĪWáagua! Ūsāya ditapure p̄tuárījāña, jīwū.

9

Jesús wáamasihégurē netōnérigue
(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Jesús dooriwuru muāsā, cūya macāpu cāmecótīawī sūcā.

² Toopú āpērā sicū wáamasihégurē cōārōmena Jesús putopu űoonéjeyaira.

Jesús cūā padeorí ĩñagū, wáamasihégurē jīiyigu:

—Yáa wedegu, wācūtutuaya. Mũũ ñañaré tiirére acabónotoaa, jīiyigu.

³ Siquērā Moisés jóarigue buerá toopú niyira. Cūā Jesús jīirére tuorá, wācūyira: “Āni Cōāmacūrē ñañarō wedeseгу tiii”, jīi wācūyira.

⁴ Jesús cūā wācūrere masījīgū, sāiñáyigu:

—¿Deero tiirá múā ñañarō wācūi?

⁵ Ānirē “mũũ ñañaré tiirere acabónotoaa” yũ jīirī, tee cūūrē acabónoāriguere ĩñaricu múājā. Yũũ “wūmũncā, wáaya” jīirīpereja, cūũ wūmũncārī ĩñāā múā.

⁶ Yũũ niipetira sōwā niā. Teero tiigú, atiditapúre basocá cūā ñañaré tiirere acabomasīā. Yũũ dutirere múārē ēñogúda, jīiyigu cūūpeja.

Wáamasihégurē jīiyigu:

—Wūmũncāña. Mũũ cōārōrē néeara, mũũya wiipu putuawaya, jīiyigu.

⁷ Wáamasihégū niimiārigu wūmũncā, cūya wiipu putuajōāyigu.

⁸ Basocá teero tiirī ĩñarā, cuijōāyira sáa. Cōāmacūrē usenire ticoyira, cūũ basocāre dutimasīrere ticori ĩñarā.

Jesús Mateore sũorigue
(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Jesús too netōwágu, yũre ĩñabuawī. Yũũ romanuā ōpūrē niyeru wapasebosari basocu niimiwā. Jesús yũre yũũ paderopu duiri ĩña: —Jāmu yũũmena, jīiwī. Teero tiigú, wūmũncā, cūũmena wáawu.

¹⁰ Too síro yáa wiipu yaaduiwi cūũ buerámēna. Cūā yaaritabe, āpērā paũ niyeru wapasebosari basoca, āpērā ñañaré tiirá jeawa. Cūāmena yaaduiwa.

¹¹ Fariseo basoca teerē ĩñarā, cūũ buerāre sāiñāwā:

—¿Deero tiigú múārē buegú niyeru wapasebosari basocamēna, ñañaré tiirámēna yaai? jīiwā.

¹² Jesús teerē tuogú, jīiwī:

—Diaremanirā ucotigure booricua; diarecutira dícu ucotigure boocúa.

¹³ Cōāmacūye queti jóaripūpu ate Cōāmacū jīiriguere buenemorā wáaya sūcā: “Wáicura sóepeora dícuere ĩñadugariga; āpērārē bóaneō ĩñarēpere nemorō ĩñadugaga”,* jīiā. Yũũre “āñurē dícu tiia” jīirārē āmaāgū atiriwũ; ñañaré tiirāpere āmaāgū atiwũ, jīiwī.

“¿Mũũ buerá deero tiirá betirí?” jīirigu
(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Too síro Juan buerere nunarā Jesús puto ati, cūūrē sāiñāwā:

—Īsā, teero biiri fariseo basoca betia. ¿Deero tiirá mũũ buerāpe betirí? jīiwā.

¹⁵ Jesupé cūārē jīiwī:

—Wāmoslagudũ boocórrira bóaneōrā niimasīriya, cūũ cūāmena niirī. Too síro cūũ néewanogúdaqui. Teero wáari síro, betiádacua.

* 9:13 Oseas 6.6.

¹⁶ Sīcū sutirō bucurore mama caseroména seeréturiqui. Teeré tiatā, coserí, mama caserope wéeduo, bucu caserore yigajōārī tiicú. Teero tiiri, pairi cope yiganemocu.

¹⁷ Teerora mama vinorē wáicura caseropori bucuporimena posetínoricu. Teeré tiiri, wuga, teepori esarí, podojōācu. Vino pióbatejōā, teeporicā cōjōācu. Teero tirá, mama vinorē mamarōgírū posetínoā. Biiro tiiri, vinorē cuo, tiipocārē cuorucúadacu, jīwī.†

Jairo macōye queti; Jesuyáro sutirō padeñárigoye queti
(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Jesús cūāmena wedesegeu tiiríra, sīcū judíoa neārī wii dutirá menamacū jea, Jesús puto ñicācoberimena jeacūmu, jīwī:

—Yuu macō mecūtīgā diajōāwō. Jāmu yuūmena. Ńaapeōgu atiya. Mūu Ńaapeōri, masāgōdaco, jīwī.

¹⁹ Teero jīri tuogá, Jesús cūāmena wáawi. Ūsā cūū buerácā cūūrē bapacūtiwawū.

²⁰ Ūsā cūūya wiipū wáari, sīcō numiō doce cūmarī beti niiré teero niiru-cujāgō Jesús sucubírope ati, cūūyaro sutirō yapapu padeñárigo niiwō.

²¹ Coo wācūyigo: “Yuu cūūyaro sutirō padeñáremenarā netōjāgōdacu”, jī wācūyigo.

²² Jesús cāmenacā coore ñña, jīwī:

—Yāa wedego, wācūtutuaya. Mūu padeojīgō, netōñenoārigoru putuāa, jīwī.

Cūū teero jīrírā, máata diaremanigō putuāwo.

²³ Jesús judíoare dutirá menamacāya wiipū jeagu, cūā yaará wáaadari suguerogā, cūā utiritabere puticotéadarare ñnarigu niiwī. Āpērā bayirō acaribíremena utira tiatā.

²⁴ Cūūrē jīrigū niiwī:

—Witiwaya. Wīmagō diarico; cānigō tiicó, jīrigū niiwī.

Cūāpe cūūrē buijāmirira niiwā.

²⁵ Jesupé cūūrē witiwadutitōa, diaarigo pesarí tatiapu sāāwarigu niiwī. Cooya wāmorē ñeerigu niiwī. Cūū teero tiiri, coo wūmunurigo niiwō.

²⁶ Niipetiro tiiditapare teero cūū tiirígue queti sesajōāriro niiwū.

Jesús puarā ññahērārē netōnérigue

²⁷ Jesús too niirígū maapu wáawi sūcā. Cūū too wáari, puarā capeari ññahērā bayirō busarómena jīññusewa:

—David pārámi niññusegu, ūsārē bóanoñña! jīwā.

²⁸ Jesús wiipū sājeari, capeari ññahērā cūūrē ñññsājewa. Cūūrē sājñawī:

—¿Múā yuūre “netōnémasājāqui” jī padeói? jīwī.

—Ūjū, padeóa, jīwā.

²⁹ Too docare Jesús cūūye capearire ñaapeó: —Múā padeoróbirora queoró wáaaro, jīwī.

³⁰ Cūū teero jīrírā, ññajōāwā. Jesús: —Ateré āpērārē wedera mee tiíadacu múā, jīmiwī.

³¹ Cūū teero wedepacari, cūāpe cūū tiiríguere niipetiro tiidita macārāpūre wedebatejírira niiwā.

Jesús wedesehegure wedeseri tiirígue

† 9:17 Jesús cūū bueré wúomasíña maniā fariseo tiirémēna jīgū tiiyigu.

³² Capeari ñahērã niimiārira witiwaritabe, ãpērã ãpīrē nējeatoawa sūcã. Cũũ wātī sããnorigu wedesehegu niiwī.

³³ Jesús wātīrē cõawionecoari sirogārã, wedesehegu niimiārighu wedesenucãwī. Too macārã ññamanijõãwã.

—Ñno Israelpure teero wáari ññahērã niiwũ marī, jīwã.

³⁴ Fariseo basocape biiro jīwã:

—Ñni wātīārē dutigũ tutuaremena wātīārē cõawionecoi, jīwã.

Jesús basocãre bóaneõ ññarigue

³⁵ Jesús niipetire macārī, pacamacārī, metãmacārīgãpũ wáanetõwī. Judíoa neãre wiseripũ buewi. Ññuré queti “Cõãmacũ dutiré múãpure niĩadare jeadaro tiã” jīrere wedewi. Niipetira diarecutirare, teero biiri õpũrī pũnirecutirare netõnéwī.

³⁶ Basocã paure ññagũ, bóaneõ ññawī. Cũã oveja coterī basocũ manirã tiirõbiri bóaneõrã, tiĩápure manirã niiwã.

³⁷ Teero tiigũ, ãsã cũũ buerãre jīwī:

—Paũ peti yũre padeoádara niicua. Puarãgã yéere wedeadarapeja niĩya.

³⁸ Teero tiirã, Cõãmacũrē ãpērã yéẽ maquẽrē wedera wáaadarare bayiró sãñã, jīwī.

10

Jesús doce apóstoles ticocorigue

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Jesús ãsã cũũ buerã docere showī. Wātīã basocãpure niirãrē cõawionecomãñrere ticowī ãsãrē. Niipetira diarecutirare, teero biiri õpũrī pũnirecutirare netõnémasĩrecãrē ticowī.

² Ñsã doce cũũ beserira wãme ate niã:

Niisuguegũ Simón niiwī. Apewãmé “Pedro” niã.

Cũũ bai Andrés,

Zebedeo põna Santiago,

cũũ bai Juan,

³ Felipe,

Bartolomé,

Tomás,

Mateo (niyeru wapasébosari basocũ niimirigu)

Santiago (Alfeo macũ)

Tadeo,

⁴ Simón (romanuã dutirãre cõãdũgara menamacũ),

Judas Iscariote (too síropũ Jesurē ññatutirãpure wedesãcotegũdũ), noquẽrãrã niiwũ ãsã.

Jesús doce apóstoles wededuticorigue

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Jesús ãsã doce cũũ beserirare ticocogũ, “ateré tiĩadacu múã” jīwī:

—Judíoa niĩhērã niirõpũ wáarijãña. Samaria ditapũ niiré macãrĩcãrē sããwarijãña.

⁶ Too wáarõno tiirã, Israelya põna macãrãpere wedera wáaya. Cũã oveja ditirira tiirõbiri niĩya.

⁷ Cũãrē ateré wedera wáaya: “Cõãmacũ dutiré marĩpure niĩadare jeadaropũ tiã”, jīñã.

⁸ Diarecutirare netōñéña. Diaarirare masōña. Ōpūñrĩ bóarare netōñéña. Wātĩā basocápure sãarirare cōāwionecoya. Yñu tutuarere múārē wapamanírō ticoa. Teero tiirá, múācā wapamanírō cúārē tiápuya.

⁹ Múā wáara, niyeruquĩri néewarijãña.

¹⁰ Wasopore ōmawarijãña. Suti, sapatu múā sãñarē díçure néewaya. Turítuarigure néewarijãña. Paderáno cúā paderémēna wapatá, yaamasĩya.

¹¹ Múā pacamacãrĩ, metãmácãrĩgãpũ sããjeara, “ãñirã ãñũ” cúā jĩgérē ãmaãña. Cũũ “jáũ” jĩrĩ, “nocōrō yoari niãda” jĩ, cũũ putopũ putuácũmuña.

¹² Wiipú sããjeara, tiiwĩ macãrãrē “Cōãmacũ múārē ãñurō niirecutiri tiáro” jĩ, ãñudutiya.

¹³ Múārē ãñurō bocari, múā ãñudutire teorora wáaadacu. Múārē ãñurō bocariatã, múā ãñudutire múãpere putuáaro.

¹⁴ Too docare múārē ñeedugaheri, múā wederere tuodugáheri, tiiwĩirē o timacãrē witijøãña. Witiwara, tiimacã maquē dita múãye duporipũ tuaariguere páabatecũña.*

¹⁵ Yñu ateréja diamacúrá jĩã: Cōãmacũ cũũ basocáre wapa tiíadari bareco jeari, tiimacã macãrãrē bayirō ñañarō tiigúdaqui. Sodoma, Gomorra macãrĩ macãrãrē tiiriro nemorō cúārē ñañarō tiigúdaqui, jĩwĩ Jesús.

Yñure padeorãe ñañarō tiápēadacua

¹⁶ Jesús jĩñemowĩ: Ateré masĩña: Yñu múārē quioropũ ticocogũ tiia, ovejare yáíwa watoapũ ticocogũ tiiróbiro. Teero tiirá, ãñurō tuomasĩrã niĩña. Ñañarē tiiró manirō niirecutiya.

¹⁷ Múā watoa niirã tiíadarere ãñurō wãcũ tũgueñasugueya. Múārē dutirãpũre tico, judíoa nearé wiseripũ tãnaãdacua.

¹⁸ Múā yñure padeoré wapa dutirá, ōpãrã putopũ wéewanoãdacu. Toopú cúārē, teero biiri judíoa niihãrãrē yēe maquērē wedeadacu.

¹⁹ Múārē néewari, “¿deero jĩ wedeadari; deero jĩãdari marĩ?” jĩ wãcũpatirijãña. Múā jearira, Cōãmacũ múārē wedemasĩãdarere ticogudaqui.

²⁰ Múā mee wedeadacu; Espiritu Santo marĩ Pacũ ticodiocorigũ wãcũrē ticorémēnape wedeadacu.

²¹ Sícũpõna niipacara, dutirãpũre cãmerĩ wedesã, sãrĩ tiíadacua. Cúã pacũsũmuã cúã põnarē teorora tiíadacua. Cúã põnacã cúã pacũsũmuãrēna netõñucã, sãrĩ tiíadacua.

²² Niipetira basocã múārē ññatutiadacua yñure padeoré wapa. Teero múārē cúã ñañarō tiipacári, yñure padeorucújãrãrē Cōãmacũ netõñégũdaqui.

²³ Sicamacãpũ múārē ñañarō tiidugára, ññanũnũseri, apemacãpũ dutijõãña. Yñu ateréja diamacúrá jĩã: Niipetiro Israelya põna macãrã niiré macãrĩpũ múā wedesaripacari, yñu niipetira sõwũ putuãatigudacu.

²⁴ Sícũ buegú cũãrē buegú nemorō masĩgũ niimasĩriqui. Padecotegucã cũãrē dutigú nemorō niimasĩriqui.

²⁵ Buegú ateré jĩrō booa: “Yñure buegú tiiróbiro niidugaga”. Padecotegucã “yñure dutigú tiiróbiro niidugaga” jĩrō booa. Yñu múārē buegúre “wãtĩãrē dutigú Beelzebũ niĩ” jĩrã, nemorórã ñañarō jĩãdacua múãpereja.

*“¿Noãpére cuiro booi?” jĩrigue
(Lc 12.2-7)*

* **10:14** Cúã teero tiirá, “atimacã macãrã wapa cuoýa” jĩrã tiyíra.

26 Teero tiirá, basocáreja cuirijãña. Bauhéropu niiré bauádacu. Ìñahêrõpu tiiré masĩnoãdacu.

27 Yũũ múãrê tuohéropu jĩĩrêre tuocóropu wedebateya. Yayióropu jĩĩrêre wii sotoápu niipetira tuocóropu bayiró busũrõmena wedebateya.

28 Múãrê sããrãrê cuirijãña. Múã yeeripũnarê siãcõãmasĩricua. Cõãmacũ siãcũrã múãye õpũãrĩ, múã yeeripũnarê pecamerũ tiidiõmasĩqui. Cũũ docare cuiya.

29 'Sicaqui niyeruquigãmena pũarã minipõnãgã sãĩnõã. Cũã wapa-manĩpacari, Cõãmacũ siãcũnogãrê bóaaro jĩĩripacari, yerapu ñaadia, bóariqui.

30 Múãye póarire “noquẽ pee niĩã” jĩĩmasĩjãqui.

31 Teero tiirá, cuirijãña. Múã paũ minipõnã nemorõ wapatũtira niĩã.

Basocã ññacoropu “Jesucristore padeõa” jĩĩrigue (Lc 12.8-9)

32 Teero tiigũ, basocã ññacoropu siãcũ yũũre “padeõa” jĩĩgũrê yũũcã yũũ Pacu ãmuãserũ niigũ ññacoropu “yũũre padeogũra niĩĩ” jĩĩ wedegũda.

33 Basocã ññacoropu siãcũ yũũre “cũũrê padeogũ mee niĩã” jĩĩgũrê yũũcã yũũ Pacu ãmuãserũ niigũ ññacoropu “yũũre padeogũ mee niĩĩ” jĩĩgũda.

Jesumẽna basocãre batarĩ tiia (Lc 12.51-53; 14.26-27)

34 Múã yũũre “atibãrecopũre ãñũrõ niirecatire maquẽrê néeatigu tiiquĩ” jĩĩ wãcũrijãña. Teeré néeatigu mee atiũũ. Æpẽrã yũũre boohẽra yũũre boorãmena cãmerĩtutiadacu. Teero tiigũ, cãmerĩ tuudũcãwarere néeatigu atiũũ.

35 Siãcũ cũũ pacu yũũre padeorĩ ññagũ, “teero padeõãmajãgũ tiia muũjã” jĩĩgũdaqui. Teerora wãaadacu numiõpecãrê coo pacomẽna. Teerora wãaadacu siãcũ macũ nyũmorẽ coo mañcõmẽna.

36 Yũũre padeogũnorẽ cũũya wii macãrãrã niijããdacua cũũrê bayirõ ññatutira.

37 Siãcũno yũũre maĩrõ nemorõ cũũ pacũpere, cũũ pacopere maĩnetõnũcãgũ, yũũ buegũ niimasĩriqui. Siãcũno yũũre maĩrõ nemorõ cũũ macũpere, cũũ macõpere maĩnetõnũcãgũ, yũũ buegũ niimasĩriqui.

38 Siãcũ “yũũ Jesurê padeogũja diajãbocu” jĩĩ cuiũno yũũ buegũ niimasĩriqui.

39 Æpĩ siãrẽre cuiũno yũũre “masĩria” jĩĩgũ pecamerũ wãagũdaqui. Æpĩpẽ yũũre “masĩã” jĩĩ, teewapamena cũũrê siãrĩ, yũũmena catirucujãgũdaqui.

Ãñũrê tiirẽ wapa (Mr 9.41)

40 Múãrê bocagũno yũũre bocagũ tiĩ. Yũũre bocagũ yũũre ticodiocorigure bocagũ tiĩ.

41 Profetano jeari, siãcũ cũũrê bocaboqui, “cũũ profeta niĩĩ” jĩĩgũ. Cõãmacũ profetaye wapatãre ticorobiro bocagũcãrê wapatĩgũdaqui. Teerora basocã ãñũgũno jeari, siãcũ cũũrê bocaboqui, “cũũ basocã ãñũgũ niĩĩ” jĩĩgũ. Cõãmacũ basocã ãñũgũye wapatãre ticorobiro bocagũcãrê wapatĩgũdaqui.

42 Teerora yũũ buegũno jeari, cũũ buri niigũ niipacari, siãcũ cũũrê oco yũũãre tĩãboqui, “cũũ Jesús buegũ niĩĩ” jĩĩgũ. Yũũ aterẽja diamacũrã jĩĩã: Cũũ wapatãre buagũdaqui, jĩĩwĩ.

11

Juan Bautista basocáre Jesús p̄top̄u ticocorigue
(Lc 7.18-35)

1 Jesús ūsā docere tee dutirére wedeari siro, Galilea ditap̄u niiré macār̄p̄u bueḡu wáawi.

2 Juan peresuwiip̄u niiḡu, Cristo tiiré quetire t̄oyí̄ḡu. Teeré t̄ogó̄ḡu, cūū buerére n̄n̄urārē cūū p̄top̄u ticocorigu niīwī.

3 Cūā toop̄u jeara, Juan s̄ññáduariiguere s̄ññáwā:

—¿M̄ūur̄ā niīī “basocáre netōnéḡudu atigudaqui” jīīnorigu o āp̄p̄ere yuegarite? jīīwā.

4 Jesús cúārē ȳūuwi:

—Juanrē wadera wáaya múā t̄uoáriguere, múā ññāāriguere.

5 Biiro jīīñā: “Ññāhērā ññāāya. Wáamasīhērā wáaaya. Ōp̄ūr̄ī bóara yatijōānoya. T̄uohéra t̄uoóya. Diarira masōnoya. Bóaneōrā āññurē quetire wedenoya.

6 Ȳūūre padeodúheḡuno ūseniqui”, jīī wadera wáaya, jīīwī.

7 Cūā wára tiirí, Jesús Juanyé maquērē basocáre wedenūcāwī:

—¿Múā basocá manirōp̄u ñeenórē ññārā jeari? ¿Cāñsirogu wīno páapuri cāmeñarere ññārā jearite?

8 ¿Ñeenórē ññārā jeari? ¿Āññurē suti s̄ññagúrē ññārā jearite? Suti āññurē s̄ñña niir̄jā ōp̄ārāyē wiserip̄u niicua.

9 ¿Ñeenópere ññārā jeari? ¿Profetapere ññārā jearite? Diamacárā Juanpeja profetas nemorō ūp̄atí maquērē wedewi.

10 Cūūye maquērē Cōāmacūye queti jóarip̄p̄u ateré jóanoā:

Ȳūūre wedesugueḡure m̄ūu suguero ticocoguda.

Cūū m̄ūu wáaadarimarē quēnoyúegudaqui,*
jīī jóanoā.

11 Ȳūu ateréja diamacárā jīīā: Niipetira basocá watoap̄ure Juan basocáre wāmeōtiri basocū tiiróbiro ūp̄atí macū niiḡu manī. Tee biipacari, bári niiḡu niipacu, Cōāmacū dutirére āññurō wācūññuseḡunope Juan nemorō ūp̄atí macū niī.

12 Juan buenac̄aritor̄p̄ure tēe atitōp̄cārē Cōāmacū dutiré múāp̄ure niīādarere ññāduḡarare bayirō ññārō netōr̄ī tiicúa. Cūā tutirémēna cúārē petirí tiiduḡára tiicúa.

13 Niipetira profetas Cōāmacū dutiré múāp̄ure niīādare jeaadarere wedesuguerira niīwā. Teero biiri Moisére dutiré cūūriguecā tee maquērēna wedea. Too siro Juancā tee maquērēna wedewi.

14 Múā ȳūu jīīādarere padeoáda jīīrā, āññurō t̄uooyá: Juanrā niijāḡu tiīi “Elías ānop̄u p̄t̄uāt̄uāt̄igudaqui sūcā” jīīnorigu.

15 T̄uoduḡárano t̄uomasīādacua.

16 ¿Ñeenó queorémēna wedegudari ȳūu atitó macārārē? Wīmarā macā decop̄u apeduirā tiiróbiro niīya. Cūā menamacārāmēna biiro cāmer̄tuticua:

17 “Ēsā boseb̄ureco tiirí, basaapurīawū. Ēsā booritua, utiri, utiapuriawū”, jīīcua.

18 Juan apetóre yaariyiḡu; vinocārē s̄ññiridojāyiḡu. Múāpe cūū teero biirec̄utiri ññārā, “wātī c̄uoi” jīīā.

* 11:10 Malaquías 3.1.

¹⁹ Y_{uu} niipetira sōwūpe yaa, sīniā. Múā y_{uu} teero tiirí ñnarā, “yaawānigū, sīniwānigū niī; niyeru wapasēbosari basoca menamacū, ñañaré tiirá menamacū niī” jīā. Basocá Cōamacū masīrére cuorá cúā tiirécutiremena tee masīrére eñomasīya, jīwī.

Jesuré padeohére macārī macārāye queti
(Lc 10.13-15)

²⁰ Too síro Jesús sīquēñe macārī macārārē tutiwi. Cúā āpērā nemorō cūū tutuaremena tiēñoriguere ñnarira niipacara, cúā ñañaré tiirére wācūpati, wasorídojārira niiwā. Biíro jīwī:

²¹ —Bóaneorā niā múā Corazín, Betsaida macārī macārā. Y_{uu} tutuaremena tiēñoriguere ñnarira niipacara, wasorídojā. Tiro, Sidón† macārīp_u y_{uu} tiēñōātā, máata teemacārī macārā cúā ñañaré tiirére wācūpati, wasotóabojīya. Cúā wācūpatirere eñorā, wācūpatire suti‡ sāña, nitī tuusīābojīya.

²² Āñurō tuoyá: Cōamacū cūū basocáre wapa tiádari bureco jeari, Tiro, Sidón macārā nemorō múāpere ñañarō tiigúdaqui.

²³ Múā Capernaum macārācā “Cōamacū p_utop_u āñurō m_uāwaa_uadu” jī wācūmicu. Muāwaricu; pecamepe diiwáadacu. Y_{uu} múā p_utop_u tiēñorigue tiiríro_u Sodomap_ure tiēñōātā, tiimacā mecūtīgārē niibocu ména.

²⁴ Āñurō tuoyá: Cōamacū basocáre wapa tiádari bureco jeari, múāpere Sodomā macārārē tiiríro nemorō ñañarō tiinóadacu, jīwī.

Jesuména yeerisāre buáadacu
(Lc 10.21-22)

²⁵⁻²⁶ Too síro Jesús Cōamacūrē usenire ticowí:

—Pacu, m_{uu} āmuāse, atiditá Ōpū niā. “Īsā masīnetōnucāā” jīrārē m_{uu}yere masīrī tiiría; wīmarā tiiró_u m_{uu}yere masīdugarapere teeré masīrī tiia. Teeré m_{uu} teerora wāari boocú. Teero tiigú, m_{uu}rē usenire ticoa, jīwī.

²⁷ Too síro basocápere jīwī sūcā:

—Y_{uu} Pacu niipetire masīrére y_{uu}re ticowí. Cūū sīcārā y_{uu} niirecutirere masī. Y_{uu}pecā sīcārā cūū niirecutirere masīā. Āpērācā Cōamacū niirecutirere masīādacu. Y_{uu} boorānorē cūūrē masīrī tiigúda.

²⁸ Múā Cōamacūrē n_unudugára bayiró pade, n_ucūrē ōmarā tiiró_u p_uasuticu. Y_{uu} p_uto atiya. Y_{uu} múārē yeerisāre ticoguda.

²⁹ Múā y_{uu} tiidutírepere tiiyá. Y_{uu} tiirécutirere masīña. Y_{uu} múārē bóaneōremena ñña, tiápugu niā. Teero tiirá, y_{uu} tiidutíre_u tiirá, y_{uu}mena āñurō yeerisāre buáadacu.

³⁰ Y_{uu} tiápurementa yéere tiirí, wisiórido_ujā. Y_{uu} dutirére tiirécutirano n_ucāhēregā ōmarā tiiró_u niīya, jīwī.

12

Yeerisāri bureco niirī, trigo tānerigüe
(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

¹ Too síro sábadō ūsā yeerisāri bureco niirī, Jesús trigo oterigüe watoa netōwāwi. Īsā cūū buerá juabóajōāt_u. Trigore tānenucāwū, yaaadara.

² Fariseo basoca ūsā tee tiirí ñnarā, Jesuré jīwī:

† 11:21 Tiro, Sidón macārā ap_ueyé macārī macārā nemorō ñañanetōjōārā niiyira, Jesús niiritore.

‡ 11:21 Wācūpatire sutire yooména suare suti niiyiro.

—Ĩñaña. Marĩrẽ yeerisãri bũrecore padedutiripacari, mũũ buerápeja padera tiiya, jĩwã.

³ Jesús cúaãrẽ jĩwĩ:

—Ōpũ David sicabũreco juabóayigu. Cũũ menamacãrã juabóaramena cũũ tiiriguere múã buerá niipacara, ¿masĩrii?

⁴ Cõãmacũwiipũ* sããwayigu. Toopũ pã mesa sotoa pesariguere “Cõãmacũye niã” jĩriguere yaapetijãyigu cũũ menamacãrãmena. Paiã dícare yaaré niimiyo.

⁵ Paiã Cõãmacũwiipũ paderá yeerisãri bũreco niipacari, yeerisãriya. Yeerisãripacara, Cõãmacũ dutirére netõnãcãriya. Múã teeré buerá niipacara, ¿masĩridojãĩ?

⁶ Añurõ tuoyá: Añorẽ yũũ Cõãmacũwii nemorõ mũpũtĩ macũ niinetõnãcãã.

⁷ Cõãmacũye queti jóaripũpũ Cõãmacũ jĩriguere múã tuomasĩricu. Biio jĩĩ jóanoã: “Wáicura sóreora dícare ĩnadũgariga; ãpẽrãrẽ bóaneõ ĩñarẽpere nemorõ ĩnadũgaga”,† jĩĩrẽ niã. Múã teeré tuomasĩrãjã, ñañarẽ tiihãrarena “ñañarẽ tiiya” jĩriboajĩyu.

⁸ Yũũ niipetira sõwũ yeerisãri bũreco niirĩ, basocá tiiádarere dutimasĩã, jĩwĩ.

Jesús wãmo bũũre cũogũre netõnérigue
(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹ Cũũ teero tiiári siro, Jesús cúaã neãrí wiipũ sããwawi.

¹⁰ Toopũ sĩcũ wãmo bũũre cũogũ niwĩ. Fariseo basoca Jesuré wedesãdũgara, cũũrẽ sãĩñãwã:

—¿Marĩ yeerisãri bũreco niirĩ, diarecutirare netõnémasĩnogari?

¹¹ Jesús cúaãrẽ jĩwĩ:

—Múãyagu oveja copere ñaasãrĩ, marĩ yeerisãri bũreco niipacari, múã néewionecocu.

¹² Sĩcũ basocũ oveja nemorõ wapacutĩ. Teero tiirã, marĩ yeerisãri bũrecore añurõ tiirã, Moisés dutirére netõnãcãrã mee tiia, jĩwĩ.

¹³ Teero jĩãri siro, basocũre: —Mũyaya wãmorẽ súucoya, jĩwĩ. Cũũpeja súucowi. Teero tiirã, tiwãmo apewãmó tiirõbõ añurĩ wãmo putuãwu.

¹⁴ Fariseo basocape witiwa, “¿deero tii marĩ ãnirẽ sããdariye?” jĩĩ wedesarirã niwã.

Profeta Jesuyé maquẽrẽ jóarigue

¹⁵ Jesús cũũrẽ sããdũgarere masĩjãrigũ niwĩ. Teero tiigũ, wãajõãwĩ. Cũũ wãari, paũ basocã cũũrẽ nũnũwã. Niipetira diarecutirare netõnéwĩ.

¹⁶ Cúaãrẽ cũũ netõnéãriguere wededutirimiwĩ.

¹⁷ Cũũ paũre netõnériguemena profeta Isaías jóarigue diamacũ wãawũ. Biio jóarigu niwĩ:

¹⁸ Biio jĩĩ Cõãmacũ: Añi yũũre padecotegu yũũ beserigu niĩ.

Cũũ yũũ maĩgũmena useniã. Yũũ Espiriture cũũrẽ ticoguda.

Niipetiro macãrãrẽ wapa tiiádarere masĩrĩ tiigũdaqui.

¹⁹ Jĩĩcuaseoriqui; acaribĩnetõriqui.

Basocã watoaru cũũ tiãriguere bayiró bũsũrómena wederiqui.

²⁰ Wãcũtutuhẽgare cõãriqui. Cõãrõno tiigũ, wãcũtutuari tiigũdaqui.

Padeotutũhẽgare tutiriqui; cúaãrẽ añurõ tiãpũgũdaqui.

* 12:4 David niiritopũre, Cõãmacũwii wáicura caserimena tiirĩ wii niyiyo ména. † 12:7 Oseas 6.6.

Cũũ òpũ sããri siropũ, ñaňarére docacũmurĩ tiigũdaqui. Cũũ diamacá dutigũdaqui.

21 Niipetiro macãrã cũũrẽ padeoádacua, jĩĩ Cõãmacũ,‡
jĩĩ jóarigu niĩwĩ Isaías.

Jesuré “Satanás tutuaremena wãtĩãrẽ cõãqui” jĩĩ wedesãrigue

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

22 Too síro Jesús patorũ wãtĩ sããnorigure néejeawa. Cũũ capeari ñãhẽgũ, wedesehegu niĩmiwĩ. Jesús cũũrẽ netõnẽari síro, ñña, wedesejóãwĩ.

23 Niipetira basocá ññamanijõãwã. Cãmerĩ sãñãwã:

—¿Ani òpũ David pãrãmi niinũnũsegu cãã “atigũdu niĩãyigu” jĩĩrigu niigari? jĩĩwã.

24 Fariseo basocapeja cãã wedeseri tuorã, jĩĩwã:

—Ñni wãtĩãrẽ dutigũ Beelzebú tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecoi, jĩĩwã.

25 Jesupé cãã wãcũrere masĩjĩgũ, cũũrẽ jĩĩwĩ:

—Sicadita macãrã siccãrõména niĩhẽrã, cãã basiro cãmerĩquẽrã, tiidita macãrã petijõãcua. Sicamacã macãrã o sicawĩ macãrã siccãrõména niĩhẽrã, cãã basiro cãmerĩquẽrã, cããcã petijõãcua.

26 Satanás wãtĩãrẽ cõãwionecori, cãmerĩquẽrã, siccãrõména niiriya. Teero tiirõ, cãũ dutiré petijõããdacu.

27 Múã yũre “Beelzebú tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecori” jĩĩã. Teero jĩĩãtã, múã buerere nũnũrã wãtĩãrẽ cõãwionecora, ¿noã tutuaremena cõãwionecogari? Cũũrẽ sãñãrã wáaya. Múã wisirere cãã ãñoãdacua.

28 Yũũ Cõãmacũ tutuaremena wãtĩãrẽ cõãwionecojĩgũ, ateré múãrẽ wedea: Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩãdare jeatoaa.

29 Tutuagũya wiire ãpĩ sããwagũ, cũũrẽ siatúcũripacũ, ãmamasĩriqui; siatúcũtoagũrũ, cũũya wii maquẽrẽ ãmamasĩqui. §

30 Yũũre boohẽgu yũũre ññatutigu niĩĩ. Yũũre tiĩãpuhegu yũũre nũnũdũgãrãre cãmotãgu niĩĩ.

31 Teero tiirã, ãñũrõ tuoyã: Cõãmacũ basocãre niipetire cãã ñãñaré tiirere, ñãñarõ wedeserere acabógũdaqui. Cũũ teero acabópacũ, cãã Espiritu Santore ñãñarõ wedeseripereja, acabóriqui.

32 Yũũ niipetira sówũrẽ ñãñarõ wedesepacari, Cõãmacũ acabógũdaqui. Espiritu Santore ñãñarõ wedeseripereja, acabóriqui. Mecãtĩgã, too síropũcãrẽ teerora acabóriqui.

Yucũgũre tiigũ dũcamena ññamasĩnoã
(Lc 6.43-45)

33 Sicagũ yucũgu ãñũrĩgu niĩrĩ, tiigũ dũca ãñũrẽ niĩãdacu. Apegũ ñãñarĩgu niĩrĩ, tiigũ dũca ñãñarẽ niĩãdacu. Yucũgũre tiigũ dũcamena ññamasĩnoã.

34 Múã ãñaã tiirõbiri ñãñarã niĩã. Múã ñãñarã niĩpacara, ¿deero tiirã ãñũrere wedesebogari? Wedesemasĩria. Ñãñarã niinetõnũcãrã ñãñaré dícu wedesea.

35 Basocã ãñũgũpũre ãñũrẽ niicu. Teero tiigũ, ãñũrẽ wedesei. Basocã ñãñãgũpũre ñãñaré niicu. Teero tiigũ, ñãñaré wedesei.

36 ãñũrõ tuoyã: Cõãmacũ cãũ basocãre wapa tiĩãdari bũreco jeari, cãã noo boorõ jĩĩamarigũre sãñãgũdaqui.

‡ 12:21 Isaías 42.1-4. § 12:29 Jesús biiro jĩĩdũgãjĩyĩ: “Yũũ Satanás nemorõ tutuagu niĩã. Cũũrẽ siatúcũmasĩjĩgũ, cãũmena paderãre cõãmasĩã”.

³⁷ Āpī cūū ãñuré wedeserigue wapa Cōãmācū putoꝝ wáagudaqui; āpīré cūū ñañaré wedeserigue wapa pecameꝝ wáagudaqui, jīwī.

*Jesuré tiiēñodutimirigue
(Mr 8.12; Lc 11.29-32)*

³⁸ Too síro síquerā Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca Jesuré jīwā:

—Basocáre buegá, Cōãmācū sīcūrā tiimasīrere tiiēñorī ññadugaga, jīmiwā.

³⁹ Cūārē yuuwī:

—Múā atitó macārā ñañaré tiirá, Cōãmācārē boohéra niīā; Cōãmācū sīcūrā tiimasīrere ññadugacu. Profeta Jonás tiirigue tiiróbiro niiré dícare ññāñadacu.

⁴⁰ Jonás itiábureco, itiáñami waiwū paigúcaya páaga popearū sãñayigu. Cūārē tiiróbiro yuu niipetira sōwācā itiábureco, itiáñami dita popearū niigādacu.

⁴¹ Nínive macārā Jonarē tuorá, wācūpati, wasoyíra. Múāpe ānopú Jonás nemoró masígūrē tuoré peti tuoǵāā. Teero tiigú, Cōãmācū cūū basocáre wapa tiíadari bureco jeari, múā cūā tiiróbiro tuorírigue wapa múārē pecameꝝ cōāgūdaqui.

⁴² Saba dita macārā òpō yoaro macō atiyigo Salomón masírere tuogó atigo. Múāpe ānopú Salomón nemoró masígūrē tuoré peti tuoǵāā. Teero tiigú, Cōãmācū cūū basocáre wapa tiíadari bureco jeari, múā coo tiiróbiro tuorírigue wapa múārē pecameꝝ cōāgūdaqui.

*Wātī basocápure coesāwarigue queti
(Lc 11.24-26)*

⁴³ Wātī basocápure niīarigu witiwagu, basocá manirōꝝ wáyigu cūū niíadaro āmaāgū. Buaríyigu.

⁴⁴ Buarí, “yuu witiatiríroꝝ coesāwaguda sūcā” jī wācūyigu. Jeagu, apeyenó manirí wii, joaári wii, ãñuró quēnoāri wii tiiróbiro buajeáyigu basocápure.

⁴⁵ Too síro wáa, siete wātīā cūū nemoró ñañarārē “atiya múācā” jīyigu. Cūā niipetira basocápure sãāwa, niyira. Basocápe cūā teero tiirí, nemoró ñañaró netōyigu. Teerora ñañaró wáaadacu atitó macārā ñañaré tiirácārē, jīwī.

*Jesús paco, cūū baira jearigue
(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)*

⁴⁶ Jesús basocáre wederitabe, cūū paco, cūū baira soperú jeanucārira niwā. “Jesuména wedesedugaga”, jīrira niwā.

⁴⁷ Sīcū wedewi Jesuré:

—¡Coe! Mūu paco, mūu baira soperú jeanucāya, mūumena wedesedugaayira, jīwī.

⁴⁸ Cūārē wedearigure jīwī:

—¿Noā niīi yuu paco; noā niīi yuu baira? jīwī.

⁴⁹ Īsā cūū buerápure sūpuacogura, jīwī:

—Ñiā yuu paco, yuu baira tiiróbiro niīya.

⁵⁰ Yūu Pacu ānuāserū niigú boorere tiiráno cūārā yuu bai, yuu bayio, yuu paco tiiróbiro niīya, jīwī.

13

*Ote wēēbategumena queoré
(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)*

1 Tiiburecora Jesús wiipá niĩarigu witiwa, opataro wesapu jeanuãwĩ.

2 Pau basocá cūũ putoꝝ neãwã. Cūã pau niinetõrĩ ñagũ, dooríwupũ muãsã, jeanuãwĩ. Ditatupariꝝ putuãwa basocápeja.

3 Cūũ wãcũrémena cūãrẽ pee queoré wedewi. Ate queorémena jĩnacãwĩ:

—Sĩcũ basocú oteréperire wẽẽbategu wáayigu, wiĩáro jĩĩgũ.

4 Cūũ wẽẽbatawari, sĩqueñeperi maapu ñaacũmuyiro. Minipõná ati, teeré yaapetijãyira.

5 Apeyepéri ãtãyepa dita péerogã cwoꝝõꝝ ñaacũmuyiro. Tiidita ãcãhẽrõgã niijĩrõ, máata manayiro.

6 Muĩpũ asirí, ocobopó, nacõrĩ manijĩrõ, sĩnijõãyiro.

7 Apeyepéri pota watoapu ñaacũmuyiro. Pota teeré wiinetõmũã, sĩãjãyiro.

8 Apeyepéri ote usenirí ditapu ñaacũmuyiro. Tee ðucacutiꝝyiro. Sicasati cienperi, apesatí sesentaperi, apesatí treintaperi ðucacutiꝝyiro.

9 Tuodugárano tuomasĩadacua, jĩwĩ.

“¿Deero tiigú queorémena wedei?” jĩrigue

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

10 Too sro usã cūũ buerá cūũ puto wáa, cūãrẽ sĩĩñãwũ:

—¿Deero tiigú basocáre queorémena wedei? jĩwã.

11 Jesús yũwĩ:

—Tĩatorũ masĩña maniriguere Cõãmacũ dutiré múãꝝpe niĩadarere múãrẽ masĩrĩ tiia. Cūãpere masĩrĩ tiiría.

12 ãñurõ tuonũnuseranorẽ Cõãmacũ nemorõ masĩré ticogũdaqui. Pairó masĩré cwoádacua. Tuodugáheranorẽ cūã masĩmiriguere ãmajãgũdaqui.

13 Cūã ññapacara, ññamasĩhẽrãbiro niijãya; tuopacára, tuohérabiro niijãya; tuorácã, tuomasĩriya. Teero tiigú, cūãrẽ queorémena wedea.

14 Cūã biiro tiirémema Isaías jóarigue diamacũ wáaa. Ateré jóarigu niiwĩ:

Múã tuopacára, múã tuoáriguere tuomasĩridojàcu.

Ññapacara, múã ññãriguere ññamasĩridojàcu.

15 Atimacã macãrã wãcũriya.

Tuodugáriya.

Capearí biaríra tiirõbiro niĩiya.

Teero niijĩrã, wãcũpati, wasodugáriya. Teero tiigú, yũ cūãrẽ netõnéria,*

jĩ jóarigu niiwĩ.

16 Múãpeja useniã. Múã ññarere, múã tuorere tuomasĩã.

17 Yũ ateréja diamacãrã jĩã: Pau profetas, teero biiri pau basocá ãñurã múã ññarere ññadugamiyira. Ññaririra niiwã. Múã tuorere tuodugamiyira. Tuoririra niiwã.

Ote wẽẽbategumena queorere wedequẽnorigue

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

18 Ote wẽẽbategu wáarigue queorere múãrẽ wedequẽnogũda:

19 Sĩcũ basocú Cõãmacũ dutiré múãꝝpe niĩadarere quetire tuopacá, teeré tuomasĩhẽrĩ, wãtĩãrẽ dutigú ati, cūũ tuomĩãriguere ãmapetijãqui. Cūũ ãmaãrigu maapu ñaacũmuãreperibiro niĩã.

20 Apeyepéri ãtãyepapu ñaacũmucu. Tiidita tee quetire tuogú tiirõbiro niicu. Cūũ máata ãñurõ useniremena tuomĩqui, tuogúpeja.

* 13:15 Isaías 6.9-10.

²¹ Nɛcōrī manijīgū, yoari ɛseniriqui. Cūūrē ñañarō tiirí, o ãpērã tee quetire padeoré wapa cūūrē ñañarō netōrī tiirí, máata padeodújãqui.

²² Apeyepéri pota watoarɛ ñaacūmucu. Tiidita tee quetire tɔogúburo niicu. Cūū tɔomíqui, tɔogúpeja. Atibúreco maquẽpere bayiró wácūqui. “Ññurō niigádacu pee apeyé cɔogú” jĩ wácūmiqui. Tee niipetire cãmotájãcu tee quetire. Dɛcamanigū tiiróbiro niiqui.

²³ Apeyepéri ɛseniri ditarɛ ñaacūmucu. Tiidita tee quetire tɔogúburo niicu. Cūū tɔomasĩqui. Cūū pee dɛcacatirigɛ tiiróbiro niiqui. Sicasati cienperi, apesatí sesentaperi, apesatí treintaperi dɛcacatirigɛ tiiróbiro niiqui, jĩwĩ.

Trigo watoarɛ tãa ñañaré wiiríguemena queoré

²⁴ Jesús apeyé queorémema basocáre wedenemowĩ:

—Cõãmacū dutiré múãpɛre niĩãdare atequetí tiiróbiro niĩã: Sícū basocá cūuya wesepɛ ãñuréperi wẽẽbateyigu.

²⁵ Niipetira cãnipetári siro, cūūrē ññatutigu atiyigu. Trigo watoarɛ ñañaré tãare wẽẽbate, wáajõãyigu.

²⁶ Trigo wiimáã, dɛcacatiyiro; ñañarécã wii, bauáyiro.

²⁷ Cūūrē padecotera teeré ññarã, tiiwese õpūrē wedera wáayira. “Ësãrē dutigú, mɛuya wesepɛ ãñuréperi dícu wẽẽbatere niimiwãto. ¿Noopú atiyiri ñañaré tãaja?” jĩyira.

²⁸ “Sícū yũre ññatutigu tee tiijyi”, jĩyigu. Cūūrē padecotera sãññamiyira: “¿Tãa wẽẽrã wãari boogári?”

²⁹ Cūupe jĩyigu: “Tãa wẽẽrãña ména; trigosatiripere wããcõãrĩ.

³⁰ Teeménarã bɛcujããrõ ména, té dɛca bɛcu niirípu. Bɛcu niirí, paderáre ticoguda, tãa ñañarére wẽẽsugúdutigu. Opadotori siatúdutigadacu, sóeya jĩgū. Túajeancõ, trigore tũne, ññanodutigadacu ññanori wiipu”, jĩyigu, jĩwĩ.

Mostazapemena queoré

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesús apeyé queorémema cūūrē wedenemowĩ:

—Cõãmacū dutiré múãpɛre niĩãdare sicape mostazape tiiróbiro niĩã. Tiipegãrē sícū basocá cūuya wesepɛ néewa, oteyigu.

³² Péeripegã niipacaro, wiiróruja, apeyé oteyucu nemorõ ãmũãrigu bɛcucácu; yucɛgu wáajãcu. Minipõná ati, tiigú dɛpɛrípɛ põnacatícua, jĩwĩ.

Pã púuri tiirémema queoré

(Lc 13.20-21)

³³ Apeyé queorémema cūūrē wedenemowĩ:

—Cõãmacū dutiré múãpɛre niĩãdare pã púuri tiiré tiiróbiro niĩã. Sícõ numiõ pã tiigódo itiãpo harinapori pairí bapacaru poosãyigo. Harinamena pã púuri tiirére wáoyigo, niipetire púaro jĩgõ, jĩwĩ.

Queorémema wederigue

(Mr 4.33-34)

³⁴ Tee niipetire Jesús basocáre queorémema wedewi. Cūūrē cūū wederécõrõ queorémema dícu wedewi.

³⁵ Cūū teero tiirémema profeta Isaías jóarigue diamacá wáaro tiiyiro. Ateré jóarigu niiwĩ:

Queorémema basocáre wedegadacu.

Cõãmacū atibúreco tiirípu masĩña manirére wedegadacu,†

† 13:35 Salmo 78.2.

jĩ jóarigu niwĩ.

Trigo, táa ñañarémena queoré wedequenorigue

³⁶ Jesús basocáre “wáagu tia” jĩ, wiipá sãawawi. Ɛsã cūu buerá cūu putopu sãáwa, sãñáwū:

—Táa ñañaré trigo wesepu queoré wedequenoña. ¿Deero jĩdugaro tiarĩ? jĩwū.

³⁷ Cūu yuuwĩ:

—Yuu niipetira sōwū ãñuréperi oterigu tiiróbiro niĩ.

³⁸ Atibúreco tiwese tiiróbiro niĩ. Cōāmacūrē nunarã ãñuréperi tiiróbiro niĩya. Wātĩarē nunarãpeja ñañaré táa tiiróbiro niĩya.

³⁹ Wātĩarē dutigá ñañaré táare wēēbategu tiiróbiro niĩ. Atibúreco petirí, trigo tãneritono tiiróbiro niĩadacu. Ángelea trigo tãnerã tiiróbiro niĩya.

⁴⁰ Ñañaré táa wēē, pecamepu sóecōājānocu. Teero tiiróbirora wáaadacu atibúreco petirí.

⁴¹ Yuu niipetira sōwū ángeleare niipetiropu ticocogadacu. Cūā niipetira ñañaré tiirí tiirare, teero biiri niipetira Cōāmacū dutirére netōnucārārē néōādacua.

⁴² Cūārē pecamepu cōājāādacua. Toopá cūā pūnisíra bacadiyó, utiadacua.

⁴³ Too síro Cōāmacū dutirére tiirãpeja marí Pacu niirõpu muipū búreco macū tiiróbiro asibatéadacua. Tuodugáranu tōmasĩadacua.

Wapapacáre yaacūremena queoré

⁴⁴ ‘Cōāmacū dutiré múāpũre niĩadare wapapacáre oterí dita popeapu yaacūre tiiróbiro niĩ. Sícu basocú teeré bua, toopúra yaacūjãqui sūcã. Ɛseniremena wáa, niipetire cūu cuorére dúapetijãqui. Tee dúa wapatáremena tiiditare sãinėjãqui.

“Perlape” wapapacáripemena queoré

⁴⁵ ‘Cōāmacū dutiré múāpũre niĩadare sícu dúanetõri basocu ãñuréperi “perla” wãmecũtirere ãmaãnetõgũ tiiróbiro biia sūcã.

⁴⁶ Cūu sicape pairó wapacũtiripere buagú, wáa cūu cuorére dúapetijãqui. Cūu dúa wapatáremena tiipere sãinėjãqui.

Bapigumena queoré

⁴⁷ ‘Cōāmacū dutiré múāpũre niĩadare atequetí tiiróbiro niĩ sūcã. Wai wasará bapigũcare día pairímapu cōãñorĩ, wai noo niirãcõrõ ñeecu.

⁴⁸ Tiigú dadari ñña, ditaturarigupu wéemacūmu, beseduicua. ãñurãrē piipu besesãcua; ñañarãrē cōājãcua.

⁴⁹ Atibúreco petirí, teerora wáaadacu. Ángelea ati, basocá ñañarãrē be-seadacua ãñurã watoapu niirãrē.

⁵⁰ Ángelea cūārē pecamepu cōājãādacua. Toopá cūā pūnisíra bacadiyó, utiadacua, jĩwĩ.

Mama ãñuré, bucũ ãñuré maquē

⁵¹ Jesús ãsarē sãñáwū:

—¿Tee niipetirere tuoí múã? jĩwĩ.

—Ɛjũ, tuo, jĩwū.

⁵² Ɛsarē jĩwĩ:

—Moisés jóarigue buerá síquērã Cōāmacū dutiré cúāpũre niĩadarere ãñurõ tōmasĩcua. Cūā ãñurõ buera, masĩrã wáacua. Teero tiirã, cūā wii cuorã

tiiróbiro niicua. Cúã ññanorõpũ niirére masícua. Teero tiirá, mama ãñurére, bũcũ ãñurére néewionecomasićua, jĩwĩ.

Jesús Nazaretpũ coepũtũarigue
(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³ Jesús tee queoré wedeari siro, wáajõãwĩ.

⁵⁴ Nazaret cũũ masãri macãpũ coepũtũawĩ. Toopú cúã neãri wiipũ buenucãwĩ. Cũũ buerére tuorã, tuomanĩjõã, cãmerĩ jĩrira niiwã:

—¿Noopú bueyiri ãni nocõrõ masĩgũ? ¿Cũũ deero tiigú tee tiieñoriguere tiimasĩ?

⁵⁵ Ñni táboa paderigu macũ niĩ; cũũ paco María wãmecutiyo; Santiago, José, Simón, Judas cũũ baira niĩya;

⁵⁶ niipetira cũũ baira numiãcã ãno marĩ watoapũ niĩya, ¿teerora? ¿Noopú tee niipetirere masiyiri? jĩrira niiwã.

⁵⁷ Teeré wãcũrã, cũũrẽ padeodugãriyira. Jesupé cúãrẽ jĩwĩ:

—Niipetira apeyé macãrĩ macãrã sícũ profetare padeocúa. Cũũya dita macãrã, cũũya wii macãrã doca cũũrẽ padeoricua, jĩwĩ.

⁵⁸ Toopúre cúã padeohéri ññagũ, pee cũũ tutuaremena tiieñoriwi.

14

Juan Bautistare sãrĩgue
(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Teebũrecorire Herodes Galilea dita dutigú Jesús tiiré quetire tuoyĩgu.

² Cũũrẽ padecoterare jĩiyigu:

—Cũũ Juan basocãre wãmeõtiri basocũ niiqui. Masãgũ masãjĩyi. Teero tiiró, cũũpũre tutuare niicu, jĩmiyigu.

³ Herodes too sugueropũ Juanrẽ peresuwiipũ néewa, siatúcũdutyigu. Herodías cũũ bai Felipe ñũmo niimirigo usenigõ niĩãrõ jĩgũ, teero tiiyigu.

⁴ Juan Herodere: —Mũũ coore ñũmocũtĩmasĩria, jĩrucuyigu.

⁵ Herodes Juanrẽ sãdũgãpacũ, basocãre cuiyigu. Cũũpe “Juan profeta niĩ” jĩiyira.

⁶ Herodes cũũ bauári bũreco jeari, Herodías macõ cũũ boocõrira pũtopũ basaẽñoyigo.

⁷ Herodes coo basaẽñore bayiró tusayigu. Teero tiigú, “niirõrã” jĩgũ, biiro jĩiyigu:

—Noo mũũ sãirẽnorẽ ticogũda, jĩiyigu.

⁸ Coo paco wedenoãrigo niijĩgõ, Herodere jĩiyigo:

—Mecũtigãrã opasida baparena Juan basocãre wãmeõtiri basocuya dupure néesã, ticoya, jĩiyigo.

⁹ Coo teero jĩrĩ tuogú, Herodes wãcũpatiyigu. Cũũ boocõrira tuocõropũ “niirõrã mũũrẽ ticogũda” jĩãrigũ niijĩgũ, ticodutyigu.

¹⁰ Juanyã dupure páatadutyigu peresuwiipũ.

¹¹ Páataari siro, cũũya dupure opasida baparena néesã, néewa, ticoyira. Coore coo pacopũre ticonetõneyigo.

¹² Juan buerére ñũñũmiãrira toopú wãa, cũũya õpũũrẽ née, ãtãtutipũ cũũrã wãarira niiwã. Too síro Jesuré wedera jeara.

Jesús cinco mil ãtũãrẽ yaaré ecarĩgue
(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

13 Jesús tee quetire tuogú, sícūrã niidugamiyigu. Dooríwupũ muãsã, basocá manirõpũ wáajõãwĩ. Basocápe tuojárira niiwã. Teero tiirá, teemacãrĩ macãrã nuñwárirã niiwã.

14 Jesús dooríwupũ sãñaãrigũ duinucã, basocá paure ñhawĩ. Cúãrẽ bóaneõ ñhawĩ. Diarecutira cúã néeatirare netõnéwĩ.

15 Náicũmuatiri, ãsã cúũ buerá cúũ puto wáa, jĩiwũ:

—Ñamicapũ niĩã. ãnopũ macã manirõpũ niĩã. Basocáre “nocõrõrã niĩã” jĩĩña. Putoã niire macãrĩpũ cúã yaaré sãĩ, yaara wáaaro, jĩimiwã.

16 —Wáarijããrõ. Muã cúãrẽ yaaré ecayá, jĩiwĩ.

17 —Jãã; sicamoquẽñepa pã, wai puarãrã cõoa, jĩiwũ.

18 —Néeatiya, jĩiwĩ.

19 Too síro Jesús basocáre tãa sotoapũ duidutiwi. Tee sicamoquẽñepa pãrẽ, wai puarãrẽ née, ãmuãsepu ññamũco, Cõãmacũrẽ usenire ticowĩ. Túajea, pãrẽ puatásã, ãsã cúũ bueráre ticowĩ. Ësãpe basocáre batowũ.

20 Niipetira yaa, yapijõãwã. Yaatoaari siro, doce piseri cúã yaadũaariguere seesã dadodupõwũ.

21 Teeré yaarira ãmuã dícare bapaqueori, cinco mil watoa niiwã. Numiã, wĩmarã bapaqueoya maniwã.

*Jesús oco sotoápu wáarigu
(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)*

22 Too siro Jesús ãsã cúũ bueráre cúũ jeaariwupũ jeasãduti, tĩãwasũguedutiwi. Ësã wáari, cúũpe basocáre “wáagu tiia” jĩgũ tiiyigu.

23 Cúãrẽ teeré jĩĩari siro, ãtãgũpũ cúũ sícūrã Cõãmacũmena wedeseгу muãwayigu. Náicũmuãri siro, sícūrã niiyigu.

24 Ësãpe yoaropũ niitoawũ tĩãwara. Wĩno páapucãmotari, ocoturĩ páabatesãwũ.

25 Bóemuãatiri, Jesús ãsã putoapũ atigu, oco sotoápu atijõãatiwi.

26 Ësã cúãrẽ oco sotoápu atiri ññarã, ucũãpetijõãwũ. “¡Abu! ¡Basocú diarigu wãtĩ niiqui!” jĩimiwã. Cuirã, bayiró acaribíwũ.

27 Máata Jesús ãsãrẽ jĩiwĩ:

—Wãcũtutuaya. Yũũ niĩã. Cuirijãña, jĩiwĩ.

28 Pedro cúãrẽ jĩiwĩ:

—Õpũ, mũũ niigũ, yũure mũũ puto oco sotoápu wáari tiiyá, jĩiwĩ.

29 —Atiya, jĩiwĩ.

Pedro diiwá, oco sotoápu Jesús putoapũ wáamiwĩ.

30 Wĩno bayiró páapucori ññagũ, cuiwi. Duadianucãgũ, bayiró busurómena: —¡Õpũ, yũure netõnéña! jĩiwĩ.

31 Máata Jesús cúũya wãmomena cúãrẽ ñee, jĩiwĩ:

—Mũũ péerogã padeoré cõogú, ¿deero tiigú “oco sotoápu wáari tiimasĩriqui” jĩĩ wãcũãrĩ? jĩiwĩ.

32 Cúã dooríwupũ muãsãrĩ, wĩno netõjõãwũ.

33 Teero wáari ññarã, ãsã tiiwupũ niirã Jesuré padeorã ñicãcoberimena jeacũmuwũ. Cúãrẽ: —Niirõrã mũũ Cõãmacũ macũ niĩã, jĩiwũ.

*Jesús Genesaretpũ diarecutirare netõnérigue
(Mr 6.53-56)*

34 Ësã tĩãjearã, Genesaretpũ maaajeáwũ.

³⁵ Too macārā Jesuré ññamasĩrā, cūū jeari ñña, niipetiro tiiditapᵐ wededu-tirira niiwā. Niipetira diarecutirare cūū putopᵐ néejeawa.

³⁶ Jesuré sãiwã:

—Mᵐyaro sutiró yapa dícare padeñáma, jĩiwã.

Niipetira padeñáarira netõjõwã.

15

Basocáre ñañarã wáari tiiré

(Mr 7.1-23)

¹ Too siro fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá Jerusalénᵐ atiarira Jesús putopᵐ jea, sãĩñáwã:

² —¿Deero tiirá mᵐ buerá marĩ ñecūsũmuã tiimúãatiriguere netõncãĩ? Yaaadari sũguero, cúa marĩ ñecūsũmuã tiirucúrobiro wãmocoseriya, jĩiwã.

³ Jesús cúaãrē yᵐwĩ:

—¿Deero tiirá múãcã Cõãmacũ dutirére netõncãĩ? Cõãmacũ dutirére nemorõ múã ñecūsũmuã tiimúãatiriguere tiidugácu.

⁴ Cõãmacũ ateré dutirigᵐ niiwĩ: “Mᵐ pacᵐ, mᵐ pacore padeoyá. Cúaãrē ñañarõ wedesegunorē sãcõãjããrõ”, jĩirigᵐ niiwĩ.

⁵ Múãpe merẽã dutijãã. Basocáre cúa pacure, cúa pacore “yᵐ múãrē tiipumasĩriga; yéé niyeru múãrē ticoboariguere Cõãmacãrē ticopetijãwũ” jĩidutia múã.

⁶ Múã teero dutira, cúa pacusũmuãrē “padeorijãña” jĩĩrã tiia. Teero tirá, Cõãmacũ dutirére teero peti ññacõãjãã, múã ñecūsũmuã tiimúãatiriguere tiidugára.

⁷ Múã basocá ññahẽrõᵐ ñañaré tiirá niia. Teero tiirá, tiiditõrepira niia. Isaías múã mecũtĩgã tiirére diamacúrã jóasũguerigᵐ niiwĩ. Cūū jóariguere añũrõ tũoádacu múã:

⁸ Ñniã basocá useromena dícu yᵐre padeoóya.

Cúa tũgueñarepe noorú niirõ niicu.

⁹ Bári peti neããya.

Yéé maquẽrē “bueada” jĩĩpacara, basocá jĩĩrere buejãya, jĩĩti Cõãmacũ,* jĩĩ jóarigᵐ niiwĩ.

¹⁰ Cúaãrē teero jĩĩari siro, basocáre neãduti, cúaãcãrē jĩiwĩ:

—Yéé maquẽrē tũomasĩada jĩĩrã, tũorá atiya:

¹¹ Basocáre useropᵐ sããware cúaãrē ñañarã wáari tiiría. Cúa useropᵐ witi-tirepe cúaãrē ñañarã wáari tiia, jĩiwĩ.

¹² Ɔsã cūū buerá cūū puto wáa, jĩiwũ:

—¿Mᵐ masĩĩ? Mᵐ teero jĩĩariguere tũorá, fariseo basoca cúajõããwã.

¹³ Jesús queorémēna yᵐwĩ:

—Yᵐ Pacᵐ ãmũãseᵐ niigú cūū oteririgunorē nucõrĩmena wãã, cõãjãgũdaqui.

¹⁴ Teero tiirá, cúaãrē teero ññajãña. Cúa Cõãmacũ boorere masĩdugahera niijĩrã, ññahẽrã, ãpẽrã ññahẽrãrē wéesũguera tiiróbiro niia. Sícũ ññahẽgũ ãpĩ ññahẽgũrē wéesũgueri, cúa pũarãpũra copere ññaacosããdacua, jĩiwĩ.

¹⁵ Pedro cúaãrē jĩiwĩ:

—Ɔsãrē wedeya. Mᵐ queorémēna jĩĩarigue ¿deero jĩidugaro tiigári? jĩiwĩ.

* 15:9 Isaías 29.13.

16 Jesús jīwī:

—¿Múacā ateré tuomasīrii ména?

17 Niipetire basocáre ʘseropu sããware páagapu wáa, too síro netõcõwitiwacu.

18 ʘseropu witiatiirepeja cãã wãcũrẽpu witiaticu. Teerá basocáre ñañarã wáari tiia.

19 Basocá popeapu, cãã wãcũrẽpũre ate witiaticu:

ñañarõ wãcũré,
basocáre sããcõãre,
ãpī numorẽ ñeeapere,
apegó manurẽ ñeeapere,
ãpẽrãména ñañarõ ñeeapere,

yaaré,

jīditore,

ãpẽrãrẽ ñañarõ wedesere witiaticu.

20 Teerá basocáre ñañarã wáari tiia. Wãmocoseripacara yaari, basocáre ñañarã wáari tiiricu, jīwī.

Judíoayo niñhẽgõ Jesuré padeorigue

(Mr 7.24-30)

21 Too niãrighu witiwa, Tiro, Sidón macãrī wesapu wáawi.

22 Toopú sícõ numiõ cananeayo tiidita niigõ bayirõ busurõmena ati, jīwõ:

—Yuu Ǿpũ, David pãrãmi niinunũsegũ, yũre bóaneõ ññaña. Yuu macõ wãtī sããnorigo bayirõ ñañarõ netõyo, jīwõ.

23 Jesús coore yũrinetõnecojãwī. ʘsã cãũ buerá cãũrẽ jīwã:

—Coore wáaduticoya; marī siro bayirõ busurõmena sãinunũseyo, jīmiwī.

24 —Cõãmacũ yũre Israelya põna macãrã dícare tiãpudutigu ticodiocowi. Cãã oveja ditirira tiirõbiri niĩya, jī yũwī.

25 Coo cãũ puto jea, ñicãcoberimena jeacũmuwõ.

—Ǿpũ, yũre tiãpuya, jīwõ.

26 —Wĩmarãpere ecasũguero booa cãã yaadũgarecõrõ. Cãã yaarére ãma, cúãyara díayiare cõãcũrī, ãñuria, jīwī.

27 Coocã queoréména yũwõ:

—Ǿpũ, tee diamacãrã niã. Díayia cãã Ǿpãrã mesapu duirá cãã yaadiocore manarĩrẽ yaacua, jīwõ.

28 —Mũũ doca padeorẽ cõnetõjõãã. Mũũ sããrirobirora wáaaro, jīwī.

Cãũ teero jīrĩrã, máata coo macõ wãtī manigõ putãárigo niĩwõ.

Jesús paũ diarecutirare netõnérigue

29 Jesús too niãrighu wáa, Galileataro wesapu netõwáwi. ʘtãgũpũ muãwa, jeanuãwī.

30 Naĩrõ paũ basocá cãũ putopu jeara tiiwá. Cãã wáamasĩhẽrãrẽ, wãmorĩ, dũpori posarirare, ññahẽrãrẽ, wedeseherare, ãpẽrã diarecutira paure ñẽjeawa. Cãũ putopu cũũwã. Cãũrẽ netõnéwī.

31 Basocá ññamanijõãwã. Wedesehera niãrira wedeseri ññarã, wãmorĩ, dũpori posarira netõnénorĩ ññarã, wáamasĩhẽrã niãrira wáari ññarã, ññahẽrã niãrira ññarĩ ññarã, ññamanijõãwã. “Marī Israelya põna macãrã Ǿpũ Cõãmacũ ãñunetõjõãrĩ”, jīwã.

Jesús cuatro mil ãmuãrẽ yaaré ecarígue

(Mr 8.1-10)

³² Too síro Jesús ūsā cūū bueráre s̄uocó, jīwī:

—Yūū āniārē bóaneō ññajōāga. Cūā yūūmena niirō itiábureco netōā. Teero tiirá, cūā yaaré petinjōāya. Yūū cūārē juabóaremena p̄tuawadutidugariga. Maap̄u tuomasīre petijōābocua, jīwī.

Ūsā cūū buerápeja jīwū:

³³ —Marī āno basocá manirōp̄u niā. ¿Noopú āniā paure yaaré nocōrōca b̄ua ecabógari? jīwū.

³⁴ —¿Noquēpa pā c̄uoi? jīwī.

—Sietepa, teero biiri wai metārāgā p̄uarāgā c̄uoa, jīwū.

³⁵ Jesús basocáre yepap̄u duidutiwi.

³⁶ Pā sietepare, waire née, Cōāmacūrē usenire ticowi. Túajea, p̄uatāsā, ūsā cūū bueráre ticowi. Ūsāpe basocáre batowu.

³⁷ Niipetira yaa, yapijōāwā. Yaatoaari siro, siete piseri cūā yaad̄uuariguere seesā dadodupówa.

³⁸ Teeré yaarira ūmūā dícare bapaqueori, cuatro mil niiwā. Numiā, wīmarā bapaqueoya maniwā.

³⁹ Basocáre p̄tuawadutiari siro, Jesús dooríwup̄u m̄uāsā, Magdala wāmecatirop̄u wāajōāwī.

16

Jesuré tiiññodutimirigue

(Mr 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Fariseo basoca, saduceo basoca Jesús p̄uorop̄u jeawa. “¿Niirōrā cūū Cōāmacū tiodiocorigu niī?” jīrā, cūūrē Cōāmacū s̄icūrā tiimasīre tiiññodutimiwā.

² Jesupéja cūārē yūūwi:

—Muīpū s̄āwari, múā ūmūāsere ññarā, “muīpū āñurō s̄ōāsā; teero tiiró, ñamigā āñurō cūmāādacu” jīā.

³ Bóeri ñiitiáwācārī ññarā, “mecūā oco peaadacu” jīā. Ūmūāse maquē ññarā, “biiro wāaadacu” jīmasīā. Teero masīpacara, atitó wāarepere ññarā, “biiro jīdugaro tiia” jīmasīrido jāā.

⁴ Múā atitó macārā ññarē tiirá, Cōāmacūrē boohéra niā; Cōāmacū s̄icūrā tiimasīrere ññadugacu. Jonás tiirígue tiiróbiro niiré dícare ññāādacu, jīwī.

Cūārē cōāwagu, aperopú wāawi.

Fariseo basocaye pā púuri tiirígue

(Mr 8.14-21)

⁵ Ūsā cūū buerá apeniñapú tīāwawu. Toopú jeara, pā ūsā yaaadarere acabójārira niwū.

⁶ Jesús ūsārē jīwī:

—Fariseo basocaye, saduceo basocaye pā púuri tiirére tuomasīrō booa, jīwī.

⁷ Ūsā cūū buerá cūū jīāriguere tuomasīrijīrā: —Pā marī néeatiriatu; teero tiigú teero jīiqui, jīmiwū ūsā basiro.

⁸ Jesús ūsā teero jīāriguere masījārigu niiwī. Teero tiigú, jīwī:

—¿Deero tiirá múā “pā maniā” jī cāmerī wedesei? Múā péerogā padeoré c̄uorá niā.

⁹ ¿Múā tuomasīrii ména? Sicamoquēñe pāmena cinco mil ūmūā yaaari siro, ¿noquē piseri cūā yaad̄uuariguere seesā dadodupóri? ¿Wācūrii?

¹⁰ Too síro siete pāmena cuatro mil ūmūā yaaari siro, ¿noquē piseri cūā yaad̄uuariguere seesā dadodupóri? ¿Wācūrii?

11 ¿Deero tiirá múã tuomasĩrii? Y_{uu} fariseo basocaye, saduceo basocaye pã púuri tiiré wedeseḡu, pã meerē jĩãwũ. “Cúãye pã púuri tiirére tuomasĩrõ booa” jĩãwũ, jĩwĩ.

12 Cũ teero jĩĩrɸra, ũsãrē tuomasĩre jeawũ. “Marĩrē pã púuri tiiré wedeseḡu mee tiáyi. ‘Fariseo basoca, saduceo basoca cúã jĩditoremena buerépere tuomasĩrõ booa’ jĩḡũ tiáyi”, jĩwũ.

Pedro Jesuré “m_{uu} Cõãmacũ beserigũ niĩã” jĩrigue

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

13 Jesús Cesarea Filipoya macã wesapũ wáawi. Toopú jea, ũsãrē cũ bueráre sãĩãwĩ:

—Basocá y_{uu} niipetira sõwũrē ¿deero wedesei? jĩwĩ.

14 ʼSã jĩwũ:

—Sĩquẽã m_{uu}rē “Juan basocáre wãmeõtiri basocũ niiqui” jĩĩya. ʼPẽrã “Elías niiqui” jĩĩya. ʼPẽrã “Jeremías niiqui; o ʼpĩ profeta niigũ niiqui” jĩĩya, jĩwũ.

15 —¿Múãte “¿noã niĩ?” jĩĩ y_{uu}re? jĩwĩ.

16 Simón Pedro y_{uu}wi:

—M_{uu} Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩã; Cõãmacũ catirucugũ macũ niĩã, jĩwĩ.

17 Jesús cãũrē jĩwĩ:

—Simón, Jonás macũ, m_{uu} teero wedeseḡu, queoróra wedesea. Sĩcũ basocã m_{uu}rē teeré wederijãyi. Y_{uu} Pacũ ãmũãserũ niigũ m_{uu}rē tee masĩrére ticoajãyi. Teero tiigũ, usenire cõogũ niĩã m_{uu}.

18 Ate y_{uu} jĩĩrcãrē tuoyã m_{uu}: M_{uu} Pedro niĩã. (Pedro “ũtãgã” jĩĩdugaro tia.) Sicawii tiigã ãtãgã sotoapũ tiiri wiilburo y_{uu}re padeorã sicapõna macãrã wãari tiigãda. * Wãtĩ cũyaramena yã põna macãrãre docacumũrĩ tiiriqui.

19 Y_{uu} m_{uu}rē ãmũãserũ marĩ ʼPũ niirõrũ macã sãwibiro[†] niirére ticogũdacu. M_{uu} teeména atibúrecopũre “Cõãmacũ dutiré mee niĩã”, jĩ cãmotári, ãmũãserũcãrē cãmotãnoãdacu. Teero biiri atibúrecopũre m_{uu} “Cõãmacũ dutiré niĩã” jĩrĩ, ãmũãserũcãrē cãmotãya maniãdacu, jĩwĩ.[‡]

20 Too sírogã jĩwĩ sũcã:

—Y_{uu} Cõãmacũ beserigũ Cristo niiré maquẽrē ʼpẽrãrē wederijãña, jĩ wedewi.

Jesús cãũrē sããdarere wederigue

(Mr 8.31-9.1; Lc 9.22-27)

21 Ate síromena Jesús ũsã cũ bueráre cãũrē too síro wãaadarere wedenũcãwĩ.

—Y_{uu}re Jerusalénrũ wáaro niijããdacu. Toopũre butoã dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerã y_{uu}re bayirõ ñãñarõ netõrĩ tiãdaduca. Y_{uu}re sããdutiãdaduca. Cãã teero tiipacári, itiábureco siro masãḡũdacu, jĩwĩ.

22 Teeré tuogũ, Pedro Jesuré ʼpẽrã tuohéropũ néewa, wedenũcãrigũ niimiwĩ:

—Y_{uu} ʼPũ, Cõãmacũ teero wãari jĩḡũ, cãmotáaro. M_{uu} teero jĩĩarigue wãarijããrõ, jĩirigũ niimiwĩ.

23 Jesús cãmenũcã, Pedrorẽ jĩirigũ niiwĩ:

—Satanás tiirõburo wedeseḡu tia m_{uu}jã. “¿Satanás, wãajõãḡua; y_{uu} pũtore niirijãña!” jĩã. Pedro, m_{uu} teero jĩḡũ, Cõãmacũ y_{uu}re dutirére cãmotãdugagu tia. M_{uu} masĩria Cõãmacũ wãcũrere; basocã wãcũrõburo wãcũã, jĩirigũ niiwĩ.

24 Too síro Jesús ũsãrē jĩwĩ:

* 16:18 Efesios 2.19-22. † 16:19 Españolmena: llave; portuguésmena: chave. ‡ 16:19 Mateo 18.18; Juan 20.23.

—Sícū yũre padeó, nunudugáguño cūũ booró tiidugárenorē tiidújããrõ. Basocá cūũrē ñañarõ jĩpacari, yũre tuonunúsearo. Teeré tiigú, curusare apagú tiiróbiro niigúdaqui.

²⁵ Āpĩ sããrére cuiũguño yũre “masĩria” jĩĩgú pecameru wáagudaqui. Āpĩpé yũre “masĩã” jĩĩ, teewaramena cūũrē sããrĩ, yũmena catirucujãgúdaqui.

²⁶ Sícū atibáreco maquē niipetirere wapatápacu, cūũ yeeripũnarē tiidióri, cūũ cuoré dee tiíadare niiricu. Cūũ catiré petihére ñeenómena wapatĩriqui.

²⁷ Yũũ niipetira sōwū yũũ Pacu asibatéremena, ángeleamena putuaatigudacu atibárecopure. Putuaati, niipetirare cūã tiiríguẽcõrõrē wapa tiigúdacu.

²⁸ Yũũ ateréja diamacárã jĩĩã: Siquẽrã ãnopú niirã cūã diaadari suguero, yũũ niipetira sōwū õpũ sããgũ atiri ñããdacua, jĩĩwĩ.

17

Jesús baurécũtire wasorígue (Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Seis burecori siro Jesús ãtãgũ ãmuãrigurũ muãwawi. Tiigupú wáagu, Pedro, Santiago, cūũ bai Juanrē nẽewawi.

² Toopú cūã ññarĩ, Jesús cūũ baurécũtirere wasojõãyigu. Cūũya diapóa muĩpũ báreco macũ tiiróbiro asiyáyro. Cūũye suti buro wããyore tiiróbiro butiré wáayiro.

³ Teero wáari, Moisés, Elías bauánucã, cūũmena wedesera tiiyira.

⁴ Pedro Jesuré jĩiyigu:

—Ûsã Īpũ, marĩ ãnopú niirĩ, ãñunetõjõãã. Mũũ boorĩ, ãno itiáwiigã tiigúda; sicawíigã mũũya wii, apewíigã Moiséya wii, apewíigã Elíaya wii tiigúda, jĩĩmiyigu.

⁵ Cūũ wedesegu tiirira, õme capemóre diiáti, cūãrē tuubiátocojãyiro. Õme watoaru sícū wedeseri tauyira:

—Ñni yũũ macũ yũũ bayiró maĩgũ niĩ. Cūũmena bayiró useniã. Cūũrē tauoyá, jĩĩyigu.

⁶ Cūũ buerá teeré tuorã, bayiró cuira, ditapu diapóarire munibiácũmujeayira.

⁷ Jesús jea, cūãrē ñaapeó: —Wũmunucãña; cuiirijãña, jĩiyigu.

⁸ Cūã ññamũõcori, ãpẽrã maniyira. Jesús dícare ññayira.

⁹ Cūã ãtãgũpú niirira diiátiri, Jesús jĩiyigu:

—Mũã ññããriguere wederijãwa ména; tée yũũ niipetira sōwū dia masãri sorũ, wedewa, jĩiyigu.

¹⁰ Cūũ buerá sãñãyira:

—Too docare ¿deero tiirã Moisés jóarigue buerã “Cõãmacũ beserigu atiadari suguero, Elías atisuguegúdaqui” jĩĩ buei? jĩiyira.

¹¹ Jesús cūãrē yũũyigu:

—Elías atisugue, niipetire quẽnosuguẽadare diamacárã niĩ.

¹² Yũũre tauoyá: Elías jeatoawi mée. Cūũrē basocã ññamasĩririra niiwã. Cūũrē cūã booró tiidugãriguere tiitóarira niiwã. Teero tiiróbiro yũũ niipetira sōwũcã cūã ñañarõ tiirĩ, ñañarõ netõgũdacu, jĩiyigu.

¹³ Cūũ teero jĩĩrĩpura, cūũ buerãre tuomasĩre jeayiro. “Juan basocãre wãmeõtiri basocũye maquẽrē wedesegu tiããjĩyĩ”, jĩĩ masĩrira niiwã.

Jesús wātīrē wīmagāpure nīārīgure cōāwionecorigue
(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

14 Too síro cūā rau basocá niirōpu diijeári, sícū Jesús putoṙu wáa, ñicācoberimena jeacūmu, jīwī:

15 —Ōṙē, yuu macārē bóaneōña. Cūū ñama diaré cuogú niī. Bayiró peti ñañarō netōi. Pee peti pecameru ñaacūmu, díapucārē ñañuārucui.

16 Muu bueráre néeatimiāwū. Netōnémasīriawā, jīwī.

17 Jesús cūārē jīwī:

—Múā yuare padeoridojāā; ñañarā niā. Yuu múāmena yoari niirucujārīcārē, padeoríbocu. ¿Nocōrō yoari múāmena pōōtēōgūdari yuu? Néeatiya ānopé wīmagārē, jīwī.

18 Jesús wīmagāpure nīārīgu wātīrē witiwadutiwi. Teero tiigú, witiwarīgu niwī. Máata wīmagū netōjōāwī.

19 Too síro ūsā Jesús buerá āpērā tuohéropu wáa, cūārē sāññāwū:

—¿Deero tiirā ūsā wātīrē cōāwionecomāsīriayiri? jīwī.

20 —Múā péerogā padeoré cuorā niā. Yuu aterēja diamacūrā jīā: Mostazape péeripegā niā. Múā padeoré tipecōrōgā niirī, atigú ūtāgūrē, “jōōpu wáaya” jīboajīyu. Múā teero jīrī, jōōpu wáaboajīyu. Múā padeoré cuorī, wisióre maniādacu.

21 Āninō wātīrē cōāwionecodugara, Cōāmacārē sāi, betirémēna dícu cōārō booa, jīwī.

Jesús cūārē sīāādarere puarī wederīgue
(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

22 Too síro ūsā Galileapu niīwarucuri, Jesús ūsārē jīwī:

—Yuu niipetira sōwū āpērāpure ticonogūdacu.

23 Yuare sīāādacua. Cūā teero tiipacári, itiábureco siro masāgūdacu, jīwī.

Cūā teero jīrī tuorā, bayiró wācūpatira puuāwū.

Cōāmacūwī maquē nīādarere niyeru wapasérigue

24 Too síro ūsā Capernaumpu jeari, Cōāmacūwī maquē nīādarere niyeru wapasébosari basoca Pedro putoṙu wáa, sāññāyira:

—¿Múārē buegú Cōāmacūwī maquē nīādarere niyeru wapatírīgari? jīyira.

25 —Wapatíqui, jīyigu.

Wīpú sāññajeari, Jesús cūārē wedesesuguewī:

—Simón, ¿ateré deero wācūi muu? Atibūreco macārā ōpārā ¿noārē niyeru wapasédutīgari? ¿Cūāya wedarare o aperó macārāpure wapaségari? jīwī.

26 —Aperó macārāpure, jī yuuwī.

Jesús cūārē jīwī:

—Cūāya wedera wapatírīcua.

27 Teero biipacari, marī cūārē merēā wācūdutihera wapatíada. Muu weerida née, iitaropu wai weegu wáaya. Wai yaasuguegure weemūsoya. Cūāya userore wūāwā, niyeruquire buagūdacu. Tīiquimēna marī puarāyere wapatīgū wáaya, jīwī.

18

¿Nīi puatī macā niī?
(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

1 Tīibūrecora ūsā Jesús buerá cūū puo wáa, cūārē sāññāwū:

—Cõãmacû dutirére ãñurõ wãcũññusera ¿nii ãsã watoare nemorõ urutí macû niíí? jĩwũ.

² Jesús sícû wĩmagürẽ suocó, ãsã decoru nucõ,

³ jĩwĩ:

—Yñu ateréja diamacúrã jĩã: Múã niirecutirere waso, wĩmarã tiiróbiro niñhẽrĩ, Cõãmacû dutiré múãpure jeaboarigue múãrẽ jearicu.

⁴ Nemorõ urutí macû Cõãmacû dutirére ãñurõ wãcũññusegũno ãni wĩmagũ tiiróbiro niíí. Áni “yñu ãpẽrã nemorõ niíã” jĩ wãcũriqui.

⁵ Sícû ãni wĩmagũbiro biigüre ñña, “yñu Jesurẽ maíã; teero tiigú cũrẽ boca maigúda” jĩ wãcũboqui. Cũu teero wãcũgũ, cũrẽ maigú, yñucãrẽ maigú tiíi.

Ñañaré tiirí, quio niíã

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Yñure padeorágãrẽ ñañaré tiidutígunorẽ ñañanemorõ wáaadacu. Cũrẽ ãtãgã pairígamena cũu wãmuãñ siatúyo, díã pairímaaru cõãñocori, nemorõ ãñubocu.

⁷ Basocãre ñañaré tiidutíre ñañanetõjõãã. Ñañaré tiidutíre niirucua. Æpẽrãrẽ ñañaré tiidutíri tiirãpe bayiró ñañarõ netõãdacua.

⁸ Mũyã wãmo, mũyã ñapo mũrẽ ñañarere tiirí tiibócu. Teero wáari, páatacõãjãña. Sícawãmomena o sícadapomena catiré petihéropu jeagu, ãñujãã. Pñawãmómena o pñadapómena pecameru cõãdioconorípeja, ñañanetõjõãcu.

⁹ Mũyã capeã ññaré mũrẽ ñañarere tiirí tiibócu. Teero wáari, tiigaré odewecõãjãña. Sícapreamena catiré petihéropu jeagu, ãñujãã. Pñacapéamena pecameru mũu cõãdioconorípeja, ñañanetõjõãcu.

Oveja ditirigumena queoré

(Lc 15.3-7)

¹⁰ Ániã wĩmarãrẽ teero ññarijãña. Yñu ateréja diamacúrã jĩã: Æmuãsepu ángelea ãniãgãrẽ coterá yñu Pacu ãmuãsepu niigúmena niirucujãya.

¹¹ Yñu niipetira sówũ ditirirare netõnégũ atiwu.

¹² ¿Múã deero tãgueñãí? Cien oveja cuogú sícû ditijõãrĩ, ¿deero tiigári cũu? Noventa y nueve ãtãgũpú cũu, ditirigure ãmaãgũ wáaquí.

¹³ Cũrẽ buagú, bayiró useniquí. Yñu ateréja diamacúrã jĩã: Æpẽrã noventa y nueve ñusaáriramena nemorõ cũumena useniquí.

¹⁴ Teerora marĩ Pacu ãmuãsepu niigú ãniãgãrẽ sícû pecameru wáari booriquí.

Acabóre

(Lc 17.3)

¹⁵ Mũyã wedegu mũrẽ ñañaré tiirí, mũu basiro cũu pũtopu wedeseгу wáaya. Cũu ñañaré tiáriguere tuomasĩrĩ tiiyá. Cũu “jáu” jĩrĩ, múã cãmerĩ wedese useniãdacu sícã.

¹⁶ Cũu tuoriatã, sícãrẽ, puarãrẽ suowáya; mũumena cũu pũtopu wáaaro. Toopú jea, wedeya cũu mũrẽ ñañaré tiáriguere. Mũu teero tiigú, Cõãmacũye quieti jóaripũpu jĩrõbirora tiicú. Teero tiirá, puarã o ññãrã tee ñañaré tiáriguere “diamacúrã wáawu” o “diamacúrã wáayu” jĩmasiãdacu.

¹⁷ Cããcãrẽ netõñcãrĩ, niipetira yñure padeorãre wedewa múã neãrõpu. Cããcãrẽ netõñcãrĩ, yñure padeorãre jĩñña: “Cõãmacũrẽ masĩhẽgũ o romanuã õpũrẽ niyeru wapasebosari basocure tiiróbiro cũrẽ ññaña”.

18 'Y_{HH} ateréja diamacárã jĩã: Atibúrecopure múã “jáu, teero tiiyá; ãñuniã” jĩĩ, ãñuniãdacu ãmuãsepuçãrê. Teero biiri atibúrecopure múã “teero tiirijãña; ñañaniã” jĩĩ, ñañaniãdacu ãmuãsepuçãrê.*

19 'Y_{HH} ateréja diamacárã jĩã súcã: Múã menamacárã puarã sícãrĩbíro wãcúrémãna “marĩ ateré Cõamacúrê sãícó” jĩ sãĩrĩ, y_{HH} Pacu ãmuãsepu niigú ticogudaqui.

20 Puarã, itĩãrã y_{HH}re padeorã neãrĩ, y_{HH} cúã watoapu niã, jĩwĩ.

21 Pedro Jesús pu_{topu} wáa, sãñãwĩ:

—Ôpũ, yáa wedegu cãũ y_{HH}re ñañarê tiirucúri, ¿noquẽ pee cãũrê acabógudari? ¿Sietecõrõ acabógudari? jĩwĩ.

22 —“Sietecõrõ” jĩria. “Cãũ ñañarê tiirécõrõ† acabóya” jĩã.

Dutibosagu acabódugahegumena queoré

23 'Múãrê queorémãna teeré wedeguda: Cõamacũ dutiré múãpũre niãdare atequetĩ tiiróbiro niã. Sícu õpũ cãũye dita dutibosara wapamórere “quẽnogúda” jĩiyigu.

24 Cãũ cúãrê wasapenúcãrĩ, sícu pairó peti wapamógãrê néeatiyira.

25 Cãũ wapatire cuohéri ñãgũ, cúãrê, cúũ namorê, cúũ põnarê, niipetire cúũ cuorere ãpẽrãpũre dúadutiugu, cúũ wapamórere wapatídutigu.

26 Teeré ñãgũ, cúũpe cúũ õpũ pu_{to} ñicãcoberimena jeacũmu, sãiyigu: “Y_{HH} õpũ, y_{HH}re yuesãñuña. Y_{HH} niipetire wapatipetijãgúda”, jĩiyigu.

27 Cãũ õpũre cúãrê bóaneõ ñãgũ, cúũ wapamórere acabóã, cúãrê “wáagua” jĩiyigu.

28 'Cãũpe wáa, ãpĩ cúũ menamacũ cúũ tiiróbiro dutibosagure buajeáyigu. Cãũpe cúãrê péerogã wapamómiyigu. Cãũrê wapatídutigu, wãmuãrê ñeediyo, “mũy y_{HH}re wapamórere wapatíya” jĩiyigu.

29 Cãũpe ñicãcoberimena jeacũmu, sãimiyigu: “Y_{HH}re yuesãñuña. Mũy_{rê} wapatígúda”, jĩimiyigu.

30 Cãũpe booríyigu. Cãũrê peresuwiipu néewa, sõnecodutiugu. “Cãũ wapatipetiripu, wionécoya”, jĩiyigu.

31 Æpẽrã cúũ menamacárã dutibosara cúũ teero tiiré bayiró bóaneõremena ñãyira. Cúã õpũpũre niipetire cúũ teero tiãriuguere wedera wáyira.

32 Teeré tuogú, cúã õpũ cúãrê suodutiugu. Cãũrê jĩiyigu: “¡Ñããgú! Mũy y_{HH}re sãĩrĩ, niipetire mũy wapamóretõrê acabópetijãwũ.

33 Y_{HH} mũy_{rê} bóaneõ ñããrirobirora mũncã mũy menamacúrê bóaneõ ñãboajiyu”, jĩiyigu.

34 Cãũ õpũ cúagu, peresuwi coteri basocare “cãũrê bayiró ñañarõ tiiyá; té cãũ wapamóre wapatipetiripu, ñañarõ tiidúya” jĩiyigu, jĩwĩ Jesús.

35 Jesús ate wede yapacutíwi:

—Y_{HH} Pacu ãmuãsepu niigú teorora tiigúdaqui múãrê, múãya wederare bóaneõremena acabóheri, jĩwĩ.

19

Múã numosãnumiãrê cõãrijãña
(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

* 18:18 Mateo 16.19. † 18:22 Pecasãyemena: setenta veces siete.

1 Jesús teeré jĩñari siro, Galileapu niiñarigu Judea ditapu día Jordán muĩpũ muãatirope wáawi.

2 Paũ basocá cũãrẽ nunuwã. Cũũ toopú diarecutirare netõnẽwĩ.

3 Fariseo basoca cũũ putopũ jeawa. Cũũrẽ ñañarõ jĩrẽ buadugára, sãĩñáwã:
—¿Sĩcũ cũũ numorẽ cũũ boorõ cõãjãmasĩgari? ¿Marĩrẽ dutirẽ teerora jĩĩwã?

4 Jesupé yũũwi:

—Múã Cõãmacũye queti jóaripũ buerá niipacara, ¿masĩrii? Cõãmacũ niipetire cũũ sicato tiñucãritopũre ãmũ, numiõ tiirigu niĩwĩ.

5 Ate jĩrigu niĩwĩ: “Teero tiigú, ãmũ cũũ pacare, cũũ pacore merẽã witi, cũũ numoména niigãdaqui. Cũã puarã sicaõpũũ tiirõbиро putuáadacua”, jĩrigu niĩwĩ Cõãmacũ.

6 Teero tiirã, puarã niiriya. Sĩcũ tiirõbиро niĩya. Cõãmacũ cũãrẽ sicaõpũũrã tiirõbиро niirĩ tiirĩ siro, ãpĩ cũãrẽ cãmerĩ cõãrĩ tiirijãrõ booa, jĩĩwĩ.

7 Cũãpe sãĩñáwã:

—Too docare ¿deero tiigú Moisés sĩcũ cũũ numorẽ cõãgũũ “atewapá mũũrẽ cõãã” jĩrĩpũrẽ ticodutiyiri?

8 Cũãrẽ jĩĩwĩ:

—Múã ñecũsũmũã Cõãmacũ dutirere tiidugãheri ññagũ, Moisés “mũã numosãnumiãrẽ cõãmasĩã” jĩrigu niĩwĩ. Teero jĩpacari, sicatorpũra numiãrẽ cõãrẽ maniyiro.

9 Yũũ jĩrere tuoyá: Sĩcũ cũũ numo ãpĩmẽna ñañarẽ tiirĩpacari, coore cõãgũ, aperegõ numocutigu, ñañarõ tiigú tiiquĩ. Numo niĩhẽgõmena ñeearegu putuáqui, jĩĩwĩ.

10 Ɔsã cũũ buerã jĩĩwũ:

—Too docare numomanirĩ, nemorõ ãñucu, jĩĩwũ.

11 Ɔsãrẽ jĩĩwĩ:

—Niipetira numomanirã niimasĩricua. Cõãmacũ “numomanirã niĩadacua” jĩrira dícu niimasĩcua.

12 Æpẽrã bauárapũra numocutimasĩricua. Æpẽrãrẽ basocã põnamanirĩ tiári siro, numocutimasĩricua. Æpẽrã Cõãmacũye maquẽ dícuire tiidugára numocutiricua. “Numomanigũ niigũda” jĩgũno numomanigũ niijããrõ, jĩĩwĩ.

Jesús wĩmarãrẽ sãĩbosárigue

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

13 Wĩmarãrẽ Jesús puto néeatiwa, cũã ñaapecõ, Cõãmacũrẽ sãĩbosãdutira. Ɔsã cũũ buerã cũãrẽ néeatirare tutimiwũ.

14 Jesupé jĩĩwĩ:

—Wĩmarã yũũ puto atiaro. Cãmotárijãña. Cõãmacũ dutirere ãñurõ wãcũñunuserano ãniãgã tiirõbиро wãcũrã niĩya, jĩĩwĩ.

15 Too síro Jesús cũãrẽ ñaapecõ, Cõãmacũrẽ sãĩbosáwi. Yaponó, aperopá wãajõãwĩ.

Mamũ pee cõogũ Jesumẽna wedeserigue

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

16 Too síro sĩcũ Jesús putopũ jea, cũũrẽ sãĩñáwĩ:

—Basocãre buegũ, ¿yũũ ñeenó ãñurere tiigũdari, catirẽ petihere buadugãgu? jĩĩwĩ.

17 Cũãrẽ yũũwi:

—¿Deero tiigú yũre ãñurê maquẽrê sãĩñái? Sícũrã ãñugú niĩĩ. Cũũ dutiré tiiyá, catiré petihére buadugáguja, jĩĩwĩ.

¹⁸ —¿Ñeerê tiigári? jĩĩwĩ.

Jesús jĩĩwĩ:

—Basocáre sãĩrijãña. Æpĩ nũmorê ñeeaperijãña. Yaarijãña. Æpẽrãrê jĩĩditoremena wedesãrijãña.

¹⁹ Mũũ pacũ, mũũ pacore padeoyá. Mũũ basiro maĩrõ tiirõbirora ãpẽrãcãrê maĩñã, jĩĩwĩ.

²⁰ —Yũũ tee niipetirere tiimúãatimiwũ. ¿Ñeenõ yũũre dũsai? jĩĩmiwĩ.

²¹ —Mũũ basocú ãñugú peti niidugagu, mũũ cõorére dúapetijãgũ wáaya. Tee dúã wapatáariguere bóaneõrãrê batoya. Teero tiigú, Cõãmacũ pũtopure pee ãñurê buagúdadu. Túajea, ati, yũũre nũnũwá, jĩĩmiwĩ.

²² Mama teero jĩĩrĩ tuogú, wãcũpati, pũtuajõãwĩ, pee apeyé cõogú niijĩgũ.

²³ Jesús ãsãrê jĩĩwĩ:

—Yũũ ateréja diamacãrã jĩĩã: Pee apeyé cõorãno Cõãmacũ dutirére ãñurõ tiinũnũsedugari, wisiõ niicu.

²⁴ Yũũ ateré jĩĩnemoã sũcã: Wáicu camello wãmecũtigu awigá copegãpũ sããcãmewitimasĩriqui. Toorã nemocú, pee apeyé cõorãno Cõãmacũ dutirére ãñurõ tiinũnũsedugari pereja, jĩĩwĩ.

²⁵ Teeré tuorã, ãsã bayirõ tuomanijõãwũ:

—Too docare ¿noãpe netõnénoãdari? jĩĩwũ.

²⁶ Jesús ãsãrê ññagũrã, jĩĩwĩ:

—Basocã cũã basiro netõnémasĩriya. Cõãmacũpereja wisiõre manidójãã, jĩĩwĩ.

²⁷ Pedro cũũrê yũũgu, jĩĩwĩ:

—Tuoyá ména. Æsãpe niipetire ãsã cõoríguere cũũjõãatiwũ, mũũmena nũnũãda jĩĩrã. Teero tiirã, ¿ũsãpe ñeenõrê ñeeãdari? jĩĩwĩ.

²⁸ Jesús yũũwi:

—Yũũ ateréja diamacãrã jĩĩã: Atibũreco petiári siro, niipetire mama wasorítabe, yũũ niipetira sõwũ duigudacu asibatérĩpĩrõ õpũ duirĩpĩrõpũ. Yũũ too duiri, múã yũũre nũnũrĩracã docepĩrĩ õpãrã duirĩpĩrĩpũ duiadacu. Israelya põna doce põnarĩ macãrãrê beseadacu.

²⁹ Sícũno yũũre padeoré wapa cũũye wiseri, cũũ baira, cũũ pacũsũmũã, cũũ põna, cũũye ditare cũũjõã, cũũ cũũwarigue nemorõ buagúdaqui. Teero biiri apeyé Cõãmacũmena catiré petihére buagúdaqui.

³⁰ Mecũtĩgãrê paũ upũtĩ macãrã too síropure búri niirã niĩãdacua. Búri niirã too síropure upũtĩ macãrã niĩãdacua, jĩĩwĩ.

20

Æse wese paderãmena queoré

¹ Jesús wedenemowĩ:

—Múãrê queorẽmena teeré wedeguda: Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdare atequetĩ tiirõbiro niĩã. Sícũ use wese cõogú ñamisãñurõ cũũya wese padeadarare ãmaãgũ wáayigu.

² Cũãrê buagú, “sicabũreco padegu wapatãrocõrõ múãrê wapatĩgũda” jĩĩyigu. Cũãmena quẽnotõã, cũũya wesepũ padedutigu ticocoyigu.

³ Nueve niirĩ, macã decopũ wáayigu. Toorã ãpẽrã paderipacara niirãrê ññayigu.

4 Cúārē jīyigu: “Múācā use wesepu padera wáaya. Āñurō múārē wap- atíguda”, jīyigu. Cúācā padera wáayira.

5 Coeritó niirī, ñamica tres niirī, teorora tiyígu.

6 Cinco niirī, macāpu wáa, āpērā paderipacara niirārē buajeáyigu sūcā. Cúārē, “¿deero tiirá múā paderipacara niinañiōjōāi?” jīyigu.

7 “Āpērā ūsārē ‘padera atiya’ jīriawā”, jīyira. “Múācā use wesepu padera wáaya”, jīyigu.

8 Nácūmuatiri, wese cūogú paderáre dutigúre jīyigu: “Paderáre sūcó, wapatíya. Too síropu jeaarirare wapatísugueya. Sūguero jeaarirare wap- atíyaponocoya”, jīyigu.

9 Cinco niirīpu padenacārira jeayira. Sicabureco padera wapatárocōrō ñeyira.

10 Bóeripu jearirape ati, “āniā nemorō marī wapatáadacu” jīi wácūmiyira. Cúācā sicabureco wapatárocōrō ñeyira.

11 Cúā tiiwese cūogúre tuticoteyira:

12 “Īniā ūsā síropu padera jeaarira sica horara padeawā. Cúācārē ūsā wap- atárocōrā wapatía. Ūsāpeja yoari asiró doca padenañiōjōāāwū”, jīmiyira.

13 Cūupe sícū teero jīrā menamacārē jīyigu: “Yuu menamacū, mūnrē ñañarō tiigú tiiría. Mūu padeadari sūguero, ‘sicabureco wapatárocōrō mūnrē wapatíguda’ jīi quēnoāwū mūumena.

14 Mūu wapatáre nēe, wáagna. Yuu āni too síropu padegá jeaarigare mūnrē wapatárocōrā wapatidugaga.

15 Yēe niyeru niīā ate. Yuu booró yēe niyerumena tiimasīā. ¿Yuu āñurō tiirí, mūu ĩñatutígu tiīite?” jīyigu.

16 “Teero tiirá, too síropu niīārira sūgueadacua; sūguearira síropu niīadacua, jīiwī Jesús.

*Jesús cūārē sīāadarere ĩñārī wederigue
(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)*

17 Too síro Jesús Jerusalénpu mūāwagu, ūsā cūū buerá docere merēā sūcó, wedewawi. Biiro jīiwī:

18 –Múā ĩñāā. Marī Jerusalénpu wáara tiia. Toorú yuu niipetira sōwū niipacari, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerárpu ticoadacua. Cúā sīādutiadacua yūre.

19 Cúārā judíoa niihērāpūre ticonetōneādacua. Yūre buijā, tāna, curusapu pábiatu sīādacua. Itiábureco siro masāgūdacu, jīiwī.

*Santiago, Juan paco Jesuré sāibosámirigue
(Mr 10.35-45)*

20 Zebedeo numo coo pōna Santiago, Juanména Jesús pūtopu jeawo. Cūārē sāigōdo, ñicācoberimena jeacūmuwō.

21 Cūū coore: –¿Ñeenó boogári? jīiwī.

–Mūu ōrpū sāāgū, āniā yuu pōna puarārē mūu duirípīrō pūtogāpu dūpowa. Sícū diamacūpe, āpīrē acuniñape dūpowa, jīimiwō.

22 Jesús yūwī:

–Yuu ōrpū sāādari sūguero wáaadare múā masīria. ¿Yuu ñañarō netōādarobirora múācā ñañarō netōrā nūcābógari? jīiwī.

–Ūjū, ñañarō netōmasīā, jīiwā.

23 —Múãcã yuu tiiróbiro ñañarõ netõãdacu. Teeré wedemasĩpacu, “sĩcũ diamacãpe, ãpĩ acuniñape ñapogũda” jĩmasĩriga. Tee yuu dutiré niiria. Yuu Pacu toopú duiadarare besetoawi, jĩwĩ.

24 Ɖsã pũamóqueñerã tee sãirere tũorã, Santiago, Juanména cúawu.

25 Jesús ãsãrẽ sũocó, jĩwĩ:

—Múã masĩã: Niipetire dita macãrãrẽ dutirá Cõãmacũrẽ masĩhẽrã cúã booró dutiãmajãya. Cúã doca macãrãcã acaribíremena dutiia, cúã dutirere tiipetĩdutura.

26 Múãpeja cúã tiiróbiro tiirĩjãña. Merẽã tiirécutiya. Múã upatĩ macãrã niidũgara, ãpẽrãrẽ tiápuri basoca niĩña.

27 Sĩcũ ãpẽrã nemorõ niidũgagũno niipetirare padecotegu tiiróbiro niirõ booa.

28 Yuu niipetira sõwãcã teerora tiiwú: ãpẽrã yuure tiápuaro jĩgũ mee atiwa. Yuupe basocãre tiápugu atigu tiiwú. Teero biiri pau basocã ñañarẽ tiiré wapa diabosa netõnégũ atigu tiiwú, jĩwĩ.

Jesús puarãrẽ ññarĩ tiirĩgue

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

29 Ɖsã Jericó niĩrira witiwari, pau basocã Jesuré nunuãtiwa.

30 Ɖsã wáarima wesapu puarã ññahẽrã duiwa. “Jesús too netõwái” jĩrere tũorã, bayiró busurõmena jĩwã:

—ĩŎpũ, David pãrãmi niinunusegu, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

31 Basocãpe cúãrẽ: —Nocõrõrã ditamanĩjõãña, jĩ tutimiwã.

Cúãpe jĩnemosãjãwã:

—ĩŎpũ, David pãrãmi niinunusegu, ãsãrẽ bóaneõña! jĩwã.

32 Jesupéja putũãncã, cúãrẽ sũocó: —¿Múãrẽ deero tiirĩ boogári? jĩwĩ.

33 —Ŏpũ, ãsãrẽ ññarĩ tiiyã, jĩwã.

34 Jesús cúãrẽ bóaneõ ññagũ, capearire ñaapeówi. Ñaapeórira, ññajõãwã sãa. Ñña, cúãrẽ nunuãtiwa.

21

Jesús Jerusalénpu sããwarique

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

1 Ɖsã Jerusalénpu jeaadaro péero ñusawú. Betfagé macãpu Ɖtãgũ Olivo putõpu jeaadara tiiwú. Toopú Jesús puarã ãsã menamacãrãrẽ tiimacãpu ticocowi.

2 Cúãrẽ jĩwĩ:

—Iimacã marĩ díamacũ niirĩ macãpu wáaya. Máata sũcõ burra siatũncõãrigore, wĩmagũmena buajeáadacu. Jõã, cúãrẽ néeatiya.

3 Sĩcũ múãrẽ sãññarĩ, “marĩ Őpũ booáwĩ; máata wiyajãgũdaqui” jĩñña, jĩwĩ.

4 Tee profeta jĩrirobirora wáaro tiiyiro. Ateré jóarigu niiwĩ:

5 Jerusalén macãrãrẽ jĩñña: “Ññaña. Múã Őpũ múã putõpu atitoai mée. Bãri niigũ tiiróbiro burra macũ wĩmagũ sotoapu pesaatiĩ”,* jĩ jóarigu niiwĩ.

6 Cúã Jesús ticocoarira wáa, cúã tiidutĩariborora tiirĩra niiwã.

* 21:5 Zacarías 9.9.

⁷ Burrore cūū pacoména néeeatiwa. Cúã sotoapu cúãye suti sotoá maquērē tuuwépeowu. Jesús sícū sotoapu muãpeawi.

⁸ Pau toopú niirã cūūrē padeorá, cūū netōwáadarimapu cúãye suti sotoá maquērē séōcūwā. Āpērã yucu dɔpuri tiimaru páatacūwā.

⁹ Cūū suguero wáara, cūū siro nɔnɔrã bayiró busurómena jīwā:

—¡David pãrãmi niinunusegure usenire ticoada! ¡Āni Cōãmacū ticodiocorigu niin! ¡Cūūrē añurō tiáaro! ¡Niipetira umuãse macãrã cūūrē “añunetōjōãr” jī, usenire ticoaro! jīwā.

¹⁰ Jesús Jerusalénpu sããjeari, niipetira toopú niirã ñamanijōã, deero jīmasĩririra niiwā.

—¿Noã niinĩ ãni? jī cãmerĩ sãĩñáwā.

¹¹ Āpērã yuuwa:

—Cūū Jesús, profeta, Nazaret Galilea dita macū niinĩ, jīwā.

Jesús Cōãmacūwiipu dúari basocare cōãwionecorigu
(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Too síro Jesús Cōãmacūwiipu sããjeagu, niipetira dúari basocare, teeré sãimérãrē cōãwionecowi. Niyeru wasorí basocaye mesarire tuunécōãcūjãwī. Bua dúari basocaye duirépirĩcãrē teorora tiiwí.

¹³ Cúãrē jīwī:

—Cōãmacūye queti jóaripūpu biiro jīã: “Yáa wii ‘Cōãmacūmena wedeseri wii niia’ jīrĩ wii niia dacu”,[†] jī jóare niia. Muãpe yaarépira dúari wii niirĩ tiia, jīwī.

¹⁴ Tiiwiipáre ñahērã, wáamasĩhērã cūū putopu atiwa. Cúãrē netōnéwī.

¹⁵ Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerápe cūū tutuaremena tiieñorĩ ñnarã, cúawa. Wimarã tiiwí popeapu niirã bayiró busurómena “¡David pãrãmi niinunusegure usenire ticoada!” jīwā. Teecãrē tuorá, cúawa.

¹⁶ Jesuré jīwā:

—¿Íniã cúã jīrere tuoí? jīwā.

—Tuoa, jīwī—. Muã Cōãmacūye queti jóaripū buerá niipacara, ate tiipūpu jóarere tuomasĩria ména: Cōãmacū, muu wimarãrē, teero biiri ũpūrãrē añurō useniremena muurē basapeomenirĩ tiiawū,[‡] jī jóanoã, jīwī.

¹⁷ Cúãrē cōãwitiwa, Betaniapu wáawu. Toopú ũsã cãniwū.

Jesús higuerağure sñinĩr tiirĩğue
(Mr 11.12-14, 20-26)

¹⁸ Apebúreco bóeri Jesús Jerusalénpu cãmerputáagu, juabóajōãwī.

¹⁹ Maa wesapu higuerağure ññawī. “Dɔcacatĩcũra” jīğũ, ññagũ wáamiwī. Pũũrĩ dícu buawí. Teero tiigú, tiiguré: —Dɔcacatĩnemoricu sáa, jīwī.[§] Máata higuerağur sñinjōãwū.

²⁰ Teero wáari, ũsã cūū buerá ññamanijōãrã, sãĩñáwū:

—¿Deero tiiró higuerağur máata sñinjōããrĩ? jīwū.

²¹ Jesús ũsãrē yuwwi:

[†] 21:13 Isaías 56.7. [‡] 21:16 Salmo 8.2. [§] 21:19 Higuerağurĩ wasowitĩatiri, duca metãpágã witiaticu. Teepare sũmerérena yaanocu. Jesús teeré ãmaãmijiyi. Teepagã ñaadiari siro, pacapá añuró ipitire witiatinacãcu. Metãpágã manirĩ, pacapácã witiaticu.

—Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Múã padeoré cuorã, “Cõãmacũ yuuriboqui” jĩhẽrã, yuu tiiguré tiirirobiro múãcã tiimasĩadacu. Apeyé, múã atigũ ùtãgũrẽ “wáa, díapu ñaacoñuãña” jĩrĩ, teerora wáaadacu.

²² Múã padeoré cuorã, Cõãmacũrẽ sãirénorẽ buaadacu.

Jesuré “¿noã dutirémèna teeré tií?” jĩrigue

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Too síro Jesús Cõãmacũwiipu sããwawi. Cũũ tiwiipũ bueritabe, paiaré dutirá, ãpẽrã butoã dutirá cũũ putopu wáa, cãũrẽ sãĩñãwã:

—¿Noã dutirémèna muu teeré tií? ¿Noã muurẽ dutiré ticori? jĩmiwã.

²⁴ Jesús cããrẽ yuuri:

—Yuuãcã múãrẽ sãĩñãgãda. Múã yuure yuuri, múãrẽ “ate dutirémèna tiia yuu” jĩgãda.

²⁵ ¿Noã Juanrẽ wãmeõtidutigu ticocoyiri? ¿Cõãmacũ o basocãpe ticocoyiri? jĩwĩ.

Cúãpe cãmerĩ wedesewa:

—Marĩ “Cõãmacũ ticocorigu niíwĩ” jĩrĩ, cãũ marĩrẽ “too docare ¿deero tiirá cãũrẽ padeoriri?” jĩboqui.

²⁶ Marĩ “basocã cãũrẽ ticocorira niíwã” jĩmasĩria, basocãre cuira. Niipetira “Juan profeta niíwĩ” jĩ padeoóya, jĩyira.

²⁷ Teero tiirá, cúã Jesuré: —Masĩriga, jĩwã.

Jesús cããrẽ jĩwĩ:

—Yuuãcã múãrẽ “ate dutirémèna teeré tiia” jĩ wederia, jĩwĩ.

Sĩcãpõna puarãmena queoré

²⁸ Jesús cããrẽ sãĩñãwĩ:

—¿Múã deero tugueñã ateré? Sĩcũ puarã ùmuã põnacuítigu. Cũũ sĩcũ putopu wáa, “macũ, use wesepe padegu wáaya” jĩyigu.

²⁹ Cũũ macũpé “wáaria” jĩyigu. Too síro wãcũpati, wãcũre waso, padegu wáajõãyigu.

³⁰ Too síro cúã pacu ãpĩ cũũ macũ putopu wáa, teerora jĩyigu. Cũũpe “wãaguda” jĩpacu, wáariyigu.

³¹ ¿Niipé cúã pacu booróbiro tiyíri? jĩwĩ.

—Cũũ dutisuguearigupe, jĩwã.

Jesús cããrẽ jĩwĩ:

—Yuu ateréja diamacúrã jĩã: Niyeru wapasébosari basoca, teero biiri numiã ñañarã múã suguero wãcũpati, wasoóya. Teero tiiró, Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩãdare cããrẽ múã suguero jeaadacu.

³² Juan Cõãmacũ booróre múãrẽ buepacari, cãũrẽ padeoríwũ. Niyeru wapasébosari basocape, teero biiri numiã ñañarãpe cãũrẽ padeowã. Cúã wãcũpati, wasorí ññapacara, múãpe too síro wãcũpati, wasoríwũ. Juanrẽ padeoríwũ, jĩwĩ.

Ñañarã padecoteramena queoré

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesús cããrẽ wedewi sũcã:

—Apeyé queorére tuoyã sũcã: Sĩcũ ùmuã dita cuogú niyigu use wese oterigu. Otepetitoo, sãnisãncõyigu. Use cúã bipesããdari copere ùtãgãpu coayigu. Teero

biiri ãmũãri wii cãã coteduiadari wiire tiiyigu. Aperopá wáanetõgũ wáagu, ãpẽrãrẽ tiiditare wasoyigu.

³⁴ Use ðucacutiritito niirĩ, cãũrẽ padecoterare ticocomiyigu. Cãũya dita cãũ wasorirare “use cãã dúa wapatárere decomena ticocoaro yũure” jĩcomiyigu.

³⁵ Cãã toopú jeari, tiidita wasorira cããrẽ ñee, sícũrẽ páa, ãpĩrẽ sĩaã, ãpĩrẽ ãtãperimena déeyira.

³⁶ Tiidita õpũ cãũ ticocosũguerira nemorõ ticocomiyigu sũcã. Cããcãrẽ teorora tiiyira.

³⁷ Too síro sãa, cãũ macãrẽ ticocomiyigu sũcã. “Yũũ macãrẽ quioniremena ññaadacua”, jĩ wãcũmiyigu.

³⁸ Õpũ macũ toopú jeari ññarã, tiidita wasorira cãmerĩ wedeseyira: “Ãnirã niĩ too síropũ atiditarẽ ñeegũdu. Jãmu, sĩacõ. Cãũ manirĩ, atiditã mariya dita putuáadacu”, jĩmiyira.

³⁹ Teero tiirã, cãũrẽ ñee, tiiwese wesapũ néewa, sĩacõãjãyira.

⁴⁰ Too docare tiidita õpũ toopú jeagu, ¿deero tiigũdari tiidita wasorirare? jĩwĩ.

⁴¹ Cãũrẽ jĩwã:

—Bóaneõrõ manirõ cãã ññaãrãrẽ sĩacõãgũdaqui. Too síro cãũya ditare cãũrẽ wapatĩrucujããdarare wasogũdaqui, jĩwã.

⁴² Jesús cããrẽ jĩwĩ:

—Mũã Cõãmacũye queti jóaripũ buerã niipacara, ate tiipũpũ jóarere tuomasãria ména:

Wii weerira ãtãquire booríyira.

Cãã boorípacari, tiiquira uputĩ macãqui putuáwũ tiiwipáre.

Cõãmacũ marĩ Õpũ teero tiirígu niwĩ.

Cãũ tiiríguere “ãñunetõjõãã” jĩ tũgueñanoã,*

⁴³ Teero tiirã, yũũ ateréja jĩã: Cõãmacũ dutirẽ múãpũre niimiãdare use wese tiirõbiro niã. Tiwesere múãrẽ ãmajãgũdaqui; ãpẽrãrẽ ticogũdaqui cãũ dutirẽre tiãdarare.

⁴⁴ Tiiqui sotoapũ ñaapeagũno mutãjõãgũdaqui. Tiiqui sícũ sotoapũ ñaapeaatã, ãñurõ mutãpetijõãgũdaqui, jĩwĩ.

⁴⁵ Paíarẽ dutirã, teero biiri fariseo basoca Jesús tee queorémãna wederĩ tuorã, “marĩrẽna teero jĩgũ tiiquí” jĩyira.

⁴⁶ Teero tiirã, cãũrẽ ñeeãdara tiimíyira. Ñeeríwa, basocãre cuira. Basocãpe “profeta niĩ” jĩ padeowã.

22

Wãmosãri bosebureco boocómíramena queoré (Lc 14.15-24)

¹ Jesús queorémãna cããrẽ wedenemowĩ:

² —Cõãmacũ dutirẽ múãpũre niĩãdare atequetĩ tiirõbiro niã. Sícũ õpũ niiyigu. Cãũ macũ wãmosãri bosebureco tiipéoyigu.

³ “Yũũ boocórírare suorã wáaya”, jĩyigu cãũrẽ padecoterare. Cãũ boocórírape “wáaria” jĩjãyira.

⁴ Too síro ãpẽrãrẽ cãũrẽ padecoterare ticogũ, jĩdutiocoyigu: “Yũũ boocórírare ateré wedera wáaya: ‘Yaaré quẽnoãrepũ niitoaawũ. Yáara wecuã,

* 21:42 Salmo 118.22-23.

teero biiri ecará diicutiri tiirirare sīadutítoaawū. Niipetire quēnoārepu niīā. Bosebureco iñarā atiaro' ", jīicoyigu.

5 Cūāpe yuūyiyira. Sīcū cūūya wesepu wáajōāyigu. Āpī cūū apeyē dúaropu wáajōāyigu.

6 Āpērāpé cūā ōpū ticocoarirare ñee, ñañarō jīī, sīājāyira.

7 Cūā ōpū cūā teero tiáriguere tuogú, cúayigu. Cūūyara surarare ticocogu, cūārē sīadutíyigu. Cūūya macārē sóejādutiyigu.

8 Too síro cūūrē padecoterare jīiyigu: "Niipetire wāmosiari bosebureco tiádare niipetitoa. Yuū boocómirira atihere wapa boocónemoña manirā niijāārō sáa.

9 Teero tiirá, macā decopu wáaya. Niipetira múā buajeárare 'bosebureco iñarā wáaya' jīīña", jīiyigu.

10 Cūūrē padecotera macā decopu wedera wáayira. Niipetira cūā buajeárare añurārē, ñañarārē néó, néewayira. Teero tiirá, tiitatiare basocá dadajōāyira.

11 Too síro cūā ōpū bosebureco atiarirare iñagū, sājāyeyigu. Cūārē iñagū, sīcū cūā decopu wāmosiara sājāārō sājāhēgūrē iñayigu.

12 Cūūrē jīiyigu: "Yáa wedegu, ¿deero tiigú sājāatari mūu, wāmosiari sutiro sājāripacu?" Cūāpe yuūmasīiyigu.

13 Cūā ōpū yaaré batorare jīiyigu: "Cūūrē wāmorīpu, daporīpu siatú, naītārōpu cōāwionecoya. Toopú basocá pūnisíra bacadiyó, utiadacua", jīiyigu, jīiwī.

14 Jesús jīiwī sūcā:

—Cōāmacū paure boocópacu, sīquērārē besequi, jīiwī.

Niyeru wapasédutire sājārígue

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

15 Too síro fariseo basoca wáajōāwā. Cūā Jesús merēā yuūri boorá, cūūrē sājāādarere quēnoyúerira niiwā.

16 Too síro cūā buerére nunarārē, Herodere tuonunúseramena Jesús putopu ticocorira niiwā. Cūūrē jīiwā:

—Basocáre buegú, mūu añugú niirére masīā. Mūu diamacárā Cōāmacūye maquērē buea. Basocá tusaré dícuere wedericu. Uputí macārārē, bári niirārē, niyeru cuoráre, niyeru cuohérare sīcārībíro iña, wedea mūu.

17 Teero tiigú, ¿deero wācūī mūu? Uśārē wedeya: ¿Romanuā ōpārē cūū niyeru wapasédutirere wapatíadari; o wapatírigarite? jīiwā.

18 Jesupé cūā wācūrere, cūā ñañarē tiidugárere masījārigu niiwī. Teero tiigú, jīiwī:

—Múā ñañarā, tiiditórepira niīā. Múā yuūre teero jīī, wedesādugara tiia.

19 Niyeruqui wapatíadariquire eñoñá yuūre, jīiwī.

Tiiquire cūūrē néeatiwa.

20 Jesús cūārē sājāfáwī:

—¿Noāyá diapóa, noā wāme tusai? jīiwī.

21 —César romanuā ōpāye tusaa, jīiwā.

—Too docare Césaye niirére Césare wiyayá; Cōāmacūyere Cōāmacūrē wiyayá, jīiwī.

22 Cūū teero jīirī tuorá, tuomanjōāwā. Cūūrē cōāwiti, wáajōāwā.

Diarira masāmūāre wederigie

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

23 Tiiburecora sīquērã saduceo basoca Jesús puto jeawa. Cúã “diarira masãmãricua” jĩĩya. Jesuré sãĩñáwã:

24 –Basocãre buegá, Moisés jĩĩriguere jĩĩãda: “Sícũ pōnamanígũ diaweori, cũũ bai cũũ namo niirigore dúutuaro. Cũũ coomena cũũ sōwũ diarigure pōnacutĩbosaaro”,* jĩĩrigu niĩwĩ.

25 Teerora wáayiro ãsã watoare. Sícũpōna siete niiyira. Cúã sōwũ namocutiri siro, diajōãyigu. Pōnamanígũrã, cũũ namo niirigore cũũ bairé cũũyigu.

26 Cũũcãrẽ teerora wáayiro. Cũũ baicãrẽ teero wáayiro. Teero dícu wáayiro. Niitugurũcãrẽ teerora wáayiro.

27 Too síro cúã namo niimirigocã diajōãyigu.

28 Cúã niipetira coore namocutimiyira. Teero tiigó, diarira masãmũãrĩ, ¿nii namope patuãgodari? jĩĩwã.

29 Jesupé cúãrẽ yũũwĩ:

–Múã Cõãmacũye queti jóaripũ maquẽrẽ masĩria. Cõãmacũ tutuarecãrẽ masĩria. Teero tiirã, wisijõãã.

30 Diarira masãmũãri siro, ãmũã, numiã wãmosãricua. Ángelea ãmũãsepu niĩrãbiro niĩya.

31 Diarira masãmũãre maquẽrẽ múã buepacara, tuomasĩria ména. Ateré Cõãmacũ cũũye queti jóaripũpu múãrẽ jĩĩrigu niĩwĩ:

32 “Abraham, Isaac, Jacob Òpũ niĩã yũũ”,† jĩĩrigu niĩwĩ. Cõãmacũ diarira Òpũ niirri; cahirã Òpũpe niĩ, jĩĩwĩ.

33 Basocã cũũ buerere tuorã, tuomanijõãwã.

Dutiré upatĩ maquẽ

(Mr 12.28-34)

34 Too síro Jesús saduceo basocare sãĩñáduri tiirĩ ñnarã, fariseo basoca neãrira niĩwã.

35 Too síro sícũ cúã menamacũ Moisés jóariguere ãñũrõ masĩgã Jesuré “merẽã yũũboqui” jĩĩgũ, sãĩñáwĩ:

36 –Basocãre buegá, ¿diiyé niĩ Moisére dutiré cũũrigue bayirõ upatĩ maquẽ? jĩĩwĩ.

37 Jesús cũũrẽ yũũwĩ:

–“Cõãmacũ marĩ Òpũrẽ maĩñã. Niipetire múã yeeripũnamena, múã wãcũrémena cũũrẽ maĩñã”.‡

38 Tee apeyé nemorõ niinetõnacãre niĩã.

39 Tee doca maquẽ tee dutiré tiirõbiro niĩã. “Mũũ basiro maĩrõ tiirõbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñã”.§

40 Marĩ tee puawãmé dutirere tiirã, niipetire Moisére dutiré cũũrigue, teero biiri profetas tiidutirere yũũra tiicũ, jĩĩwĩ.

Cristo ¿noã pãrãmi niĩ?

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

41 Fariseo basoca Jesús putopũ neãritabe, cúãrẽ sãĩñáwĩ:

42 –Múã Cristo Cõãmacũ beserigure ¿deero wãcũĩ? ¿Noã pãrãmi niinũnũsegu niĩ? jĩĩwĩ.

–Òpũ David pãrãmi niinũnũsegu niigũdaqui, jĩĩwã.

43 Jesús cúãrẽ jĩĩwĩ:

* 22:24 Deuteronomio 25.5. † 22:32 Éxodo 3.6. ‡ 22:37 Deuteronomio 6.5. § 22:39 Levítico 19.18.

—Too docare David Cristo ñecũ niipacu, ¿deero tiigú Espiritu Santo masiré titorémene wedesegu, “cũu yuu Ōpũ niĩ” jĩiyiri? David ateré jóarigu niĩwĩ:

⁴⁴ Cõamacũ jĩiwĩ yuu Ōpũrẽ:

“Yáa wãmo diamacũniñape duiya,

tée mũũrẽ ññatutirare mũũ dutiriguere yuu ãñurõ yũũri tiirĩpu”,*

jĩĩ jóarigu niĩwĩ David.

⁴⁵ David “yuu Ōpũ” jĩigũ, Cõamacũ beserigure jĩigũ tiirĩgu niĩwĩ, cũũ pãrãmĩ niipacari. Teeré ãñurõ wãcũña, jĩiwĩ.

⁴⁶ Cũã sicũnopera yũũriwa. Tiibũrecomena “sãñĩñanemoricu sáa” jĩĩ wãcũyira.

23

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécũtĩre, fariseo basoca tiirécũtĩre wederigue (Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

¹ Too síro Jesús basocáre, ãsã cũũ bueráre jĩiwĩ:

² —Moisés jóarigue buerá, fariseo basocacã Moisére dutiré cũũriguere wederã niĩya.

³ Teero tiirã, niipetire cũã wederere tiinũñaseya. Cũã tiirécũtĩrepere ññacũrijãña. Cũã wederobiro tiirĩya.

⁴ Æpẽrãrẽ tiipõtẽõña manirere dutiia. Nũcũrere siatũpeora tiirõbiro tiĩya. Tee aparãre pẽerogã tiiapuriya.

⁵ Niipetire cũã tiirere basocã ññããrõ jĩĩrã, teeré tiĩya. Cõamacũye queti jóaripũ sããretibari pacasãñuretibari cũoóya.* Teero biiri cũã súubuseri ññããrõ jĩĩrã, ãpẽrã nemorõ cũã súubuseri sutiro yapa opadari cũorõcãre sãñããya.

⁶ Bosebũreco niirĩ, sũguero maquẽ duirẽpu dícu duidũgacua. Neãre wis-eripũcãrẽ teerora tiidũgacua.

⁷ Macã decorũ quionĩremena ãñudutiri boocúa. Cũãrẽ “ũsãrẽ buerá” jĩĩrĩ boocúa.

⁸ Mũã doca “ũsãrẽ buerá” jĩĩdutirijãña. Mũãrẽ buegú sicũrã niĩ. Mũã sicũpõnarã niĩ.

⁹ Atiditapũre sicũ basocũre “ũsã pacũ” jĩĩrijãña. Mũã sicũrã pacũcutia; cũũ ãmũãsepu niĩ.

¹⁰ Mũãrẽ “ũsã õpũ” jĩĩrijããrõ. Cristo Cõamacũ beserigu sicũrã mũã Ōpũ niĩ.

¹¹ Mũã menamacũ ãpẽrãrẽ tiiapũgu cũũrã niĩ ãpẽrã nemorõ urũtĩ macũ.

¹² Sicũ cũũ basiro “ãpẽrã nemorõ yũũre padeorĩ booa” jĩigũ búri niigũ tiinõgũdaqui. Teero jĩĩhẽgũnopereja Cõamacũ ãpẽrãrẽ padeorĩ tiigũdaqui.

¹³ Bõaneõrã niĩ mũã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Mũã basocã ññacoropũ dícu ãñurõ tiia. Cõamacũ dutirere ãñurõ wãcũnũuserare cãmõtãra tiia. Mũã Cõamacũ dutirere ãñurõ wãcũnũusedũgaricu; wãcũnũusedũgarare cãmõtãra.

¹⁴ Bõaneõrã niĩ mũã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Mũã basocã ññacoropũ dícu ãñurõ tiia. Niyeru boorã, wapewia numiãye wiserire jĩĩditoremene ãmacu. Mũã yoari Cõamacũmena wedesera tiirõbiro tiiditõcu basocãre. Mũãrã ãpẽrã nemorõ ññãrõ tiinõãdara niĩ.

* **22:44** Salmo 110.1. * **23:5** Tiitibare cũãye diapóaripu, cũãye wãmorĩpu siatũtuyira. Tiitiba popeapu sica versículo o puã versículo sããyira. Ññãña Deuteronomio 6.6-8.

15 'Bóaneōrā niīā múā Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múā basocá ññacoropu dícu añurō tiia. Día pairímaapu tīā, yoaro niiré macāīru múā buerére nñuñadarare āmaārā wáaa. Sīcārē bua, múā buerémēna cūūrē múā nemorō pecamepu wáagudu niirī tiia.

16 'Bóaneōrā niīā múā. Múā ññahērā āpērārē wéesuguera tiiróbiro niīā. Múā basocáre ateré buea: "Sīcū 'Cōāmacūwiimēna diamacú jīā' jīārī siro, cūū jīārīguere tiihéri, wapa maniā" jīicu múā. Atepe docare "cūū 'Cōāmacūwi maquē oromēna diamacú jīā' jīārī, teerora tiiaro" jīicu múā.

17 Múā 'tuomasīridojaču. Oro Cōāmacūwiipru niijīrō, Cōāmacū ññacoropu añurē pñtuáču. Teero tiiró, ¿diipepe nemorō upatí maquē niīi, orope o Cōāmacūwiipe?

18 Múā ateré buea: "Sīcū 'Cōāmacūrē wáicura sóepeoromēna diamacú jīā' jīārī siro, cūū jīārīguere diamacú tiihéri, wapa maniā" jīicu múā. Atepe docare "cūū 'toopú wáicura Cōāmacūrē ticorēmēna diamacú jīā' jīārī, teerora tiiaro" jīicu múā.

19 Múā 'tuomasīridojaču. Cōāmacūrē ticoré wáicura sóepeoro sotoapu niijīrō, cūū ññacoropu añurē pñtuáču. Teero tiiró, ¿diipepe nemorō upatí maquē niīi, Cōāmacūrē ticorépe o wáicura sóepeorope?

20 Teero tiigú, sīcū "Cōāmacūrē wáicura sóepeoromēna diamacú jīā" jīigū, toopú péoarigūmenacārē teerora jīigū tiī.

21 Sīcū "Cōāmacūwiimēna diamacú jīā" jīigū, Cōāmacūmenacārē teerora jīigū tiī.

22 Sīcū "āmñāsemēna diamacú jīā" jīigū, Cōāmacū duirípīrōmēna, teero biiri toopú duigūmenacārē teerora jīigū tiī.

23 'Bóaneōrā niīā múā Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múā basocá ññacoropu dícu añurō tiia. Múā oteré metāgārē "mentā", "anís", "comino" wāmecutire yaaré sitiaañúre tiirénorē seenēō, opaquērī ticocú. Pñamóquēñequērī cñorá, sīcaquē Cōāmacūwiipru néewa, "уны Cōāmacūrē ticoré niīā" jīi, pairé ticocu. Teero tiipacára, nemorō upatí maquērē tiiría. Moisére dutiré cūūriguecārē tiiría. Basocáre queoró dutiróbiro tiiría. Bóaneōre ēñoría. Cōāmacūrē padeoría. Múā oterére cūūrē ticorucurobirora tee upatí maquēcārē tiiró booa.

24 Múā ññahērā āpērārē wéesuguera tiiróbiro niīā. Bári niirére aññurōmēna tiipetipacara, upatí maquē tiirépe wácūria.

25 'Bóaneōrā niīā múā Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múā basocá ññacoropu dícu añurō tiia. Baparí sotoápu dícu coseárigue tiiróbiro niīā. Popeapure múā āpērāyére ēmaré, teero biiri niyeru cñopacára boonemósājāre dadanetōjōāā.

26 Múā fariseo basoca tuomasīhērā, ññahērā tiiróbiro niīā. Popeapru maquē cosesugueya. Teero tiirá, bapa sotoápucārē añurō coseári bapa tiiróbiro niīādacu.

27 'Bóaneōrā niīā múā Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múā basocá ññacoropu dícu añurō tiia. Múā diarira cūūre wiseri boremenā tuusīāre wiseri tiiróbiro niīā. Sotoápure añurō baucú. Popeapure diarira cōārī, niipetire bóarigue dadajōāču.

28 Múācā teerora basocá añurā baucú āpērā ññacoropu. Popeapurepe añurē tiidugáre manicú sáa. Ññanaré niinetōjōāču.

²⁹ 'Bóaneōrã niĩã múã Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca. Múã basocá ññacoropu dícu añurõ tiia. Múã profetaye masãcoperi sotoapu añurẽ wiserigã tiinucõã. Æpērã basocá añurã niirirare cūure wiserire mamoa.

³⁰ Múã biiro jĩã: “Ësã ñecūsũmuãniãrã catiritopure ùsã niirãjã, merẽã tiibójyũ. Cúã profetare sãadutĩri, ùsã sãadutĩribojyũ”, jĩã.

³¹ Múã teerẽ teero jĩãrã, múã basiro “profetare sããrãra pãrãmerã niinunusera niĩã” jĩãrã tiia.

³² Teero tiirã, múã ñecūsũmuã tiimúãatirirobirora tiiyapacutijãña.

³³ 'Múã ãñaã tiiróbiro ñañarẽ tiirã niĩã. Múã deero tii Cõãmacũ pecamepu ñañarõ tiiadarere netõmasĩricu.

³⁴ Teero tiigũ, yũũ múã putopure profetare, Cõãmacũ dutirẽ masĩrãrẽ, Cõãmacũye bueadarare ticocoguda. Múãpe cúã siquẽrãrẽ sãã, ãpẽrãrẽ curusapu páabiatu sãadutiadacu; ãpẽrãrẽ cúã neãrẽ wiseripu tãna, cúã wãare macãrĩpu ñũñãadacu.

³⁵ Múã teero tiirã, niipetira basocá añurãrẽ sããrĩgue wapa múã wapa cõoa. Múã ñecūsũmuã Abel† basocá añugũrẽ sããsũguẽyira. Tée Zacarías‡ Berequías macãrẽ sããyapacutiyira. Zacariare sããyãra Æñunetõjõãri Tatia sããwaro putopu.

³⁶ Yũũ aterẽja diamacãrã jĩã: Múã atitõ macãrãpu niipetire cúã teero tiirĩguere wapa cõoa, jĩãwĩ Jesús.

Jesús Jerusalén macãrãrẽ maĩmĩrigue (Lc 13.34-35)

³⁷ Jesús Jerusalén macãrãrẽ wãcũgũ, jĩãwĩ:

—Jerusalén macãrã, múã profetare sããrã niĩã; Cõãmacũye wederãre ùtãperimena deesããrã niĩã. Múãrẽ maĩgũ, pee peti nẽodũgamiwũ. Cãrẽquẽ coo põnarẽ wãure docapu nẽodũrõbiro tiidũgamiwũ. Múãpe boorĩwa.

³⁸ Teero tiirõ, múãya macã cõõjõããadacu.

³⁹ Yũũ aterẽ jĩã: Yũũre ññanemoricu; tée múã yũũre “ãni Cõãmacũ ticodio-corigu Æñunetõjõãrĩ” jĩãrãpu, ññãadacu, jĩãwĩ.

24

Jesús “Cõãmacũwii cõãnoãdacu” jĩãrĩgue (Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Cõãmacũwiipu niĩãrigu witiwari, ùsã cũũ buerã cũũ putõ wãawu. Cõãmacũwii, teero biiri tiwiimẽna niirẽ wiserire “añurẽ wiseri niĩã” jĩã, cũũrẽ wedewawu.

² Cũũpe ùsãrẽ jĩãwĩ:

—Múã iye niipetire wiserire ññamãã. Yũũ aterẽja diamacãrã jĩã: Too síro ùtãqui arequĩ sotoapu weemuãrigue putuãricu. Niipetire cõãnoãdacu, jĩãwĩ.

Atibũreco petiãdari sũguero wãaadare (Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Too síro Ëtãgũ Olivopu jea, Jesús duirigu niĩwĩ. Ësã cũũ buerã ãpẽrã tuohéropu cũũrẽ jea, sããñãwũ:

—Wedeya ùsãrẽ. Mũũ wedearigue ¿deero biiri wãaadari? ¿Ñeenómẽna mũũ putuãatiadarere, teero biiri atibũreco petiãdarere ññamasĩnoãdari? jĩãwũ.

⁴ Jesús yũũwĩ:

—Ññurõ tuomasĩña, ãpẽrã jĩãditori jĩãrã.

⁵ Pau “yuará niia; yuu Cõamacũ beserigu Cristo niia” jĩĩadacua. Pau cããrẽ nuũadacua.

⁶ Apeyẽ, “cãmerĩsĩarã tiiawã” jĩĩrĩ tuoádacu. “Toopũ cãmerĩsĩarã tiiaýira” jĩĩrẽ queticãrẽ tuoádacu. Teerẽ tuorã, cuirijãña. Tee wãaadare niijãrõ tiia. Teero wãapacari, atibũreco petiãdaro ðusaãdacu mẽna.

⁷ Sicapõna macãrã apepõnã macãrãmena cãmerĩsĩãadacua. Teero biiri sicadita macãrã apeditã macãrãmena cãmerĩsĩãadacua. Juabõare wãaadacu. Peeditapure dita cãmeñare wãaadacu.

⁸ Tee niipetiremena basocãre bayirõ ñañarõ netõrẽ nuũcãadacu.

⁹ Teero wãari, múãrẽ ñee, dutirãpure tico, ñañarõ tiidutiadacua. Múãrẽ siãadacua. Niipetira basocã múãrẽ ñnatutiadacua yũure padeorẽ wapa.

¹⁰ Teero wãari, pau yũure padeomirira padeodũadacua. Cũã menamacãrã niimirare ticoadacua dutirãpure. Cãmerĩ ñnatutiadacua.

¹¹ Pau “yuu profeta niia” jĩĩadacua. Pãure jĩĩdito, padeorĩ tiiadacua.

¹² Ñañarẽ pee niiaadacu. Teero wãari, pau cãmerĩ maĩdũadacua.

¹³ Yũure padeorucũjãrã docare Cõamacũ netõnẽgũdaqui.

¹⁴ Niipetiro atibũrecomũ ãñurẽ queti “Cõamacũ dutirẽ basocãpure niiaðare jeaadaro tiia” jĩĩrẽre niipetiropmũ wedenoãdacu, niipetire dita macãrã masiãrõ jĩĩrã. Tee wãari siro, atibũreco petiãdacu sãa.

¹⁵ ‘Ñañanetõnũcãgũrẽ’* Cõamacũrẽ padeoridojãgũrẽ ññaadacu múã. Cũũ Cõamacũwii popearmũ jeagũdaqui. Profeta Daniel tee maquẽrẽ wederigu niĩwĩ. (Aterẽ buegũ tuomasĩãrõ.)

¹⁶ Teero wãari ñnarã, Judea ditapũ niirã ãtãyucpmũ dutijõããrõ.

¹⁷ Wii sotoãpmũ pesagũno diiwã, wii popearmũ niirẽre nẽegũ sããwaripacũ, dutijõããrõ.

¹⁸ Wesepã padegũcã wiipã sutirẽ nẽegũ pmũawaripacũ, dutijõããrõ.

¹⁹ Teero wãare bũrecorĩ niipacõsãnumiãrẽ, põna ãpũrã cuorãre bóaneõre bũrecorĩ niiaadacu.

²⁰ “Dutiwãre bũrecorĩ pũuriro niirẽ bũrecorĩ wãarijããrõ; yeerisãri bũreco wãarijããrõ” jĩĩ, Cõamacũrẽ sãĩña.

²¹ Teero wãare bũrecorĩ basocãre bayirõ ñañarõ netõrẽ bũrecorĩ niiaadacu. Cõamacũ atibũreco tiirĩ sirore, tẽe atitõpure nocõrõ ñañarõ netõrẽ manirõro niĩwũ. Too siropucãrẽ nocõrõ peti ñañarõ netõrẽ maniãdacu.

²² Tee ñañarõ netõrẽ bũrecorire Cõamacũ dũoriatã, siçãno netõridojãgũdaqui. Cõamacũpe cũũ beserirare tiigũ, teero wãare bũrecorire dũogũdaqui.

²³ Teero wãari, siquẽrã múãrẽ jĩĩditoadacua: “Jãã, ññaña. Cõamacũ beserigu Cristo ãno niĩ”, jĩĩmiãdacua. “Toopũ niĩ”, jĩĩmiãdacua ãpẽrãpẽ. Cũã teero jĩĩrĩ, padeorĩjãña.

²⁴ Pau jĩĩditora niiaadacua. Siquẽrã “yuu Cõamacũ beserigu Cristo niia” jĩĩmiãdacua. “Profeta niia” jĩĩmiãdacua ãpẽrãpẽ. Pee tiieñore tiiaadacua, cããrẽ padeoãro jĩĩrã. Cõamacũ beserirapurena padeodũri tiidugãmiãdacua.

²⁵ Tee niiaðarerena múãrẽ yuu wedesuguetooa.

²⁶ Teero tiirã, ãpẽrã múãrẽ “jõõpmũ basocã manirõpmũ Cristo niiawĩ” jĩĩrĩ, wãarijãña. “Atiwiĩ macã sawipũ niiawĩ” jĩĩrĩ, padeorĩjãña.

²⁷ Apetõre bũpo wããyori, muĩpũ muãatirope tẽe cũũ sããwarope bóesesajõãã. Teero wãarobirora wãaadacu, yuu niipetira sõwũ atiri.

* 24:15 Pecasãyemena: “la abominación desoladora”, es decir, el Anticristo.

28 Wáicu bóari, yucaa máata masĩcua. Cúã tiiróbirora yuu jĩĩarigue wáari ñnarã, yuu atiadarere máata masĩadacu.

Jesús pũtaatiadare

(Mr 13.24-37; Lc 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

29 Tee ñnarõ netõre bærecori sirogã muĩpũ bæreco macũ naĩtĩãjõãgũdaqui. Ñami macũcã bóeriqui. Ñocõã ñaacodiadacua. Niipetira ãmuãsepu niĩrã cãmeñanoãdacua.

30 Teero wáari, ãmuãsepu sica ñnoré bauádacu. Teeré ñnarã, yuu niipetira sõwũ atiadarere masĩadacua. Teero tiirã, niipetire macãrĩ macãrã utiadacua. Yuu niipetira sõwũ õmebuĩarĩpu tutuaremena asibatédíatiri ñnaãdacua.

31 Corneta busũri, ángleare ticocogudacu. Cúã néõãdacua yuu beserirare atibúreco niipetiropu niĩrãrẽ.

32 'Múãrẽ oterigu higuerağumena queoré ticoguda. Tiigũ pũũrĩ wasorĩ, "cãma wáaadaro péerogã dusaa" jĩĩmasĩã.

33 Teerora niipetire yuu jĩĩarigue wáari ñnarã, "niipetira sõwũ pũtaatiadaro péerogã dusacũ" jĩĩ masĩña.

34 Yuu ateréja diamacãrã jĩĩã: Atitó macãrã cúã diaadari sũguero, tee niipetire yuu jĩĩarigue wáaadacu.

35 Ñmuãse, atiditã peticõdiaadacu. Yuu wedesere doca petirĩcu. Niirucu-jããdacu.

36 'Yuu pũtaatiadari bæreco, tii horare masĩña maniã. Ángelea ãmuãse macãrã masĩriya. Yuu niipetira sõwũcã masĩria. Yuu Pacu sícũrã masĩqui.

37 'Yuu niipetira sõwũ pũtaatiadari sũguerogã, Noé niirito wáaribiro wáaadacu.

38 Atibúreco dúuadari sũguero, basocã yaa, sĩni, wãmosía, cúã põna numiãrẽ numicũ tiĩyĩra. Téé Noé doorĩwcapũ sããwarĩpu, tiitúcoyira.

39 Cúã "merẽã wáaricu" jĩĩ wãcũpacari, oco pea, díã duanetõrĩ, diapetijõãyira. Yuu niipetira sõwũ pũtaatiricãrẽ, basocã teerora tiĩadacua.

40 Teebærecorire ãmuã pũarã wesepũ niĩadacua. Sícũ néemuãnogũdaqui; ãpĩ pũtãágũdaqui.

41 Pũarã numiã trigo wãñiãrã niĩadacua. Sícõ néemuãnogõdaco; apegó pũtããgodaco.

42 'Teero tiirã, ñnacorucujãña. Múãcã yuu múã Òpũ pũtaatiadari bærecore masĩricu.

43 Ateré masĩña: Wii òpũ "ñamirẽ tii hora niirĩ, yaarépigu jeagũdaqui" jĩĩ masĩgũ, cãnihẽgũrã coteboqui. Cũũya wiire pãõsãrĩ jĩĩgũ, cãmotáqui.

44 Teero tiirã, múãcã ãñurõ yueya. Múã wãcũhẽritabe, yuu niipetira sõwũ pũtaatigũdacu.

Pũarã dutibosaramena queoré

(Lc 12.41-48)

45 'Múã sícũ ãmu ãñurõ masĩgũ cúã òpũyere ãñurõ dutibosagu tiiróbiro niĩña. Cũũ òpũ aperopũ wáagu, cũũrẽ jĩĩqui: "Yáa wii macãrãrẽ bærecoricõrõ yaaré ticoya", jĩĩqui.

46 ãñurõ dutibosagu cũũrẽ dutiariguere tiirucúqui. Teero tiigũ, cúã òpũ coerĩ, useniqui.

47 Yuu ateréja diamacãrã jĩĩã: Cũũ ãñurõ tiiré wapa cúã òpũ niipetire cúã cuorere dutibosagu sõnecogũdaqui.

48 Æpĩpé "yuu òpũ máata coerĩqui" jĩĩ wãcũgũ, ñnarõ tiiqui.

49 Padecoterare ñañarõ tiinacãqui. Cũmurãmena boseya, sñi tiiquí.

50 Cũũ õpũ cũũ wãcũhëritabe, coegúdaqui.

51 Cũũ dutiriguere tiiririgue wapa bayirõ ñañarõ tiigúdaqui. Æpërã ññacoropu dícu ãñurë tiiditõrirare cũũ cããrë cõãrirõpũ cãũcãrë cõãgúdaqui. Toopá basocá pũnisíra bacadiyõ, utiadacua.

25

Puamóquẽñerã numiãmena queoré

1 'Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩadare atequetí tiirõbiri niĩã. Puamóquẽñerã numiã cãã sããwõcorepa née, cãã menamacõ manũ niigũdũre bocara wáayira.

2 Sicamoquẽñerã numiã tuomasĩhërã niiyira. Æpërã sicamoquẽñerã numiã ãñurõ masĩrã niiyira.

3 Tuomasĩhërã numiã cããye sããwõcorepa néewapacara, use too síro píosããdarere néewariyira.

4 Æñurõ masĩrã numiãpe usepa néewayira sããwõcorepamena.

5 Wãmosíagũdũ máata jeariyigu. Niipetira numiãrë wũgoá jeari, cãnijõãyira.

6 Ñami deco acaribíri tuoyira: “¡Wãmosíagũdũ atitõoi! ¡Bocara atiya!” jĩiyigu.

7 Niipetira numiã wãcã, cããye sããwõcorepare quẽnoyira.

8 Tuomasĩhërã numiãpe ãñurõ masĩrã numiãrë jĩiyira: “Ûsãcãrë use ticoya; ãsã sããwõcorepa yatiro tiia”, jĩimiyira.

9 Æñurõ masĩrã numiãpe yũuyira: “Ticoria. Ûsã ticori, ãsãcãrë jeari, múãcãrë jeari tiibõcu. Múã basiro use dúari basoca pũtorũ sãĩrã wáaya múã sããwõcoadarere”, jĩiyira.

10 Cãã sãĩrã wáaari siro, wãmosíagũdũ jeayigu. Æñurõ ññacoarira bosebureco tiiri wiipũ cũũmena sããwayira. Cãã sããwaari siro, sope biajõãyiro.

11 Too síropũ ãpërã numiãpe jea, “ãsã õpũ, ãsãrë sope pãõña” jĩimiyira.

12 Cãũpe yũuyigu: “Yũũ aterëja diamacúrá jĩã: Múãrë masĩriga”, jĩiyigu, jĩĩwĩ Jesús.

13 Jesús tee queorëre wedeari siro, jĩĩwĩ:

—Yũũ atiadari bũrecore tii horare múã masĩria. Teero tiirã, ãñurõ ññacorucujãña, jĩĩwĩ.

Niyeruquirimena queoré

(Lc 19.11-27)

14 Jesús ãsãrë wedenemowĩ:

—Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩadare atequetí tiirõbiri niĩã. Sĩcũ basocá yoarõpũ wáagũdũ tiiyigu. Cũũ wáaadari suguero, cãũye dutibosarare sũocó, cãũye niyerure cããmena cũũyigu.

15 Sĩcũrë sicamoquẽñepori, ãpĩrë puapó, ãpĩrë sicapo niyeruquiripori ticoyigu. Cãã paderépũre ññaco, ticoyucoyigu. Too síro wáajõãyigu.

16 Dutibosagũ sicamoquẽñepori ñeerigu tee niyerumena pade, máata apeyé sicamoquẽñepori wapátanemoyigu.

17 Puapó ñeerigucã teorora apeyé puapó wapátanemoyigu.

18 Sicapo ñeerigũpe cope coa, cããrë dutigáye niyerure tiicõpõpũ yaacũjãyigu.

19 Yoari siropũ, cããrë dutigá coeyigu. Coe, cããrë “yée niyerure ¿deero tiirí?” jĩĩ sãĩñáyigu.

20 Sicamoquẽñepori ñeerigu cũũ puto jeanucãyigu. Apeyé sicamoquẽñepori cũũ pade wapatáre neeatigu, jĩyigu: “Yũre dutigú, sicamoquẽñepori mũũ yũre cũũwũ. Teeména nocõrõrã pade wapatánemowũ. Ate niĩã apeyé sicamoquẽñepori”, jĩyigu.

21 Cũãrẽ dutigú cũãrẽ jĩyigu: “Ãñurõ tiyú. Dutibosagu ãñurõ diamacú tiigú niĩã mũũ. Yũ pèerogã cũũriguemena ãñurõ tiyú. Mũũ ãñurõ tiirigue wapa pee dutigú cũũgũda. Yũmena usenirucujãña”, jĩyigu.

22 Too síro ruaró ñeerigu cũũ puto jeanucã jĩyigu: “Yũre dutigú, mũũ yũre ruaró cũũwũ. Teeména nocõrõrã pade wapatánemowũ. Ate niĩã apeyé ruaró”, jĩyigu.

23 Cũãrẽ dutigú cũãrẽ jĩyigu: “Ãñurõ tiyú. Dutibosagu ãñurõ tiigú niĩã mũũ. Yũ pèerogã cũũriguemena ãñurõ tiyú. Mũũ ãñurõ tiirigue wapa pee dutigú cũũgũda. Yũmena usenirucujãña”, jĩyigu.

24 “Too síro sicapo ñeerigucã cũũ puto jeanucã, jĩyigu: “Yũre dutigú, mũũ tutuare padedutigu niiréne masĩwũ. Paderipacu, ãpèrã paderémema wapatáa.

25 Teero tiigú, cui, mũũye niyerure dita popearu yaacũjãwũ. Ate niĩã mũũye”, jĩyigu.

26 Cũãrẽ dutigú cũãrẽ yũyigu: “Mũũ dutibosagu ñañagú, dadegú niĩã. Paderipacu, ãpèrã paderémema wapatái’ jĩĩ masĩmiyu.

27 Teeré masĩgũjã, yé niyerure ññanori wiiru néewa, cũũbojĩyu. Yũ coegú tee ñucáremena ñeenemoboajĩyu”, jĩyigu.

28 Toorú niirãrẽ jĩyigu: “Tiipore ãmajãña. Ruamóquẽñepori cuogúpere ticoya.

29 Pee cuogúnorẽ nemorõ ticonoãdacu. Pee cuogũdaqui. Cuohégunopere cũũ cuomíre ãmajãnoãdacu.

30 Ñni dutibosagu queoró tiihégure ñañĩãrõru cõãwionecoya. Toorú pũnisíra bacadiyó, utiadacu”, jĩyigu.

Jesús niipetire dita macãrãrẽ beseadare

31 Yũ niipetira sõwũ asibatéremena putãatiri, õrũ duirĩpĩrõru dutidugũdacu. Ángelea niipetira yũmena atiadacu.

32 Niipetire dita macãrã yũ duiró ruorũ neããdacu. Teero tiigú, cũãrẽ ruarõnã batonucõgũda. Sícu ecarã coterí basocu ovejare merẽã, cabrare merẽã batonucõgũ tiiróbiro tiigũda.

33 Basocã ãñurãrẽ diamacúpe, ãpèrãrẽ acuniñape nucõgũda.

34 Too síro yũ diamacúpe nucũrãrẽ jĩngũda: “Múã yũ Pacu ãñurõ tiinórira, atiya. Atibáreco nucãríru múã niĩãdarore quẽnosugútoarigu niĩwĩ. Teeré ñeerã atiya sãa.

35 Yũ juabóari, ecawú. Yũ oco sñidugári, tãwũ. Yũ aperorú wáanetõrĩ, cãñirõ ticowũ.

36 Yũ sutimanírĩ, sããwũ. Yũ diarecutiri, ññacãmesãwũ. Yũ peresuwiiru duiri, ññarã jeawũ”, jĩngũda.

37 Teero tiirã, basocã ãñurã jĩãdacu: “Ësã Õpũ, ¿deero biiri mũũ juabóari, ecarí? ¿Deero biiri oco sñidugári, tããrĩ?

38 ¿Deero biiri aperorú wáanetõrĩ, cãñirõ ticori? ¿Deero biiri sutimanírĩ, sããrĩ?

39 ¿Deero biiri diarecutigure o peresuwiiru duigúre ññarã jeari?” jĩãdacu.

40 Cũãrẽ yũgũda: “Yũ ateréja diamacúãrã jĩã: Múã yũre padeorãre uputĩ macãrã niñerãrẽ teero tiirã, yũrena tiirã tiwũ”.

41 Too síro acuniñape nucūrārē jīḡūda: “Múā Cōāmacū ñañarō tiinóōdara niā. Teero tiirá, ānorē niirijāña. Pecame petihérimery wáaya. Tiimé wātīārē dutigüre, cūyara ángelea ñañarārē quēnoyúerime niā.

42 Yñu jñabóari, ecaríwu. Yñu oco sīnidugári, tñariwu.

43 Yñu aperopu wáanetōrī, cānirō tigoríwu. Yñu sutimanírī, sãariwu. Yñu diarecutiri, peresuwiipñ duiricārē, ññarā jeariwiñ”, jīḡūda.

44 “Cúācā teerora jīādacua: “Ūsā Ōpñ, mñu jñabóari, oco sīnidugári, aperopu wáanetōrī, sutimanírī, diarecutiri, o peresuwiipñ duiri, ¿deero biiri ūsā mñurē tiápuri?” jīādacua.

45 Yñu cúārē yñuguda: “Yñu ateréja diamacúrā jīā: Múā yñure padeoräre wptí macārā niñhērārē tiápuhera, yñurena tiápuhera tiiwú”, jīḡūda.

46 Cúā wáajōāādacua ñañarō netōrucújāādaropñ. Basocá aññurāpe catiré petihéropñ wáaadacua, jīwī Jesús.

26

Jesuré ñeeādara wedeserigüe (Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jñ 11.45-53)

1 Jesús tee niipetire wedeari siro, ūsārē jīwī:

2 —Múā masiā: Pascua bosebureco wáaadaro puabureco dusaa. Tii bosebureco niirī, yñu niipetira sōwū āpērāpüre ticonogādacu. Curusapñ páabia, sīādutiādacua, jīwī.

3 Teeburecorire paiaré dutirá, teero biiri butoá dutirá neyira paiaré dutigüya wiicapñ. Cūñ wāmecutiwi Caifás.

4 Cúā Jesuré yayióremena ñeeādarere cāmerī wedeseyira, sīādugára.

5 Cúā jīyira:

—Bosebureco niirī, tiirijāāda. Basocá cūñrē maĩrā, marīmena cúara, noo booró acaribiāmajābocua, jīyira.

Jesuré sitiaññüre píoeporigüe (Mr 14.3-9; Jñ 12.1-8)

6 Jesús Betaniapñ Simón Ōpñ bóa netōrīgñya wiipñ niwī.

7 Jesús yaaduiritabe, sīcō numiō sitiaññüriga cuogó cūñ puto jeawo. Tiigá sitiaññüre wapapacäre posecutíwu. Cūñya dupu sotoapñ teeré píoepowo.

8 Coo teero tiirī ññarā, ūsā cūñ buerá cúawñ. Ūsā basiro cāmerī jīwī:

—¿Ateré buri peti teero tiicōñ?

9 Ate sitiaññürere dúa, pairó niyeru buanóboayu. Teeména bóaneōrārē tiápuro boomíayu, jīwū.

10 Jesús ūsā teero jīrī tuo, jīwī:

—¿Deero tiirá atigore potocōi? Potocōrijāña. Ateré yñure píoepogo, aññurō tiigó tiyo.

11 Bóaneōrā múā watoapñ niirucujāādacua. Yñureja múāmena niirucuricu.

12 Coo ateré yñure píoepogo, yáa Ōpñrē coari tutipñ cūñādari sñguero, sitiaññüremena píoepore tiiróbiro tiisñguégo tiyo.

13 Yñu ateréja diamacúrā jīā: Niipetiro atiditapäre Cōāmacū basocäre netōnére quetire wedewarucura, atigó yñure tiáriguere wedeadacua, coore wācūdutira, jīwī.

Judas Jesuré cūñrē ññatutirapñre ticoadare (Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

14 Judas Iscariote Jesús buerá doce menamacū paiaré dutirá p̄top̄ wáarigu niwĩ.

15 —Ȳh̄h̄ Jesuré múārē ticori, ¿nocōrō niyeru ȳh̄h̄re wapatíadari? j̄īyigu.

Cúā treinta niyeruquiri ticoyira.

16 Cúā wapatíari siro, “¿deero tii ȳh̄h̄re Jesuré ticoro boomíto?” j̄ī wácūncāyigu.

Jesús cūū buerámena yaaturigue

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

17 Basocá pā púuri tiirémena wáoya maniré yaari bosebureco niinacāwū. Ēsā Jesús buerá cūū p̄to wáa, sãññawū:

—¿Noopú marĩ Pascua bosebureco yaaadarore ūsã quēnosuguéri boogári? j̄īwū.

18 Cūū j̄īwĩ:

—Jerusalén̄p̄ wáaya. Toopú s̄icū niiqui. Cūūrē ateré j̄īña: “Ēsārē buegú ateré j̄īcoawĩ: ‘Ȳh̄h̄ ñañarō netōādarō péerogã dusaa. M̄h̄h̄ya wiip̄u ȳh̄h̄ buerámena Pascua boseyagudacu’”, j̄īña, j̄īwĩ.

19 Cūū buerá cūū dutiaribirora Pascua boseyaadarere quēnoyúerira niwā.

20 Náicūmuāri siro, Jesús, ūsã cūū buerá docemena yaaadara jeanuāwū.

21 Ēsā yaadui, j̄īwĩ:

—Ȳh̄h̄ ateré diamacūrã j̄īña: Múā menamacū s̄icū ȳh̄h̄re ññatutirap̄re ticogudaqui, j̄īwĩ.

22 Ēsā bayiró wácūpatiwn.

—Ēsã Ōp̄ū, ¿ȳh̄h̄ mee niĩ? j̄ī sãññāncāwū ūsãcōrō.

23 Jesús ūsārē j̄īwĩ:

—Ȳh̄h̄mena atibapapá p̄āmena soayágura ȳh̄h̄re ticogudaqui.

24 Ȳh̄h̄ niipetira sōwūrē Cōāmacūye queti jóarip̄p̄u j̄īrōbirora wáaadacu. Bóaneōgū niigūdaqui ȳh̄h̄re ticogudapeja. Cūū bauáriatã, nemorō ãñuboj̄iyu, j̄īwĩ.

25 Judas cūūrē ticoguda j̄īwĩ:

—Ēsārē buegú, ¿ȳh̄h̄ mee niĩ? j̄īwĩ.

—Ēj̄j̄, m̄h̄h̄rã niĩ, j̄īwĩ.

26 Ēsã yaari, Jesús p̄ārē née, Cōāmacūrē usenire ticowĩ. Túajea, puatásã, ūsārē batowĩ.

—Yaaya. Ate yáa ōp̄ūābiro niĩ, j̄īwĩ.

27 Vino bapare née, Cōāmacūrē usenire ticowĩ. Túajea, ūsārē t̄f̄āgūrã, j̄īwĩ:

—Niipetira atibapá maquērē s̄ññiñã.

28 Ate yée díbiro niĩ. Ȳh̄h̄ diari, yée díi ōmayudiaadacu. Yée dímena p̄au basocá ñañarē tiiré wapa acabógudacu. Teeména Cōāmacū mama netōnére quetire cūūgūdaqui.

29 Ȳh̄h̄ ateréja j̄īña: Vino s̄ññinémóricu sáa; tée ȳh̄h̄ Pacu Ōp̄ū niirōp̄u mama vino ñña manirére múāmena s̄ññigūdadacu, j̄īwĩ.

Pedro Jesuré “mas̄iriga” j̄īrigue

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

30 Ēsã sicawāme Cōāmacūrē basarére basapeotoaari siro, Ēt̄āgū Olivop̄u wáajōāwū.

31 Toopú wáagu, Jesús ūsārē j̄īwĩ:

—Múã niipetira atiñamí yũre cõãwapetijõããdacu. Tee Cõãmacũye queti jóaripũrũ niã: “Oveja coteri basocure siãcõãgũdacu. Teero tiiri, cũyara oveja cãã boorõ cõtubatéjõããdacua”, * jĩ jóarigue niã.

³² Teero wáaparari, yũ diarigũrũ masãri siro, yũ múã suguero Galilearũ jeatoagũdacu, jĩwĩ.

³³ Pedro jĩwĩ:

—Niipetira mũũrẽ cõãwari, yũja mũũrẽ cõãwaricu, jĩmiwĩ.

³⁴ Jesús cũũrẽ jĩwĩ:

—Yũ ateréja diamacãrã jĩã: Mecũã macã ñami cãrẽquẽ wedeadari suguero, yũre itĩãrĩ “cũũrẽ masĩriga” jĩditogũdacu mũũ, jĩwĩ.

³⁵ Pedro jĩwĩ:

—Yũja cãã yũre siãdũgãatã, mũũmena diagũda; mũũrẽ “masĩriga” jĩricu, jĩmiwĩ.

Niipetira ãsã cũũ buerã teero dícu jĩyucomiwũ.

Jesús Getsemanĩrũ cũũ Pacure sãĩrigue

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Too síro Jesús, ãsã cũũ buerãmena Getsemanĩrũ jeawũ. Toopã jeagũ, ãsãrẽ jĩwĩ:

—Múã ãno duiyueya ména. Yũ jõõrũ yũ Pacure sãĩgũ wáagu tiia, jĩwĩ.

³⁷ Pedrorẽ, teero biiri Zebedeo põna puarãrẽ cũũmena néewawi. Cũũ bayirõ yeeripũnarũ wãcũpati, bóaneõnucãyigu.

³⁸ Cũũrẽ jĩyigu:

—Yũre diariquioro, wãcũpatire niinetõjõããga. Múã ãno pũtũáya. Cãnrã mee tiia, jĩmiyigu.

³⁹ Cũã beru yosãñurõ wáa, yerarũ munibiácũmuyigu. Cõãmacũrẽ sãiyigu:

—Pacũ, mũũ boorĩ, yũ ñãñarõ netõãdare wáarijããrõ. Yũ teero jĩpacari, yũ boorére tiirjãña; mũũ boorépe wáari tiiyã, jĩyigu.

⁴⁰ Too síro cũũ buerã pũtopũ cãmerputãaatiyigu. Cũũrẽ cãniãrirarũre buajeáyigu. Pedrorẽ jĩyigu:

—¿Deero tiigũ mũũmena péerogã ñña tiiridojãĩ?

⁴¹ Cãnrã mee tiiyã. Wãtĩ múãrẽ jĩcõãsãrijããrõ jĩrã, Cõãmacũrẽ sãñã. Múã wãcũrẽmena ãñurere tiidũgãpacari, múãye õpũũrĩpe siãrĩbíria, jĩyigu.

⁴² Opatutĩ wáa, cũũ Pacure sãĩnemóyigu:

—Pacũ, ñãñarõ netõrere mũũ cãmotãdũgaheri, mũũ boorõbirora wáaaro, jĩyigu.

⁴³ Sãĩãri siro, cũũ buerã pũtopũ cãmerputãaatigu, cãniãrirarũre buajeáyigu sũcã. Cũũrẽ wũgoã pũnijõãyiro.

⁴⁴ Teero tiigũ, cũũrẽ wãcõrípacũ, cũũ Pacure sãĩgũ wáayigu sũcã. Cũũ sãĩãrirobirora sãiyigu sũcã.

⁴⁵ Too síro cãmerputãaatigu, cũũ buerãre jĩyigu:

—¿Múã cãnrã tiĩ sũcã? ¿Cãni, yeerisãjãrã tiĩ? Yũre ticoadaro jearo tiia. Yũ niipetira sõwãrẽ ticogũdaqũ ñãñarẽ tiirãrũre.

⁴⁶ Wũmũnucãña. Jãmũ, yũre ticogũdũ atitoai mée, jĩyigu.

Jesurẽ ñeewarigue

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

* 26:31 Zacarías 13.7.

47 Jesús ãsãmena wedeseḡu tiiríra, ãsã menamacũ niimiãriḡu Judas jeawi. Cũũmena paũ basocã espadapĩrimena, yucũmena atiwa. Cũã paiaré dutirá, ãpẽrã butoã dutirá ticocoarira niirira niiwã.

48 “Yũũ wasopũro ãpũḡũ cãũrã niigũdaqui; cãũrẽ ñee, néewawa”, jĩũḡuetoariḡu niiwĩ Jesuré ticogũda.

49 Máata Jesús pũtopũ jeanũcãḡũ: —Yũũre bueḡũ, jĩwĩ.

Teero jĩḡũrã, cãũ wasopũrore ãpũwĩ.

50 Jesús cãũrẽ jĩwĩ:

—Yũũ menamacũ, mũũ tiigũ atiariguere tiisĩrotiya, jĩwĩ.

Basocã ati, Jesuré ñeejõãwã.

51 Cãũrẽ ñeerĩ, sĩcũ Jesumena niĩãriḡu cãũya espadare tũãwé, paiaré dutigũre padecotegũya cãmopẽrore páatacojãwĩ.

52 Jesús cãũrẽ jĩwĩ:

—Tiirĩjãña. Mũũyapĩrẽ quẽnocũña. Espadamena cãmerĩquẽrãno espadame-narã diaadacua.

53 ¿Mũũ masĩrii? Yũũ yũũ Pacure sãĩãtã, máata doce põnarĩ ángeleare yũũre tiĩãpudutigu ticocoboqui.

54 Yũũ teero tiĩãtã, Cõãmacãye queti jóaripũ jĩrõbirora wáaribocu; tee jĩrõbirora wáaro booa, jĩwĩ.

55 Toorã Jesús basocãre jĩwĩ:

—¿Yaarẽpigũre tiirõbĩro yũũre espadapĩrimena, yucũmena ñeerã atiarĩ? Bũrecoricõrõ yũũ Cõãmacãwiiĩpũ bueduiwũ. Yũũre ñeeriwũ.

56 Mecãtigã mũã tiirẽ niipetire profetas yũũre jóarirobirora wáaro tiia, jĩwĩ.

Ësã cãũ buerã cãũ sĩcũrẽna cõãnũcõ, dutipetĩjõãwã.

Jesuré Judíoare Dutirá Peti pũtopũ néewariḡu

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

57 Jesuré ñeerira cãũrẽ paiaré dutigũ Caifás pũtopũ néewayira. Toopũ Moisés jóariḡu buerã, teero biiri butoã dutirá neãyira.

58 Pedrope yoasãñurõ Jesuré nũnũyĩḡu, téee paiaré dutigũya wii popea macã yepa sããwaropũ. Toopũ péero sããwanemo, Cõãmacãwii coterĩ basoca pũto jeanuãyĩḡu, ¿deero wáamiãdarito? jĩḡũ.

59 Paiaré dutirá, niipetira Judíoare Dutirá Peti “¿deero tii jĩĩditoremena cãũrẽ wedesãrõ boomĩto?” jĩyira, sããduḡãra.

60 Paũ jĩĩditoremena wedesãrã jeapacari, ñañaré buarĩyira. Yoari siro, pũrã wedesãrã jeayira.

61 —Ãni jĩwĩ: “Yũũ Cõãmacãwiire cõãdiocomasã. Itiábũreco siro tũãjeanũcõmasã”, jĩwĩ, jĩyira.

62 Paiaré dutigũ wũmũnũcã, Jesuré sãĩñáyĩḡu:

—¿Mũũ deero tiigũ yũũridojãĩ? ¿Deero jĩ yũũḡudari cãũ wedesãrere? jĩyĩḡu.

63 Jesuré yũũriyĩḡu. Paiaré dutigũ jĩyĩḡu sũcã:

—Cõãmacũ catirucũḡu wãmemena mũũrẽ diamacũ yũũri booa. Wedeya ãsãrẽ: ¿Mũũ Cõãmacũ macũ cãũ beserĩḡu Cristo niĩĩ? jĩyĩḡu.

64 Jesús cãũrẽ jĩyĩḡu:

—Mũũ jĩrõbirora cãũrã niã. Yũũ ateréja jĩã: Cõãmacũ tutuare cõnetõḡũ pũto cãũ diamacũpe duĩḡudacu. Too siro yũũ niipetira sõwũ toopũ duiri ñããdacu mũã. Yũũ õmebũḡarĩpũ diĩãtiricãrẽ ñããdacu mũã, jĩyĩḡu.

65 Paiaré dutigú teero jĩĩrĩ tuogú, cūũ basiro cūũyaro sutiroré wéeyigacojãyigu, ãpērãrē “bayiró cúai” jĩĩdutigu. Cūũrē jĩĩyigu:

—Cūũ teero wedeseḡu, Cõãmacūrē ñañarõ wedeseḡu tiii. Æpērã wedesãrĩ boonemória marĩ. Múã cūũ Cõãmacūrē ñañarõ wedeserere tuotóaa.

66 ¿Deero tũḡueñaĩ múã? jĩĩyigu.

—Cūũ teero jĩĩrē wapa sããjãrõ booa, jĩĩyira.

67 Cūũrē usecõ eobatétu, ñañarõ tii, doteyira. Æpērã cūũrē diaporã pãara,

68 jĩĩyira:

—Mũũ “Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩã” jĩĩḡũ, jĩĩbũaya. ¿Noã mũũrē pãaarĩ? jĩĩyira.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩĩrigue

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

69 Pedro tiwiĩ popea macã yeparũ duiyigu. Sícõ paiaré dutigúre pade-cotego cūũ puto wáa, jĩĩyigo:

—Mũũcã Jesús Galilea macũmena wáanetõãrigura niĩãrã, jĩĩyigo.

70 Pedro niipetira tuocóropũ: —Cūũrē masĩriga; ñeenórē wedeseḡo wedeseu, jĩĩyigu.

71 Teero jĩĩtoa, sopepá witiwari, apegó cūũrē ññayigo. Toopú ññanucũrãrē wedeyigo:

—Ñni Jesús Nazaret macã macũmena wáarucuarigura niĩĩ, jĩĩyigo.

72 —Niiria. Niirõrã cūũrē masĩriga, jĩĩjãyigu.

73 Too sírogã toopú ññanucũrã Pedro puto wáa, cūũrē jĩĩyira:

—Niirõrã mũũcã cãã menamacũ niicu. Mũũ too macãrã tiiróbiro wedesea, jĩĩyira.

74 —Yũũ diamacá jĩĩhẽrĩ, Cõãmacũ yũũre ñañarõ tiíaro. Niirõrã cūũrē masĩriga, jĩĩyigu.

Cūũ teero jĩĩritabera, cãrẽquẽ wedeyigu.

75 Pedro Jesús jĩĩãriguere wãcũbũayigu: “Cãrẽquẽ wedeadari sũḡuero, yũũre ññãrĩ ‘cūũrē masĩriga’ jĩĩḡadacu mũũ”, jĩĩwĩ. Teeré wãcũbũagũ, witiwa, bayiró utiyigu.

27

Jesuré Pilatopũre ticoorigue

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

1 Bóeri niipetira paiaré dutirá, bũtoá dutirá neãyira. “¿Deero tii marĩ Jesuré sãããdari?” jĩĩ wedeseyira.

2 Quẽnotóa, Jesuré siatú, néewa, Judea dita dutigúpũre ticoyira. Cūũ Poncio Pilato wãmecũtiwi.

Judas diarigue

3 Too síro Judas Jesuré ticoarigũ “cūũrē sãããdacua” jĩĩrere tuoyigu. Teeré tuogú, bayiró wãcũpatiyigu. Teero tiigú, niyeruquiri treintaquirire paiaré dutirãre, bũtoá dutirãre wiyajãmiyigu.

4 Cūũrē jĩĩyigu:

—Yũũ ñañarõ tiíátu. Basocú ãñũḡũ, ñañaré manigúrẽ sããdutigũ ticoatu, jĩĩyigu.

—Mũũ teero tiiré ãsãye mee niĩã. Mũũye maquẽ niicu, jĩĩyira.

5 Cũã teero jĩĩrĩ tuogú, niyerure Cõãmacũwiipũ cõãcũyigu. Too síro wáa, cūũ basiro wãmũãpũ siatú, ñañũmu, diajõãyigu.

⁶ Paiaré dutirá niyeruquirire née, jĩyira:

—Ate niyeru basocáre s̄áré wapa niã. Teero tiirá, marĩ Cõamacũwii niyeru cũuritibarũ cũumas̄ricu. Marĩrē dutiré teero tiidut̄ria, jĩyira.

⁷ Cũã “¿deero tiádari ate niyerumena?” jĩ wedeseari siro, sot̄parũ weeada cũã dii cope niiri ditare s̄ãidut̄yira. “Toopá aperó macãrã diari, cũãrē yaaádaró niãdadu”, jĩyira.

⁸ Teero tiiró, atitóre tiidita “Díi Dita” wãmecutia.

⁹ Cũã teero tiirémena profeta Jeremías jóarigue diamacũ wáaro tiiyíro. Ateré jóarigu niĩwĩ:

“Cũũ treinta niyeruquiri wapacut̄i”, jĩãdadua Israelya põna macãrã.

¹⁰ Cũã tee niyerumena sot̄parũ weeada cũã dii cope niiri ditare s̄ããdadua. Cõamacũ yũre wededut̄irirobirora tiãdadua,* jĩ jóarigu niĩwĩ.

Pilato Jesuré s̄ãĩñárigue

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ Too síro Jesús Judea dita dutigú díamacũ nucũyigu. Tiidita dutigú: — ¿Mũũrã niĩ judíoa õpã? jĩ s̄ãĩñáyigu.

—Mũũ jĩrõbirora cũũrã niã, jĩyigu.

¹² Paiaré dutirá, teero biiri butóá dutirá cũũrē wedesãrĩ, yũũriyigu.

¹³ Pilato cũũrē jĩyigu:

—¿Mũũ cũã wedesãrere t̄orĩ? ¿Deero tiigú yũũridojã? jĩyigu.

¹⁴ Jesús sicawãme wedesãrere yũũridojãyigu. Cũũ yũũheri ññagũ, tiidita dutigú ññamanijõãyigu.

Jesuré s̄ãidut̄rigue

(Mr 15.6-20; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

¹⁵ Cũmarĩcõrõ Pascua bosebãrecori niirĩ, tiidita dutigú s̄icũ peresuwiipũ niigãrē basocá cũã wionécodagagure wionécocuwii.

¹⁶ Teebãrecorire s̄icũ peresuwiipũ niiyigu. Cũũ wãmecutiwi Barrabás. Niipetira cũũ ñañarē tiiriguere masĩj̄ya.

¹⁷ Teero tiigú, Pilato basocá paũ cũũ p̄atopũ neãrĩ ññagũ, cũãrē s̄ãĩñáyigu:

—¿Niirē yũũ wionécori boogári, Barrabãre o Jesús cũã “Cõamacũ beserigu Cristo” jĩgũpere? jĩyigu.

¹⁸ Jesuré ññatutira ticoariguere Pilato masĩj̄ãj̄yi.

¹⁹ Apeyé, cũũ queti beserĩ basocũ duirópũ duiri, cũũ nũmo cũũrē queti ticocoyigo. “Mũũ besegudure ñañarõ tiirj̄ãña. Ññugú niiqui. Ñami cũũye maquẽrē bayiró quioró quẽẽãtu”, jĩcomiyigo.

²⁰ Paiaré dutirá, teero biiri butóá dutirá basocáre s̄ãidut̄yira: “Barrabãpere wionécodutiya; Jesupére s̄ãidut̄yia”, jĩdutiya.

²¹ Too síro Pilato basocáre s̄ãĩñãnemoyigu:

—Cũã p̄arãrē ¿niipere wionécori boogári? jĩyigu.

—¡Barrabãre! jĩyira.

²² Pilato cũãrē jĩyigu:

—Too docare Jesús cũã “Cõamacũ beserigu Cristo” jĩgũpere ¿deero tiiri boogári? jĩyigu.

—¡Curusapũ páabiatudutiya! jĩyira niipetira.

* 27:10 Zacarías 11.12-13.

23 —¿Ñeenó ñañaré tiíarĩ cūū? jĩyigu.

Basocápe bayiró busurómena: —¡Curusapu páabiatudutiya! jĩnemoyira.

24 Basocá Pilato wedeserere t̄odugáriyira. Teero biiri noo booró acaribíamajâyira. Pilato teeré ñngã, oco néeatidutiya. Basocá ññacoropu wãmocose, jĩyigu:

—Ñni basocúre s̄iarĩ, yuu tiiré mee niia. Cūū diari, máāye wapa niia dacu, jĩyigu.

25 Cúā niipetira yuu yira:

—Cūū diare wapa úsã p̄onamena wapa c̄oáda, jĩyira.

26 Too síro Barrabáre wionécobosayigu. Jesuré t̄anadutiitoari siro, curusapu páabiatu s̄iadutiya.

27 Too síro Pilatoyara surara cúāye wiseri popea macã yeparu Jesuré néewayira. Toopú ãp̄erã niipetira surarare néoyira cūū p̄utoru.

28 Cūūyaro sutiroré tuuwé, aperó òp̄ya sutirotiiróbiro bayiró s̄oãr̄r̄e s̄ãiyira.

29 Sicabeto potamena tiári beto cūūya dupupure péoyira. Sicagú turítuarigu òp̄yagunoré cūū diamacú wãmomena ñeedutiya. Teero tiitóa, cūū p̄utoru ñicãcoberimena jeacũmu, cūūr̄e buijâyira.

—Ëseniã m̄umena, judíoa òp̄u, jĩ buijâyira.

30 Cūūr̄e usecó eobatétuyira. Tuurítuarigure cūūr̄e t̄ãwécojã, dupupu pee páayira.

31 Buitóa, cúā cūūr̄e s̄ããaritore tuuwécojã, cūū s̄ãñasugearitore s̄ãiyira. Curusapu páabiatu wáara néewawa.

Jesuré s̄iarigue

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

32 Jesuré páabiatu wáara néewari, s̄icũ basocá Cirene macã macūr̄e buajeáira niuwã. Cūū Simón wãmecutiwi. Cūūr̄e Jesús apawari curusare apadutirira niuwã.

33 Cúā jeawa Gólgota buropu. Gólgota jĩr̄o, “Dupucoro” jĩr̄o tiia.

34 Toopú vino s̄uguer̄mena wáoarigue t̄ãmiwã. Cūūpe teeré s̄iniñami, s̄inidújãwĩ.

35 Cūūr̄e curusapu páabiatuari siro, surara cúāye suti niimiãriguere batoadara, jĩbuaapewa. Cúā teero tiir̄emena profeta jóarigue diamacú wáaro tiyiro. Ateré jóarigu niuwĩ:

Yé sutire cúā basiro jĩbuaape batowa, † jĩ jóarigu niuwĩ.

36 Too síro surara cūūr̄e coterã jeanuãwã.

37 Jesuyá dupu sotoapu basocá cūūr̄e wedesãriguere jóatunoriro niuwã táboar̄ipure. “ÑNI JESÚS JUDÍOA ÒP̄H NIÍ”, jĩ jóanoriro niuwã.

38 Jesumena p̄uarã yaar̄epirare páabiatuwa; s̄icũ diamacúpe, ãp̄i acuniñape ñc̄owã.

39 Basocá toopú netōwára, cūūr̄e ñañar̄o jĩr̄ã, dupupá saguej̄oãrucuwa.

40 Cūūr̄e jĩwã:

—Júũ. M̄uu “Cõamacũwiire cõãgũda” jĩmiwũrã. “Itiábureco siro apewĩ tiipet̄icõãgũda”, jĩmiwũrã m̄uu. Teero jĩrigu m̄uu basirora netõñã. M̄uu Cõamacũ macũ niigũ, curusapu tusagú diiátiya, jĩwã.

† 27:35 Salmo 22.18.

41 Paiaré dutirácã, Moisés jóarigue buerá, teero biiri būtoá dutirámena teerora jĩ buijãwã:

42 —Cũũ ãpêrãcãrê netõnéwĩ; cũũ basirope netõnémasĩrii. “Israelya põna macãrã õpũ niãã”, jĩwĩ. Too docare curusapũ tusagú cũũ basiropã diiãtiaro. Cũũ basiropã diiãtiri docare, padeoáda.

43 Cũũ “Cõãmacũrê padeoá” jĩwĩ. “Cõãmacũ macũ niãã” jĩwĩ. Cõãmacũ cũũrê maĩgú, cũũrê netõnéãrõ, jĩ buijãwã.

44 Yaarépãra cũũmena curusapũ páabianucõãriracã teerora cũũrê ñãñarõ jĩ buijãwã.

Jesús diarigue

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)

45 Coeritõ niirĩ, niipetiro tiiditapũ naĩtĩãjõãwũ. Tée ñamica tres niirĩpũ naĩtĩãtuwũ.

46 Tii hora niirĩrã, Jesús bayirõ acaribĩwi:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? jĩwĩ cũũyemena. Teero jĩgũ, “Cõãmacũ, Cõãmacũ, ¿deero tiigú yũũre cõãwai?” jĩgũ tiwĩ.

47 Æpêrã sĩquêrã toopũ niirã teeré tuorã, jĩwã:

—Ñni profeta Elíare suocõgũ tiiquí, jĩmiwã.

48 Máata sĩcũ cutawá, sicasitia née, vino piyare soanéwĩ. Sĩniãrõ jĩgũ, sicagú cãñgũpũ siatú, cũũrê súumõcowi.

49 Cũũ teero tiirĩ, ãpêrã jĩwã:

—Coteya ména. Elías cũũrê netõnégũ atiboqui, jĩmiwã.

50 Jesús bayirõ acaribĩnemo, diajõãwĩ.

51 Cũũ diari, Cõãmacũwii popeapũ Æñunetõjõãri Tatia cãmotáyosari casero ãmuãrõpe yigadiati, puacaseropũ jeacotuariro niwũ. Dita bayirõ cãmeña, ãtãpã watijõãriro niwũ.

52 Ætãtuturi diarirare cũũre tuturi tusujõãriro niwũ. Teero wãari, diarira Cõãmacũrê padeorĩra masãrira niwã.

53 Jesús cũũ masãmuããri siro, ãtãtuturipũ niimiãrira witiwa, Jerusalénpũ sããatiwa. Cúãrê paũ ññawã.

54 Cien surara dutigú, cũũ suraramena Jesuré coterá dita cãmeñarĩ ññarã, apeyenó wãari ññarã, bayirõ cuira, jĩyira:

—Diamacũrã ãni Cõãmacũ macũ niimiãyi, jĩyira.

55 Paũ numiãcã toopũ niwã. Cúã Jesuré tiãpurira niwã. Cũũ Galileapũ atiri, cũũrê nũnãtiwa. Yoaropũ Jesuré ññanucũwã.

56 Cúãmena niwã: María Magdalena; María (coo Santiago, José paco niwõ); Zebedeo nũmo niwã.

Jesuré ãtãtuturipũ cũũrigue

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Náicũmurĩ, sĩcũ pee apeyé cuogú Arimatea macã macũ jeayigũ. Cũũ wãmecutiwi José. Cũũcã Jesuré padeogúra niwĩ.

58 Cũũ Pilato pũtopũ sããwa, Jesuyá õpũũrê sãiyigũ. Pilato surarare “ticoya” jĩyigũ.

59 Too síro José Jesuyá õpũũrê néedioco, sutirõ ãñurĩ casero, jũĩrĩ manirĩ caseromena cõmayigũ.

⁶⁰ Túajea, cūyaya tuti mama tuti ūtāgāpɛ coari tutipɛ cūūyigu. Tiituti José coadutiri tuti niuwā. Tiitutire ūtāqui pairiқicamena tuunéwa, biajā, wāajōāyigu.

⁶¹ María Magdalena, apegó María tiituti díamacāpɛ ññaduyira.

Jesuré cūūri tutire surara coterigue

⁶² Apebúreco ūsā yeerisāri búreco niirī, paiaré dutirá, teero biiri fariseo basocá Pilato putopɛ neāyira.

⁶³ Cūūrē jīyira:

—Ēsārē dutigú, ūsā jōō niārigu jīditorepigɛ catigapɛ jīriguere wācūā. “Yuu itiabúreco diari siro, masāgūda”, jīrigu niwī.

⁶⁴ Teero tiigú, surarare cūūrē cūūri tutipɛ ticocoya, añurō bia, cotearo jīgū. Itiabúrecore añurō cotedutiya. Teero tihéri, cūū buerá cūyaya ōpūūrē yaajābocua. Yaaári siro, basocáre “diaarigapɛ niipacɛ, masājōāārigu niāwī” jībocua. Cūā teero jīātā, too sūguero jīditore nemorō ññaādacu, jīyira.

⁶⁵ Pilato cūārē jīyigu:

—Surarare neéwaya. Tiitutipɛ merēā wáari jīrā, múā pōōtēōrō añurō bia, cotedutiya, jīyigu.

⁶⁶ Teero tiirā, ūtāqui biarīqui sotoa sicadaména wéediyoturira niuwā, cūā sāāwari, ññamasīāda jīrā. Añurō biaári siro, surarare cotedutira cūūyira.

28

Jesús masāmuārigue

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Ēsā yeerisāri búreco sábadu netōāri siro, apebúreco bóeri María Magdalena, apegó Mariamena tiitutire ññarā wáayira.

² Wācūña manirō dita bayirō cāmeñayiro. Ángele ūmāšepɛ niārigu diiatiyigu. Tiitutire wāa, cūā biamírīquicare aperopá tuunécowayigu. Too siro tiiquica sotoapɛ jeanuāyigu.

³ Cūū bupɛ wāāyoro tiiróbiro asiyáyigu. Cūūye suti bayirō butiré capemóre niyiro.

⁴ Surara cūūrē cui, ñapōpi, diara tiiróbiro ñaacūmuyira.

⁵ Ángele numiāre jīyigu:

—Cuirijāña. Yuu masīā: Múā Jesuré cūā curusapɛ páabiatu sīāārigure āmaārā tīa.

⁶ Ānorē manī. Cūū jīrirobirora masātoawī. Jāmɛ, cūūrē cūūārirore ññarā atiya.

⁷ Ññatoa, boyeromena cūū buerá niārirare queti wedera wáaya: “Diarigapɛ niipacɛ, masājōāārigu niāwī. Cūū múā sūguero Galileapɛ jeatoagudaqui. Toopú cūūrē ññaādacu”, jī wedeya. Teeré yuu múārē wedegu atiwā, jīyigu.

⁸ Cūū teero jīrī t̄orá, tiitutipɛ niārirara boyeromena wāajōāyira. Cuipacara, useniremena cutwáyira, Jesús buerá niārirare wedera wáara.

⁹ Wācūña manirō Jesús cūārē bauá, añudutiya. Cūā cūū putɛ wāa, cūūye duporire ññaepó, padeoyira.

¹⁰ Jesús cūārē jīyigu:

—Cuirijāña. Yuu bueráre Galileapɛ wáadutira wáaya. Toopú yuure ññaādacu, jīyigu.

Surara cūā ññariguere wederigue

¹¹ Numiã wáaritabe, sīquērã surara tiitutire cotemiãrira macãpu jeayira. Paiaré dutirãre niipetire toopú wáaariguere wedeyira.

¹² Teero tiirã, paiaré dutirã, butoá dutirãmena neãyira. Cúã “¿deero tiiró booi?” jĩ wedeseyira. Wedeseari siro, surarare pairó niyeru tico,

¹³ jĩyira:

—Ateré basocãre jĩña: “Ñami ãsã cãninetõritabe, Jesús buerã jeaarira niĩwã. Cũya õpũãrẽ yaajãrira niĩwã”, jĩña.

¹⁴ Pilato múã wedeariguere tũorí, ãsã “diamacãrã teero wáaairo niĩwã” jĩapuada. Ësã teero jĩĩrĩ, múãrẽ ñañarõ wáaricu, jĩiyira.

¹⁵ Surara niyeru ñee, cúãrẽ wededutirirobirora wederira niĩwã. Judíoa atitópucãrẽ surara jĩiditoriguere wedeserucujãya.

Jesús cãã buerãre dutirigüe

(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Too síro ãsã Jesús buerã once Galileapu wáawu. Ëtãgũpú Jesús ãsãrẽ wáadutirigupu wáawu.

¹⁷ Cũãrẽ ñña, padeowú. Æpẽrãpé “¿cũãrã niĩye?” jĩ wãcũwã.

¹⁸ Jesús ãsã pũtopu ati, jĩwĩ:

—Cõãmacũ yũãre õpũ sõnecotoaawĩ. Niipetiro ãmũãse, atiditaré dutimasĩã.

¹⁹ Teero tiirã, niipetiropu macãrãrẽ yéë quetire wedera wáaya. Cúãrẽ múã tiiróbiro yũũ buerã niĩrĩ tiiyã. Cúãrẽ wãmeõtira, yũũ Пацу, yũũ, Espíritu Santo wãmemena wãmeõtíya.

²⁰ Niipetire yũũ múãrẽ dutiriguere cúãrẽ bueya, yũũaro jĩrã. Niipetire burecorí múãmena niirucujãgũdacu. Téë atibúreco petirípucãrẽ múãmena niirucujãgũdacu, jĩ wedewi Jesús.

MARCOS

Jesucristoye quetire jóarigue

Juan Bautista wederigue

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9, 15-17; Jn 1.19-28)

¹ Jesucristo Cõãmacũ macãye queti niinucãrigue.

² Profeta Isaías* ateré jóarigu niiwĩ:

Yũre wedesuguegure mũũ suguero ticocoguda.

Cũũ mũũ wáadarimarê quënoyũegũdaqui.

³ Sícũ yucũ manirõ, basocá manirõpu

bayirõ busurõmena wedegũdaqui:

“Sícũ õpũ atiadarimarê quënarõ tiirõbiro,

marĩ õpũ atiadari suguero,

múã ñañaré tiirére duujã, ãñurõ niyueya”, jĩgũdaqui,†

jĩ jóarigu niiwĩ.

⁴ Teero tiigũ, Juan basocá manirõpu niiyigu. Basocáre ocoména dícu wãmeõtinetõyigu. Cũũ cúãrê wedeyigu:

—Múã ñañaré tiirére wãcũpati, waso, wãmeõtitiya. Teero tiirĩ, Cõãmacũ múã ñañaré tiirére acabõgũdaqui, jĩyigu.

⁵ Yũũ Judea dita macãrã, ãpẽrã Jerusalén macãrã cũũ wederére tworã wáyira. Cúã ñañaré tiirére wedenetõari siro, día Jordãnpũ cúãrê wãmeõtiyigu.

⁶ Cũũyaro sutirõ camello póarimena tiirĩro niiyiro; cũũ siatúrida wáicu caseroda niiyiro. Cũũ yeseroare, macãnacũ macãrã mumĩãocore yaarucuyigu.

⁷ Juan basocáre wedeyigu:

—Yũũ siro ãpĩ yũũ nemorõ tutuagu atigũdaqui. Cũũ ãñunetõgũ niiqui. Yũũpeja cũũrê sícãribíridojãcu.

⁸ Yũũ múãrê ocoména wãmeõtia. Cũũpeja nemorõ ãñurõ tiigũdaqui múãrê: Espíritu Santore ticodiocogũdaqui, múãmena niirucujããrõ jĩgũ, jĩyigu Juan.

Juan Jesuré wãmeõtirigue

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Teebũrecorira Jesús Nazaretpũ niiyigu. Tiimacã Galilea ditapũ niĩã. Too niĩarigu wáa, jeayigu Juan putopũ. Juan cũũrê día Jordãnpũ wãmeõtiyigu.

¹⁰ Jesús tiimaarupũ niĩarigu maajeãncãgũ, máata ãmũãse pãõrĩ ññayigu. Espíritu Santo sícũ bua tiirõbiro baugũ cũũpũre diijeáyigu.

¹¹ Teero wáari, ãmũãsepũ wedeseri twoyira:

—Mũũ yũũ macũ yũũ bayirõ maĩgũ niĩã. Mũũmena bayirõ useniã, jĩyigu.

Satanás Jesuré jĩcõããmirigue

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Máata Espíritu Santo basocá manirõpu Jesuré wáadutiya.

¹³ Toopũre cuarenta bũrecori wáicũra cúara watoapũ niiyigu. Wãtĩãrê dutigũ Satanás wãmecutigu cũũrê jĩcõããmiriyũ, ¿niirõrã Cõãmacũrê netõnacãrii? jĩgũ. Ángelea‡ Jesuré tiĩapuyira.

* **1:2** Isaías tiiburecopũ Jesucristo atiditapũ atiadarere jóayuerigu niiwĩ. † **1:3** Isaías 40.3. ‡ **1:13** Portugués; anjo.

*Jesús Galileapɔ wedenɔcãrigue
(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)*

¹⁴ Juanrê peresu sônecoari siro, Jesús Galileapɔ wáayigu. Cõãmacũ basocáre netõnére quetire wedeyigu.

¹⁵ “Cõãmacũ dutiré múãpure niiãdare jeaadaropɔ tiia. Teero tiirá, múã ñañaré tiirére wãcũpati, wasoyá. Teero biiri Cõãmacũ basocáre netõnére quetire padeoyá”, jĩyigu.

*Jesús bapari wai wasarí basocare “jãmu” jĩrigue
(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)*

¹⁶ Jesús Galileataro wesapɔ wáayigu. Toopú wáagu, Simónrê, cũu bai Andrére ñayigu. Wai wasarí basoca nijĩrã, bapigu cõãño, wai wasara tiiyira.

¹⁷ Jesús jĩyigu cúãrê:

—Jãmu yũũmena. Múã mecãtigãrê wai wasarí basoca niiã; too síropure múã basocáre yéé quetire ãñurõ wederí basoca wáaadacu sáa. Teeré wederi, paɔ padeoádacua, jĩyigu.

¹⁸ Teeré tuorá, máata cúãye bapiyucare toorá cũũjã, Jesuména wáajõãyira.

¹⁹ Too péero wáa, Zebedeo põna Santiago, cũu bai Juanrê ñayigu. Cúã dooríwɔpɔ bapiyucare jeesãñáyira.

²⁰ Jesús máata cúãcãrê “jãmu” jĩyigu. Cũu teero jĩrĩ tuorá, cúãyawu dooríwɔpɔ niirãrê, cúã paɔ Zebedeore, cúãrê padecoterare cũũjã, wáajõãyira Jesuména.

*Jesús wãtĩrê cõãrigue
(Lc 4.31-37)*

²¹ Capernaum macapɔ jeayira. Judíoa yeerisãri bureco niirĩ, Jesús cúã neãrí wiipɔ sããwa, tiwiipú niirãrê buenɔcãyigu.

²² Cũu buerére tuorá, tuomanijõãyira. Dutiré cuogú tiirõbiro bueyigu. Moisés jóarigue buerá tiirõbiro bueriyigu.

²³ Tiwií cúã neãrí wiipɔ sícũ basocú niyigu. Wãtĩ cũũpure niyigu. Cũu acaribíyigu:

²⁴—Mũũ Jesús Nazaret macũ, ãsãrê potocõrijãña. Ʋsãrê ñañarõ tiidíogu atigu tiia. Yũũ mũũrê ññamasã. Cõãmacũ ticodiocorigu, ñañaré manigú niiã, jĩyigu.

²⁵—Ditamanijõãña; cũũpure niigú, witiwaya, jĩ tutiyigu Jesús.

²⁶ Wãtĩ cũũpure niigú cúãrê ñaacũmu, ñapõpiri tiiyigu. Bayirõ acaribí, witiwayigu.

²⁷ Niipetira ññamanijõãyira. Cúã basiro cãmerĩ sãñã tiiyira:

—¿Ñeenó niimiito ate mama bueré? Ñni basocú wãtĩã cõãmasĩrere cuojãĩ. Wãtĩã cũu “witiwaya” jĩrĩ, witiõãya, jĩyira cúãpeja.

²⁸ Máata Jesuyé queti Galileapure sesajõãyiro.

*Jesús Simón Pedro mañecõrê netõnérigue
(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)*

²⁹ Máata Jesús cúã neãrí wii niiãrigu witi, Simón, Andrécãya wiipɔ wáayigu. Santiago, Juan cũũmena wáayira.

³⁰ Toopú Simón mañecõrê wiorécutigo pesayigo. Máata teeré wedeyira Jesuré.

³¹ Jesús coo putopɔ sããwayigu. Coore wãmopɔ ñee, wéemũõdupocoyigu. Cũu teero tiirira, wioré tatijõãyiro. Coo cúãrê yaaré ecayigo.

*Jesús paꝝ diarecutirare netōnérigue**(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)*

³² Muĩpũ sããwaari siro, niipetira diarecutirare Jesús putopũ néewayira. Wãtĩã sããnoricãrẽ néewayira.

³³ Niipetira tiimacã macãrã Jesús niirĩ wii sopepató neãyira.

³⁴ Niipetira noo niirẽ diarẽ cuorãre netōnépetijãyigu. Paꝝ wãtĩãrẽ cõãwionecoyigu. Cũãrẽ wedesedutiriyigu. Cũã Jesús Cõamacũ macũ niirere masĩyira.

*Jesús Galileapũ wederigüe**(Lc 4.42-44)*

³⁵ Apebũreco bóeadari suguero, Jesús wãcã, macã wesapũ, basocã manirõpu Cõamacũmena wedesegu wáayigu.

³⁶ Simón, cãũ menamacãrãmena Jesuré ãmaãrã wáayira.

³⁷ Cũãrẽ bũã: —Niipetira mũũrẽ ãmaãrã tiiãwã, jĩiyigu.

³⁸ Cũãpe: —Jãmũ putogã niirẽ macãrĩpu, jĩiyigu—. Toopũcãrẽ yee quetire wedegu wãagũda. Aterẽ tiigũra yũũ atiditapũ atirigu niĩã, jĩiyigu.

³⁹ Niipetiro Galileapũre judiõa neãrẽ wiseripũ wedewarucugu wáayigu. Wãtĩãrẽ cõãwionecoyigu.

*Jesús õpũũ bóagure netōnérigüe**(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)*

⁴⁰ Sícũ basocã õpũũ bóagu cãũ putó wãa, ñicãcoberimena jeacũmuyigu:

—Mũũ yũũ diarecutirere netōnédugagu, netōnémasiã, jĩiyigu.

⁴¹ Jesús cãũrẽ bóaneõgũ, cãũrẽ ñaapeó, jĩiyigu:

—Netōnédugaga. Diaremanigũ putuãya, jĩiyigu.

⁴² Máata cãũya õpũũ bóare yatijõãyiro. Diaremanigũ putuãyigu.

⁴³ Jesús cãũrẽ máata ticocogu, dutiyigu:

⁴⁴ —Aterẽ ãpẽrãrẽ wedegu mee tiiwã, jĩimiyigu—. Pairẽ ãñõgũ wãaya, “ãñũjõããyi” jĩĩdutigu. Moisés dutirirobirora tiiwã, basocã niipetira mũũ diarẽ netõãriguere masiãrõ jĩĩgũ, jĩiyigu.

⁴⁵ Cũãpe wãa, cãũrẽ wãaariguere wedenũcã, niipetiropu wedepetijãyigu. Teero tiigũ, Jesús macãrĩpũre basocã ñãacoropũre wãariyigu. Teemacãrĩ wesapũ, basocã manirõpu wáayigu. Cãũ teero tiipacãri, niipetiro macãrãpu wãa, cãũrẽ ñãanetõyira.

2*Jesús wãamasihẽgũrẽ netōnérigüe**(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)*

¹ Pee bũreconi wãaripacari, Jesús Capernaumpũ coepũtũyigu. Tiimacã macãrã “cãũ niirĩ wiipũ niĩ” jĩĩrẽ quetire tũoyira.

² Basocã paꝝ toopũ neãyira. Tiiwiirẽ dadajõãyira, sopeputócãrẽ teorora. Sããwamasiãna maniĩyiro. Cũãrẽ bueyigu.

³ Cãũ putopũ sícũ wãamasihẽgũrẽ nẽejeayira. Bapari ãmũã cãũrẽ ñoonẽyira.

⁴ Cũã basocã paꝝ niirĩ, Jesús putogãpu jeamasĩriyira. Teero tiirã, wii sotoãpu mũãwa, Jesús niirõ sotoapu sicacope néeweyira. Tiicopepu wãamasihẽgũrẽ cãũ cõãrõmena diocõyira.

⁵ Jesús cãã padeorĩ ñãagũ, wãamasihẽgũrẽ jĩiyigu:

—Yãa wedegu, mũũ ñããrẽ tiirere acabõnotoaa, jĩiyigu.

⁶ Toopũ duirã Moisés jõarigüe buerã wãcũyira:

7 “¿Āni deero tiigú biiro wedesei? Teero jīīgū, Cōāmacūrē ñañarō wedeseḡu tiīi. Cōāmacū sīcūrā ñañarē tiirére acabómasīī”, jīī wācūyira cūāpeja.

8 Máata Jesupé cūā wācūrere masījāyigu.

—¿Deero tiirā múā teero wācūī?

9 Ānirē “mññ ñañarē tiirére acabónotoaa” yññ jīīrī, tee cūrē acabónoāriguere īñaricu múājā. Yññ āni wāamasīhēgūrē “wāmññcā, mññ cōārōrē néeara wāaya” jīīrīpereja, cūū wāmññcārī īñāā múā.

10 Yññ niipetira sōwū niīā. Teero tiigú, atiditapure basocá cūā ñañarē tiirére acabómasīā. Yññ dutirére múārē ēñogáda, jīīyigu cūūpeja.

Wāamasīhēgūrē jīīyigu:

11 —Yññ mññrē “wāmññcāñā” jīīā. Mññ cōārōrē néeara, mññya wiipñ pñtawaya, jīīyigu.

12 Wāamasīhēgū niimiārigu wāmññcā, máata cūū cōārōrē néeara, niipetira īñacoro wāajōāyigu. Teero tiirā, niipetira īñamanijōāyira. Cōāmacūrē usenire tico, “biiro tiirére marī īñahērā niīāwū” jīīyira.

Jesús Leviré “jāmñ” jīīrigue

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

13 Galileataro wesapñ wāayigu sūcā. Niipetira basocá cūū pñtopñ neāāri siro, cūārē bueyigu.

14 Too netōwágu, Alfeo macūrē īñabuayigu. Cūū wāmecutiuyigu Leví. Cūū romanuā ōpārē niyeru wapasébosari basocñ niyigu. Jesús cūū paderópn duiiri īñā: —Jāmñ yññmena, jīīyigu.

Leví wāmññcā, cūūmena wāajōāyigu.

15 Too síro Jesús Levirá wiipñ yaaduiyigu cūū buerámēna. Pañ niyeru wapasébosari basoca, āpērā ñañarē tiirā cūāmēna yaaduiyira. Pañ peti cūāno Jesuré nññyira.

16 Moisés jóarigue buerá fariseo basoca niirā Jesús cūāmēna yaari īñārā, cūū buerāre sāmñāyira:

—¿Deero tiigú múārē buegú ñañarē tiirámēna, niyeru wapasébosari basocamēna yaai? jīīyira.

17 Jesupé teerē tuogú, cūārē jīīyigu:

—Diaremanirā ũcotigure boorícua; diarecutira dícn ũcotigure boocúa. “Āñurē dícn tiia” jīīrārē āmaāgū atiriwñ; ñañarē tiirápere āmaāgū atiwñ, jīīyigu.

“¿Mññ buerá deero tiirā betirí?” jīīrigue

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

18 Sicabureco Juan buerére nññrā, āpērā fariseo basoca betirá tiyíra. Cūā betirí, síquērā Jesús pñto wāa, cūrē sāmñāyira:

—Juan buerére nññrā, fariseo basoca buerére nññrācā betiíya. ¿Deero tiirā mññ buerāpe betirí? jīīyira.

19 Jesupé cūārē jīīyigu:

—Wāmosiagudñ boocórirā cūrē “yaaria; betirá tiia” jīīrī, ñañaniā. Wāmosiagudñ cūāmēna niirī, betimasīñā maniā.

20 Too síro cūū néewanogūdaqui. Teeburecorre betiádacua, jīīyigu—.

21 “Sīcū sutiró bñcarore mama caseroména seeréturiqui. Teerē tiiatā, coserí, mama caserore wéeduo, bñcn caserore yigajōārī tiicú. Teero tiirí, pairí cope yiganemocu.

22 Teerora sícū mama vinorē* wáicura caseropori bucuporimena posetíruiqui. Teeré tiiri, wuga, teepori esarí, podojōācu. Vino pióbatejōā, teeporicā cōjōācu. Teero tiirá, mama vinorē mamapóripu posetiro booa, jīiyigu Jesús.

Yeerisāri bureco niirī, trigo tānerigue

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

23 Sicabureco judíoa yeerisāri bureco niirī, Jesús cūu buerámena trigo weseḡ netōwáyigu. Too netōwára, cūu buerá trigore tūnenucāyira, yaaadara.

24 Fariseo basoca cūūrē jīiyira:

—Ĩñaña. Marīrē yeerisāri burecore padedutiripacari, ¿mūu buerápeja deero tiirá padera tii? jīiyira.

25 Jesús cúārē jīiyigu:

—Ōpū David sicabureco yaaré manirī, juabóayigu. Cūu menamacārā juabóaramena cūu tiiriguere máā buerá niipacara, ¿masīrii?

26 Cōāmacāwiipu sāāwayigu. Toopá pā mesa sotoa pesariguere “Cōāmacūye niā” jīiriguere yaapetijāyigu cūu menamacārāmena. Paiá dícura yaaré niimiyo. Davipé pai niiripacu, teeré sāi, yaapetijāyigu. Abiatar paiaré dutigū niirito, David teero tiiyigu, jīiyigu.†

27 Jesús jīinemoyigu:

—Cōāmacū yeerisāri burecore cūūrigu niiwī, basocáre tiápugu. Basocápe yeerisāri burecore tiápuaro jīgū mee cūūrigu niiwī.

28 Teero tiigá, yūu niipetira sōwū yeerisāri bureco niirī, basocá tiádarere dutimasā, jīiyigu.

3

Jesús wāmo buure cuogúre netōnérigue

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

1 Jesús cūu tiurucúrobirora judíoa neārí wiipu sāāwayigu sūcā. Toopá sícū wāmo buure cuogú niiyigu.

2 “¿Marī yeerisāri burecore cūūrē netōnégūdari?” jīi wācūrā, ĩñanunuseyira, wedesāadara.

3 Jesús wāmo buure cuogúre jīiyigu:

—Wāmūnucāña basocá decopu.

4 Jesús too niirārē sāīñáyigu:

—Marīrē dutiré ¿deero tiidutí yeerisāri bureco niirí? ¿Āñuré o ñañarére tiidutí? ¿Basocáre netōnére o basocáre siācōārere tiidutí? jīimiyigu.

Cúāpe yūriyira.

5 Teero tiigá, Jesupé cúārē cúaremena cāmenucā ĩñayigu. Cúā tuodugáheri ĩñagū, bayiró bóaneōgū wáyigu. Wāmo buure cuogúre: —Mūya wāmoré súucoya, jīiyigu.

Cūupeja sūucoyigu. Teero tiiría, cūāya wāmo sicato niirirobirora puuáyo.

6 Fariseo basocape witiwayira. Máata Herodere tuonunúseramena “¿deero tii marī āniré siāādariye?” jīi wedesewayira.

Galileataro wesapu pañ basocá neārigue

7 Jesús cūu buerámena Galileataro wesapu wáyigu. Pañ Galilea dita macārā cūūrē nūnyíra.

* 2:22 Português: vinho. † 2:26 1 Samuel 21.1-6.

⁸ Cũu pee ãñuré tiirí tuorá, pau basocá cũu p̄topu wáayira. Judea dita macārā, Jerusalén macārā, Idumea dita macārā, día Jordán muip̄u muãatirope macārā, Tiro wesa macārī macārā, Sidón wesa macārī macārā Jesuré ñnarā wáayira.

⁹ Cũã pau niirī ññagũ, Jesús cũu bueráre sicawá dooríwũ c̄oyúedutiya, “tuudyóbocua” jĩgã.

¹⁰ Cũu pau netónéyigu. Teero tiirá, ãp̄erã diarec̄tira cũurẽ padeñádugara, cũurẽ tuudyóatiyira.

¹¹ Wātīã c̄orá Jesuré ñnarā, cũu díamacũ ñicãcoberimena jeacũmu, bayiró busurómena: —M̄ũ Cõamacũ macũ niĩã, jĩyira.

¹² Jesús wātīārẽ tutuaremena dutiyigu:

—Teeré wederijãña ãp̄erã tuocóro, jĩyigu.

Jesús doce apóstoles beserigue

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Jesús ütãgũp̄ũ muãwayigu. Toopá cũu tusararé neãdutiya.

¹⁴ Cũã neãrirap̄ure doce ãmuãrẽ beseyigu cũumena nii bueadarare.

—Ȳũ besearira niĩã múã. Yé maquẽrẽ wedera wáaadacu, jĩyigu.

¹⁵ Cũu tiimasĩrere ticoyigu cáãrẽ, wātīārẽ cõãwionecoaro jĩgã.

¹⁶ Cũã noquẽrã niyira:

Simón (cũurẽna Jesupé “Pedro” wãme tuuyigu),

¹⁷ Santiago,

cũu bai Juan (cũã Zebedeo p̄õna niyira. Jesús cáãrẽ “Boanerges” wãme tuuyigu. “Boanerges” cáã wedeseremena jĩrõ “b̄upo p̄õna” jĩrõ tiyiro),

¹⁸ Andrés,

Felipe,

Bartolomé,

Mateo,

Tomás,

Santiago (Alfeo macũ),

Tadeo,

Simón (romanuã dutiráre cõãdugara menamacũ),

¹⁹ Judas Iscariote (too síropu Jesuré ñnatutirap̄ure wedesãcotegudũ) niyira.

Jesuré “Satanás tutuaremena wātīārẽ cõãqui” jĩ wedesãrigue

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

²⁰ Jesús wiipá sããwayigu. Toopáre pau basocá neãyira súcã. Teero tiirá, Jesús, cũu buerá yaamasĩriyira.

²¹ Teeré Jesuyá wederá tuoyíra. Cũurẽ “mecãjõãqui” jĩrã, néerã wáayira.

²² Moisés jóarigue buerá Jerusalénpu atiarirape biiro jĩyira:

—Ñni wātīārẽ dutigũ Beelzebú tutuaremena wātīārẽ cõãwionecoi, jĩmiyira.

²³ Jesús cáãrẽ neãduti, queorémena wedeyigu:

—Satanás cũurẽ padecoterare cõãriqui.

²⁴ Sicadita macārã sicãróména niihērã, cáã basiro cãmerĩquẽrã, tiidita macārã petijõãcua.

²⁵ Sicawii macārã sicãróména niihērã, cáãcã petijõãcua.

²⁶ Satanás cũurẽ padecoterare cõããtã, cũu dutirẽ petijõãcu. Teeména yapacũtjõãqui.

²⁷ ‘Sicũ tutuagũya wiire sããwagu, cũurẽ siatúcũripacu, ãmamasĩriqui; siatúcũtoagũpu, cũũya wii maquẽrẽ ãmamasĩqui.

²⁸ Yũũ ateréja diamacúrã jĩĩã: Cõãmacũ basocáre niipetire cúã ñañaré tiirére, ñañarõ wedeserere acabógudaqui.

²⁹ Cũũ teero acabópacu, cúã Espíritu Santore ñañarõ wedeseripereja, acabóridojáğudaqui. Cúã Espíritu Santore ñañarõ wedeseri, wapa petirícu, jĩĩyigu.

³⁰ Teeré jĩĩyigu, cúã “wãtĩ cuoi” jĩĩrĩ tũogú.

Jesús paco, cũũ baira jearigüe
(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Jesús paco, cũũ baira jeyaira. Cúã soperú jeanucã, Jesuré atiduticoyira.

³² Cũũ puto duirã cũũgẽ jĩĩyira:

—¡Coel! Mũũ paco, mũũ baira soperú mũũgẽ atidutiayira, jĩĩyira.

³³ —¿Noã niĩ yũũ paco, yũũ baira? jĩĩyigu.

³⁴ Cũũ puto duirãre ñña, cũũgẽ jĩĩyigu:

—Ñniã yũũ paco, yũũ baira tiiróbiro niĩyia.

³⁵ Cõãmacũ boorére tiiráno cũũrã yũũ bai, yũũ bayio, yũũ paco tiiróbiro niĩyia, jĩĩyigu.

4

Ote wẽẽbategumena queoré
(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Opatutí Jesús Galileataro wesaru buenucãyigu. Paũ basocá cũũ pũtorũ neãyira. Cúã paũ niinetõrĩ ññagũ, dooriũwũũ mũũsã, jeanuãyigu. Ditaturaripũ pũtũáyira basocápeja.

² Cũũ wãcũrémena pee queoré bueyigu cũũgẽ.

³ —Tũoyá ateré, jĩĩyigu—. Sĩcũ basocá oteréperire wẽẽbategũ wáayigu, wiiáro jĩĩgũ.

⁴ Cũũ wẽẽbatewari, sĩquẽñeperi maaru ñaacũmuyiro. Minipõná ati, teeré yaapetijãyira.

⁵ Apeyepéri ãtãyepa dita péerogã cuorõpũ ñaacũmuyiro. Tiidita ãcũhẽrõgã niijĩrõ, máata manamiyiro.

⁶ Muĩpũ asirí, ocoboró, nucõrĩ manijĩrõ, sijnijõãyiro.

⁷ Apeyepéri pota watoaru ñaacũmuyiro. Pota teeré wiinetõmũã, sãjãyiro. Dũcamaniyiro.

⁸ Apeyepéri ote useniri ditaru ñaacũmuyiro. Tee wii, bũcãmũã, dũcacutiyo. Sicasati treintaperi, apesati sesentaperi, apesatĩ cienperi dũcacutiyo, jĩĩyigu—.

⁹ Tũodũgárano tũomasĩdadua, jĩĩyigu.

“¿Deero tiigũ queorémã buei?” jĩĩrigüe
(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰ Basocá wáapetiari siro, Jesús sĩcũrã niirĩ ññarã, cũũ pũtogã niĩãrira, cũũ buerá docemena cũũrẽ sãññayira:

—¿Deero jĩĩdũgaro tiĩ mũũ queorémã buearigüe? jĩĩyira.

¹¹ Jesús cũũgẽ jĩĩyigu:

—Tĩatorũ masĩña manirĩguere Cõãmacũ dutiré múãpũre niĩãdarere múãrẽ masĩrĩ tiia. Yũũre padeohẽrare queorémã wedea,

12 унн тиirére iñapacara, iñamasĩrijããrõ jĩĩgũ; yée maquẽrẽ tuopacára, tuomasĩrijããrõ jĩĩgũ. Cũã tuomasĩrãno niirã, cũã ñañarẽ тиirére duubõjĩya; acabóre sãibõjĩya; Cõãmacũ cũãrẽ acabõbojĩyi, jĩĩyigu.

Ote wẽẽbategumena queorére wedequẽnorigue
(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

13 Cũãrẽ wedequẽnoyigu:

–¿Mũã ate queorére tuomasĩrii? Too docare ¿deero tii apeyé queorére tuomasĩãdari?

14 Opaperire ote wẽẽbategu тиirõbиро niiqui Cõãmacũye quetire wedegá.

15 Æpẽrã basocá maapu ñaacũmuãreperibiro niicua. Cũã tee quetire tuomícua. Máata Satanás ati, cũã tuomiãriguere ãmapetijãqui.

16 Æpẽrã ütãyepapu ñaacũmuãreperibiro niicua. Tee quetire tuorá, máata ãñurõ useniremena tuomícua, tuorápeja.

17 Nũcõrĩ manijĩrã, yoari useniricua. Cũãrẽ ñañarõ тиiri, o ãpẽrã tee quetire padeoré wapa cũãrẽ ñañarõ netõrĩ тиiri, máata padeodújãcua.

18 Æpẽrã pota watoapu ñaacũmuãreperibiro niicua. Tee quetire tuomícua, tuorápeja.

19 Atibãreco maquẽpere bayirõ wãcũcua. “Ãñurõ niĩãdacu pee apeyé cãorá”, jĩĩ wãcũmicua. Bárecoricõrõ apeyenórẽ bayirõ boonemócua. Tee niipetire cãmotájãcu tee quetire. Ducamanirã тиirõbиро niicua.

20 Æpẽrã useniri ditapu ñaacũmuãreperibiro niicua. Tee quetire tuorá, padeocúa. Cũã teero тиirã, ducacutireyucu тиirõbиро niicua. Æpẽrã treintaperi, ãpẽrã sesentaperi, ãpẽrã cienperi ducacutireyucu тиirõbиро niyucocua, jĩĩ wedeyigu.

Sĩãwõcorigamena queoré
(Lc 8.16-18)

21 Apeyé queorémēna wēdenemoyigu:

–Basocá sĩãwõcorigare moocũricua. Teero biiri cũã cãnirõ docapu sĩãdupóricua. Teero тиirõno тиirã, ãmuãrõpu pécua, ãñurõ bóearo jĩĩrã.

22 Tee тиirõbirora tíatoru basocá masĩña manirĩguere masĩñoãdacu. Bauhéropu niirécã bauãdacu.

23 Tuodugáranu tuomasĩãdacua, jĩĩyigu.

24 Cũãrẽ jĩĩnemoyigu:

–Mũã tuorére ãñurõ wãcũnũnũseya. Péerogã masĩdugara, péerogã masĩãdacu. Pairó masĩdugara, pairó masĩãdacu. Pairó masĩdugari, Cõãmacũ masĩré ticonemogũdaqui.

25 Æñurõ tuonũnũseranorẽ Cõãmacũ nemorõ masĩré ticogũdaqui. Tuodugáheranorẽ cũã masĩmiriguere ãmajãgũdaqui, jĩĩyigu.

Oteré bũcũãtuãre queoré

26 Apeyé queorémēna wēdenemoyigu:

–Cõãmacũ dutiré mũãpure niĩãdare atequetĩ тиirõbиро niĩã: Sĩcũ basocá oteréperi wẽẽbatequi.

27 Cũũ cãnirĩ, cũũ wãcãrĩ, bárecori, ñamirĩ teepere tee booró mana, wiicú. “¿Deero wiigári?” jĩĩmasĩriqui.

28 Тиipuro manirõ opapũnagã súuwitinũcã, pũũrĩ witi, bũcũãtuãjea, ducacuticu sãa.

²⁹ Teeperi bucuápetiri, teesatiripe sīnijōācu. Teero wáari ñña, “tāneríto jeaa” jīi, tūneneōqui, jīiyigu.

Mostazapemena queoré
(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Cúārē wedenemoyigu:

—Cōāmacū dutiré máāpūre niīadarere ate queorémēna wedegūda.

³¹ Sicape mostazape tiirōbiri niīā. Niipetire oteréperi duaró péeripegā niīā.

³² Péeripegā niipacaro, oteri siro, wiirópuja, niipetire oteyucu nemorō ūmāriḡu bucuācu. Pacadurári cuocú. Minipōnā teedurūḡiḡu pesacua, muipū bayiró asirí. Toorú pōnacūtícu, jīiyigu.

Queorémēna wederigē
(Mt 13.34-35)

³³ Jesús cūye quetire wedegu, pee queorémēna wedeyigu. Cūā tuomasīrō jeatuaro wedeyigu.

³⁴ Cúārē wederécōrō queorémēna wedeyigu. Cū buerápere cūā dícu niirí, niipetirere tee queorére añurō wedeyigu.

Jesús wīnorē, ocoturíre nūcūārī tiirígue
(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesús tiibarecora náicūmuatiri, cū bueráre: —Jāmu atitaró iiníñaru, jīiyigu.

³⁶ Cūā cū sñāāriwuru muāsā, Jesuré néetīāyira. Basocápe cūā niīarioru pūtuájāyira. Āpērā ayeperáwumēna cūārē bapacūtīāyira.

³⁷ Cūā tīāwari, wīno bayiró wēcūtuatiyiro. Ocoturí tiwupáre páabatesāyiro. Tee páabatesāi, tiwú duadiaroru tiimíyiro.

³⁸ Jesupé waatūroru cūya dupure sutipó sotoáru duupéo, cānisñājāyigu. Cū buerá cūārē wācōārā, jīiyira:

—¡Īsārē buegá! ¿Mū ññarii? Marí duadiararu tiara, jīiyira.

³⁹ Jesús wūmūncā, wīnorē nūcūārī tiiyigu. Ocoturíre: —¡Ditamaníjōāñā! jīiyigu.

Wīno netōjōāyiro. Nūcūāpetijōāyiro.

⁴⁰ Cū bueráre jīiyigu:

—¿Deero tiirá nocōrō cuii? ¿Múārē padeoré manidójāi? jīiyigu.

⁴¹ Cūā bayiró cuirira niijīrā, cāmerí wedeseyira:

—¿Noānó niigariye āni? Cūārē wīno, ocoturíru yūjā, netōnūcāria, jīiyira.

5

Gerasa macū wātīā cuogúye queti
(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Galileatarore Gerasa ditaru tīājeayira.

² Jesús dooríwū niīarigu maanūcārī, sīcū diarirare cūre coperíru niīarigu Jesús pūtoru máata atiyigu. Wātīā cuogú niiyigu.

³ Cū diarirare cūre coperíru niijāyigu. Deero ti siatúmasīña maniyigu. Cōmedárimenacārē siatúmasīña maniyiro.

⁴ Pee peti cōmedárimēna cūye wāmorīrē, cūye daporire siatúri, wéetajāyigu. Sīcāno cūārē sīcārībiriyira.

⁵ Būrecori, ñamirí cū ūtāyucuru diarirare yaaróru acaribínētōgū tiiyigu. Ītāperimēna cū basiro cūya ōpūārē dote, cāmítujāgū tiiyigu.

⁶ Jesuré yoaroru ññagūrā, cutuāti, cū pūto ñicācoberimēna jeacūmuyigu.

7-8 Jesupé cūārē jīiyigu:

—Wātī, ānipúre niigú, witiwaya, jīiyigu.

Cūupe bayiró acaribíremena jīiyigu:

—Jesús, Cōāmacū ūmuāsepu niigú macū, yūre potocōrijāña. Cōāmacū ĩñacoropu bayiró sāiā: Yūre ñañarō netōrī tiirijāña, jīiyigu.

9 —¿Deero wāmecutī mūu? jīiyigu Jesús cūārē.

—Ēsā wātīā pau niīā. Teero tiigú, yūu “Legión” wāmecutia, jīiyigu.

10 Pee peti cūārē sāiyigu:

—Ēsārē aperopú ticocorijāña, jīiyigu.

11 Ētāgūpú pau yesea yaanucūyira. Wātīā bayiró sāiyira:

12 —Ēsārē yesea puto wāadutiya. Ēsā cūāpūre sāāwa, niīāda, jīimiyira.

13 —Teerora tiyá, jīiyigu Jesús.

Cūu teero jīirīā, basocūpūre niīārira witiwa, yeseapūre sāāwayira. Yeseape opatūdipū cutūcutūbuawa, opataropu ñaacoñuāyira. Cūā dos mil watoa niimiārira duajōāyira.

14 Yesea coterí basoca cuicocūayira. Cūāya macā macārārē, cāpūrīpu macārārē teerē wedeyira. Cūā wederi tuorá, “¿deero wāaayiri?” jīi, ĩñarā wāyira.

15 Jesús pūtopu jeara, pau wātīā cuogú niimiārigure duri ĩñayira. Cūu suti sāña, āñurō wedesejāyigu sūcā. Tee niipetirere ĩñarā, cuiyira.

16 Basocū wātīā cōāwionecori ĩñārira cūārē wāaariguere wedeyira āpērārē. Yeseare wāaarigucārē wedeyira.

17 Teerē tuorá, Jesurē bayiró: —¡Wáagna! Ēsāya ditapūre pūtuārrijāña, jīiñcāyira.

18 Jesús dooriwūpu muāsārī, wātīā cuogú niimiārigu cūārē bayiró sāmīyigu:

—Yūncā mūmēna wāaguda, jīimiyigu.

19 —Yūmēna atirijāña; mūyaya wiipu pūtuawayira. Cōāmacū mūārē tiāriguere, mūārē bóaneōremena ĩñāriguere wedegu wāaya mūu puto niirārē, jīiyigu.

20 Cūu wāa, Decápolis macārīpu niipetire Jesús cūārē tiiriguere wedenūcāyigu. Niipetira cūu wederere tuorá, tuomanijōāyira.

Jairo macōye queti; Jesuyáro sutiró padeñárigoye queti

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

21 Jesús dooriwūmēna apeniñarú tiājeari, pau basocā cūu pūtopu neāyira. Teero tiigú, día wesagūpu pūtuāñcāyigu.

22 Toopūre sīcā judíoa neārī wii dutirā menamacū jeayigu. Cūu wāmecutīyigu Jairo. Jesurē ĩñagū, cūu puto ñicācoberimēna jeacūmu,

23 bayiró sāiyigu:

—Yūu macō diagopu tiāwō. Jāmu yūmēna. Ñaapeōgu atiya, coore netōārō jīigū. Mūu teero tiirī, catigodaco, jīiyigu.

24 Jesús cūāmēna wāayigu. Pau basocā cūārē tuunūnūseyira.

25 Cūā watoapu sīcō numiō niyigu. Doce cāmarī beti niiré teero niirucujāyiro.

26 Ēcotira pau cūā ūcotiri, teemēna nemorō ñañarō netōyigo. Coo niyeru cuomīriguemēna cūārē wapatīma jīigō, petinōjōāyigo. Coo diarē petirīyiro. Bayiró peti wāayigo.

27 Jesús basocāre netōnére quetire tuoyigo. Teerē tuogó, Jesús sucubiro basocā watoapu jea, cūūyaro sutirorē padeñáyigo.

28 “Yuu cūyaro padeñáremena dícu netōjǵōdacu”, jīi wācūyigo.

29 Coo padeñárīrā, coo diaré máata buunucǵōǵāyiro. Cooya ōpūǵ āñujōǵariguere masījāyigo.

30 Jesús “yuu tutuaremena netōrī tiiátu” jīi tuomasījāyigo. Máata cāmenucǵā, sǵāñāyigo:

—¿Noǵ yáaro sutiroré padeñái? jīiyigo.

31 Cūu buerá cūūrē jīiyira:

—¿Muu ñāarii? ¿Basocá pau tuunúnúseri ñāpacu, “¿noǵ yuure padeñái?” jīi sǵāñái? jīiyira.

32 Jesupé “¿noǵ yuure padeñái?” jīigū, ñāāmayigo.

33 Coope coore netōǵariguere masījǵō, cūu díamacū ñicācoberimena jeacūmuyigo. Cuigo, ñapōpiyigo. Niipetire coore wáariguere wedeyigo.

34 Jesús coore jīiyigo:

—Yáa wedego, muu padeojǵō, netōnénoǵrigoru putuáa. Diaremanigō useniremena putuawagoa, jīiyigo.

35 Cūu coomena wedeseгу tiirí, Jairoya wii macārā jeayira.

—Muu macō diajōāāwō mée. Buegúre nocōrōrā potocōduya, jīiyira.

36 Jesús cūā jīīariguere tuopacá, judíoa neārí wii dutigúre jīiyigo:

—Wācūpatirijāña; diamacúrā padeoyá, jīiyigo.

37 Jesús cūūmena paу bapacutiri booríyigo. Noquērārē “jāmu” jīiyigo: Pedre, Santiagore, cūu bai Juanrē.

38 Jesús judíoa neārí wii dutigúya wiipū jeayigo. Toopú jeagu, basocá uti, bóaneōremena acaribírare ññayigo.

39 Tiiwiipú sǵāwagu, too basocá niirārē jīiyigo:

—¿Deero tiirá nocōrō acaribí, utii? Wīmagō diarico; cānigō tiioc, jīiyigo.

40 Cūāpe cūūrē buijāmiyira. Jesupé niipetirare witiwadutiyyigo. Cūā witiwaari siro, wīmagō pacure, pacore, cūūmena niirāmena coo pesari tatiaru sǵāwayigo.

41 Toopú sǵājeagu, diarigo wāmorē ñee: —Talita, cumi, jīiyigo cūūye arameomena. Biiro jīigū, “wīmagō, wūmunucǵāña” jīigū tiiyigo.

42 Máata wīmagō doce cūmarí cuogó wūmunucǵā, wáayigo. Coo masārí ññarā, bayiró ññamanijōāyira.

43 Jesús bayiró wededutiriyigo teeré.

—Coore yaaré ecaýá, jīiyigo.

6

Jesús Nazaretu coeputáarigue (Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

1 Too niirigu cūu masārí macārū coeputáayigo. Cūu buerácā cūūmena wáyira.

2 Judíoa yeerisārí bureco jearí, Jesús cūā neārí wiipū buenucāyigo. Pau basocá cūu buerére tuorá tuomanijōā, cāmerí jīiyira:

—Ñni teeré ānopú bueriwi. Āpī cūu masírē ticojīyi. Tee masírēmena tiieñoyigo.

3 Āni María macū táboa padegú niíi; Santiago, José, Judas, Simón sōwū niíi; cūu baira numiācā āno marí watoapu niíiya, ¿teerora? jīi wedeseyira.

Teeré wācūrā, cūūrē padeodugáryira.

4 Jesupé cūūrē jīiyigo:

—Niipetira apeyé macārĩ macārã sīcũ profetare padeocúa. Cũya dita macārã, cũya wedera, cũya wii macārã doca cũrẽ padeoricua, jĩyigu.

⁵ Toopúre cũu tutuaremena tiieñomasĩyigu. Siquerã diarecutira dícare ñaapeoyigu, cũã diarecutire netõãrõ jĩgũ.

⁶ Basocá padeohéri ñagũ, ñamanijõãyigu.

Jesús cũũ bueráre wededuticorigue
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Too puto niiré macārĩpu buenetõgũ wáajõãyigu.

⁷ Cũã docere cũu pũtorũ neãduti, pũarãcõrõ dícu ticoconucãyigu. Wãtĩãrẽ cõãmasĩrere ticoyigu cũãrẽ.

⁸ —Mũã wáara, apeyenó néewarijãña, jĩyigu—. Mũã tuurítuarigu dícare néewaya. Wasopo, pугue, niyeru néewarijãña.

⁹ Sapatu, suti, mũã sãñaré dícare néewaya. Apeyé mũã suti wasoádarere néewarijãña, jĩyigu—.

¹⁰ Mũã wiipú jeara, tiimacãpu mũã niãdaro jeatuario pũtuácũmuña.

¹¹ Apemacãpúre mũãrẽ ñeedugaheri, mũã wederere tuodugaheri, tiimacãrẽ netõjõãña. Tooré netowára, tiimacã maquẽ dita mũãye duporĩpu túariguere páabatecũña. Teero tiirã, mũã “atimacã macārã wapa cuoýa” jĩrã tiíadacu, jĩyigu Jesús.

¹² Cũã wáajõãyira, basocáre “mũã ñañaré tiirére wãcũpati, wasoyá” jĩnetõrã wáara.

¹³ Teero biiri paũ wãtĩãrẽ cõãwionecoyira. Paũ diaré cuoráre usemena tuusã, cũãrẽ netõnéyira.

Juan Bautistare sãrĩgue
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Niipetiropu Jesús tiirére tuosesãjõãyira. Herodes Galilea dita dutigucã tee quetire tuogú jĩyigu:

—Juan basocáre wãmeõtiri basocũ masãgũ masãjĩyi. Teero tiiró, cũũpũre tutuare niicu, jĩyigu.

¹⁵ —Elías niiqui, jĩyira ãpẽrã.

—Tíato macārã profetas tiiróbiro niigú niiqui, jĩyira ãpẽrãpẽ.

¹⁶ Cũã teero jĩrĩ tuogú, Herodepe jĩyigu:

—Tiibũreco yũ dupure páatadutirigu Juan niiqui. Cũãrã mecãtígãrẽ masãqui, jĩyigu.

¹⁷ Herodes too sũgueroru Herodías usenigõ niãrõ jĩgũ, Juanrẽ peresuwiipũ néewa, siatúcũdutyigu. Herodías cũũ bai Felipe numo niimiyigo. Teero niipacari, Herodepe coore ãma, numocutijãyigu.

¹⁸ Teeré ñagũ, Juan Herodere: —Mũũ bai numorẽ numocutimasãria, jĩyigu.

¹⁹ Teero tiigó, Herodías Juanmẽna bayiró cúadoajgõ, cũũrẽ sããdutídugamiyigo. Teero wãcũpaco, sããdutĩmasĩyigo.

²⁰ Herodepe Juanrẽ cuiyigu. Cũũ basocú ãñugú niirére, cũũ Cõãmacũyere tiinãuserere masĩyigu. Juan wederére tuogú, bayiró wãcũpatiugu. Teero wãcũpatipacu, ãñurõ useniremena tuoyigu, tuogũpeja. Teero tiigú, coo ñañarõ tiidugãrere tiidutĩrimiyigu.

²¹ Herodes cũũ bauári bũreco jeari, bosebũreco tiipéoyigu. Tiibũrecore Herodías Juanrẽ coo sããdugãrere bũajeãyigo. Herodes bosebũreco tiigú,

cūūmena paderáre, teero biiri surara dutiráre, Galilea dita macārā ũpūtí macārārē néōco, cūūmena boseyayigu.

²² Cúā yaarōpũ Herodías macō sāāwa, basaēñoyigo. Coo basaēñore Herodes, āpērā cūūmena yaaduire bayiró tũsayira. Teero tiigú, Herodes coore jĩyigu:

—Noo mũũ boorénorē sãĩrĩ, ticoguda, jĩyigu.

²³ Coore jĩyigu sũcã:

—Niirōrã jĩã: Noo yũũ dutiré dita decomena mũũ dutidugari, ticojãgũda, jĩyigu.

²⁴ Coo paco pũtopũ witiwa: —¿Ñeenórē sãigōdari yũũ? jĩyigo.

Coo pacopé: —Juan basocáre wãmeōtiri basocũya dupure, jĩyigo.

²⁵ Máata cutucutúsã, cúā òpũrē sãiyigo:

—Mecãtigãrã opasida bapamena Juan basocáre wãmeōtiri basocũya dupure néesã, ticoya, jĩyigo.

²⁶ Coo teero jĩrĩ tũogũ, Herodes bayiró wãcũpatiyigu. Cũũ boocóriga tũocóropũ “niirōrã mũũrē ticoguda” jĩãrigũ niijigũ, “ticoria” jĩmasĩriyigu.

²⁷ Máata sícũ surarare Juanyá dupure páata, néeatidutiyigu.

²⁸ Surara peresuwĩpũ wáa, cũũya dupure páata, opasida bapamena néesã, coore ticoyigu. Coore coo pacopũre ticoyigo.

²⁹ Juanrē teero tiiré quetire tũorã, cúũ buerére nanãmĩãrira toopũ wáa, cũũya òpũũrē née, ùtãtutĩpũ cũũrã wáayira.

Jesús cinco mil ãmũãrē yaaré ecarigue

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesús beserira buenetōãri siro, coe, Jesús pũtopũ neãyira. Niipetire cúā tiãriguere, basocáre bueariguere cũũrē wedeyira.

³¹ Cúā pũtopũ nãrõ paũ jeará, āpērã wáara niirĩ, péerogã yeerisã, yaa tiimasĩriyira. Teero tiigú, Jesús cúãrē jĩyigu:

—Jãmũ, wáaco marĩ dícu basocã manirõpũ. Toopũ yeerisãco péero, jĩmĩyigu.

³² Cúā sesaro dooriwpũ mũãsã, basocã manirõpũ wãajõãmĩyira.

³³ Paũ cúā wáari ñayira. Jesuré ñarira cúũ wáaropũ niipetire macãrĩ macãrã cutũpũñũsewayira. Cúā sũguero cúā tiãjeaarore yuetoayira.

³⁴ Jesús dooriwpũ sãñaãrigũ duinucã, basocã paũre ñayigu. Oveja* coterĩ basocu manirã tiiróbiro niirĩ ñagũ, bóaneõ ñayigu. Teero tiigú, cúãrē pee buenucãyigu sũcã.

³⁵ Ñamicapũ niirĩ, cúũ buerã cúũ puto jea, jĩyira:

—Ñamicapũ niã. ãnopũ macã manirõpũ niã.

³⁶ Basocáre “nocõrõrã niã” jĩñã. Pũtogã niiré macãrĩpũ, cãpũ niiré wis-eripũ cúā yaaré sãĩ, yaara wáaaro, jĩmĩyira.

³⁷ —Múã cúãrē yaaré ecayá, jĩyigu.

Cúãpe “¿deero tiigú teero jĩgari?” jĩmasĩrijĩrã, sãñĩyira:

—Ësã cúãrē ecarĩ, ocho† muĩpũrã pade wapatãremena yaaré sãĩnóbocu, jĩyira.

³⁸ —¿Noquẽpa pã cuoi múã? Ñãrã wáaya, jĩyigu.

Cúã ñãatoa, cũũrē: —Sicamoquẽñepa pã, wai puarã niĩya, jĩyira.

³⁹ —Basocã táa sotoapũ opaburi duiaro, jĩyigu.

* 6:34 Portugués: ovelha. † 6:37 Portugués: oito.

40 Basocá sīquēburire cien, apeybúrيره cincuenta jeanuãyira.

41 Jesús tee sicamoquēñepa pārē, wai p̄arārē née, ãmuãsep̄u ññamũoco, Cõamacūrē usenire ticoyigu. Túajea, pārē puatásã, cūũ bueráre basocárure batodutiḡu ticoyigu. Waicārē teerora tiyiyigu.

42 Niipetira yaa, yapijõãyira.

43 Yaatoaari siro, pã, wai cãã yaaduaariguere doce piseri seesã dadodupóyira.

44 Teeré yaarira ãmuã dícare bapaqueori, cinco mil niyira.

Jesús oco sotoápu wáarigue
(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

45 Jesús máata cūũ bueráre cūũ jeariwup̄u jeasãduti, Betsaidap̄u tñwasuguedutiya. Cãã wáari, cūũpe basocáre “wáagu tiia” jñgũ tiyiyigu.

46 Cããrē teeré jñãri siro, ãtãgũp̄u Cõamacũmena wedesegu muãwayigu.

47 Náicũmuãri siro, dooriw̄u tiitaro decop̄u niyiro; Jesupé burusotoápu s̄icũrã niyiyigu.

48 Wĩno páapucãmotari, cãã waawámasĩhẽrĩ ññayigu. Bóemuãatiri, Jesús cãã p̄uɔp̄u wáagu, oco sotoápu wáayigu. Cããrē netõjõãgũd̄u tiirõbiri tiyiyigu.

49 Cããrē oco sotoápu wáari ññarã, ucuāpetijõãyira. “¡Abu! ¡Basocú diarigu wãtĩ niiqui!” jñ wãcũmiyira. Bayiró acaribíyira.

50 Niipetira cããrē ñña, ucuāpetijõãyira. Máata Jesús cããrē jñyigu:

—Wãcũtutuaya. Yũũ niã. Cuirijãña, jñyigu.

51 Cããyawup̄u muããyigu. Cũũ muããrĩ, wĩno netõjõãyiro. Teero wáari ññarã, bayiró ucuā, ññamanijõãyira.

52 Pãmena cūũ tiieñoãriguere cãã “¿deero jñrõ tiigári tee?” jñmasĩriyira. Wãcũmasĩriyira. Teero tiirã, bayiró peti ññamanijõãyira.

Jesús Genesaretp̄u diarecutirare netõneriguc
(Mt 14.34-36)

53 Cãã tiitarop̄ure tñã, Genesaretp̄u jeayira. Cããyawu dooriw̄ure siatúpasu, maajõãyira.

54 Toopú cãã maajeánucãrĩ, too macãrã máata Jesuré ññamasĩyira.

55 Teero tiirã, cãã niipetiropp̄u cutawá, diarecutirare cãã cõãrémena néewayira.

56 Noo cūũ wáarop̄ure, metãmacãrigãp̄ure, pacamacãrip̄ure, cãpũp̄ure, cūũ netõwáadarop̄ure diaráre néewa, cūũ, yueyira. Jesuré sãiyira:

—Mũnyaro sutiró yapa dícare padeñáma, jñyira.

Niipetira padeñãrira netõjõãyira.

7

Basocáre ññarã wáari tiiré
(Mt 15.1-20)

1 Sicabũreco fariseo basoca, teero biiri sīquērã Moisés jóarigue buerã Jerusalén̄u niãrira jea, Jesús p̄uɔp̄u neãyira.

2 Toopú neãrã, sīquērã Jesús buerã yaari ññayira. “Jũrĩpĩre wãmorĩmena yaara tiíya” jñ wãcũmiyira.

3 (Fariseo basoca, teero biiri niipetira judíoa wãmocosea, cãã ñecũsũmuã tiimũãatiriguere tiinũseyã. Teeré tiihéra, yaariya.

4 Macã decopu jeariracã teorora tiíya. Cúã sñiré baparire, písãreparure, cõmepárure, cúã yeerisãduirere coseéya.)

5 Teero tiirã, fariseo basoca, Moisés jóarigue buerã cûurê sãñáyira:

—¿Deero tiirã mûu buerã marí ñecûsûmuã tiimúãatiriguere tiinunúserii? Jũĩrĩpíre wãmorĩmena yaara tiíya, jĩyira.

6 Jesús cúãrê yûuyigu:

—Múã basocã ñahêrõpu ñañaré tiirã niã. Teero tiirã, tiiditõrepara niã. Isaías múã mecütigã tiirere diamacúrã jóasuguerigu niwĩ. Cûũ jóariguere añurõ tũoádacu múã:

Ñiã basocã useromena dícu yûure padeoóya.

Cúã tũgueñarepe noopá niirõ niicu.

7 Búri peti neãya.

Yéequêrê “bueada” jĩpacara, basocã jĩrere buejãya, jĩiti Cõãmacũ,* jĩ jóarigu niwĩ.

8 Múã Cõãmacũ dutirépere duujã. Múã ñecûsûmuã tiimúãatiriguere tiinunúsera tia, jĩyigu.

9 Jesús cúãrê jĩnemoyigu:

—Bayirõ añurê wãcûrêmena Cõãmacũ dutirere jĩcãmotamasĩã, múãyepere añurõ tiimúãnucããdara.

10 Cõãmacũ Moisémena ate dutiyigu: “Mûu pacu, mûu pacore padeooyã. Cúãrê ñañarõ wedesegunorê sãcõãjããrõ”, jĩrigu niwĩ.

11 Múãpe merẽã dutijãã. Basocãre cúã pacure, cúã pacore “yûu múãrê tiápumasĩriga; yéequerũ múãrê ticoboariguere Cõãmacũrê ticopetijãwũ” jĩdutia múã.

12 Múã teero dutira, cúã pacûsûmuãrê tiãpurere cãmotára tia.

13 Múã ñecûsûmuã tiimúãatiriguere tiidutíra, Cõãmacũ dutirere wapamaníre tiirõbiro tiirã tia. Apeyé pee ate tiirõbiro tiinunúsera tia múã, jĩyigu.

14 Cúãrê teero jĩñari siro, basocãre neãdutyigu sũcã. Cúãcãrê jĩyigu:

—Múã niipetira yéequêrê tũomasĩãda jĩrã, tũorã atiya, jĩyigu—.

15 Basocãre useropu sããware cúãrê ñañarã wãari tiirã. Cúã popeapu witiatirepe cúãrê ñañarã wãari tia.

16 Tũodugáranõ tũomasĩãdacua, jĩyigu.

17 Jesús pau watoapu niãrigu wiipũ sããwayigu. Toopũ cûũ buerã cûũ querõmena wedeariguere sãñáyira.

18 Jesús cúãrê yûuyigu:

—¿Múãcã ateré tũomasĩrii? Niipetire basocãre useropu sããware cúãrê ñañarã wãari tiirã.

19 Tee wãcûrêpu sããwaricu; págapu sããwacu. Too síro netõcõwitiwacu, jĩyigu.

Teero jĩgũ, “niipetire yaarê añurê niã” jĩgũ tiyígu.

20 Jesús wedenemoyigu:

—Basocã wãcûrêpu witiatirepe cúãrê ñañarã wãari tia.

21 Basocã wãcûrêpure ate witiaticu:

ñañarõ wãcûrê,

ãpêrãména ñañarõ ñeeapere,

yaaré,

basocãre sãcõãre,

* 7:7 Isaías 29.13.

22 āpī numorē ñeeapere,
 apegó manurē ñeeapere,
 apeyeré boonemósäre,
 ñañaré tiiré,
 āpērārē tiiditóre,
 ñañaré tiidúhere,
 ññatutire,
 āpērārē ñañarō wedesere,
 “āpērā nemorō añugú niā” jī tagueñare,
 noo booró tiāmare witiaticu.

23 Tee niipetire ñañaré popeapu witiatia. Teerá basocáre ñañarā wáari tiia, jī wedeyigu.

Judíoayo niihēgō Jesuré padeoríque
 (Mt 15.21-28)

24 Too niārigu witiwa, Tiro, Sidón macārī wesapu wáayigu. Toopúre āpērā masīrijāārō jīgū, sicawipú sāawamiyigu. Teero tiipacá, masījānoyigu.

25 Máata wātī sāānorigo paco “Jesús toopú niāyigu” jīrēre tōoyigo. Coó cūū pūtopu wáa, ñicācoberimena jeacūmuyigo.

26 Coó judíoayo mee niyigo. Sirofenicia ditapu bauárigo niyigo.† Jesuré sāiyigo:

—Wātīrē cōāwionecoaya yuu macōrē, jīyigo.

27 Jesús coore queorémēna wedeyigu:

—Wīmarāpere ecasugúero booa cūā yaadugarecōrō. Cūā yaarére ēma, cūāyara díayiare cōācūrī, añuria, jīyigu.

28 Coocā queorémēna yūuyigo:

—Ōpū, tee diamacūrā niā. Díayiapura mesa doca duirá wīmarā yaadiocore manarīrē yaacua, jīyigo.

29 Cūū jīyigu:

—Muu añurō yuu. Teero tiigó, mūya wiipu putuawayaya. Wātī muu macōrpere niārigu witiatoaqui sáa, jīyigu.

30 Coó wiipú putuajōāyigo. Toopú putuajeago, macōrē coó cōārōpu pesari ññayigo. Wātī coopure niimiārigu witiōātoayigu.

Jesús sicū tuohégū, wedesehegure netōnérique

31 Jesús Tiro wesapu niārigu witi, wáajōāyigu. Wáa, Sidón netōwá, Decápolis niiré macārī netōwá, Galileataropu jeayigu.

32 Toopú sicū tuohégure, añurō wedesehegure Jesús puto néjeayira. Jesuré sāiyira:

—Cūūrē ñaapeóya, netōārō jīgū, jīyira.

33 Jesús cūūrē aperopú, basocá ññahērōpu néewayigu. Toopú Jesús cūūye wāmosūārīmena tuohégūye cāmpérīre sūsōnecoyigu. Usecó eopéo, cūūya ñemerōrē padeñáyigu.

34 Ūmūāsepu ññamūōco, yeerisā, cūūrē jīyigu:

—Efata, jīyigu. “Tusuya” jīgū tiyigu.

35 Cūū jīrīrā, puacāmpéropu tuo, cūūya ñemerōmena máata añurō wedese-masīyigu.

36 Jesús basocáre jīyigu:

† 7:26 Sirofenicia macārā judíoamēna cāmerī ññadugariyira.

—Āpērārē wederijāña, jīimiyigu.

Cúārē “wederijāña” jīipacari, nemorō wedebatejāyira.

³⁷ Bayiró ĩñamanijōārā, jīiyira:

—Niipetirere ānurō tiii. Basocá tuohéracārē tuorí tiii. Wedeseheracārē wedeseri tiii, jīiyira.

8

Jesús cuatro mil basocáre yaaré ecarigue

(Mt 15.32-39)

¹ Teeburecorire pañ basocá neārī, cúā yaaré petirí ĩñagū, Jesús cúū bueráre sūocó, jīiyigu:

² —Yññ āniārē bóaneō ĩñajōāga. Cúā yññmena niirō itiábureco netōā. Teero tiirá, cúā yaaré petinójōāya.

³ Cúāye wiseripñ yññ puñawadutiri, juabóara, maapñ tuomasĩre petijōābocua. Āpērā yoaropñ atiarira niĩya, jīiyigu.

⁴ —Marī āno basocá manirōpñre ¿deero tii āniā pañre yaaré bua, ecabógari? jīiyira cúū buerápeja.

⁵ —¿Noquēpa pā cuoi? jīiyigu.

—Sietepa cuoa, jīiyira.

⁶ Jesús basocáre yepañ duidutiyigu. Pā sietepare née, Cōāmacūrē usenire ticoyigu. Túajea, puatásā, cúū bueráre batodutigu ticoyigu. Cúā basocáre batoyira.

⁷ Wai metārāgā puarāgā cuoyira. Jesús cúācārē Cōāmacūrē usenire ticotoa, teerora batodutiyigu.

⁸ Niipetira yaa, yapijōāyira. Yaatoaari siro, siete piseri cúā yaaduaariguere seesā dadodupóyira.

⁹ Teeré yaarira cuatro mil watoa niiyira. Too síro cúārē cúāye wiseripñ puñawadutiyigu.

¹⁰ Máata Jesús cúū buerámēna dooríwupñ muāsā, Dalmanuta macā wesapñ wājōāyigu.

Jesuré tiieñodutimirigu

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹ Cúā jeari siro, fariseo basoca Jesumēna cāmerĩtutira jeayira. “¿Niirōrā cúū Cōāmacū ticodiocorigu niĩ?” jīrā, cúūrē Cōāmacū sicūrā tiimasĩre tiieñodutimiyira. “Cúū teeré tiimasĩriqui”, jī wācūmiyira.

¹² Jesupé bayiró bóaneōremēna jīiyigu:

—¿Deero tiirá atitó macārā tiieñodutigari? Yññ aterēja diamacúrā jīā: Múārējā tiieñoridojāgūdacu, jīiyigu.

¹³ Cúārē cōāwagñ, dooríwupñ muāsāyigu sūcā. Apeniñapú tīājōāyigu.

Fariseo basocaye pā púuri tiirigue

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Apeniñapú tīāwara, Jesús buerá cúā yaaadarere acabójāyira. Pā sicagára cuoyira.

¹⁵ Jesús cúārē wedemiyigu:

—Fariseo basocaye pā púuri tiiré, Herodeye pā púuri tiiré tuomasĩrō booa, jīimiyigu.

16 Cūū buerá cūū jīāriguere tuomasīhērā: —Pā marī cuohéri, teero jīiqui, jīimiyira cūā basiro.

17 Jesús cūā teero jīāriguere masījāyigu. Teero tiigú, jīiyigu:

—¿Deero tiirá múā “pā maniā” jīī cāmerī wedesei? ¿Múā tuomasīrii ména? ¿Múārē wācūrē manidójāi?

18 Capeari cuorá niipacara, ĩnaria múā. Cāmopéri cuorá niipacara, tuoría. Yūu tiirēre wācūria múā.

19 Tiiburecoru cinco mil āmuārē sicamoquēñepa pāmena ecawá. ¿Noquē piseri cūā yaadnaariguere seesā dadodupóri? jīiyigu.

—Doce piseri, jīiyira cūāpeja.

20 —Apeycārē sietepa pāmena cuatro mil basocāre ecawá. Tiiburecore ¿noquē piseri seesā dadodupóri? jīiyigu.

—Siete piseri, jīiyira cūāpeja.

21 —Too docare teeré masīpacara, ¿tuomasīrii ména? jīiyigu cūāpeja.

Jesús Betsaidapu ĩnahēgūrē netōnérigue

22 Betsaida macāpu tīājeayira. Toopá Jesús puto sīcū ĩnahēgūrē néejeayira. Cūā Jesuré sāiyira:

—Ānirē ĩaapeóya, netōārō jīīgū, jīiyira.

23 Teero tiigú, Jesús ĩnahēgūya wāmopu ñee, macā wesapu néewayigu. Cūū capearipu usēcō eopéo, ĩaapeó, sāĩñáyigu:

—¿Mūārē apeyenó baumīto? jīiyigu.

24 Cūāpe ĩnarōnucājea, jīiyigu:

—Basocāre ĩnāā, ĩnagūpeja. Cūā yūu ĩnarī, wāanetōrā yucubiro bauúya, jīiyigu.

25 Jesús cūūye capearipu ĩaapeónemoyigu. Teero tiári siropu, cūū ĩnarī, cūū capeari quēnojeá, āñurō bauyiro sáa. Niipetirere āñurō ĩñayigu.

26 Jesuré jīiyigu cūārē:

—Mūya wiipu diamacārā coecóputuaya. Macāpūre putuawarijāña. Teero biiri macā macārē wederijāña, jīiyigu.

Pedro Jesuré “mūn Cōāmacū beserigu niīā” jīirigue

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

27 Too niīarira Jesús, cūū buerá Cesarea Filipoya macā puto niiré macārīpu wáyira. Cūā too wáaropu cūū buerāre sāĩñáyigu:

—¿Basocá “¿noā niī cūū?” jīī yūare?

28 Cūāpe jīiyira:

—Sīquērā mūārē “Juan basocāre wāmeōtiri basocu niiqui” jīīya. Āpērā “Elías niiqui” jīīya. Āpērā “profetas menamacū niigū niiqui” jīīya, jīiyira.

29 —¿Múāte “¿noā niī?” jīī yūare? jīiyigu.

Pedro yūuyigu:

—Mūn Cōāmacū beserigu Cristo niīā, jīiyigu.

30 —Teeré āpērārē wederijāña, jīiyigu cūārē.

Jesús cūārē sīāddarere wederigüe

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

31 Cūārē buenucāyigu sūcā.

—Yuu niipetira sōwūrē bayiró ñañarō netōrō niirō tiiádacu. Butoá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá yuure booriadacua. Sīadutiadacua. Cúā teero tiipacári, itiábureco siro masāgūdacu, jīiyigu.

³² Cúārē tuomasīrōrā wedemiyigu. Teeré tuogú, Pedro Jesuré āpērā tuohéropu néewa, wedenucāyigu:

—Teeré jīrijāña, jīimiyigu.

³³ Jesús cāmenucā, cúā bueráre ñña, Pedrore jīiyigu:

—Satanás tiiróbiro wedesege tiia muujā. “¡Satanás, wáajōāgua; yuu putore niirjāña!” jīā. Pedro, muu masīria Cōāmacū wācūrere; basocā wācūrōbiro wācūā, jīiyigu.

³⁴ Basocáre neāduti, cúārē, cúā bueráre wedeyigu:

—Sīcū yuure padeó, nunudagáguano cúā booró tiidugárenorē tiidújāārō. Basocā cúūrē ñañarō jīipacari, yuure tuonunúsearo. Teeré tiigú, curusare apagú tiiróbiro niigūdaqui.

³⁵ Āpī sīārere cuigano yuure “masīria” jīīgú pecamepu wáagūdaqui. Āpīre yuure “masīā” jīī, yee quetire wedegúpe teewapamena cúūrē sīārī, yuumena catirucujāgūdaqui.

³⁶ Sīcū atibáreco maquē niipetirere wapatápacu, cúā yeeripūnarē tiidióri, cúā cuoré dee tiiadare niiricu.

³⁷ Cúā catiré petihére ñeenómena wapatríqui.

³⁸ Atiditá macārā ñañaré tiirā yuure padeohéra niīya. Sīcū cúā watoapu niigū, yuure “padeóa” jīī, yee buerére “nunūā” jīīgúno boborjāārō. Too síro yuu niipetira sōwū yuu Pacu asibatéremena, ángeleamena putuaatigūdacu. Putuaatigu, yuure bobosāririgure yuucā cúūrē bobosāricu; yuure “masīria” jīirigure yuucā “cúūrē masīria” jīīgūdacu, jīiyigu.

9

¹ Cúārē jīīnemoyigu:

—Yuu ateréja diamacūrā jīā: Sīquērā ānopú niirā cúā diaadari sūguero, Cōāmacū dutiré cúāpāre niīādare tutuaremena atiri ññaādacua, jīiyigu Jesús.

*Jesús baurécutire wasorígue
(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)*

² Seis burecori siro Jesús átāgú ūnuārigupu muāwayigu. Tiigupú wáagu, Pedro, Santiago, Juan cúā dícare néewayigu. Toopú cúā ññarī, Jesús cúā baurécutirere wasojōāyigu.

³ Cūāye suti bayiró butiré capemóre wáayiro. Ānopāre teero butiré tiiróbiro basocā suti coseríya.

⁴ Teero wáari, Elías, Moisémena bauánucā, Jesuména wedesera tiiyíra.

⁵⁻⁶ Cúā buerá ucúānetōjōāyira. Pedro añurō wācūripacu, cúūrē jīiyigu:

—Ēsārē buegú, marī ānopú niirī, añūnetōjōāā. Itiáwiigā tiicó; sicawiigā muuya wii, apewiigā Moiséya wii, apewiigā Elíaya wii tiicó, jīimiyigu.

⁷ Ōme diiāti, cúārē tuubiátocōjāyiro. Ōme watoapu sīcū wedeseri tuoyíra:

—Āni yuu macū yuu bayiró maígú niīī. Cúūrē tuoyá, jīiyigu.

⁸ Máata cúā cāmenucā ññarī, āpērā cúāmena niīārira maniyíra; Jesús dícare ññayíra.

⁹ Cúā átāgūpú niīārira diiātiri, Jesús jīiyigu:

—Múã Ìñaãriguere wederijāwa ména; téé yuu niipetira sōwū dia masāri siropu wedewa, jīiyigu.

¹⁰ Āpērārē wederiyira. Cúã basiro cāmerī sāñáyira:

—¿Deero jīidugaro tiigári cūū diari siropu masaré? jīiyira.

¹¹ Jesuré sāñáyira:

—¿Deero tiirā Moisés jóarigue buerá “Cōāmacū beserigu atiadari sūguero, Elías atisūguegudaqui” jīi buei? jīiyira.

¹² Jesús cūārē yuuyigu:

—Elías atisūguere, niipetire quēnosūguéadare diamacūrā niā. Yuu niipetira sōwūrē profetas jóarigecā diamacūrā niā. Biiro jóare niā: “Niipetira sōwū ñañarō netōgúdaqui; cūārē booríadacua”, jīiā.

¹³ Yuure tuoyá: Elías jeatoawi. Cūārē profetas jīiriborora diamacū wáariro niiwū. Basocá cūārē cúã booró tiidugáriguere tiitóarira niiwā, jīiyigu.

*Jesús wātīrē wīmagūpure niīāriguere cōāwionecorigu
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)*

¹⁴ Jesús buerá niirōpu diijeára, paū basocá niirī ññayira. Moisés jóarigue buerá, Jesús buerámena bayiró cāmerītutiya.

¹⁵ Jesús jeari ññarā, bayiró ññamanijōáyira. Máata cūū puṭopu caṭuáti, cūārē añudutiya. Cūū cūārē sāñáyigu:

¹⁶ —¿Múã ñeenórē cāmerītutira tiārī cúāmena? jīiyigu.

¹⁷ Sicū paū watoapu niigú yuuyigu:

—Īsārē buegú, yuu macū wātī cuogúre muurē néeatiawū. Wātī cūārē wedeseheri tīi.

¹⁸ Cūū wáaro ñee, cōācūi. Cūūpe sobotu, bacadiyó, buucócūmuāi. Yuu muu bueráre “cōāwionecobosaya” jīimiāwū. Cōāmasīriawā, jīiyigu.

¹⁹ Jesús cūārē jīiyigu:

—Múã yuure padeorídojāā. Yuu múāmena yoari niirucujārīcārē, padeoríbocu. ¿Nocōrō yoari múāmena pōdētēōgūdari yuu? Wīmagūrē néeatiya yuu puṭo, jīiyigu.

²⁰ Cūū puṭopu néjeayira. Wātī Jesuré ññagū, máata wīmagūrē ñaacūmurī tiiyigu. Cūūpe ñaacūmu, tūnumecú, sobotuyigu. Jesús cūū pacure sāñáyigu:

²¹ —¿Deero biiripu ate wāanucārī? jīiyigu.

—Wīmagūpura, jīiyigu—.

²² Pee peti wātī cūārē sīadugágu, pecamepu ñaacūmu, díapu ñañuārucuri tīi. Muu tiápumasīgū, ūsārē bóaneō ññagū, tiápuya, jīiyigu.

²³ —¿Deero tiigú “muu tiápumasīgū” jīi? Padeorāre niipetire tiápumasīnoā, jīiyigu Jesupéja.

²⁴ Máata cūū pacupe bayiró busurómena jīiyigu:

—Padeóa. Nemorō yuure padeorí tiyá, jīiyigu.

²⁵ Jesús basocá paū cúã puṭopu caṭuátiri ññagū, wātīrē tuti, jīiyigu:

—Wātī wedeseheri, tuohéri tiigú, yuu muurē witiwadutia. Muu wīmagūpure niigú, witiwaya; cūūpure sādwanemorijāñā sáa, jīiyigu.

²⁶ Wātī acaribí, wīmagūrē tūnumecūrī tii, witiyigu. Diaarigu tiiróbiro puṭuáyigu. Āpērā cūārē “diajōāi” jīimiyira.

²⁷ Jesús cūārē wāmopu ñee, wéemūdnucōrī, wūmunucāyigu.

²⁸ Too síro Jesús wiipá sādawari, cūū buerá āpērā tuohéropu cūārē sāñáyira:

—¿Deero tiirá ūsā wātīrē cōāwionecomasiiryi? jīiyira.

²⁹ —Āninó wātīrē cōāwionecodugara, Cōāmacūrē sái, betirémēna dícu cōārō booa, jīiyigu.

Jesús cūūrē sīāādarere wedenemorigue
(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Too niīāira Galilea ditapu netōwáyira. Cūā too wáariguere āpērārē masīī booríyigu.

³¹ Cūū buerá dícuere buegu tiiyígu.

—Yuu niipetira sōwū āpērāpúre ticonogūdacu. Yūure sīāādacua. Cūā teero tiipacári, itiábureco siro masāgūdacu, jīiyigu.

³² Cūāpe cūū jīīāriguere tuomasīriyira. Tuomasīripacara, cuira, sáiñáiyira.

¿Nii ūputí macū niī?
(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Capernaumpu jeayira. Wiipú cūā niirī, Jesús cūārē sáiñáyigu:

—Mūā maa atira, ¿ñeenórē wedesera tiārī? jīiyigu.

³⁴ Cūāpe yūūiyira. Maapu atira, “¿nii marí watoare nemorō ūputí macū niī?” jīī wedeseatiyira.

³⁵ Teero tiigú, Jesús januā, cūū buerá docere neāduti, jīiyigu:

—Sícū ūputí macū niidugagu, niipetirare padecotegu tiiróbiro niirō booa. Teero biiri niipetirare tiápuro booa, jīiyigu.

³⁶ Sícū wīmagūrē cūā decoru nacō, cūūrē néeara, jīiyigu:

³⁷ —Sícū āni wīmagūbiro biigúre iña, “yuu Jesuré maīā; teero tiigú cūūrē boca maīgúda” jīī wācūboqui. Cūū teero wācūgū, cūūrē maīgú, yūncārē maīgú tiīi. Yūure boca maīgú, yuu dícuere maīgú mee tiīi; yūure ticodiocorigucārē teerora maīgú tiīi, jīiyigu.

Marīrē cāmotáhegu marīrē tiápugu niī
(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸ Juan Jesuré wedeyigu:

—Ūsārē buegú, sícū mūū wāmēmēna wātīārē cōāwionecori iñāāwū. Cūū marí menamacū mee niīāwī. Teero tiirá, cūūrē cāmotáawū, jīīmiyigu.

³⁹ Jesupé cūūrē yūūiyigu:

—Cāmotárijāña. Sícū yuu tutuaremena teenórē tiēñonetōnegū, too síro yūure ñañarō wedesemasīriqui.

⁴⁰ Marīrē cāmotáhegu marīrē tiápugu niī.

⁴¹ Yuu ateréja diamacūrā jīīā: Sícū múārē “Cōāmacū beserigu nunarā niīya” jīī, oco tīāgū, wapatāre bñagúdaqui, jīiyigu.

Ñañaré tiirí, quio niīā
(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴² Jesús jīīnemoyigu:

—Yūure padeorágārē ñañaré tiidutígnorē ñañanemorō wāaadacu. Cūūrē ūtāgā pairígamēna cūū wāmuāpu siatúyo, día pairímaapu cōāñocori, nemorō āñubocu.

⁴³⁻⁴⁴ Mūūya wāmo mūūrē ñañarére tiirí tiibócu. Teero wári, páatacōājāña. Sicawāmomēna catiré petihéropu jeari, āñujā. Puchawāmómēna pecamepu wáaripeja, ñañanetōjōācu.*

* 9:43-44 Аперў бисарўра versículo 44 бaurícu; аперўрú baucú. Biiro jīīā: 44 Pecamepu becoa diariya; pecamecā yatiria.

45-46 Mũya dupo mũrē ñañaré tiiri tiibócu. Teero wáari, páatacōãjãña. Sicadupomena catiré petihéropu jeari, ãñujãã. Pwadupómena pecameru mũu cōãdioconoripeja, ñañanetōjōãcu.†

47 Mũya capea ññaré mũrē ñañaré tiiri tiibócu. Teero wáari, tiigaré odewecōãjãña. Sicapeamena Cōãmacū Ōpū niirōpu jeari, ãñujãã. Pwacaréamena pecameru mũu cōãdioconoripeja, ñañanetōjōãcu.

48 Pecameru becoa diariya. Pecamecā yatiria.

49 Pecame móã tiiróbiro niicu: Ñañaré maniré wáari tiicú. Teero biiri bóari tiiricu.

50 Móã ocare yaari, ãñuniã. Tee móã ocaheri, nemo ocari tiimasñña manicú. Múã móã ocare tiiróbiro niíña. Cãmerĩquẽre manirō ãñurō niirecutiyya, jĩyyigu.

10

Múã nũmosãnumiãrē cōãrijãña

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

1 Too niirigu Judea ditapu wáa, día Jordán apeniñapú jeayigu. Toopure basocá neãyira sũcã. Cũũ tiirucúrobirora cããrē bueyigu.

2 Fariseo basoca cũũ putopu jeayira. Cũũrē ñañarō jĩrē bwadugára, sãññáyira: —¿Sĩcũ cũũ nũmorē cōãjãmasĩgari? ¿Marĩrē dutiré teerora jĩĩ? jĩyyira.

3 Jesupé sãññáyigu:

—¿Moisés deero dutiyiri? jĩyyigu.

4 Cũãre yũuyiga:

—Moisés sũcũ cũũ nũmorē “atewapá mũrē cōãã” jĩrĩpũrē jóatoa, cōãmasĩnoã, jĩ jóarigu niiwĩ, jĩyyira.

5 Jesús jĩyyigu:

—Múã ñecúsũmũã Cōãmacū dutirére tiidugáheri ññagũ, Moisés tee dutirére cũũrigu niiwĩ.

6 Cōãmacū niipetire cũũ sicato tiinucãritopure ãmũ, numiō tiirigu niiwĩ.

7 “Teero tiigú, ãmũ cũũ pacure, cũũ pacore merẽã witi, cũũ nũmoména niigũdaqui.

8 Cũã pwarã sicaōpũũ tiiróbiro putuáadacua”, jĩrigu niiwĩ Cōãmacū. Teero tiirã, pwarã niiriya. Sũcũ tiiróbiro niíyya.

9 Cōãmacū cũãrē sicaōpũũrã tiiróbiro niirĩ tiirĩ siro, ãpĩ cũãrē cãmerĩ cōãrĩ tiirĩjãrō booa, jĩyyigu.

10 Wiipá coerã, Jesús buerã cũũrē sãññáyira sũcã tee maquẽrē.

11 Cũãrē yũuyigu:

—Cũũ nũmorē cōãgũ, apegoré nũmocutiguno cũũ nũmo niisuguerigomena ñañarō tiigú tiiquí.

12 Numiōcã coo manũrē cōã, ãpĩména manũcutigo, coo manũ niisuguerigumena ñañarō tiigó tiicó. Tee Cōãmacũrē netõncãre niã, jĩyyigu.

Jesús wĩmarãrē sãĩbosárigu

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

13 Wĩmarãrē Jesús puto néewayira ñaapeódutira. Cũãrē néewarare cũũ buerã tutimiyira.

14 Cũã teero tiirĩ ññagũ, Jesús cũãmena cúayigu. Cũãrē jĩyyigu:

† 9:45-46 Apepũ bucũpũpu versículo 46 bauricu; apepũpũ baucú. Biiro jĩĩã: 46 Pecameru becoa diariya; pecamecã yatiria.

—Wīmarā yuu puto atiaro. Cāmōtárijāña. Cōāmacū dutirére añurō wācūnūnuserano āniāgā tiiróbiro wācūrā niīya.

15 Yuu ateréja diamacúrā jīā: Āniāgā tiiróbiro Cōāmacū dutirére añurō wācūnūnuse tiihéranorē cūū dutiré cūāpure jeaboarigue cūārē jearicu, jīiyigu.

16 Teeré jītoa, wīmarārē néeara, cūārē ñaapeó, Cōāmacūrē: —Āniārē añurō tiyá, jīi sāibosáyigu.

Jesuména pee cūogú wedeserigue
(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

17 Jesús wáagudu tiiri, sīcū cutujeáyigu. Cūū puto ñicācoberimena jeacūmu, sāiñáyigu:

—Basocáre buegú añugú, ¿yuu ñeenó tiigúdari, catiré petihére buadugágu? jīiyigu.

18 Jesús cūārē yuuyigu:

—Muu yuure “añugú” jīā. Cōāmacū sīcūrā añugú niīi.

19 Muu Cōāmacū dutiré cūūriguere masīcu. “Basocáre sārjāña. Āpī numorē ñeaperijāña. Yaarijāña. Āpērārē jīditoremena wedesārijāña. Āpērāyére ēmarijāña. Muu pacu, muu pacore padeoyá”, jīā, jīiyigu.

20 —Ēsārē buegú, yuu wīmagūpara tee niipetirere tiimūāatimiwū, jīimiyigu.

21 Jesús cūārē maíremena iña, jīiyigu:

—Muarē sicawāme dusaa. Muu cuorére dúapetijāgū wáaya. Tee dúa wapatáariguere bóaneōrārē batoya. Teero tiigú, Cōāmacū putopure pee añurē buagúdacu. Túajea, ati, yuure nuñwá, jīimiyigu.

22 Cūū teero jīrī tuogú, tsarijōāyigu. Pee apeyé cuojīgū, wācūpati, putuajōāyigu.

23 Jesús cūū puto iñabate, cūū bueráre jīiyigu:

—Pee apeyé cuoráno Cōāmacū dutirére añurō tiinunúsedugari, wisió niicu, jīiyigu.

24 Cūū buerá cūū jīāriguere tuorá, tuomanjōāyira. Cūārē jīinemoiyigu:

—Yáa wedera, Cōāmacū dutirére añurō tiinunúsedugari, wisió niicu.

25 Wáicu camello wāmecutigu awigá copegāpu sāācāmewitimasīriqui. Toorá nemocú, pee apeyé cuoráno Cōāmacū dutirére añurō tiinunúsedugaripereja, jīiyigu.

26 Teeré tuorá, bayiró tuomanjōārā, cāmerī sāiñáyira:

—Too docare ¿noāpé netōnénoādari? jīiyira.

27 Jesús cūārē iñagārā, jīiyigu:

—Basocá cūā basiro netōnémasīriya. Cōāmacūpereja wisióre manidójāā, jīiyigu.

28 Pedrope jīnucāyigu:

—Tuoyá ména. Ēsāpe niipetire ūsā cuoriguere cūūjōāatiwū, muumena nuñwáda jīrā, jīiyigu.

29 Jesús yuuyigu:

—Yuu ateréja diamacúrā jīā: Sīcū yuure maīgú cūūya wii, cūū baira, cūū pacusūmā, cūū pōna, cūūye ditare cūūjōā, “basocáre netōnére quietire wedegu wáaguda” jīīgānope

30 cūū cūūwarigue nemorō buagúdaqui. Atibúrecopare nemorō wiserí, cūūya wedera, pacosānumiā, pōna, dita buagúdaqui. Āpērā cūārē ñañarō

tiipacári, teeré buagúdaqui. Too síropucārē Cōāmacūmena catiré petihére buagúdaqui.

³¹ Mecūtīgārē paṁ uputí macārā too síropure bári niirā niīadacua. Bári niirā too síropure uputí macārā niīadacua, jīyigu Jesús.

Jesús cūārē sīāādarere iīārī wederigue
(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Cūā Jerusalénpu muāwari, Jesús cūārē sugueyigu. Cūū buerá iīamanijōāyira. Basocá cūā siro nūnūrācā cuiyira. Jesús cūū buerá docere suowá, cūūrē wáaadare wedeyigu:

³³ —Múā iīāā: Marī Jerusalénpu wáara tiia. Toopú yūn niipetira sōwū niipacári, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerápure ticoadacua. Cūā sīādutiadacua yūre. Cūārā judíoa niihērāpūre ticonetōneādacua.

³⁴ Yūre buijā, useco eobatétu, tāna, sīāādacua. Itiábureco siro masāgūdacu, jīyigu.

Santiago, Juan Jesuré sāmírigue
(Mt 20.20-28)

³⁵ Santiago, Juan Zebedeo pōna Jesús pūtopu jea, cūūrē sāīyira:

—Ēsārē buegá, ūsā sīāādarere mūn ticori boogá, jīīiyira.

³⁶ —¿Ñeenó yūn tiirí boogári? jīīyigu.

³⁷ —Mūn ōpū sāāgū, mūn duirípīrō putogāpu dūpowa ūsārē. Sīcū diamacūpe, āpīrē acuniñape dūpowa, jīīiyira.

³⁸ Jesús cūārē jīīyigu:

—Yūn ōpū sīāādari suguero wáaadare múā masīria. ¿Yūn ñañarō netōādarobirora múācā ñañarō netōrā nūcābógari? ¿Yūre cūā sīāādarobirora múācā cūā sīārī nūcābógari? jīīyigu.

³⁹ —Ējū, ñañarō netō, diamasīā, jīīyira.

Jesús jīīyigu:

—Múācā yūn tiiróbiro posa, diaadacu.

⁴⁰ Teeré wedemasīpacū, “sīcū diamacūpe, āpī acuniñape dūpogūda” jīīmasīriga. Tee yūn dutiré niiria. Cōāmacū toopú duiadarare besetoawi, jīīyigu.

⁴¹ Cūā menamacārā puamóquēñerā Santiago, Juan sīārī tuorá, cúayira.

⁴² Jesús cūārē suocó, jīīyigu:

—Múā masīā: Niipetire dita macārārē dutirá Cōāmacūrē masīhērā cūā booró dutiāmajāya. Cūā doca macārācā acaribíremena dutiia, cūā dutirére tiipetidutira.

⁴³ Múāpeja cūā tiiróbiro tiirjāña. Merēā tiirécūtiya. Múā uputí macārā niidugara, āpērārē tiápuri basoca niīña.

⁴⁴ Sīcū āpērā nemorō niidugaguno niipetirare padecotegu tiiróbiro niirō booa.

⁴⁵ Yūn niipetira sōwū niipacu, āpērā yūre tiápuro jīīgū mee atiwu. Yūre basocāre tiápugu atigu tiiwú. Teero biiri paṁ basocá ñañaré tiiré wapa diabosa netōnégū atigu tiiwú jīīyigu.

Jesús Bartimeorē iīnarī tiirírigue
(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Cúã Jerusalénpu maawára, Jericópu jeasugueyira. Tiimacãpu Jesús cūũ buerámēna netōwári, pau basocá cūũrē nunuyira. Sícū capeari baunóhēgū maa wesapu niyeru sãiduiyigu. Cūũ wãmecutiuyigu Bartimeo, Tímeo macã.

⁴⁷ “Jesús Nazaret macã macũ atii” jĩrĩ tuogú, Bartimeo bayiró busarómena jĩnucãyigu:

—Jesús, David pãrãmi niinunusegu, yũure bóaneõña! jĩyigu.

⁴⁸ Pau cūũrē: —Nocõrõrã ditamanijõãña, jĩ tutimiyira.

Cūũpe jĩnemosãjãyigu:

—David pãrãmi niinunusegu, yũure bóaneõña! jĩyigu.

⁴⁹ Jesupéja putuãncã: —Atiario, jĩyigu.

Cúã cūũrē jĩyira:

—Ñũñadacu. Wũmunucãcoya. Mũũrē atidutii, jĩyira.

⁵⁰ Teeré tuogú, sutiró sotoá macãrõrē tuuwécojã, bupucutáa, Jesús puto wáayigu.

⁵¹ —¿Mũũrē deero tiirí boogári? jĩyigu Jesús.

—Basocáre buegú, yũure ññarĩ tiiyá, jĩyigu.

⁵² Jesús cūũrē jĩyigu:

—Mũũ padeojĩgũ, netõnénoãrigupu putuáa. Ññurõ wáaya, jĩyigu.

Cūũ teero jĩrĩrã, ññajõãyigu sáa. Ñña, maapu Jesuré nunuwáayigu.

11

Jesús Jerusalénpu sããwarigue

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Jesús cūũ buerámēna Jerusalénpu jeaadaro péero dusayiro. Betfagé, Betania macãrĩpu jeayira. Teemacãrĩ Ɔtãgú Olivo puto niiã. Toopá cūũ buerá puarãrē jĩyigu:

² —Iimacã marĩ díamacũ niirí macãpu wáaya. Toopá jeara, máata sícũ burro wĩmagũ siatúnucõãrigure buajeáadacu. Cūũ pesaya manigũ niiqui ména. Cūũrē jõã, néeatiya.

³ Múãrē “¿deero tiirá cūũrē jõã?” jĩrĩ, “marĩ Ɔpũ booáwĩ; máata wiyajãgũdaqui” jĩñña, jĩyigu.

⁴ Cúã wáa, maapu siatúnucõãrigure buajeáyira. Wii díamacũpu niiyigu. Cūũrē jõãyira.

⁵ Toopá nucũrã: —¿Deero tiirá cūũrē jõã? jĩyira.

⁶ Cúãpe Jesús dutiarirobirora yũuyira.

—Néewayá, jĩyira cúãrē.

⁷ Jesús puto néewayira. Burro sotoapu cúãye suti sotoá maquērē tuuwépeoyira. Jesús cūũ sotoapu muãpeayigu.

⁸ Cūũrē padeorá, pau cūũ netōwáadarimapu cúãye suti sotoá maquērē sēocũyira. Æpērã yucu dupuri pũũrĩcutire cúã páata néeatiriguere cũũsugueyira.

⁹ Cūũ suguero wáara, cūũ siro nunurã bayiró busarómena jĩyira:

—Marĩ Ɔpũrē usenire ticoada! ¡Ññi Cõãmacũ ticodiocorigu niĩ! ¡Cūũrē ãñurõ tiíaro!

¹⁰ ¡Cūũ Ɔpũ sããrĩ, ãñurõ wáaaro! ¡Marĩ ñecũ David Ɔpũ niiriro tiiróbiro ãñurõ wáaaro! ¡Niipetira ãmuãse macãrã cūũrē “ãñunetõjõã” jĩ, usenire ticoaro! jĩyira.

¹¹ Jesús Jerusalénpu jeagu, Cōāmacūwiiṛpu sãāwayigu. Toopá niipetire tiwií maquērē ñāpetijāyigu. Naĩṛṛpu tiyíro. Teero tiigú, Betaniaru cūu buerá docemena wáajōāyigu.

Jesús higueraḡure sñiriṛ tiiríḡue
(Mt 21.18-19)

¹² Apebáreco bóeri Betaniaru niāṛira cāmeruṛṛtári, Jesús juabóayigu.

¹³ Higueraḡu añurō pũṛĩcũtiríḡure yooropu ñāyigu. “Ducacaticura” jĩḡũ, ñāḡũ wáamiyigu. Pũṛĩ dícu buayíḡu. Butirítoto niiriyo. *

¹⁴ Jesús tiiguré jĩyigu:

—Āpērã atigú ducare yaanemorica sáa, jĩyigu.

Cūu teero jĩṛĩ, cūu buerá tuoyíra.

Jesús Cōāmacūwiiṛpu dúari basocare cōāwionecorigue
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Too síro Jerusalénpu jeayira. Jesús Cōāmacūwiiṛpu sãājeagu, dúari basocare, teeré sãinerãrē cōāwionecoyigu. Niyeru wasorí basocaye mesarire tuunécōācũjāyigu. Bua dúari basocaye duirépirĩcãrē teorora tiyíḡu.

¹⁶ Niipetirare apeyenómena Cōāmacūwiiṛpu sãācãmewitidugarare cãmotáyigu.

¹⁷ Basocáre bueyigu:

—Cōāmacūye queti jóaripũṛpu biiro jĩā: “Yáa wii ‘niipetire dita macãrã Cōāmacūmena wedeseri wii niã’ jĩṛĩ wii niãdadu”,† jĩ jóare niã. Múāpe yaarépara dúari wii niĩṛĩ tiia, jĩyigu.

¹⁸ Paiare dutirá, āpērã Moisés jóarigüe buerá Jesús jĩāṛigüere tuoyíra. Teero tiirã, cūā “¿deero tii marĩ añirē siãādari?” jĩ āmaānucāyira. Basocã Jesús buerére tuomanijōāyira. Teero wári ñāṛã, paiaré dutirá, Moisés jóarigüe buerã cūūrē cuiyira.

¹⁹ Nãicũmuatiri, Jesús tiimacã niāṛigü witi, puṛṛajōāyigu sũcã.

Higueraḡu sñidlarigüe
(Mt 21.20-22)

²⁰ Apebáreco bóeri wáara, higueraḡure nuṛcõṛĩṛṛa sñiāṛigüere ñāyira.

²¹ Pedro Jesús higueraḡure jĩāṛigüere wãcũḡũ, jĩyigu:

—Ēsãrē buegú, ñāña. Iigú muu tutiarigü sñijōāāyü, jĩyigu.

²² —Cōāmacūrē padeoyá, jĩyigu Jesús cūārē—.

²³ Yuu ateréja diamacūrã jĩā: Apetó tiigú, sícũno atigú ũtãḡūrē “wáa, díaru ñāacoñuãña” jĩboqui. Cūu “teerora wáaadacu” jĩ padeorĩ, cūu jĩāṛirobirora wáaadacu. “Ōba, wáaricura” jĩṛijãrō booa.

²⁴ Teero tiirã, añurō tuoyá: Múā apeyenó Cōāmacūrē sãĩrã, “diamacūrã ticogudaqui” jĩ padeorã, cuoádacu.

²⁵ Múā Cōāmacūrē sãĩrã, āpērã múārē ñāñarō tiiríḡüere acabóya. Múā teero tiirĩ ñāḡũ, marĩ Pacu ũmuãseṛpu niigúcã múā ñāñaré tiirére acabógudaqui.

²⁶ Múārē ñāñarō tiirãre múā acabóheri, cūcã múā ñāñaré tiirére acabóriqui, jĩyigu.

* **11:13** Higueraṛũṛi wasowitĩatiri, metãpãḡã witiaticu. Teepare sãmerérena yaanocu. Jesús teeré āmaānijĩyü. Teepãḡã ñāadiari síro, pacapã añurō ipitire witiatinucãcu. Metãpãḡã manĩṛĩ, pacapãcã witiatiricu. † **11:17** Isaías 56.7.

Jesuré “¿noã dutirémēna teeré tii?” jĩrigue

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Opatutí Jerusalénꝑꝑ jeayira. Jesús Cõamacũwiꝑꝑ wáanetõrĩ, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá, ãpẽrã bũtoá dutirá Jesús ꝑꝑꝑꝑ jeayira.

²⁸ Jesuré sãĩñáyira:

—¿Noã dutirémēna mũũ teeré tii? ¿Noã mũũrẽ dutiré ticori, mũũ teeré tiirĩ? jĩĩmiyira.

²⁹ Jesús cúãrẽ yũyigũ:

—Yũucã múãrẽ sãĩñágũda. Múã yũure yũuri, múãrẽ “ate dutirémēna tia yũũ” jĩĩgũda.

³⁰ ¿Noã Juanrẽ wãmeõditutigũ ticocoyiri? ¿Cõãmacũ o basocápe ticocoyiri? Yũũya, jĩĩmiyigũ.

³¹ Cúãpe cãmerĩ wedeseyira:

—Marĩ “Cõãmacũ ticocorigũ niĩwĩ” jĩĩrĩ, cúũ marĩrẽ “too docare ¿deero tiirã cúũrẽ padeorĩri?” jĩĩboqui.

³² Marĩ “basocã cúũrẽ ticocorira niĩwã” jĩĩmasĩriga, jĩĩyira. Basocápe cuiyira. Niĩpetira “Juan profeta niĩwĩ” jĩĩ padeoyira.

³³ Teero tiirã, cúã Jesuré: —Masĩriga, jĩĩyira.

Jesús cúãrẽ jĩĩyigũ:

—Yũucã múãrẽ “ate dutirémēna teeré tia” jĩĩ wederia, jĩĩyigũ.

12

Ññañarã padecoteramēna queoré

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

¹ Jesús cúãrẽ queorémēna wenedũcãyigũ:

—Sĩcũ ãmũ niiyigũ use wese oterigũ. Otepetitoa, sãnisãñũcõyigũ. Use cúã bipesããdari copere ãtãgãꝑꝑ coayigũ. Teero biiri ãmũãri wii cúã coteduiadari wiire tiiyigũ. Aperopá wáanetõgũ wáagu, ãpẽrãrẽ tiiditare wasoyigũ. Waso, wáajõãyigũ.

² Use dũcacutirito niirĩ, sĩcũ cúũrẽ padecotegure ticocomiyigũ. Cũũya dita cúũ wasorirare “use cúã dúã wapatãrere decomēna ticocoaro yũũre” jĩĩcomiyigũ.

³ Cũũ toopá jeari, tiidita wasorira cúũrẽ ñee, páa, péerogã ticoripacara, ꝑꝑũocõjãyira.

⁴ ãpĩ cúũrẽ padecotegure ticocomiyigũ sũcã. Cũũrẽjã dupupũ cãmitu, ññañarõ buijãyira.

⁵ Too síro ãpĩrẽ ticocomiyigũ sũcã. Cũũrẽjã diamacũrã sĩãjãyira sáa. Pau ticocomiyigũ. ãpẽrãrẽ páayira; ãpẽrãrẽ sĩãjãyira.

⁶ Cũũ macũ cúũ bayirõ maĩgũ dícu dũsayigũ. Cúã sirõꝑꝑ cúũrẽ ticocomiyigũ. “Yũũ macũrẽ quioníremēna ññaãdacua”, jĩĩ wãcũmiyigũ.

⁷ Õꝑũ macũ cúã ꝑꝑꝑꝑ jeari, tiidita wasorira cãmerĩ wedeseyira: “Ãnirã niĩ too síroꝑꝑ atiditarẽ ñeegũdu. Jãmũ, sĩãcõ. Cũũ manĩrĩ, atiditã mariya dita ꝑꝑũãadacu”, jĩĩmiyira.

⁸ Teero tiirã, cúũrẽ ñee, sĩã, tiiwese wesapũ cúũya õꝑũũrẽ cõãjãyira.

⁹ Tiidita õꝑũ cúãrẽ tiidãrere múãrẽ wedegũda. Cũũ ati, cúũya dita wasorirare sĩãcõãpeti, ãpẽrãrẽ tiiditare ticojãgũdaqui.

10 'Múã Cõamacũye queti jóaripũ buerá niipacara, ate tiipũpũ jóarere tuomasĩria ména:

Wii weerira ãtãquire booríyira.

Cúã boorípacari, tiiquira ãpátĩ macãqui pũtuáwũ tiwiipáre.*

11 Cõamacũ marĩ Ôpũ teero tiirigu niiwĩ.

Cũũ tiiriguere “ãñunetõjõãã” jĩĩ tũgueñanoã,†

jĩĩ jóanoã, jĩĩyigu Jesús.

12 Cũãpeja “tee queorémena marĩrẽ jĩĩtutigu tiiquĩ” jĩĩ masjãyira. Teero tiirá, cãũrẽ ñeeãdara tiimíyira. Basocáre cui, ñeemasĩri, wáajõãyira.

Wapasédutire sãñárigue

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

13 Cúã aperopú wáa, sĩquẽrã fariseo basocare, Herodere tuonunáserare sãñádutira ticocoyira. Cúã Jesús merẽã yũri boomíyira.

14 Jesús pũtorũ jea, cãũrẽ jĩĩyira:

–Basocáre buegú, mũũ ãñugú niirere masĩã. Mũũ basocáre diamacũrã ãñurõ buegú niĩã. Cúã tũsaré dícare wedericu. Ñpátĩ macãrãrẽ, búri niirãrẽ, niyeru cõorãre, niyeru cõohérare sĩcãrĩbíro ñña, wedea mũũjã. Cõamacũ cúãrẽ tiidutirere ãñurõ diamacú buea. Teero tiigú, ãsãrẽ wedeya: ¿Romanuã õpũrẽ cũũ niyeru wapasédutirere wapátĩadari; o wapátĩrigarite? jĩĩyira.

15 Jesupé cúã wãcũrere, cúã ñãñaré tiidugãrere masjãyigu. Teero tiigú, jĩĩyigu:

–Múã yũre teero jĩĩ, wedesãdũgara tiia. Niyeruquire néeatiya; ññagũdu tiia, jĩĩyigu.

16 Tiiquire néeatiyira.

–¿Noãyá diapóa, noã wãme tusai? jĩĩyigu.

–César romanuã õpũye tusaa, jĩĩyira.

17 –Too docare Césaye niirere Césare wiyayá; Cõamacũyere Cõamacũrẽ wiyayá, jĩĩyigu.

Cũũ teero yũri, cãũrẽ tuomaníjõãyira.

Diarira masãmũãre wederigue

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

18 Sĩquẽrã saduceo basoca Jesús pũto jeayira. Cúã “diarira masãmũãricua” jĩĩcua. Jesuré sãñáiyira:

19 –Basocáre buegú, Moisés dutirere jĩĩãda. “Sĩcũ põnamanígũ diaweori, cũũ bai cũũ numo niirigore dúutuaro. Cũũ coomena cũũ sõwũ diarigure põnacutibosaaro”,‡ jĩĩ jóarigu niiwĩ Moisés.

20 Sĩcũpõna siete niiyira. Cúã sõwũ numocutiyigu. Põnamanígũrã diajõãyigu.

21 Cũũ siro macũ cũũ sõwũ numoré dúutumiyigu. Cũũcã põnamanígũrã diajõãyigu. Cúã siro macũcã coore dúutu, põnamanígũrã diajõãyigu.

22 Teero dícu wáayiro. Niitugũpũcãrẽ teorora wáayiro. Too síro cúã numo niimirigocã diajõãyigo.

23 Cúã siete coore numocutimiyira. Diarira masãmũãrĩ, ¿nii numope pũtuágodari? jĩĩyira.

24 Jesupé cúãrẽ yũyigu:

* 12:10 Judíoa wii tiirá, sicaqui, ãñurĩquicare pẽosugueyira. Tiiqui ãñurõ diamacú niirĩ, tiiwĩ tudiri diamacú wáayiro. † 12:11 Salmo 118.22-23. ‡ 12:19 Deuteronomio 25.5.

—Múã Cõãmácũye queti jóaripũ maquẽrẽ masĩria. Cõãmácũ tutuarecãrẽ masĩria. Teero tiirã, wisijõãã.

²⁵ Diarira masãmũãri siro, ãmuã, numiã wãmosĩaricua. Ángelea ãmuãsepu niirãbiro niĩya.

²⁶ Diarira masãmũãre maquẽrẽ múã buepacara, tuomasĩria ména. Múã Moisés jóaripũru jũãrsati queti buemijĩyu. Tiisatipũ Cõãmácũ Moisére jĩrigu niĩwĩ: “Abraham, Isaac, Jacob Õpũ niã yũũ”, § jĩrigu niĩwĩ.

²⁷ Cõãmácũ diarira Õpũ niĩrii; catirá Õpũpe niĩ. Teero tiirã, múã wisinetõjõãã, jĩyigu Jesús.

Dutiré Ɂpũtĩ maquẽ

(Mt 22.34-40)

²⁸ Sícũ Moisés jóarigue buegũ toopũ niyigu. Jesús saduceo basocamena wedeserere tuoyĩgu. Jesús ãñurõ yũũmenirĩ ãñagũ, cũũ pũto jea, sãĩñáyigu:

—¿Diyẽ niĩ Moisére dutiré cũũrigue bayirõ Ɂpũtĩ maquẽ? jĩyigu.

²⁹ Jesús cãũrẽ yũũyigu:

—Bayirõ Ɂpũtĩ maquẽ ate niã: “Israelya põna macãrã, ãñurõ tuoyã: Cõãmácũ marĩ Õpũ sícũrã niĩ.

³⁰ Teero tiirã, Cõãmácũ marĩ Õpũrẽ maĩñã. Niipetire múã yeeripũnamena, múã wãcũrẽmena, múã tutuaremena cãũrẽ maĩñã”.*

³¹ Tee doca maquẽ dutiré ate niã: “Mũũ basiro maĩrõ tiirõbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñã”.† Ate ruawãmé niipetire apeyẽ dutiré nemorõ Ɂpũtĩ maquẽ niã, jĩyigu Jesús.

³² Moisés jóarigue buegũpe jĩñemoyigu sũcã:

—Ãñuniã, basocãre buegũ. Mũũ diamacũ wedea. Cõãmácũ sícũrã niĩ. Æpĩ cũũ tiirõbiro niigũ maniquĩ.

³³ Cõãmácũrẽ marĩ yeeripũnamena, marĩ wãcũrẽmena, marĩ tutuaremena maĩrõ booa. Teero biiri marĩ basiro maĩrõ tiirõbirora ãpẽrãcãrẽ maĩrõ booa. Marĩ Cõãmácũwipũ tiiré, wãcũrãre sãã sóeditiore, Cõãmácũrẽ apeyenõ ticoré ãñuniã. Æñupacari, maĩrepe nemorõ Ɂpũtĩ maquẽ niã, jĩyigu.

³⁴ Jesupé cũũ diamacũ yũũri ãñagũ, jĩyigu:

—Cõãmácũ dutiré mũũpũre niãdaro péerogã ãsaa, jĩyigu.

Too síro cãũrẽ tuorã “sãĩñãria sãã” jĩ wãcũyira.

“Cristo ¿noã pãrãmi niĩ?” jĩrigue

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵ Jesús Cõãmácũwipũ buegu, basocãre sãĩñáyigu:

—¿Deero tiirã Moisés jóarigue buerã “Cõãmácũ beserigu David pãrãmi niĩ” jĩĩ?

³⁶ David basirora Espĩritu Santo masĩrẽ ticorẽmena jóarigu niĩwĩ:

Cõãmácũ jĩĩwĩ yũũ Õpũrẽ:

“Yã wãmo diamacũniãpe duiya,

tée mũũrẽ ãñatutirare mũũ dutiriguere yũũ ãñurõ yũũri tiiripũ”,‡

jĩ jóarigu niĩwĩ David.

³⁷ David “yũũ Õpũ” jĩĩgũ, Cõãmácũ beserigure jĩĩgũ tiirigu niĩwĩ, cũũ pãrãmi niĩpacari. Teerẽ ãñurõ wãcũña, jĩyigu.

Basocã rau toopũre niirã Jesús wederẽre useniremena tuoyĩra.

§ 12:26 Êxodo 3.6. * 12:30 Deuteronomio 6.4-5. † 12:31 Levítico 19.18. ‡ 12:36 Salmo 110.1.

Jesús Moisés jóarigue buerá tiirécúture wederigüe

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸ Jesús basocáre buegü, jĩiyigü:

—Moisés jóarigue buerá tiirére tuomasĩrõ booa. Cúã suti yoaretõ sãña, wáauseniya. Macã decopü quionĩremena aññudutiri boocúa.

³⁹ Nearé wiseripü süguero maquẽ duirẽpü dícu duidugacua. Bosebureco tiirõrucãrẽ teorora tiidugacua.

⁴⁰ Wapewia numiãye wiserire jĩĩditoremena emacua. Cúã yoari Cõamacümena wedesera tiirõbiro tiiditõya basocáre. Cúãrã ãpẽrã nemorõ ñañarõ tiinõãdara niĩya, jĩiyigü.

Wapewio bóaneõgõ Cõamacãrẽ ticorigüe

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Jesús Cõamacüwiipü niigü, niyeru sããretibari díamacü duiyigü. Teetibaripü niyeru sããrĩ, ññacoduiyigü. Paü niyeru cõorã pairõ sããyira.

⁴² Sícõ wapewio bóaneõgõ jea, puaquí wapamanĩrequiri sããyigo.

⁴³ Jesús cüü bueráre atiduti, jĩiyigü:

—Yüü ateréja diamacãrã jĩĩã, jĩiyigü—. Cõamacü ññacoropü igo wapewio bóaneõgõ niipetira nemorõ ticonetõncãyo.

⁴⁴ Ññiãpeja cúãrẽ dusarĩguere ticooya. Coopeja coo cõomĩarigue, coo yaaré sãibóariguegãrẽ ticopetijãyo, jĩiyigü.

13

Jesús “Cõamacüwii cõãnoãdacu” jĩirigue

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

¹ Jesús Cõamacüwiipü witiwari, sícü cüü buegü tee wiserire ñña, jĩiyigü:

—Ûsãrẽ buegü, ate wiseri cúã ütãquiritõmena weeriguere ññaña. Aññurẽ wiseri niĩã, jĩiyigü.

² Jesupé jĩiyigü:

—Müü weere wiserire ññamiã. Too síro ütãqui apequí sotoápu weemuãrigüe puñuaricu. Niipetire cõãnoãdacu, jĩiyigü.

Atibúreco petiãdari süguero wáaadare

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Jesús cüü buerãmena Ûtãgü Olivo Cõamacüwii díamacü niirigüpu wáayigü. Toopú duiri, Pedro, Santiago, Juan, Andrés ãpẽrã tuohéropü cüürẽ sãññãyira:

⁴ —Wedeya Ûsãrẽ. Müü wedearigue ¿deero biiri wáaadari? ¿Ññeenõmena ññamasĩnoãdari, ate wáaadari süguerogãrẽ? jĩiyira.

⁵ Jesús cúãrẽ yũuyigü:

—Aññurõ tuomasĩña, ãpẽrã jĩĩditori jĩĩrã.

⁶ Paü “yũurã niã; yũü Cõamacü beserigü Cristo niã” jĩĩãdacua. Paü cúãrẽ nüññãdacua.

⁷ “Cãmerĩsĩãrã tiãwã” jĩĩrĩ tuoãdacu. “Toopú cãmerĩsĩãrã tiãyira” jĩĩrẽ queticãrẽ tuoãdacu. Teerẽ tuorã, cuirijãña. Tee wáaadare nijãrõ tiia. Teero wáapacari, atibúreco petiãdaro dusaãdacu ména.

⁸ Sicapõna macãrã apẽpõná macãrãmena cãmerĩsĩããdacua. Teero biiri sica-dita macãrã apẽditã macãrãmena cãmerĩsĩããdacua. Peeditapure dita cãmeñare wáaadacu. Juabóare wáaadacu. Teeména basocáre bayirõ ñañarõ netõrẽ nucããdacu.

9 Múã basiro ãñurõ wãcũ tũgueñaña. Múãrẽ dutirãpũre tico, judíoa neãre wiseripũ tãnaãdacua. Múã yũre padeorẽ wapa dutirá, õpãrã pũtopũ neẽwanoãdacu. Toopũ jeara, yéẽ maquẽrẽ wedemasãdacu.

10 Atibáreco petiádari sũguero, niipetire dita macãrã Cõãmacũ basocãre netõnẽre queti tũosesáadare niirõ tiã.

11 Múãrẽ dutirá pũtopũ neẽwari, “¿deero jĩãdari cúãrẽ?” jĩ wãcũhẽrãrã wáawa. Múã jearira, Cõãmacũ múãrẽ wãcũrẽ ticogũdaqui. Teerẽ wedeseya. Múã mee wedeseadacu; Espíritu Santo wedesegũdaqui.

12 Sícãpõna dutirãpũre cãmerĩ wedesã, sãĩrĩ tiãdacua. Cúã pacusũmuãcã cúã põnarẽ dutirãpũre wedesããdacua. Cúã põnacã teerora cúã pacusũmuãrẽ netõnũcã, diari tiãdacua.

13 Niipetira basocã múãrẽ ñnatutiadacu yũre padeorẽ wapa. Teero múãrẽ cúã ñañarõ tiipacãri, yũre padeorucújãrãrẽ Cõãmacũ netõnégũdaqui.

14 Ñañanetõjõãgũrẽ Cõãmacũrẽ padeoridojãgũrẽ ññaãdacu múã. Cõãmacũwiipũ too cũãrẽ niidutitherore nucũrĩ ññaãdacu.* (Aterẽ buegũ tũomasãrõ.) Too cũã nucũrĩ ññarã, Judea ditapũ niirã ãtãyucũpũ dutijõããrõ.

15 Wii sotoãpũ pesagũno diiwã, wii popearũ niirẽre neégũ sããwaripacũ, dutijõããrõ.

16 Wesepã padegúcã wiipã sutirẽ neégũ pũtuawaripacũ, dutijõããrõ.

17 Teero wãare bũrecori niipacósãnumiãrẽ, põna ãpũrã cũorãre bóaneõre bũrecori niãdacu.

18 “Teo pũuriõ niirẽ bũrecori wãarijããrõ” jĩ, Cõãmacũrẽ sãĩñã.

19 Teero wãare bũrecori basocãre ñañarõ netõrẽ bũrecori niãdacu. Cõãmacũ atibáreco tiirĩ sirore, téẽ atitõpũre nocõrõ ñañarõ netõrẽ manirĩõ niiwã. Too síropũcãrẽ nocõrõ peti ñañarõ netõrẽ maniãdacu.

20 Tee ñañarõ netõrẽ bũrecorire Cõãmacũ dũoriatã, sícũno netõrĩdojãgũdaqui. Cõãmacũpe cũã beserirare tiigũ, teero wãare bũrecorire dũogũdaqui.

21 “Teero wãari, síquẽrã múãrẽ jĩditoadacu: “Jãã, ññaña. Cõãmacũ beserigu Cristo ãno niirĩ”, jĩmiãdacua. “Toopũ niirĩ”, jĩmiãdacua ãpẽrãpẽ. Cúã teero jĩrĩ, padeorjãña.

22 Paũ jĩditora niãdacua. Síquẽrã “yũ Cõãmacũ beserigu Cristo niã” jĩmiãdacua. “Profeta niã”, jĩmiãdacua ãpẽrãpẽ. Pee tiieñõre tiãdacua, cúãrẽ padeoãro jĩrã. Cõãmacũ beserirapũrena padeodúri tiidugãmiãdacua.

23 Múã ãñurõ tũomasĩña. Tee niipetire niãdarerena múãrẽ yũ wedesuguetooa, jĩyigũ Jesús.

Jesús pũtuatiadare
(Mt 24.29-35, 42, 44; Lc 21.25-36)

24 Jesús wedenemoyigũ:

—Tee ñañarõ netõrẽ bũrecori siro muĩpũ báreco macũ naĩtĩãjõãgũdaqui. Ñami macũcã bóeriqui.

25 Ñocõã ñaacodiadacu. Niipetira ãmuãsepu niirã cãmeñanoãdacua.

26 Teero wãari, yũ niipetira sõwũ õmebũgãaripũ tutuaremena asibatédiatiri, basocã ññaãdacua.

27 Too síro ãngeleare ticogũdacu. Cúã néõãdacu yũ beserirare atibáreco niipetiropũ niirãrẽ.

* 13:14 Tiãtopũre profeta Daniel teerẽ jóarigu niiwĩ.

28 'Múārē oterigu higueragumena queoré ticoguda. Tiigá pūūrī wasorí, "cūma wáaadaro péerogā dūsaá" jīmasiā.

29 Tee tiiróbirora уuu jīārigue wáari iñarā, "niipetira sōwū putuatiadaro péerogā dūsaacú" jīmasiā.

30 Уuu ateréja diamacūrā jīā: Atitó macārā cūā diaadari suguero, tee niipetire уuu jīārigue wáaadacu.

31 Уmuāse, atiditá peticódiadacu. Уuu wedesere doca petirícu. Niirucu-jāādacu.

32 Уuu putuatiadari bureco, tii horare masiña maniā. Ángelea ūmuāse macārā masriya. Уuu niipetira sōwūcā masiria. Уuu Pacu sícūrā masiqui.

33 'Múācā tiiburecore masiria. Teero tiirá, añurō wācūtutua, iñacoja.

34 'Múārē queorémena wedeguda. Sícū basocú niiyigu yoaropu wáagu. Cūū wáaadari suguero, cūārē padecoterare cūya wiire "coteya" jīyigu. Cūācōrōrē cūā padeadarere cūyigu. Sope coterí basocure añurō iñacodutiyigu.

35 Cūā tiiróbiro múācā iñacorucujāña. Múācā múā Ōpū coeádari burecore masiricu. Nácūmurí, ñami deco, cārēquē wederí, o bóeritabe niiboqui.

36 Уuu wācūña manirō putuatiigu, múārē cānirārē wājeadugariga.

37 Уuu múārē jīrere niipetirare jīgūda: Añurō iñacorucujāña, jīyigu Jesús.

14

Jesuré ñeeādara wedeserigue

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Pñabúreco dūsayíro Pascua bosebureco wáaadaro. Tii bosebureco niirí, pā pūuri tiiré wóya maniré yaanoā. Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerámena Jesuré yayióremena cūā ñeeādarere cāmerí wedeseyira, siādugára.

2 —Bosebureco niirí, tiirjāāda. Basocá cūārē maírā, maírímena cúara, noo booró acaribíamajābocua, jīyira.

Jesuré sitiaañúre píopeorigue

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

3 Jesús Betaniapu Simón ōpūū bóa netōríguya wiipu niiyigu. Jesús yaaduir-itabe, sícō numiō sitiaañúriga cūogó jeayigo. Tiigá sitiaañúre "nardo" wāmecutire wapapacáre posecutiyiro. Tiigá ñacōrē tuupécojā, cūya dupu sotoapu píopeoyigo.

4 Āpērā toopá niirā coo teero tiirí iñarā, cúajōāyira. Cūā cāmerí jīyira:

—¿Ate sitiaañúre wapapacáre bári peti teero tiicōāí?

5 Ate sitiaañúrere dúa, sicacūma padegu wapatárocōrō huánóboayu. Teeména bóaneōrārē tiápuro boomíāyu, jīyira. Coore tutiyira.

6 Jesús cūārē jīyigu:

—¿Deero tiirá coore potocōí? Potocōrijāña. Ateré уuare píopeogo, añurō tiigó tiyo.

7 Bóaneōrā múā watoapu niirucujāādacua. Múā boorítono cūārē añurō tiiripumasíā. Уuupeja múámena niirucuricu.

8 Atigó уuare coo jeaturo añurō tiyo. Coo sitiaañúrere píopeogo, уuare yaarā sitiaañúre tuusiāādaro tiiróbiro tiyúetoayo.

9 Уuu ateréja diamacūrā jīā: Niipetiro atiditapúre Cōāmacū basocáre netōnére quetire wedewarucura, atigó уuare tiáriguere wedeadacua, coore wācūdutira, jīyigu.

*Judas Jesuré cūārē īñatutirapure ticoadare**(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)*

10 Judas Iscariote Jesús buerá doce menamacā wáa, paiaré dutiráre jīyigu:

—Yuu múāpüre Jesuré ticogūda, jīyigu.

11 Teeré t̄orá, bayiró useniya.

—Mūārē niyeru wapatiada, jīyira.

Teero tiigá, “¿deero tii yūre Jesuré ticoro boomíto?” jī wācūnucāyigu.

*Jesús cūā buerámēna yaaturigūe**(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)*

12 Basocá pā pūuri tiirēmena wáoya maniré yaarí bosebureco niinucāyiro. Tiibureco niirí, oveja Pascua macā niigūdure sīāyira. Tiiburecore Jesús buerá cūārē sāmāyira:

—¿Noopú ūsā Pascua boseyaadarere quēnobosára wāgarí? jīyira.

13 Jesús puarā cūā bueráre ticocoyigu.

—Jerusalénpu wáaya, jīyigu —. Toopú sīcū basocá ocogá turupeogure buajeáadacu. Cūārē nunuwáwa.

14 Cūā sāmāworo tiiwíi ōpārē jīwa: “¿Noopú niigari yuu buerámēna Pascua boseyaadari tatia? jīwáwí ūsārē buegú”, jīwa.

15 Cūā āmuārō macā tatia quēnoāri tatiacapu ēñogúdaqui. Toopú quēnoyúewa, jīcoyigu.

16 Cūā buerá wáa, Jerusalénpu jeayira. Toopú jeara, Jesús cūārē jīārirobirora niipetirere buayira. Toopú cūā Pascua boseyaadarere quēnoyira.

17 Náicūmuāri siro, Jesús, cūā buerá docemēna tiiwipáre jeayigu.

18 Cūā yaaduri, Jesús jīyigu:

—Yuu ateré diamacārā jīā: Mūā menamacā sīcū yūmēna yaaduigu yūre īñatutirapure ticogūdaqui, jīyigu.

19 Cūā bayiró wācūpatiyira.

—¿Yuu mee niirí? jī sāmānucāyira cūācōrō.

20 Jesús cūārē jīyigu:

—Sīcū múā doce menamacā yūmēna atibapapú pāmēna soayáguza niirí.

21 Yuu niipetira sōwārē Cōāmacūye queti jóaripūpu jīrōbirora wāaadacu. Bóaneōgū niigūdaqui yūre ticogūdupēja. Cūā bauáariatā, nemorō āñubojūyū, jīyigu.

22 Jesús cūāmēna yaagu, pārē née, Cōāmacūrē usenire ticoyigu. Túajea, puatásā, batogura, jīyigu:

—Yaaya. Ate yáa ōpūūbiro niirí.

23 Vino bapare née, Cōāmacūrē usenire ticoyigu. Túajea, cūā bueráre tīāyigu. Niipetira tiibapa maquērē sīniyira.

24 Cūārē tīāgū, jīyigu:

—Ate yéé díibiro niirí. Yuu diari, yéé díí ōmayudiaadacu, puu basocá ñañarē tiirere cosebosáaro jīgū. Teemēna Cōāmacū mama netōnére quetire cūūgūdaqui.

25 Yuu ateréja diamacārā jīā: Vino sīninemóricu sáa; téé Cōāmacū Ōpū niirōpu mama vino īñaña manirere sīnigūdacu, jīyigu.

*Pedro Jesuré “masīriga” jīirigūe**(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)*

26 Sicawāme Cōāmacūrē basarére basapeotoaari siro, Ɔtāgú Olivopu wáajōāyira.

27 Jesús cūārē jīyigu:

—Múā niipetira yūne cōāwapetijōāādacu. Tee Cōāmacāye queti jóaripūrū niā: “Oveja coterí basocure siācōāgūdacu. Teero tiirí, cūāyara oveja cūā booró cutabatéjōāādacu”,* jī jóarigue niā.

28 Teero wáapacari, yūn diarigupū masāri siro, yūn múā suguero Galileapū jeatoagūdacu, jīyigu.

29 Pedro jīyigu:

—Niipetira mūnērē cōāwari, yūn ja mūnērē cōāwaricu, jīmīyigu.

30 Jesús cūārē jīyigu:

—Yūn ateréja diamacūrā jīā: Mecūā macā űami purārī cārēquē wedeadari suguero, yūne Ɔtārī “cūārē masīriga” jīditogūdacu mūn, jīyigu.

31 Pedro jīyigu:

—Yūn ja cūā yūne siādugáatā, mūnmena diagūda; mūnērē “masīriga” jīricu, jīmīyigu.

Niipetira cūā buerá teero dícu jīyucomiya.

Jesús Getsemanírū cūā Pacure sārīgue

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

32 Too síro Getsemanírū jeayira. Jesús cūā bueráre jīyigu:

—Múā āno daiyueya ména. Yūn Pacure sārīgú wáagu tiia, jīyigu.

33 Pedro, Santiagu, Juanērē cūāmena néewayigu. Cūā bayiró peti yeeripūnarū wācūpati, bóaneōnucāyigu.

34 —Yūne diariquioro, wācūpatire niinetōjōāga. Múā āno putuáya. Cānirā mee tiiwá, jīmīyigu.

35 Cūā beru yoasāñurō wáa, yerapū munibiácūmuyigu. Tee űañarō netōrē jearijāārō jīgú, Cōāmacūrē sārīyigu.

36 Sārīgú, jīyigu:

—Pacu, niipetirere tiimasā mūn. Yūn űañarō netōādarere netōnéña. Yūn teero jīpacari, yūn boorére tiirijāña; mūn boorépe wáari tiiyá, jīyigu.

37 Too síro cūā buerá putopū cāmerputúayigu. Cūārē cāniārīrapure buajeáyigu.

—Simón, ¿mūn cānigú tiiri? ¿Deero tiigú péerogā űña tiiridojāi? jīyigu Pedrorē—

38 Cānirā mee tiiyá. Wātī múārē jīcōāsārījāārō jīrā, Cōāmacūrē sārīñā. Múā wācūrēmena āñurēre tiidugápacari, múāye űpūrīpe sicārībria, jīyigu.

39 Cāmerputúagu, cūā Pacure sārīrirobirora sārīyigu sūcā.

40 Sārīri siro, cūā buerá putopū cāmerputúagu, cāniārīrapure buajeáyigu sūcā. Cūārē wuogá pūnijōāyiro. Cūārē deero yūnmasīryira.

41 Ɔtārī cāmerputúagu cūārē jīyigu:

—¿Múā cānirā tiiri sūcā? ¿Cāni, yeerisājārā tiiri? Nocōrōrā niā. Yūne ticoadaro jearo tiia. Yūn niipetira sōwārē ticogūdaqui űañarē tiirápure.

42 Wāmūnucāña. Jāmū, yūne ticogūdu atitoai mée, jīyigu.

Jesuré űeewarigue

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

* 14:27 Zacarías 13.7.

43 Jesús cúãmena wedesegu tiirira, máata cúã menamacu niimiãrigu Judas jeayigu. Cuumena pañ basocá espadapĩrimena, yucumena atiyira. Cúã paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá, ãpẽrã butoá dutirá ticocoarira niyira.

44 “Yññ wasopuro ãpũgú cãurã niigãdaqui. Cãurẽ ñee, ãñurõ siatú, néewawa”, jĩñguetoayigu Jesuré ticogãdu.

45 Máata Jesús putopu jeagu: —Yññre buegú, jĩyigu.

Teero jĩgãrã, cãñ wasopurore ãpũyigu.

46 Teero tiirí ñnarã, Jesuré ñeejõãyira.

47 Cãurẽ ñeerĩ, sícú toopú nucũgú cãñya espadare tããwé, paiaré dutigãre padecotegña camopere paatacojãyigu.

48 Jesús cããrẽ jĩyigu:

—¿Yaaréigure tiirõbiri yññre espadapĩrimena, yucumena ñeerã atiarĩ?

49 Bãrecoricõrõ yññ Cõãmacũwiipu múãmena niwã, buegu. Yññre ñeeriwã. Múã mecũtigã tiirẽ Cõãmacũye queti jóaripũpu jĩrõbirora wãaro tiia, jĩyigu.

50 Cãñ buerá cãñ sícãrẽna cõãñcõ, dutipetjõãyira.

51 Sícú mamũ Jesús siro ñññãtiyigu. Cãñigã cõmarí caseromena dícu cõmarígu niyigu. Cúã cãurẽ ñeemiyira.

52 Cãurẽ ñeema jĩrã, cãñ cõmarí casero dícu wéepãnecojãyira. Cãñpe suti-manígú dutijõãyigu.

Jesuré Judioare Dutirá Peti putopu néewarigue

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55, 63-71; Jn 18.12-14, 19-24)

53 Jesuré ñee, paiaré dutigú putopu néewayira. Toopú niipetira paiaré dutirá, ãpẽrã butoá dutirá, teero biiri Moisés jóarigue buerá neãyira.

54 Pedrope yoasãñurõ Jesuré ñññyigu. Paiaré dutigãya wii popea macã yerapu putããyigu. Toopú Cõãmacũwii coterí basoca puto jeanuã, cúãmena pecame sũmaduãyigu.

55 Paiaré dutirá, niipetira Judioare Dutirá Peti “¿deero tii cãurẽ wedesãrõ boomĩto?” jĩyira, siãdugãra. Cãurẽ siãdugãpacara, ñnarãre buariyira.

56 Pañ jĩditoremene cãurẽ wedesãmiyira. Cúã wedesãre queoró jeariyiro.

57 ãpẽrã wãmññcã, jĩditoremene cãñ jĩriguere wedesãyira:

58 —“Yññ atiwí Cõãmacũwiire basocá tiirí wiire cõãgãda. Itiãbãreco siro apewí tãjãnecoãgãda. Tiiwí basocá tiirí wii mee niãdacu”, jĩwí ãni, jĩyira.

59 Teero jĩpacara, sícãrĩbiri wedeseriyira.

60 Paiaré dutigú cúã watoapu wãmññcã, Jesuré sãñãyigu:

—¿Mũñ deero tiigú yññridojã? ¿Deero jĩ yññgũdari cúã wedesãrere? jĩyigu.

61 Cãñpe yññriyigu. Paiaré dutigú sãñãnemoyigu:

—¿Mũñã niĩ “Cõãmacũ beserigu Cristo, Cõãmacũ ãñugú macũ” cúã jĩgú? jĩyigu.

62 Jesús jĩyigu:

—Yññã niã. Cõãmacũ tutuare cõnetõgũ puto cãñ diamacũpe duigãdacu. Yññ niipetira sõwũ toopú duiri ñnarãdacu múã. Yññ õmebũñãripu diãtiricãrẽ ñnarãdacu múã, jĩyigu.

63 Paiaré dutigú teero jĩrĩ tuogú, cãñ basiro cãñyaro sutiroré wéeyigacojãyigu, ãpẽrãrẽ “bayiró cúai” jĩdutigu. Cããrẽ jĩyigu:

—ãpẽrã wedesãrĩ boonemõria marĩ.

64 Múã cūũ Cōãmacūrē ñañarō wedeserere tuotóaa. ¿Deero tugueñāí múã? jĩyigu.

Niipetira: —Cūũ teero jĩré wapa sīājārō booa, jĩyira.

65 Āpērā cūūrē usecō eobatétunacāyira. Cūũ capearire biaápeyira. Cūūrē ñañarō tii, páayira.

—Jĩbuaaya. ¿Noā mũũrē páaarĩ? jĩyira.

Cōãmacūwii coterí basocacā cūūrē páayira.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩrigue

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jn 18.15-18, 25-27)

66-67 Pedro tiiwii popea macā yeparũ pecame sũmagú tiirí, sīcō paiaré dutigáre padecotego jeayigo. Coo cūūrē ññagōrā ñña: —Mũũcā Jesús Nazaret macā macūmena wáarucuarigara niiārā, jĩyigo.

68 —Cūūrē masĩriga. Ñeenōrē wedese go wedese cu; tuomasĩriga, jĩyigu.

Cūũ sopepá witiyeari, cārēquē wedeyigu.

69 Paiaré dutigáre padecotego cūūrē ññagō, toopú ññanucūrārē jĩnemoyigo:

—Āni cúã menamacū niĩ, jĩyigo.

70 Cūũpe: —Niiria, jĩyigu.

Too sírogā toopú ññanucūrā Pedroro jĩyira:

—Niirōrā mũũcā cúã menamacū niicu. Mũũ Galilea macū niijĩ; cúã tiiróbiro wedesea, jĩyira.

71 Cūũ jĩyigu:

—Yũũ diamacú jĩhērĩ, Cōãmacū yũũre ñañarō tiiáro. Yũũ múã wedesegure masĩriga, jĩyigu.

72 Cūũ teero jĩritabera, cārēquē wedeyigu sũcā. Pedro Jesús jĩĩriguere wácũbuayigu: “Cārēquē puarĩ wedeadari sũguero, yũũre ññarĩ ‘cūūrē masĩriga’ jĩgũdacu mũũ”, jĩyigu. Teeré wácũbuagu, bayiró utiyigu.

15

Pilato Jesuré sãĩñárigue

(Mt 27.1-2, 11-14; Lc 23.1-5; Jn 18.28-38)

1 Bóeri paiaré dutirá, ãpērā butoá dutirá, Moisés jóarigue buerá, teero biiri niipetira Judíoare Dutirá Peti neáyira. Jesuré sãĩdutĩadarere wedeseyira. Wedesetoo, Jesuré siatú, néewa, Pilatorũre ticoyira.

2 Pilato cūūrē sãĩñáyigu:

—¿Mũũrā niĩ judíoa òpũ? jĩyigu.

—Mũũ jĩrōbirora cūũrā niĩ, jĩyigu.

3 Paiaré dutirá pee wedesãyira cūūrē.

4 Pilato Jesuré sãĩñánemoyigu:

—Cúã mũũrē pee wedesārā tiiya. ¿Mũũ yũũridojaĩ? jĩmiiyigu.

5 Jesús yũũriyigu. Teero tiigá, Pilato ññamanijōáyigu.

Jesuré sãĩdutĩrigue

(Mt 27.15-31; Lc 23.13-25; Jn 18.38-19.16)

6 Cãmarĩcōrō Pascua bosebũrecori niirĩ, Pilato sīcũ peresuwiipũ niigárē basocá cúã wionécodugagure wionécorucuyigu.

7 Teebũrecorire sīcũ ãmũ peresuwiipũ duiyigu cūũ menamacārãmena. Cūũ wãmecutiyigu Barrabás. Cúã romanuã dutiráre cōãdũgara, cãmerfĩsãyira.

8 Basocá Pilato puutorũ wáa: —Mũũ tiirucũrobirora tiiyá, jĩyira.

9 Pilato cǎārē sǎĩñǎyigu:

—¿Múǎ judíoa õpǎrē yuu wionécori boogári? jĩiyigu.

10 Paiares dutirá ññatutira Jesuré ticoariguere masĩjǎyigu.

11 Paiares dutirá basocáre acaribíri tiyíra, Barrabápere wionécodutira.

12 Pilato cǎārē sǎĩñánemoyigu:

—Múǎ “judíoa õpǎ niĩ” jĩĩgǎpere ¿deero tiirí boogári? jĩiyigu.

13 —¿cǎūrē curusapu páabiatudutiyá! jĩĩ acaribíyira.

14 —¿Ñeenó ññañaré tiíarí cǎū? jĩiyigu.

Basocápe bayiró busurómena: —¿Curusapu páabiatudutiyá! jĩĩnemoyira.

15 Pilato basocámena ññurõ putuáduagagu, Barrabáre wionécobosayigu. Jesuré tñnadutítoaari siro, curusapu páabiatu sǎĩdutiyigu.

16 Teero tiirá, surara cǎáye wiseri popea macǎ yerapu cǎūrē néewayira. Toopú ãpêrǎ niipetira surarare néõyira.

17 Cǎá Jesuré sicaró õpǎya sutiro tiiróbiro sǎã ññisǎññurõca sǎáyira. Sicabeto potamena tiíari beto cǎáya dupupure péoyira.

18 —Hseniǎ mññmema, judíoa õpǎ, jĩĩ buijǎyira.

19 Sicagú cǎññgǎmema cǎáya dupupure páayira. Cǎūrē ññecó eobatétu, ññicãcoberimema jeacũmu, buijǎyira.

20 Cǎá cǎūrē buitóa, sǎã ññisǎññurõrê tuuwécojǎ, cǎū sǎññasuguearirore sǎáyira. Curusapu páabiatu wáara néewayira.

Jesuré sǎĩríque

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

21 Sicũ Cirene macǎ macũ cǎpǎrupu niíarigu putuáatigu tiyígu. Cǎū wǎmecutiyigu Simón. Puarǎ pacu niyigu: Alejandro, Rufo pacu. Cǎū too netõwári ññarǎ, Jesús apawari curusare cǎūrē apadutiyira.

22 Jesuré Gólgota burõpú néewayira. Gólgota jĩĩrõ, “Dupucoro” jĩĩrõ tiia.

23 Toopú vino “mirra” wǎmecutire wáoariguemema tññiyira. Sññiriyigu.

24 Cǎūrē curusapu páabiatuyira, diaaro jĩĩrǎ. Surara cǎáye suti niimiáriguere batoadara, jĩĩbuaapeyira, ¿noǎrê putuáadari? jĩĩrǎ.

25 Cǎūrē curusapu páabiatuiri, bóeri nueve niirí niyiro.

26 Basocá cǎūrē wedesǎáriguere jóatunoyiro táboapĩpore: “JUDÍOA ÕPÕ NIÍ”, jĩĩyiro.

27 Jesumena puarǎ yaarépirare páabiatuyira; sicũ diamacápe, ãpĩ acuniñape ññcõyira.

28 Cǎá teero tiirí, Cõámacáye queti jóaripũpu jóarigue diamacú wáayiro. “Dutirére netõñcǎrǎ menamacú niĩ” jĩĩ wǎcũyira basocá cǎūrê”,* jĩĩ jóanoã.

29 Basocá toopú netõwára, cǎūrē ññañarõ jĩĩrǎ, dupupá saguejõárucuyira.

—Jũ. Mññ “Cõámacáwiire cõãgũda” jĩĩmiwǎrǎ. “Itiábureco siro apewíi tiipetúcojãgũda”, jĩĩmiwǎrǎ mññ.

30 Teero jĩĩrigu mññ basirora netõñña. Curusapu tusagú diiátiya, jĩĩ buijǎyira.

31 Paiares dutirácǎ, Moisés jóarigue buerámema teerora jĩĩ buijǎyira:

—Cǎū ãpêrǎcǎrê netõñwĩ; cǎū basirope netõñemasĩrii.

32 Cõámacú beserigu Cristo Israelya põna macǎrǎ õpǎ niigũjǎ, curusapu tusagú cǎū basiro diiátiaro. Cǎū basiro diiátiri docare, padeoáda, jĩĩyira.

Cǎūmema curusapu páabiancõãriracǎ teerora cǎūrê ññañarõ jĩĩ buijǎyira.

* 15:28 Isaías 53.12.

*Jesús diarigue**(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30)*

³³ Coeritó jeari, niipetiro tiiditapu naĩtĩājōāyiro. Tée ñamica tres niirĩpu naĩtĩātuyiro.

³⁴ Tii hora niirĩrā, Jesús bayiró acaribíyigu.

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? jĩyigu cūyemena. Teero jĩgũ, “Cōāmacū, Cōāmacū, ¿deero tiigú yũre cōāwai?” jĩgũ tiyiyigu.

³⁵ Āpērā sīquērā toopú niirā teeré tʊorá, jĩyira:

—¡Coe! Tʊoyá. Profeta Eliare sʊocógu tiiquí, jĩmiyira.

³⁶ Sīcū catwá, scasitia vino piyare soayigu. Sniārō jĩgũ, sicagú cānugũpu siatú, cūārē sũmũōcogura, basocáre jĩmiyigu:

—Coteya ména. Elías cūu curusapu tusagũre néediocogu atiboqui, jĩmiyigu.

³⁷ Jesús bayiró acaribi, diajōāyigu.

³⁸ Cūu diari, Cōāmacūwii popeapu Āñunetjōāri Tatia cāmotáyosari casero ũmũārōpe yigadiati, puacaséropu jeacotuariro niiwá.

³⁹ Cien surara dutigú Jesús doca nucũgú, cūu teero wáa diari ñnagũ, jĩyigu:

—Diamacũrā ñni Cōāmacū macū niimiāyi, jĩyigu.

⁴⁰ Numiā yoaropu Jesuré ñnanucũyira. Cūāmena niyira: María Magdalena; apegó María (coo José cūu bai Santiago paco niyigo); apegó Salomé niyira.

⁴¹ Cūā Jesuré nñnríra numiā niyira. Cūu Galileapu niirĩ, cūārē ññnrō tiiapurira niyira. Āpērā numiā pañ Jesús Jerusalénpu wáari nñnríracā toopú ñnanucũyira.

*Jesuré ũtātutipũ cũũrigue**(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)*

⁴²⁻⁴³ Judíoa yeerisāri bureco sũguero macā bureco niyiro. Teero tiiró, cūā yeerisāri bureco maquē quēnorí bureco niyiro. Nāicũmurí, José Arimatea wāmecutiri macā macū jeayigu. Cūu Judíoare Dutirá Peti menamacū cūā padeogú niyigu. Cūucā Cōāmacū dutiré basocápure niĩadarere coteyigu. Teero tiigú, cuiro manirō wācũtutuaremena Pilato putopu sãāwayigu. Sãāwa, Jesuyá ōpũārē sãiyigu.

⁴⁴ Pilato Jesús diariguere tʊogú, tʊomanijōāyigu. Cien surara dutigũre atiduti, “¿deero biiri diarĩ?” jĩ sãĩñáyigu.

⁴⁵ Cien surara dutigú cūārē wedeari siro, Jesuyá ōpũārē Joseré ticodutiyigu.

⁴⁶ José sutiró ññnrí caserore sãĩ, Jesuyá ōpũārē néedioco, tiicaseromena cōmayigu. Túajea, sicututi ũtāgãpu coari tutipũ cũũyigu. Tiitutire ũtāquicamena tuunéwa, biajáyigu.

⁴⁷ María Magdalena, María (José paco) Jesuré cūũāriore ññayira.

16*Jesús masãmũārigue**(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)*

¹ Cūā yeerisāri bureco sábadó netōāri siro, María Magdalena, María (Santiago paco), Salomé sitiaaññũre sãiyira. Teeména Jesuyá ōpũārē piopoeora wáara tiimiyira.

² Ĥsā yeerisāri bureco síro macā bureco niirĩ, ñnamsaññurōgā Jesuré cūũri tutipũ wáayira.

³ Cūā toopú wáara, cãmerĩ sãĩñáyira:

—¿Noá tuunécobosaadari tiituti biaríquicare? jĩyira.

⁴ Тоорú jea, ñacora, tiiquicare aperopú nucūrī ññayira. Pairíquica peti niyiro.

⁵ Tiitutipu sããwara, wãmo diamacúniñape sícū mamu duiri ññayira. Cũ sutiró butiró yoaroca sãñayigu. Cúã cūūrē ññarā, bayiró ucúáyira.

⁶ Cũ cūārē jĩyigu:

—Усуárijãña. Múã Jesús Nazaret macã macārē cúã curusapu páabiatu sããrigure ãmaārā tiia. Cũ masãtoaawī. Ænorē maniī. Cūūrē cūūáirire ññarā atiya.

⁷ Cũ bueráre, Pedroro wedera wáaya: “Cũ múã suguero Galileapu jeatoagndaqui. Cũ jĩgrobirora тоорú cūūrē ññaãdacu”, jĩwa, jĩyigu.

⁸ Tiitutipu niãrira ucúã ñapõpirara dutijõáyira. Cuirā, ãpērārē wederiyira.

Jesús María Magdalenarē bauásuguerigue (Jn 20.11-18)

⁹ Yeerisãri bureco niirī, Jesús cũ masããri siro, María Magdalenarē bauásugueyigu. Coorena too suguero siete wãtĩārē cõãwionecoyigu.

¹⁰ Jesuména wãnetõrirare wedego wãamiyigo. Cūūrē booritua, utira tiyíra.

¹¹ —Jesús catiawī; yuu cūūrē ññaãwã, jĩmiyigo.

Padeoríyira.

Jesús puarã cūūmena wãnetõrirare bauárigue (Lc 24.13-35)

¹² Too síro Jesús puarã cūūmena wãnetõrirare bauáyigu cãpũpu wáarare. Cũ ãpĩbíro biigú bauáyigu.

¹³ Cúã ãpērã Jesuména wãnetõrirare wedera wãamiyira. Cúãcārē padeoríyira.

Jesús cūū bueráre dutirigue (Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴ Too síro Jesús cūū buerá oncere bauáyigu cúã mesapu duiráre. Cúārē jĩyigu:

—¿Deero tiirã cúã wederi, yuu masārē quetire t̃opacára, padeoríarī? Pairó wãcūtutare c̃oríã múã, jĩyigu.

¹⁵ Cúārē jĩnemoyigu:

—Niipetiropu niipetirare yuu basocáre netõnére quetire wedera wáaya.

¹⁶ Yũre padeó, wãmeõtinogũno netõnénogúdaqui. Yũre padeohéguno ññarõ tiinógúdaqui.

¹⁷⁻¹⁸ Yũge padeorã yuu dutiréména wãtĩārē cõãwionecomasiãdacua. Æpērãyére wedesemasĩripacara, wedeseadacua. Cúã ãñaārē ñeerī, teero biiri pũniré sĩnirī, merẽ wáaricu. Diarãre ñaapeóri, netõãdacua. Yũre padeorã cúã padeorere ñnorã, teeré tiimasĩãdacua, jĩyigu.

Jesurē néemũárigue (Lc 24.50-53)

¹⁹ Marī Õpũ Jesús cúārē wedeari siro, ũmuãsepu néecomũãnoyigu. Cõamacũya wãmo diamacúniñape jeanuáyigu.

²⁰ Cũu buerá niipetiroꝑũ cũũ netõnére quetire wedera wáawa. Cũã wederi, Jesús cũũ basirora cũãrẽ tiiápurigu niwĩ. Cũã wederére “diamacũrã niã” jĩgũ, ãñurére cũãrẽ tiiẽñorĩ tiirigu niwĩ.*

---

* **16:20** Ate versículos aꝑerũ ðũsũꝑũũ baurĩcu; aꝑerũꝑũ baurũ.

LUCAS

Jesucristoye quetire jóarigue

Lucas ¿deero tiigú atipūrē jóayiri? jīrigue

¹⁻² Niipetire ūsā watoarū wáariguere ĩñarira Jesús “wedera wáaya” jīcorira ūsārē buewa. Paū cūā buerirobirora jóanucārira niiwā.

³ Yūucā ate niipetire Jesús sicatorū tiinucāriguere masīpetidugagu añurō buewū. Teero tiigú, Teófilo, yūu teerē jóaa,

⁴ mūurē āpērā bueriguere “diamacūrā niīā” jīmasīdutigu.

Ángele Juan Bautista bauáadarere wederigue

⁵ Herodes Judea dita macārā ōpū niiritore, sīcū pai Zacarías wāmecutigu niiyigu. Cūū Abíaya pōna macū niiyigu. Cūū numo Isabel wāmecutiyo. Coo Aarón pārāmeō niinunusego niiyigo.

⁶ Cūā pñarāpñara Cōāmacū ĩñacorore basocá añurā niiyira. Cūū dutirére añurō tiyira. Teero tiirá, basocá cūārē “wapa cūoóya” jīmasīriyira.

⁷ Cūā pñamaníyira. Isabel pñamanígōno niiyigo. Cūā buoá niiyira.

⁸ Sicabureco Zacarías pai paderé padegu tiyigu Cōāmacūwiipū. Cūūya pōna macārā paderé būrecori niiyiro.

⁹ Paiá tiirucúrobirora sīcūrē beseyira sitiaañūre sóegudure. Tiīburecore Zacariare beseyira. Teero tiigú, cūūpe Āñurí Tatia puto macā tatiarū sóegu sāāwayigu.

¹⁰ Sóeritono niirī, niipetira basocá soperá Cōāmacūrē sāirā tiyira.

¹¹ Sīcū ángele* cūūrē bauáyigu. Cūū sóemūōcoro diamacúpe nucūyigu.

¹² Zacarías cūūrē ĩñagū, ucūājōāyigu. Bayiró cuiyigu.

¹³ Ángele cūūrē jīyigu:

—Cuirijāña, Zacarías. Cōāmacū mūū sāirére tuoī. Mūū, mūū numo Isabel mena sīcū pñacutiādacu. Cūūrē Juan wāme tuuya.

¹⁴ Mūū cūūmena bayiró usenigūdacu. Paū cūū bauári, useniādacua.

¹⁵ Cōāmacū ĩñacoropure būri niigú mee niigūdaqui. Vinorē,† sibiorere sñirigūdaqui. Cūū paco páatipñara Espiritu Santo cūūmena niitoagūdaqui.

¹⁶ Paū Israelya pōna macārā Cōāmacū cūā Ōpūrē padeodúrirare padeorí tiigūdaqui sūcā.

¹⁷ Marī Ōpū suguero jeagūdaqui. Elías tiiróbiro Espiritu Santo tutuare cūogūdaqui. Teeména pacusūmūārē cūā pñamena añurō niirecutiri tiigūdaqui. Netōnucārārē basocá añurā tiiróbiro wācūrī tiigūdaqui. Basocáre “marī Ōpūrē añurō niyueya” jīgūdaqui, jīyigu.

¹⁸ Cūū teero jīrī, Zacarías sāññáyigu:

—¿Deero tī yūū masīgūdarī mūū yūūre jīrere? Yūū būcu niīā. Yūū numocā būcūo niyo, jīyigu.

¹⁹ Ángele cūūrē yūuyigu:

—Yūū Gabriel niīā Cōāmacū puto macū. Cūū yūūre ticodiocoawī, mūūrē queti wededutigū.

* 1:11 Português: anjo. † 1:15 Português: vinho.

20 Y^{uu} jĩréré m^{uu} padeoría. Teero tiigú, wedesemasĩhégũ p^{utuá}gudacu. Y^{uu} jĩrõbirora wáaadacu. Tee niipetire wáari sirop^u, wedesegudacu, jĩyigu.

21 Cúã wedesera tiirí, basocápe Zacariare yuera tiyíra. Cúũ Cõãmacũwiip^u pearí, ñamanijõãyira.

22 Cúũ witiyeagu, wedesemasĩriyigu. “Cõãmacũwiip^u areyenó cũãrẽ bauáajiyu”, jĩyira. Wãmorĩmena cũãrẽ wẽtuyigu. Wedesemasĩhégũ p^{utuá}yigu.

23 Paiá paderé barecori petirí, cũya wiip^u coecóputuayigu.

24 Too síro cúũ n^{umo} Isabel niipacó niin^ucãyigo. Sicamoquẽne muĩpũrã “wiipá niijãgõda” jĩyigo.

25 Coó wãcũyigo: “Cõãmacũ y^{uu} põnamanigõ niĩarigore tiĩapuawĩ. Basocá teero ñacõãrĩ jĩgũ, y^{uure} añurõ tiĩ”, jĩyigo.

Ángele Jesús bauáadarere Mariare wederigue

26 Seis muĩpũrã Isabel niipacó niirõ netõyiro. Cõãmacũ ángele Gabrielre Nazaretp^u ticodiocoyigu. Nazaret Galilea ditap^u niĩã.

27 Síco ãmumena niĩñahégõrẽ queti wededutiyaigu. Ôpũ David pãrãmi niin^uñsegumena José wãmecuti^umena wãmoslagodo tiyigo. Coó wãmecuti^uyigo Mariã.

28 Ángele coó niirõp^u sããwa, añudutiyaigu:

—Sãã. ¿Niĩ m^{uu}? Marĩ Ôpũ m^{uure}ẽ “añurõ tiigũda” jĩãwĩ. Cúũ m^umena niĩ, jĩyigu.

29 Ángele jĩréré t^{uogó}, bayiró wãcũyigo. “¿Deero jĩdugaro tiigári cúũ añudutire?” jĩ wãcũyigo.

30 Ángele jĩyigu:

—Cuirijãña, Mariã. M^{uu} Cõãmacũ añurõ tiirére b^{uaa}.

31 Teero tiigó, m^{uu} niipacó p^{utuá}godacu. Sícũ põnacuti^ugodacu. Cúũ wãmecuti^ugudaqui Jesús.

32 Cúũ ãpẽrã nemorõ up^utí macũ niigũdaqui. “Cõãmacũ ãmuãse niigũ macũ niĩ”, jĩnogũdaqui. Ôpũ David cúũ ñecũ niisotoapeogure tiirõbiro Cõãmacũ cũãrẽ Ôpũ cũũgũdaqui.

33 Israelya põna macãrãrẽ dutirucujãgũdaqui. Cúũ dutiré petirícu, jĩyigu.

34 Mariã ángelere sãĩñáyigo:

—¿Deero wáabogari ate? Y^{uu} man^u manigõ niĩã, jĩyigo.

35 Ángele coore y^{uuyigu}:

—Espíritu Santo m^{uure}re diijeágũdaqui. Cõãmacũ ãmuãse macũ tutuare m^{uure}re õmẽb^uãrã tiirõbiro diiãti, tuubiáadacu. Teero tiigú, m^{uu} macũ añugũ “Cõãmacũ macũ niĩ” jĩnogũdaqui.

36 M^{uuya} wedego Isabel sícũ põnacuti^ugodaco, b^{ucuo} niipaco. “Põnamanigõno niyo”, jĩmiwã basocá. Seis muĩpũrã wáaa, coó wĩm^u b^{uaa}ári siro.

37 Cõãmacũrẽ tiimasĩhẽreno maniã, jĩyigu.

38 Mariã jĩyigo:

—Y^{uu} Cõãmacũrẽ padecotego niĩã. Cõãmacũ m^{uu} jĩrõbirora y^{uure} tiĩáro, jĩyigo.

Ángele coó p^{uto} niĩarigu wáajõãyigu.

Mariã Isabelre ñãgõ wáarigue

39 Teebarecorire Mariã boyeromena wáajõãyigo Judea ditap^u. Ʋtãyucu watoa niirí macãp^u jeayigo.

40 Toopú jea, Zacaríaya wiipũ sããwa, Isabelre añnudutiyo.

41 Tee añnudutire tuorí, coo macũ páatipũ sãñagú cãmeñayigu. Isabelmena Espíritu Santo niyigu.

42 Teero tiigó, coo bayiró bũsurémēna wedeseyo:

—Niipetira numiã nemoró Cõãmacũ mũũrē añũuró tiii. Mũũ macũcãrē añũuró tiii.

43 Yũũ búri niigó niipacari, mũũ yũũ Òpũ paco yũũre iñagó ataiyu.

44 Yũũ mũũ añnudutirere tuorí, yũũ macũ páatipũ sãñagú useniremena cãmeñããti.

45 Cõãmacũ mũũrē jĩĩrirobirora “wãaadacu” jĩĩ padeoyú mũũ. Ateména Cõãmacũ mũũrē usenirí tiiquí, jĩĩyo.

46 María jĩĩyo:

“Yũũ Òpũrē ‘añũniã mũũ’ jĩĩ, usenire ticoa.

47 Cõãmacũ yũũre netõnégũmena bayiró usenigõ niã.

48 Yũũ búri niigõrē Cõãmacũ beseyi.

Mecããmena niipetira yũũre ‘Cõãmacũ añũuró tiyí coore’ jĩĩãdacua.

49 Cõãmacũ niipetire tiimasĩgũ yũũre añũurere tiyí.

Cũũ añũurē dícare tiiquí.

50 Cũũrē quioníremena iñarãrē bóaneõrucujãgũdaqui.

51 Cũũ tutuaremēna pee añũurē tiii.

Basocã ‘usã ãpẽrã nemoró niã’ jĩĩ wãcũrãrē cõãjãqui.

52 Òpãrã duirépĩĩrũ duirãre cõãjãqui.

Búri niirãpere mũũtí macãrã niirí tiiquí.

53 Jũabóarare pee añũurē ticoqui.

Pee cõorãre ticoripacu, pũũawadutiqui.

54 Israelya põna macãrã cũũrē padecoterare tiĩãpuqui.

Cũũrē wãcũjĩgũ, bóaneõqui.

55 Marĩ ñecũ Abrahamrē, teero biiri niipetira cũũ pãrãmérã niinũnũserare ‘tiĩãpugũda’ jĩĩrigũ niĩwĩ”, jĩĩyo María.

56 María iñĩãrã muĩpũrã coo pũtopũ pũũãyigo. Too síro cooya wiipũ co-ecõpũũayigo.

Juan Bautista bauárigue

57 Isabel põnacutírito jeari, coo macũ bauáyigu.

58 Cooya wii pũto niirã, cooya wedera Cõãmacũ coore añũuró bóaneõrigue quetire tuorã, coore useniapuyira.

59 Ocho[‡] bũrecori cũũ bauári siro, cũũ cõnerĩgu yapa macã caseróre widecõãrã jeayira. § Cũũ pacũ tiiróbiro Zacarías tuudũgamiyira.

60 Cũũ paco cũũrē jĩĩyo:

—Niiria. Cũũ Juan wãmecutĩgũdaqui, jĩĩyo.

61 Cũũrē: —Mũũya wedera teero wãmecutira manĩya, jĩĩyira.

62 Cũũ pacure wãme sãñĩãrã, wẽẽtuyira.

63 Cũũre sicapĩ jóaripĩ sãĩyiga. Tiipĩrũ “Juan wãmecutĩgũdaqui” jĩĩ jóayigu. Niipetira teerē iñamanijõãyira.

64 Máata Zacarías wedesejõãyigu sũcã. Cõãmacũrē usenire ticoyigu.

⁶⁵ Cũ teero tiirí, cúãya macã puto niirã cuiPETIJŏãyira. Niipetiro too Judea dita ũtãyucu watoapu macãrã teero wáariguere wedeseyira.

⁶⁶ Niipetira teeré tãorã bayirŏ wãcũyira.

—Cũ wĩmagũ bucũ niigũ, ¿deero niigãno niigũdari? jĩyira.

Cõamacũ tutuare Juanmẽna niiyiro.

Zacarias Cõamacũrẽ basapeorigue

⁶⁷ Cũ pacũ Zacariamena Espiritu Santo niiyigu. Teero tiigũ, Cõamacũ wededutirere wedeyigu. Biiro jĩyigu:

⁶⁸ “Cõamacũrẽ ũsenire ticoco. Cũ marĩ Israelya põna macãrã Őpũ niĩ.

Marĩ cũ beserirare netõnégũ atĩ. Marĩrẽ tiãpurucujãĩ mée.

⁶⁹ Marĩrẽ netõnégũdũ tutuagure ticodiocoqui.

David cũrẽ padecotegu pãrãmi niinũnũsegu niiqui.

⁷⁰ Tiatorũ ‘teero tiigũda’ jĩyigu.

Teeré profetas ãñurã jóarira niĩwã.

⁷¹ Cõamacũ niipetira marĩ wãpãrãrẽ, marĩrẽ ãñatutirare cãmotã, marĩrẽ netõnẽbosagũdaqui.

⁷² Marĩ ñecũsũmũãrẽ ‘mũãrẽ bóaneõgũda’ jĩyigu.

Cũãrẽ ‘ãñurŏ tiigũda mũãrẽ’ jĩrigue ãñurẽre acabõriqui.

⁷³ Cõamacũ too síro tiãdarere wedeyigu Abraham marĩ ñecũrẽ. ‘Biuro tiigũda’ jĩyigu:

⁷⁴ ‘Mũãrẽ ãñatutirare cãmotã, mũãrẽ netõnẽbosagũdadu.

Yũũ teero tiirĩ, mũã cuiro manirŏ yũũ dutirere tiimasĩãdadu.

⁷⁵ Bũrecoricõrŏ yũũ ãñacoropũ ãñurẽ tiãdadu’, jĩyigu Cõamacũ.

⁷⁶ Macũ, mũũrẽ basocã ‘Cõamacũ ãmũãsepu niigũyagu profeta niĩ’ jĩãdadu.

Mũũ marĩ Őpũ atiadari suguero, maarẽ quẽnosugũerobirora quẽnosugũegu niigũdadu.

⁷⁷ Mũũ Cõamacũ beserirare cúã ñãñarẽ tiirere Cõamacũrẽ acabõre sãĩdutigũdadu.

Teemẽna Cõamacũ netõnẽrere cúãrẽ masĩrĩ tiigũdadu.

⁷⁸ Cõamacũ marĩrẽ bóaneõremena ãñagũ niijigũ,

marĩrẽ netõnégũdũre ticodiocogũdaqui.

Mũĩpũ mũããtiro tiirŏbiro niigũdaqui cũũ marĩrẽ.

⁷⁹ Marĩ naĩtãrŏpu niirãbiro niĩã.

Pecamepu wãaborira niĩã.

Cũũ bócoremena marĩrẽ ãñurŏ niirecãtũre ãñogũdaqui”,

jĩyigu Zacarias.

⁸⁰ Wĩmagũ bucũãjŏãyigu. Jŏõpemena Cõamacũrẽ padeomũãncãyigu. Basocã manirŏpu niisodeaatiyigu. Toopãre niituyigu, tẽe Israelya põna macãrãrẽ cũũ wedenũcãritopũ.

2

Jesús bauárigue (Mt 1.18-25)

¹ Tiãtore niipetira romanũ õpũ Augusto basocãre baraqueogũdũ, cúã wãmerẽ jóatudutiyigu.

² Cirenio niirito, sicato jóature niinũcãyiro. Cirenio Siria dita dutigũ niiyigu.

³ Niipetirare cúã ñecũsũmũã bauãre macãrĩpu jóatura wãadutiyigu.

4 Teero tiigú, José, Nazaret Galilea ditapu niiárigu, Belén Judea ditapu wáayigu. Cūū ñecū David Belénpu bauáyigu. Cūū David pārami niinunusegu nijjigū, toopú wáayigu.

5 Cūūmena cūū wāmosiagodo María wáayigo. Niipacó niyigo.

6 Cūū Belénpu niirí, María pōnacutire burecori jeayiro.

7 Toopáre cūū cānirí wii buariyira. Teero tiirá, ecará cānirí wiipū wáayira. Toopú coo sicato wīmagū apayigo. Cūūrē suti caserimena cōma, ecará yaaricoropu sāāyigo.

Ángelea oveja coterí basocare bauárigue

8 Belén wesapu oveja coterí basoca niyira. Cāpūpu cūūyarare coteboe-jōārucuyira.

9 Wācūña manirō cūūrē sīcū ángele bauáyigu. Cōāmacū asibatére cūū pūtopu āñurō bósesajōāyiro. Bayiró cuiyira.

10 Ángele cūūrē jīiyigu:

—Cuirijāña. Múārē āñuré queti wedegu atia. Niipetira tee quetire tūorá, useniādadua.

11 Mecūā ñami Daviyá macā Belénpu múārē netōñegūdu bauáawī. Cūū Cōāmacū beserigu Cristo marī Ōpū niī.

12 Cūū wīmagūrē suti caserimena cōmaārigure buajeáadacu. Wáicura yaaricoropu sāñagūrē iñāadacu. Múā teeré iñarā, “diamacūrā wedeyi” jīāadacu, jīiyigu ángele.

13 Wācūña manirō cūū pūto pau ángelea bauáyira. Cūū Cōāmacūrē usenire ticora, biiro jīiyira:

14 “Ūmuāsepu niirā Cōāmacūrē ‘āñunetōjōāī’ jīī, usenire ticoaro. Atiditapáre cūū āñurō tiinórā āñurō niirecutiario”, jīiyira.

15 Ángelea cūūmena niirira ūmuāsepu muāwaari siro, oveja coterí basoca cāmerī wedeseyira:

—Jāmu too docare Belénpu. Toopú wáaariguere Cōāmacū marīrē wededu-tiariguere iñaco, jīiyira.

16 Teero tiirá, boyeromena macāpu piyayira. Toopú piyajeara, María, Joseré buajeáyira. Wīmagūrē wáicura yaaricoropu sāñagūrē iñayira.

17 Cūūrē iñāñari siro, ángele wīmagū maquērē wedeariguere wedeyira.

18 Niipetira cūū wederere tūorá, tūomanijōāyira.

19 Mariape tee niipetirere coo wācūrēpu iñanoyigo. Bayiró teeré wācūyigo.

20 Oveja coterí basoca cūū tuoárigue, cūū iñāārigue ángele wedeari-biro wáayiro. Teero tiirá, Cōāmacūrē usenire tico, “cūū āñunetōjōāī” jīī wedesepūtayira.

Jesurē Cōāmacūwiipū néewarigue

21 Jesús bauári siro, ocho burecori netōrī, cūū cōnerigu yapa macā caseróre wīdecōāyira. Cūūrē Jesús wāme tuuyira. Tiiwāmerē ángele Mariare, coo niipacó niīdarái sugueropu, tuudutiuyigu.

22 Coo pōnacutíari siro, Moisére dutiré cūūrēgu jīīrōbirora cuarenta burecori yueyira. Too síro wīmagūrē Jerusalénpu néewayira. Toopú Cōāmacūrē “mūyagu niī” jīī ēñorā wáayira.

23 “Niipetira ãmũã bauásuguera Cõamacũyara niirõ booa”,* jĩĩ jóanoã Cõamacũye queti jóaripũrũ.

24 Tiipũrũ jóarirobirora pũarã buabiro baurá o pũarã bua wĩmarã Cõamacũrẽ ticoadara wáayira.†

25 Teebũrecorire sícũ Simeón wãmecũtigu Jerusalénrũ niiyigu. Cũũ basocá ãñugá, Cõamacũrẽ padeogú niiyigu. Israelya põna macãrãrẽ netõnégũdũre yuegu tiiyigu. Espiritu Santo Simeónmena niiyigu.

26 Cũũ cãũrẽ wedetoayigu: “Cristo Cõamacũ beserigure ññaripacu, mũũ diarcu”, jĩiyigu.

27 Espiritu Santo masĩrĩ tiirémene Cõamacũwiipũrũ sããwayigu. Jesús pacũsũmũã cũũgãrẽ néesãwayira, Moisére dutirẽ cũũriguepũ jóarirobirora cãũrẽ tiibosára.

28 Néesãwari, Simeón cãũrẽ néepayigu. Néepa, Cõamacũrẽ usenire ticogu jĩiyigu:

29 “Yũũ Õrũ, mũũ yũũre wederirobirora tiia mecãtũgãrẽ. Teero tiigú, yũũ mũũrẽ padecotegu useniremena diamasĩã.

30 Ñni basocãre netõnégũdũre yũũ capearimena ññatoaa.

31 Mũũ ãnirẽ ticodiocoayu, niipetira basocá masĩãrõ jĩĩgũ.

32 Ñni sãwócogu tiiróbiro niigũdaqui, judíoa niihẽrã diamacú maquẽrẽ masĩãrõ jĩĩgũ.

Niipetira mũũyara Israelya põna macãrãrẽ ‘Cõamacũ marĩrẽ ãñurõ tiáwĩ’ jĩĩrĩ tiigũdaqui”,

jĩiyigu Simeón.

33 Cũũ teero jĩĩrĩ tworá, Jesús pacũ, pacu twomanĩjõãyira.

34 Simeón cãũrẽ: —Cõamacũ múãrẽ ãñurõ tiáro, jĩiyigu.

María Jesús pacore jĩiyigu:

—Tuoýá. Cõamacũ ãni wĩmagũmena pacũ Israelya põna macãrãrẽ cõãrĩ tiigũdaqui; ãpẽrãrẽ cãũmena netõnégũdaqui. Pacũ cãũrẽ ññarõ jĩĩadacua.

35 Teero tiirémene pacũ wãcũrẽre masĩnoãdacu. Mũũpe espadamena sadero tiiróbiro pũnirẽ tugueñagõdacu, jĩiyigu.

36 Toopú sícõ profeta niyigo. Coó Ana wãmecũtiyigo. Fanuel macõ, Aserya põna macõ niyigo. Bũcũó peti niyigo. Mamo niigõ, wãmosãyigo. Coó wãmosãri siro, siete cãmarĩ coo manãmena niyigo.

37 Cũũ diari siro, wapewio niirucuyigo. Ochenta y cuatro cãmarĩ cwoyigo. Cõamacũwiipũre witiiriyigo. Toopú ñnamirĩ, búrecori beti, súubuseyigo.

38 Simeón Maríare, Joseré wedeseri, Ana jeayigo. Jesurẽ ñña, Cõamacũrẽ usenire ticoyigo. Too síro niipetira Jerusalén macãrã basocãre netõnégũdũre coterãre Jesuyẽ maquẽrẽ wedeyigo.

Nazaretrũ pũtwawarigue

39 Cũã niipetire Cõamacũ dutirẽre tiitóa, cããya macã Nazaret Galilea ditapũ coecóputayira.

40 Wĩmagũ masãyigu tutuagu, masĩgũ. Cõamacũ cãũrẽ ãñurõ tiápuyigu.

Jesús bũcũsãñurõ niigũ tiirigue

41 Jesús pacũsũmũã cãmarĩcõrõ Pascua bosebãreco niirĩ, Jerusalénrũ wáarucuyira.

42 Jesús doce cãmarĩ cworí, cãã tiirucúrobirora toopú wáayira.

* 2:23 Éxodo 13.2,12. † 2:24 Levítico 12.6-8.

⁴³ Bosebureco petirí, cúāya macāpu coecóputuamiyira. Cūū pacusūmuā masirō manirō Jesús Jerusalēnu putuájāyigu.

⁴⁴ Cūā Jesuré “āpērā marí menamacārāmena wáaqui” jīī wācūrā, sicabureco maapuere wáayira. Too síro cúāya wedera, cúā īñamasīrā watoapu cūūrē āmaāmiyira.

⁴⁵ Buariyira. Teero tiirá, cūūrē āmaārā, Jerusalēnu cāmecóputuayira.

⁴⁶ Itiábureco siro Cōāmacūwiipu cūūrē buayira. Cūū judíoare buerá watoapu duiyigu. Cūū cúārē tuo, sāīlāgū tiyigu.

⁴⁷ Niipetira cūūrē tuorá, cūū masīrére, cūū yuūmenirere tuomanijōāyira.

⁴⁸ Cūūrē īñarā, cūū pacusūmuā īñamanijōāyira. Cūū paco cūūrē jīiyigo:
—Macū, ¿deero tiigú teero tiarī mūū ūsārē? Mūū pacu, yuū bayirō wācūrēmena mūūrē āmaāwū, jīiyigo.

⁴⁹ Jesús cúārē jīiyigu:

—¿Deero tiirá yuūre āmaārī? “Yuū Pacuaya wiipu, cūūyere tiirō booa” jīirere ¿mūā masīriarī?

⁵⁰ Cūū cúārē jīirere tuomasīriyira.

⁵¹ Too síro cúāmena wāa, Nazaretpu putuawayigu. Cūārē āñurō yuūrucuyigu. Cūū paco tee niipetirere coo wācūrēpu āñurō īñanoyigo.

⁵² Jesús nemorō masīgá, nemorō ūmuāgū wáayigu. Cōāmacū cūūrē “āñuni” jīī īñayigu. Basocácā cūūrē āñurō wācūyira.

3

Juan Bautista wederigue (Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Quince cāmarī Tiberio romanuā ōpū niirī, noquērā cūūrē duticotera niyira: Poncio Pilato Judea dita dutigá niyigu; Herodes Galilea dita dutigá niyigu; Herodes bai Felipe Iturea, Traconite dita dutigá niyigu; Lisaniás Abilinia dita dutigá niyigu.

² Anás, Caifás paiaré dutirá niyira. Cūā niipetira niirito, Juan Zacarías macū basocá manirōpu niyigu. Toopú Cōāmacū cūūyere wededutiugu.

³ Juan día Jordán wesa niipetiropu wáayigu. Basocáre wedeyigu:

—Mūā ñañaré tiirere wācūpati, waso, wāmeōtidutiya. Teero tiirī, Cōāmacū mūā ñañaré tiirere acabógudaqui, jīiyigu.

⁴ Profeta Isaías cūū jóaripūpu aterē jóarigu niiwī:

Sīcū yucu manirō, basocá manirōpu bayirō busurómena wedegūdaqui:
“Sīcū ōpū atiadarimarē quēnarō tiiróbiro, marī Ōpū atiadari suguero, mūā ñañaré tiirere duujā, āñurō niyueya.

⁵ Niipetire ditatūdiri yaajá, sīcāribíro tiinóādacu.

Niipetire ūtāyucu āñuri yepa tiinóādacu.

Maapārīrē diamacú tiinóādacu.

Maapārī maquē coperire yaanóādacu.

⁶ Niipetira Cōāmacū basocáre netōnerere īñāādacua”, jīīgūdaqui,*
jīī jóayigu Isaías.

⁷ Pau basocá Juan putopu cūūrē wāmeōtidutira wáayira. Cūū cúārē jīiyigu:

* 3:6 Isaías 40.3-5.

—¡Múã tiiditórepira, jĩiditorepira niiã! “Marĩ wãmeõtinorira dícu niirĩ, Cõãmacũ bayiró cúare marĩrẽ jearicu”, jĩ wãcũremena atimiãjĩyu múã.

8 Diamacúrã múã ñañaré tiirére wãcũpati, wasorã, múã ãñurõ tiirẽcutiremena ãñoã. “Ûsã Abraham pãrãmerã niinunusera niijirã, Cõãmacũ ññacorore ãñurã niiã”, jĩ wãcũrijãña. Múã wãcũrere wasohéri, Abraham pãrãmerã niire wapamaníã. Cõãmacũ boogú, ate ùtãperimenarã Abraham pãrãmerãrã cotowéomasĩqui.

9 Múã ñañaré tiidúheri ññagũ, Cõãmacũ múãrẽ cõãgũdaqui. Sicagú yucũgu ñañaré ducacutirigure cõmeãmena ñcõrĩmenapũra páata, pecamepũ sóecõãrõ tiiróbiro múãrẽ tiigũdaqui, jĩyigu Juan.

10 Basocã cũãrẽ sãĩñáyira:

—¿Too docare deero tiádari?

11 Cũãrẽ yũyigu:

—Puaró sutiró cuogú cuohégure sicaró ticoaro. Yaaré cuogú yaaré cuohégure ticoaro, jĩyigu.

12 Romanuã õpãrẽ niyeru wapasébosari basocã wãmeõtidutira jeayira. Cũãrẽ sãĩñáyira:

—Ûsãrẽ buegú, ¿úsã deero tiádari?

13 Cũãrẽ yũyigu:

—Romanuã cúã wapasé dutirobirora wapaséya. Nemorõ wapasérjãña, jĩyigu.

14 Suraracã cũãrẽ sãĩñáyira:

—¿Ûsãte deero tiádari?

Cũãrẽ yũyigu:

—Basocãre cuiiri tiirjãña. Jĩiditoremene wedesãrijãña, cúãyere ãmadugara. Múã wapatãremena useniña, jĩyigu.

15 Basocã Cõãmacũ beserigure yuera tiyira. “Apetó tiigú, Juan Cristo marĩ yoari yuerigu niiboqui”, jĩ wãcũmiyira.

16 Juan cúã wãcũrere yũyigu:

—Yũũ múãrẽ ocoména wãmeõtia. ãpĩ yũũ nemorõ tutuagu atigũdaqui. Cũũ ãñunetõgũ niiqui. Yũũpeja cũãrẽ sícãrĩbiridojãcu. Cũũpeja nemorõ ãñurõ tiigũdaqui múãrẽ: Espiritu Santore ticodiocogũdaqui, múãmena niirucujããrõ jĩgũ. Ñañãrere sóecõãrõ tiiróbiro múã ñañaré tiirere cõãgũdaqui.

17 Cũũ trigore ññanogũdu tiiróbiro niĩ. Teeperire merẽã, teesatirire merẽã cũũgũdaqui. Teeperire ññanogũdaqui cũũye ññanori wiipũ. Teesatirire sóejãgũdaqui pecame yatihimerpũ, jĩyigu Juan.

18 Pee cũũ teero jĩ wederémene ãñurẽ quetire wedenemoyigu.

19 Teebũrecorire Herodes Galilea dita dutigú niyigu. Cũũ bai numorẽ ãma, numocutiyigu. Coo wãmecutiyigo Herodías. Cũũ teero tiirẽ wapa apeyé pee cũũ ñañaré tiirẽ wapa Juan cũãrẽ tutirémene wedemiyigu.

20 Herodes teerẽ tuogú, ñañaré tiinemóyigu: Juanrẽ peresuwiipũ sõnecodutiyigu.

Juan Jesuré wãmeõtirigue

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

21 Juan, cũãrẽ peresuwiipũ sõnecoadari sũguero, paũ basocãre wãmeõtiyigu. Jesucãrẽ wãmeõtiyigu. Wãmeõtiari sirogã, Jesús Cõãmacũrẽ usenire ticori, ãmuãse pãõyiro.

²² Espíritu Santo sīcū bua tiiróbiro baugú cūūp̄ure diijeáyigu. Teero wáari, āmuāsepe wedeseri tuoyíra:

—Мнн унн macū унн bayiró maīgú niīā. Мннmena bayiró useniā, jīīyigu.

Jesús ñecūsāmñā
(Mt 1.1-17)

²³ Jesús basocáre buenecāgū, treinta cūmarī c̄uoyígu.

Basocá cūūrē “José macū niīī” jīī wācūmiyira.

José Elí macū niīyigu.

²⁴ Elí Matat macū niīyigu.

Matat Leví macū niīyigu.

Leví Melqui macū niīyigu.

Melqui Jana macū niīyigu.

Jana José macū niīyigu.

²⁵ José Matatías macū niīyigu.

Matatías Amós macū niīyigu.

Amós Nahúm macū niīyigu.

Nahúm Esli macū niīyigu.

Esli Nagai macū niīyigu.

²⁶ Nagai Maat macū niīyigu.

Maat Matatías macū niīyigu.

Matatías Semei macū niīyigu.

Semei Josec macū niīyigu.

Josec Judá macū niīyigu.

²⁷ Judá Joanán macū niīyigu.

Joanán Resa macū niīyigu.

Resa Zorobabel macū niīyigu.

Zorobabel Salatiel macū niīyigu.

Salatiel Neri macū niīyigu.

²⁸ Neri Melqui macū niīyigu.

Melqui Adi macū niīyigu.

Adi Cosam macū niīyigu.

Cosam Elmadam macū niīyigu.

Elmadam Er macū niīyigu.

²⁹ Er Jesús macū niīyigu.

Jesús Eliezer macū niīyigu.

Eliezer Jorim macū niīyigu.

Jorim Matat macū niīyigu.

³⁰ Matat Leví macū niīyigu.

Leví Simeón macū niīyigu.

Simeón Judá macū niīyigu.

Judá José macū niīyigu.

José Jonam macū niīyigu.

Jonam Eliaquim macū niīyigu.

³¹ Eliaquim Melea macū niīyigu.

Melea Mena macū niīyigu.

Mena Matata macū niīyigu.

Matata Natán macū niīyigu.

³² Natán David macū niīyigu.

David Isaí macū niīyigu.

Isaí Obed macū niīyigu.

—Yuu munnē niipetire atemacārī dutigú sōnecoguda. Teemacārīpu añurē peti niirémena munn usenigūdacu. Ate yuare ticorigue niia. Yuu ticodugagure ticoguda.

⁷ “Munn yuu ōpū niia” munn jīi padeorī, ate niipetire munnē ticoguda, jīimiyigu.

⁸ Jesús yuuyigu:

—Cōāmacūye queti jóaripūpu ate jóarigue niia: “Cōāmacū munn Ōpū sícūrēna padeoyā. Cūū dutiré dícare tiyá”,[†] jīi jóarigue niia, jīiyigu.

⁹ Too síro wātīārē dutigú Jerusalénpu néewa, Cōāmacūwii sotoapu néemā, cūūrē jīimiyigu:

—Munn Cōāmacū macū niigū, ānorúmena bupudíaya.

¹⁰ Cōāmacūye queti jóaripūpu ate jóarigue niia:

Cōāmacū cūūyara ángeleare munnē cotedutigudacui.

¹¹ Munnē ūtāgāpu ñaapeari jīirā, bocañeādacua,[‡] jīi jóarigue niia, jīimiyigu.

¹² Jesús cūūrē yuuyigu:

—Cōāmacūye queti jóaripūpu ate jóarigue niia: “Cōāmacū munn Ōpū wedeserere ‘¿diamacūrā niimīto?’ jīirā, cūūrē tiieñodutirijāña”,[§] jīi jóarigue niia, jīiyigu.

¹³ Wātīārē dutigú jīicōāsāre petinógū, cūū puo niiařigu wáajōāyigu ména.

Jesús Galileapu buennācārigue

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesús Espiritu Santo tutuaremena Galileapu puñawayigu. Cūūyere niipetiro Galilea macārīpu wedeseyira.

¹⁵ Jesús judíoa neārē wiseripu bueyigu. Niipetira cūūrē “añunetōi” jīiyira.

Jesús Nazaretpu puñawarigue

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Jesús Nazaret cūū masāri macāpu puñawayigu. Judíoa yeerisāri bureco cūū tiirucúrobirora cūū neārī wii pu sāawayigu. Cōāmacūye queti jóaripūrē buegudu, wāmunnācāyigu.

¹⁷ Cūūrē “Isaías jóaripūrē bueya” jīirā, ticoyira. Tiipūrē pāō, biiro jóariguere buayigu:

¹⁸ “Espiritu Santo marī Ōpū ticodiocorigu yuñmena niia.

Cūū añurē quetire bóaneōrārē yuare wededutigu besewi.

Peresuwii pu niirārē ‘wionécori bureco jeaadaro tiia’ jīidutiwi.

Capeari ñahērārē ñarī tiidutiwi.

Āpērā ñañarō tiia perare wionécodutigu ticocowi.

¹⁹ ‘Cōāmacū basocāre netōnérito jeatoa’ jīirē wededutigu ticocowi”,^{*} jīi jóariguere bueyigu.

²⁰ Tiipūrē biatóa, teepūrē ñanogārē wiyayigu. Wiyatóa, cūū tiirucúrobirora jeanuāyigu buegudu. Niipetira tiwii pu niirā cūūrē ñaduriyira.

²¹ Cūūrē wedesennācāyigu:

—Mecūā tee jóarigue múā ññacoropu diamacú wáaa, jīiyigu.

²² Niipetira cūūrē añurō wedeseyira. Cūū añurē wederere tuorá, tuomanijōayira. Cámerī jīiyira:

—¡Acuéi! Āni José macū niia, ¿teerora?

[†] 4:8 Deuteronomio 6.13.

[‡] 4:11 Salmo 91.11-12.

[§] 4:12 Deuteronomio 6.16.

^{*} 4:19 Isaías 61.1-2.

23 Jesús cúārē jīiyigu:

—Apetó tiirá, yũre ate queorére jīādacu: “Ucotigu, mũũ basiro ucotiya”. “Mũũ Capernaumpũ tutuaremena tiĩñoriguere ũsã tuowú. Toopú mũũ ti-irĩrobirora ãno mũũya macãpucãrē tiĩñõña” jīādacu, jīiyigu.

24 Cúārē jīinemoyigu:

—Yũũ aterēja diamacãrã jīã: Sícũ profetare cũũya dita macãrã ãñurõ bocaricua.

25 Múārē ateré masĩrĩ tiidugãga: Elías niiritopũre, Israel ditare paũ wapewia numiã niyira. Toopũre itiãcãma apecãmã deco oco peariyiro. Teero tiirã, niipetira tiidita macãrã bayirõ juabõayira.

26 Teero wãapacari, sícõ Israelya põna macõ wapewiore tiiapudutigu Cõãmacũ Eliare ticocoriyigu. Wapewio Sarepta macã Sidõn puto macã macõrē tiiapudutigu ticocoriyigu.†

27 Profeta Eliseo niiritore, tee tiirĩrobirora wãayiro. Israelpũre paũ õpũũrĩ bóara niyira. Teero niipacari, Eliseo sícũ tiidita macãrē netõnéyigu. Naamãn Siria dita macũpere netõnéyigu,‡ jīiyigu Jesús.

28 Niipetira tiwiipã neãrira teeré tuorã, bayirõ cúayira.

29 Wãmũnũcã, cũũ tiimacã niãrigure cõããdara néewayira. Tiimacã wesa niirĩ tudipũ néewayira, cũũrē tuunédiocodugara.

30 Jesupé cúārē netõwã, wãajõãyigu.

Jesús wãtĩrē cõãrigue

(Mr 1.21-28)

31 Jesús Capernaumpũ búawayigu. Tiimacã Galilea ditapũ niicu. Toopũ judiõa yeerisãri bũreco niirĩ, basocãre bueyigu.

32 Cũũ buerere tuorã, tuomanijõãyira. Dutiré cuogú tiirõbiri bueyigu.

33 Tiwiipũre sícũ basocã niyigu. Wãtĩ cũũpũre niyigu. Bayirõ acaribiyigu:

34—Mũũ Jesús Nazaret macũ, ũsãrē potocõrijaña. ũsãrē ñañarõ tiidõgu atigu tiia. Yũũ mũũrē iñamasã. Cõãmacũ ticodiocorigũ ñañaré manigũ niã, jīiyigu.

35—Ditamanijõãña; cũũpũre niigũ, witiwaya, jīĩ tutiyigu Jesús.

Wãtĩ cũũpũre niigũ cúũ iñacoropũ ñaacũmurĩ tii, witiwayigu. Cũũrē ñañarõ tiirĩpacũ, witiyigu.

36 Niipetira iñamanijõãyira. Cúã basiro cãmerĩ wedeseyira:

—¿Ate dutiré ñeenó niimũto? Cũũ dutirẽmena, cũũ tutuaremena wãtãã cõãwionecori, witiwaya, jīiyira cúãpeja.

37 Niipetiro tiiditapũ Jesuyé queti sesajõãyiro.

Jesús Simón Pedro mañecõrē netõnérigue

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

38 Jesús tiwĩũ niãrigũ witiijõãyigu. Simõnya wiipũ sããwayigu. Simón mañecõ bayirõ wioré diago tiyigo. Teero tiirã, Jesuré “netõnéña” jīĩ sãiyira.

39 Jesús coo puto jeanũcã munibiã, wiorere tatidutiyigu. Cũũ teero tiirĩ, wioré tatijõãyiro. Máata coo wãmũnũcã, cúãrē yaaré ecayigo.

Jesús paũ diarecutirare netõnérigue

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

40 Muipũ sããwari, niipetira basocã cúã pũtopũ niirã deero niiré diarecutirare cũũrē néewayira. Jesús cúãcõrõrē ñapeõ, netõnéyigu.

† 4:26 1 Reyes 17.8-16. ‡ 4:27 2 Reyes 5.1-14.

41 Wātīā paᵛ basocápure niīarira witiwayira. Cúā witiwara, bayiró busurómena jīyira:

—Mᵛᵛ Cōāmacū macū niīā, jīyira.

Wātīā “Cristo Cōāmacū beserigᵛ niīī” jīrere masīyira. Teero tiigú, Jesús cúārē tuti, wedesedutiriyigᵛ.

Jesús Galileapᵛ wederigᵛ

(Mr 1.35-39)

42 Bóecūmurī, Jesús tiimacāpᵛ niīarigᵛ wáa, basocá manirōpᵛ jeayigᵛ. Basocá cūūrē āmaā, bua, “wáarijāña” jīrā, ñeedugamiyira.

43 Jesús cúārē jīyigᵛ:

—Apeyé macārīpucārē Cōāmacū dutiré basocápure niīadarere yᵛᵛᵛ wedegu wáaro booa. Ateré tiigúdure yᵛᵛᵛ ticodiocowī, jīyigᵛ.

44 Judíoa neārē wiseripᵛ tiidita niiré macārīpᵛ wedewarucuyigᵛ.

5

Jesús wai paᵛ sārī tiirigᵛ

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

1 Sicabureco Jesús Genesaretaro wesapᵛ niyigᵛ. Paᵛ basocá cūᵛ puto tuuwáyira, Cōāmacūyere tᵛodugára.

2 Ditatuparipᵛ doorīwᵛ pᵛawú pasari īñayigᵛ. Wai wasara jeaarira teepaware too paso, cúāye bapiyucare coserá tiiyira.

3 Sicawúpᵛ Jesús muāsāyigᵛ. Simónyawᵛ niyiro. Cūūrē: —Decosāñurō súuwionecoaya, jīyigᵛ.

Jeauᵛ, tiíwᵛpᵛ sāñagūrā basocáre bueyigᵛ.

4 Cúārē bueari siro, Simónrē jīyigᵛ:

—Decopᵛ waawáya. Toopᵛ múāye bapiyucare cōāñoña, wai ñeeādara, jīyigᵛ.

5 Simón cūūrē yᵛᵛᵛyigᵛ:

—Basocáre buegá, ūsā ñamirē wasaboemiāwū. Buarídojāātᵛ. Mᵛᵛrē tiigú, mᵛᵛ dutirobirora bapiyucare cōāñogūda, jīyigᵛ.

6 Cúā teeyucare cōāñorī, paᵛ wai sāāyira. Teeyucᵛ yigaropᵛ tiyíro.

7 Teero wáari īñarā, cúāmena paderá apewᵛpᵛ niirārē tiíapudutira búaneyira. Cúā jea, waire néesāpuyira. Teepawᵛ duadiaadaro péerogā dᵛsayíro.

8 Simón Pedro teero wáari īñagū, Jesús puto ñicācoberimena jeacūmu, jīyigᵛ:

—Ōpᵛ, yᵛᵛ ñañagú niīā. Yᵛᵛmena niirijāña, jīyigᵛ.

9 Cūᵛ, cūāmena niirā niipetira īñamanijōāyira, wai paᵛ īñarā.

10 Cūāmena wai dúari basoca Santiago, Juan Zebedeo pōnacā īñamanijōāyira.

Jesús Simónrē jīyigᵛ:

—Cuirijāña. Mecūāmena mᵛᵛ wai wasa néōgū tiiróbiro yᵛᵛᵛ padeoádarare néōgū niigūdacu, jīyigᵛ.

11 Too síro cúā dooréapaware wéemūñecū, niipetire cūūjā, Jesuména wáajōāyira.

Jesús ōpᵛ bóagᵛ netōnérigᵛ

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

12 Jesús sicamacāpᵛ niirī, sícū bayiró ōpᵛ bóagᵛ toopᵛ niyigᵛ. Jesuré īñagū, ditapᵛ munibiácūmujea, jīyigᵛ:

—Ōpᵛ, mᵛᵛ yᵛᵛ diarecutirere netōnédugagᵛ, netōnémasīā.

13 Jesús cūūrē ñaapeó, jīiyigu:

—Netōnéduḡaga. Diaremanigū putuáya, jīiyigu.

Máata cūūya ópūū bóare yatijōāyiro.

14 Jesús cūūrē dutiyigu:

—Ateré wederijāña, jīimiyigu—. Pairé ēñogú wáaya, “āñujōāāyi” jīidutigu. Moisés dutirirobirora tiwá, basocá niipetira m̄m̄ diaré netōnédariguere masiārō jīīgū, jīiyigu.

15 Jesús “wederijāña” jīipacari, cūūye jōōpemena sesawaro tiyíro. Paḡ basocá cūūrē tuoádera, cúā diaré netōnédutiadara neāyira.

16 Jesupé basocá manirōp̄m̄ naīrō wáarucuyigu, Cōāmacūmena wedeseḡu.

Jesús wáamasīhēḡārē netōnérigue

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

17 Sicabureco Jesús basocáre buegm̄ tiyígu. Toopá síquērā fariseo basoca, āpērā Moisés jóarigue buerá duiyira. Cúā niipetire macārī macārā niyira: Galilea dita, Judea dita, Jerusalén macārā niyira. Jesús Cōāmacū tutuare cuoyigu diarére netōnéḡūdu.

18 Jesús basocáre buerí, āpērā sícū wáamasīhēḡārē cōārōmena ñoonéjeayira. Cúā Jesús p̄top̄m̄ néesāwa, cúūduḡamiyira.

19 Basocá paḡ niirī, deero tii cūūrē néesāwamasīyira. Teero tiirá, wii sotoáp̄m̄ m̄uāwa, sicacope néeweyira. Basocá deco Jesús niirōp̄m̄ cōārōmena cūūrē diocóyira.

20 Jesús cúā padeorí īñagū, wáamasīhēḡārē jīiyigu:

—M̄m̄ ñañarē tiirére acabónotoaa.

21 Moisés jóarigue buerá, fariseo basoca wācūyira: “Āni Cōāmacūrē ñañarō wedeseḡu tii. Cōāmacū sícūrā ñañarē tiirére acabómasī”, jīi wācūyira.

22 Jesús cúā wācūrere masījājīgū, jīiyigu:

—¿Deero tiirá múā teero wācūi?

23 Ānirē “m̄m̄ ñañarē tiirére acabónotoaa” ym̄ jīirī, tee cūūrē acabónoāriguere īñaricu múājā. Ym̄ “w̄m̄m̄nucā, wáaya” jīirīpereja, cūū w̄m̄m̄nucārī īñāā múā.

24 Ym̄ niipetira sōwū niā. Teero tiīgú, atiditapáre basocá cúā ñañarē tiirére acabómasīā. Ym̄ dutirére múārē ēñogūda, jīiyigu cūūpeja.

Wáamasīhēḡārē jīiyigu:

—Ym̄ m̄m̄rē “w̄m̄m̄nucāña” jīā. M̄m̄ cōārōrē néeara, m̄m̄ya wiip̄m̄ putuawaya, jīiyigu.

25 Máata wáamasīhēḡū niimiārigu cúā īñacoro w̄m̄m̄nucā, cūū cōārōrē néeara, Cōāmacūrē usenire ticogura, cūūya wiip̄m̄ putuajōāyigu.

26 Niipetira teero wáariguere īñamanijōā, Cōāmacūrē usenire ticoyira. Bayiró cuiremena jīiyira:

—Mecūārē īñaña manirére īñāā, jīiyira.

Jesús Leviré s̄morígue

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

27 Too síro Jesús wáajōāyigu. Wáagu, sícū romanuā ópūrē niyeru wapasebosari basocare īñayigu. Cūū wāmecūiyigu Leví. Cūū paderóp̄m̄ duiirí īña: —Jām̄ ym̄mena, jīiyigu.

28 Leví w̄m̄m̄nucā, niipetire cūū paderére duujā, cūūmena wáajōāyigu.

29 Too síro Leví cūūya wiip̄m̄ Jesuré bosebureco tiipéoyigu. Paḡ niyeru wapasebosari basoca, āpērā cúāmena yaayira.

³⁰ Fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá Jesús bueráre wedepatira, jĩyira: —¿Deero tiirá múa niyeru wapasébosari basocamena, ñañaré tiirámena yaa, sĩnĩ? jĩyira.

³¹ Jesús cúārē yũyigu:

—Diaremanirā ucotigare booricua; diarecātira dícu ucotigare boocúa.

³² “Añuré dícu tiia” jĩrārē āmaāgū atiriwũ; ñañaré tiirápere āmaāgū atiwũ; cúāpere “wācūpati, wasoyá” jĩgū atiwũ, jĩyigu.

“¿Mũũ buerá deero tiirá betirí?” jĩrigue

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Jesuré jĩnemoyira:

—Juan buerére nũnrā naĩrō beti, súbuseya. Fariseo basoca buerére nũnrācā tegora tiíya. Mũũ buerápe sĩni, yaa tiíya, jĩyira.

³⁴ Jesupé cúārē jĩyigu:

—Wāmosiagũdu boocórirare betidutĩmasĩña maniā, cūũ cúāmena niirĩ.

³⁵ Too síro cūũ néewanogũdaqui. Teeburecorire betiádacua.

³⁶ Cúārē queorémena wedenemoyigu:

—Sĩcū mamarō sutiroré taane, sutiró bũcũropũ seeréturiqui. Teeré tiigú, sutiró mamarōrē ñañogú tiiquí. Sutiró mamarōrē toopú seeréturi, añurō jearia.

³⁷ Teerora sĩcū mama vinorē wáicũra caseropori bũcũporimena posetĩriqui. Teeré tiirí, wũga, teepori esarí, podojōācu. Vino píobatejōā, teeporicā cōjōācu.

³⁸ Teero tiirá, mama vinorē mamaróripũ posetĩro booa.

³⁹ Sĩcū vino bũcũ sĩnirĩpoarigu mama tiáriguepere sĩnidugáriqui. “Vino bũcũpe nemorō añuā”, jĩiqui, jĩyigu.

6

Yeerisāri bũreco niirĩ, trigo tānerigüe

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

¹ Sicabũreco judíoa yeerisāri bũreco niirĩ, Jesús trigo wesepũ netōwáyigu. Cūũ buerá trigore tũne, teeperire sãquē, yaayira.

² Sĩquērā fariseo basoca jĩyira:

—Marĩrē yeerisāri bũrecore padedutiripacari, ¿múāpeja deero tiirá padera tiirí?*

³ Jesús cúārē yũyigu:

—Ōpũ David sicabũreco jũabóayigu. Cūũ menamacārā jũabóaramena cūũ tiirĩguere múa buerá niipacara, ¿masĩrii?

⁴ Cōāmacũwiipũ sãawayigu. Toopú pã mesa sotoa pesariguere “Cōāmacũye niā” jĩriguere née, yaapetijáyigu cūũ menamacārāmena. Paia dícuere yaaré niimiyyiro, jĩyigu.

⁵ Cúārē jĩnemoyigu:

—Yũũ niipetira sōwũ yeerisāri bũreco niirĩ, basocá tiádarere dutimasĩã, jĩyigu.

Jesús wāmo bũũre cũogũre netōnerigüe

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

* **6:2** Judíoa cúā yeerisāri bũreco niirĩ, paderiyira. Niipetire sicawese maquē tãnerĩ, o sicagũgã maquē tãnerĩ, “paderé niā” jĩ wãcũyira fariseo basoca.

6 Jesús sica yeerisári bureco niirí, judíoa neári wiipɯ sããwa, basocáre bueyigu. Toopú sícũ wãmo bũure cuogú niyigu. Diamacá macã wãmo niyiro.

7 Moisés jóarigue buerá, fariseo basoca Jesuré añurõ ñnanunuseyira. “¿Marí yeerisári burecore netõnégdari cãũ?” jĩ wãcũyira.† Cũãrẽ wedesãrere ãmaãrã tiyira.

8 Jesupé cãã wãcũrere masjãyigu. Wãmo bũure cuogúre: –Wũmunucãña basocá decopɯ, jĩyigu.

Wũmunucãyigu.

9 Jesús too niirãrẽ jĩyigu:

–Mũãrẽ sãñãgũda. Marĩrẽ dutiré ¿deero tiidutí yeerisári bureco niirí? ¿Añurere o ñañarere tiidutí? ¿Basocáre netõnére o basocáre siãcõãrere tiidutí? jĩmiyigu.

10 Niipetirare ñña, wãmo bũure cuogúre: –Mũya wãmorẽ súucoya, jĩyigu.

Cũũpeja súucoyigu. Teero tiirra, cãũya wãmo sícato niirirobirora putuáyigu.

11 Cũãpe cúanetõjõãyira. “¿Marí deero tiádari ãnirẽ?” jĩ cãmerĩ sãñáyira.

Jesús doce apóstoles beserigue

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

12 Teeburecorire Jesús sicabureco ãtãgũpú wáa, Cõãmacũmena wedeseboe-jõãyigu.

13 Bóecũmuãri siro, cãũ bueráre neãdutyigu. Cũãpure doce beseyigu. Cũãrẽ: –Yũ besearira niã máã, jĩyigu.

14 Noquẽrã niyira:

Simón (cũũrẽna Jesupé “Pedro” wãme tuuyigu),

Andrés (Simón bai),

Santiago,

Juan,

Felipe,

Bartolomé,

15 Mateo,

Tomás,

Santiago (Alfeo macũ),

Simón (romanuã dutirare cõãdugara menamacũ),

16 Judas (Santiago bai),

Judas Iscariote (too síropɯ Jesuré ññatutirapure wedesãcotegũdũ) niyira.

Jesús paũ basocáre buerigue

(Mt 4.23-25)

17 Jesús ãtãgũpú niãrigũ cãũ besearirarena diiãtiyigu. Toopú diiãtigũ, ãtãgũ pũto macã yepapũ putuãnucãyigu. Toopú cãũ buerá paũ niyira. Cũãmena aperó macãrãpũ paũ niyira: Judea dita macãrã, ãpẽrã Jerusalén macãrã, ãpẽrã Sidón, Tiro pairímaa wesa niirí dita macãrã niyira. Cãã Jesús buerere tuoãdara, cãã diarere netõnéduadiara jeayira.

18 Wãtĩã sããnorirare netõnéyigu.

19 Niipetira cãũrẽ padeñãdugayira. Cãũ tutuaremena niipetira cãũrẽ padeñãrãrẽ netõnéyigu.

Jesús ãsenirere, bóaneõrere wederigue

(Mt 5.1-12)

† 6:7 Fariseo basoca “netõnére paderé niã” jĩ wãcũyira. Teero tiirã, “yeerisári bureco niirí, netõnére tiirjãrõ booa” jĩ wãcũyira.

²⁰ Jesús cūū bueráre ñña, jĩyigu:

—Múā bóaneōrā useniña. Cōāmacū dutiré múāpure jeatoaa.

²¹ Múā mecātīgā juabóara useniña. Too síropure yapiadacu.

Múā mecātīgā utirá useniña. Too síropure buiádacu.

²² 'Basocá múārē ññatuti, múārē sūna, múārē ñañarō jĩ, múā wāmerē doorémena jĩñadacua. Múā yññ niipetira sōwāye niñadarere tiiré wapa cūā teero tiirí, useniña.

²³ Too síropure múā ũññāseperu pairó wapatáre buaádacu. Teero tiirá, cūā teero tiirí, bayiró useniña. Cūā múārē tiiróbirora cūā ñecūsññācā tiiyíra profetare.

²⁴ 'Bóaneōrā niñā múā pee apeyé cuorá. Múā usenitoaa méé.

²⁵ 'Bóaneōrā niñā múā yapirá. Too síropure juabóaadacu.

'Bóaneōrā niñā múā useni buirá. Too síropure bayiró utiadacu.

²⁶ 'Bóaneōrā niñā múā niipetira aññurō wedesenorā. Too sugueropu "profetas niñā ũsā" jĩñitorirare múā pacūsññā teorora aññurō diamacū cūārē wedesepa-deoyira.

Ññatutirare maññutrigue

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ Yññere tuoráre ateré jĩñ: Múārē ñañarō tiidugáre maññá. Múārē ññatutirare aññurō tiiyá.

²⁸ Múārē "ñañarō wáaaro" jĩñrārē "múārē aññurō wáaaro" jĩñña. Múārē ñañarō jĩñrārē Cōāmacūrē sãibosáya.

²⁹ Sícū mññrē wasopúro páari, "apeniñacārē páaya" jĩñña. Sícū mññyaro sutiró sotoá macārōrē néewari, camisacārē ticoya, tooré cūū booátá.

³⁰ Niipetira múārē sãñrārē ticoya. Múāyere néewarare "wiyayá" jĩññjãña.

³¹ Múā ãpērārē múārē aññurō tiirí booa; múācā teorora cūārē aññurō tiiyá.

³² 'Múārē maññá dícare maññí, wapamaníá. Ññañaré tiirácã teorora cūārē maññrē maññya.

³³ Múārē aññurō tiirá dícare aññurō tiirí, tee wapamaníá. Ññañaré tiirácã teorora tiiyá.

³⁴ Múā ãpērārē apeyenó wasora, "cūā wiyáadacua" jĩññá dícare ticori, tee wapamaníá. Ññañaré tiirácã teorora cūā menamacārārē wasooya, "cūā maññ ticoarirocōrō wiyáadacua" jĩññá.

³⁵ Teero tiirá, múārē ñañarō tiidugáre maññá. Aññurō tiiyá. "Yññ wasoré wapa ññeenó ticoadari?" jĩñ wãcññipacara, wasoya. Teero tiirá, wapatáre aññurē buaádacu. Cōāmacū ũññāseperu niigú pōna niñadacu. Cūūrē "aññuā" jĩññērārē, teero biiri ññañaré tiiráre aññurō tiiri.

³⁶ Maññí Pacu bóaneōrōbirora múācā bóaneōña.

Ãpērārē ññabeserijãña

(Mt 7.1-5)

³⁷ 'Ãpērārē ññabeserijãña. Múā ññabeseheri, Cōāmacūcā múārē ññabeseriqui. ãpērārē "cūā wapa cuoóya" jĩññjãña. Múā jĩññērī, Cōāmacū múārē "cūā wapa cuoóya" jĩññiqui. ãpērã múārē ñañarō tiirí, acabóya. Múā cūārē acabóri, Cōāmacū múārē acabógudaqui.

³⁸ ãpērārē ticoya. Múā cūārē ticori, Cōāmacū múārē ticogudaqui. Sicapo aññurō dadarípo, ññadiyóaripo tiiróbiro ticogudaqui. Múā ãpērārē aññurō tiirí,

Cōāmacū múārē āñurō tiigúdaqui. Múā āpērārē ñañarō tiiri, Cōāmacū múārē ñañarō tiigúdaqui, jīyigu.

³⁹ Jesús ate queorémenacārē wedeyigu:

—Múā tūgēñarī, ¿sīcū ĩñahēgū āpī ĩñahēgārē sūgumasīgari? Cūā pñarāpñara corerū ñaacosāādacu.

⁴⁰ Sīcū buegú cūārē buegú nemorō masīgú niimasīriqui. Cūā buerére bueretiḡurū, cūārē buegú tiirōbīro masīgú niigúdaqui.

⁴¹ Mñūya wedegūya capearū pasarī manarōrē ĩñā. ĩñaracu, mñūya capearū pasarī dycapereja ĩñaria.

⁴² Mñūya capearū pasarī dycare ĩñaripacu, ¿deero tiigú mñūya wedegure “mñūya capearū pasarī manarōrē néecōāma” jīī? ¡Ñañagú, tiiditōreḡigu! Mñūya capearū niiri dycapere néecōāsūgūya. Cōātoagurū, āñurō ĩñagúdacu. Teero tiigú, mñūya wedegūya capearū pasarī manarōrē néecōāgúdacu.

Yucḡure tiigú dycamena ĩñamasīnoā

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³ Yucḡurū āñurē dycacutirigu ñañarē dycacutiria. Yucḡurū ñañarē dycacutirigu āñurē dycacutiria.

⁴⁴ Yucḡurōrē tiigú dycamena ĩñamasīnoā. Potagu pica dycacutiria. Yucḡurū uḡe dycacutiria.

⁴⁵ Teero biiri basocū āñugūpūre āñurē niicu. Teero tiigú, āñurē wedesei. Basocū ñañagūpūre ñañarē niicu. Teero tiigú, ñañarē wedesei. Cūpūre pairō niinetōñcāre wedesequi.

Pñawī tiinḡāre queti

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ ¿Deero tiirā yñure “yñ Ōpū” jīpācara, yñ dutirére tiirī?

⁴⁷ Yñure atī, yñ wederére tuo, yñ wederirobīro tiigú, ate tiirōbīro niī:

⁴⁸ Wī tiigúdu ūcūārōpū coasāwa, ūtāgāpū jea, botarī nḡcō, wī tiiquī. Día potarī, tiwiipū oco ōmatucorī, ācūricu, ūtāgāpū nḡcōrī wī niijīrō.

⁴⁹ Āpīpē yñ wederére tuo, yñ wederirobīro tiihēgū, ate tiirōbīro niī: Wī tiigúdu ūcūhērōgā coasāwa, botarī nḡcō, wī tiiquī. Día ōmatucorī, máata peecōdiacu; peedīa, mutāpetijōacu, jīyigu Jesús.

7

Jesús cien surara dutigú padecotegure netōnérigue

(Mt 8.5-13)

¹ Jesús basocāre bueari siro, Capernaumpū pñūawayigu.

² Toopū cien surara dutigú niiyigu. Cūārē padecotegu cūā bayirō maīgú diagurū niiyigu.

³ Cien surara dutigú Jesús tiirére tuogú, judíoa bñtoā dutirére cūā pñtopū ticocoyigu. Cūārē padecotegure netōnégū atidutigu tiyigu.

⁴⁻⁵ Cūā Jesús pñtopū jeara, tiápūre sāibosáyira:

—Ĥsārē ticocoarigu basocū āñugú niī. Cūā marī judíoare āñurō maī. Cūārē āñurō tiigú, ūsā neārī wiire tiidutíwi. Teero tiigú, tiápūrijā tiirījāña, jīyira.

⁶ Teerē tuogú, Jesús cūāmena wāyigu. Wiipū jeagudu tiirī, cien surara dutigú āpērā cūā menamacārārē ticocoyigu Jesuré biiro wededutigu:

—“Ōpū, m̄n̄rē potocōnmodugariga. Ȳn̄ b̄ari niigú niiā. Teero tiigú, ȳn̄ m̄n̄rē yáa wiip̄ ‘sāātiya’ j̄īmas̄iriga.*

⁷ Teero tiigú, ȳn̄ basiro m̄n̄mena wedeseḡu wáariawū. M̄n̄ ‘netōārō’ j̄īcoremenarā ȳn̄re padecoteḡu netōjōāgūdaqui.

⁸ Ȳn̄ āp̄rā dutiré docap̄u niiā. Ȳn̄r̄u surarare dutia sáa. Ȳn̄ s̄ic̄rē ‘wáaya’ j̄īr̄i, wáai. Āp̄rē ‘atiya’ j̄īr̄i, atii. Ȳn̄re padecoteḡure ‘biiro tiiyá’ j̄īr̄i, tiii’, j̄īāwī, j̄īyira.

⁹ Jesús teeré t̄ogú, teeré j̄īcoariḡure t̄omanijōāyigu. Cūārē n̄n̄rārē cāmenucā īna, j̄īyigu:

—Ȳn̄re t̄oyá: Israelp̄ure āni tiirōb̄iro padeoré c̄oḡure buajeāñariga, j̄īyigu.

¹⁰ Too síro cūā ticocoarira wiip̄ú put̄uajōāyira. Put̄uajeara, cūārē padecoteḡure netōāriḡure buajeáyira.

Jesús wapewio macārē masōriḡue

¹¹ Too síro Jesús Naín wāmecut̄iri macāp̄u wáayigu. Cūū buerá, āp̄rā pau basocā cūāmena wáayira.

¹² Tiimacā cūū jeatiri, s̄ic̄u diariḡure ñoonéwayira yaará wáara. Cūū wapewio macā s̄ic̄u niigú niiyigu. Pau tiimacā macārā coore barac̄tiyira.

¹³ Coore iñagū, marī Ōpū bóaneō iñagū, coore: —Utirijāña, j̄īyigu.

¹⁴ Jea, cūārē ñoonéwari caserore padeñáyigu. Cūū teero tiiri, ñoonéwara put̄uānucāyira. Diariḡure j̄īyigu:

—Ȳn̄ m̄n̄rē dutia: W̄m̄n̄ucāña.

¹⁵ Cūū teero j̄īr̄i, diariḡu w̄m̄n̄u, wedesencāyigu. Jesús cūū pacore wiyyayigu.

¹⁶ Teeré iñarā, niipetira cuiyira. Cōāmacārē usenirā, j̄īyira:

—S̄ic̄u profeta tutuanetōgū marī watoap̄ure bauái, j̄īyira —. Cōāmacū cūūyarare tiip̄uḡu atigu tiij̄iyi, j̄īyira.

¹⁷ Niipetiro Judea ditap̄ure, too wesap̄ure cūārē masōre queti sesajōāyiro.

Juan Bautista basocáre Jesús p̄top̄u ticocoriḡue

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Juan bueré n̄n̄rā niipetire Jesús tiiré cūārē wedeyira. Teeré t̄ogú, p̄narā cūū bueré n̄n̄rārē atiduti, j̄īyigu:

¹⁹ —Jesús p̄top̄u wáa, s̄iñāña: “¿M̄n̄rā niī ‘basocáre netōnégūdu atigudaqui’ j̄īnoriḡu; o āp̄p̄ere yuegarite?” j̄īña, j̄īyigu.

²⁰ Cūā cūū p̄top̄u jea, j̄īyira:

—Juan basocáre wāmeōtiri basoc̄u ūsārē m̄n̄rē s̄iñāduticoawī. “¿M̄n̄rā niī ‘basocáre netōnégūdu atigudaqui’ j̄īnoriḡu; o āp̄p̄ere yuegarite?” j̄īāwī, j̄īyira.

²¹ Cūā jearira, Jesús pau diaré, ñañarō netōrārē netōnéyigu. Wātīā s̄āñonorare cōāwionecoyigu. Pau iñahērārē iñarī tiiyigu.

²² Teero tiitōa, cūārē ȳnyigu:

—Juanrē wedera wáaya mūā iñāriḡuere, mūā tuoáriguere. Biiro j̄īña: “Iñahērā iñāya. Wáamas̄ihērā wáaaya. Ōp̄ūr̄i bóara yatijōānoya. T̄ohéra tuoóya. Diarira masōnoya. Bóaneōrā āñurē quetire wedenoya.

²³ Ȳn̄re padeodúheḡno useniqui”, j̄īyigu.

²⁴ Juan ticocoarira wáari síro, Jesús Juanyé maquērē basocáre wēdenucāyigu:

* ⁷ 7:6 Judíoa naīrō sāāwariyira judíoa niīhērāye wiserire. Cūārē naīrō bapacutiriya. Iñaña Hechos 10.28.

—¿Múã basocá manirõpu ñeenórë ññarã jeari? ¿Cãñsirogu wĩno páapuri cãmeñarere ññarã jearite?

25 ¿Ñeenórë ññarã jeari? ¿Ññurë suti sãñagárë ññarã jearite? Suti ññurë sãña niirãjã õpãràyé wiseripu niicua.

26 ¿Ñeenópere ññarã jeari? ¿Profetapere ññarã jearite? Diamacárã Juanpeja profetas nemorõ uputí maquërë wedewi.

27 Cũyë maquërë Cõamacãye quieti jóaripũpu ateré jóanoã: Yũre wedesuguegure mũũ suguero ticocoguda. Cũũ mũũ wáadarimarë quënoyúegudaqui,† jĩ jóanoã.

28 Yũre tuoyá: Niipetira basocá watoapure Juan nemorõ niigú manĩ. Tee biipacari, Cõamacũ dutirére ññurõ wãcũñũñũsegũnope bárí niigú niipacu, Juan nemorõ uputí macã niĩ, jĩyigu.

29 Cũũ teero jĩrere tuorá, niipetira basocá, niyeru wapasébosari basocacã Juan wãmeõtinorã “Cõamacũ diamacũ maquërë tiigú niĩ” jĩyira.

30 Fariseo basoca, Moisés jóarigüe buerá Juan wãmeõtinorirape Cõamacũ cããrë ññurõ tiidugárere booríyira.

Jesús jĩnemoyigu:

31 —¿Ñeenó queorëmena wedegudari yũ atitó macãrãrë? ¿Ñeenó tiiróbiro niĩ?

32 Wĩmarã macã decopũ apeduirã tiiróbiro niĩya. Cãã menamacãrãmena biiro cãmerĩtuticua: “Ësã bosebureco tiirí, basaapuríawũ. Ësã booritua, utiri, utiapuriawũ”, jĩcua.

33 Juan basocãre wãmeõtiri basocu apetóre pã yaariyigu; vinocãrë sñiridojãyigu. Múãpe cãũ teero biirecutiri ññarã, “wãtí cœoi” jĩã.

34 Yũũ niipetira sõwãpe yaa, sñiã. Múã yũũ teero tiirí ññarã, “yaawãniigũ, sñiwãniigũ niĩ; niyeru wapasébosari basoca menamacã, ññarë tiirã menamacã niĩ” jĩã.

35 Basocá Cõamacũ masĩrere cœorã cãã tiirëcutiremena tee masĩrere ëñomasĩya, jĩyigu.

Jesús Simõnya wiipũ jearigüe

36 Sícũ fariseo basocu Jesurë: —Yũũ putopũ yaagu wáaya, jĩyigu.

Jesús cãũya wiipũ sããwa, yaagudu jeanuãyigu.

37 Tiimacãpũre sícõ numiõ ññagõ niyigo. “Jesús fariseo basocuya wiipũ yaagudaqui” jĩrere tuoyigo. Teero tiigó, sitiaññurigare née, toopá wáyigo.

38 Cũũ sucubirope cãũye dupori puto jeanucã, utiyigo. Coó yaco oco cãũye duporirũ ñaapeanucãyiro. Teero tiigó, cooya póañapõmena teerë coseyigo. Cãũye duporire ùpũyigo. Sitiaññurere duporirũ píoceoyigo.

39 Coó teero tiirí ññagũ, fariseo basocu Jesurë yaadutiariyũ wãcũyigu: “Cãũrë padeñagõ ññagõ niyo. Ñni profeta niigũjã, teerë masĩtoaboajĩyĩ”, jĩ wãcũyigu.

40 Jesús fariseo basocure jĩyigu:

—Simõn, mũũrë apeyenó wededugaga.

—Wedeya, ùsãrë buegũ, jĩyigu cãũpe.

41 Jesús cãũ wãcũrëmena ate queorë wedeyigu:

—Niyeru wasorí basocu pũarãrë niyeru wasoyigu. Sícũ pũacãmã padegu wapatarócõrõ, ãpĩ pũarã muĩpũrã padegu wapatarócõrõ wapamóyira.

† 7:27 Malaquías 3.1.

⁴² Cúã dee tii wapatímasĩhērĩ ĩñagũ, cúã wapamórerere teero acabójàyigu. Mũũ yũũre wedeya: ¿Niipé niyeru wasogúre maĩ netõnucágari? jĩyigu.

⁴³ Simón yũũyigu:

—Yũũ tũgũeñarĩ, pairó waramógũ acabónoãrigũre, jĩyigu.

Jesús jĩyigu:

—Mũũ diamacárã yũũa.

⁴⁴ Jesús numiõrē ĩña, Simónrē jĩyigu:

—Mũũ atigoré ĩñaña. Yũũ mũũya wiĩũ sããatiawũ; mũũ yũũre oco dũpo coseádare nēeatidutiriawũ. Atigoré yaco ocoména yé dũporire púuri tii, cooya róañarõmena tuucoséyo.

⁴⁵ Mũũ yũũre añũdutigu, yũũ wasopúrore ùpũriawũ. Atigoré yũũ sããearipũ, maĩrémena yé dũporire ùpũduriyo ména.

⁴⁶ Mũũ yáa dũpurũre use píoreoriawũ. Atigoré yé dũporipũre sitiaañũre píoreoyo.

⁴⁷ Teero tiigũ, yũũre tũoyá: Coo pee ñañaré tiirere acabónotoayo. Coo biiro tiirémena bayiró maĩrére ãñooyo. Āpĩ píerogã ñañaré tiirere acabónogũ, píerogã maĩrére ãñoĩ, jĩyigu.

⁴⁸ Too síro coore jĩyigu:

—Mũũ ñañaré tiirere acabónotoaa.

⁴⁹ Cũũmena yaadũira cãmerĩ sãĩñánucãyira:

—¿Noã niĩĩ ãni ñañaré tiirere acabógu?

⁵⁰ Cũũre numiõrē jĩyigu:

—Mũũ padeojĩgõ, netõnénoãrigorũ pũtuáa. Ũseniremena pũtuawagoa, jĩyigu.

8

Jesuré tiápurira numiã

¹ Too síro Jesús niipetire macārĩ, pacamacārĩ, metãmacārĩgãpũ wáanetõyigu. Añũre queti Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩadarere wedeyigu. Cũũ buerá doce cũũrē bapacũyira.

² Sĩquẽrã numiãcã cũũrē bapacũyira. Cúã Jesús wãtĩã cõãnorira, diaré netõnénorira numiã niyira. Sĩcõ María, cúã “Magdalena” jĩĩgõ, siete wãtĩã cõãnorigo niyigo.

³ Apegó Juana niyigo. Coo manũ Cuza wãmecũyigu. Cũũ Herodeyere dutibosagũ niyigu. Apegó Susana niyigo. Āpẽrã paũ numiã cúã cũorémena tiápurira.

Ote wẽẽbategũmena queoré

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Paũ basocã peemacārĩ macārã Jesuré ĩñarã jeayira. Jesús cúã paũ neãrĩ ĩñagũ, cúã wãcũrémēna ate queoré wedeyigu:

⁵ —Sĩcũ basocũ oteréperire wẽẽbategũ wáayigu, wiiáro jĩĩgũ. Cũũ wẽẽbatewari, sĩquẽñeperi maarpũ ñaacũmuyiro. Basocã teeré cãtadiyójãyira. Minipõná teeré yaapetijãyira.

⁶ Sĩquẽñeperi ùtãyerapũ ñaacũmuyiro. Mana, sĩnijõãyiro, oco manijĩrõ.

⁷ Sĩquẽñeperi pota watoarpũ ñaacũmuyiro. Potape teeména wiĩmúã, siãjãyiro.

⁸ Sĩquẽñeperi ote useniri ditapũ ñaacũmuyiro. Tee wii, cienperi dũcacũyiro, jĩyigu.

Teeré jĩĩtoa, bayiró wedeseremēna: —Tuodũgáranõ tuomasĩãdacua, jĩyigu.

“¿Deero tiigú queorémena wedei?” jĩrigue

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Too síro cūu buerá cūurē sãĩñáyira:

—¿Deero jĩdugaro tiii mũu queorémena wedearigue?

¹⁰ Cūãrē jĩyigu:

—Tíatorũ masĩña maniriguere Cõamacũ dutiré múãpũre niĩadarere múãrē masĩri tiia. Āpērãrē queorémena wedenoã, yũu tiirére ĩñapacara, ĩñamasĩrijããrõ jĩgũ; yéẽ maquērē tũopacára, tũomasĩrijããrõ jĩgũ.

Ote wẽẽbategũmena queorére wedequẽnorigue

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ Yũu queorémena wedearigue biiro jĩdugaro tiia: Cõamacũye queti niã oteréperi.

¹² Basocá tee quetire tũorá maapũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Cúã tũomiãrigue wãcũrẽpũ niirére Satanás ati, ěmapetijãqui, cúã teeré padeorĩ jĩgũ, Cõamacũ netõnérĩ jĩgũ.

¹³ Āpērã tee quetire ãñurõ useniremena tũorá ãtãyepapũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Cúã nãcõrĩ maniréyucũ tiirõbiro niicua. Padeorucúmi, cúãrē ñañarõ wáari, padeodújãcua.

¹⁴ Āpērã tee quetire tũorá pota watoapũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Tũopacára, atibũreco maquẽpere bayiró wãcũcua; pee cũodugácua; atibũreco usenirere bayiró wãcũcua. Tee niipetire cãmotájãcua tee quetire. Cúã dũcamanireyucũ tiirõbiro niicua.

¹⁵ Āpērã tee quetire tũorá useniri ditapũ ñaacũmuãreperibiro niicua. Cúã ãñurõ tũonũnũse, Cõamacũ booró diamacũ tiidugácua. Cúãrē ñañarõ wáari, teero wãcũtutuajãcua. Cúã pee dũcacũtũre yucũ tiirõbiro niicua.

Sĩãwõcorigamena queoré

(Mr 4.21-25)

¹⁶ Basocá sĩãwõcorigare sĩããri siro, cõmerũmẽna búatoricua; cúã cãnirõ docapũ dũporicua. Ĕmũãrõpũ pécocua, toopũ sĩãawarare ãñurõ bõearo jĩrã.

¹⁷ Tee tiirõbirora tíatorũ basocá masĩña maniriguere masĩñoãdacu. Bauheropũ niirécã baurocá masĩñoãdacu.

¹⁸ Teero tiirá, múã tũorére ãñurõ tũonũnũseyã. Āñurõ tũonũnũseranorẽ Cõamacũ nemorõ masĩré ticogũdaqui. Tũodugãheranorẽ cúã “tũomasĩã” jĩmiriguere ěmajãgũdaqui, jĩyigu.

Jesús paco, cūu baira jearigue

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Jesús paco, cūu baira cūu niirõpũ jeyayira. Basocá papũ niirĩ, cūu pũtorũ jemasĩriyira.

²⁰ Toopũ niirira Jesuré wedeyira:

—¡Coe! Mũũ paco, mũũ baira soperũ jeanũcãyira. Mũũrē ĩñadugaayira, jĩyira.

²¹ Jesús yũuyigu:

—Cõamacũye quetire tũo, cūu dutirére tiirá, cúãrã yũũ paco, yũũ baira niĩya, jĩyigu.

Jesús wĩnorẽ, ocoturĩre nucũãrĩ tiirigue

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Sicabureco Jesús cū buerámena dooríwɔɔ muásāyigu.

—Jámɔ atitaró iiniñapɔ, cū jĩrĩ, tĩāwanucāyira.

²³ Cūā tĩāwari, Jesús cānijōāyigu. Tiitaropure wĩno bayiró wēēcutuatiyiro. Teero tiiró, ocoturí páabatesāyiro. Duadiariquiuro wáayiro.

²⁴ Teero wáari ñnarā, Jesús puto wáa, cūārē wācōrārā, jĩyira:

—¡Ūsārē buegá, ūsārē buegá! ¡Marĩ duadiarapɔ tiara!

Jesús wámɔnucā, wĩnorē, ocoturire nɔcāārĩ tiiyigu. Netōjōāyiro. Nɔcāājōāyiro.

²⁵ Cūārē jĩyigu:

—¿Múā padeoré deero wáamiĩto?

Cūā cui, ñnamanijōārā, cāmerĩ wedeseyira:

—¿Noñó niigariye āni, wĩnorē, ocoturire dutigú? Tee cūā dutiri, yɔɔjā, netōnucāria, jĩyira.

Gerasa macā wātĩ cɔogúye quieti

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Too síro Gerasa ditapɔ tĩājeayira. Tiidita Galilea dita apeniñapá niicu.

²⁷ Jesús maanucārĩ, too putogā niirí macā macā cū puto atiyigu. Wātĩ cɔogú niiyigu. Suti yoari sāñariyigu. Wiipá niiryigu. Diarirare cūre coperipɔ niisodeaatiyigu.

²⁸⁻²⁹ Pee peti wātĩ basocúre ñeejāyigu. Basocá cūye wāmorirē, cūye ñporire cōmedárimena siatúmiyira. Siatúpacari, cūpe wéetajāyigu. Wātĩ cūārē basocá manirōpɔ wáari tiirucúyigu. Jesuré ñngá, acaribí, cū puto ñicācoberimena jeacúmujeayigu. Jesús wātĩ cūpɔre niigárē witiwadutiugu. Cūpe bayiró acaribíremena jĩyigu:

—Jesús Cōāmacū ūmuásepɔ niigú macā, yɔɔre potocōrijāña. Mɔurē bayiró sāñā: Yɔɔre ñañarō netōrĩ tiirjāña, jĩyigu.

³⁰ —¿Deero wāmecutii mɔu? jĩyigu Jesús cūārē.

Wātĩ cūpɔre sāñawarira paɔ niirĩ: —Legión* wāmecutia, jĩyigu—.

³¹ Ūsārē niiditidiari coperɔ cōādiocorijāña, jĩ bayiró sāyíra.

³² Ūtāgūpá paɔ yesea yaanucúyira. Wātĩ bayiró sāyíra:

—Cūpɔre sāñawama, jĩyira.

—Teerora tiyá, jĩyigu Jesús.

³³ Cū teero jĩrĩrā, basocúpɔre niirira witiwa, yeseapɔre sāñawayira. Yeseape opatúdiɔ cutucutúbuawa, opataropɔ ñaacoñuā, duajōāyira.

³⁴ Teero wáari ñnarā, yesea coterí basoca cuicocutɔayira. Cūāya macā macārārē, cāpúrɔ macārārē teeré wedeyira.

³⁵ Cūā wederi tɔorá, “¿deero wáayiri?” jĩ ñnarā wáayira. Jesús putopɔ jeara, wātĩ witiñoárigure cū puto duiri ññayira. Cū suti sāña, añurō wedesejāyigu sūcā. Tee niipetirere ñnarā, cuiyira.

³⁶ Wātĩ witiñoárigure netónérĩ ññarira jeararé wedeyira.

³⁷ Niipetira Gerasapɔ niirā bayiró cuira, Jesuré “wáagua” jĩyira. Teero tiigú, Jesús dooríwɔɔ muásāyigu putɔawaguda.

³⁸ Wātĩ witiñoárigu cūārē bayiró sāimiyigu:

—Yɔɔcā mɔmɔmena wáaguda, jĩimiyigu.

Jesús cūārē jĩyigu:

³⁹ —Mɔɔya wiipɔ putɔawa, Cōāmacū mɔurē tiáriguere wedegɔ wáaya.

* 8:30 Ejército romanopure seis mil surara niyira sica legiónpɔre.

Cũu wáa, niipetiro tiimacãpu Jesús cãurẽ tiiriguere wedeyigu.

Jairo macõye queti; Jesuyáro sutiró padeñárigoye queti
(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Jesús tiãjeari, basocá useniremena cãurẽ bocayira. Niipetira cãurẽ yuera tiiyira.

⁴¹ Judíoa neári wii dutirá menamacũ toopá niyigu. Cũu wãmecutiugu Jairo. Cũu Jesús puto ati, jeacũmu, bayiró sãiyigu:

—Jãmu yáa wiipũ, jĩiyigu.

⁴² Sícõrã põnacutiyigu doce cãmari cõogó. Diago tiyigo.

Jesús cãu putopũ wáari, paũ cãurẽ tuunũseyira.

⁴³ Cũu watoapũ sícõ numiõ niyigo. Doce cãmari beti niirẽ teero niuru-cujãyiro. Paũ coore uotipacari, netõriyiro.

⁴⁴ Jesús sucubirope wáa, cãuyaro sutiró yapapũ padeñáyigo. Coo padeñáirã, coo diarẽ máata bunucãjõãyiro.

⁴⁵ Jesús sãñáyigu:

—¿Noã yũre padeñái?

Niipetira: —Padeñaria, jĩiyira.

Teero tiigú, Pedro jĩiyigu:

—Efsãrẽ buegú, paũ mũrẽ tuunũsera tiíya.

⁴⁶ Jesús jĩiyigu:

—Sícõ yũre padeñáato. Coore yũu tutuaremena netõri tiátũ, jĩiyigu.

⁴⁷ Coo deero dutimasihẽgõ, ñapõpigo, Jesús puto ati, ñicãoberimena jeacũmuyigo. Niipetira tuocõropũ coo deero tiigó padeñáariguere wedeyigo. Coo máata netõãriguecãrẽ wedeyigo.

⁴⁸ Jesús coore jĩiyigu:

—Yáa wedego, mũũ padeojĩgõ, netõnénoãrigopũ putuáa. Useniremena putuawago, jĩiyigu.

⁴⁹ Cũu coomena wedesegu tiiri, sícũ Jairoya wii macũ jeayigu.

—Mũũ macõ diajõãwõ mé. Buegũre nocõrõrã potocõduya, jĩiyigu.

⁵⁰ Jesús teerẽ tuo, Jairore jĩiyigu:

—Wãcũpatirijãña; diamacúrã padeoyá. Mũũ macõ netõjãgõdaco.

⁵¹ Tiiwiipũ jeagu, ãpẽrãrẽ sããwadutiyigu. Pedro, Santiago, Juan, coo pacũsũmuã dícare sããwadutiyigu.

⁵² Niipetira bayiró utira tiyira. Jesús cãurẽ jĩiyigu:

—Utirijãña. Coo diarico; cãnigõ tiicó.

⁵³ Cũũpe cãurẽ buijãmiyira, coo diaariguere masĩĩrã.

⁵⁴ Jesús cooya wãmorẽ ñee, bayiró wedeseremena jĩiyigu:

—Wĩmagõ, wũmunucãña.

⁵⁵ Yeeripũna coejõã, máata wũmunucãyigo. Jesús: —Coo yaaré ecayá, jĩiyigu.

⁵⁶ Coo pacũsũmuã iñamanijõãyira. Jesús ãpẽrãrẽ wededutiyigu teero wãariguere.

9

Jesús cãũ buerãre wededuticorigue
(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

¹ Jesús cãũ buerá docere néoyigu. Cũũrẽ tutuarere, dutirere ticoyigu. Teemena wãtiãrẽ cõã, diarãre netõnémasĩri tiyigu.

2 “Cõãmacū dutiré basocápure niĩadacu” jĩrere wedera wáaya; diarecutirare netõnérã wáaya”, jĩ ticocoyigu.

3 Cúãrẽ jĩyigu:

—Múã wáara, apeyenó néewarijãña. Tuurítuarigu, wasopo, pugue, niyeru, suti wasoádare néewarijãña.

4 Múã wiipá jeara, tiimacãpu múã niĩadaro jeatuario patuácũmuña.

5 Apemacãpãre múãrẽ ñeedugaheri, tiimacãrẽ netõjõãña. Tooré netõwára, tiimacã maquẽ dita múãye duporipu túaariguere páabatecũña. Teero tiirã, múã “atimacã macãrã wapa cwoóya” jĩrã tiiádacu, jĩyigu.

6 Cúã wáajõãyira. Wáa, Jesuyé ãñuré quetire wedeyira. Diarecutirare netõnéyira.

Herodes Jesús tiirére tuorígue

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

7 Herodes Galilea dita dutigú niipetire Jesús tiirére wedeseri tɔoyigu. Teeré tɔogú, deero jĩmasĩriyigu. Sĩquẽrã “Juan masãjĩyi” jĩyira.

8 Āpẽrã “Elías bauãjĩyi” jĩyira. Āpẽrã “tíatoru macãrã profetas menamacũ masãjĩyi” jĩyira.

9 Herodepe jĩyigu:

—Yũurã Juanyá dupure páatadutiwũ. Too docare ¿noã niigari cúã nocõrõ wedeseɣu?

Teero tiigú, Herodes Jesuré ñnadugamiyigu.

Jesús cinco mil ãmũãrẽ yaaré ecarígue

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 Jesús beserira coe, wedeyira cúã tiiáriguere. Too síro Jesús cúã dícare sɔowáyigu Betsaida macãpu.

11 Basocãpe tɔojãyira. Teero tiirã, cũãrẽ nɔnɔwáyira. Jesús cúãrẽ bo-cañe, “Cõãmacū dutiré basocápure niĩadacu” jĩrere wedeyigu. Diarecutirare netõnéyigu.

12 Ñamicapu niirĩ, cũũ buerá doce cũũ puto wáa, cũũrẽ jĩyira:

—Basocãre “nocõrõrã niĩã” jĩña. Pɔtogã niiré macãrĩpu, cãpũ niiré wiseripu yaaré, cãñirõ ãmaãrã wáaaro. Ānopú macã manirõpu niĩã, jĩyira.

13 —Múã cúãrẽ yaaré ecaýá, jĩyigu.

—Ësã sicamoquẽñepa pã, wai pũarãrã cɔoa. ¿Ësã cúã niipetirare yaaré sãĩbosára wáaro booite? jĩyira.

14 Ëmũã dícare bapaqueori, cinco mil watoa niyira. Jesús cũũ bueráre jĩyigu:

—Basocãre sicapõnaré cincuenta duidutiya.

15 Cúã teorora niipetirare duidutiya.

16 Jesús tee sicamoquẽñepa pãrẽ, wai pũarãrẽ née, ãmũãsepu ññamũõco, Cõãmacũrẽ usenire tico, pũatásã, cũũ bueráre basocápure batodutigu ticoyigu.

17 Niipetira yaa, yapijõãyira. Yaatoaari siro, doce piseri cúã yaadũaariguere seesãyira.

Pedro Jesuré “mũũ Cõãmacū beserigu niĩã” jĩrígue

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

18 Sicabũreco Jesús cũũ sesaro Cõãmacũmena wedeseɣu tiyigu. Cũũ buerá cũũmena niyira. Cúãrẽ sãĩñáyigu:

—¿Basocá “¿noã niĩ cūũ?” jĩĩ yũre?

¹⁹ Cũãre yũyira:

—Sĩquērã mũrē “Juan basocáre wãmeõtiri basocũ niĩqui” jĩĩya. Āpērã “Elías niĩqui” jĩĩya. Āpērã “tíatorũ macārã profetas menamacũ masãrigũ niĩgũ niĩqui” jĩĩya, jĩiyira.

²⁰ —¿Múâte “¿noã niĩ?” jĩĩ yũre? jĩiyigu.

Pedro yũyigu:

—Mũ Cõamacũ beserigu Cristo niĩã, jĩiyigu.

Jesús cũārē sããdarere wederigue

(Mt 16.20-28; Mr 8.3-9.1)

²¹ —Teerē āpērārē wederijãña, jĩiyigu Jesús—.

²² Yũ niipetira sõwārē bayirõ ñañarõ netõrõ niirõ tiĩadacu. Bũtoá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá yũre boorĩadacu. Sããdutiadacu. Cũã teero tiipacári, itiĩbareco siro masãgũdacu.

²³ Niipetirare jĩiyigu:

—Sĩcũ yũre padeó, nũndũgágũno cũũ boorõ tiidũgãrenorē tiidũjããrõ. Basocá cũūrē ñañarõ jĩipacári, yũre tũonũnũsearo. Teerē tiigũ, búrecoricõrõ curusare apagũ tiirõbiro niĩgũdaqui.

²⁴ Āpĩ sãārēre cuiũno yũre “masĩria” jĩĩgũ pecamerũ wãagũdaqui. Āpĩpé yũre “masĩã” jĩĩ, teewaramena cũūrē sãārĩ, yũmema catirucujãgũdaqui.

²⁵ Sĩcũ atibũreco maquē niipetirere wapatápacũ, cũũ yeeripũnarē tiidĩóri, cũũ cũoré dee tiĩadare niĩricu.

²⁶ Sĩcũ bobogũno yũre “masĩã” jĩĩdũgahegure, yée bueré maquērē “padeóa” jĩĩdũgahegure yũncã cũūrē “masĩriga” jĩĩgũdacu. Yũ niipetira sõwũ yũũ asibaterekena, yũũ Pacũ asibaterekena, ángeleamena pũtũaatĩgũdacu. Pũtũaatĩgũ, yũre bobosãrĩrigure yũncã cũūrē bobosãricu; yũre “masĩria” jĩĩrigure yũncã “cũūrē masĩria” jĩĩgũdacu.

²⁷ Yũũ aterėja diamacũrã jĩĩã: Sĩquērã ãnopũ niirã cũã diaadari sũguero, Cõamacũ dutiré cũãpũre niĩãdare atiri ññãadacu, jĩiyigu.

Jesús baurécũtire wasorĩgue

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Teerē cũũ wederi siro, sica semana netõrĩ, Jesús ãtãgũpũ Cõamacũmena wedeseũ mũãwayigu. Tiĩgũpũ wãagũ, Pedro, Santiago, Juanrē néewayigu.

²⁹ Cõamacũmena wedeseri, cũũya diapóã bauré wasojãyiro. Cũũye suti ãñũrõ butiré, bayirõ capemóre wãayiro.

³⁰ Pũarã ãmũã cũũmena wedeseyira. Moisés, Elías niiyira.

³¹ Asibaterekena bauáyira. Jesús diaadarere, Cõamacũ jĩĩrirobirora Jerusalenũ cũūrē wãaadare wedeseyira.

³² Pedro, cũũ menamacãrã wũgoá pũninetõpacari, ññayira. Wãcã, Jesús asibaterekena, cũũmena nucũrãrē ññayira.

³³ Jesumena niĩrĩra wãara tiirĩ, Pedro ãñũrõ wãcũripacũ, cũūrē jĩiyigu:

—Ĕsãrē buegũ, marĩ ãnopũ niirĩ, ãñũnetõjõãã. Itiãwiigã tiicó; sicawĩgã mũnya wii, apewĩgã Moiséya wii, apewĩgã Elíaya wii tiicó, jĩĩmiyigu.

³⁴ Cũũ wedeseũ tiirĩra, õme diĩátĩ, cũãrē tuubiátocojãyiro. Cũãrē õme tuubiári, cuijõãyira.

³⁵ Õme watoarũ sĩcũ wedeseri tũoyĩra:

—Āni yũũ macũ yũũ beserigu niĩ. Cũūrē tũoyã, jĩiyigu.

36 Wedeseari siro, Jesús sīcūrā niiyigu sáa. Teebarecorire cūū buerá cūā ñnariguere āpērārē wederiyira ména.

Jesús wātīrē wīmagūpūre niīarigūre cōāwionecorigue
(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

37 Apebárecope útāgūpū niīarira diijeári, paū basocá Jesuré bocayira.

38 Sīcū cūā watoarū niīgū bayiró būsarómena Jesuré wedeseiyigu:

—Ūsārē buegú, mūārē bayiró sāīā: Yūū macūrē ñnagū atiya. Sīcū niīgū niīi.

39 Wātī cūūpūre niīgú ñee, acaribiri tiīi. Ñaacūmu, tūnumecú, soboturi tiirucú. Cūūrē ñañarō netōrī tiīi. Duudūgárii.

40 Mūū bueráre “cōāwionecobosaya” jīīmiāwū. Cōāmasīriawā, jīīyigu.

41 Jesús cūārē jīīyigu:

—Múā yūūre padeorídojāā; ñañarā niīā. Yūū múāmena yoari niirucujārīcārē, padeoribocu. ¿Nocōrō yoari múāmena pōōtēōgūdari yūū? Mūū macūrē ānopē néeatiya, jīīyigu.

42 Wīmagū cūū pūto wáari, wātī cūūrē ñaacūmu, bayiró tūnumecúrī tiiyigu. Cūū teero tiirí, Jesús wātīrē witiwaduti, wīmagūrē netōné, cūū pacure wiyayígu.

43 Niipetira basocá Cōāmacū upatí macū peti tiīēñorere ññamanijōāyira.

Jesús cūūrē sīāādarere wedenemorigue
(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Niipetira niipetire cūū tiīariguere ññamanijōārī, cūū bueráre jīīyigu:

44 —Yūū ateréja diamacará jīīā; acabórijāña: Yūū niipetira sōwū āpērāpūre ticonogūdacu, jīīyigu.

45 Cūāpe cūū jīīariguere tuomasīriyira. Cōāmacū cūārē tuomasīhērī tiiyigu ména. Cūā Jesuré “wedequēñoña” jīīdūgapacara, cuira, jīīriyira.

¿Nii upatí macū niīi?
(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

46 Jesús buerá “¿nii marī watoare nemorō upatí macū niīi?” jīī wedesenūcāyira.

47 Jesús cūā wācūrere ññamasīyigu. Teero tiīgú, sīcū wīmagūrē cūū pūto nūcō,

48 cūārē jīīyigu:

—Sīcū “yūū Jesuré maīā; teero tiīgú, āni wīmagūrē boca maīgúda” jīī wācūboqui. Cūū teero wācūgū, cūūrē maīgú, yūūcārē maīgú tiīi. Yūūre boca maīgú, yūūre ticodiocorigucārē maīgú tiīi. Múā watoarū bári niīgú cūūrā niīi upatí macū, jīīyigu.

Marīrē cāmotáhegu marīrē tiīápugu niīi
(Mr 9.38-40)

49 Juan jīīyigu:

—Ūsārē buegú, sīcū mūū wāmemena wātīārē cōāwionecori ññāwū. Cūū marī menamacū mee niīāwī. Teero tiirá, cūūrē cāmotáawū, jīīmiyigu.

50 Jesupé cūūrē yūūyigu:

—Cāmotárijāña. Marīrē cāmotáhegu marīrē tiīápugu niīi, jīīyigu.

Jesús Santiagore, Juanrē tutirigūe

51 Jesús āmūāsepu māāwaadare niiatiri, cuiro manirō “Jerusalénpu wāagudu” jīīgū, quēnonūcāyigu.

⁵² Cũũ suguero ãpẽrãrẽ ticocoyigu. Cũã wáa, Samaria dita niirí macãpu jeamiyira, cũũ jeaadarore quẽnoãdara.

⁵³ Tiimacã macãrãpe Jerusalẽnpu Jesús wáari ññarã, cũũrẽ ñeedugariyira.

⁵⁴ Cũã teero tiirí ññarã, cũũ buerã Santiago, Juan jĩiyira:

—Ësã Òpũ, cũãrẽ sããdara, çãmũãse macã pecamerẽ diátidutiri boogári?

Profeta Elías teero tiiyigu,* jĩiyira.

⁵⁵ Jesús cũãrẽ ñña, tutiyigu:

—Múã wãcũrẽ Espiritu Santo wãcũrẽ ticoré mee niã.

⁵⁶ Yũũ niipetira sõwũ basocãre ñañarõ tiigú atiriwũ; cũãrẽ netõnégũ atigu tiiwũ, jĩiyigu.

Too síro apemacãpũ wáajõãyira.

Jesuré nũũdũgãmíraye queti
(Mt 8.19-22)

⁵⁷ Cũã maapu wáari, sícũ basocũ Jesuré jĩiyigu:

—Noo mũũ wáaro yũũ mũũrẽ nũũgũda. Mũũ buegũ niidugaga.

⁵⁸ Jesús cũũrẽ yũũyigu:

—Wáicũra cãñirẽ tutiri cõoóya. Minipõná põnacũtĩre sutiri cõoóya. Yũũ niipetira sõwũpeja cãñirõ cõoríã, jĩiyigu.

⁵⁹ Jesús ãpĩrẽ: —Jãmu yũũmena. Mũũrẽ yũũ buegũ niirí boogã, jĩiyigu.

Cũũpe yũũyigu:

—Òpũ, yũũ pacũ diari siro, yaatóagũpu, mũũmena wáagũda sũcã, jĩĩiyigu.

⁶⁰ Jesús cũũrẽ jĩiyigu:

—Yũũre padeohera diarirapu tiirõbiri niitoaya. Cũã basiro cãmerĩ yaaáro. Mũũre Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre niãdarere wedegu wáaya, jĩiyigu.

⁶¹ ãpĩpẽ jĩĩiyigu:

—Ësã Òpũ, yũũ mũũrẽ nũũgũda, mũũ buegũ niidugagu. Yáa wii macãrãrẽ “wáagu tiia” jĩĩgũ wáasuguma.

⁶² Jesús cũũrẽ jĩiyigu:

—Sícũ cũũ paderere padepacu, apeyenó wãcũgũ, ãñũrõ tiiríqui. “Cõãmacũ dutirere tiigũda” jĩĩpacũ, apeyenó wãcũgũ, dee tiigũdũ niiridojã, jĩiyigu.

10

Jesús setenta y dos basocare wededutigu ticocorigue

¹ Too síro Jesús ãpẽrã setenta y dos beseyigu. Cũãrẽ pũarãcõrõ dícu ticocoyigu. Niipetire macãĩpu cũũ wáaadaropũ cũũ suguero ticocoyigu.

² Cũãrẽ wedeyigu:

—Pau peti yũũre padeoãdara niicua. Pũarãgã yéere wedeadarapeja niĩya. Teero tiirã, Cõãmacũrẽ ãpẽrã yéẽ maquẽrẽ wedera wáaadarare bayiró sãñã.

³ Múã wáaya. Yũũ múãrẽ quiorópũ ticocogu tiia corderoare yáíwa watoapu ticocogu tiirõbiri.

⁴ Múã wáara, wasopo, niyeru sããriipo, sapatu apebã néewarijãña. Maapu putuánucã, ãpẽrãména wedeserijãña.

⁵ Múã wiiipũ sããwara, tiiwí macãrãrẽ ãñũdutira, jĩĩsugueya: “Cõãmacũ múãpũre ãñũrõ niirecutire ticoaro”.

⁶ Tiiwí macãrã ãñũrõ niirecutirere cõoátã, múã ãñũdũtire teerora wáaadacu. Cũã ãñũrõ niirecutirere cõoríatã, teero wáaricu.

* 9:54 2 Reyes 1.9-16.

7 Múã jeari wiira p̄tuáya. Cúã yaarére, cúã s̄nirére cúãmena yaa, niijãña. Paderáno cúã paderémena wapatá, yaamas̄ya. Apeyé wiseripú niirã wáarijãña.

8 Múã macãp̄u jeari, too macãrã bocari, cúã ecarére yaaya.

9 Tiimacãp̄u diarecutirare netõnéña. “Cõamacũ dutiré mar̄ip̄ure niĩadare jeaatitooa” j̄i wedeya cúãrẽ.

10 Apetó tiirã, apemacãp̄u jeari, too macãrã bocaribocua. Teero tiirí, macã decoru wáa, biiro j̄iñña:

11 “Múãya macã maquẽ dita ùsãye d̄uporip̄u túaariguere páabatecõãã. Múã wapa c̄orére ãñorã, teero tia”, j̄iñña. Cúãrẽ j̄iñnemoña: “Múã ateré mas̄ña: Cõamacũ dutiré múãp̄ure niimiadare jeaatitoamiãyu”, j̄iñña.

12 Ȳũre tuoyá: Cõamacũ basocáre wapa tiiadari bureco jeari, tiimacã macãrãrẽ Sodoma macãrãrẽ tiiriro nemorõ ñañarõ tiinóadacu, j̄iñyigu.

Jesuré padeohére macãrĩ macãrãye queti

(Mt 11.20-24)

13 Jesús apyé macãrĩ macãrãrẽ j̄iñyigu:

—Bóaneõrã niĩã múã Corazín, Betsaida macãrĩ macãrã. Ȳũ tutuaremena tiĩñoriguere iñarira niipacara, wasoridõjãã. Tiro, Sidón* macãrĩp̄u ȳũ tiĩñõãtã, máata tee macãrĩ macãrã cúã ñañaré tiirére wãcũpati, wasotóaboj̄ya. Cúã wãcũpatirere ãñorã, wãcũpatire suti† sãña, nit̄ip̄u duiboj̄ya.

14 Cõamacũ cũũ basocáre wapa tiiadari bureco jeari, Tiro, Sidón macãrã nemorõ múãp̄ere ñañarõ tiigúdaqui.

15 Múã Capernaum macãrã “Cõamacũ p̄utop̄u ãñurõ m̄uãwaadacu” j̄i wãcũmicu. Wáaricu. Pecamep̄u diiwáadacu, j̄iñyigu.

16 Cũũ bueráre wedenemoyigu:

—Múã buerére tuogúno ȳũre tuogú tiii. Múãrẽ boohéguno ȳũre boohégú tiii. Ȳũre boohéguno ȳũre ticodiocorigucãrẽ boohégú tiii, j̄iñyigu Jesús.

Jesús ticocorira setenta y dos coerígue

17 Jesús ticocorira setenta y dos useniremena coerã, j̄iñyira:

—Ësã Òp̄u, wãtĩãcã ùsã m̄ũ wãmemena dutiri, ùsã dutirobirora tiíawã, j̄iñyira.

18 Jesús cúãrẽ j̄iñyigu:

—Satanárẽ b̄upo wããyoro tiiróbiro ùm̄uãsep̄u ñaadiatiri iñawũ.

19 Ȳũ múãrẽ tutuarere ticotoawũ, ãñããrẽ, cutiapare cutapéoaro j̄iñgũ; niipete Satanás tutuarere netõnucããrõ j̄iñgũ. Múã teeré tiirí, múãrẽ merẽã wáaricu.

20 Wãtĩã múã dutirobirora tiiré dícure usenirijãña. Cõamacũ p̄utop̄u múã wãme “jótunorira niĩã” j̄iñrĩ, useniña, j̄iñyigu.

Jesús cũũ Pacure usenire ticorigue

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

21 Toorã Jesús Espiritu Santo usenire ticorémena cũũ Pacure j̄iñyigu:

—Pacu, m̄ũ ùm̄uãse, atiditã Òp̄u niĩã. “Ësã mas̄inetõnucãã” j̄iñrãrẽ m̄ũyere mas̄rĩ tiirã; wĩmarã tiiróbiro m̄ũyere mas̄idugarapere teeré mas̄rĩ tia. Teeré m̄ũ teerora wári boocú. Teero tiigú, m̄ũrẽ usenire ticoa, j̄iñyigu.

22 Too síro basocápere j̄iñnemoiyigu:

* 10:13 Tiro, Sidón macãrã apyé macãrĩ macãrã nemorõ ñañanetõjõãã niyira Jesús niiritore.

† 10:13 Wãcũpatire sutire yooména suare suti niyiro.

—Yuu Pacu niipetire masĩreरे yuure ticowi. Cũ sĩcũrã yuu niirecutirere masĩ. Yuupecã sĩcũrã cũ niirecutirere masĩã. Yuu masĩreरे ticonorã cũrẽ masĩcua, jĩiyigu.

²³ Cũ buerãre ñña, cũã sesarore jĩiyigu:

—Mũãpeja yuu tiirere ññãĩrã, useniã.

²⁴ Yuure tuoyã: Pau profetas, teero biiri õpãrã mũã ññarere ññadugamiyira. Ññaririra niiwã. Mũã tuorere tuodugamiyira. Tuorĩrira niiwã, jĩiyigu.

Samaritanoã yu ãñugã

²⁵ Sĩcũ Moises jóarigue buegũ wãmuncãiyigu. Jesurẽ merẽã yuuri boogũ, sãĩñãiyigu:

—Basocãre buegũ, ¿yuu ñeenõ tiigũdari, catirẽ petihere buadugãgu? jĩiyigu.

²⁶ Jesús cũrẽ yuuyigu:

—¿Moisere dutirẽ cũũrigueru deero jóanoĩto? ¿Muu teerẽ buegu, deero tuo? jĩiyigu.

²⁷ Cũpe yuuyigu:

—Biiri jóanoã: “Cõãmacũ marĩ Õpãrẽ maĩñã. Niipetire muu yeeripũnamena, muu tutuaremena, muu wãcũrẽmena cũrẽ maĩñã. Muu basiro maĩrõ tirõbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñã”, jĩã, jĩiyigu.

²⁸ Jesús cũrẽ jĩiyigu:

—Muu diamacũ peti yuua. Muu teerẽ tiigũ, catirẽ petihere buagũdacu.

²⁹ Cũpe “yuu Moiserẽ dutirẽ cũũriguere tiipetia” jĩ wãcũdugãgu sãĩñãiyigu:

—¿Noã niĩ “ãpẽrãcãrẽ maĩñã” jĩnorã? jĩiyigu.

³⁰ Jesús atequetimẽna yuuyigu:

—Sĩcũ Jerusalen niĩarigu Jericõru búawagu tiiyigu. Maarũ wãari, yaarẽpira cũrẽ ñee, cũũ nẽwarere ãmajã, sutirẽ tuuwenejã, pãasĩãcũ, wãajõãyira.

³¹ Sĩcũ pai tiimãpũ búawagu tiiyigu. Wãa, cũrẽ ññabua, aperopẽ sodea, netõjõãiyigu.

³² Cũũ siro levita basocu toopũra jeayigu. Cũũcã cũrẽ ñña, aperopẽ sodea, netõjõãiyigu.

³³ Sĩcũ samaritanoã yu tiimãpũra búawagu tiiyigu.† Cũũrẽ ñña, bóaneõ ññagũ,

³⁴ cũũ pũtorũ jea, cũũ cãmire vinomena cose, usemena ucoti, suti caserimena dũdũa tiiyigu. Túajea, cũũ pesarigu burro sotoaru nẽrepeo, nẽejõãiyigu. Basocã wãara cãnirĩ wiiru cũrẽ nẽjea, coteyigu.

³⁵ Apebũreco cũũ wãadari sũguero, pũaquĩ niyeruqui nẽewioneco, tiiwĩ dutigũre ticogu, jĩiyigu: “Cũũrẽ ãñurõ coteya. Muu cũrẽ cotegu, muu ye niyerumena tiinemorĩ, nemoatigu, wapatigũda”, jĩiyigu.

³⁶ Jesús sãĩñãiyigu:

—¿Niipẽ yaarẽpira cãmítuarigũre maĩyĩri?

³⁷ Cũpe yuuyigu:

—Cũũrẽ bóaneõ ññarigũpe, jĩiyigu.

—Mũncã teerora tiigũ wãaya, jĩiyigu Jesús.

Jesús Marta, Mariãya wiiru niirigue

³⁸ Cũã maarũ wãara, sicamacãgãru jeayira. Sĩcõ Jesurẽ boca, cãnirõ ticoyigo. Coo wãmecũtiyigo Marta.

³⁹ Coo bayio wãmecũtiyigo Mariã. Coo Jesús wedeserere tuogõ, cũũye dũpori pũtogãru duiyigo.

† 10:33 Judĩa samaritanoãrẽ sũna niyira. Cũã cãmẽrĩ tiipuriyira.

⁴⁰ Martape pee paderé cɔojǵō, bayiró wācūyigo. Coo Jesús puto wáa, jǵyigo: —Ōpū, yuu bayio padejudyāyo. ¿Muu teeré ñnari? Yũre tiápudutiya, jǵyigo.

⁴¹ Jesús coore yuuyigu:

—Marta, muu pee tiirére bayiró peti wācūjāā;

⁴² sicawāmerā ɸputí maquē niia. María añuré petire beseyo. Āpērā teeré ɛmamasīricua, jǵyigu.

11

Cōāmacūrē sāiré
(Mt 6.9-15; 7.7-11)

¹ Sicabureco Jesús aperopú Cōāmacūmena wedeseḡu tiiyigu. Wedesetoari, sīcū cūu bueḡu jǵyigu:

—Ēsā Ōpū, Juan cūu buerére nɔnɔrārē Cōāmacūmena wedeserere bueyigu. Muucā ūsārē bueya, jǵyigu.

² Jesús yuuyigu:

—Múā Cōāmacūmena wedesera, biiro jǵña:

Ēsā Pacu ūmuāsepu niigú, muurē quioníremena padeoáda.

Muu dutiré ūsāpɔre niādare jeaaro.

Ēmuāse macārā muu booré dícure tiicúa; atibúreco macārācā teerora tiáaro.

³ Ēsārē bárecoricōrō yaaré ticoya.

⁴ Niipetira ūsārē ññarō tiiráre ūsā acabóa. Teero tiigú, muucā ūsā ññarē tiiré acabóya.

Jǵcōāsārenorē cāmotáya.

Ēsārē ññarō wáari jǵgú, netōnéña, jǵña, jǵyigu.

⁵ Jesús jǵnemoyigu:

—Apetó tiigú, sīcū múā tiiróbiro niigú cūuya wedeḡuya wiipu ñami decopu wáa, jǵboqui: “Yáa wedeḡu, itiága pā yũre wasoya.

⁶ Yuu menamacū aperopú wáaḡu yáa wiipu jeaawī. Cūūrē ecaré cɔoríḡa”, jǵboqui.

⁷ Āpípe wii pɔpeapu yuubɔqui: “Yũre potocōrijāña. Sope biajānoāwū. Yuu pōnamena yuu cānirōpu cānigú tiia. Muurē wāmunucā, ticogu wáamasīriga”, jǵboqui.

⁸ Yũre tɔoyá: Cūuya wedeḡu niipacari, wāmunucā, ticogu wáariqui. Potocōnemorijāārō jǵgú, wāmunucā, cūu boorcōrō ticogu wáaqui.

⁹ Yũre tɔoyá: Múācā Cōāmacūrē sāiré. Sāirí, cūu múārē ticogudaqui. Āñurére āmaārā tiiróbirora sāirucújāña. Sāirucújārā, buaadacu. “Sope pāōña yũre” jǵgú tiiróbiro sāidúrijāña. Sāidúheri, “jáu” jǵgūdaqui.

¹⁰ Sāigūno cɔogúdaqui. Āmaāḡūno buagúdaqui. “Pāōña” jǵgūno pāōnogúdaqui.

¹¹ Múā pōna yaaré sāirí, ūtāpere ticoricu. Wai sāirí, añarē ticoricu.

¹² Cārēquē diye sāirí, cutiapare ticoricu.

¹³ Múā ññaré tiirá niipacara, múā pōnarē añurére ticomasīā. Marí Pacu ūmuāsepu niigúpe nemorō añuré ticomasīqui. Cūūrē sāirārē Espíritu Santore ticogudaqui, jǵyigu.

Jesuré “Satanás tutuaremena wātīārē cōāqui” jǵ wedesārigue
(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

14 Jesús wātīrē cōāwionecogu tiiyigu. Wātī basocāre wedeseheri tiiyigu. Cūū witiwaari siro, basocá wedesejōāyigu. Teeré basocá ñnamanijōāyira.

15 Sīquērā jīiyira:

—Ñni wātīārē dutigú Beelzebú tutuaremena wātīārē cōāwionecoi, jīimiyira.

16 Āpērā “¿niirōrā cūū Cōāmacū ticodiocorigu niī?” jīrā, cūūrē Cōāmacū sīcūrā tiimasīrere tiīñodutimiyira.

17 Jesupé cūā wācūrere masījīgū, cūārē jīiyigu:

—Sicadita macārā sīcārōmēna niīhērā, cūā basiro cāmerīquērā, tiidita macārā petijōācua. Sicawīi macārā sīcārōmēna niīhērā, cūācā petijōācua.

18 Satanās cūūrē padecoterare cōāwionecori, cūū dutiré petijōāadacu. Múā yūre “Beelzebú tutuaremena wātīārē cōāwionecoqui” jīā.

19 Teero jīātā, múā buerere nūnūrā wātīārē cōāwionecora, ¿noā tutuaremena cōāwionecogari? Cūārē sāñārā wáaya. Múā wisirere cūā ēñōādacua.

20 Yū Cōāmacū tutuaremena wātīārē cōāwionecoījīgū, ateré múārē wedea: Cōāmacū dutiré basocápure niīadare jeatoaa.

21 ‘Sīcū tutuagu pee besumena cūūya wiire coteri, cūūyere merēā tiirícua.

22 “Ate pee besumena añuniādacu” jī wācūpacari, āpī nemorō tutuagu ati, cūūrē netōnūcāqui. Cūūye besure ēma, cūūyere née, cūū menamacārārē batojāqui, jīiyigu.

Jesús jīinmoyigu:

23 —Yūre boohégū yūre ññatutigu niī. Yūre tiīápuhegu yūre nūnūdugárare cāmōtāgu niī.

Wātī basocápure coesāwarigüe queti (Mt 12.43-45)

24 Wātī basocápure niīarigu witiwagu, basocá manirōpū wáyigu cūū niīadaro āmaāgū. Buaríyigu. Buarí, “yū witiatiriropū coesāwaguda sūcā” jī wācūyigu.

25 Jeagu, joaári wii, añūrō quēnoāri wii tiiróbiro buajeayigu basocápure.

26 Too síro wáa, siete wātīā cūū nemorō ñañārārē “atiya múācā” jīiyigu. Cūā niipetira basocápure sāāwa, niiyira. Basocápe cūā teero tiirí, nemorō ñañārō netōyigu, jīiyigu.

Jesús usenire maquērē wederigüe

27 Jesús teeré wedeseri, sīcō numiō basocá paū watoapū niigō bayirō busurōmena cūūrē wedeseyigo:

—Múārē pōnacatí masōrigo añūrō usenico, jīiyigo.

28 Jesupé coore jīiyigu:

—Nemorō usenicua Cōāmacū wedesere tuo, cūū dutirere tiirápeja, jīiyigu.

Jesuré tiīñodutimirigüe (Mt 12.38-42; Mr 8.12)

29 Jesús cūū puto paū peti neārā tiirí, wedesenūcāyigu:

—Múā atitō macārā ñañarē tiirā niīā; Cōāmacū sīcūrā tiimasīrere ññadugacu. Jonás tiirigüe tiiróbiro niiré dícare ññadacu.

30 Nínive macārā cūū tiirigüere ññarigüe tiiróbiro múā yū niipetira sōwū tiirere ññadacu.

31 Saba dita macārā ōpō yoaro macō atiyigo Salomón masīrere tuogó atigo. Múāpe ānopú Salomón nemorō masīgārē tuoré peti tuo jāā. Teero tiigú,

Cōāmacū cūū basocāre wapa tiiadari bareco jeari, múā coo tiiróbiro tuorírigue wapa múārē pecamepu cōāgūdaqui.

³² Nínive macārācā Jonarē tuorā, wācūpati, wasoyíra. Múāpe ānopú Jonás nemorō masígārē tuoré peti tvojāā. Teero tiigú, Cōāmacū cūū basocāre wapa tiiadari bareco jeari, múā cūā tiiróbiro tuorírigue wapa múārē pecamepu cōāgūdaqui.

Sīāwócoriga

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Basocā sīāwócorigare sīāāri siro, bauhéropu dūporiya; moocūricua. Teero tiiróno tiirā, ūmūārōpu péoya, toopú sāājeara īñaārō jīrā.

³⁴ Capeari múāye ōpūērīrē sīāwócoriga tiiróbiro niīā. Múā capeari āñurī, āñurō īñaādacu; āñurō tuomasīādacu; ñañaātā, īñaricu; tuomasīricu.

³⁵ Aterē tuomasīrō booa: Múā “āñurō īñaā” jīpacara, āñurō īñaribocu.

³⁶ Múā āñurō īña, āñurō tuomasīdugara, āñurō tuomasīādacu. Sīāwócoriropu niirā tiiróbiro āñurō īñaādacu, jīiyigu.

Jesús Moisés jóarigue buerā tiirécūtire wederigue

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesús wedeseari siro, sicū fariseo basocu cūūya wiipu yaadutigu sūowáiyigu. Jesús sāāwa, yaagudu jeanuāiyigu.

³⁸ Fariseo basoca cūā yaaadari suguero, cūā ñecūsūmuā tiimúāatiriguere padeorā, wāmocoseoa, yaayira. Jesupé cūā tiirucúrobiro tiiriyigu. Fariseo basocu cūū teero tiiri īñagū, īñamanijōāiyigu.

³⁹ Marī Ōpū cūūrē jīiyigu:

—Múā fariseo basoca āpērā īñacoropu dícu āñurō tiia. Baparí sotoápu dícu coseárigue tiiróbiro niīā. Popeapuē múā āpērāyére ēmaré, apeyé ñañarē dadanetōjōāā.

⁴⁰ Múā tuomasīrido jāā. Sotoā maquērē tiirígura popea maquēcārē tiirígu niīwī.

⁴¹ Múā popeapu āñurā niidugara, bóaneōrārē ticoya. Teeré tiirā, popeapu coserā tiiróbiro niīādacu.

⁴² Bóaneōrā niīā múā fariseo basoca. Múā oteré metāgārē “menta”, “ruda” wāmecūtire, teero biiri niipetire yaaré sitiañúre tiirénorē seenéō, opaquērī tiicú. Pūamóquēñequērī cuorā, sicaquē Cōāmacūwiipu néewa, “γῆν Cōāmacūrē ticoré niīā” jīī, pairé ticocu. Teero tiipacára, diamacú maquērē tiiría; Cōāmacūrē maíría. Múā oterére cūūrē ticorucurobirora tee uputí maquēcārē tiiró booa.

⁴³ Bóaneōrā niīā múā fariseo basoca. Múā nearé wiseripupe suguero maquē duirépu dícu duidugaa. Macā decopu quioníremena āñudutiri booa.

⁴⁴ Bóaneōrā niīā múā Moisés jóarigue buerā, teero biiri múā fariseo basoca. Tiiditōrepira niīā. Múā masācoperi bauhére coperi tiiróbiro niīā. Teecoperi sotoa basocá netōwára, popeapu bóarere masīriya, jīiyigu.

⁴⁵ Sicū Moisés jóarigue buegú jīiyigu:

—Basocāre buegú, mūū teeré jīīgū, ūsācārē ñañarō jīīgū tiigá.

⁴⁶ Jesús cūūrē jīiyigu:

—Bóaneōrā niīā múā Moisés jóarigue buerācā. Āpērārē tiipōtēōña manirére tiidutía. Teeré tiidutípacara, múāpe tiiría.

⁴⁷ Bóaneōrā niīā múā. Múā profetaye masācoperi sotoapu āñurē wiserigā tiinucōā. Cūārēna múā ñecūsūmuā sīāyira.

48 Cúã sīāríguere múã tiirémēna “újū, masīā; añunetōjōãã” jīrā tiia. Cúã sīāyira; múãpe wiserígā tiinucōã.

49 ‘Cōāmacū cūū masīrémēna jīyigu: “Yñu profetare, yēe maquērē wedeadarare ticocoguda. Sīquērārē sīāādacua. Āpērārē ñañarō tiidugāra, cúã wáaro nñuādacua”, jīyigu.

50 Teero tiirá, atibúreco nucārīpu profetare sīānucāyira. Paure sīāyira. Múã atitō macārāpu cúã teero tiiríguere wapa cūoa.

51 Abelre* sīāríguere tēe Zacariare† sīāríguere múã wapa cūoa. Zacariare sīāyira Āñurī Tatia sīāwaro pūtopu. Yñu aterēja diamacūrā jīã: Múã atitō macārāpu cúã teero tiiríguere wapa cūoa.

52 ‘Bōaneōrā niīã múã Moisés jóarigue buerá. Múã “āpērā Cōāmacāye queti jóaripūrē buerijāārō” jīi wācūcu. Teero wācūpacara, tiipūrē añurō bueria. Tiipū maquērē masīdugarare cāmotājāã, jīyigu.

53 Jesús wáari, Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca bayirō cúayira. Pee cūūrē sīāñā potocōnucāyira.

54 Cūū merēã yñuri boomíyira, wedesāãda jīrā.

12

Jesús fariseo basoca jīditoremena buerére wederigüe

1 Basocá pañ peti Jesús pūtopu neāyira. Pañ niijīrā, cāmerī cutadiyóyira. Jesús cūū buerá dícuere wedesugueyigu:

–Fariseo basocaye pā pūuri tiirére tūomasīrō booa. Tee jīditoremena padeoré niicu.

2 Bauhéropu niiré bauádacu. Īñahērōpu tiiré masīnoādacu.

3 Teero tiirá, ñamīpu āpērā tuohéropu jīrigue niipetira tuocóropu wedenoādacu. Wīi poeapū yayíóropu jīrigue wīi sotoāpu niipetira tuocóropu bayirō busurómena wedenoādacu.

¿Noārē cuiro booi? (Mt 10.28-31)

4 ‘Múã yñu menamacārā, yñure tuoyá: Basocāre sīārārē cuirijāña. Múāye ōpūñīrē sīāñi siro, múārē deero tii masīricua.

5 Yñu múārē “¿niipére cuiro booi?” jīi wedeguda: Sīcū dícu múã catirére petiri tii, pecamerucārē cōāmasī. Yñure tuoyá: Cūū docare cuiya.

6 ‘Pñaquigā niyeruquirigāmena sicamoquēñerā minipōnágā sīñōã. Cúã waramanīpacari, Cōāmacāpe cúācōrōrē Īñanñusei.

7 Múāye póarire “noquē pee niīã” jīimasījāqui. Teero tiirá, cuirijāña. Múã pañ minipōnā nemorō wapa cutíra niīã.

Basocá ĩñacoropu “Jesucristore padeóa” jīrigüe (Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 Yñure tuoyá: Basocá ĩñacoropu sīcū yñure “padeóa” jīgúrē yñu niipetira sōwūcā ángelea ĩmñāse macārā ĩñacoropu “yñure padeogúra niīi” jīi wedeguda.

9 Basocá ĩñacoropu sīcū yñure “cūūrē padeogú mee niīã” jīgúrē yñucā ángelea ĩñacoropu “yñure padeogú mee niīi” jīgūda.

10 ‘Sīcū niipetira sōwūrē ñañarō wedesepacari, Cōāmacū acabógudaqui. Espírītu Santore ñañarō wedeseripereja, acabóriqui.

* 11:51 Génesis 4.8. † 11:51 2 Crónicas 24.20-22.

11 'Āpērā múārē wedesāadacua. Judíoa neárē wiseripɩ, queti beserí basoca pɩtopɩ, dutirá pɩtopɩ múārē néewari, “¿deero yuɩadari; deero jĩádari?” jĩ wácũhêrārā wáawa.

12 Múá wedeseadarere Espírítu Santo múārē masírĩ tiigúdaqui, jĩyigu Jesús.

Basocá pee cɔogúye queti

13 Sícũ basocá watoapɩ niigú Jesuré jĩyigu:

—Basocáre buegú, úsã pacɩ diagɩ cũúriguere yuɩ sɔwũ cɔoquí. “Mɩɩ baiyére ticoya”, jĩbosaya cũúrē.

14 Jesús cũúrē jĩyigu:

—Yuɩ múārē queti beserí basocɩ, múáyere batogɩ atirigɩ mee niã, jĩyigu.

15 Basocáre jĩyigu:

—Āñurɔ tiiyá. Apeyeré boonemósárijarɔ booa. Múá cɔoré, pairó niipacaro, múārē catiré ticonemoricu, jĩyigu.

16 Cũú wácúremena ate queoré wedeyigu.

—Sícũ pee apeyé cɔogú niyigu. Cũúya ditapɩre pee ote dɩcacɩtiyiro.

17 Cũú wácúyigu: “¿Deero tiigúdariye yuɩ? Ate oteré dɩcare ĩñanorɔ maniã”.

18 Cũú basiro jĩyigu: “Biiri tiigúda: Yuɩ yaaré ĩñanore wiserire wee-batédioco, nemorɔ pacawiseri tiigúda. Tee wiseripɩ niipetire ote dɩcare, apeyé yuɩ cɔorére ĩñanogúda.

19 Túajea, yuɩ basiro jĩgúda: ‘Peecámarĩ maquē niĩadare ĩñanotoaa. Teero tiigú, yeerisã, boseya, síni, useni tiigúda’”, jĩ wácúmiyigu.

20 Cõãmacũ cũúrē jĩyigu: “Mɩɩ tɩomasíridojãã. Mecũã macã ñamirã dia-jõãgúdacu. Mɩɩ ĩñanorigue āpērārē pɩtuáadacu”, jĩyigu.

21 Teerora wáaa sícũ Cõãmacũrē wácũhêgũ cũúye niĩadarere seenéɔ cɔogúre. Cõãmacũ ĩñacoropɩre bóaneɔgũ peti niiqui, jĩyigu.

Cõãmacũ cũú põnarē cotequi

(Mt 6.25-34)

22 Jesús cũú bueráre jĩyigu:

—Teero tiigú, múārē ateré wedea: Múá niirecatirere wácũpatirijãña. “¿Ñeenó yaaadari; ñeenó sãñãadari marĩ?” jĩ wácũpatirijãña.

23 Marĩ catirépe yaaré nemorɔ wapacutía. Maríye ðpũúrĩpe suti nemorɔ wapacutía.

24 Minipõná maquērē wácũña ména. Cũã oteriya. Oteré dɩca seeríya. Yaaré ĩñanore wiseri cɔorícua. Teero cɔorĩpacari, Cõãmacũ cũúrē yaaré ticoquí. Múápe minipõná nemorɔ wapapacánetõncãã.

25 Múá bayiró wácũpatira, bucuánemoricu.

26 Múá teero wácũpatipacara, tee búri niirere tiimasírria. Teero tiimasírripacara, ¿deero tiirá pee wácũpatii?

27 Coori macãncũ maquērē wácũña. Tee booró wiicú. Paderipacaro, suti suaripacaro, suti ãñurē sãñaré tiiróbiro baua. Teero biipacari, yuɩ ateré jĩã: Salomón suti ãñurē peti sãñapacu, coorire sícãrĩbíriyigu.

28 Sicaburecora tee catia; apebúreco síniáriguere boea; too síro sóejãnoã. Cõãmacũ teecorire ãñurē suti sãñarɔ tiiróbiro bauri tiii. Nemorɔ múápereja ãñurɔ cotequi. Múá péerogã padeoré cɔorá niã.

29 Múá yaaadarere, múá síniádarere wácũpatirijãña.

30 Niipetire dita macãrã Cõãmacũrē padeohéra tee niipetirere wácũpatiya. Marĩ Pacɩ ãmuãsepe niigú múá boorénorē masĩtoai mée.

31 Múãpe Cõamacũ dutiré múãpure niĩadarere boosuguéya. Teero tiirí, múãrẽ dusarére ticogũdaqui.

Apeyé ãmũãsepũ niiré
(Mt 6.19-21)

32 Múã yáara oveja tiiróbiro niĩã. Múã paũ niiripacara, cuirijãña. Múã Pacũ cãũ dutiré múãpure niĩadarere múãrẽ jeari bootóai méé.

33 Múã cwoerére dúa, bóaneõrãrẽ ticoya. Ɛmũãse maquẽ Cõamacũye niĩadarere padeya. Teero tiirí, ãmũãse maquẽ múã wapatãre petirícu. Ɛmũãsepũ múãye niiré petiría. Toopãre múãyere yaamasĩricua. Butuacã teeré túamasĩricua.

34 Ɛmũãsepũ múãye niirí, Cõamacũye dícuere wãcũãdacu.

Jesús “múã ãñurõ yueya” jĩrìgue

35 Múã ãñurõ quẽno, suti sãña, sãwócoriga sã, yuerá tiiróbiro niĩña.

36 Padecotera ãñurã tiiróbiro tiiyá. Cũã õpũ wãmosiari bosebureco wáarigu putãajeagu, sworí, máata pãõsõnecoadã jĩrã, cotecua.

37 Padecotera ãñurã cũãrẽ dutirére tiirucúcu. Teero tiirã, cũã õpũ putãajeari, usenicua. Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Cũã õpũ basirora cũãrẽ yaaré batogũdu quẽnogũdaqui. “Yaaadara jeanuãña” jĩ, cũãrẽ batogũdaqui.

38 Nami deco, bóeri, cãũ putãajeari, cãũ dutirére tiirã, useniãdacua.

39 Wii õpũ “tii hora niirí, yaarépigu jeagũdaqui” jĩ masĩgũ, cãñiríboqui. Cũãya wiire pãõsãrĩ jĩgũ, cãmotáqui.

40 Múãcã ãñurõ yueya. Múã wãcũhẽritabe, yũũ niipetira sõwã putãaatigũdacu, jĩyigu.

Parã dutibosaramena queoré
(Mt 24.45-51)

41 Pedro sãĩñáyigu:

—Ɛsã Ɔpũ, ¿mũũ teeré ãsã dícuere wedegu tiirãrĩ, o niipetirare wedearĩte? jĩyigu.

42 Jesús queorémena yũuyigu:

—Sícũ ãmũ ãñurõ masĩgũ cãũ õpũyere ãñurõ dutibosagu niiqui. Múã cãũ tiiróbiro niĩña. Cãũ õpũ aperopã wáagu, cãũrẽ jĩqui: “Yáa wii macãrãrẽ bárecoricõrõ yaaré ticoya”, jĩiqui.

43 ãñurõ dutibosagu cãũrẽ dutiariguere tiirucúqui. Teero tiigã, cãũ õpũ coerí, useniqui.

44 Yũũ ateréja diamacúrã jĩã: Cũũ ãñurõ tiiré wapa cãũ õpũ niipetire cãũ cworére dutibosagu sõnecogũdaqui.

45 Ɔpĩrẽ “yũũ õpũ máata coeriqui” jĩ wãcũgũ, ñañarõ tiiqui. Padecotera ãmũãrẽ, numiãrẽ ñañarõ tiinucãqui. Boseya, sĩni, cũmujãqui.

46 Cãũ õpũ cãũ wãcũhẽritabe, coegũdaqui. Cãũ dutiriguere tiiririgue wapa bayiró ñañarõ tiigũdaqui. Cõamacũrẽ padeohéhare cõãrìropũ cãũrẽ cõãgũdaqui.

47 Ɔpĩ dutibosagu cãũ õpũ boorére masĩpacũ, ãñurõ quẽno, iñacoriqui. Cãũ dutiariguere tiiriqui. Teero tiigã, bayiró tãnanógũdaqui.

48 Ɔpĩrẽ cãũ õpũ boorére masĩhẽgã, boohérenorẽ tiijãqui. Teero tiigã, péerosãñurõ tãnanógũdaqui. Pee masiré ticonogũ nemorõ wapasénogũdaqui. Teero biiri “nemorõ ãñurõ tiigũdaqui” jĩnogũ nemorõrã “teero tiiró booa” jĩnogũdaqui.

Jesuré padeoré wapa cãmerĩ tuuducáwaadacua
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Yũũ atibúrecopũ basocá ñañaré tiirére cõãgũ atiwũ ñañarére sóecõãrõ tiirõbiro. Mecütigãrẽ basocá ñañaré tiirére cõãnoãrirapũ niirĩ tiitõadugamiga ñañarére sóecõãre tiirõbiro.

⁵⁰ Yũũre ñañarõ netõrõ niirõ tiaa ména. Yũũ ñañarõ netõãdarere wãcũgũ, bayirõ wãcũpatia.

⁵¹ “Atibúrecopũre ãñurõ niirecutire maquẽrẽ néeatigu tiiquĩ”, ¿jĩĩ wãcũĩ múã yũũre? Teeré néeatigu mee tiiwú. Cãmerĩ tuuducáwarere néeatigu tiiwú.

⁵² Mecũãmena sicamoquẽñerã sicawii macãrã cãmerĩ tuuducáwaadacua. Ìtĩãrã pũarãmena ññadugariadacua. Pũarã ìtĩãrãmena ññadugariadacua.

⁵³ Pacũ macũména ññadugarigũdaqui; macũ pacũména ññadugarigũdaqui. Paco macõména ññadugarigodaco; macõ pacoména ññadugarigodaco. Mañecõ coo macũ numoména ññadugarigodaco; macũ numo mañecõména ññadugarigodaco, jĩiyigu Jesús.

Atibúreco wáarecutire
(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Jesús basocãre jĩĩnemoyigu:

—Oco ñiimúãtari, “oco peaadaro tia” jĩã. Múã jĩãrirobirora oco peaa.

⁵⁵ Muĩpũ bayirõ asimúãtari, “mecũã cũmaãdaro tia” jĩã. Múã jĩãrirobirora cũmaã.

⁵⁶ Múã tiiditõrepira niia. Atiditã maquẽ, teero biiri ãmuãse maquẽ ññarã, “biiro wáaadacu” jĩĩmasĩã. Teero masĩpacara, atitõ wáarepere ññarã, “biiro jĩĩdũgaro tia” jĩĩmasĩridojãã.

Mũũrẽ wedesãgũdũre “quẽnocõ” jĩĩña
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Múã basiro diamacú maquẽrẽ besemasĩrõ booa.

⁵⁸ Sĩcũ mũũrẽ wedesãgũ queti beserõpũ néewaboqui. Múã wáarara, “máata quẽnojãco” jĩĩña. Quẽnohẽrĩ, mũũrẽ queti beserĩ basocũ pũtopũ wéewagũdaqui. Queti beserĩ basocũ surararũre wiya, cũũpe peresuwiĩpũ sõnecogũdaqui.

⁵⁹ Yũũre tũoyá: Mũũ wapatĩpetihegũ, wiriticu, jĩiyigu.

13

Jesús “múã niirecutirere wasoyá” jĩĩrigue

¹ Teebũrecorire siquẽrã basocá Jesuré Pilato tiirĩguere wedeyira:

—Galilea macãrã wáicũra sã, Cõãmacũrẽ ticoadara tiirĩ, Pilato cúãrẽ sããdutĩyigu. Basocá diari, cúãye díi wáicũraye díimena wáojõãyiro, jĩiyira.

² Jesús cúãrẽ jĩiyigu:

—“Cúã sãñórira niijĩrã, ãpẽrã Galilea macãrã nemorõ ñañaré tiirĩra niijĩya”, jĩĩ wãcũcu múã.

³ Niirĩa. Yũũre tũoyá: Múã ñañaré tiirére wãcũpatihera, wasohéra, múã niipetira cúã tiirõbiro diaadacu.

⁴ Siloé Wii ãmuãri wii jõẽdiari, dieciocho* diayira. “Cúã niipetira Jerusalénpũ niirira nemorõ ñañaré tiirĩra niijĩya”, jĩĩ wãcũbocu.

* 13:4 Portugués: dezoito.

5 Niiria. Yũre tɔoyá: Múã ñañaré tiirére wácũpatihera, wasohéra, múã niipetira cúã tiiróbiro diaadacu, jĩyigu Jesús.

Higueragu ducamanirigu

6 Jesús cúũ wácũrémena ate queoré wedeyigu:

–Sícũ basocú cúũya ditapũ sicagú higueragu oterigu cɔoyigu. “¿Ducacutimiito?” jĩgũ, ññagũ wáayigu. Tiigupé ducamaniyo.

7 Tiidita coterí basocure jĩyigu: “Íñaña. Yũ atigú ‘ducacuticu’ jĩgũ, itiacũma ññagũ jeamiã. Ducamaniã. Tiiguré páatacõãjãña. Bári peti cãmotã núcũã”, jĩyigu.

8 Tiidita coterí basocupe jĩyigu: “Yũre dutigú, aticamaré nacõjĩña ména. Yũ dita ãñurõ coacũ, nuãtuñagũdu tia ména.

9 Biro tiiri, ducacutibocu. Ducamaniri docare, páatacõãjãdutiwa”, jĩyigu.

Jesús yeerisãri bureco niiri, opamutĩrõ niigõrẽ netõnéricue

10 Sicabureco judioa yeerisãri bureco niiri, Jesús cúã neãrí wiipu buegu tiyigu.

11 Toopú sícõ numiõ niyigo. Wãtĩ coore dieciocho cãmarĩ opamutĩrõ niiri tiyigu. Diamacú nucũmasĩyigo.

12 Jesús coore ñña, atidutiya.

–Mũu diarére netõnénotoaa, jĩyigu.

13 Teero jĩgũrã, coore ññaapeoyigu. Máata diamacú jeaconacãyigo. “Cõãmacũ ãñunetõjõãgũ niiri”, jĩ, usenire ticoyigo.

14 Jesús yeerisãri bureco niiri coore netõnéri ññagũ, tiwiĩ dutigú cúayigu. Basocãre jĩyigu:

–Paderé burecori seis burecori niia. Teeburecorire netõnédutiya atiya. Yeerisãri bureco niiri, atirijãña, jĩyigu.

15 Jesús cúũrẽ yũyigu:

–Tiiditõrepira niia múã. ¿Deero tiigári múã yeerisãri bureco niiri? Múãyagu wecu, múãyagu burrore ãñurõ tiirã, jõã, oco tĩããdara wéewacu.

16 Atigó Abraham pãrãmeõrẽ wãtĩ dieciocho cãmarĩ siatúarigobiro cõoarigu niiawĩ. Atigore yeerisãri bureco niipacari, ãñugõ wáari tiirõ booa, jĩyigu.

17 Jesús teero jĩrĩ tuorã, niipetira cúũrẽ ññatutira bobooro wáayira. Æpẽrã niipetira Jesús pee ãñurõ tiĩẽñore ññarã, useniyira.

Mostazapemena queoré

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

18 Too síro Jesús jĩyigu:

–Cõãmacũ dutiré múãpũre niãdarere ate queorémãna wedeguda.

19 Sicape mostazape tiiróbiro niia. Tiipegãrẽ sícũ basocú cúũya wesepũ néewa, oteyigu. Tiipe wii, bucãaropũja, pairigu yucũgu wáajãyiro. Minipõnã tiigú dũpũripũ põnacutiyira, jĩyigu.

Pã pũuri tiirémãna queoré

(Mt 13.33)

20 Jesús wedenemoyigu:

–Cõãmacũ dutiré múãpũre niãdarere ate queorémãna wedeguda.

21 Pã pũuri tiiré tiiróbiro niia. Sícõ numiõ pã tiigõdo itiãpo harinapori pairi baracapũ poosãyigo. Harinamãna pã pũuri tiiré wãoyigo, niipetire pũuaro jĩgõ, jĩyigu.

*Esahéri sopegã**(Mt 7.13-14, 21-23)*

²² Jesús Jerusalénꝑu wáagu, pacamacãrĩ, metãmacãrĩgãꝑu buenetõwayigu.

²³ Sïcũ Jesuré sãĩñáyigu:

—Ësã Òꝑũ, ¿Cõãmacũ ɓuto wáaadara ɓuarãgã niĩĩ?

Jesús yũũyigu:

²⁴ —Yũũre tuoyá: ɓuũ Cõãmacũ ɓutoꝑu sããwadugaadacua. Sããwadugapacara, sããwamasĩricua. Sããwaro esahéri sopegã tiiróbiro niĩã. Sããwaro wisiópacari, sããwaada jĩĩrã, Cõãmacũyere tiirucújãña, jĩĩyigu.

²⁵ Cũãrẽ jĩĩnemoyigu:

—Biarítoto jeari, wii òꝑũ wũmũncã, sopepãmãrẽ biajãgũdaqui. Too síro múã sopepũ niĩrã jĩĩadacu: “Ësã òꝑũ, ɓãõña ùsãrẽ”. Cũũre yũũgũdaqui: “¿Múã noã niĩĩ? Yũũ múãrẽ masĩriga”.

²⁶ Múãpe jĩĩadacu: “Marĩ sïcãrõména yaa, sĩniwú; mũũ ùsãya macãɓure buenetõwũ”.

²⁷ Cũũre yũũgũdaqui: “Masĩriga. ¡Wáaya; múã niipetira ñañaré tiirã niĩã!” jĩĩgũdaqui.

²⁸ Múã cõãnoãrira ãpẽrãrẽ Cõãmacũ Òꝑũ niirõꝑu niirĩ ññaadacu. Abraham, Isaac, Jacob, niipetira profetare toopũ niirĩ ññarã, ɓũnisĩra bacadiyó, utiadacu.

²⁹ Niipetiropũ macãrã Cõãmacũ Òꝑũ niirõꝑu jeaadacua. Toopũ cũũmena yaadiuadacua.

³⁰ Siquerã atitó macãrã búri niirã too síropure ɓɓutĩ macãrã niĩadacua. ɓɓutĩ macãrãpe búri niirã niĩadacua, jĩĩyigu.

*Jesús Jerusalén macãrãrẽ maĩmĩrique**(Mt 23.37-39)*

³¹ Toorã siquerã fariseo basoca jea, cũũrẽ jĩĩyira:

—Ñnorẽ niirjãña. Herodes mũũrẽ sããdugãawĩ.

³² Jesús cũãrẽ yũũyigu:

—Herodes basocũ ññaagũrẽ ateré wedera wáaya: “ ‘Bárecoricõrõ wãtĩãrẽ cõãwionecogũda; diarecutirare netõnégũda. Apebãrecope tiitúgũda’, jĩĩãwĩ”, jĩĩña.

³³ Mecũã, apebãreco, ñnamiã bóeari bureco yũũ paderere peotĩjãgũda ména. Tee petirĩ, Jerusalénꝑu wáagũda. Apemacãɓũ profetare diamasĩña maniã, jĩĩyigu.

³⁴ Jesús Jerusalén macãrãrẽ wãcũgũ, jĩĩyigu:

—Jerusalén macãrã, múã profetare sããrã niĩã. Cõãmacũye wederãre ùtãperimena déesãrã niĩã. Múãrẽ maĩgũ, pee peti néõdugamiwũ. Cãrẽquẽ coo ɓõnarẽ wũũre docapũ néõcũrõbiro tiidugamiwũ. Múãpe booríwũ.

³⁵ Teero tiirã, múãya macã cõõjõãadacu. Yũũ ateré jĩĩã: Yũũre ññanemoricu; téé múã yũũre “ãni Cõãmacũ ticodíocorigũ ãñunetõjõãr” jĩĩrãꝑu ññaadacu, jĩĩyigu.

14*Jesús sïcũ òꝑũũ docadũɓógũre netõnerigue*

¹ Sicabureco judíoa yeerisãri bureco niirĩ, Jesús sïcũ fariseo basocu Judíoaere Dutirã Peti menamacũya wiiꝑu yaagu jeayigu. Tiwii niirã Jesuré ãñurõ ññacoteyira.

² Toopũ sïcũ òꝑũũ docadũɓógũ Jesús díamacãꝑu niiyigu.

3 Jesús Moisés jóarigue bueráre, fariseo basocare sãĩñáyigu:

—¿Marĩ yeerisãri bureco niirĩ, diarecutirare netõnémasĩnogari; o netõnémasĩña manigárite? jĩiyigu.

4 Cúãpe yũriyira. Jesús diagúre ñaapeó, netõné, “wáagua” jĩiyigu.

5 Túajea, cúãrẽ jĩiyigu:

—Múãyagu burro, wecu copepu ñaasãrĩ, yeerisãri bureco niipacari, múã máata néewionecocu.

6 Cúũ teero jĩĩrĩ, yũmasĩriyira.

Bosebureco boocónoãrrire wederigue

7 Fariseo basocu boocónoãrrire sũguero maquẽ duirépu bese, duiri ññagũ, Jesús cúãrẽ queorémene wedeyigu:

8 —Múãrẽ wãmosiari bosebureco niirĩ boocóri, sũguero maquẽ duirépu duirijãña. Apetó tiigú, múãrẽ boocóarigu menamacũ peti jeaboqui.

9 Múãrẽ boocóarigu ati, mũũrẽ “ãñirẽ mũũ duiró ticoya” jĩĩboqui. Mũũre boborémene niituripĩrõpu duigu wáabocu.

10 Teero tiigú, mũũrẽ boocóri, niituripĩrõpu jeanuãña. Mũũ teero tiirĩ ññagũ, mũũrẽ boocóarigu jĩĩboqui: “Yũũ menamacũ, ãnosãĩúrõpe jeanuãña”. Cúũ teero jĩĩrĩ, niipetira mũũmena duirá padeorémene mũũrẽ ññaãdacua.

11 Sícũ cúũ basiro “ãpẽrã nemorõ yũũre padeorĩ booa” jĩĩgú búri niigú tiinõgũdaqui. Teero jĩĩhẽgũperea Cõãmacũ ãpẽrãrẽ padeorĩ tiigũdaqui, jĩiyigu.

12 Jesús cúũrẽ boocóarigũre jĩiyigu:

—Mũũ boseyagũdu, mũũ menamacãrãrẽ, mũũ sõwãũmũãrẽ, mũũ bairare, mũũya wederare, mũũya wii puto macãrã pee apeyé cuorãre boocórijãña. Mũũ cúãrẽ boocóri, cúãcã mũũrẽ boocócãmeãdacua. Cúã teero tiirĩ, mũũ tiĩarigue wapatiro tiirõbiro putuãdacu.

13 Teero tiirõno tiigú, mũũ bosebureco tiigú, bóaneõrãrẽ, posarirare, wáamasĩhẽrãrẽ, ññahẽrãrẽ boocóya.

14 Cúã mũũrẽ wapatĩmasĩricua. Teero tiigú, Cõãmacũ mũũrẽ bayiró usenire ticogũdaqui. Basocã diarira ãñurã masãri bureco niirĩ, ãñurẽ ñeegũdacu, jĩiyigu.

Boseyaremena queoré (Mt 22.1-10)

15 Sícũ cúãmena duigú Jesús jĩĩrere tuogú, jĩiyigu:

—Cõãmacũ Òpũ niirõpu yaadutigu boocónoãrri bayiró usenigũdaqui.

16 Jesús cúũrẽ queorémene wedeyigu:

—Sícũ basocũ boseyagũdu paũ basocãre boocóyigu.

17 Niipetire quẽnoãrepu niirĩ, cúũrẽ padecotegũre wedegũ wáadutiyigu. “Quẽnoãrepu niĩãwũ; yaara atiya” jĩĩña”, jĩĩmiyigu.

18 Cúã niipetirapũra “wáamasĩriga” jĩiyira. Niisũguegu jĩiyigu: “Dita sãĩãwũ. Tiiditare ññagũ wáagũdu tiia. Teerẽ mũũrẽ dutigúre wedeya”, jĩiyigu.

19 Æpĩ jĩiyigu: “Wecũã puamóquẽñerã sãĩãwũ. Cúãrẽ ññagũ wáagũdu tiia. Teerẽ mũũrẽ dutigúre wedeya”, jĩiyigu.

20 Æpĩ jĩiyigu: “Yũũ numocatiõããwũ. Teero tiigú, wáamasĩriga”, jĩiyigu.

21 Padecotegu putuawa, cúũrẽ dutigúre cúã jĩĩariguere wedeyigu. Dutigú cúagu, cúũrẽ jĩiyigu: “Macã decopũ boyeromene wáagua. Bóaneõrãrẽ, posarirare, ññahẽrãrẽ, wáamasĩhẽrãrẽ suoátiya”, jĩiyigu.

²² Padecotegü jeagu, cūārē jīiyigu: “Muu dutiarirobirora tiíawū. Duiré dusajāā ména”, jīiyigu.

²³ Dutigú cūārē jīiyigu: “Maapārīru wáagna. Muu buajeárare duucūrō manirō s̄uoátiya, wii dadaaro jīīgū.

²⁴ Yūne t̄uoýá: Yūn boocósuguerira yūn boseyarere yaañaricua”, jīiyigu, jīi wedeyigu Jesús.

Jesusé n̄n̄ndugári, wisió niīā (Mt 10.37-38)

²⁵ Jesusé rau basocá n̄n̄nrā tiíyira. Cūārē cāmenucá ñna, jīiyigu:

²⁶ —Yūn buerére n̄n̄ngūno yūne bayirō maĩrō booa. Yūne maĩracá, cūū pacure, cūū pacore, cūū n̄umorē, cūū pōnarē, cūūya wederare, teero biiri cūū catirére bayirō maĩgūno yūn buegú niimasīriqui.

²⁷ Sīcū “yūn Jesusé padeogúja diajābocu” jīi cuiyūno yūn buegú niimasīriqui.

²⁸ “Sīcū wii pairí wii tiádari s̄uguerō, cūū s̄aiādarere quēnosuguéqui. Teero tiigú, cūū niyeru c̄uorémēna “wii peotígudacu” jīimasīqui.

²⁹ Quēnohégū péero tiinucá, peotímasīriboqui. Cūū peotíheri ñnarā, niipetira buijābocua.

³⁰ “Cūū wii tiinucāmiāyi; peotímasīriayi”, jīibocua.

³¹ Teero biiri sicadita macārā ōpū apeditá macārā ōpūmēna cāmerīsīāgū wáadari s̄uguerō, dui, añurō wācūqui. “Yūn diez mil suraramēna veinte mil surara s̄uogūmēna cāmerīsīāgū wáagu, ¿sīcārībígudaru?” jīi wācūqui.

³² “Sīcārībírīcu” jīīgūjā, apeditá macārā ōpū yoaroru niirīrā, queti ticocoqui. “Marí añurō niirecutiada jīirā, ¿yūn deero tiri boogári m̄n̄n?” jīicoqui.

³³ Teero tiirá, múācōrō niipetire múā c̄uorére duudugáhera, yūn buerá niimasīricu.

Móāmena queoré (Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ Móā ocare yaari, añuniā. Móā ocaheri, nemo ocari tiimasīña manicú.

³⁵ Oterére añurō wiirí tiirícu. Cōājārō booa. Múā móā ocaherebiro niirijāña. Tuodugáranō tuomasīādacua, jīiyigu.

15

Oveja ditirigūmena queoré (Mt 18.10-14)

¹ Rau romanuā ōpārē niyeru wapasébosari basoca, āpērā ñañaré tiirá Jesús wederére tuoádra jeayira.

² Fariseo basoca, Moisés jóarigue buerá cūārē wedepatiyira:

—Ñni ñañaré tiirére ñee, cūāmena yaarucui, jīiyira.

³ Jesús cūārē queorémēna wedeyigu:

⁴ —Cien oveja c̄uogú sīcū ditiri ññagū, ¿deero tiigári cūū? Noventa y nueveve cāpūru cūū, ditiarigūre āmaāgū wáaqui, tée buagúru.

⁵ Buā, usenigū, cūū wāmuāru néerepōqui.

⁶ Wiipá coegú, cūū menamacārārē, cūūya wii p̄uto macārārē s̄uocó, jīiqui: “Yūmēna useniña. Yáagu oveja ditirigūre buaáwū”, jīiqui.

⁷ Yūne t̄uoýá: Ate tiiróbiro sīcū ñañaré tiigú cūū ñañaré tiirére wācūpati, wasorí, Cōāmacū p̄utoru usenire niinetōjōāādacū. Noventa y nueve wācūpati, wasotóarirare ñnarā, useniādacua. Cūāmena usenirō nemorō useniādacua, sīcū ñañaré tiigú wācūpati, wasorí, jīiyigu.

Niyeruqui ditiriquimena queoré

⁸ Apeyé wedenemoyigũ:

—Apetó tiigó, sícō numiō p̄matóquēñe niyeruquiri waparacárequiri c̄uobóco. Coore sicaqui ditiri, ãñurō ãmaãpetijãboco. Sããwócorigare sããwóco, wiiiré joããmaboco, tée b̄uagóru.

⁹ B̄uatóa, coo menamacãrãrē, cooya wii p̄uto macãrãrē s̄uocó, j̄ĩco: “Ȳumena useniña. Niyeruqui ditiriquire b̄uããwã”, j̄ĩco.

¹⁰ Ȳũre t̄uoyá: Teerora useniya ángelea Cõãmacũyara s̄icũ ñañaré tiigú c̄ũ ñañaré tiirére wãcũpati, wasorí, j̄ĩyigũ.

Macũ wãa ditirigũ coerigue

¹¹ Apeyé wedenemoyigũ s̄icã:

—S̄icũ basocú p̄uarã p̄õnacutígu niyigũ.

¹² C̄ũ baipé c̄ũ pacure j̄ĩyigũ: “Pacu, yée m̄ũ diagu c̄ũãdarere máata ticoweojãña”. Pacupé teeré t̄uogú, c̄ũ s̄uoré c̄ã p̄uarãrē batoyigũ.

¹³ Yoerí sirogã, c̄ũ baipé niipetire c̄ũyere née, yoaroru apeditapú wãajõãyigũ. Toorú c̄ũ néewariguere c̄ũ booró ñañarõ tiibatéjãyigũ.

¹⁴ C̄ũ teero tiári siro, tiiditapure j̄uabóare bayiró wãayiro. C̄ũ ñañarõ netõncãyigũ.

¹⁵ Teero tiigú, s̄icũ tiidita macãrē paderé sãigú wãayigũ. C̄ũrē cãp̄ru yesea ecadutígu ticocoyigũ.

¹⁶ C̄ũ yapidugagu, yesea yaaré yaadugamiyigũ. C̄ũrē ecaríyira.

¹⁷ Toorú c̄ũrē wãcüré jeayiro: “Ȳũ pacuya wiipure padecotera pau niipacara, pee yaaré s̄uocúa. Ȳũre ãporúre j̄uabóa, diagu tiigá.

¹⁸ Ȳũ pacu p̄utoru p̄utawaguda. C̄ũrē j̄ĩgũda: ‘Pacu, Cõãmacũrē netõncãtu; m̄ũcãrē teerora netõncãtu.

¹⁹ Cõãmacũrē, teero biiri m̄ũrē netõncãre wapa ȳũre m̄ũ macũ tiiróbiro ññarijãña. S̄icũ padegure tiiróbiro ȳũre ññaña’, j̄ĩgũda”, j̄ĩ wãcũyigũ.

²⁰ Teeré wãcũ, c̄ũ pacu p̄utoru coecóputuayigũ.

‘C̄ũ coep̄tãatiri, c̄ũ yoaroru niirã, c̄ũ pacu c̄ũrē ññayigũ. Bayiró bóaneõ ññayigũ. Cutuwá, c̄ũrē boca, páabua, c̄ũ wasopúrore ãp̄yigũ.

²¹ C̄ũ pacure j̄ĩyigũ: “Pacu, Cõãmacũrē netõncãtu; m̄ũcãrē teerora netõncãtu. Cõãmacũrē, teero biiri m̄ũrē netõncãre wapa ȳũre m̄ũ macũ tiiróbiro ññarijãña”, j̄ĩyigũ.

²² Pacupé c̄ũrē padecoterare dutyigũ: “Boyero suti ãñuré petire néeati, c̄ũrē sããña. Sicabeto wãmo sããri beto sããña; sapatu sããña.

²³ Wecu wĩmagũ diicutigũre néeati, sããña. C̄ũrē yaa, ȳũ macãrē bosebureco tiipéoadã.

²⁴ Ñni ȳũ macũ marĩ ‘d̄iajõãj̄yi’ j̄ĩmiãrigũ catii. C̄ũ ditirigũre marĩ ñña s̄icã”, j̄ĩyigũ. Teero tiirá, bosebureco tiincãyira.

²⁵ Wesepú c̄ũ macũ niisuguegure niyigũ. P̄utuaati, wii p̄utoru jeagu, basaré busari t̄uoyigũ.

²⁶ S̄icũ c̄ũ pacure padecotegure s̄uocó, sãñãyigũ: “¿Wiipuré deero tiirá tiirá?” j̄ĩyigũ.

²⁷ “M̄ũ bai p̄utãjeaawĩ. C̄ũ diaremanigũ niirĩ ñña, m̄ũ pacu wecu wĩmagũ diicutigũre sããdutãwĩ”, j̄ĩyigũ.

²⁸ C̄ũpe cúagu, sããwadugariyigũ. Teero tiigú, c̄ũ pacu “sããatiya” j̄ĩgũ, witiwamiyigũ.

29 Cū̄p̄e cū̄ pac̄ure jī̄yigu: “Ȳū peec̄umarī m̄ūrē sīcārī netō̄ncārō manirō padetusamiā. Sīcū marī ecagūre ticoridojāā, ȳū menamacārāmena ‘bosebureco tiiyá’ jī̄gā.

30 Īni m̄ū macū numiā ñañarāmena m̄ūyere tiibatéyigu. Cū̄ p̄ut̄uajeari, cū̄p̄ere wecū wīmagū sīābosādutiayu”, jī̄yigu.

31 Cū̄ pac̄u cū̄rē ȳūyigu: “Macū, búrecoricōrō m̄ū ȳūmena niā. Niipe-tire ȳū suorē m̄ūye dīcū niā.

32 Marī bosebureco tii usenirō booa. M̄ū bai marī ‘diajōā̄jīyī’ jī̄miārigu catii. Cū̄ ditiarigure marī ĩñāā sūcā”, jī̄yigu, jī̄ wedeyigu Jesús.

16

Dutibosagu ñañagú

1 Jesús cū̄ wācūrēmena cū̄ buerāre ate queorē wedenemoyigu:

–Sīcū basocū niyeru pairō c̄uogú cū̄yere dutibosagu c̄uoyigu. Āp̄ērāp̄e wāa, cū̄p̄are wedesāyira: “M̄ūye niyerure tiibatégu tii”, jī̄yira.

2 Cū̄rē dutigú cū̄rē atiduti, jī̄yigu: “M̄ūrē wedesāāwā. M̄ū paderé jóaturipūrē ȳūre wiyayá. M̄ū yéere dutibosagu niiricu sáa”, jī̄yigu.

3 Cū̄p̄e wācūyigu: “Ȳūre dutigú ȳūre cōāgūdn̄ tii. ¿Ȳū deero tiigúdari? Ȳū tutuaro paderere pōtō̄rīcū sáa. Āp̄ērāp̄e niyeru sāiduīgn̄, bobo niigūdacu.

4 Jāā, ȳū tiíadarere masītoaa. Biiru ȳū tiirí, ȳū paderé manirī, ȳū masīrā cū̄aye wiseripū ‘sāāati, niijāñā’ jī̄ādacua ȳūre”, jī̄ wācūyigu.

5 Teero tiigú, cū̄ wācūārīrobirora tiiyigu: Cū̄rē dutigūre wapamōrā niipe-tirare sīquērā dīcū atidutiyigu. Jeasuguegure sāññáyigu: “M̄ū ȳūre dutigūre ¿noquē wapamói?”

6 “Ȳū use cienpa posecūtrepare wapamóā”, jī̄yigu. “Ājā, m̄ū wapamóre jóaturipū atipū niā. Āno duiya. Ateré boyeromena wasojāñā. Ēse cincuenta dīcure jóatuya”, jī̄yigu.

7 Cū̄mena wedeseari siro, āp̄īrē sāññáyigu: “M̄ūte ¿noquē wapamói?” “Cienpori trigopori wapamóā”, jī̄yigu. “Ājā, m̄ū wapamóre jóaturipū atipū niā. Ateré wasojāñā. Ochentapori dīcure jóatuya”, jī̄yigu.

8 ‘Niyeru pairō c̄uogú, cū̄yere dutibosagu ñañagú cū̄ tiimeníre masīgū, “meninetō̄jōāāyī” jī̄yigu.

‘Atibúreco macārā Cōāmacūrē padeohéra añurō meniīya cū̄ tiirere. Cū̄ Cōāmacūrē padeorā nemorō meniīya, jī̄yigu Jesús.

9 Cū̄rē wedenemoyigu:

–Ȳūre tiyoyá: Múā atibúreco maquē niyeru, apreyé c̄uocú. Teeména āp̄ērāp̄e tiápuya. Múārē maīādacua. Múā suorē petiári siro, múā tiápurira Cōāmacū p̄utor̄p̄ múārē bocaadacua.

10 Bári niirere añurō tiigúno up̄utí maquēcārē añurō tiii. Bári niirere añurō tiihéganope up̄utí maquēcārē añurō tiirí.

11 Teero biiri múā atibúreco maquēmēna añurō tiihéra, Cōāmacūyere añurō tiirí.

12 Múā āp̄īyere añurō cotebosahera, múāye niiboariguere ñeericu.

13 Sīcū p̄uarārē padecotemasīriqui. Sīcūrē maīrīqui; āp̄īp̄ere maīquí. Sīcūrē padeoquí; āp̄īp̄ere netō̄ncāqui. Múā niyerure maīrā, Cōāmacūp̄ere maīricu, jī̄yigu.

14 Jesús jĩrere fariseo basoca tɔoyira. Cũã niyeru maĩrã niijĩrã, cũãrẽ buijãyira.

15 Jesús cũãrẽ jĩiyigu:

—Mũã basocã ñacoropũ ãñurã tiiróbiro niimiã. Cõãmacũpe mũã ñañarõ wãcũrere masijãqui. Basocã ñañarere “ãñuré niĩã” jĩrere Cõãmacũ booridojãqui.

Moisére dutiré cũurigue, Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩadarere wederigue

16 'Moisére dutiré cũurigue, profetas jóarigue mũãrẽ dutiré niiriro niiwũ, Juan jeaadari suguero. Cũũ jearémena Cõãmacũ dutiré mũãpũre niĩadarere wedenoã. Cũũ dutiré niirõpũ niipetira bayiró sããwadugacua.

17 'Ëmũãse, atibáreco petijõããdacu. Petipacári, Cõãmacũye queti jóaripũpũ niire petirĩcu. Diamacũ maquẽ niirucujããdacu.

Nũmocũtira cõãrẽ maquẽ

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

18 'Sĩcũ cũũ nũmorẽ cõãgũ, apegoré nũmocũtigu, ñañarõ tiigũ tiiquĩ. Manũ cõãnorigomena nũmocũtigucã ñañarõ tiigũ tiiquĩ, jĩiyigu.

Pee cũogũ, ãpĩ Lázaro

19 Jesús atequetiré wedeyigu:

—Sĩcũ basocã pee apeyé cũogũ niiyigu. ãñuré suti wapapacáre dícu sãñayigu. Bárecoricõrõ boseyarucuyigu.

20 'Sĩcũ bóaneõgũ cũũya wĩ sããwaro yeparũ duirucuyigu. Cũũya õpũũ niipe-tiro cãmi bóayigu. Cũũ wãmecũtiyigu Lázaro.

21 Cũũ pee apeyé cũogũya mesapũ tiibatédiocorere yaa, yapidugamiyigu. Díayia jea, cũũ cãmire neniyrã.

22 'Sicabũreco diajõãyigu. Ángelea cũãrẽ néewayira Abraham pũtopũ. Too síro pee apeyé cũogũcã diajõãyigu. Cũãrẽ yaajãyira.

23 Pee cũogũ niimiãrigu diariraniãrã niirõpũ jea, ñañarõ netõgũ tiiyigu. Toopũ cũũ ñãamũocogu, yoaropũ Abrahamrẽ ñayigu. Lázaro cũũmena niiyigu.

24 Cũãrẽ ñãagũ, bayiró wedeseremena jĩiyigu: “Pacũ Abraham, yũngẽ bóaneõ ñãña. Yũũ pũtopũ Lázarore ticocoya. Cũũ ati, cũũya wãmosũãmena oco soa, yũũ ñemerõrẽ yusuásãrĩ tiigũ atiaro. Yũũ atiprecámerũ ñañarõ netõgũ tiigã”, jĩimiyigu.

25 'Abraham cũãrẽ yũuyigu: “Yãa wedegu, wãcũña: Mũũ catigu, ãñuré cõtõóaaawũ. Lázarope bayiró ñañarõ netõwĩ. Mecũtigã cũũ ãnopũre yeeripũna usenire ñeeĩ. Mũũpe ñañarõ netõgũ tiia.

26 Dee tii ticocomasĩriga: Marĩ decopũre ãcũãri coaca niijãã. Ësãmena niirã mũã pũtopũ wãadugari, dee tii masĩña maniã. Mũã pũtopũ niirãcã ãsã pũtopũ atimasĩriya”, jĩiyigu.

27 'Pee cũogũ niimiãrigu jĩiyigu: “Too docare yũũ mũũrẽ sããã, pacũ. Lázarore yũũ pacũya wĩpũ ticocoya.

28 Toopũre yũũ sicamoquẽñerã baira cũoa. Cũãrẽ wedegu wáaaro, ãno yũũ ñañarõ netõrõpũ atirijããrõ jĩigũ”, jĩimiyigu.

29 'Abraham jĩiyigu: “Cũã Moisés jóariguere, profetas jóariguere cũocúa. Teeré padeoãro”, jĩiyigu.

30 'Pee cũogũ niimiãrigu yũuyigu: “Teerora niĩã, niirõpeja, pacũ Abraham; sĩcũ diarigupũ bauã wederi, cũã ñañaré tiirere wãcũpati, wasoãdacua”, jĩimiyigu.

31 'Abraham cūārē yuuyigu: “Moisés jóariguere, profetas jóariguere padeohéra, diariguru bauá wederi, nemorō padeoricua”, jīyigu.

17

Ñañaré tiirí, quio niã
(Mt 18.6-7, 21-22; Mr 9.42)

1 Jesús cūū bueráre jīyigu:

—Āpērārē ñañarō jīcōāsāre niirucujāadacu. Ñañarō jīcōāsāgūnorē ñañanemorō wáaadacu.

2 Cūū yuure padeorágārē ñañaré tiidutíri, cūārē nemorō ñañarō wáaadacu. Cūārē útāgā pairígamena cūū wāmūāru siatúyo, día pairímaaru cōāñocori, nemorō āñubocu.

3 Múārē wedetooa mée.

‘Mūya wedegu mūārē ñañaré tiirí, cūārē “mū ñañaré tiíawū” jī wedeya. Cūū wācūpati, wasorí, cūārē acabóya.

4 Cūū sietecōrō sicabureco mūārē ñañaré tiirí, sietecōrō mūārē acabóre sārí, acabóya, jīyigu.

Jesús Cōāmacūrē padeorére wederigue

5 Jesús beserira cūārē sāiyíra:

—Ēsārē padeoré ticonemoña, jīyira.

6 Marí Ōpū yuuyigu:

—Mostazape péeripegā niã. Múā padeoré tipecōrōgā niirí, atigú yucugu pairígare “wāāwa, día pairímaa decoru nucūrō wáaya” jībojīyu. Múā padeorí, tiigú múā dutirobirora wáabojīyu, jīyigu.

Padecotegu paderigue

7 Jesús apeyé queorēmena wedenemoyigu:

—Apetó tiirá, múā sīcā padecotegu cuobócu. Cūū otegūditare coacūgū jeaarigu o oveja cotegu jeaarigu coerí, ¿deero jīigari cūārē? “Sāāatiya. Duiya, yaagūdu jīgū”, jīricu.

8 Biirope jīicu: “Yuure yaaré quēnobosáya. Sutiró sotoá macārō sāña, yuū yaaadarere, yuū sīniādarere batoya. Yuū yaaari siropu yaa, sīnimasā mūājā”, jīicu.

9 Padecotegu mūū dutirére tiirí iñapacu, cūārē “mūūmena āñurō useniā” jīricu.

10 Teero tiirá, múācā cūū tiiróbirora niipetire Cōāmacū dutirére tiipetitoara, “ūsā padecotera búri niirā niã; ūsārē dutiré dícare tiíawū” jīña, jīyigu Jesús.

Jesús pūamóquēñerā ōpūārī bóarare netōnerigue

11 Jesús cūū buerámena Jerusalénru wáara, Galilea, Samaria pūaditá watoaru netōwáyira.

12 Sicamacāru cūā jeari, ūmūā pūamóquēñerā ōpūārī bóara bocayira. Yoaropu pūuánucā,*

13 suoyíra:

—Jesús basocáre buegú, ūsārē bóaneō iñaña, jīyira.

14 Jesús cūārē iñagū: —Paiarē ēñorā wáaya, jīyigu.

Cūā maaru wáari, cūāye ōpūārī bóare yatipetijōāyiro.

* **17:12** Moisére dutiré cūūrigue ōpūārī bóarare aperopá niidutiyo; tee diaremanirāmena niidutiyo. Iñaña Levítico 13.46.

15 Sîcũ yatiri ññagũ, cãmerputãayigu. Bayiró busurómena Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu.

16 Jesús puto jea, ditapu munibiácũmu, cũũrẽ usenire ticoyigu. Cũũ Samaria dita macã niyigu.

17 Jesús jĩyigu:

—Pũamóquẽñerãrẽ netõnéãwã. Æpẽã nuevepe çnoopũ niigari?

18 Æni judioayũ niihẽgũ dícu Cõãmacũrẽ “ãñunetõjõãrĩ” jĩ, usenire ticogu putãaatiaiyi, jĩyigu.

19 Cũũrẽ jĩyigu:

—Wũmunucãña; wãagua. Mũũ padeojĩgũ, netõnénoãrigupu putuáa, jĩyigu.

Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre jeaadare wederigu

(Mt 24.23-28, 36-41)

20 Fariseo basoca Jesuré sãñáyira:

—Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre niĩadare çdeero biiri jeanucããdari? jĩyira.

Cũãrẽ yũyigu:

—Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre niĩadare baurocã jearicu.

21 “Ãnopũ niã; jõõpu niã” jĩña maniãdacu. Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre niĩadare múã watoapu niitoaa, jĩyigu.

22 Cũũ buerãre jĩyigu:

—Too síro yũũ niipetira sõwũ atiditapũ putãaatiri bayiró boomĩadacu múã. “Cũũrẽ sicabũreco marĩ ññarĩ, ãñujãboayu”, jĩpacara, yũũre ññaricu.

23 Æpẽã múãrẽ “ãno niãwĩ; jõõ niãyigu” jĩñadacu. Cũã teero jĩrĩ, wáarijãña; cũãrẽ nunurijãña.

24 Apetóre bũpo wããyori, muĩpũ muãatirope tée cũũ sããwarope bóesesajõã. Teero wáarobirora wáaadacu yũũ niipetira sõwũ atiadari bũreco.

25 Teero wáaadari sũguero, yũũre bayiró ññarõ netõrõ niirõ tiia ména. Atitõ macãrã yũũre booriãdacu.

26 Yũũ niipetira sõwũ putãaatidari sũguerogã, Noé niirito wáarobiro wáaadacu.

27 Noé dooríwũcapũ sããwaadari sũguero, basocã yaa, sĩni, wãmosía, cũã põna numiãrẽ numicũ tiyira. Cũũ sããwari bũrecore día duanetõrĩ, diapetijõãyira.

28 Lot niiritocãrẽ teerora yaa, sĩni, sãĩ, dúa, ote, wiserĩ tii tiyira.

29 Lot Sodoma macãpu niimiyyigu. Cũũ catũwãri bũrecore pecame, bayiró asirẽperi ñaapeayiro. Teeména basocã diapetijõãyira.

30 Yũũ niipetira sõwũ putãaatidari bũrecore teerora tiãdacu.

31 Tii bũrecore sícũ wii sotoãpu pesaboqui. Cũũye wii popeapu niirere diiwã, néegũ sããwaripacu, dutijõããrõ. Wesepũ padegúcã wiipũ putãawaripacu, dutijõããrõ.

32 Lot nũmorẽ wáariguere wãcũña.†

33 Sícũ cũũ catirĩ bũrecore maĩgũ, catirẽ petihére bũarígũdaqui. Cũũ catirĩ bũrecore maĩhẽgũpe catirẽ petihére bũagũdaqui.

34 Yũũre tuoyá: Teero wáaadari ñami puarã cõãrõpu cõããdacu. Sícũ néemuãnogũdaqui; ãpĩ putãagũdaqui.

35 Puarã numiã sícãrõména trigo wãñiãrã niãdacu. Sícõ néemuãnogõdaco; apregõ putãagodaco.

† 17:32 Lot nũmo coo maĩrĩ macãpu cãmenucã ññaputuocoma jĩgõ, móã tutu posaconucãyigo. Cõãmacũ cũãrẽ “ññaputuocorijãña” jĩsuguemiyyigu. Ññaña Génesis 19.26.

36 Puarã sîcârôména wesepú niîdadua. Sîcû néemûānogûdaqui; āpî putuágudaqui, jîiyigu.

37 Cûūrē sāīñáyira:

—Ūsā Ōpû, ¿noopú teero wáadari? jîiyira.

“Niipetira masîādacua” jîīgû, queoréména yuuyigu:

—Bóara niirõpû yuca neācua, jîiyigu.

18

Wapewioména queoré

1 Jesús cûū bueráre “duucûrõ manirõ Cõāmacûrē sāīrucújāñā” jîīgû, ate queoréména wedeyigu.

2 —Sicamacāpû sîcû queti beserí basocû niiyigu. Cûū Cõāmacûrē cuiriyigu. Basocáre teero ññajāyigu.

3 Tiimacāpûre sîcõ wapewio niyigo. Coo cûū putopû wáarucuyigo, coore ññarõ tiigûména quēnodutígodo.

4 Yoari tiápuriyigu. Too síro wācûyigu: “Yûñ Cõāmacûrē cuiri, basocáre teero ññajāpacu,

5 atigó wapewioyere quēnogûda. Yûñ teero tiiri, yûñre potocõdujāgõdaco. Teero tiihégu, coo naĩrõ atiri, põõtēõribocu”, jîiyigu, jîi wedeyigu Jesús.

6 Marĩ Ōpû wedenemoyigu:

—Queti beserí basocû ññagû tiirére wācûñā. Cûū ññagû niipacu, wapewiore tiápuyigu.

7 ¿Nemorõ Cõāmacûre cûū beserirare tiápugudari? ¿Ñamirĩ, búrecori cûūrē sāīrārē máata yuugudari?

8 Yûñre tuoýá: Pearó manirõ cûā sāīrére yuugudaqui. Cûū teero yuupacari, yûñ niipetira sõwû atibúrecopû putuātiri, ¿basocá padeoréména sāīrārē buagudari? Buarĩcu, jîiyigu.

Fariseo basocûména, wapasébosari basocûména queoré

9 Jesús puto āpērã tuorã jeyira. Cûā “Cõāmacû ññacoropû aññurē tiirã niîā” jîi wācûmiyira. Cûā teero wācûjĩrã, āpērārē booríyira. Teero tiigû, ate queoréména cûārē wedeyigu:

10 —Puarã ñññā Cõāmacûwiipû súubusera sãāwayira. Sîcû fariseo basocû niiyigu. Āpî romanuã õpārē niyeru wapasébosari basocû niiyigu.

11 Fariseo basocû nucû, súubusegu jîiyigu: “Cõāmacû, yûñ āpērã tiirõbiro niiria. Teero tiigû, mûñrē usenire ticoa. Cûā āpērāyére tiiditõreména néejācua; ññarē tiihéare wedesācua; numocutira niipacara, āpērã numiāména ñeearecua. Yûñ ñni niyeru wapasébosari basocû tiirõbiro niiria.

12 Yûñ sica semanarē puabúreco betia. Cien wapatágu, puamóquēñe yûñ wapatárere mûñrē ticoa”, jîimiyigu.

13 Niyeru wapasébosari basocûpe yoropû putuāññcã, ññamõcoriyigu. Bayirõ wācûpatijīgû, cûū cutirore páa, jîiyigu: “Cõāmacû, yûñre bóaneõ ñññā; yûñ ññarére tiijāmiã”, jîiyigu.

14 Jesús jîinemoyigu:

—Yûñre tuoýá: Niyeru wapasébosari basocû Cõāmacû acabónõrigupû cûūya wiipare coeyigu. Fariseo basocûpe acabónoriyigu. “Yûñ āpērã nemorõ basocû aññugû niîā” jîi wācûgārē “bûri niigû niîā mûñ” jîīgûdaqui Cõāmacû. Teero jîi wācûhégupereja Cõāmacû āpērārē padeorĩ tiigûdaqui, jîiyigu Jesús.

*Jesús wīmarārē sāibosárigue**(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)*

¹⁵ Wīmarārē Jesús puto néewayira ñaapeódotira. Jesús buerá teero tiiri ññarā, cūārē néewarare tutimiyira.

¹⁶ Jesupé cūārē atiduti, jīiyigu:

–Wīmarā yuu puto atiaro. Cāmotárijāña. Cōāmacū dutirére aññurō wācūññaserano āniāgā tiiróbiro wācūrā niīya.

¹⁷ Yuu ateréja diamacūrā jīā: Āniāgā tiiróbiro Cōāmacū dutirére aññurō wācūññase tiihéranorē cūū dutiré cūāp̄re jeaboariguere cūārē jearicu, jīiyigu.

*Jesuména pee c̄ogú wedeserigue**(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)*

¹⁸ Judioare Dutirá Peti menamacū Jesuré sāññáyigu:

–Basocáre buegú aññugú, ζyuu ñeenó tiigúdari, catiré petihére buadugágu? jīiyigu.

¹⁹ Jesús cūārē yuuyigu:

–Muu yuure “aññugú” jīā. Cōāmacū sīcūrā aññugú niīi.

²⁰ Muu Cōāmacū dutiré cūūriguere masīcu. “Āpī numorē ñeeaperijāña. Basocáre sīārījāña. Yaarījāña. Āpērārē jīiditoremene wedesārijāña. Muu pacu, muu pacore padeoyá”, jīā, jīiyigu.

²¹ –Yuu wīmagūpura tee niipetirere tiimúāatimiwū, jīimiyigu.

²² Jesús cūārē jīiyigu:

–Muarē sicawāme dusajāā ména. Muu c̄orére dúapetijāña. Tee dúa wapatáariguere bóaneōrārē batoya. Teero tiigú, Cōāmacū p̄top̄re pee aññurē buagúdacu. Túajea, ati, yuure nuñuwá, jīimiyigu.

²³ Cūū teero jīīrī t̄ogú, tusarijōáyigu. Cūū pee peti apeyé c̄ogú niiyigu.

²⁴ Cūū tusarijōārī ññagú, Jesús jīiyigu:

–Pee apeyé c̄oráno Cōāmacū dutirére aññurō tiinunásedugari, wisió niicu.

²⁵ Wáicu camello wāmecatigu awigá copegāp̄ñ s̄ācāmewitimasīriqui. Toorá nemocú, pee apeyé c̄oráno Cōāmacū dutirére aññurō tiinunásedugaripereja, jīiyigu.

²⁶ Cūū jīīrere t̄orá sāññáyira:

–Too docare ζnoāpé netōñenoādari?

²⁷ Jesús cūārē jīiyigu:

–Basocá cūā basiro netōñemasīriya. Cōāmacūpereja wisióre manidójāā, jīiyigu.

²⁸ Pedro jīiyigu:

–T̄oyá ména. Ēsāpe niipetire ūsā c̄oríguere cūūjōāatiwu, muuññena nuññāda jīīrā.

²⁹ Cūū cūārē yuuyigu:

–Yuu ateréja diamacūrā jīā: Sīcū yuure maīgú cūūya wii, cūū numo, cūū baira, cūū pacusūññā, cūū p̄ñarē cūūjōā, “Cōāmacū dutiré basocāp̄re niīdare quetire wedegu wáaguda” jīgūñope

³⁰ cūū cūūwarigue nemorō buagúdaqui atiburecop̄re. Too sírop̄cārē Cōāmacūññena catiré petihére buagúdaqui, jīiyigu.

*Jesús cūārē s̄āādarere t̄iārī wederigue**(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)*

³¹ Jesús cūū buerá docere s̄owá, j̄īyigu:

—Múā ĩñaā: Marī Jerusalén̄p̄ wáara tiia. Toopú profetas jóarigebirora wáaadacu. Niipetire cūā “biiro wáaadacu niipetira s̄owārē” j̄īrirobirora ȳure wáaadacu.

³² Toopú ȳu niipetira s̄owārē judíoa niihērā dutiráp̄re ticoadacua. Ȳure buijā, ñañarō j̄ī, usecó eobatétu,

³³ t̄ana, siāādacua. Itiábureco siro masāgūdacu, j̄īyigu.

³⁴ Cūū buerá teeré t̄omas̄riyira. “Ñeenórē wedeseğu t̄īi”, j̄īmas̄riyira. T̄omas̄iña maniréno niyiro.

Jesús Jericó macārē ĩñarī tiirigue

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesús Jericó p̄top̄ jeagud̄u tiirí, sīcū maa wesap̄ niyeru s̄āiduiyigu. Cūū capeari baunóhēgū niyigu.

³⁶ Pau basocá wáari tuogú: —¿Deero wáai? j̄ī s̄āiñáyigu.

³⁷ —Jesús Nazaret macā macū netōwágu t̄īi, j̄īyira.

³⁸ Teero tiigú, bayiró busarómena j̄īyigu:

—¡Jesús, David pārāmi niinunuseğu, * ȳure bóaneōña! j̄īyigu.

³⁹ Cūū p̄to netōwára: —Nocōrōrā ditamanijōña, j̄ī tutimiyira.

Cūūpe j̄īnemosāj̄áyigu:

—¡David pārāmi niinunuseğu, ȳure bóaneōña! j̄īyigu.

⁴⁰ Jesupéja p̄tuán̄cā, cūūrē néeatidutiyigu. Cūū p̄to jeari, cūūrē s̄āiñáyigu.

⁴¹ —¿M̄urē deero tiirí boogári? j̄īyigu.

—Ōp̄, ȳure ĩñarī tiyá, j̄īyigu.

⁴² —Já. ĩñaña s̄aa. M̄u padeoj̄igū, netōnénoārigr̄p̄ p̄tuáa, j̄īyigu.

⁴³ Cūū teero j̄īr̄rā, ĩñajōáyigu s̄aa. ĩña, Jesuré n̄unwáguḡa, Cōāmacūrē usenire ticoyigu. Niipetira cūūrē teero wáari ĩñarā, Cōāmacūrē usenire ticoyira.

19

Jesús Zaqueomena wedeserigue

¹ Jesús Jericópu jea, netōwágu tiyigu.

² Toopú sīcū pee ap̄eyé s̄ogú niyigu. Romanuā ōp̄rē wapasébosari basoca dutigú niyigu. Cūū wāmecutiyigu Zaqueo.

³ “¿Deero biigú niī Jesús?” j̄ī, ĩñadugamiyigu. Cūū ūm̄hēgūgā niij̄igū, deero ĩñamas̄riyigu. Pau basocá niyira.

⁴ “Jesuré ĩñagūdu” j̄īgū, cūū netōwáadarop̄ cutuwayigu. Cutuwá, sicagú yuc̄ḡp̄ m̄ñawayigu.*

⁵ Jesús too netōwágu, ĩñam̄ōco, cūūrē j̄īyigu:

—Zaqueo, boyero diiátiya. Mecūārē m̄nyu wiip̄ p̄tuác̄umugūda, j̄īyigu.

⁶ Boyeromena diiwá, Jesuré useniremena bocagu wáyigu.

⁷ Niipetira teeré ĩñarā, wedepatiyira:

—Jesús ñañarē tiirépiḡya wiip̄ p̄tuác̄umugū wáawī, j̄īyira.

⁸ Too siro Zaqueo w̄am̄ncā, marī Ōp̄rē j̄īyigu:

—Ūsā Ōp̄, t̄oyá ména. Ȳu s̄oeré decomena bóaneōrārē ticoḡda. Ȳu j̄īditoremena yaarírare bap̄aricōrō nemorō wiyagūda, j̄īyigu.

* **18:38** Cūū “David pārāmi niinunuseğu” j̄īgū, “m̄u Cōāmacū beserigu niicu” j̄īgū tiyigu. ĩñaña 2 Samuel 7.12-16. * **19:4** Tiigú pecasāyemena wāmecutiyo “sicómoro”.

9 Jesús cūārē jīiyigu:

—Mecūāmena m̄u, m̄uya wii macārā ñañaré tiirére netōnénoā. M̄ucā Abraham pārāmi niinunusegū niīā.

10 Ȳu niipetira sōwū pecameru wáaborirare āmaā, netōnégū atiwu, jīiyigu.

Niyeruquirimena queoré

(Mt 25.14-30)

11 Jesús Zaqueomena wedeseri, too niirā t̄oyíra. Cū Jerusalénpu jeagudu tiiyigu méé. Teero tiirā, cūā “máata Cōāmacū basiro dícu dutiréno marī p̄torure niīadaropu tiia méé” jī wācūmiyira.

12 Cūā wācūrére masigū, queorémena wedeyigu:

—Sícū basocú uputí macū niiyigu. Cū ōpū sōneconogūdu tiiyigu. “P̄t̄uaatiguda” jī, ōpū niiré sāāgū wáajōāyigu yoaropu.

13 Cū wáaadari suguero, p̄uamóquēñerā cūye dutibosarare atidutiya. Cūā sīquērārē sīquēñequiri niyeruquiri ticoyigu. Teequiri pairó wapacutíre niyiro. Cūārē jīiyigu: “Atequirimena apeyé s̄ai, dúa, wapatánemoña, téé ȳu coerípu”, jīiyigu.

14 Cūāyā dita macārā cūārē booríyira. Teero tiirā, cū wári siro, “ ‘cū ūsā ōpū s̄aārī booríga’ jī wedera wáaya” jī ticocomiyira āpērārē.

15 ‘Cūā teero jīpacari, cū cūā ōpū sōneconoyigu. Too síro coep̄t̄uaatiyigu. P̄t̄uaajea, cū niyeruquiri ticorirare atidutiya. Cūārē s̄aiñáyigu: “¿Niyeru nocōrō wapatánemorí?”

16 Jeasuguegu jīiyigu: “Ȳu ōpū, m̄u ticoriquimena p̄uamóquēñequiri wapatánemowū”, jīiyigu.

17 Cū ōpū cūārē ȳuyiyigu: “Āñurō tiyú. Dutibosagu āñurō tiigú niīā m̄u. Ȳu p̄erogā cūremena m̄u āñurō tiyú. Teero tiigú, m̄urē p̄uamóquēñe macārī dutigú sōnecoguda”, jīiyigu.

18 Too síro āpī jeayigu. “Ȳu ōpū, m̄u ticoriquimena sicamoquēñequiri wapatánemowū”, jīiyigu.

19 Cūcārē ȳuyiyigu: “M̄urē sicamoquēñe macārī dutigú sōnecoguda”, jīiyigu.

20 “Too síro āpī jeayigu. “Ājā, ȳu ōpū, m̄uyaqui; sutiró caseromena cōma, ĩpanojāwū.

21 Ȳu masīā: M̄u bóaneō ĩñaré c̄oríā. M̄u tiirípacu, āpērā paderémena wapatāa. M̄u oterípacu, āpērā oteriguere nééā. Teero tiigú, m̄urē cuiwū”, jīiyigu.

22 Cū ōpū cūārē jīiyigu: “M̄u dutibosagu ñañagú niīā. M̄u wedeseremena m̄u ñañaré tiirére besenotoaa. M̄u ȳu bóaneō ĩñaré c̄ohérere masīāyū. Ȳu tiirípacu, āpērā paderémena wapatáre masīāyū. Ȳu oterípacu, āpērā oteriguere néerere masīāyū.

23 Teeré masípacu, ¿deero tiigú yéé niyerure niyeru ĩñanori wiipu b̄ucūādutigu cūiriri? M̄u cūñī, ȳu coegú, tiwiipú b̄ucūāremena ñeenemoboajū”, jīiyigu.

24 Toopū niirārē jīiyigu: “Tiiquire ēmajāña. P̄uamóquēñequiri cuogúpere ticoya”, jīiyigu.

25 Cūā jīiyira: “Ēsā ōpū, cū p̄uamóquēñequiri c̄otóai”, jīiyira.

26 Cūā ōpū jīiyigu: “Ȳure t̄oyá: Pee cuogúnorē nemorō ticonoādacu. C̄ohégunopere cū c̄omírere ēmajānoādacu.

27 Mecūtīgā ȳu ōpū s̄aārī boorírare ānopú nééatiya. Ȳu ĩñacoropu cūārē s̄aāñā”, jīiyigu, jī wedeyigu Jesús.

*Jesús Jerusalénpu sããwarigue
(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)*

28 Jesús teeré jĩtoa, Jerusalénpu wáagu, cúãrê sugueyigu.

29 Toopú wáagu, Betfagé, Betania macãrĩpu jeagudu tiyiyigu. Teemacãrĩ Ʋtãgú Olivo puto niãã. Toopú cũũ buerá puarãrê jĩiyigu:

30 –Iimacã marĩ díamacũ niirĩ macãpu wáaya. Toopú jeara, sícũ burro wĩmagũ siatũnucõãrigure buajeáadacu. Cũũ pesaya manigũ niiqui ména. Cũũrê jõã, néeatiya.

31 Múãrê “¿deero tiirã cũũrê jõãrĩ?” jĩĩrĩ, “marĩ Ôpũ booáwĩ” jĩĩña, jĩiyigu.

32 Cũũ ticooarira wáa, cũũ jĩĩãrirobirora buajeáyira.

33 Cúã burrore jõãrã tiiri, cũũ õpãrã cúãrê: –¿Deero tiirã cũũrê jõãrĩ? jĩiyira.

34 –Marĩ Ôpũ booáwĩ, jĩĩ yũũyira.

35 Jesús puto néewa, burro sotoapu cúãye suti sotoá maquẽrê tuuwépeoyira. Jesuré cũũ sotoapu mũãpeadutiya.

36 Jesús cũũ sotoapu pesawari, basocá cũũrê padeorã, cúãye suti sotoá maquẽrê maapu sêõcũyira.

37 Jesús Ʋtãgú Olivo diiwáropu jeari, niipetira cũũ buerere nũnũrã cúã ñãriguere wãcũrã, useninucãyira. Niipetire Jesús tutuaremena tiĩñõriguecãrê wãcũrã, bayirõ busurõmena Cõãmacũrê usenire ticoyira.

38 –¿Cõãmacũ tiodiocorigu marĩ Ôpũrê ãñurõ tiããrõ! ¡Ʋmũãsepare ãñurõ niirecũtiãrõ! ¡Niipetira Cõãmacũrê “ãñunetõjõãrĩ” jĩĩ, usenire ticoarõ! jĩiyira.

39 Siquẽrã fariseo basoca toopú niirã Jesuré jĩiyira:

–Basocãre buegũ, mũũrê nũnũrãrê ditamanĩdutiya, jĩiyira.

40 Jesús yũũyigu:

–Yũũre tuoyã: Cúã ditamanĩãtã, Cõãmacũ ate Ʋtãperire bayirõ busurõmena wedeseri tiigũdaqui, jĩiyigu.

41 Jesús Jerusalén putopu jea, tiimacãrê ñãacogu, utiyigu.

42 Tiimacã macãrãrê, too síro macãrãrê wãcũgũ, jĩiyigu:

–Mecũãrê múã ãñurõ niirecũtirere Cõãmacũ titorere masĩrĩ, ãñuboaĩyiu. Múã masĩdũgahere wapa masĩricu.

43 Múãrê ñãñãrõ netõrê burecori atiadacu. Teeburecorire múãrê ñãatutira atimacãrê niipetireniñãrĩpu cãmotãadacua, múãrê witiwari jĩĩrã.

44 Niipetire múãyere cõããadacua. Múãrê sããpetijããadacua. Múã weere wiserire Ʋtãqui apequí sotoápu weemuãrigue putuáricu. Múã Cõãmacũ netõnéri bureco jeari ñãmasĩhẽre wapa teero wãaadacu, jĩiyigu.

*Jesús Cõãmacũwiipũ dúari basocare cõãwionecorigue
(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)*

45 Jesús Cõãmacũwiipũ sããjeagu, dúari basocare[†] cõãwionecoyigu.

46 Cúãrê jĩiyigu:

–Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jĩĩã: “Yáa wii ‘Cõãmacũmena wedeseri wii niãã’ jĩĩrĩ wii niããdadu”,[‡] jĩĩ jóare niãã. Múãpe yaarẽpira dúari wii niirĩ tiaa, jĩiyigu.

47 Bãrecoricõrõ Jesús Cõãmacũwiipũ bueyigu. Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerã, ãpẽrã uputĩ macãrã “¿cũũrê deero tii sããrõ booi?” jĩiyira.

[†] 19:45 Dúari basoca wáicura, bua wapapacãro dúayira. Cúãrê sãñẽãrĩtare pairé ticoyira, “Cõãmacũrê titorã niĩya” jĩĩrã. [‡] 19:46 Isaías 56.7.

48 Basocá niipetira Jesús wedeserere t̄onunásera tiiyíra. Teero tiirá, cūārē dee tii mas̄riyira.

20

Jesuré “¿noā dutirémēna teeré tiii?” j̄irigue

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

1 Sicab̄reco Jesús Cōāmacūwiip̄n basocáre bueḡa tiiyígu. Cūāye añurē quietire wedeḡa tiiyígu. Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá Jesús p̄torp̄a jeayira b̄toá dutirámēna.

2 Cūārē s̄āñáyira:

—Ĕsārē wedeya: ¿Noā dutirémēna m̄n̄n teeré tiii? ¿Noā m̄n̄rē dutiré ticori? j̄iyyira.

3 Jesús cūārē ȳn̄uyigu:

—Ȳn̄cā múārē s̄āñáḡada. Múá ȳn̄re wedeya:

4 ¿Noā Juanrē w̄ameōtidutigu ticocoyiri? ¿Cōāmacū o basocápe ticocoyiri? j̄iyyigu.

5 Cūāpe cāmer̄i wedeseyira:

—Mar̄i “Cōāmacū ticocorigu niiw̄i” j̄iir̄i, cūā mar̄irē “too docare ¿deero tiirá cūārē padeor̄iri?” j̄iiboqui.

6 Mar̄i “basocá cūārē ticocorira niiw̄ā” j̄iātā, niipetira mar̄irē ūtāperimēna dées̄iāādacua. “Juan profeta niiw̄i” j̄i padeoóya, j̄iyyira.

7 Teero tiirá, Jesuré: —Ticocorigare mas̄riga, j̄iij̄ayira.

8 Jesús cūārē j̄iyyigu:

—Ȳn̄cā múārē “ate dutirémēna teeré tiiā” j̄i wēderia, j̄iyyigu.

Ññar̄ā padecoteramēna queoré

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

9 Jesús basocáre ate queorémēna wēden̄cāyigu:

—S̄icū ūm̄u niyigu use wese oterigu. Oteri siro, āpērārē tiiditare wasoyigu.

Wasoari siro, aperopá wáayigu yoari niiḡu wáagu.

10 Ĕse d̄ucac̄tirito niir̄i, s̄icū cūārē padecoteḡare ticocomiyigu. Cūāya dita cūā wasorirare “use cūā dúa wapatárere decomēna ticocoaro ȳn̄re” j̄iicomiyigu. Cūā toopá jeari, tiidita wasorira cūārē páa, péerogā ticoripacara, p̄tuácoj̄ayira.

11 Āp̄i cūārē padecoteḡare ticocomiyigu s̄ucā. Cūācārē páa, ññar̄ō buij̄ā, péerogā ticoripacara, p̄tuácoj̄ayira.

12 Too síro āp̄irē ticoconemoyigu s̄ucā. Cūācārē cāmitu, cōāj̄ayira.

13 “Tiidita ōp̄u “¿deero tiiḡudari ȳn̄?” j̄i w̄ācūn̄cāyigu. “Ȳn̄ macū ȳn̄ bayirō maiḡarē ticocoguda. Apetó tiirá, cūārē quioníremēna ññabocua”, j̄iimiyigu.

14 Ōp̄u macū toopá jeari ññar̄ā, tiidita wasorira cāmer̄i wedeseyira: “Āñir̄ā niñ̄ too sírop̄u atiditarē ñeeḡud̄u. Cūārē s̄iācō. Cūā manir̄i, atiditá mar̄iya dita p̄tuáadacu”, j̄iimiyira.

15 Teero tiirá, cūārē ñee, tiiwese wesap̄u néewa, s̄iācōāj̄ayira, j̄i wedeyigu.

Jesús basocáre s̄āñáyigu:

—Tiidita ōp̄u cūārē tiíadarere múārē wedeḡuda.

16 Cūā ati, cūāya dita wasorirare s̄iācōāpeti, āpērārē tiiditare ticoj̄āḡūdaqui, j̄iyyigu.

Teeré t̄orá: —¡Teero wáarij̄āārō! j̄iyyira.

17 Jesús cúārē ñña, jĩiyigu:

—Wáaadacu. Cõamacũye queti jóaripũ jĩirere tuoyá:

Wii weerira ãtãquire booríyira.

Cúã boorípacari, tiiquira ɱputi macãqui ɱtuáwũ tiiwiipáre.*

18 Tiiqui sotoapũ ñaapeagu mutãjõãgũdaqui. Tiiqui cúũ sotoapũ ñaapeatã, ãñurõ mutãpetijõãgũdaqui, jĩiyigu.

Wapasédutire sãñárigue

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

19 Moisés jóarigue buerá, paairé dutirá, “tee queorémena marĩrē jĩtutigũ tiiquí” jĩi masĩjãyira. Toorá “¿cũārē deero tii ñeerõ booi?” jĩimiyira. Basocãre cuira, ñeemasĩriyira.

20 Teero tiirá, cúũrē ãñurõ ñnanunuse, ãpērãrē ñnadutira ticocoyira. Cúārē basocá ãñurá tiirõbiri niidutiyyira. Cúã Jesús merēã yũari boomíyira. Teeména tiidita dutigúpure wedesã ticodugamiyyira.

21 Teero tiirá, cúã ticocoarira Jesús ɱuto wáa, sãñãiyira:

—Basocãre buegá, ãsã masĩã: Mũũ diamacãrã wedea; diamacãrã buea. Basocã niipetirare sĩcãrĩbriõ ññaã. Cõamacũ dutirere diamacã buea.

22 Teero tiigú, ãsãrē wedeya: ¿Romanuã õpãrē cúũ niyeru wapasédutirere wapatĩadari; o wapatĩrigarite? jĩiyira.

23 Jesupé cúã ñañarõ tiidugãrere masĩjãyigu. Teero tiigú, jĩiyigu:

24 —Niyeruire eñõñá yũre. ¿Noãyá diaporá, noã wãme tusai? jĩiyigu.

—César romanuã õpũye tusaa, jĩiyira.

25 Jesús cúārē jĩiyigu:

—Too docare Césaye niirere Césare wiyayá; Cõamacũyere Cõamacũrē wiyayá, jĩiyigu.

26 Jesurē basocá tuocóropũ merēã yũrere buaríyira. Cúã cúũ yũrere tuomanĩjõãrã, ditamanĩjõãyira.

Diarira masãmuãre wederigue

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

27 Sĩquẽrã saduceo basoca Jesús ɱuto jeayira. Cúã “diarira masãmuãricua” jĩicua. Jesurē sãñãiyira:

28 —Basocãre buegá, Moisés dutirere jĩĩada: “Sĩcũ põnamanígũ diaweori, cúũ bai cúũ ñũmo niirigore dúutuarõ. Cúũ coomena cúũ sõwũ diarigũre põnacutĩbosaaro”,† jĩi jóarigu niĩwĩ Moisés.

29 Sĩcũpõna siete niyyira. Cúã sõwũ ñũmocutiyyigu. Põnamanígũrã diajõãyigu.

30 Cúũ siro macũ cúũ sõwũ ñũmorē dúutumiyigu. Cúũcã põnamanígũrã diajõãyigu.

31 Cúã siro macũcã coore dúutu, põnamanígũrã diajõãyigu. Niipetira cúã siro macãrãcã teorora wáayira. Cúã siete põnamanípacara, diãpetijõãyira.

32 Too síro cúã ñũmo niimirigocã diajõãyigo.

33 Cúã siete coore ñũmocutimiyira. Teero tiigó, diarira masãmuãrĩ, ¿nii ñũmope ɱtuãgodari? jĩiyira.

34 Jesupé cúārē yũuyigu:

—Atibũrecopũre ãmuã, numiã ñũmocuti, manũcutiya.

35 Cõamacũ beserira dia masãmuãri siro, ãmuã, numiã wãmosãricua.

* 20:17 Salmo 118.22. † 20:28 Deuteronomio 25.5.

36 Ángelea tiiróbiro niíya. Dianemorica sáa. Cõãmacũ masõrira niijirã, Cõãmacũ põna niíya.

37 Diarira masãmuãrere Moiséca cũ jóriguemena ãnorígu niíwĩ. Yucuu jãürisati quetipũ Cõãmacũ “Abraham, Isaac, Jacob Òpũ niã yuu”[‡] jĩriguere jórígu niíwĩ.

38 Cõãmacũ diarira Òpũ niirri; catirá Òpũpe niíĩ. Cũ Ìñacoropũ niipetira catiia, jĩyigu.

39 Siquerã Moisés jórígue buerá Jesuré jĩyira:

—Basocáre buegú, mũu diamacú peti wedesea.

40 Too síro cũãrẽ apeyé sãĩñánemodugariyira sáa, “marĩrẽ netõnucãboqui sũcã” jĩrã.

“Cristo ¿noã pãrãmi nií?” jĩrigue

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

41 Jesús basocáre sãĩñáyigu:

—¿Deero tiirá “Cõãmacũ beserígu David pãrãmi nií” jĩĩ?

42 David basirora Salmopũpũ jórígu niíwĩ:

Cõãmacũ jĩwĩ yuu Òpãrẽ:

“Yáa wãmo diamacúniñape duiya,

43 tée mũurẽ Ìñatutirare mũu dutiriguere yuu ãñurõ yuuri tiirípũ”, §
jĩ jórígu niíwĩ.

44 David “yuu Òpũ” jĩgũ, Cõãmacũ beseríguere jĩgũ tiirígu niíwĩ, cũ pãrãmi niipacari. Teeré ãñurõ wãcũña, jĩyigu.

Jesús Moisés jórígue buerá tiirécãtíre wederígue

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

45 Niipetira basocá tuocóropũ Jesús cũ bueráre wedeyigu.

46 —Moisés jórígue buerá tiiróbírorã tiirucúrijãña. Cũã suti yoaretõ sãña, wãauseniya. Macã decopũ quioníremena ãñudutiri boocúa. Nearé wiserípũ sũguero maquẽ duirépũ dícu duidugacua. Bosebãreco tiirópũcãrẽ teorã tiidugãcua.

47 Niyeru boorã, wapewia numiãye wiserire jĩĩditoremãna ãmacua. Cũã yoari Cõãmacũmena wedesera tiiróbiro tiiditõya basocáre. Cũãrã ãpẽrã nemorõ ñañarõ tiinõãdara niíya, jĩyigu.

21

Wapewio bóaneõgõ Cõãmacũrẽ ticorigue

(Mr 12.41-44)

1 Jesús Ìñacogu, niyeru cuorã niyeru sããretibaripũ* pairó niyeru sããrĩ Ìñayigu.

2 Síco wapewio bóaneõgõ pũaquí wapamanírequiri sããrĩ Ìñayigu.

3 Teeré Ìñagũ, jĩyigu:

—Yuu ateréja diamacúrá jĩã: Cõãmacũ Ìñacoropũre igo wapewio bóaneõgõ niipetira nemorõ ticooy.

4 Ìniãpeja cũãrẽ ãsaríguere ticooya. Coopeja coo cuomíarígue, coo yaaré sãibóaríguegãrẽ ticopetijãyo, jĩyigu.

‡ 20:37 Éxodo 3.6. § 20:43 Salmo 110.1. * 21:1 Tee niyerumena Cõãmacũwiire quẽnoyíra.

Jesús “Cōāmacūwii cōānoādacu” jīrigue

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Siquērā cūū buerā Cōāmacūwii maquērē wedeseyira:

—Ētāquiritō añurēmena tiirí wii añunetōjōāri wii niia. Cūā mamorecā añunetōjōāre niia, jīyira.

Jesús cūā jīrēre tuogú, jīyigu:

⁶ —Múā āno ĩnaré too síro ĩtāqui apeqú sotoápu weemūārigue pūtūāricu. Niipetire cōānoādacu, jīyigu.

Atibúreco petiádari suguero wáaadare

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Too síro cūūrē sãññáyira:

—Ēsārē buegú, mūū wedearigue ¿deero biiri wáaadari? ¿Ñeenómena ĩñamasĩnoādari, ate wáaadari suguerogārē? jīyira.

⁸ Jesús cūārē yūnyigu:

—Āñurō tuomasĩña, āpērā jīditori jīrā. Раѳ “уѳнр́а niia; уѳн Cōāmacū beserigu Cristo niia” jīādacua. “Atibúreco petiádaro péerogā dūśaa”, jīādacua. Cūārē padeó nūñurijāña.

⁹ “Cāmerĩsĩārā tiíawā” jīrĩ tuoádacu. “Тоор́у basocá cūā ōpārārē cōārā tiíya” jīrēcārē tuoádacu. Teeré tuorá, cuirijāña. Tee wáasugueadare niirō tiia. Teero wáapacari, atibúreco petiádaro dūśaadacu ména, jīyigu.

¹⁰ Cūārē jīnemoyigu:

—Sicapōna macārā aperiōnā macārāmena cāmerĩsĩāādacua. Teero biiri sica-dita macārā apeditā macārāmena cāmerĩsĩāādacua.

¹¹ Bayiró dita cāmeñare wáaadacu. Peeditapure juabóare, diaré wáaadacu. Ēmūāseppure quioré, merēā bauré bauáadacu.

¹² Tee wáaadari suguero, āpērā múārē ñee, ñañarō tiíadacua. Múārē judíoa neārē wiseripu néewa, queti beseadacua. Peresuwiipu sōnecoadacua. Ōpārā, dutirá pūtopū néewa, queti beseadacua. Tee niipetirere tiíadacua múā yūñre padeoré wapa.

¹³ Cūā teero tiirí, yūñ múārē tiirēre wedemasĩadacu.

¹⁴ Cūārē yūñadarere wācūsuguerijāña.

¹⁵ Yūñ múārē masĩrĩ tiigúda cūārē yūñadarere. Teeména múārē ĩñatutira múā wedeserere sīcārĩbiricua. “Tee diamacá niiria”, jīmasĩricua.

¹⁶ Múā pacūsūmūā, múāya wedera, múā menamacārā múārē dutirápure wedesāādacua. Cūā teero tiirí, múā siquērārē sīājāādacua.

¹⁷ Niipetira basocá múārē ĩñatutiadacua yūñre padeoré wapa.

¹⁸ Teero tiipacári, múārē merēā wáāamaricu.

¹⁹ Yūñre padeodúrjāña. Wācūtutuarucujāña. Teero tiirá, catiré petihére buáadacu.

²⁰ Múā surara Jerusalénrē niisodeari ĩñarā, “tiimacārē cōāādaro péerogā dūśaa” jīmasĩadacu.

²¹ Teero wáari ĩñarā, Judea ditapū niirā ĩtāyucupū dutijōāārō. Jerusalénrē niirā aperiopú wáaroo. Cāpūpū niirā tiimacāpū pūñawarijāārō.

²² Teeburecori Cōāmacūye queti jóaripūpū jīrōbirora wáaadacu: Cōāmacū Jerusalén macārārē ñañarō tiigúdaqui.

²³ Teero wáare burecori niipacósãnumiārē, pōna ūpūrā cʉoráre bóaneõre burecori niiādacu. Atiditapáre bayiró ñañarõ netóre niiādacu. Cõāmacū basocáre bayiró peti ñañarõ tiigúdaqui.

²⁴ Āpērā cāmerĩsĩārõpu siānõādacu. Āpērā ñee, niipetire ditapu néewanoādacu. Apeditá macārā judíoa niihērā Jerusalénrē cõādioco, cutamutõādacu. Cõāmacū cūārē dutiriro jeatuario teero tiiādacu, jĩiyigu.

Jesús putuaatiadare

(Mt 24.29-35, 42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Jesús wedenemoyigu:

–Teero wáadari suguero, muĩpū búreco macū, ñami macū, ñocõā pee merēā bauré wasoádacu. Atibúreco niipetiropu macārā día pairímaa, oco-turíre bayiró busari tuorá, ucúara, dee tii masĩriadacu.

²⁶ Basocá atibúrecoPURE wáadarere wácūrā, bayiró cuira, tʉomasĩre petijõādacu. Niipetirá ūmuāsepu niirā cāmeñanoādacu.

²⁷ Teero wáari, yuu niipetira sōwū õmeburuápu tutuaremena asibatédiatiri iñāādacu.

²⁸ Tee niipetire wáanucārĩ, wácūtutua, useniña. Ūmuāsepu iñamũcoya. Múārē netõnēadaro péerogā dusaádacu, jĩiyigu.

²⁹ Ate queorémena wedeyigu:

–Higueragu, teero biiri niipetire yucu biirecatirere wácũña.

³⁰ Pũūrĩ wasorí, “cūma wáadaro péerogā dusaá” jĩimasĩnoā.

³¹ Tee tiiróbirora yuu jĩĩarigue wáari iñarā, “Cõāmacū dutiré basocáPURE niĩadare jeaadaro péerogā dusaacú” jĩĩ masĩña.

³² Yuu ateréja diamacárā jĩĩā: Atitó macārā cūā diaadari suguero, yuu jĩĩarigue niipetire wáaadacu.

³³ Ūmuāse, atiditá peticõdiaadacu. Yuu wedesere doca petirícu. Niirucu-jāādacu.

³⁴ Yuu putuaatiadari búrecore múā masĩricu. Teero tiirā, múā añurõ niyueya. Múā ñañaré tiirere tiirĩpori jĩĩrā, tiirijāña. Cūmurijāña. Atibúreco maquērē wácūpatirijāña. Múā wácũña manirõ yuu putuaatiadari búreco jeaadacu.

³⁵ Tiiburecore niipetiropu macārā tãmuādacu. Teero tiirā, tʉomasĩña.

³⁶ Múā añurõ iñacoya. “Tee usā ñañarõ netõādarere netõnéña” jĩĩrā, Cõāmacūrē sãirucújāña. Yuu niipetira sōwūrē cuiro manirõ bocaada jĩĩrā, sãirucújāña, jĩiyigu.

³⁷ Jesús búrecoricõrõ Cõāmacūwiipu bueyigu. Ñamirĩrē Ūtágú Olivopu wáa, niirucuyigu.

³⁸ Bóerigā basocá niipetira Cõāmacūwiipu cūārē tuorá wáarucuyira.

22

Jesuré ñeeādara wedeserigue

(Mt 26.1-5, 14-16; Mr 14.1-2, 10-11; Jn 11.45-53)

¹ Pā púuri tiiré wóoya maniré yaarí bosebureco wáadaro péero dusaýiro. Tii bosebureco wãmecutía Pascua.

² Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá “¿deero tii Jesuré sãĩrõ boomíto?” jĩiyira. Cūārē siādugápacara, basocáre cui niyira.

³ Judas cūā “Iscariote” jĩĩgārē Satanás sãāyigu. Jesús buerá doce menamacū niimiyigu.

4 Cũũ paiaré dutirá, Cõãmacũwii coterí basocare dutirá ρτορυ wáayigu. Toopú jea, Jesuré ticoadarere cũãmena wedeseyigu.

5 Cũũ jĩĩrere tuorá, bayiró useniyyira.

—Mũũrẽ niyeru wapatiada, jĩĩyira.

6 —Jáu, teerora tiiwá, jĩĩyigu.

Teero tiigá, basocá ññahẽrõ cũãpũre Jesuré ticogũdu coteyigu.

Jesús cãũ buerãmena yaaturigwe

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

7 Too síro pã pũuri tiirẽmena wáoya manirẽ yaari bũreco jeayiro. Tiibũreco niirĩ, sícũ corderore cãã Pascua boseyagũdure siãnoã.

8 Teebũrecorire Jesús Pedrore, Juanrẽ biiro jĩĩcoyigu:

—Marĩ Pascua boseyaadarere quẽnoyũera wáaya, jĩĩyigu.

9 —¿Noopú ãsã quẽnorĩ boogári? jĩĩyira.

10 Cũãrẽ jĩĩyigu:

—Mũã macãpũ wáaya. Toopú jeara, sícũ basocú ocogá turupeogure buajeãadacu. Cũũrẽ nũnũwáwa. Cũũ sããwari wĩĩpũ sããwawa.

11 Tiiwĩĩ òpũrẽ jĩĩwa: “¿Noopú niigari yũũ buerãmena Pascua boseyaadari tatia? jĩĩawĩ ãsãrẽ buegũ”, jĩĩwa.

12 Cũũ ãmũãrõ macã tatia quẽnoãri tatiacapũ ãñogũdaqui. Toopú quẽnoyũewa, jĩĩcoyigu.

13 Cũã wáa, toopú Jesús cũãrẽ jĩĩãrirobirora niipetirere buayĩra. Toopú cũã Pascua boseyaadarere quẽnoyĩra.

14 Yaarítõno jeari, Jesús cũũ beseriramena yaaadara jeanuãyira.

15 Jesús cũãrẽ jĩĩyigu:

—Yũũ múãmena ate Pascua boseyarere bayiró yaadũgaa, yũũ diaadari sugero.

16 Yũũre tuoyá: Mecũãmena Pascua yaarẽre yaanemoricu sãa, tée yũũ Òpũ sããri siropũ, jĩĩyigu.

17 Teero jĩĩari siro, vino bapare née, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Cũũ buerãre jĩĩyigu:

—Aterẽ cãmerĩ bato, sñiniã.

18 Yũũre tuoyá: Mecũãmena yũũ vino sñinemoricu sãa, tée yũũ Òpũ sããri siropũ, jĩĩyigu.

19 Pãrẽ née, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu. Túajea, ρuatásã, batogura, jĩĩyigu:

—Ate pã yũũ múãrẽ diabosaadari òpũũbiro niã. Aterẽ tiyá, yũũ múãrẽ diabosarere wãcũrã.

20 Yaaari siro, teerora tiiyĩgu sñinirĩ bapamena. Cũũ buerãre tĩãgũ, jĩĩyigu:

—Atibapá maquẽ yée díbiro niã. Yũũ diari, yée díi òmayudiaadacu, múã ñãñarẽ tiirẽre cosebosáaro jĩĩgũ. Teeména Cõãmacũ mama netõnére quietire cũũgũdaqui.

21 Tuoyá: ãno yũũmena yaaduii yũũre ññatutirapũre ticogũdu.

22 Yũũ niipetira sõwãrẽ Cõãmacũye quieti jóaripũpũ jĩĩrõbirora wãaadacu. Bõaneõgũ niigũdaqui yũũre ticogũdupreja, jĩĩyigu.

23 Cũũ buerá cũã basiro cãmerĩ sãĩñáyira:

—¿Noã niigariye teero tiigũdu? jĩĩyira.

¿Nii upatĩ macũ niĩ?

24 Too síro Jesús buerá cũã basiro bayiró cãmerĩ wedeseyira.

—¿Nii marī watoare ʔpʔtí macū niī? jīyira.

²⁵ Teero tiigá, Jesús cūārē jīyigu:

—Atibáreco macārā ɔpārā cūā booró dutiāmajāya. Cūāye dita macārārē “ūsārē ãñurō tiápura niīya” jīrī boocúa.

²⁶ Múápeja cūā tiiróbiro tiirjāña. Birope tiiyá. Múā menamacū ʔpʔtí macū niigū niitugu tiiróbiro niirecutiario. Múārē dutigú padecotegu tiiróbiro niirecutiario.

²⁷ Múā tɔgueñarī, ¿niiré ʔpʔtí macū niī? ¿Yaaduigupe o cūārē yaaré péocotegupe? Yaaduigupe ʔpʔtí macū niī. Yñu doca múāmena niigū, yaaré péocotegu tiiróbiro niīā.

²⁸ Múā niā yñumena niirucujārā. Yñuge merēā wáari, múācā ñañarō netóarua.

²⁹ Teero tiigá, yñucā yñu Pacu yñuge Ȯpū sōnecoriborora múārē ɔpārā sōnecoguda.

³⁰ Biirō tiirí, múā yñu Ȯpū niirȮpū boseya, duiadacu. Múā ɔpārā duiépiĩĩpū duiadacu, Israelya pōna macārā doce pōnarĩrē dutiadara, jīyigu.

*Pedro Jesuré “masĩriga” jīrigue
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)*

³¹ Jesús jīnemoyigu:

—Simón, tɔoyá. Satanás múā padeorére duurí tiijgū, ñañodugáqui. Teero tiigá, múārē sãĩarigu niīāwī.

³² Cūā mñurē ñañodugári ĩñagū, yñupe padeodúrijaārō jīgū, Cōāmacūrē sãibosáawū. Teeré mñu netóari siro, padeó, mñuya wedera yñuge padeorére wãcūtutuari tiiyá, jīyigu.

³³ Pedro yñuyigu:

—Ȯpū, mñurē peresuwiipū néewara, yñucārē néewaaro. Mñurē sãĩarā, yñucārē sãĩārō, jījãmiyigu.

³⁴ Jesús cūārē jīyigu:

—Pedro, yñu jīrere tɔoyá: Mecūā macā ñami cãrēquē wedeadari sɔguero, yñuge ĩĩārī “cūārē masĩriga” jīditogudacu, jīyigu.

Jesús diaadari sɔguero, cūā bueráre wederigue

³⁵ Apeyé cūārē jīyigu:

—Múārē yñu wasopori manirā, niyeru sããrepori manirā, sapatu arebá manirā ticocoritore, ¿apeyenó dusarí? jīyigu.

—Dusaríwñu, jīyira.

³⁶ Cūārē jīyigu:

—Mecūāmena wasopo cɔogú néewaaro; niyeru sããripo cɔogúcã néewaaro. Espada cɔohéya cūyaro sutiró sotoá macārōrē dúa, espadare sãĩārō.

³⁷ Yñuge tɔoyá: Cōāmacūye queti jóaripūpū yéequerē jóarigue diamacú wáaadare niirō tiia. Ate jóanoā: “Cūācã dutirére netȮnucãgū niī” jī wãcūmiwã basocã cūārē”,* jī jóanoā. Niipetere yéequerē jóarigue diamacú wáaadacu, jīyigu.

³⁸ —Jãā, ũsã Ȯpū, ate espada pɔarĩ niīā, jīyira.

—Ññuãdacu, jīyigu.

*Jesús Getsemanĩpū cūā Pacure sãĩrigue
(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)*

* 22:37 Isaías 53.12.

39 Jesús witiwa, cūū tiirucúrirobiro Ɔtāgú Olivopu wáayigu. Cūū buerá cūūrē nūnyíra.

40 Toopú jeagu, cūārē jīyigu:

—Wātí múārē jīcōāsārijāārō jīrā, Cōāmacūrē sāīñā, jīyigu.

41 Teero jīltoa, cūā sūguero útāpe déecogu jearócōrō yoaro wáayigu. Toopú ñicācoberimena jeacūmu. Cōāmacūrē sāiyigu. Sāīgú jīyigu:

42 —Pacu, mūu boogú, yūu ñañarō netōādarere netōnéña. Yūu teero jīpacari, yūu boorére tiirjāña; mūu boorépe wáaaro, jīyigu.

43 Sicū ángele ūmuāse macū cūūrē bauáyigu. Bauá, cūūrē tutuari tiiyigu.

44 Cūū ñañarō netōādarere wācūpatigu niijīgū, nemorō Cōāmacūrē sāiyigu. Cūū usotíre paca dí tiiróbiro oco tabidiayiro.

45 Cūū Cōāmacūrē sāīari siro, wāmūncā, cūū buerá putopu cāmeputáyigu. Cūārē cāniārirapure buajeáyigu. Cūā bayiró wācūrecutiarira niijīrā, cānijōāyira.

46 Cūārē jīyigu:

—¿Deero tiirá nocōrō cānií? Wāmūncāña. Cōāmacūrē sāīñā, wātí múārē jīcōāsārijāārō jīrā, jīyigu.

Jesuré ñewarigue

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

47 Jesús cūāmena wedeseгу tiiríra, paу basocá atiyira. Jesús buerá doce menamacū niimiārigu Judas wāmecūtigū cūārē sūosūguéyigu. Jea, Jesús puto atiyigu, cūū wasopúrore ūpūgūdu tiirí.

48 Jesús cūūrē jīyigu:

—¿Judas, ūpūremena yūu niipetira sōwūrē yūure īñatutirapure ticoi?

49 Cūū buerá cūūrē ñeeādarere īñarā, sāīñáyira:

—Ɔsā Ōpū, ¿espadapīrīmena cūārē cāmotágarí? jīyira.

50 Sicū Jesús buegú paiaré dutigáre padecotegure páatacojāyigu. Diamacū macā cāmopérore páatayigu.

51 Jesús cūū bueráre: —Nocōrōrā tiiyá, jīyigu.

Cāmopérore ñaapeō, netōnéyigu.

52 Cūūrē ñeerā jeará niiyira: Paiaré dutirá, Cōāmacūwii coterí basocare dutirá, butoá dutirácā niiyira. Jesús cūārē jīyigu:

—¿Yaaréfigure tiiróbiro yūure espadapīrīmena, yucūména ñeerā atiarí?

53 Búrecoricōrō yūu Cōāmacūwīpū múāmena niirí, ñeeriwu. Mecūtigā múā booró tiirítono jeaa. Satanás naīñārōpū niigú dutirépere tiia múā, jīyigu Jesús.

Pedro Jesuré “masīriga” jīrigue

(Mt 26.57-58, 69-75; Mr 14.53-54, 66-72; Jn 18.12-18, 25-27)

54 Jesuré ñeeāri siro, néewayira. Paiaré dutigúya wiipū néesāwayira. Pedrope yoasāñurō cūūrē nūnyígu.

55 Basocá paiaré dutigúya wii popea macā yepa decopū pecame dioyira. Dioári siro, duiyira. Pedro cūāmena duiyigu.

56 Sicō tiiwí padecotego Pedro toopú duiri īñayigo. Cūūrē īñagōrā īña: — Ānicā īnīmena wáarucuarigura niirā, jīyigo.

Cūūpe coore:

57 —Cūūrē masīriga, jīyigu.

58 Too sírogā āpī cūūrē īña: —Mūncā īni menamacū niā, jīyigu.

Pedrope cūūrē: —Niiria, jīiyigu.

⁵⁹ Sica hora siro āpī jīinemojāyigu:

—Niirōrā ānicā ĩnimenā niijīyi. Cūūcā Galilea macūrā niīi, jīiyigu.

⁶⁰ Pedrope yūuyigu:

—Ñeenórē wedesegu wedesecu, jīiyigu cūūrē.

Cūū wedesegu tiiríra, cārēquē wedeyigu.

⁶¹ Jesús Pedrose cāmeñācoyigu. Toorá Pedro marī Ōpū cūūrē jīīāriguere wācūbuaayigu: “Mecūā macā ĩnami cārēquē wedeadari sūguero, yūnge ĩtīārī ‘cūūrē masīriga’ jīīgūdacu mūu”, jīiyigu.

⁶² Teeré wācūbuaagu, witiwa, bayiró utiyigu.

Jesuré cūū buiāperigue

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Jesuré coterá cūūrē buijā, páayira.

⁶⁴ Cūū capearire biaápeyira. Teero ti, cūūrē sāiñáyira:

—Jīībuaaya. ¿Noā mūūrē páaarī? jīiyira.

⁶⁵ Pee apeyé jīīnemo, cūūrē buijāyira.

Jesuré Judíoare Dutirá Peti p̄top̄n néewarigue

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Bóeri butóá dutirá, paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá neāyira. Teero tiirí, Jesuré Judíoare Dutirá Peti neārí wiipu néewayira. Toopá jeari, cūūrē sāiñáyira:

⁶⁷ —Wedeya ūsārē: ¿Mūu Cōāmācū beserigu Cristo niīi? jīiyira.

Cūū cūūrē jīiyigu:

—Yūu múārē “cūūrā niīā” jīīrī, padeorícu.

⁶⁸ Yūu múārē sāiñárī, yūurícu.

⁶⁹ Ateré múārē wedegūda: Mecūāmena yūu niipetira sōwā Cōāmācū tutuare cūonotōgū p̄to cūū diamacápe duigūdacu, jīiyigu.

⁷⁰ Cūū niipetira sāiñáyira:

—¿Too docare mūu Cōāmācū macū niīi? jīiyira.

—Múā jīīrōbirora cūūrā niīā, jīiyigu.

⁷¹ Cūū jīiyira:

—Āpērā cūūrē wedesārā āmaānemorō booríga. Marī basirora cūū “yūnrá niīā” cūū jīīrere tuotóaa, jīiyira.

23

Pilato Jesuré sāiñarigue

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Cūū niipetira wūmūnucā, Jesuré Pilatorūre néewayira.

² Toopá jea, cūūrē wedesānucāyira:

—Ānirē buaáwū, ūsā judíoare ĩañogúrē. Cūū romanuā ōpūrē wapatírere “ticorijāna” jīī. “Yūu Cōāmācū beserigu Cristo niīā; yūu múā ōpū niīā”, jīīrucui, jīiyira.

³ Pilato cūūrē sāiñáyigu:

—¿Mūnrá niīi judíoa ōpū? jīiyigu.

—Mūu jīīrōbirora cūūrā niīā, jīiyigu.

⁴ Pilato paiaré dutiráre, basocá niipetirare jīiyigu:

—Ānirē ĩañarē tiárigue buaríga, jīiyigu.

⁵ Cúãpe tutuaromena jĩnemoyira:

—Cũũ niipetira Judea macãrãrẽ cũũ buerémèna atiditá dutirére netõnucãrĩ tiigú tiii. Galileapũ teero tiinucãyigu. Mecãtígãrẽ atimacãpũre teerora tiigú jeai, jĩyira.

Jesuré Herodes putopũ néewarigue

⁶ Teeré tuogú, sãĩñáyigu:

—¿Cũũ Galilea macũ niĩ? jĩyigu.

⁷ —Cũũrã niĩ, jĩyira.

“Herodes dutiré dita macũ niĩ” jĩrere tuogú, cũũ putopũ ticocoyigu. Teeburecorire cũũ Jerusalénpu niyigu.

⁸ Herodes Jesuré ñagũ, bayiró useniyigu, yoari ñnadugarigu niijgũ. Cũũye maquẽrẽ wedeseri tuoyigu. Cũũ tutuaremena tiiẽnorĩ ñnadugamiyigu.

⁹ Teero tiigú, cũũrẽ pee sãĩñamiyigu. Cũũpe yũriyigu.

¹⁰ Paiaré dutirá, Moisés jóarigue buerá too ñnanucũyira. Cúã bayiró Jesuré wedesãrã peti tiyira.

¹¹ Herodes cũũyara suraramena Jesuré ñañarõ tiiápeyira. Cũũrẽ buijãrã, sotoá macãrõ ãñurõrẽ sããyira. Tooména Pilato putopũ ticocoyigu sũcã.

¹² Tiiburecora Herodes Pilatomena cãmerĩ quẽnoyira. Too sugueropũre cãmerĩ ñnadugariyira.

Jesuré sããdutrigue

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39-19.16)

¹³ Too síro Pilato paiaré dutiráre, Judíoare Dutirá Petire, tiimacã macãrã basocãre néõyigu.

¹⁴ Cúãrẽ jĩyigu:

—Múã ãnirẽ yũ putopũ néeatiawũ. “Basocãre ñañogú tiii”, jĩãwũ. Yũũ múã ññacoropũ cũũrẽ sãĩñãmiãwũ. Múã wedesããriguere ñañarẽ buaríga.

¹⁵ Herodecã buariarigu niãwĩ. Marĩrẽ opatutĩ ticocoarigu niãwĩ. Wapa cũũrẽ sãĩrĩ tiiréno maniã.

¹⁶ Teero tiigú, cũũrẽ tãnaãri siro, wionécoguda, jĩmiyigu.

¹⁷ Pilato Pascuaricõrõ basocã usenirĩ boogú, sũcã peresuwiipũ niigũrẽ wionécocucuyigu.

¹⁸ Cũũ jĩrere tuorã, niipetira sãcãrõména acaribiyira:

—¡Jesuré sããdutíya! ¡Barrabápere wionécodutíya! jĩyira.

¹⁹ Barrabás romanuã dutiráre cõãdugagu, cãmerĩsããyigu. Basocãre sããyigu. Teewapa peresutinoyigu.

²⁰ Pilato Jesuré wionécodugamiyigu. Teero tiigú, basocãre wedesenemoyigu sũcã.

²¹ Cúãpe acaribiyira:

—¡Curusapũ cũũrẽ páabiatu sããdutíya! jĩyira.

²² Pilato ñtĩãrĩ jĩgũ tiyigu sáa:

—¿Ñeenó ñañarẽ tiiãrĩ cũũ? Wapa cũũrẽ sãĩrĩ tiiréno buaríatu. Teero tiigú, cũũrẽ tãnaãri siro, wionécoguda, jĩmiyigu.

²³ Basocãpe putuãriyira. Bayiró acaribiyira. Cũũrẽ curusapũ páabiatu sããdutíya. Cúã Pilatore docacũmurĩ tiyira.

²⁴ Teero tiigú, cúã sãĩrere tiidutíyigu.

25 Basocá wionécodutiarigüre wionécoyigu. Cũũ dutiráre cõãdugare wapa, basocáre sãáré wapa peresuwiipu sõnecorigu niipacari, wionécoyigu. Jesuré wiyayigu, cãã booró tiidutigu.

Jesuré sãárigue

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

26 Jesuré sãárã wáara néewayira. Cãã too wáari, sícũ Cirene macã macã cãpũpu niãarigu putuatiigu tiiyigu. Cũũ wãmecutiwigu Simón. Cũũrê ñee, Jesús apawari curusare cãũ siro apañunuse dutiyira.

27 Jesuré paũ basocá nũnyíra. Numiã bóaneõrã bayiró uti acaribínũnyeyira.

28 Jesús cãmenacã ñña, cããrê jĩyigu:

—Jerusalén macãrã numiã, yũũre utirijãña. Múãrê wáaadare utiya. Múã põnarê utiya.

29 Too siro múã ññaarõ netõãdacu. Teebũrecorire múã jĩãdacu: “Põnamanírã numiã, põnacutíñahẽrã, ùpũõñáhẽrã usenicua”, jĩãdacu.

30 Teero wáari, basocá jĩãdacua: “Ëtãyucu ùsãpũre ñaapeaaro; opaburi ùsãrê ññaarõ tiirere cãmotáaro”, jĩãdacua.

31 Yũũ wapa cuohẽgure ññaarõ tiirá, wapa cuorãpere nemorõ ññaarõ tiãdacua, jĩyigu.

32 Pũarã basocá ññaarãrê Jesuména sãããdara néewayira.

33 “Dupucoro” wãmecutiropũ jeayira. Toopá jea, Jesuré curusapũ pábiatuyira. Basocá ññaarãrê sícũ diamacũpe, ãpĩ acuniñape nucõyira.

34 Jesús jĩyigu:

—Pacu, ãniãrê acabóya. Cãã teero tiirere tuomasĩriya.

Surara cãũye suti niimiãriguere batoadara, jĩbuaapeyira.

35 Basocá toopá ññanucũyira. Judíoare Dutirá Peti Jesuré buirá jĩyira:

—Ãpẽrãcãrê netõnéwĩ. Diamacũrã Cõãmacũ beserigu Cristo niigũjã, cãũ basiro netõnéãrõ, jĩyira.

36 Suraracã cãũrê buijãyira. Cũũ puto wáa, cãũrê vino piyare tãrã, jĩyira:

37 —Mũũ judíoa õpũ niigũ, mũũ basiro netõnéña, jĩyira.

38 Cãũya dupu sotoapũ sicapĩ tuunoyiro. “ÃNI JUDÍOA ÕPË NIÍ”, jĩ jóanoyiro.

39 Sícũ basocã ññaagũ curusapũ tusagũ Jesuré ññaarõ jĩyigu:

—Mũũ diamacũrã Cõãmacũ beserigu niigũ, mũũ basiro netõnéña; ùsãcãrê netõnéña, jĩyigu.

40 Æpĩ toopá tusagũpe cãũrê tutigu jĩyigu:

—¿Mũũ Cõãmacũrê cuiridojãĩ? Marĩrê, cãũrê sícãrõména ññaarõ tiirá tiíya.

41 Marĩrê diamacũrã ññaarõ tiirá tiíya, marĩ ññaarê tiirigue wapa. Cũũ doca ññaarê tiirĩmiyigu, jĩyigu.

42 Jesuré jĩyigu:

—Jesús, mũũ Õpũ sããgũ, yũũre wãcũwa.

43 Cãũrê yũũyigu:

—Yũũ ateréja diamacũrã jĩã: Mecũãrã yũũmena ãñũnetõjõãrõ niirõpũ niigũdacu, jĩyigu.

Jesús diarigue

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30)

44-45 Too síro coeritó jeari, niipetiro tiiditapu naítãjõõyiro. Muĩpũ báreco macã bóeriyigu. Tée ñamica tres niirĩpu naítãtuyiro. Teero wáari, Cõãmacũwii popeapu Añunetõjõãri Tatia cãmotáyosari casero yigadiati, puacaséropu jeaco-tuayiro.

46 Jesús bayiró acaribíyigu:

—Pacu, yáa yeeripũnaré bocañeña, jĩiyigu.

Teero jĩigārã, diajõõyigu.

47 Cien surara dutigú teero wáari ññagũ, Cõãmacũrẽ usenire ticoyigu.

—Diamacũrã ãni wapa cuohégũ niimiãyi, jĩiyigu.

48 Niipetira toopú ññarã jeaarira teero wáari ññarã, bayiró wãcũpatiyira. Teero tiirã, cúa cutiروه páarara, puuawayira.

49 Niipetira Jesús menamacãrã, Galileapu cũũrẽ nuuátirira numiãcã yoaropu teero wáarere ññanucũyira.

Jesuré ãtãtutipu cũũrigue

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

50-51 Sícũ Judea macã Arimatea macã macã niiyigu. Cũũ wãmecutiyigu José. Cũũ añugã, diamacũ tiigũ niiyigu. Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩãdarere coteyigu. Cũũcã Judioare Dutirá Peti menamacã niiyigu. Teero niipacu, cúa Jesuré sããdutiri boorimiyigu.

52 Cũũ Pilato puo sããwa, Jesuyã õpũũrẽ sãiyigu.

53 Too síro curusapu tusagũre néedioco, sutiró añurí caseromena cõmayigu. Túajea, ãtãgãpu coari tutipu cũũyigu. Tiituti sícũno cũũnoña manirí tuti niyiro.

54 Cúa yeerisãri bũreco maquẽ quẽnorí bũreco niyiro. Yeerisãri bũreco jeaadarõ péero dusayiro.

55 Jesumãna Galileapu atirira numiã tiitutire ññayira. Jesuyã õpũũrẽ cũũrĩ ññayira.

56 Ññãari siro, coerã, sitiañũre quẽnocũyira. Túajea, Moisére dutiré cũũrigue jĩrõbirora judioa yeerisãri bũrecore yeerisãyira.

24

Jesús masãmuãrigue

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

1 Cúa yeerisãri bũreco netõãri siro, bóerigã cúa sitiañũre quẽnocũãriguere néewa, cũũrẽ cũũri tutipu jeayira.

2 Toopú jeara, tiituti biamíríqui ãtãquicare aperopú nucũrĩ ññayira.

3 Sããjeara, Jesuyã õpũũrẽ buariyira.

4 Teero tiirã, deero jĩmasĩriyira. Wãcũña manirõ puarã ãmuã suti asiyãre sãñarira cúa puuapu nucũrĩ ññayira.

5 Cúa bayiró cui, munibiãyira. Ññuã cũãrẽ jĩiyira:

—¿Deero tiirã catigũre diarira cũũrõpũre ãmaãĩ?

6 ãnoré manĩ. Masãtoawĩ. Galileapu niigũ, múãrẽ cũũ wederiguere wãcũña:

7 “Yuu niipetira sõwũrẽ ññãnaré tiirãpũre ticonogũdacu. Cúa yuure curusapu páabiatu sãããdacua. Itiãbũreco siro masãmuãgũdacu”, jĩmiwĩrã, jĩiyira.

8 Teero jĩrĩ tuorã, cũũ wederiguere wãcũbuayira.

⁹ Cũrẽ cũiri tutipũ jearira putuajeara, Jesús beserira oncere niipetirere wedeyira. Teero biiri ãpẽrã niipetirare wedeyira.

¹⁰ Jesús beserirare queti wederira noquẽrã niyira: María Magdalena, Juana, María (Santiago paco), ãpẽrã numiã niyira.

¹¹ Cũã wedeariguere padeoriyira. “Teero jĩjãrã tiicúa”, jĩ wãcũjãyira.

¹² Cũã teero jĩĩrĩ tuogú, Pedro cutawáyigu, cũũrẽ cũiri tutipũ ññagũ wáagu. Toopũ munibiã, ññasõnecogu, Jesurẽ cõmarí casero dícare ññayigu. Teero wáariguere ññamanijõã, cũũ niiri wiipũ putuajõãyigu.

Emaús wáarimapũ Jesús puarãrẽ bauárigue
(Mr 16.12-13)

¹³ Tiiburecora puarã cũũrẽ padeorã Emaús macãpũ wáara tiyíra. Jerusalén niirira wáari, Emaúspũ jeaadaro once kilómetros niã.

¹⁴ Cũã niipetire wáariguere wedesewayira.

¹⁵ Teerẽ wedesera tiiri, Jesurã quẽmũ, cũãmena wáayigu.

¹⁶ Cũũrẽ ññapacari, Cõãmacũ cũãrẽ ññamasĩhẽrĩ tiyígu.

¹⁷ Jesús cũãrẽ sãñáyigu:

—¿Ñeenórẽ wedesewara tii? jĩyigu.

Cũã bayiró bóaneorã putuánucãyira.

¹⁸ Cleofas wãmecutigu yũyigu:

—¿Mũũ sícũrã Jerusalénpũ wáanetõarigu atebúrecori toopã wáariguere masĩricotei? jĩyigu.

¹⁹ Cũũpe cũãrẽ sãñáyigu:

—¿Deero wáaarĩ?

Cũũpe jĩyira:

—Jesús Nazaret macũrẽ wáariguere wedesera tiãwũ. Cũũ profeta niimiwĩ. Cũũ Cõãmacũ ññacoropũ, niipetira ññacoropũre cũũ tiirígue, cũũ wedeserigümena tutuanetõjõãmiwĩ.

²⁰ Paiarẽ dutirá, Judíoare Dutirá Peti curusapũ páabiatu sãdutiãra, romanuãpũre ticowa.

²¹ Hsã cũũrẽ “romanuã dutirẽre cõã, marĩ Israelya põna macãrã õpũ sããgũdaqui” jĩ wãcũmiwũ. Cũũrẽ sãrĩ siro, itiábureco netõã.

²² Siquẽrã numiã ãsã menamacãrã ãsãrẽ bayiró ucuanẽre wedeawã. Mecũã bóeri cũũrẽ cũiri tutipũ jearira niimiãwã.

²³ Cũũya õpũũrẽ buaríarira niãwã. Putuajea, “ãngelea bauãwã; ‘Jesús catii’, jĩãwã” jĩ queti wedeawã.

²⁴ Cũã wedeari siro, ãpẽrã ãsã menamacãrã cũũrẽ cũiri tutipũ ññarã jearira niimiãwã. Cũã numiã jĩãrirobirora buajearira niãwã cũãcã. Cũũpere ññariarira niãwã, jĩyira.

²⁵ Cũãrẽ jĩyigu:

—Mũã tuomasĩria. ¿Nocõrõ yoiarĩ mũã profetas jóariguere padeohera niãdari?

²⁶ “Cõãmacũ beserigu Cristo, cũũ Õpũ sãããdari sugüero, ññarõ netõgũdaqui”, jĩ jóarira niãwã, jĩyigu.

²⁷ Niipetire Cõãmacũye queti jóaripũpũ cũũye wedeserere wedeyigu. Moisés cũũ jóarigümena weneducãyigu. Tẽe profetas jóarigümena wede yapacutíyigu.

²⁸ Cũã wáari macãpũ jeadara tiiri, Jesús tiimacãrẽ netõwãgũdũ tiiróbiro tiyígu.

29 Cúãpe cūãrē bayiró sãiyira:

—Ësãmena putuáya. Ñamicapu niã; nájjõãrõpu tiia, jĩyira.

Jesús sãawayigu cúãmena putuágudu.

30 Too síro cúãmena yaagu, pãrē née, Cõãmacãrē usenire ticoyigu. Túajea, puatásã, cúãrē ticoyigu.

31 Toorã “Jesús niĩ” jĩ ñãmasĩyira. Cūãpe ditijõãyigu.

32 Cúã cãmerĩ jĩyira:

—Marĩ maapu atira, cūã Cõãmacũye queti jóaripũ maquērē bueri, ãñurõ peti tugueñaãwũ, jĩyira.

33 Nocõrã Jerusalénpu cãmecõputuayira. Toopũ jeara, Jesús beserira oncere, ãpẽrã cúã menamacãrãmena neããrirare buajeáyira.

34 Too neããrirape cúãrē jĩyira:

—Niirõrã marĩ Òpũ Jesús diarigupu masããrigu niãwĩ. Simónrē bauárigu niãwĩ, jĩyira.

35 Cúãcã maapu cúãrē wáariguere wedeyira. Jesús pã puatásãrĩ cúã ñãmasĩãriguere wedeyira.

Jesús cūã buerãre bauárigue

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

36 Cúã teeré wedesera tiirĩ, Jesús cúã decõpu bauáyigu. Cúãrē ãñudutigu jĩyigu:

—Ññurõ niirecutire múãpure niãrõ, jĩyigu.

37 Cūãrē ñã, bayiró cuiyira. “Diarigu wãtĩ niiqui”, jĩ wãcũmiyira.

38 Cūã cúãrē jĩyigu:

—¿Deero tiirã cui? ¿Deero tiirã “Jesús mee niĩ” jĩ wãcũĩ?

39 Ññaña yé wãmorĩrē, yé ñaporire. Yũrã niã. Yũre padeñarã atiñate. Diarigu wãtĩ õpũcutiriqũ.*

40 Teero jĩgũrã, cūãye wãmorĩrē, cūãye ñaporire eñoyigu.

41 Cúã useni ñãmanijõãrã, padeorĩyira ména. Teero tiigũ: —¿Yaare cuoi? jĩyigu.

42 Wai cããrõãri ñucare ticoyira.

43 Cūãpe ñee, cúã ñãcoro yaayigu.

44 Cúãrē jĩyigu:

—Yũre wáariguere tiatorũ múãmena niigũ, wedewũ: “Niipetire Moisére dutiré cũũrigue, profetas jóarigũ, Salmõpũ jóarigũ yũre wáaadare niirõ tiia”, jĩ wedemiwũrã yũ, jĩyigu.

45 Teeré jĩtoa, Cõãmacũye queti jóaripũ maquērē cúãrē tuomasĩrĩ tiiyigu.

46 —Biirõ jóanowũ, jĩyigu—. “Cõãmacũ beserigu Cristo diagũdaqui. Itiãbureco siro masãmuãgũdaqui.

47 Cristo basocãre tiibosãrere wedenoãdacu. ‘Múã ñãñarē tiirere acabóri boorã, wãcũpati, wasoyã’, jĩ wedenoãdacu. Teeré Jerusalénpu wedenũcã, too síro niipetiorũ wedenoãdacu”, jĩ jóanowũ.

48 Múã teeré wedeadara niã.

49 Yũ Pacu múãrē too suguerõpũ jĩrirobirora Espĩritu Santore yũ ticocõgũda. Teero tiirã, yuejĩña ména atimacãpũ. Espĩritu Santo jeagu, múãrē tutuare ticõgũdaqui, jĩyigu.

* 24:39 Pecasãyemena: no tiene carne ni huesos. Múã ñãnarĩrã, yũ õpũcutia, jĩyigu.

Jesuré néemãrigue
(Mr 16.19-20)

⁵⁰Too síro Jesús cûârê Betania wesarũ néewayigu. Toopá jea, cûûye wãmorĩrê síumũõco, “niipetire mûârê ãñurõ wáaaro” jĩiyigu.

⁵¹Teero jĩigũrã, cûârê toorá cũũ, ãmũãserũ néecomũãwanoyigu.

⁵²Cûã cûûrê padeoári siro, bayiró useniremena Jerusalénũ putuajõãyira.

⁵³Cõãmacũwiipũ naĩrõ wáa, Cõãmacûrê “ãñugú niĩã” jĩrucujãyira.

JUAN

Jesucristoye quetire jóarigue

Jesucristo Cõamacũ wãcũrere wedegũdu atirigue

1 Sicatorũra Cõamacũ wãcũrere marĩrẽ wedegũdu niitoarigu niiwĩ. Cõamacũmena niirigu niiwĩ. Cũũrã Cõamacũ niijãrigu niiwĩ.

2 Cũũ sicatorũra Cõamacũmena niitoarigu niiwĩ.

3 Cõamacũ cũũmenarã niipetirare, niipetirere tiirĩgu niiwĩ. Niipetira, niipetire cũũmenarã tiirĩgue niĩã.

4 Cũũ catirẽ petihẽrere ticogũdu niirigu niiwĩ. Tee catirẽ ticogũra basocãre sãwõcore tiirõbiro niirigu niiwĩ.

5 Basocã niirõ naĩtĩrõpũ tiirõbiro niiriro niiwũ. Cũũ sãwõcogu toopũre sãwõcoqui. Naĩtĩre tee sãwõcorere cãmotãmasĩricu.

6 Cõamacũ sĩcũ basocãre ticocosũguerigu niiwĩ. Cũũ wãmecutiwi Juan.

7 Cũũ sãwõcogu ye quetire wedegũ atirigu niiwĩ, niipetira tee quetire padeoãro jĩĩgũ.

8 Cũũ sãwõcogu mee niirigu niiwĩ. Teero tiigũ, sãwõcogu ye quetipere wedegũ atirigu niiwĩ.

9 Sãwõcogu peti atigũdu tiirĩgu niiwĩ atibãrecopũre. Cũũ niipetirare tũomasĩre ticogũdu niirigu niiwĩ.

10 Cõamacũ cũũmena atibãrecore tiirĩgu niipacari, cũũ ãnopũ niirĩ, atibãreco macãrãpe cũũrẽ ãnãmasĩririra niiwã.

11 Cũũya ditapũ jeawĩ. Too macãrã cũũya dita macãrãpe cũũrẽ bocariwa.

12 Siquẽã cũũrẽ boca, padeowã. Cõamacũ niipetirare cũũrẽ padeorãre cũũ põna wãari tiiwĩ.

13 Cõamacũ põna niirẽ marĩ pacũsũmũã põnacũtĩre tiirõbiro niiria. Marĩ pacũsũmũã cũã tiirẽmena, teero biiri cũã põnacũtĩdũgaremena põnacũtĩcuã. Cõamacũ põna niirẽpe merẽã niĩã. Cõamacũ cũũ boorẽmena basocãre cũũ põna wãari tiiquĩ.

14 Cõamacũ wãcũrere marĩrẽ wedegũdu basocũ bauãrigu niiwĩ. Cũũ ùsãmena niiwĩ. Basocãre ãñurõ peti tiijãwĩ. Niipetire cũũ wedeserigue, cũũ tiirĩgue diamacũ niiwũ. Cũũ asibatẽrere, cũũ upũtĩ macũ niirecutirere ãñawũ. Tee upũtĩ maquẽrẽ Cõamacũ macũ sĩcũ niigũ dícu cõoqui.

15 Juan cũũye quetire wedegũ, bayirõ busurõmena biiro jĩĩ wedewi:

— ãnirã niĩ yũũ múãrẽ wedeserigu. Biiro jĩĩwũ: “ ãpĩ yũũ siro atiqui. Cũũ yũũ bauãadari sugueropũre niitoayigu. Teero tiigũ, cũũ yũũ nemorõ niiqui”, jĩĩawũ, jĩĩwĩ.

16 Cũũ marĩrẽ ãñurõ peti tiijãqui. Teero tiigũ, marĩrẽ ãñurẽ ticorucujãqui.

17 Cõamacũ Moisémena cũũ dutirẽre ticorigu niiwĩ. Jesucristomenape cũũ basocãre ãñurẽ ticorẽre, teero biiri diamacũ niirẽre masĩrĩ tiirĩgu niiwĩ.

18 Sicanopera Cõamacũrẽ ãñariqui. Cũũ macũ sĩcũ niigũ cũũmena niirucugu cũũ Pacãre marĩrẽ masĩrĩ tiiwĩ.

Juan Bautista Jesuyere wederigue
(Mt 3.11-12; Mr 1.7-8; Lc 3.15-17)

19 Jerusalén macārã judíoare dutirá Juan p̄top̄u paiaré, teero biiri levita basocare sãññadutira ticocorira niiwã. Cũãpeja cũũ p̄top̄u jeara: —¿Ñiirũno basocu niimiĩ m̄uũ? jĩwã.

20 Cũũpe cũãrẽ yayiõro manirõ, diamacãrã wedewi:

—Yũũ Cõãmacũ beserigu Cristo mee niĩã, jĩwĩ.

21 —Too docare ¿ñiirũno niĩ? ¿M̄uũ Elías niĩ? jĩwã.

—Niiria yũũja, jĩwĩ.

—¿M̄uũ profeta, basocã cũã “atigũdaqui” jĩrigu niĩ? jĩwã.

—Niiria, jĩwĩ cũũpeja sũcã.

22 Teero tiirã, cũãpeja sãññanemowã:

—Too docare ¿ñiirũno niĩ m̄uũ? Ɖsãrẽ yũũya; ùsãrẽ ticocoarirare wedeada ra tiia. ¿M̄uũ basiro deero tũgneñaĩ? jĩ sãññawã sũcã.

23 Cũãrẽ cũũpe yũũwi:

—Yũũ niĩã yucu manirõ, basocã manirõp̄u bayirõ busarõmena wedegã. Profeta Isaías wederirobirora ateré wedea yũũcã:

Sĩcũ òp̄ũ atiadarimarẽ quẽnarõ tiirõbiro,

marĩ Òp̄ũ atiadari suguero,

mũã ñañarẽ tiirere duujã, ãñurõ niyueya,

jĩã, jĩwĩ.

24 Juanrẽ sãññarã jeaarira fariseo basoca ticocoarira niirira niiwã.

25 Cũãpeja cũũrẽ sãññanemowã sũcã:

—Too docare m̄uũ Cõãmacũ beserigu Cristo o Elías o profeta cũã “atigũdaqui” jĩrigu niiripacu, ¿deero tiigũ wãmeõtii? jĩwã.

26 —Yũũ ocoména wãmeõtia. Ɖp̄ipé mũã watoapure mũã ññamasĩhẽgũ niĩ.

27 Cũũ yũũ siro atigũdupẽ ãñunetõgũ niiqui. Yũũpeja cũũrẽ sãcãrĩbiridojãcu, jĩwĩ.

28 Tee Betania wãmecutiro día Jordán apeniñapã teero wãawũ. Toopũ Juan basocãre wãmeõtiewi.

Jesús cordero tiirõbiro niĩ

29 Apẽbãrecope Juan Jesús atiri ññagã, jĩwĩ:

—¡Ññãña! Ɖñirã Cõãmacũ ticodiocorigu, cordero tiirõbiro niigũ niĩ. Cũũ diarémena atibãreco macãrã ñañarẽ tiirere petirĩ tiigũdaqui.

30 Yũũ mũãrẽ ateré wedeawũ: “Sĩcũ basocũ yũũ siro atigũdaqui. Cũũ yũũ bauãadari suguerop̄u niitoayigu. Teero tiigũ, cũũ yũũ nemorõ niiqui”, jĩwãwũ. Ɖñirẽna wedeseawũ.

31 “¿Noã niĩ?” jĩmasĩritu ména. Masĩripacu, Israelya põna macãrã cũũrẽ masĩãrõ jĩgũ, cũãrẽ ocoména wãmeõtigu atiwu, jĩwĩ.

32 Juan wedenemowĩ:

—Espiritu Santo sãcũ bua tiirõbiro baugũ ãmũãsepe dũiatiri ññawũ. Ɖñipãre jeapeawi.

33 “¿Noã niĩ?” jĩmasĩritu ména. Yũũre ocoména wãmeõtitudigu yũũre biiro jĩti: “M̄uũ Espiritu Santo dũiatĩ, sãcũpãre jeapeari ññagũdacu. Cũũrã Espiritu Santore ticodiocogũdu niĩ”, jĩti.

34 Cũũ teero jĩrirobirora yũũ ññawũ. Teero tiigũ, ateré wedea: Ɖñirã niĩ Cõãmacũ macũ, jĩwĩ Juan.

Jesús buerã niisuguerira

35 Apẽbãreco Juan toopũ niwĩ sũcã. Ɖsã pũarã cũũ buerã cũũrẽ bapacutiwũ.

36 Juan Jesús netōwári ññagū, ũsārē jīwī:

—jīñaña! Ññirā Cōāmacū ticodiocorigu, cordero tiiróbiro niigú niī, jīwī.

37 Cū teero jīrī tuorá, ũsā puarā Jesuré nñuwá.

38 Jesús cāmenacā, ũsā nñurī ññagū: —¿Ñeenórē āmaāi, yñre nñurā? jīwī.

—Rabí, jīwū ũsāpe—. (Rabí “basocāre buegú” jīdugaro tia.) ¿Noopú niārī mñu? jīwū.

39 —Jāmu, ññarā atiya, jīwī ũsārē.

Ũsā cūmena wáa, cū niirōpu ññarā jeawu. Ñamicapu niwū. Teero tiirá, cūmena niinañiōjōāwū.

40 Yñmena Jesuré nñugú Andrés wāmecutiwi. Cūcā Juan basocāre wāmeōtigu wederiguere tuowí. Cū Simón Pedro bai niwī.

41 Andrés cū sōwū Simónrē máata buajeá, cūrē jīyigu:

—Mesías Cōāmacū “ticodiocoguda” jīrigure buajeáawū, jīyigu. (Mesías “Cristo Cōāmacū beserigu” jīdugaro tia.)

42 Cūrē Jesús puorpu sñojeáwi. Jesús cūrē ññagū, jīwī:

—Mñu Simón niā Jonás macū. Too síro mñurē “Cefas” jīñadacu, jīwī. (Cefas āpērāyēmena Pedro niā.)*

Jesús Felipere, Natanaelre “jāmu” jīrigue

43 Apebureco Jesús “Galileapu wáaada” jī wācūrigu niwī. Cū toopú wáadari sugero, Felipere buajeá: —Jāmu yñmena, jīwī.

44 Felipe Betsaida macā macū niwī. Andrés, Pedro too macārārā niwā.

45 Felipe Natanaelre buajeá, jīyigu:

—Moisés jóaripūpu jīrigure buajeáawū. Profetacā cūye maquērēna jóarira niwā. Jesús Nazaret macū, José macū cūā jīnogū niī, jīyigu.

46 Natanael jīyigu:

—Nazaretpuere sícū āñugúno manī.

Felipe yñyigu:

—Jāmu, ññaco marī, jīyigu.

47 Jesús Natanael atiri ññagū: —Ñni Israelya pōna macū peti, tiiditōre manigú niī, jīwī.

48 Natanael cūrē sāññáwī:

—¿Deero tii mñu yñre masī? jīwī.

—Felipe mñurē sñoadari sugero, yñ mñurē ññatoawū mée. Yucugu higuerau docapu niāwū mñu, jīwī.

49 —Rabí, mñu Cōāmacū macū niā. Israelya pōna macārā ōpū niā, jīwī.

50 —¿“Higuerau docapu niāwū mñu” yñ jīrere tuogú, yñre padebí? Too síropure mñu tee nemorō āñurē petire ññagūdacu, jīwī.

51 Jesús jīñemowī:

—Yñ mñārē aterēja diamacūrā jīñ: Too síropu mñā ũmñāse pāōrī ññādacu. Ángelea Cōāmacūyara yñ niipetira sōwū puorpu mñāwa, diiātiri ññādacu,† jīwī.

2

Canápu wāmosári bosebureco

1 Itiábureco wáaro tiirí, Caná Galilea ditapure wāmosári bosebureco tiipéowa. Jesús paco toopú jeawo.

* 1:42 “Cefas” arameoyemena, teero biiri “Pedro” griegoayemena “ātāgā” jīdugaro tiicú. † 1:51 Génesis 28.12.

² Jesuré, ùsã cūũ buerácãrẽ boocórira niuwã.

³ Cúã bosebureco tiirí, vino petijõãwũ. Teero tiigó, Jesús pacopéja cūũrẽ jĩwõ:

—Macã, vino petijõããyu.

⁴ Cūũpeja coore yũwĩ:

—Paco, ¿deero tiigó yũre wedei? Yũ teeré tiirítono jearia ména, jĩwĩ.

⁵ Coopeja tii bosebureco tĩãcoterare: —Cūũ dutiró tiyá, jĩwõ.

⁶ Toopú seisparũ ütãparũ niuwã. Ësã judíoare dutirobirora jũĩrĩrẽ coseádare oco posetire niuwã. Pacapãrũ niuwã: Sicarure pairó oco cincuenta o setenta litros sããwã.

⁷ Jesús tĩãcoterare: —Ateparũ ocoré písãdadodupoya, jĩwĩ.

Teeparure písãdadorira niuwã.

⁸ Teero tiári siro, Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

—Bosebureco tiipéogure péero waané, néewaya.

Cúã “jáũ” jĩ, néewawa.

⁹ Bosebureco tiipéogu tee oco vino cotowéoariguere sñiñãwĩ. Jesús tiáriguere masĩririgu niuwĩ ména. Tĩãcoterape teeparure písãdadojĩrã, masiwã. Sñiñããri siro, wãmosiagure sũocó,

¹⁰ jĩwĩ:

—Niipetira sicato vino tĩãrã, ãñurere tĩãsguecua. Pairó sñiãri siropũ, bári niirere tĩãcua. Mũpe ãñuré vinopere síropũ tĩãdutiayu, jĩwĩ.

¹¹ Jesús Caná Galilea ditapũ teeré tiuwĩ. Tee cūũ tutuaremena sicato tiĩẽñõncãre niuwã. Teeména cūũ tutuarere ãñowĩ. Teeré iñarã, ùsã cūũ buerã cūũrẽ padeowá.

¹² Too síro Jesús Capernaum macãrũ búawawi. Cūũ paco, cūũ baira, ùsã cūũ buerã cūũmena wãawũ. Ësã tiimacãrũre síquẽ burecori niuwã.

Jesús Cõãmacãwiipũ dúari basocare cõãwionecorigue

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Pascua judíoa bosebureco jeaadaro péerogã dũsawá. Teero tiigá, Jesús Jerusalẽnrũ wáawi.

¹⁴ Toopú jeagũ, Cõãmacãwiipũ wáawi. Tiiwii wesa macã yeparure wáicũra dúari basocare buãjeáwi. Toopure wecuaré, ovejare, buare dúawa.* Æpẽã apeyé dita maquẽ niyerure wasorí basoca toopú duiwa.

¹⁵ Cúã teero tiirí iñagũ, Jesús tãnarídare quẽnowĩ. Tiidaména dúari basocare, cúãyara ovejare, wecuaré tãnawionecowĩ. Niyeru wasorí basocaye niyerure maabatéwi. Cúãye mesarire tuunécõãcũjãwĩ.

¹⁶ Buare dúari basocare jĩwĩ:

—Ñiãrẽ néewitiwaya. Yũ Pacũya wiire dúari wii tiiríjãña, jĩwĩ.

¹⁷ Cūũ teero tiirí iñarã, Cõãmacũye queti jóaripũrũ ate jóariguere ùsã wãcũwũ: “Cõãmacũ, yũ mũya wiire maĩnetõre yũ popearũ jũũwitiro ti-iróbiro tũgueñağa”,† jĩ jóanoã.

¹⁸ Judíoare dutirápeja cūũ cõãwionecori iñarã, cūũrẽ jĩwã:

—¿Noã dutirómena cõãwionecoi? Cõãmacũ dutirómena tiigúja, tiĩẽñoña ùsãrẽ, jĩwã.

¹⁹ Jesupéja cúãrẽ jĩwĩ:

—Atiwiiré cõãjãña. Itiábureco siro yũ quẽnogúda sũcã, jĩwĩ.

* **2:14** Basocã wáicũrare sããri siro, pairaré sããduti, sópeodutiya. † **2:17** Salmo 69.9.

²⁰ Judíoare dutirápeja jīwā:

—Atiwiiré tiirá cuarenta y seis cāmarī peawá. ¿Muupeja itiábureco siro quēnogádari? Tiimasīricu sáa, jīwā.

²¹ Jesupéja wiiré wedesegū, cūyūa ōpūūrē wáadarere wedesegū tiiwī.

²² Teero tiirá, cūū dia masāri siropū, tee cūū wedeseriguere ūsā wācūwū. Teeré wācūrā, Cōāmacūye queti jóaripūpū jóariguere, teero biiri Jesús wedeserigecārē padeowá.

Jesús basocá wācūrēre masīqui

²³ Pāu Jerusalénpū Pascua bosebūreco neāwā. Cūā Jesús tutuaremena pee tiieñorere iñawā. Teeré iñarā, “Cōāmacū ticodiocorigū niiqui” jīrā, cūūrē padeowá.

²⁴⁻²⁵ Jesupé cūārē iñamasīpetijāgū, āpērā wedero manirō cūū basiro basocá niipetira cūā wācūrēre masīpetijāwī. Teero tiigú, “cūā ‘padeoa’ jīpacari, diamacú padeorá mee niīya” jīmasījāwī.

3

Nicodemo Jesumēna wedeserigūe

¹ Sīcū fariseo basocū niiwī. Cūū wāmecutiwi Nicodemo. Cūū judíoare dutirá menamacū niiwī.

² Sicañami Nicodemo Jesurē iñagū jeawi. Cūūrē jīwī:

—Basocáre buegú, Cōāmacū mūmēna niiqui. Teero tiigú, cūū tutuare ticorēmena mūū tiieñomasīā. Mūū tiieñore iñarā, ūsā ateré masīā: Cōāmacū mūūrē ticodiocōiyi ūsārē buedutigū, jīwī.

³ Jesús cūūrē yūūwī:

—Yūū mūūrē ateréja diamacárā jīā: Sīcū sicatorū bauárirobiro bauánemoripacū, Cōāmacū dutiré jeaboarigūe cūūpūre jearicu, jīwī.

⁴ Nicodemo cūūrē sāiñāwī:

—¿Deero tii marī bucuári siro, marī pacoya páatipū sāāwa, bauábogari sūcā? Sāāwa, bauámasīricu, jīwī.

⁵ Jesús cūūrē yūūwī:

—Yūū ateréja diamacárā jīā: Sīcū ocomēna, teero biiri Espiritu Santomena bauáheri, Cōāmacū dutiré jeaboarigūe cūūpūre jearicu.

⁶ Basocá pōna basocára niicua. Cūārā Espiritu Santomena bauára, Cōāmacū pōna sāācua.

⁷ Teero tiigú, mūū “niipetira sicato bauárirobiro bauánemorō booa” jīrēre tūogú, tūomanírījāñā.

⁸ Mūū masīā: Wīno noo boorō páapucu. Wīno bušuri tūopacú, ¿noopé atii; noopé wāai? jīmasīricu. Espiritu Santomena bauári tiiré tee tiiróbiro wāaa, jīwī.

⁹ Nicodemo jīwī:

—¿Deero tiiró teero wāabogari? jīwī.

¹⁰ Jesús cūūrē yūūwī:

—Mūū Israelya pōna macārārē Cōāmacūye maquērē buegú niipacu, ¿teeré masīrii?

¹¹ Yūū ateréja diamacárā jīā: Ūsā masīrēre, ūsā iñariguere múārē wedea. Múāpe ūsā wederére padeorícu.

¹² Atibárecopū wáarere yūū wederi, múā padeorí. Ūmūāsepū wáarepereja yūū wedericārē, nemorórā padeorícu.

13 'Sícū basocá ũmũãsepu muãwarigu maniquí. Yũ niipetira sōwũ ũmũãsepu niirigu diiátiwu.

14 Tíatorape yucu manirõpu Moisés ãña cõmeména tiiríguare yucuguru néemũõncõyigu.* Cũ ãñarē néemũõncõrirobirora yũ niipetira sōwũcá néemũõncõnogũdu niia.

15 Biiro yũre tiiréména niipetira yũre padeorá catirucujãadacua, jĩwĩ Jesús.

Cõamacũ cã macũrē ticodiocorigue

16 Cõamacũ atibúreco macãrãrē bayiró maĩjĩgã, cã macũ sícũ niigãrē ticodiocorigu niiwĩ. Teero tiirá, niipetira cã macũrē padeorá pecamepu wáaricua; cãũmena catirucujãadacua.

17 Cõamacũ atibúreco macãrãrē “ñañarõ tiigúda” jĩgũ mee cã macũrē ticodiocorigu niiwĩ; cããrē netõnéãrõ jĩgũ ticodiocorigu niiwĩ.

18 Cõamacũ cã macũrē padeorãre ñañarõ tiiríqui. Cãũrē padeohérape ñañarõ tiinóãdara niitoaya méé Cõamacũ macũ sícũ niigãrē padeohére wapa.

19 Cõamacũ macũ sãwócore néeatigu tiirõbiri atibúrecope atiwĩ. Basocápe ñañarē tiirá niijĩrã, sãwócore néeatigure booríyira. Ñañarēre tiidugájĩrã, naĩtiãrõpu putuãdugayira. Teero tiigú, Cõamacũ cããrē ñañarõ tiigúdaqui.

20 Ñañarē tiigú sãwócore cõogúre booríqui. Cã ñañarē tiirére bauanerĩ boohégu, sãwócore putopu jeadugariqui.

21 Diamacãrã ãñurē tiigúpe sãwócore néeatigure nunurucúqui. ãñurē tiigú sãwócore putopu niirĩ, basocá cã tiirére ññaãya. Cã Cõamacũ boorõbiri tiirĩ, ññaõã.

Juan Bautista Jesuyére wedenemorigue

22 Too síro Jesús ãsã cãũ buerãména Judea ditapu wáawu. Toopáre basocáre wãmeõtira, yoari mee niiwã.

23 Juan Enón wãmecutirõpu niiyigu. Enón Salim wãmecutiri macã putogã niiwã. Toopáre oco niirõ niiwã. Teero tiigú, toopáre wãmeõtigu tiiyigu. Basocá cãũ putopu wãmeõtitudira wáyira.

24 Juan cãũrē peresuwiipũ sõnecoadari suguero, toopá niiyigu.

25 Sicabureco Juan buerére nunurã sícũ judioare dutirá menamacũmena bayiró cãmerĩ wedeseyira. Cããrē dutiré jĩrõbirora cosedutíre maquẽrē cãmerĩ wedeseyira.

26 Too síro cãã Juan putopu wáa, cãũrē jĩyira:

—Ësãrē buegú, jõõ niirito, díã Jordán apeniñapú mũmmena niirigu, ãsãrē mũũ wederigu mecãtígãrē wãmeõtigu tiáwĩ. Niipetira cãũrē nunurã tiáwã, jĩyira.

27 Juan cããrē yũyigu:

—Sícũno ãñurére tiirĩ, Cõamacũ cãũrē ticorigue niia.

28 Mũã yũũ wederiguere tũotóawu. Yũũpeja “Cõamacũ beserigu Cristo mee niia” jĩwũ. Yũũ cãũ suguero ticocorigu niia.

29 Queoréména teeré wedeguda: Wãmosiãgudu nũmo cãũyago niico. Cãũ menamacũ cãũ wedeseré tũoquí. Teeré tũogú, bayiró useniquí. Teero tiigú, yũũ wãmosiãgudu menamacũ usenirõbirora bayiró useniã.

* 3:14 ãña bacoãrira Moiséyagu ãñarē ññarã, netõnéoyira. Ññaña Números 21.9.

³⁰ Basocá ññacoropu cūu yuu nemorō upatí macū wáaro booa; yuupe bári niigú putuágudacu, jñiyigu.

Ἐμψάσερῃ atiriguye maquē

³¹ Ἐμψάσερῃ atirigu niipetira nemorō niñ. Atibáreco macārāpe atibáreco maquē dícare masícu; teeré wedesecua. Ἐμψάσερῃ atirigupe niipetira nemorō niñ.

³² Cūu Ἐμψάσερῃ cūu ññariguere, cūu tuoríguere wedesei. Cūu wedeserere padeoráno manicúa.

³³ Cūu wedeserere padeogúnope Cōāmacū wedeserecārē padeoquí. “Cōāmacū wedesere diamacū niñ”, jñiqui.

³⁴ Cōāmacū Espiritu Santore cāmotáro manirō ticorigu niuwí Jesuré. Teero tiigú, Jesús Cōāmacū wácūrere wedesei.

³⁵ Cōāmacū cūu macārē maígú, niipetirere, niipetirare dutimasíre re ticoyigu.

³⁶ Cūu macārē padeogúno catiré petihére cūoquí. Cūūrē tuohégúnope catiré petihére buarígudaqui. Cōāmacū bayirō cúaremena cūūrē ññarō tiigúdaqui.

4

Jesús Samaria dita macōmena wedeserigue

¹⁻² Раи basocá Jesuré nññwā. Juan wāmeōtiri basocu nemorō ūsā Jesús buerāpe basocāre wāmeōtiwñ. Jesús basiro cūārē wāmeōtiriwi. Раи basocá Jesuré nññaré quetire, teero biiri cūā wāmeōtire quetire fariseo basoca tuoyira. Jesús “cūā tee quetire tuóáyira” jñíre tuóari siro,

³ ūsā Judearu niārira Galilearu wáawñ.

⁴ Тоорú wáara, Samaria ditaru netōwáro niirō tiiwú.

⁵ Tiiditaru Sicar wāmeōtiri macāru jeawñ. Tiimacā puto tíato macū Jacob sicadita sāiyigu. Too síro tiidita cūu macū Joseré putuáyiro.

⁶ Tiiditaru oco waarí cope Jacob tiiri cope niuwā. Jesús yoaro wáa, páasatigu, tiicope wesaru jeanuawí. Coeritō niuwā.

⁷⁻⁸ Cūu тоорú duititabe, ūsā yaaré sārā wáara, macāru piyawawñ. Ḥsā тоорú wáaari siro, sīcō numiō Samaria dita macō tiicoperu oco waagó jearigo niiwō. Jesús coore jñiyigu:

—Yuupe oco tñña, jñiyigu.

⁹ Judíoa Samaria dita macārāmena cāmerí ññadugariya. Teero tiigó, coope cūūrē jñiyigo:

—¿Deero tiigú mññ judíoayñ niipacu, yuu Samaria dita macōrē oco sññ? jñiyigo.

¹⁰ Jesús yuuyigu:

—Mññ Cōāmacū basocāre ticorere masíria. Yuucārē masíricu. Mññ masíngōjā, yuupe sāibojyu. Mññ sārí, yuupe oco catiri tiiré petire ticoboajyu, jñiyigu.

¹¹ Coope yuuyigo:

—Mññ ocoré waanériru cuoría. Aticopé ūcāñri cope niñ. ¿Noorú mññ oco catiri tiiré buabogari?

¹² Marí ñecū Jacob aticopé maquērē sñiyigu. Cūu pōna, cūyara ecarácā sñiyira. Cūu maríre aticoperé cūuyigu. ¿Mññreja cūu nemorō niñ? jñiyigo.

¹³ Cūupe jñiyigu:

—Niipetira aticopé maquē ocoré sñirā sñnidugáadacua sūcā.

14 Y_{uu} ticoré pere s̄nigáno s̄nidugánemoriq̄i. Cū̄p̄re cū̄ya yeerip̄nar̄p̄ oco ōmayucoro tiiróbiro niíadacu. Teeména catirucujāgūdaqui, j̄īyigu.

15 —Too docare y_{uare} teocore ticoya. M_{uu} y_{uare} ticor̄i, y_{uu} oco s̄nidugánemoricu. Teero biiri aticoperáre oco waadugágo iñanuc̄nemicu sáa, j̄īyigo coopeja.

16 —Too docare m_{uu} man̄rē s̄nogó wáaya, j̄īyigu.

17 —Y_{uu} man̄ manigō niíā, j̄īyigo coopeja.

Cū̄p̄re j̄īyigu sáa:

—M_{uu} “man̄ maniā” j̄īgō, diamac̄rā j̄īā.

18 M_{uu} sicamoquēñerā ūmāmena man̄uc̄tirigo niimiwā. Mecūtīgā m_{uu}mena niigūcā m_{uu} man̄ díamacū niir̄i. M_{uu} wedesere diamac̄rā niíā, j̄īyigu.

19 Coope cū̄rē y_{uare}yigo sáa:

—Y_{uu} tugueñar̄i, m_{uu} s̄icū profeta niicu.

20 Ėsā ñecūsūmā Samaria dita macārā iigū ūtāgūp̄ Cōāmacūrē padeoyíra. Mūā judíoape “Jerusalén̄p̄ Cōāmacūrē padeoró booa” j̄īā, j̄īyigo.

21 Jesús coore j̄īyigu:

—Y_{uu} wederere t̄uoyá: Iigū ūtāgūp̄ wáaripacara, Jerusalén̄p̄ wáaripacara, mūā Cōāmacūrē padeor̄ito jeaadaro tiia.

22 Mūā Samaria dita macārā mūā padeorere añurō t̄omas̄ricu. Ėsāpeja ūsā padeorere masiā. Biiro biia: Cōāmacū judíoaym̄ena basocáre netōnégūdaqui.

23 Basocá Cōāmacūrē diamac̄rā padeorá cū̄aye yeerip̄nar̄īp̄ padeor̄ito jeaadaro tiia; jeatoaa mée. Cōāmacū cū̄rē padeoráre teerora padeor̄i booquí.

24 Cōāmacū bauhégu nií. Cū̄rē padeorá yeerip̄nar̄īp̄ diamac̄rā padeoró booa, j̄īyigu.

25 Coopeja j̄īyigo:

—Y_{uu} masiā: Mesías, āp̄rā “Cristo” j̄īgū, atigūdaqui. Cū̄ atigu, mar̄rē niip̄tirere wedegūdaqui, j̄īyigo.

26 —Y_{uu} m_{uu}mena wedesegu cū̄rā niíā, j̄īyigu cū̄peja.

27 Cūā teero j̄ī wedeseritabe, ūsā jeaw_u. Ėsā Jesús numiōmena wedeseri iñarā, iñamanijōāwū. S̄icūnopera cū̄rē “¿ñeenorē boogó tiiár̄i?” o “¿ñeenō maquērē wedesera tiiár̄i?” j̄ī s̄āñáriw_u.

28 Coope coo oco waarirure toopára duudupójā, macāp̄ wáajōāwō. Toopáre jeago, basocáre wedeyigo:

29 —Jōōp̄ s̄icū ūm_u niíāwī. Cū̄ y_{uu} tiiriguere wedepetijāāwī. Mūācā iñarā atiia. Mūā wācūr̄i, ¿cū̄ Cristo Cōāmacū beserigura niigari? j̄īyigo.

30 Coo teeré wederi t̄orá, cūā Jesús p̄top̄ iñarā jeawa.

31 Cūā jearitabe, ūsā Jesurē yaadutimiwā.

32 Cū̄ ūsārē j̄īwī:

—Y_{uu} yaaré c̄oa. Mūā mas̄ricu, j̄īwī.

33 Teero tiirā, ūsā cū̄ buerā cāmer̄i s̄āñāwū:

—¿Apetó tiirā, āp̄rā cū̄rē yaaré néeati, ecatōaayirite? j̄īwū.

34 Jesús ūsārē j̄īwī:

—Y_{uare} ticodiocorigu booróbiro tiir̄i, teero biiri cū̄ dutirere tiip̄t̄iri, y_{uare} yaaré tiiróbiro niíā.

35 Mūā biiro j̄ī wācūā: “Bapari muip̄rā d̄asaa oterigue d̄ucac̄tiadaro”. Teero j̄īrōno tiirā, jōōpe iñacoya. Jōō atirā oterigue butirē tiiróbiro niíya padeoádra.

³⁶ Oterigue ducare seenéōcūgū cūū paderé wapa wapatínogūdu niīī. Catiré petihérene buará cūūye dūca seenéōcūre tiiróbiro niīīya. Cūā padeorí īñarā, oterigu seenéōcūrigumena useniādaduca.

³⁷ Ate diamacá jīīré niīā: “Sīcū otequi; āpī seenéōcūqui”.

³⁸ Yññ múārē seenéōcūrā tiiróbiro ticocoa āpērā oterirōpūre. Āpērā oterira tiiróbiro yēe maquērē buesugueyira; múāpe seenéōcūrā tiiróbiro basocá yññre padeorí īñādadu, jīīwī.

³⁹ Samaria dita macō cooya macā macārārē “jōō niīārigū niipetire yññ tiiriguere wedepetijāāwī” jīī wedeyigo. Teeré tuorá, pañ cūūrē padeoríra niīwā.

⁴⁰ Teero tiirá, Jesús pūtopū jea, cūūrē cūā pūtopū pūtuādutiwa. Ūsā cūā pūtopūre pūabáreco pūtuácūmuwā.

⁴¹ Āpērā pañ Jesús wederére tuorá, padeoríra niīwā.

⁴² Tiimacā macārā coore jīīwā:

—Ūsā mññ wedeariguemena dícn cūūrē padeoría. Ūsā basiro cūūrē tuoáwū. Teero tiirá, cūūrē padeoá. Mecūtīgā ūsā ate diamacá maquērē masíā: Cūūrā atibáreco macārārē netónégū niīī, jīī wedesewa.

Jesús sīcū dutigū macārē netónérigue

⁴³ Pūabáreco Samaria dita macārāmena niīāri siro, ūsā Jesuména Galilea ditapū wáawū.

⁴⁴ Too sugueropū Jesús ūsārē biiro jīīwī: “Profetare cūūya dita macārā padeorícua”, jīīwī.

⁴⁵ Galilea dita macārācā Jerusalénpu Pascua īñarā jearira niīwā. Toopá niipetire Jesús cūū tutuaremena tiēñoriguere īñawā. Teero tiirá, Jesús Galilearpu jeari, cūūrē āñurō bocawa.

⁴⁶ Jesús Canárpu coewí. Caná Galilea ditapū niīā. Tiimacāpu cūū too sugueropū ocoré vino wáari tiīwí. Teebñrecorire sīcū dutigū Capernaum macā niīwī. Cūū Galilea dita ōpū doca macū niīwī. Cūū macū diarecatigu tiiyígu.

⁴⁷ Cūū “Jesús Judearpu niīārigū Galilearpu jeaayígu” jīīrére tuogú, Jesús pūtopū jea, jīīwī:

—Yññ macārē diaré netónébosagu búaatiya. Cūū diaró pūtogāpu niīāwī, jīīwī.

⁴⁸ Jesupé cūūrē jīīwī:

—Múājā yññ tutuaremena tiēñorere īñahērā, padeoría, jīīwī.

⁴⁹ Cūūpe jīīwī:

—Ōpū, jāmū, búawaco, yññ macū diaadari suguero, jīīwī.

⁵⁰ Jesupé cūūrē jīīwī:

—Mññya wiīpu pūtuawagna. Mññ macū catiqui, jīīwī.

Jesús teero jīīrére padeogú, cūūya wiīpu pūtuawawí.

⁵¹ Búawa, cūūya wiīpu jeagūdu tiirí, cūūrē padecotera maarpu bocayira.

—Mññ macū catiawí, jīī wedeyira.

⁵² —¿Deero biiri cūū āñunucāārí? jīī sāññáyígu cūūpe.

—Ñamica coeritó siro wioré tatiijōāwū, jīīyira cūūpeja.

⁵³ “Jesús yññre tiī horara ‘mññ macū catiqui’ jīīāwí”, jīī wācūgū, Jesuré padeoyígu. Teero tiirá, niipetira cūūya wii macārācā Jesuré padeoyíra.

⁵⁴ Teeména Jesús Judearpu niīārigū Galilearpu jeari siro, pñārí cūū tutuaremena tiēñore wáaro tiīwú sáa.

5

Jesús wáamasĩhēgārē wáari tiirígue

1 Toó síro Jesús Jerusalénꝑu judíoa bosebureco ññagũ cámeputúawawí sũcã.

2 Jerusalénꝑu sãawaro sicasope Oveja wãmecutĩri sope niiwũ. Tiisopereꝑto cusaáda jĩĩrã quēnorĩtaro niiwũ. Tiitaro hebreoayemena Betesda wãmecutiwu. Tiitaro wesapure sicamoquēñe tatiari biayá maniré tatiari niiwũ.

3-4 Teetatiarĩpũre paũ basocá yerapũ cõawã. Cũã diarecutira, ññahērã, opayurĩ wáara, bũnré ñĩcãrĩ cnoꝛá niiwã. Tiitaropũre wãcũña manirõ sũquētaberi ángele diijeáyigu. Diijeá, ocoré cãmeñarĩ tiiyĩgu. Cũũ teero tiĩari siro, tiitaropũ ññañuãsũguegu netõnénoyigu.

5 Toopũre sũcã diarecutigu niiwĩ. Treinta y ocho cãmarĩ wáayiro, cãũ diaré buarĩ siro.

6 Jesús tiitaro putopũ netõwãgu cãũrē ññawĩ. Cũũ toopá yoari cõárere masĩwĩ. Teero tiigú, cãũrē sãĩñáwĩ:

—¿Mũũ netõnéĩ boogári? jĩĩwĩ.

7 Cũũpe yũũwi:

—Yũũre tiiapugano manĩ. Oco cãmeñarĩcõrõ yũũ tiitaropũ ññañuãgãdu tiirĩ, ãpĩ yũũ sũguero ññañuãsũguerucui, jĩĩwĩ.

8 Jesupé jĩĩwĩ:

—Wũmũncãña. Mũũ cõãrõrē néepa, wáagua, jĩĩwĩ.

9 Máata netõnénoãrigupũ putuáwĩ. Cũũ cõãrõrē néepa, wáanucãwĩ. Cũũrē netõnéri bureco sábado niiwũ.

10 Teero tiirã, judíoare dutirãpeja netõnénoãrigure jĩĩyira:

—¿Deero tiigú mũũ mecãã marĩrē yeerisãdutiri bureco niipacari, mũũ cõãrõrē apawai? Marĩrē teero tiidutĩria, jĩĩyira.

11 Cũũpe yũũyigu:

—Yũũre netõnéãrigu “mũũ cõãrõrē néepa, wáagua” jĩĩãwĩ, jĩĩyigu.

12 Cũũpeja sãĩñáyira sũcã:

—¿Noã niĩãrĩ mũũrē “mũũ cõãrõrē néepa, wáagua” jĩĩãrigu? jĩĩyira.

13 Cũũpe masĩriyigu. Jesús paũ basocá watoapũ netõwáwĩ.

14 Toó síro Jesús Cõãmacũwiipũ cãũrē buajeágu, jĩĩwĩ:

—Ññurõ tiiwã. Mũũ netõnénoãrigupũ niĩã. Nemorõ ññañarõ netõrĩ jĩĩgũ, ññañaré tiinemógũ mee tiiwã, jĩĩwĩ.

15 Cũũpe judíoare dutirãre wedegu wáarigu niiwĩ.

—Yũũre netõnéãrigu Jesús niĩãwĩ, jĩĩyigu.

16 Jesús sábado niirĩ teero tiiré wapa judíoare dutirãpeja cãũrē ññatutinucãrira niiwã.

17 Jesupéja cúãrē jĩĩwĩ:

—Yũũ Pacũ paderucujãqui; yũũcã paderucujãã, jĩĩwĩ.

18 Cũũ teero jĩĩrĩ tuorã, nemorõrã cãũrē siãdugáyira. Cũã tũgueñarĩ, cãũ judíoa yeerisãri bureco tiidutĩrere peotĩgu tiirĩgu niiwĩ. Teero biirĩ cãũ Cõãmacũrē “yũũ Pacũ niĩĩ” jĩĩrēmena nemorõ cúayira. Teero jĩĩgũ, “yũũ Cõãmacũmena sũcãrĩbĩro niĩã” jĩĩdugagu tiiwĩ.

Jesús cãũye maquērē wederigue

19 Teero tiigú, Jesús cúãrē yũũwi:

—Y_{HH} ateréja diamacúra jīā: Y_{HH} Cōāmacū macū y_{HH} basiro y_{HH} booró tiiría. Y_{HH} Pac_H tiirére ĩña, tee dícare tiia. Biiro niā: Niipetire y_{HH} Pac_H tiirénorē y_{HH}cā tiia.

²⁰ Y_{HH} Pac_H y_{HH}re maĩgū, niipetire cū tiirénorē y_{HH}re ěñoĩ. Y_{HH}re ěñorigue nemorō too síro y_{HH}re ěñogúdaqui. Tee cū ěñođdarere y_{HH} tiěñoĩ, múā ĩñamanjōđđadacu.

²¹ Y_{HH} Pac_H basocá diarirare masō, catiré ticorobirora y_{HH}cā cū macū niijgū, catirére y_{HH} ticodugara dícare ticoa.

²² Basocáre wapa tiádari b_Hreco jeari, y_{HH} Pac_H wapa tiiriqui. Y_{HH}re basocá tiirére besedutitoawi,

²³ niipetira y_{HH}re padeoáro jīgū. Cūrē padeoróbirora y_{HH}re padeoáro. Y_{HH}re padeohégno y_{HH} Pac_Hcārē padeoriqui. Cūrā y_{HH}re ticodiocowi.

²⁴ Y_{HH} ateréja diamacúra jīā: Y_{HH} jīrere t_Hogáno, teero biiri y_{HH}re tico-diocorigure padeogáno catiré petihére c_Hoquí. Cū ĩñañarō tiinóriqui. Cū pecamer_H wáaboarigu catiré petihére c_Hotói.

²⁵ Y_{HH} ateréja diamacúra jīā: Basocá diarira tiiróbiro niirā y_{HH} Cōāmacū macū wedeserere t_Hoádacua. Cū t_Horítono jeaadaro tiia; jeatoaa mée. Y_{HH} wedeserere y_{HH}rāno catirucuadacua.

²⁶ Y_{HH} Pac_Hra basocáre catiré petihére ticomasī. Cūrā basocáre catiré petihére ticomasīrere y_{HH}re ticoi.

²⁷ Basocáre wapa tiádari b_Hreco jeari, y_{HH} basocáre wapa tiigúdacu. Y_{HH} niipetira sōwū niirī, y_{HH} Pac_H y_{HH}re teero tiidutīwi.

²⁸ Múā teeré t_Horá, t_Homanírjāña. Niipetira masācoperir_H niirā y_{HH} wedeseri t_Hoádacua. Cū t_Horíto jeaadaro tiia.

²⁹ Y_{HH} wedeseri t_Horá, masācoperir_H niimiārira witiatiadacua. Āñurō ti-irécutirira masā, catirucuadacua. ĩñañaré tiirirapeja masā, ĩñañarō tiinóđadacua.

Jesús Cōāmacū macū niī

³⁰ Y_{HH} basocá tiirére ĩñagū, “ñañaniā” o “añuniā” jīmasīā y_{HH} Pac_H dutiro-birora. Y_{HH} basiro apeyenó tiiría. Y_{HH} booró tiidugária; y_{HH} Pac_H y_{HH}re ticodiorigū booróbiro tiia. Tee tiiró, y_{HH} jīrē diamacú niā.

³¹ Y_{HH} basiro y_{HH} niirecutirere wederi, “m_{HH} wederé wapamaníā” jībocu múā.

³² Āpī niī y_{HH} niirecutirere wedegú. Cūrā y_{HH} Pac_H niī. Y_{HH} masīā: Y_{HH} niirecutirere wedegū, diamacúra wedei.

³³ Múā Juan wāmeōtiri basoc_Hure sāñáadutira ticocorira niwū. Cūcā y_{HH} niirecutirere diamacú wedegú niirigū niwī.

³⁴ Basocá y_{HH} niirecutirere wedeserere āmaāgū mee tiia. Múārē netōārō jīgū, Juan wederiguere múārē wācūrī tiia.

³⁵ Juan sīāwócoriga tiiróbiro niwī. Sīāwócoriga āñurō jūboeror_H basocá neācua. Múācā jeaw_H, cū wederi t_Horá. T_Ho, yoari mee useniwū.

³⁶ Y_{HH} tiiré Juan wederigue nemorō y_{HH} niirecutirere ěñoā. Y_{HH} tiiré y_{HH} Pac_H tiidutirera niā. Teero tiirémena “y_{HH} Pac_H diamacúra y_{HH}re ticodiocowi” jīrere ěñoā.

³⁷ Y_{HH} Pac_H y_{HH}re ticodiorigucā y_{HH} niirecutirere wedei. Múā cū wed-eré t_Horía; cū baurécārē ĩñaria.

³⁸ Cū ticodiorigure padeorí. Teero tiiró, cū wederé múārē sāria.

³⁹ Múá Cōāmacūye queti jóaripūrē quioníremena buea, “toopú catiré petihére buaádadu” jīī wācūrā. Múá tiipū maquērē buera, yée maquērēna buemiā.

⁴⁰ Teero wācūpacara, yūnpere padeonūsedugaria. Yūne padeonūsera dícu catiré petihére cuoádadua.

⁴¹ Basocá yūne añurō wedeserere āmaāgū mee tiia.

⁴² Yūn múārē īñamasīā. Múá Cōāmacūrē maīría.

⁴³ Yūn Pacu wāmemena yūn atipacari, múá yūne añurō bocaria. Āpī cūū basiro cūū wāmemena atigūpere múā añurō bocabocu.

⁴⁴ Múā basirora múā tiiré “āñuā” jīīrī booa. Cōāmacū sícū niigú múārē “āñuā” jīīrēpere āmaāria. Teero tiirā, ¿deero tii múā yūne padeobóatau?

⁴⁵ Múá yūne “Cōāmacūpure marīrē wedesāgūdaqui” jīī wācūrijāña. “Moisés jóariguere tiirā, Cōāmacūmena añurō niīdadu”, jīī wācūmiā múā. Moiséra múārē wedesāqui.

⁴⁶ Moisés yée maquērē jóarigu niīwī. Teero tiirā, cūū jóariguere padeorá yūncārē padeobócu.

⁴⁷ Cūū jóariguere padeohérapeja ¿deero tii múā yūn wederére padeobóatau? Padeorídojāā, jīīwī.

6

Jesús cinco mil āmāārē yaaré ecarigue

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Too síro Jesuména Galileataro apeniñapú tiāwawu. Tiitaro wāmecutia Tiberias.

² Basocá cūū tiieñoremena diarecutirare netōñerī īñajīrā, pau cūūrē nūnawā.

³ Ēsā apeniñapú tiājeara, ātāgūpú muāwa, duiwū.

⁴ Teeburecorire Pascua judíoa bosebureco wāaadaro péerogā dusawá.

⁵ Jesús pau basocá cūūrē nūnūrī īñagū, Felipere jīīwī:

—¿Noopú marī yaaré sāirā wāaadari cūā paure ecaádera? jīīwī.

⁶ Felipere ¿deero yūngudari? jīīgū, teero sāiñāwī. Jesupé cūū tiīádarere masītoarigu niīwī.

⁷ Felipe cūūrē yūnwī:

—Ocho muīpūrā pade wapatáremena marī pā sāi, puatáco, batori, jeatuaricu, jīīwī.

⁸ Ēsā menamacū Andrés (Simón Pedro baipéja) Jesuré jīīwī:

⁹ —Ānorē sícū wīmagū niīī. Cūū sicamoquēñepa pā cebadamena tiīarigue cuoi. Teero biiri wai puarā cuoi. Ate yaaré āniā paure jeatuaricu, jīīwī.

¹⁰ Jesús āsārē jīīwī:

—Basocáre duidutiya, jīīwī.

Toopáre taa pee niīwā. Teero tiirā, niipetira duiwa. Cinco mil āmāā niīwā.

¹¹ Too síro Jesús pārē née, Cōāmacūrē ūsenire ticowī. Too síro duirāre batodutiwī. Waimenacārē teerora tiīwī. Ēsā cūā yaadugarocōrō batowu.

¹² Cūā yaa, yapiari siro, Jesús āsārē jīīwī:

—Cūā yaaduarere cōōrī jīīrā, teeré seesāña, jīīwī.

¹³ Sicamoquēñepa pā niimiārigue āsā yaaduariguere seesārī, doce piseri dadodupōwu.

¹⁴ Basocá Jesús cūū tutuaremena tee tiieñorī īñarā, jīīwā:

—“Profeta atigudu niīāyigu” cūā jīīrigu ānirā niīī. Diamacūrā niiyu, jīīwā.

15 Cúã cūārē bayiró tutuaremena néewa, ðpū sōnecodugamiwā. Cūūpeja cúã teero tiidugárere ññagū, sícūrā ūtāgūpá muājōāwī.

*Jesús oco sotoápu wáarigue
(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)*

16 Too síro náicūmuatiri, ūsā opataropu búawawu.

17 Náicūmuāri siro, Jesús bauríwī. Teero tiirá, Capernaumpu wáara, dooríwupu muāsā, tiitarore tīawanucāwū.

18 Ūsā tīawari, wīno bayiró páapuatiwu. Teero wáari, ocoturí paca atiwu.

19 Ūsā yoaro sicamoquēñe kilómetros wáari siro, Jesús ūsā patorpu atigu, oco sotoápu atijōāatiwi. Cūārē ññarā, bayiró cuiwu.

20 Cūū ūsārē jīwī:

—Yuu niīā. Cuirijāña, jīwī.

21 Teero tiirá, ūseniremena cūārē boca, muāsādutiwu. Máata ūsā wáaropu jeasirotiwu.

Opataro wesapu cōōríra Jesuré āmaārigue

22 Apebárecope basocá apeniñapú puñuáarira ññaco, jīyira: “Sicawúra ni-miāwū; Jesús cūū buerámena tiiwuré muāsáriawī; cūū buerá dícu tīāwaawā”, jīyira.

23 Cúã teero jīcōātori, apeypáwpu jeayiro. Teepawu ūsā yaaariropu jeayiro. (Ūsā toopú yaawu, Jesús cūū Pacu ūsenire ticoari siro.) Tee Tiberias wāmecutíri macā maquēpawu niīwū.

24 Jesús, teero biiri ūsā cūū buerá manirí ññarā, basocá teepawupu muāsā, Capernaumpu Jesuré āmaārā atirira niīwā.

Jesús yaaré catiré petihére ticogú

25 Cúã atiniñapú tīājeera, Jesuré buajeára, cūārē sãññáwā:

—Basocáre buegú, ¿deero biiri muu tīājeearí ānopúre? jīwā.

26 Jesupé yuūwī:

—Yuu múārē ateréja diamacúrā jīā: Múā pā yaa, yapiarigue wapa yuūre āmaāñ. Yuu tutuaremena tiēñoriguepere múā tuomasíria. Teeré tuomasírápeja, teewapa yuūre āmaāboajlyu.

27 Yaarére bayiró boorjārō booa; yaaré petijōācu. Teero tiiróno tiirá, yaaré catiré petihére ticorépere āmaārō booa. Cōāmacū yuu Pacu yuūre cūū ticodiorigū niirére múārē ēñotóawī. Teero tiigú, yuu niipetira sōwū tee yaaré catiré petihére múārē ticoguda, jīwī.

28 Teero tiirá, cúāpe sãññáwā:

—¿Deero tiiádari ūsā, Cōāmacū tiidutírere aññuró tiiádara? jīwā.

29 Cūūpeja yuūwī:

—Cōāmacū múārē tiidutíre biiro niīā: Yuūre cūū ticodiorigūre padeodutí, jīwī.

30 Teero tiirá, cúāpeja sãññáwā sūcā:

—¿Ñeenómena ēñogúdari, ūsā muūre padeorí? ¿Deero bauré tiigúdari?

31 Marí ñecūsūmuā yucu manirōpu maná wāmecutírere yaayira. Cōāmacūye queti jóaripūpu ate jóanoā: “Cūū cūārē yaarigue āmuāse maquēre ticoyigu”,* jī jóanoā, jīwā.

32 Teero tiigú, Jesupé jīwī:

* 6:31 Salmo 78.24.

—Y_{HH} ateréja diamacúrã jĩã: Ɛmũãse maquẽ jaariguere Moisés mee ticoyigu; y_{HH} Pacupe basocáre yaaré ãmuãse maquẽ petire ticoi.

33 Cũũ ticoré ãmuãsepu diiátire niĩã. Basocáre catiré petihére ticoa, jĩwĩ.

34 —Ōpũ, tee yaarére ãsarẽ ticorucujãña, jĩwã.

35 Jesús jĩwĩ:

—Y_{HH}rá niĩã yaaré catiré petihére ticogú. Y_{HH}re padeonũnãserano juabóara tiiróbiro niinemoricua; oco sñidũgára tiiróbiro niinemoricua.

36 Múãrẽ ateré jĩtoawu: Múã y_{HH}re ñapacara, padeoría.

37 Niipetira y_{HH} Pacu y_{HH}re ticorá y_{HH}re padeonũnãseadacua. Y_{HH}re padeorãre ñeerijã tiirícu.

38 Y_{HH} ãmuãsepu niirigu y_{HH} booré tiigú mee atiwu; y_{HH}re ticodiocorigu boorépere tiigú atiwu.

39 Y_{HH} Pacu biiro booi: Y_{HH}re ticorirare tiidióri boorí; cúãrẽ pecamepu wáari boorí. Atibúreco petirí, y_{HH} cúãrẽ masõrĩ booi.

40 Y_{HH} Pacu biiro booi: Niipetira y_{HH}re ññarã, y_{HH}re padeorá catiré petihére cworí booi. Y_{HH} atibúreco petirí, cúãrẽ masõgũdacu, jĩwĩ Jesús.

41 Judíoare dutirápeja Jesuré wedepatinũcãwã. “Y_{HH}rá niĩã yaaré ãmuãsepu diiátirigu” jĩrĩ tuorã, ññarõ wedesenũcãwã.

42 —¿Áni teero wedeseğu Jesús José macũ mee niĩ? Cũũ pacu, cũũ pacore marĩ masĩã. ¿Deero tiigú cũũ “ãmuãsepu niirigu diiátiwu” jĩrĩ? jĩwã.

43 Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

—Wedepatirijãña.

44 Sícũno cũũ booró y_{HH}re padeonũnãsemasĩriqui; y_{HH} Pacu y_{HH}re ticodiocorigu y_{HH}re ticoráno dícu padeonũnãsecua. Atibúreco petirí, y_{HH} cúãrẽ masõgũdacu.

45 Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóanoã: “Cõãmacũ niipetirare bue, tuomasĩrĩ tiigúdaqui”,† jĩ jóanoã. Teero tiirã, niipetira y_{HH} Pacu wederére tuo, tuomasĩrã, y_{HH}re padeonũnãseya.

46 ‘Sícũno y_{HH} Pacupe ñnarĩ. Y_{HH} Cõãmacũmena niirigu niĩã. Teero tiigú, y_{HH} dícu cũũrẽ ñnarũ.

47 Y_{HH} ateréja diamacúrã jĩã: Y_{HH}re padeoráno catirucudacua.

48 Y_{HH}rá niĩã yaaré catiré petihére ticogú.

49 Múã ñecũsũmũã yucu manirõpu manã wãmecutirere yaayira. Teeré yaapacara, diajõayira.

50 Y_{HH}re yaaré ãmuãsepu diiátirepere wedesea. Teeré yaaráno diaricua.

51 Tee yaaré catiré petihére ticoré ãmuãsepu diiátirigue y_{HH}rá niĩã. Teeré yaaráno catirucujãadacua. Y_{HH} yaaré ticoré yáa õpũũ niĩã. Yáa õpũũrẽ atibúrecom niirã catirucuaro jĩgũ, ticogũda, jĩwĩ.

52 Judíoare dutirápeja cãmerĩ wedesewa:

—¿Deero tii marĩrẽ ãni cũũya õpũũrẽ yaadutibogari? jĩwã.

53 Teero tiigú, Jesupéja cúãrẽ jĩwĩ:

—Y_{HH} ateréja diamacúrã jĩã: Múã y_{HH} niipetira sõwãya õpũũrẽ yaaripacara, yéẽ díre sñirĩpacara, catiré petihére cworícu.

54 Yáa õpũũrẽ yaagũnope, yéẽ díre sñigũnope catiré petihére cwoquí. Atibúreco petirí, cũũrẽ masõgũdacu.

55 Yáa õpũũ yaaré peti niĩã; yéẽ dí sñiré peti niĩã.

56 Yáa õpũũrẽ yaaráno, yéẽ díre sñirãno y_{HH}mena niĩya; y_{HH}cã cúãmena niĩã.

† 6:45 Isaías 54.13.

⁵⁷ Y_{HH} Pac_H y_{HH}re ticodiocorigu catii. Cūū catirémēna y_{HH} catia. Teero tiiróbiro yáa òpūū yaaráno y_{HH} catirémēna catiadacua.

⁵⁸ Y_{HH}rá yaaré ūmāšep_H diiátiriguere wedesea. Maná múā ñecūsūmūā yaarigue tiiróbiro niiria. Cūā teeré yaapacara, diajōāyira. Yáa òpūūrē yaaránopeja catirucujāādacua, jīwī.

⁵⁹ Jesús cūārē teeré Capernaump_H judíoa neārí wiip_H buewi.

Pa_H basocá Jesuré n_{HH}n_{HH}dúrigue

⁶⁰ Pa_H cūūrē n_{HH}n_{HH}míārira cūū buerére t_{HH}orá, cāmerī jīwā:

—Cūū wederé wisíonetōjōāā. T_{HH}omasīña maniā, jīwā.

⁶¹ Jesús cūā wedepatirere masīgū, jīwī:

—¿Múā y_{HH} wederére ñañarō t_{HH}gueñagari?

⁶² ¿Deero wáabogari y_{HH} niipetira sōwū too s_{HH}guerop_H y_{HH} niirigop_H m_{HH}ñawari sūcā? Múā teeré ññarā, ¿deero t_{HH}gueñabogari?

⁶³ Espíritu Santo catirére ticoi. Maríye òpūūrī marīrē catiré ticoria. Y_{HH} yaaré, sīniré maquērē wedegu, popeap_H yeeripūna maquērē wedegu tīa. Y_{HH} wederére padeoráno catirucujāādacua.

⁶⁴ Āpērā múā menamacārā y_{HH} wedepacari, y_{HH}re padeoríya ména, jīwī.

Jesús cūūrē padeohérare sicator_Hra masítoarig_H niwī. Teero biiri too sírop_H cūūrē ññatutirap_Hre wedesāgūducārē masítoarig_H niwī.

⁶⁵ Cūū jīñemowī:

—Teero tiigá, meep_H múārē wedemiāwū: “Sīcāno cūū booró y_{HH}re padeon_{HH}ñ_{HH}semasíriqui; y_{HH} Pac_H y_{HH}re ticoráno dícu padeon_{HH}ñ_{HH}secua”, jīāwū, jīwī.

⁶⁶ Tiīb_{HH}recomena pa_H cūūrē n_{HH}n_{HH}míārira cūūrē bapacutidujāwā.

⁶⁷ Cūā teero tiirí ññagū, Jesús ūsā cūū buerére sāññāwī:

—¿Múācā y_{HH}re cōājōādugai? jīwī.

⁶⁸ Simón Pedropeja cūūrē y_{HH}wī:

—Ūsā Ōpū, ¿noāpére n_{HH}n_{HH}bógari? M_{HH} wedesere catiré petihére ticoa.

⁶⁹ Ūsā m_{HH}urē padeotóaa. Ūsā masīā: M_{HH} Cōāmacū ticodiocorig_H, ñañarē manigú niā, jīwī.

⁷⁰ Jesupé ūsārē jīwī:

—Y_{HH} múā docere besew_H. Y_{HH} teero tiirí siro niipacari, sīcū múā menamacū wātíyagu niī, jīwī.

⁷¹ Jesús teero jīgū, Judas, Simón Iscariote macārē jīgū tiwī. Judas ūsā menamacū niimiwī. Teero niipac_H, too sírop_Hre Jesuré wedesāgūdu niirig_H niwī.

7

Jesús baira cūūrē padeorírigue

¹ Too síro Jesús Galileap_H ññacāmesāwī. Judeap_Hre ññacāmesādugariwi. Toop_Hre Judíoa dutirá cūūrē āmaāyira, sīādugára.

² Judíoa bosebureco ūsā wiserigā tii, niīadari bosebureco* jeaadaro tiwú.

³ Teero tiirá, Jesús baira cūūrē jīwā:

—Ānop_Hre p_{HH}tuáríjñā. M_{HH} buerére t_{HH}on_{HH}ñ_{HH}sera toop_H niirācā m_{HH} tutuaremena tiīññorere ññarō jīgū, Judeap_H boseburecore ññagū wáaya.

* **7:2** Pecasāyemena: “la fiesta de las Enramadas” o “la fiesta de las chozas” o “la fiesta de los tabernáculos” wāmecutia.

4 Basocá m̄ūrē masīārō jīgū, yayíoropu tiiēñorijārō booa. M̄ūu tiirere niipetira iñacoropu tiiēñogū wáaya, jīwā.

5 Cūū bairap̄ura cūūrē padeoríwa.

6 Jesupé cūārē jīwī:

—Ȳūu toopú wáaadarō jearia ména. Múápeja múā booró wáamasīā.

7 Atibáreco macārā ñañarē tiirá múārē iñatutiriya. Ȳūu cūā ñañarō ni-irecatirere wedea. Teero tiirá, ȳūure iñatutiya.

8 Múā boseburecore iñarā wáaya. Ȳūuja wáaria ména. Ȳūu toopú wáarito jearia ména, jīwī Jesús.

9 Teero jī, Galileap̄ura putuájāwī.

Jesús wiserigā tiirí boseburecore iñagū wáarigū

10 Cūū baira Jerusalénpu bosebureco iñarā wáari siro, Jesucā wáawi. Basocá ȳūure iñamasīrijāārō jīgū, noo niigúbiro wáacāmesāwī.

11 Tii boseburecopu judíoare dutirá Jesuré āmaāyira. “¿Jōdō niirigute noopú niigari?” jīyira.

12 Pāu basocá Jesuyé maquērē wedeseyira. Āpērā “āñugū niī” jīyira. Āpērāpé “niirii; cūū tiiēñoremena basocáre tiiditogu tiiquí” jīyira.

13 Judíoare dutirāre cuirā, niipetira tuocóropu “Jesús biiro biii” jī wedeseriwa.

14 Bosebureco decocatirito,† Jesús Cōāmacūwiip̄u sāāwa, basocáre buewi.

15 Cūū buerére tuorā, judíoare dutirá tuomaníjōāwā.

—Ñā bueripacu, ¿deero tiigú nocōrōca masī? jīwā.

16 Jesús cūārē ȳūuwi:

—Ȳūu múārē bueré ȳūu wācūrē mee niā; ȳūu Pācu ȳūure ticodiocoriguyepe niā.

17 Cōāmacū boorére tiidugágu no ȳūu buerére “diamacūrā niā” jīmasīqui. “Cōāmacū dutiróbiro buei o cūū wācūrere buei”, jī besemasīqui.

18 Sicū cūū wācūrēmena wedesegu “āñurō wedesei” jīrī tuodugáqui. Cōāmacū booró wedesegupe “Cōāmacū āñunetōjōāi” jīrī tuodugáqui. Cūūpeja diamacū wedesegu niiqui; cūūp̄ure ñañarē buarícu.

19 Moisés Cōāmacū dutirére múārē ticorigu niwī. Teero ticopacari, múā sīcūno tee dutirére tiiría. ¿Deero tiirá múā ȳūure sīādugái? jīwī.

20 Basocápe cūūrē jīwā:

—M̄ūu wātī cuogū niijigū, mecūgū tia. ¿Noā m̄ūrē sīādugái? jīwā.

21 Jesupé cūārē ȳūuwi:

—Múā ȳūu diarecatigure netōnérī iñawā. Yeerisāri burecore ȳūu teero tiirí, iñamaníjōāwā.

22 Moisés múārē cōnerígu yapa macā caseróre widecōādutirígu niwī.‡ (Cūū dícuere teeré dutirirígu niwī; múā ñecūsūmuāp̄u máata teero tiimúaatitoarira niwā.§) Múā cūū dutiré tiirá, marī yeerisāri bureco niipacari, múā pōnarē widecōācu.

23 Múā Moisés dutirére niipetiro tiidugájīrā, yeerisāri bureco niipacari, widecōācu. Múā teero tiirā niipacara, ¿deero tiirá ȳūu yeerisāri bureco niirī, sīcū niipetirí òpūārē netōnérī iñarā, ȳūumena cúai?

24 Āñurō wācūtoarapu, basocá tiirére diamacūrā iñabeseya, jīwī.

Jesús cūã ãmããsepũ atiriguere wederigue

25 Teero tiirá, sīquērã Jerusalén macārã jīwã:

—Īnirã niīĩ cūã sīãdũgãgũ, ¿teerora?

26 Īñãña! Niipetira ĩñacoropũ buegu tiīi. Cūã cūãrẽ merẽã jīriya. ¿Apetó tiirá, Judíoare Dutirá Peti “ãni Cõãmacũ beserigũ Cristo niīĩ” jīĩ wãcũgari?

27 Āni Cõãmacũ beserigũ niiriqũ. Cūãya macãrẽ marĩ masiã. Cõãmacũ beserigũpe atiri, cūãya macãrẽ masiña manibóĵiyũ, jīwã.

28-29 Teero tiigũ, Jesús Cõãmacũwiipũ buegu, bayiró busurómena wedewi:

—Múã yũũ masãri macãrẽ masĩpacara, yũũ atiriro petipure masĩria. Yũũ booró mee atiwũ atibũrecopũre. Sicũ diamacũ niigũ yũũre ticodiocowi. Múã yũũre masĩria. Yũũre ticodiocorigũcãrẽ masĩria. Yũũpe cūãrẽ masiã. Yũũ cūã pũtopũ niirigũ niĩã, jīwĩ.

30 Cūã teero jīĩĩ tũorã, cūãrẽ peresuwiipũ néewadũgamiwã. Cūãrẽ ñeerĩ bũreco jeariwũ ména. Teero tiirá, sicũno cūãrẽ ñeeriwã.

31 Cūã teero tiidũgãpacari, paũ toopũ neãrãpe cūãrẽ padeowã. Cũãpeja cãmerĩ sãĩñãwã:

—Too docare Cõãmacũ beserigũ Cristo atigupeja, ¿ãni tiĩẽñore nemoró tiigũdari? Tiirĩqui, jīwã.

Jesuré peresuwiipũ néewadũgamirigue

32 Basocã wedeserere fariseo basoca tũoyĩra. Teero tiirá, paiare dutirãmena wedeseari siro, Cõãmacũwii coterĩ basocare Jesuré ñeedutira ticocorira niimiwã.

33 Jesús jīwĩ:

—Yũũ múãmena péero niigũdacu. Too siro yũũre ticodiocorigũ pũtopũ wãagũdacu.

34 Yũũre ãmaãñũũsepacara, bũarĩcu. Yũũ wãaropũre múã wãamasĩricu, jīwĩ.

35 Judíoare dutirá cãmerĩ sãĩñãwã:

—Āni “yũũre bũarĩcu” jīĩgũ, ¿noopũ wãagũdari? ¿Marĩya wedera apeyé ditapũ wãarĩra pũtopũ wãagũdari? ¿Toopũre judíoa niĩhẽrãrẽ buecãmesãgũdari?

36 Cūã “yũũre ãmaãñũũsepacara, bũarĩcu; yũũ wãaropũre múã wãamasĩricu” jīĩãrigue ¿deero jīĩdũgaro tiigãri? jīwã.

Oco catiré ticoré maquẽ

37 Tii bosebũreco niituri bũreco ɸpatĩ niirĩ bũreco niiwã. Jesús tiibũrecore wãmũnũcã, bayiró busurómena jīwĩ:

—Oco sīnidũgãrano yũũ pũtopũ sīnirã atiya.

38 Yũũre padeogũya yeeripũnarũ oco õmayucorobiro niĩãdacu. Tee oco catiré ticoré niĩãdacu Cõãmacũye queti jóaripũpũ jīĩrõbirora, jīwĩ.

39 Cūã oco õmayucorere wedesegũ, Espĩritu Santo tiĩãdare maquẽrẽ wedesegũ tiiwĩ. Espĩritu Santo Jesuré padeorãpũre too síropũ jeagũdu tiirĩgũ niiwĩ. Jesús dia masãmũãiririgũ niiwĩ ména. Teero tiigũ, Espĩritu Santo ticodiocoya manirĩgũ niiwĩ ména.

Basocã merẽã dícu wãcũrigue

40 Āpẽrã Jesús wederere tũorã, biiro jīwã:

—Ānirã niiqui profeta, basocã cūã “atigũdu niĩãyigu” cūã jīĩrigũ, jīwã.

41 Āpẽrã: —Āni Cõãmacũ beserigũ Cristo niĩ, jīwã.

Āpẽrãpẽ: —Cõãmacũ beserigũ ¿deero Galilea macũ niibogari?

42 Cōāmacū beserigu David tiiróbiro Belén macū niigūdaqui. Cūū pārāmí niinunuseguru niigūdaqui. Cōāmacūye queti jóaripū teero jīā, ¿teerora? jīwā.

43 Basocá Jesuré sīcārībīro wācūriwa sáa. Teero tiirá, batajōāwā.

44 Āpērā cūūrē peresuwiipū néewadugamiwā. Teero tiidugápacara, sīcāno cūūrē ñeeriwa.

Judíoare dutirá Jesuré padeorírigue

45 Cōāmacūwii coterí basoca cāmeputáawawa paiaré dutirá, fariseo basoca putopu. Jeari, cūūrē jīiyira:

—¿Deero tiirá cūūrē néeatirari? jīiyira.

46 Cūāpe yūuyira:

—Sīcāno cūū tiiróbiro añurere wedeseri tuohéra niīātu, jīiyira.

47 Fariseo basoca cūūrē jīiyira:

—¿Múācārē jīiditoari?

48 Āñurō tuomasīña: Sīcū Judíoare Dutirá Peti menamacū, sīcū fariseo basoca cūūrē padeoríqui.

49 Cūūrē tuorá Moisére dutiré cūūriguere masīrodojāya. Cōāmacū cūūrē ñañarō tiigūdaqui, jīiyira.

50 Nicodemo too sugueropu Jesuré ñagū jearigu cūā menamacū niiwī. Cūūrē biiro wedeyigu:

51—Sīcārē sīadutiadari suguero, cūū wedeserere, cūū tiiariguere besesugueru booa. Teero jīā marīrē dutiré, jīimiyigu.

52 Cūāpe cūūrē jīiyira:

—¿Mūcā Galilea macū niī? Mūcā Cōāmacūye queti jóaripūrē buepetigu, ateména putuágudacu: Sīcū profeta Galileapu atiriqui, jīiyira.

Ñañaré tiigóre wedesārigue

53 Niipetira basocá Jerusalénpu bosesureco jeaarira cūāye wiseripu coeputáawawa.

8

1 Jesupé Ītāgū Olivopu wáawi.

2 Apebureco bóeri Cōāmacūwiipū coewí sūcā. Basocá niipetira cūū putopu neāwā. Cūū jeanuā, cūūrē buewi.

3 Cūū bueri, Moisés jóarigue buerá, teero biiri fariseo basoca cūū putopu jeawa. Cūā sīcō numiō āpi coo manū niihēgūmena tāmūrigore néenjeawa. Basocá ññacoropu coore nūcōwā.

4 Jesuré jīiwā:

—Basocāre buegú, atigó coo manū niihēgūmena ñañaré tiigó tāmūwō.

5 Moisés teero tiigónorē ūtāperimena déesīadutirigu niiwī. ¿Mūpe deero jīī? jīiwā.

6 Cūāpeja cūūrē teeré sāñāwā, ¿deero yūugudari? jīirā. “Cūū merēā yūuri, dutirāre wedesāadacu”, jīī wācūrira niimiwā. Jesupé munibiá, cūūya wāmosūāmena ditapu jóanucāwī.

7 Cūā cūūrē sāñāduheri ññagū, wūmunucā, cūūrē jīiwī:

—Mūā watoapu niigú sīcārī ñañaré tiihéguno ūtāpe née, coore déesuguearo, jīiwī.

8 Too síro munibiá, jóanemowī sūcā.

⁹ Cũũ teero jĩĩrĩ tuorá, wáanucãwã. Bũcu peti wáasuguewi. Cũũ siro ãpĩ bũcu, cũũ siro ãpĩ, cũũ siro ãpĩ wáa, wáapetijõãwã. Jesũs sĩcũrã putuáwi. Numiõ toopãra nucũwõ mēna.

¹⁰ Cũũ wãmũnucã, coore jĩĩwĩ:

—¿Mũũrẽ wedesãmiãrira wáapetijõãrĩ? ¿Sĩcũno mũũ ñañarẽ tiirẽ wapa déeriari? jĩĩwĩ.

¹¹ —Sĩcũnope déeriawã, jĩĩwõ coopeja.

—Yũũcã mũũũrẽ ñañarõ tiiría. Wáagoa. Ñañarẽ tiinemórĩjãña, jĩĩwĩ cũũpeja.*

Jesũs sãwõcore tiirõbiro niirẽ

¹² Jesũs basocãre wedenemowĩ:

—Yũũrã niĩã atibũreco macãrãrẽ sãwõcore tiirõbiro. Yũũre padeonũnũsegano naĩĩãrõpũ niigũ tiirõbiro niinemoriqũ. Sãwõcoropũ niigũpe catirẽ petihẽre cũogũdaqũ, jĩĩwĩ.

¹³ Teero tiirã, fariseo basocapeja cũũrẽ jĩĩwã:

—Mũũ basiro dícu mũũyere wedea. Æpĩ mũũ wederẽre “teerora niĩã” jĩĩgũno maniquĩ. Teero tiirõ, mũũ wederẽ wapamaniã, jĩĩwã.

¹⁴ Jesupé cũũrẽ yũũwĩ:

—Yũũ basiro yẽere wedepacari, yũũ wederẽ wapacutía. Yũũ niirioropũ, teero biiri yũũ putũwaaadaropũre masĩã. Mũũãjã yũũ niirioropũ, yũũ putũwaaadaropũre masĩridojãã.

¹⁵ Mũũ atibũreco macãrã wãcũrẽmena basocã tiirẽre ñña, “ñañaniã” jĩĩã. Yũũpeja sĩcũrẽ teerẽ jĩĩria.

¹⁶ Yũũ teerẽ jĩĩgũ, yũũ Pacũ yũũre ticodiocorigumena basocã tiirẽre ñña, “ñañaniã” jĩĩgũdacũ. Yũũ sĩcũrã teerẽ jĩĩria. Teero tiigũ, yũũ jĩĩrẽ diamacũ niĩã.

¹⁷ Mũũrẽ dutirẽ biiro jĩĩã: “Pũarã sĩcãrĩbĩro cũũ ññarĩguere wederi, padeorõ booa”, jĩĩ jóanoã.

¹⁸ Yũũ wedeserẽcã teerora niĩã: Yéẽ maquẽrẽ yũũ wedesea; yũũ Pacũ yũũre ticodiocorigũcã yéẽ maquẽrẽ wedesei, jĩĩwĩ.

¹⁹ Teero tiirã, cũũ sãĩñãwã:

—Too docare ¿mũũ pacũ noopũ niigari? jĩĩwã.

Cũũpe cũũrẽ yũũwĩ:

—Mũũ yũũre masĩria; yũũ Pacũcãrẽ masĩria. Yũũre masĩrãjã, yũũ Pacũcãrẽ masĩboajĩyu, jĩĩwĩ.

²⁰ Jesũs Cõãmacũwiipũ buerito, cũũrẽ teero wedesewi. Niyeru sããretibari putopũ niiwĩ. Cũũrẽ ñeerĩ bũreco jeariũũ mēna. Teero tiirã, sĩcũno cũũrẽ ñeerĩwa.

“Yũũ wãaaadaropũre mũũ wãamasĩricũ”

²¹ Jesũs cũũrẽ wedenemowĩ:

—Yũũ wãagu tiia. Yũũ wãari siro, mũũ yũũre ãmaãmiãdacũ. Mũũ ñañarẽ tiirẽre acabõnoña manirã diaadacu. Yũũ wãaaadaropũre mũũ wãamasĩricũ, jĩĩwĩ.

²² Judĩoope cãmerĩ sãĩñãwã:

—Cũũ basiro sãã, diaboqui. Teero tiigũ, “mũũ yũũ wãaaadaropũre wãamasĩricũ” jĩĩ, ¿teerora? jĩĩwã.

²³ Jesũs cũũrẽ jĩĩwĩ sũcã:

—Mũũ atiyepã macãrã niĩã; yũũpe ãmũãse macũ niĩã. Mũũ atibũreco macãrã niĩã; yũũpe atibũreco macũ mee niĩã.

* 8:11 Ate versículos aperiũ bũcũpũpũ baurĩcu; aperiũpã baucũ.

24 Teero tiigú, “múã ñañaré tiirére acabónoña manirá diaadacu” jĩãwã múãrẽ. Yũ basiro yéequẽ wedeseri, “yũrá niĩã” jĩrere múã padeoría. Teero tiirá, múã acabónoña manirá diaadacu, jĩwĩ.

25 Teero tiirá, cúãpeja sãĩñáwã:

—¿Noãno niĩ mũũ? jĩwã.

Jesupé yũwĩ:

—Buenacãgũũ múãrẽ wedetoamiwã.

26 Yũ múã ñañaré tiirére, múãrẽ yũ wapa tiíadarere pee wededugapacu, wederia ména. Yũre ticodiocorigũũ diamacú wedei. Teero tiigú, cũũ wederi, yũ tũórigue dícuere múãrẽ atibũreco macãrãrẽ wedea, jĩwĩ.

27 Cũũ teero wedesegu, cũũ Pacũ Cõãmãcãrẽna wedesegu tiimíwĩ. Cúãpe teeré tũomasĩriwa.

28 Teero tiigú, Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

—Múã yũ niipetira sówãrẽ néemũõnũcõriũ,† “yũrá niĩã”‡ jĩrere masĩadacu. “Cũũ booró tiirijĩyĩ; cũũ Pacũ buerigue dícuere wedejĩyĩ”, jĩ masĩadacu.

29 Yũre ticodiocorigũ yũmena niĩ. Yũ cũũ tũsaré dícuere tiia. Teero tiigú, yũ Pacũ yũre sícãrã cũũrii, jĩwĩ.

30 Jesús teero jĩrĩ tũorã, paũ cũũrẽ padeowã.

Cõãmãcũ põnaye queti; ñañaré tiidúmasĩhẽrãye queti

31 Jesús judíoa cũũrẽ padeomírĩrãre biiro jĩwĩ:

—Múã yũ buerere yũrucura, yũre padeonũsẽra peti niĩadacu.

32 Diamacú maquẽrẽ masĩadacu. Teeré masĩrã, ñañaré tiirere tiidúmasĩadacu. Teero tiirá, dutiãpenori basoca witiirã tiiróbiro niĩadacu.

33 Cúã cũũrẽ jĩwã:

—¿Deero tiigú mũũ “dutiãpenori basoca witiirã tiiróbiro niĩadacu” jĩĩ? Ɛsã Abraham pãrãmerã niinũũsẽra niĩã. Ɛsã sícãrĩ dutiãpenori basoca niiritoawũ.

34 Jesús cúãrẽ jĩwĩ:

—Yũũ aterẽja diamacũrã jĩã: Niipetira ñañaré tiirãno dutiãpenori basoca tiiróbiro niicua. Dutãpenori basoca witiãmasĩricua. Teerora ñañaré tiirãcã ñañãrere tiidúmasĩricua.

35 Sícũ dutiãpenori basocũ cũũ õpãya wiipũre niirucuriqui; tiiwĩ õpũ macũpe tiwĩpũre niirucuqui.

36 Teero tiigú, yũ Cõãmãcũ macũ peti niijĩgũ, múãrẽ dutiãpenori basoca tiiróbiro niirãrẽ witiirã tiimasĩã. Yũ teero tiirĩ, witiirã peti niĩadacu sãa.

37 Yũ múã Abraham pãrãmerã niinũũsẽra niirere masĩtoaa. Teero niipacara, yũ wedeserere padeodũgãricu. Teero tiirã, yũre sãĩdũgãcu.

38 Yũ Pacũ yũre ãnorĩguere múãrẽ wedemiã. Múãpeja múã pacũ tiidutĩrere tiicũ, jĩwĩ.

39 Cúãpeja cũũrẽ yũwã:

—Ɛsã pacũ Abraham niĩ, jĩwã.

Cũũpe jĩwĩ:

—Múã Abraham pãrãmerã peti niirã, cũũ tiirĩrobiro tiibócu.

40 Teero tiirõno tiirã, yũ diamacú maquẽ yũ Pacũ bueriguere wedegũ niipacari, sãĩdũgãa. Abraham teero tiirĩrigũ niiwĩ.

41 Múãpe múã pacũ tiiróbirora tiia, jĩwĩ cũũpeja.

† 8:28 Jesús cũũ diaadare maquẽrẽ wedesegu tiiyĩgu. ‡ 8:28 Ɛxodo 3.14.

Cúã cūãrē yuwa:

—Ėsājā pacu manirá bauáririra niwū. Cōãmacū sīcārā ūsā Pacu niī, jīwā.

42 Jesupéja jīwī:

—Cōãmacū múã Pacu niitā, yuure maībócu. Yuu cūãmena niirigara atiwu. Yuu booró atiriwu. Cūu yuure ticodiocowi.

43 Múã ¿deero tiirá yuu wederére tuomasīrii? Yéu maquērē tuodugária.

44 Múã pacu wātīārē dutigú niī; múã cūyara niā. Teero tiirá, múã pacu booró tiidugáa. Cūu sicatoru basocáre sīágú niirigu niwī. Péerogā diamacú maquērē tiirí. Cūu wedesege, diamacú maquērē sīcārī wedeseriqui. Jīditorepigu, jīditosuguerigu niī. Teero jīditogu, cūu niirecutirere ēñoquí.

45 Yuupeja diamacú maquērē wedea. Teero tiirá, múã yuure padeoría.

46 Múã watoapure ¿noā yu u ñañaré tiirére ēñomasī? Ėñomasīria. Yuu diamacú maquērē wedepacari, ¿deero tiirá yuure padeorí?

47 Cōãmacū pōna cūu wederére tuoýa. Múãpe cūu pōna mee niā. Teero tiirá, yu u wederére tuodugária, jīwī.

Cristo Abraham suguero niitoarigue

48 Judíoare dutirápeja jīwā:

—Muu Samaritanoāyu niicu. Diamacúrá niā ūsā jīrē: Wātī cuogú niijīgū, mecūgú tiia muujā, jīwā.

49 Jesupé cúãrē yuwī:

—Wātī cuogú niiria. Yuu tiirémēna yu Pacure padeorére ēñoā. Múãpe yu tiirére iña, yuure ñañarō buijā.

50 “Basocá yuure añurō wedesearo” jīrēre āmaāgū mee tiia. Teero niipacari, sīcū niī yuure añurō wedesege. Cūãrā basocá tiirére queoró wedegudu niī.

51 Yuu ateréja diamacúrá jīā: Yuu wedeseri tuo, teeré tiigúno diariquí, jīwī.

52 Judíoare dutirápeja jīwā:

—Ėsā jīãrirobirora teerora niā: “Wātī cuogú niijīgū, mecūgú tiia”. Abraham diajōāyigu. Profetacá diajōāyira. Muupeja biiro jīā: “Yu u wedeseri tuo, teeré tiigúno diariquí”.

53 Muu ūsā ñecū Abraham nemorō niiria. Cūu diajōāyigu. Profetacá diajōāyira. Muupeja ¿ñiirūno niī teero jī wedesege? jīwā.

54 Jesupéja cúãrē jīwī:

—Yu basiro yu tiirére añurō wedeseri, wapamaníã. Yu Pacu (múã “Cōãmacū ūsā Pacu” jīgúãrā) yu tiirére añurō wedesei.

55 Múã cūãrē masīricu. Yuupeja cūãrē masíã. Yuu “cūãrē masíria” jīgū, múã tiiróboro jīditorepigu niibocu. Diamacúrá jīā: Yuu cūãrē masíã; cūu wedeseri tuo, teeré tiia.

56 Múã ñecū Abraham yu atiadarere “iñagūda” jī, useniwī. Teeré iñagū, bayiró useniwī, jīwī.

57 Cúãpeja jīwā:

—Muu cincuenta cūmarī cuogīpacu, ¿Abrahamrē iñarī? Iñaridojājīyu, jīwā.

58 Jesupé yuwī:

—Yuu ateréja diamacúrá jĩĩ: Abraham bauáadari sugueropu, “yuará niĩá”, § jĩwĩ.

⁵⁹ Cũu teero jĩĩrĩ tuorá, cũurē déesĩãada jĩĩrã, ãtãperire néemiwã. Cũupeja cũurē dutijã, Cõamacũwiipu niĩarigu wáajõãwĩ.

9

Jesús ñahēgũ bauárigure ñarĩ tiirígu

¹ Jesús netõwã, sícũ ãmũ capeari ñahēgũrē ñawĩ. Cũu wĩmagũpura capeari ñahēgũ bauáyigu.

² Ɔsã Jesurē sãñáwũ:

—Ɔsãrē buegũ, ¿deero tiigũ ãni capeari ñahēgũ bauáyiri? ¿Noáyé wapa niĩ? ¿Cũuye wapa, cũu pacusũmuáye wapa niĩ? jĩwũ.

³ Jesús ãsãrē jĩwĩ:

—Cũu ñañarē tiiré wapa mee niĩ. Teero biiri cũu pacusũmuáye wapa mee niĩ. Cũumena Cõamacũ cũu ãñurõ tiirére ãñodugágu, cũurē teero baugũ bauári tiirígu niiwĩ.

⁴ Yuure ticodiocorigu padedutirere mecútigã marĩrē tiiró booa. Too síro ñami tiiróbiro niĩadacu. Ñami jeari, sícũno pademasĩriqui.

⁵ Yuu atibúrecopu niigũ, basocãre sãwócore tiiróbiro niĩá, jĩwĩ.

⁶ Jesús teero jĩĩari siro, yeparu usocóre eocũ, dita oocutíre maané, capearipu tuusĩã,

⁷ cũurē jĩwĩ:

—Siloétaropu muáye capearire cosegũ wáaya, jĩwĩ.

(Siloé jĩĩrõ, “ticoconorigu” jĩĩdugaro tia.)

Teero tiigũ, cũu toopũ wã, cũu capearire coserígu niiwĩ. Cũu wiipũ putuaatigu, ãñurõ ñarígu niiwĩ.

⁸ Cũuya wii puto macãrã, ãpẽrã cũu niyeru sãĩduĩri ñarucurira cãmerĩ sãĩñáyira:

—¿Ñni niyeru sãĩduĩrucuarigura niĩrã? jĩyira.

⁹ Siquerã “cũurã niĩ” jĩyira. ãpẽrãpé “niirĩ; ãpĩ cũũbiro baugũ niĩ” jĩyira.

—Yuará niĩá, jĩyigu.

¹⁰ —¿Deero tiigũ muu mecútigãrē ãñurõ ñañ? jĩyira cããpe.

¹¹ —Jõõ niĩarigu Jesús wãmecútigu dita oocutíremena yuu capearire tuusĩã, Siloétaropu yuure cosedutiati. Teero tiigũ, wã, yuu coseári siro, ãñurõ ñañãwũ, jĩĩ yuuyigu cãupeja.

¹² —¿Noopũ niigari cũu? jĩyira.

—Masĩriga. Noopũ niigũ niĩqui, jĩyigu cãupeja.

Fariseo basoca ñahēgũ niimiãrigure sãñárigue

¹³ Capeari ñahēgũ niimiãrigu fariseo basoca putopu néewanorigu niiwĩ.

¹⁴ Jesús dita oocutíremena cũurē ñarĩ tiirĩ bureco ãsã yeerisãri bureco niiwũ.

¹⁵ Teero tiirã, fariseo basocapeja cũurē sãñáyira:

—¿Deero tiigũ muu ãñurõ ñañ? jĩyira.

—Sícũ yuu capearire dita oocutíremena tuusĩããti. Yuu coseári siro, ãñurõ ñañãwũ, jĩyigu.

§ 8:58 Abraham bauáadari sugueropu, Jesús cũu Pacumena niitoayigu. Too síro Moisés Cõamacũrē cũu wãmerē sãñãrĩ, “yuará niĩá” jĩĩ yuuyigu. Teero tiigũ, Jesús “yuará niĩá” jĩĩrĩ, basocã cũurē déesĩãdugamiyira.

16 Siquerã fariseo basoca jĩyira:

–Cũurẽ teero tiirigure Cõamacũ ticocoriĩyi. Marĩ yeerisãri burecore netõncãgũ tii, jĩyira.

Åpẽrãpẽ jĩyira:

–Cũũ ñañarẽ tiigũno niigũjã, ãñurere tiieñoriboajĩyi, jĩyira.

Cũã cũurẽ sicãrĩbĩro wãcũriyira sãa. Teero tiirã, batajõãyira.

17 Teero tiirã, cũã capeari ññahẽgũ niimiãrigure sãĩñãyira sũcã:

–Mũute ¿deero jĩĩ mũurẽ ññarĩ tiirigure? jĩyira.

–Yũũja “profeta niĩ” jĩã, jĩyigu.

18 Judioare dutirã capeari ññahẽgũ niimiãrigure quetire padeodugãriyira. Teero tiirã, cũũ pacusũmuãrẽ suocó,

19 sãĩñãyira:

–¿Ani mũã macũ niĩ? ¿“Wĩmagũpura capeari ññahẽgũ bauãrigu” mũã jĩrigura niĩ? ¿Deero tiigũ cũũ mecũtigãrẽ ññarĩ? jĩyira.

20 Cũũ pacusũmuãpe yũyira:

–Ëjũ, ãsã macũrã niĩ. Cũũ capeari ññahẽgũ bauãmiwĩ. Tee dícore ãsã masĩã.

21 Cũũ mecũtigã ññarere masĩriga. Cũũrẽ ññarĩ tiirigucãrẽ masĩriga. Cũũ basiro yũmasĩ; wĩmagũ mee niĩ. Cũũrẽ sãĩñãña, jĩyira.

22 Cũũ pacusũmuã cuira, teero jĩyira. Judioare dutirã too sugueropũ aterẽ jĩyira: “Jõõ niãrigure ‘Cõamacũ beserigu Cristo niĩ’ jĩgãnorẽ marĩ neãrĩ wiipu cõãwioneconoãdacu; marĩmena niinemoriqui”, jĩyira.

23 Teero tiirã, cũũ pacusũmuã “wĩmagũ mee niĩ; cũũrẽ sãĩñãña” jĩyira.

24 Judioare dutirãpeja capeari ññahẽgũ niimiãrigure suocóyira sũcã. Cũũrẽ jĩyira:

–Cõamacũ tuocóropure diamacũ wedeseya. Ësã masĩã: Jõõ niãrigu ññarẽ tiigũ niĩ, jĩyira.

25 Cũũpe yũyigu:

–Cũũ ññarẽ tiigũ niigũ niiqui; yũũ masĩriga. Ate dícore masĩã: Yũũ capeari ññahẽgũ niipacu, mecũtigãrẽ ññarẽ sãa, jĩyigu.

26 Cũũpeja cũũrẽ sãĩñãnemoyira:

–¿Deero mũurẽ tiirã? ¿Ñeenómena mũurẽ ññarĩ tiirã? jĩyira.

27 Cũũpe yũyigu:

–Mũãrẽ wedetoamiãwũ; yũũre tuoricu. ¿Deero tiirã wedenemorõ booi sũcã? ¿Mũãcã cũũrẽ nunudugãrari? jĩyigu.

28 Cũũpeja cũũrẽ tutiyira:

–Mũũ cũũrẽ nunũñã. Ësãpeja Moisés dutirere nunũãda.

29 Ësã masĩã: Cõamacũ Moisére wedeseyigu. Cũũrẽjã “too macũpũ niĩ” jĩĩmasĩriga, jĩyira.

30 Cũũpeja cũũrẽ jĩyigu:

–¡Ayo! ¿Mũã cũũrẽ “noo macũpũ niĩ” jĩĩmasĩrigari? ¿Cũũrã yũũre capeari ññarĩ tiãwĩ!

31 Marĩ aterẽ masĩã: Cõamacũ ññarẽ tiirãre cũã sãirere yũũriqui. Cũũrẽ padeorãnorẽ, cũũ boorẽ tiirãnorẽ yũũqui.

32 Sicãrĩ “sicũ wĩmagũpura capeari ññahẽgũ bauãrigure ññarĩ tiãyigu” jĩĩrĩ tuoyã maniãwã.

33 Cõamacũ cũũrẽ ticocoriãtã, yũũre capeari ññarĩ tiirãboajĩyi, jĩyigu.

34 Cũũpeja cũũrẽ jĩyira:

—M^h sicator^h ñañagú bauárigu niipacu, ñsārē buemasíricu sáa, jīyira.
Cūū cūāmena niimiārigure cōāwioneco^h jāyira.

Īñahērā tiiróbiro niirāye

³⁵ Jesús capeari ĩñahēgū niimiārigure cūā cōāwionecori tuowí. Cūūrē buajeágu, jīwí:

—¿M^h niipetira sōwārē padeói? jīwí.

³⁶ —¿Noā niī cūū? Y^h cūūrē padeodugága, jī y^hwí.

³⁷ —M^h cūūrē ĩñatoaa. Y^h m^hmena wedese^h cūūrā niīā, jīwí.

³⁸ —Ōpū, m^hgē padeóa, jī, cūū puto ĩcācoberimena jeacūmuwí.

³⁹ Jesupéja cūūrē jīwí:

—Y^h atibárecop^hre basocáre cūā ñañaré tiirére masiārō jīgū atiw^h. Teero wáari, capeari ĩñahērā tiiróbiro ĩñaadacua; capeari ĩñarā capeari ĩñahērā tiiróbiro wáaadacua, jīwí.

⁴⁰ Sīquērā fariseo basoca cūū pator^h niirāpeja cūūrē tuo, jīwí:

—Ĕsācārē “capeari ĩñahērā tiiróbirora niīā múā” ¿jīgū tii? jīwā.

⁴¹ Jesupéja cūūrē y^hwí:

—Múā capeari ĩñahērā tiiróbiro niirājā, y^h tiirére ĩñaribojīyu. Teero tiirá, wapa c^horibojīyu. Múā “ĩñamasiā” jī wācūjīrā, wapa c^horā niīā, jīwí.

10

Oveja coterí basoc^hmena queoré

¹ Jesús queorém^hna wedewí:

—Y^h ateré diamacúrá jīā: Sīcū oveja niirí sānirō soperé sāñwahegu, tiisānirōrē muānetōsāwagu, yaarépig^hu niiqui.

² Soperé sāñwagup^he oveja coterí basoc^h niiqui.

³ Sope sāñwaro coterí basoc^h cūūrē pāōsōnecoqui. Cūūyara oveja cūū wedeseri tuomasīcua. Cūācōrōrē cūā wāmemena s^ho, néewitiwaqui.

⁴ Cūūyarare witiwapetiri ĩña, cūūrē suguewaqui. Cūū wedeseri tuomasījīrā, cūūrē n^hncúa.

⁵ Āpí cūā ĩñamasīhēgūrē n^hnrídojācua. Cūū wedeseri tuomasījīrā, cūūrē dutibatéjōācua, jīwí.

⁶ Fariseo basoca cūū cūūrē queorém^hna wederi, “biirope jīdugaro tiicú” jīmasīriwa.

Jesús oveja coterí basoc^h tiiróbiro niī

⁷ Cūā tuohéri ĩñagū, Jesús cūūrē jīnemowí:

—Y^h ateréja diamacúrá jīā: Y^hrá oveja sāñwari sope tiiróbiro niīā.

⁸ Niipetira y^h suguero atirira ñañarā, ovejare yaarépira tiiróbiro niīya. Teero tiirá, oveja cūūrē n^hnrírira niīwā.

⁹ Y^hrá sope tiiróbiro niīā. Y^hup^hre sāñwarano netōnénoādacua. Oveja tiiróbiro sāñwa, witiwa, taa buará tiiróbiro niīādacua.

¹⁰ Yaarépig^hu cūūrē yaagúdu, sīāgúdu dícu atiqui. Y^hup^hreja cūūrē catiré ticogu atiw^h, añurō peti niīārō jīgū.

¹¹ Y^hrá ovejare añurō coterí basoc^h tiiróbiro niīā. Ovejare añurō coterí basoc^h cūūyarare diabosaqui.

12 Āpīpé cūū ōp̄yayarare īñan̄n̄usegu dīcu niiqui; oveja coteri basocu peti mee niiqui. Cūūyara mee niicua. Teero tiigá, yái atiri īña, ovejare cōānacōjā, dutijōāqui. Yáipe cūārē ñee, ācūbatejāqui.

13 Ovejare īñan̄n̄usegu dīcu niijīgū, cūārē wācūriqui. Āñunicu cūūrējā.

14-15 Yūupeja ovejare āñurō coteri basocu tiirōbīro niā. Yūu Pacu yūure masī; yūucā cūūrē masīā. Teerora yūucā yáarare masīā; cūācā yūure masīya. Yáarare diabosa, netōnégūdacu.

16 Yūu āpērā ovejare cūoa; cūā atisānīrō macārā mee niīya. Cūācārē néeatiguda. Cūācā yūu wedeseri tuo, yūuadacu. Teero tiirá, sīcūpōna niīadacu; teero biiri sīcūrā cūārē cotegá niigūdaqui.

17 Yáarare diabosa, too sīro masāgūdacu. Teero tiigá, yūu Pacu yūure maī.

18 Sīcū yūure diari tiimasīriqui; yūu boorō diagūda. Yūu diamasīā; too sīro masāmasīā. Yūu Pacu yūure biirora tiidutíwi, jīwī.

19 Judíoape cūū wedeseri tuorá, cūūrē sīcārībīro wācūriwa sūcā. Teero tiirá, batajōāwā.

20 Pau cūūrē jīwā:

—¿Deero tiirá múā cūūrē tuo? Wātī cūogá niī; teero biiri mecūgá peti tii, jīwā.

21 Āpērāpēja jīwā:

—Wātī sāānorigu teero wedeseriboqui. Wātī sāānorigu capeari īñahēgūrē īñarī tiimasīriqui, jīwā.

Judíoa Jesuré boorírique

22 Púuriro niīrī, Jerusalénpu ūsā judíoa bosebureco tiiwá. Too sūguero macārāpu Cōāmacūwiire yaponóari sīro, bosebureco tiipéoyira. Tii bosebureco ūsā wācūn̄n̄useri bureco niiwā.

23 Jesús Cōāmacūwiipu biayá manirī tatiarpu wáawi. Tiitatia wāmecutia Pórtico de Salomón.

24 Toopú judíoare dutirápeja cūūrē āñurō sodeanucājōāwā. Cūūrē sāīñáwā:

—¿Dee biiripu ūsārē diamacá maquērē wedegudari? Mūu Cōāmacū beserigu Cristo niigū, diamacárā ūsārē wedeya, jīwā.

25 Jesupé cūārē yūwī:

—Wedemiwū; múā tuorīwu. Yūu Pacu wāmemena tiīēñore yūu niirecutirere āñurō ēñōā.

26 Múā yáara oveja niiria. Teero tiirá, yūure padeorí.

27 Yáara ovejapeja yūu wedeserere tuomasīya. Yūucā cūārē masīā. Cūā yūure n̄n̄uáya.

28 Yūu cūārē catiré petihére ticoa. Cūā pecamerpu wáaricua. Sīcūno yūu cūoráre yūure ēmamasīriqui.

29 Cūārē yūu Pacu ticorigu niiwī. Cūū niipetira nemorō tutuagu niī. Teero tiigá, sīcūno yūu Pacu cūoráre ēmamasīriqui.

30 Īsā yūu Pacumena sīcūrā niā, jīwī.

31 Cūū teero jīrī tuorá, judíoare dutirápeja ūtāperire néemiwā sūcā, cūūrē déesīāda jīrā.

32 Jesupé cūārē jīwī:

—Yūu Pacu tutuaremena múā īñacoropu pee āñurē tiīēñowū. ¿Ñeenó tiiré warape yūure déesīādugai? jīwī.

33 Cūāpe yūuwa:

—Muu ãñurõ tiiré wapa déesãricu. Muu basocára niipacu, “yuu Cõãmacû niia” jĩrè wapa muurè sããada. Muu Cõãmacûrè ñañarõ wedeseḡu tia, jĩwã.

34 Jesupé cûãrè jĩwĩ:

—Múã dutiré watoapure Cõãmacû jĩriguere biiro jóanoã: “Múã Cõãmacû tiirõbirora niirã niia”,* jĩ jóanoã.

35 Marĩ masiã: Cõãmacûye queti jóaripũ maquẽrè “diamacû maquẽ niiria” jĩmasiãña maniã. Cõãmacûye wederirare “múã Cõãmacû tiirõbirora niirã niia” jĩ jóadutirigu niwĩ.

36 Teero tiḡũ, “yuu Cõãmacû macû niia” jĩmasiã. Múãpe yuu teero jĩrè wapa yuure “Cõãmacûrè ñañarõ wedeseḡu tia” jĩã. Teero niiria. Cõãmacû yuure besewi; yuure atibúrecopure ticodiocowi.

37 Yuu Pacu tiirére yuu tihéri, yuure padeorĩjãña.

38 Cũ tiirére tiirípereja, yuure padeoripacara, yuu tiieñorere padeoyã. Múã teeré padeorã, “yuu Pacu yuupure niirĩ” jĩrère masiãdadu. Teero biiri “yuu cûãpore niia” jĩrère tuomasãdadu, jĩwĩ.

39 Cûãpeja cûãrè peresuwiipu néewadugamiwã sũcã. Cûãpe cûãrè dutijõawĩ.

40 Too síro Jesús día Jordán apeniñapú tãawawi. Toopure Juan wãmeõtiri basocu wãmeõtiropu putuãcũmuwĩ.

41 Pau Jesuré iñarã jeara, jĩwã:

—Juan Cõãmacû sícãrã tiimasĩrere tiieñoriwi. Tiiẽñoripacu, niipetire ãniyè maquẽrè wedeḡu, diamacûrã wedeyi, jĩwã.

42 Toopure pau Jesuré padeowã.

11

Lázaro diarigue

1 Sícã basocú diarecutigu niirigu niwĩ. Cũ wãmecutiwi Lázaro. Cũ, teero biiri cũ sõwõsãnumiã Mariã, Marta Betania macã macãrã niwã.

2 Mariara niwõ Jesuyé ñaporipare sitiaãñure píoepo, coo póañarõmena tuucosérigo. Coo bai Lázaro diarecutigu niwĩ.

3 Lázaro sõwõsãnumiã Jesuré queti ticocorira niwã:

—Õpũ, muu menamacû diagũ tiii, jĩcoyira.

4 Jesupé tee quetire tuogú, jĩwĩ:

—Cũ diarecutiremena diadoariqui. Cũ diarémene Cõãmacû tutuarere eñonõdadu. Yuu Cõãmacû macũcãrè basocã “cũ tutuagu niirĩ” jĩãdadu, jĩwĩ.

5 Jesús cũ Mariã, Marta, teero biiri cũ bai Lázarore maĩrigu niwĩ.

6 Teero tiḡũ, cũ diarecutire quetire tuogú, cũ niirõpu puabáreco putuãcũmunemowũ sũcã.

7 Too síro ùsã cũ buerãre: —Jãmu Judeapu sũcã, jĩwĩ.

8 Ësãpe cûãrè jĩwũ:

—Ësãrè buegá, yoawaria ména judioare dutirá ãtãperimena muurè déesãdugamiwã. ¿Muu toopú wãadugagari sũcã? jĩwã.

9 Jesupé queorémene yuwi:

—Wãcũpatirijãña. Múã masiã: Sicaburecore doce horari bóea. Búreco wãaguno bóeremene iñamasiqui. Teero tiḡũ, ñaacũmuriqui.

10 Naĩtãrõpu wãagunopeja cũ wáaro sããwõcore maniré wapa ñapotua, ñaacũmuqui, jĩwĩ.

11 Teero jĩãri siro, ùsãrè jĩwĩ:

* 10:34 Salmo 82.6.

—Marí menamacū Lázaro cānijōājīyi. Y_{uu} cūūrē wācōgú wáaguda, jīwī.

12 —Ōpū, cūū cāniārigu, añujōāgūdaqui, jīwī.

13 Jesús “Lázaro cānijōājīyi” jīgū, “dijōājīyi” jīdugagu tiwī. Ūsāpe cānirē petire wācūjāmiwū.

14 Ūsā tuohéri ĩnagū, Jesús ūsārē tuomasīrōrā wedewi:

—Lázaro dijōājīyi.

15 Marí toopú niñhēri, añuā. Y_{uu} useniā; añuniādacu muārē. Toorá muā nemorō padeoādacu. Jāmu, cūūrē ĩnarā, jīwī.

16 Tomás (“suduārigu” ūsā jīgú) ūsārē jīwī:

—Jāmu marīcā. Marīrē buegūre cūā sīārī, cūūmenarā diara wáaada, jīwī.

Jesús diarirare masō, catiré ticoré

17 Jesús Lázaro ya macāpu jeagudu tiirí, ūtātutipu cūūrigue quetire tuowī. Cūūrē cūūari siro, bapari burecori netōyiro mée.

18 Betania Jerusalén putogā niwū. Pua kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwū.

19 Teero tiirā, pau Jerusalén macārā cūā bai diari tuorā, Marta, Mariare wācūtutuaaro jīrā, cūā puto pu ĩnarā jearira niwū.

20 “Jesús atitoai mée” jīrī tuogó, Marta cūūrē bocago atiwō. Mariare wiipú putuáyigo.

21 Marta Jesús puto jeago, cūūrē jīwō:

—Ōpū, muu ānopú niirī, yuu bai diariboajīyi.

22 Mecūtīgācārē Cōāmacū niipetire muu sārénorē ticoqui. Teeré masīā, jīwō.

23 Jesús coore jīwī:

—Muu bai masāgūdaqui, jīwī.

24 Coopeja yuwo:

—Yuu masīā: Atibáreco petirí, niipetira diarira masāripu, masāgūdaqui, jīwō.

25 Jesupé jīwī:

—Yuarā diarirare masō, catiré ticogú niā. Yuure padeogú diapacu, catigūdaqui sūcā.

26 Mecūtīgārē catirā yuure padeorā diari siro, dianemoricua. ¿Muu teeré padeói? jīwī.

27 Coope yuwo:

—Ōpū, ateré padeóa: Muu Cōāmacū beserigu Cristo, Cōāmacū macū niā. Muu “sīcū basocú atigūdu niāyigu” cūā jīrigu niā, jīwō.

Lázaro cūūri tuti puto Jesús utirigue

28 Marta Jesumēna wedeseari siro, coo bayio Mariare suogó wáawo. Coore āpērā tuohēropu wedeyigo:

—Marīrē buegú jeatoaawī. Muurē suodutiawī, jīyigo.

29 Coo teero jīrī tuogó, cūū puto pu máata atirigo niwō.

30 Jesús Marta bocaarirōpu niwī. Macāpūre piyawariwi ména.

31 Judíoa wiipú Mariare wācūtutuari tiirā tiyira. Cūā coo boyeromena witiwari ĩnarā, coore nūnyira. “Cūūari tutipu utigo wáago tiicó”, jī wācūmiyira.

32 Mariare Jesús puto jea, cūūrē ĩna, cūūye dūpori puto pu munibiácūmuwō.

—Ōpū, muu ānopú niātā, yuu bai diariboajīyi, jīwō.

33 Jesús coo utiri ññagã, teero biiri judíoa coore nñuúatiaricã utiri ññagã, bayiró wãcũpati, ññañarõ yeeripũnacuatiwi.

34 —¿Noopú cũurẽ cũũãrĩ? jĩ sãñãwĩ.

—Jãmu, ññagã atiya, jĩwã.

35 Jesús utiwi.

36 Cũũ utiri ññarã, judíoa cãmerĩ jĩwã:

—Ññaña. Cũurẽ bayiró maĩjãmiãyiri cãũ, jĩwã.

37 Siquẽrã jĩwã:

—Ñni jõõ niirigu capeari ññahẽgũrẽ netõnerigura niĩrã. ¿Lázarcãrẽ diari tiirĩboayiri? jĩwã.

Jesús Lázarore masõrigue

38 Jesús Lázarore cũuri tutipu jeagu, bayiró wãcũpatiremema niĩwĩ sũcã. Tiituti átãtuti niĩwũ. Tiituti soperutõ átãquicamena bianówũ.

39 Jesús cáãrẽ: —Tiiquire néecoya, jĩwĩ.

Marta diaarigu sówõpe cũurẽ jĩwõ:

—Õpũ, ñni niiqui. Cũũ diaari siro, bapari bærecori netõã, jĩwõ.

40 Jesús coore jĩwĩ:

—“Yũure padeogó, Cõãmacũ tutuarere ññagõdacu”, jĩ wedeawũ mũurẽ, jĩwĩ.

41 Teero tiirã, cãã tiituti biarĩquicare néecowa. Jesús ññamõco, Cõãmacũrẽ jĩwĩ:

—Pacu, yũũ sãirere mũũ tuoa. Teero tiigú, mũurẽ usenire ticoa.

42 Yũũ masĩã: Mũũ yũure tuorucújãã. Ñña ñnopú nucũrãye maquẽrẽ busurõmena mũumena wedesea. “Yũũ mũũ ticodiocorigu niã” jĩrẽre masĩãrõ jĩgũ, teero tia, jĩwĩ.

43 Cũũ teero jĩãri siro, bayiró busurõmena jĩwĩ:

—Lázaro, witiatiya, jĩwĩ.

44 Cũũ teero jĩrĩrã, diaarigu niimiãrigu witiatiwi. Cũũye wãmorĩ, cũũye ðaporire sutiména ðaðãanorigu niĩwĩ. Cũũya diapóacã suti caseromema cõmanõrigu niĩwĩ. Jesús cáãrẽ jĩwĩ:

—Cũurẽ jõãñã, witiatiaro jĩrã, jĩwĩ.

Jesuré ñeeãdara wedeserigue

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

45 Judíoa Mariãre ññarã jeaarira cãũ teero tiirĩguere ññarã, paũ cũurẽ padeowã.

46 Apẽrãpẽ Jesús tiirĩguere fariseo basocapure wedera wáayira.

47 Teerẽ tuóari siro, paiaré dutirá, teero biiri fariseo basoca, Judíoare Dutirá Petimena neãyira. Neããri siro, jĩyira:

—¿Deero tiíadari marĩ? Jõõ niĩarigu pee tiẽñorere tiigú tiiqui.

48 Marĩ cũurẽ teero ññajãrĩ, niipetira cũurẽ padeoãdacua. Romanuã ati, Cõãmacũwiire cõããdacua. Teero biiri marĩ dutirẽ cõrere petirĩ tiíadacua, jĩyira.*

49 Sĩcũ cúã menamacũ wãmecuatiwi Caifás. Cũũ tiicũmarẽ paiaré dutigú niĩwĩ. Cũũ cáãrẽ jĩyigu:

—Múã tuomasfridojãã.

* **11:48** Judíoare dutirá biiro wãcũjya: “Basocã niipetira Jesuré padeorã, cũurẽ õpũ sõnecoãdacua; romanuãrẽ cõããdacua. Romanuã õpũ teerẽ tuogú, paũ surarare ticocogudaqui”, jĩ wãcũjya.

⁵⁰ Niipetira basocá marīya dita macārā diari, ñañanibocu. Biiro tiiripe, añucu: Sīcū marī niipetiraye niiðadarere diabolosari, marīrē añuādacu, jīiyigu.

⁵¹ Caifás cūū basiro wācūrēmena teero jīriyigu. Tiicūma cūū paiaré dutigú niirī, Cōāmacū cūūrē teero wācūrē ticoyigu. Teero jīīgū, “marī niipetiraye niiðadarere Jesús diabolosagūdaqui” jīisugueyigu.

⁵² Jesús judíoa dícare diabolosariyigu. Niipetira Cōāmacū pōna cūūrē padeoádarare, apeyé ditapu niirācārē diabolosayigu. Sicapōna macārā sīcāpōna tiiróbiro niiārō jīīgū, teero tiiyigu.

⁵³ Teero tiirá, cūū tiiburecora “¿deero tiiádari marī cūūrē sīāādara?” jīi wācūnucāyira.

⁵⁴ Teero tiigú, Jesús paḥ judíoa watoapure wāanetōnemoriwi. Too niiārigu yuca manirō wesapu wāawi. Efraín wāmecutiri macāpu jea, toopú ūsāmena pūtuáwi.

⁵⁵ Pascua judíoa bosebureco jeaadaro tiirí, paḥ basocá Jerusalénpure jeawa. Cūū tii bosebureco suguero cūū ñañarē tiiriguere cosesuguéra jeara tiiyira.

⁵⁶ Jesuré āmaācāmesāyira. Cōāmacūwii wesa macā yepapu niirā, cāmerī sāñáyira:

—¿Múā deero tūgueñaí? ¿Cūū boseburecore iñagū atigudari? jīiyira.

⁵⁷ Paiaré dutirá, fariseo basocamena too sugueropu basocāre biiro dutiyira:

—Múā “jōō niiārigu toopú niiāyigu” jīirī tūorá, ūsārē wedeya, jīiyira.

Cūūrē ñee, peresuwiipu néewadugayira.

12

Jesuré sitiaññúre píopeorigue

(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

¹ Pascua bosebureco wáaadaro seis burecori ðasarí, Jesús cūū buerámēna Betaniapu wāawi. Too suguero tiimacāpura Jesús Lázaro diarigupure masōwí.

² Toopú Jesuré bosebureco tiipéowa. Marta yaarére batowo. Lázaro, āpērācā Jesumēna yaaduiwa.

³ Teero tiigó, María sicagá* sitiaññúrigare Jesús puto néeatiwo. Tee siti-aññúre “nardo” wāmecutire wapapacāre niiwū. Cūūye ðaporipu píopeo, cooya póañapōmena tuucoséwo. Tiiwií niipetirōpu sitiaññúsesajōāwū.

⁴⁻⁵ Judas Iscariote jīiwí:

—Ate sitiaññúre sicacūma padegu wapatárocorō dúaro boomíayu. Tee niyerure bóaneōrārē ticonoboajiyu, jīiwí.

Cūū Jesús buegú too síropu cūūrē iñatutirapure wedesāgūdu niirigu niiwí.

⁶ Diamacú bóaneōrārē tiipudugagu mee tee jīiwí. Biiro wedesegu niyeru yaadugágu, teero jīiwí. Cūū ūsā niyeru sāāripore cotegú niimiwí. Tiipo maquē niyerure yaajārucurigu niiwí.

⁷ Jesús cūūrē jīiwí:

—¿Deero tiigú coore potocōí? Potocōgū mee tiiyá. Coo aterē iñanocūrigo niwō yḥḥ ðiaadari bureco maquērē.

⁸ Bóaneōrā múā watoapu niirucujāādacua. Yḥḥreja múāmena niirucuricu, jīiwí.

Judíoare dutirá Lázarore sīādugárigue

* 12:3 Pecasāyemena “medio litro” niíā.

⁹ Paꝝ judíoꝝ Jesús Betaniapꝝ niiré quetire tꝛoyíꝛa. Teero tiirá, cūūrē ñnarā jeawa. Cūū díꝛure ñnarā jeariwa. Cūū masōriꝛu Lázarcārē ñnarā jeawa.

¹⁰⁻¹¹ Paꝝ judíoꝝ cūū masāriꝛue quetire tꝛorá, paiaré dutirá dutirére duujá, Jesuré padeowá. Teero tiirá, paiaré dutirá: —Lázarcārē sīāāda, jīmiyira.

Jesús Jerusalénꝝ sãāwariꝛue

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Apebáꝛeco Jerusalénꝝ paꝝ bosebꝛecore ñnarā jeará “Jesús atiqui méé” jīrē quetire tꝛoríꝛa niiwá.

¹³ Teero tiirá, iꝛiquerire páata, cūūrē bocara atiwa. Bayiró wedesere-mena jīatiwa:

—¡Marí Ōpārē ñsenire ticoada! ¡Āni Cōāmacū ticoꝛioꝛiꝛu nií! ¡Cūūrē āñurō tiíárol ¡ꝛū marí Israelya pōna macārā Ōpū nií! jīwá.

¹⁴ Jesús burro wīmagūrē buajeá, cūū sotoapꝝ muāpewi. Cūū teero tiiríꝛue Cōāmacūye queti jóaripūꝝ jóanoā:

¹⁵ Múā Jerusalén macārā, cuirijāña.

Ññaña: Múā Ōpū atitoai méé;
cūū burra macū wīmagū sotoapꝝ pesaatii, †
jī jóanoā.

¹⁶ Tee jóariꝛue ūsā cūū buerá sicutopꝛe “Jesuyé queti niicu” jī tꝛomasíꝛiꝛu. Too síro ūmuāseꝛu cūū muāwari síropꝝ, ūsā wāꝛūbawꝝ. Teero tiirá, “Cōāmacūye queti jóaripūꝝ jīrōbirora cūūrē diamacūrā wáawꝝ” jī cāmerí wedesewꝝ.

¹⁷ Paꝝ Jesús Lázare masōrí ñnarira tee quetire wedesesajōāyira. “Lázaro ūtātutipꝝ niimiāriꝛue sꝛowíonecowi”, jī wedeyira.

¹⁸ Teero tiirá, paꝝ tee tiēñoriꝛue tꝛoríꝛa Jesuré bocara atiwa.

¹⁹ Fariseo basocapeja cāmerí jīyira:

—Marí deero tiimasíꝛitu niā. ¿Ññamií múā? Niipetira cūūmena wáara tiíya, jīyira.

Griegoꝝ Jesuré ñnaduꝛariꝛue

²⁰ Bosebꝛeco ñnarā jeará watoapꝝ síꝛuērā griegoꝝ niiwá. Cúācā Cōāmacūrē padeorá atirira niiwá.

²¹ Cúā Felipe pꝛto jeayira. Felipe Betsaida Galilea ditapꝝ niirí macā macū niiwí. Cúā cūūrē jīyira:

—Jesuré ñnarā wáadugaga.

²² Felipe Andrére wedegu wáayigu. Cúā puarāꝛu Jesuré wedera jeawa.

²³ Jesús cūārē queorémene yꝛuꝛwí:

—Máata niipetira sōwū ꝛꝛutí macū niirére ēñonóādacu.

²⁴ Yꝛu ateréja diamacūrā jīā: Síꝛū oteré capere oteriatā, teero ꝛꝛuájāꝛu. Teepere oteri docare, ditapꝝ bóa, wii, buꝛcá, ꝛe ꝛꝛacꝛiticu.

²⁵ Atibáꝛecopꝛe cūū catirí bꝛecorire mañetōnegāno ꝛecameꝛu ññarō tiñógūdaꝛu. Cūū catirí bꝛecorire mañēgānoꝛe ūmuāseꝛu catiré ꝛetihére buagúdaꝛu.

²⁶ Yꝛu dutirére tiidugágano yꝛue ꝛꝛuñārō. Yꝛu niíadaropꝛe yꝛumena niigúdaꝛu. Yꝛu dutirére tiinunáseganorē yꝛu ꝛꝛu āñurō tiigúdaꝛu, jīwí.

Jesús cūū diaadarere wederiꝛue

²⁷ Jesús jīnemowí:

† 12:15 Zacarías 9.9.

—Mecütígā yuu bayiró wācūpatia. Teero tiigú, yuu deero jīimasīriga. “Pacu, yuure ñañarō wáaadarere netōnéña”, ¿jīgūdari? Jīricu. Teero ñañarō ti-inógūdura atiwi.

²⁸ Pacu, “muu añunetōjōāā” jīrere ññoñá, jīwī.

Cūu teero jīāri siro, ūmuāsepu wedeseri tuowá:

—“Yuu añunetōjōāā” jīrere ññotóawu; ññonemógūda sūcā, jīiti.

²⁹ Basocá toopú niirá cūu wedeseri tuorá: —Buro busuati, jīiwā.

Āpērā: —Ángele cūūrē wedeseati, jīiwā.

³⁰ Jesús cūūrē jīiwī:

—Yuure tuodutígu mee wedeseati; múāpere tuodutígu wedeseati.

³¹ Mecütígārē Cōāmacū atibúreco macārārē wapa tiigúdaqui. Mecütígācārē atibúreco macārārē dutígūre cōāwionecogudaqui.

³² Yuupere basocá néemuñncōādacua, niipetirare yuu aññurō tiibosáremena ugaripéaatiaro jīigū, jīiwī.

³³ Teero jīigū, “biiro tiirí, diagudacu” jīigū tiiwí.

³⁴ Basocá cūūrē jīiwā:

—Cōāmacūye queti jóaripūpu cūā bueññorí, biiro tuonówū: “Cōāmacū beserígu Cristo catirucujāgūdaqui”. Tee diamacú niirí, ¿deero tiigúdu muupe “niipetira sōwārē néemuñncōrō booa” jīi? Niipetira sōwū ¿niipé niif? jīi sññáwā.

³⁵ Jesupé cūūrē jīiwī:

—Yuu atibúreco macārārē sññwócore tiiróbiro niíā. Yuu basocáre Cōāmacūyere aññurō masíri tiia. Múāmena péerogā niigúdacu. Yuu ānopú niirí, múā yuu buerére padeoyá. Teero tiirá, múā wācūña manirō naññārōpu wáara tiiróbiro wáaricu. Yuure padeohégūno naññārōpu niigú tiiróbiro niíi. Teero tiigú, aññurépere besemasíriqui.

³⁶ Yuu sññwócore tiiróbiro niigú múāmena niíā. Yuu múāmena niirí, yuure padeoyá. Teero tiirá, múācā sññwócoropu niíadacu; Cōāmacūyere aññurō masíadacu, jīiwī.

Jesús cūūrē teero jīāri siro, dutijōāwī.

Judíoare dutirá Jesuré padeorígu

³⁷ Jesús cūu tutuaremena pee tiññopacari, judíoare dutirá cūūrē padeoríwa.

³⁸ Cūā padeoríguemena profeta Isaías jóariborora wáaro tiiwá. Ateré jóarígu niíwī:

Ĥsā Ōpū, noānope ūsā wederére padeorá padeojíya. Niipetira padeopetíriya. Cōāmacū tutuaremena tiññorí ññapacara, padeoríya,‡ jīi jóarígu niíwī.

³⁹ Teero tiirá, cūā padeomasíriwa. Isaías atecārē jóarígu niíwī:

⁴⁰ Cōāmacū cūūrē capeari ññahērā tiiróbiro tiyígu.

Cūūyere tuomasíhērí tiyígu.

Teero tiirá, aññurō cūu tiirere ññapacara, ññamasíriyira.

Cūu buerére tuopacára, tuomasíriyira.

Cūu buerére padeorá niirāpeja,

cūā ñañaré tiirere duujā, acabóre sññóbójíya.

Cūu cūūrē netōnébojíyi,§

jīi jóarígu niíwī.

‡ 12:38 Isaías 53.1. § 12:40 Isaías 6.10.

41 Isaiás Jesús upatí macū niirére ñnasugueyigu. Teero tiigú, cūñye maquērē wedeseyigu.

42 Teero jóari siro niipacari, pañ judíoa, judíoare dutirápncā Jesuré padeomíwā. Marí neári wiipñ niirārē cōāwionecori jīrñ, baurocápn Jesuré padeorére wedeseriwa. Fariseo basocare cuiyira.

43 Jesuré padeopacára, basocápere nemorō ññurō wācūrī boojíya. Cōāmacūpereja “aññuniya” jīñsugero booríjya.

Jesús wederi tñohéra ñañarō tiinóadara niitoaya

44 Jesús bayiró busurómena jīñwī:

—Yññe padeoráno yññ dícnre padeoríya; yññ Pacñ yññe ticodiocorigucārē padeoóya.

45 Yññe ññarño yññe ticodiocorigucārē ññaña.

46 Yññ sīñwócore tiiróbiro niā. Atibúrecorñ atiwñ, yññe padeoráno naññārōpn putuárijāññō jīñgū.

47 Yññ buerére tñ, teeré yññheranorē yññe ñañarō tiiría. Yññ atibúrecorñ niirārē ñañarō tiigú atiriwñ; cūñrē netónégū atiwñ

48 Yññe boohérano, yññ buerécārē yññherano ñañarō tiinóadarapñ niitoaya. Atibúreco petirí, yññ wederé cūñrē ñañarō wáari tiíadacu.

49 Yññ booró wederia. Yññ Pacñ yññe ticodiocorigu “teero jīñ wedeya” jīñ dutirómena wedea.

50 Yññ masíā: Yññ Pacñ dutirére padeorá catirucujāadacu. Teero tiigú, cūñ wededutirobirora basocáre wedea, jīñwī.

13

Jesús cūñ bueráye ññporire coserígue

1 Pascua bosebureco wáaadaró péero ññawá. Jesús cūñ atibúrecorñ niirigu máata cūñ Pacñ putōpn wáaadarere masítoawi. Ññā cūñ buerá atibúrecorñ niirārē mañnetónējāwī. Ññārē cūñ bayiró mañrere ññoñdaró péerogā ññawá.

2-4 Wāññārē dutigú Judas Iscariote (Simón macārē) wācūrē ticotoarigu niwī. Jesuré wedesādutirigu niwī. Jesupéja Cōāmacū putōpn atirigue, cūñ toopú cāmerputáawaadarere masítoarigu niwī. Teero biirí cūñ Pacñ cūñrē niipetire dutiré ticoriguere masítoarigu niwī. Teeré masígū, ññā yaaduirí, wāñññcā, cūñyaro sutiró sotoá sññaññirōre tuuwéwí. Ñññ decōpn oco tuucoséri caserore siatúwí.

5 Too siro ocoré bapapú píosā, ññāye ññporire cosenñcāwī. Cūñ siatúari caseromena ocoré tuucoséri.

6 Cūñ Simón Pedroye ññporire cosegúññ tiirí, Pedropeja cūñrē jīñwī:

—¿Ñññ, yé ññporire mññ cosegúdarí? jīñwī.

7 —Mecūtígā yññ tiirére mññ tñomasíricu; too síropñ tñomasígúadacu, jīñ yññwí.

8 Cūñpeja: —Yé ññporire mññ coserídojāgúadacu, jīñmiwī.

—Yññ mññrē coseríatā, mññ yññ menamacū niiricu, jīñwī.

9 Simón Pedro jīñwī:

—Too docare yé ññporire cosegú, yé wāmorí, yáa dupucārē coseyá, jīñwī.

10 Jesupéja jīñwī:

—Marí cusaári sirogā, jūññmanírñ niipacara, cusanemóñña manicú. Wáaari siro, ññporí dícnre cosenócu. Múā jūññmanírñ tiiróbiro niā. Teero niipacari, sícū múā watoapare ñññagú jūñññcutígu tiiróbiro niññ, jīñwī.

11 Jesús cūārē wedesāgūdare masītoarigu niwī. Teero tiigá, “sīcū múā watoapure jūrīcutígu tiiróbiro niī” jīwī.

12 ʒsāye daporire coseári siro, cūū tuuwéaritore sãña, jeanuā, ūsārē jīwī:

—¿Yuu múārē tiáriguere tuomasī?

13 Múā yuure “ūsārē buegá”, teero biiri “ūsā Ōpū” jīā. Yuu teerora niā múā jīrōbirora.

14 Yuu múā Ōpū, múārē buegá niipacu, múāye daporire coseáwā. Teero tiirá, múācā teerora múāye daporire cāmerī coseyá.

15 Múārē yuu tiáriguere ñnacū, tiinunúsearo jīgū, tee queorere tiēñoāwā.

16 Yuu ateréja diamacárā jīā: Sīcū padecotegano cūārē dutigú nemorō niiriqui. Sīcū ticoconorigucā cūārē ticocorigu nemorō niiriqui.

17 Múā yuu wedeariguere masī, teerē tiirá, ūseniādacu.

18 Yuu múā niipetirapure wederia. Yuu beserirare yuu masīā. Cōāmacūye queti jóaripūpū jīrōbirora diamacú wáaro tiādacu. Ateré jóanoā: “Yuumena yaaduiarigu yuure ññatutigu peti niī”,* jī jóanoā.

19 Yuu múārē wedesuguegu tiia. Teero tiirá, too síro yuu jīāriguere diamacú wáari ññarā, “yuará niā” jīrere padeoādacu.

20 Yuu ateréja diamacárā jīā: Yuu ticocoariguere bocagáno yuucārē bocagūdaqui. Yuure bocagáno yuure ticodiocorigucārē bocagūdaqui, jīwī.

Jesús “Judas yuure ññatutirapure ticogūdaqui” jūrigue

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

21 Jesús teerē ūsārē wedeari siro, bayirō wācūpatiwi. Tuomasīrōā wedemiwī:

—Yuu ateré diamacárā jīā: Múā menamacū sīcū yuure ññatutirapure ticogūdaqui, jīwī.

22 ʒsā cāmerī ñña, “¿noāpére teero jīgū tiī?” jīmasīriwā.

23 Yuu Juan Jesús maīnógū cūū pātogā duiwā.

24 Teero tiigú, Simón Pedro súupuaremena yuure sãññadutiwi: “¿Noārē wedesegu tiī?”

25 Yuu cūū pātogā munijeátua, cūārē sãññawū:

—¿Ōpū, noā niī cūū? jīwā.

26 Jesús yuure jīwī:

—Yuu pā soa, ticogúra niī, jīwī.

Cūū teero jīāri siro, Judare (Simón Iscariote macārē) soa, ticowī.

27 Judas pārē ñeeāri sirogā, Satanás cūārē sãññigu niwī. Jesús Judare: —Muu tiādarere máata tiisírotiya, jīwī.

28 ʒsā niipetira toopú yaaduire cūū teero jīrere tuomasīriwā.

29 Sīquērā biiro wācūwū: “Judas niyeru sãññipore cotegú niiri, cūārē apeyenó bosebureco maquērē sãññidutigu tiájīyi; o bóaneōrārē niyeru ticodutigu ticodutiajīyi”, jī wācūmiwā.

30 Judas pārē ñeeāri sirogā, witiōāwī. Ñamirū niwā.

Mama dutiré

31 Judas witiwari siro, Jesús ūsārē jīwī:

—Mecūtīgā yuu niipetira sōwū uputí macū niirere ēñonóādacu. Yuumena “Cōāmacū uputí macū niī” jīrécārē ēñonóādacu.

* 13:18 Salmo 41.9.

32 Y_{HH} “Cōāmacū ʔpʔtí macū niīī” jīrere ēñorí, cūcā y_{HH} ʔpʔtí macū niirere máata ēñogúdaqui.

33 Y_{HH} menamacārā, y_{HH} péerogā múāmena niinemogūdadu. Múā y_{HH}re āmaāmiādadu. Y_{HH} judíoare dutirāre jīrīrobirora múārē mecātīgā jīā: “Y_{HH} wáaadaropure múā wáamasīricu”.

34 Múārē mama dutirere cūūā: Cāmerī maīñā; y_{HH} múārē maīrōbirora múācā cāmerī maīñā.

35 Múā cāmerī maīrī, āpērā niipetira múārē y_{HH} buerā niirere masīādadu, jīwī.

*Pedro Jesuré “masīriga” jīrigue
(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)*

36 Simón Pedro cūūrē sāīñāwī:

—Ōpū, ¿noopú wáagudari? jīwī.

Jesús cūūrē y_{HH}wī:

—Mecātīgā y_{HH} wáaadaropure m_{HH} wáamasīricu. Too síropu y_{HH}re n_{HH}ugúdadu, jīwī.

37 Pedropeja cūūrē sāīñāwī sūcā:

—Ōpū, ¿deero tiigú y_{HH} m_{HH}mena máata wáamasīrigari? M_{HH}ye waramena y_{HH} diari, āñuniādadu, jīīmiwī.

38 Jesús cūūrē y_{HH}wī:

—¿Yée waramena diabosagudari? Y_{HH} ateréja diamacúrā jīā: Cārēquē wedeadari suguero, y_{HH}re ītīrī “cūūrē masīriga” jīditogudacu, jīwī.

14

Jesús Cōāmacū ʔʔtopu wáarima tiiróbiro niī

1 Jesús ūsārē jīwī:

—Múā bayiró wācūpatirijāña. Cōāmacūrē padeoyá. Y_{HH}cārē padeoyá.

2 Y_{HH} Pacu ʔʔtopu múā niīadare wiseri pee niīā. Tee wiseri maniātā, múārē wedeboajīyu. Toopú múā niīadarore quēnoāguēgu wáagu tiia.

3 Múā niīadarore quēnoāri siro, múārē néegū atiguda. Teero tiirā, y_{HH} niirōpore múācā niīadacu.

4 Y_{HH} wáaropu niirīmarē múā masīcu, jīwī.

5 Tomás cūūrē jīwī:

—Ōpū, m_{HH} wáaadarore masīriga. ¿Ūsā deero tii tiimarē masībogari? jīwī.

6 Jesús cūūrē y_{HH}wī:

—Y_{HH}rā tiimá tiiróbiro niīā; basocāre diamacú maquērē masīrī tiigú niīā; teero biiri catirē petihére ticogú niīā. Y_{HH}re padeon_{HH}úsera dícu y_{HH} Pacu ʔʔto jeaadacua.

7 Múā y_{HH}re masīrā, y_{HH} Pacucārē masīādadu. Mecāāmena cūūrē masīā; cūūrē īñarā tiiróbiro niīā, jīwī.

8 Felipe Jesuré jīwī:

—Ōpū, m_{HH} Pacure ēñoñā ūsārē. Cūūrē īñarēmena dícu ūsārē āñutoaadacu, jīwī.

9 Jesupéja cūūrē y_{HH}wī:

—Felipe, y_{HH} múāmena yoari niīā méé. ¿Y_{HH}re īñamasīrii ména? Y_{HH}re īñagúno y_{HH} Pacucārē īñā. ¿Deero tiigú “m_{HH} Pacure ēñoñā” jīī?

10 “Yuu Pacu purre niã yuu; cãu yuu purre niã” jĩrere ¿padeorí? Yuu múãrẽ wederere yuu booró wederia. Yuu Pacu yuu purre niigũrã yuunmena cãu booró tiĩ.

11 “Yuu Pacu purre niã yuu” jĩrere padeoyá. Teero biiri “yuu Pacu yuu purre niã” jĩrẽcãrẽ padeoyá. Múã teeré padeomasĩhẽrã, yuu tiirẽpere yuu Pacu tutuaremena tiiri ña, padeosãñũña.

12 Yuu aterėja diamacãrã jĩã: Yuure padeorãno yuu tiirĩrobirora tiunãnãseadacua. Yuu Pacu niirõru yuu wãaguda. Teero tiirã, yuure padeorãno yuu tiirĩro nemorõ tiĩadacua.

13 Niipetire múã sãĩrere yuu wãmemena sãĩrĩ, tiigũda. Yuu teeré tiigũ, yuu Pacu uputĩ macũ niirere ãnogũdacu.

14 Yuu wãmemena múã sãĩrenorẽ tiigũda.

Jesús “Espíritu Santore ticodiocogũda” jĩrique

15 “Múã yuure maĩrã, yuu dutirere tiĩadacu.

16 Múãrẽ yuu Pacu sãibosãguda. Yuu sãĩrĩ, cãu múãrẽ ãpĩ tiãpugũdure ticodiocogũdaqui. Múãmena niirucujãgũdaqui.

17 Cũãrã Espiritu Santo, diamacũ maquẽrẽ wedegũ niĩ. Atibãreco macãrã cũãrẽ ñnaricua; cũãrẽ masĩricua. Teero tiirã, cũãrẽ boorĩcua. Múãpeja cũãrẽ masĩ. Cũu múãmena niĩ; múãpurre niirucujãgũdaqui.

18 Yuu múãrẽ cõãwaricu. Múãmena niigũ atiguda sũcã.

19 Péero dusaa yuu wãaadaro. Yuu wãari siro, atibãreco macãrã yuure ñnariadacua. Múãpeja ñnãadacu. Yuu catirucujãã; teero tiirã, múãcã catirucujããdacu.

20 Yuu Pacu múãrẽ Espiritu Santore ticodiocoari siro, “yuu Pacu purre yuu niã” jĩrere masĩadacu. Teero biiri “múã yuu purre niã; yuu múãpurre niã” jĩrẽcãrẽ masĩadacu.

21 Yuu dutirere tiigũno yuure maĩgũrã niiqui. Yuure maĩgũnorẽ yuu Pacu maĩgũdaqui. Yuucã cũãrẽ maĩgũdacu; yuu niirecutirere ãnogũdacu, jĩwĩ.

22 ãpĩ Judas (Iscariote niĩhẽgũpe) Jesurẽ jĩwĩ:

—Õrũ, ¿deero tiigũ mũu niirecutirere ãsã dícuere ãnogũdari? ¿Deero tiigũ atibãreco macãrãrẽ ãnorĩgari? jĩwĩ.

23 Jesús cũãrẽ yuuwĩ:

—Yuure maĩrãno yuu wedeseri tuonãnãsecua. Yuu Pacu cũãrẽ maĩgũdaqui. Ësã pũarãpũra cũãmena niĩadacu.

24 Yuure maĩhẽrãnorpeja yuu wederere tuorĩcua. Yuu wederẽ yee mee niã; yuu Pacu yuure ticodiocorigũ wededutire niã.

25 Yuu múãmena niã ména; teero tiigũ, teeré múãrẽ wedea.

26 Too siro yuu Pacu Espiritu Santore yuu wãmemena ticodiocogũdaqui. Cũu múãrẽ tiãpũgũ niigũdaqui. Cũu niipetirere múãrẽ buegũdaqui. Niipetire yuu múãrẽ bueriguere teero wãcũrĩ tiirucujãgũdaqui.

27 Yuu mecũtigã múãrẽ “wãagu tia” jĩgũda. ãñũrõ niirecutire múãmena niãrõ. Yuu ãñũrõ niirecutirere cõoa. Teeré múãcãrẽ ticoa. Atibãreco macãrã ãñũrõ niirecutirere ticooya, ticorapeja. Yuu cãu ticorẽ tiirõbĩro ticoria. Teero tiirã, wãcũpatirijãña; cuirijãña.

28 “Yuu Pacu pũtopũ wãagu tia” jĩrĩ, múã tuotõaawũ. “Too siro yuu múãmena niigũ atiguda sũcã” jĩrĩcãrẽ tuotõawũ. Yuu Pacu yuu nemorõ niĩ. Teero

tiirá, “yuu Pacu putoru wáagu tia” jĩrĩ tvojĩrã, yuure diamacũrã maĩrã, useniboajĩyu.

²⁹ Yuu múãrẽ wedesuguegu tia. Teero tiirá, yuu múãrẽ wedesugueriguere queoró wáari, “diamacũrã jĩiyi” jĩĩadacu.

³⁰ Wãtĩãrẽ dutigú atibúreco macãrãrẽ dutigú atitoaqui mée. Teero tiigú, yuu múãmena péero wedeseguda. Cũu yuure péerogã netõnucãmasĩripacu, dutimigũdaqui.

³¹ Yuupeja cũũrẽ tuorĩa. Yuu Pacu dutirépere tia, atibúreco macãrã “yuu Pacure maĩã” jĩĩrere masĩãrõ jĩĩgũ. Wãmũnũcãña. Jãmu, wáaco, jĩĩwĩ ùsãrẽ.

15

Hsegumena queoré

¹ Jesús queorémene ùsãrẽ wedewi:

–Yuu usegu peti tiiróbiro niĩ. Yuu Pacu tiiguré cotegú tiiróbiro niĩ.

² Yéé dũpuri ducamanire dũpurire páatacõãjã. Ducacũtĩre dũpuripere nemoró dũcacũtiaro jĩĩgũ, ñañaré dũpurire páatawenemoqui.

³ Yuu múãrẽ wederémene ñañaré dũpurire páatawonorira tiiróbiro niĩ.

⁴ Yuumena niirucujãña yuu múãmene niirucujãrõbirora. Sicadũpu usegũpu niirucuripacaro, dũcacũtĩricu. Ate tiiróbiro múã yuumena niirucuripacara, ãñurẽ tiimasĩricu.

⁵ Yuu usegu tiiróbiro niĩ. Múã tiigú dũpuri niĩ. Yuumena niirucurano yuu cáãmene niirĩ, pee ãñurẽ tiimasĩricu. Múã yuumena niihẽrã, ãñurẽ tiimasĩricu.

⁶ Yuumena niihẽrãno páatare dũpuri tiiróbiro cõãnoãdacu. Páatacõãre dũpuri sĩnjĩõacu. Sĩnirẽ dũpurire see, pecamerũ sócõãnocu.

⁷ Múã yuumena niirĩ, yuu buerere wãcũrĩ, Cõãmacũ múã cũũrẽ sãĩrenorẽ wáari tiigũdaqui.

⁸ Múã pee ãñurẽ tiirémene “Cõãmacũ ãñunetõjõãĩ” jĩĩrere ãñoãdacu. Teero biiri “múã yuu buerã niĩ” jĩĩrere ãñoãdacu.

⁹ Yuu Pacu yuure maĩrõbirora yuucã múãrẽ maĩrere masĩjĩrã, yuure maĩrucujãña.

¹⁰ Yuu Pacu dutirere yuu tiiwú; cũu yuure maĩrucuí. Cũu tiirõbirora múã yuu dutirere tiirĩ, yuucã múãrẽ maĩrucũgudacu.

¹¹ Yuu usenirõbirora múãrẽ useniãrõ jĩĩgũ, teerẽ wedea. Teero tiirá, múã useninetõjõããdacu.

¹² Yuu dutirẽ ate niĩ: Yuu múãrẽ maĩrõbirora cãmerĩ maĩñã.

¹³ Sĩcũ cũu menamacãrãrẽ diabosaguno cũãrẽ maĩnetõnequi; nemoró maĩmasĩña manĩa.

¹⁴ Múã yuu dutirere tiirã, yuu menamacãrã niĩ.

¹⁵ Yuu múãrẽ “yuure padecotera niĩya” jĩĩnemicu. Padecotera cũãrẽ dutigú tiirere masĩricua. Niipetire yuu Pacu yuure jĩĩriguere múãrẽ wedepetijã. Teero tiigú, múãrẽ “yuu menamacãrã niĩya” jĩĩã.

¹⁶ Múã yuure beserĩwu; yuure múãrẽ besewu. Múã yuu boorere tiirõ jĩĩgũ, teero biiri múã tiirẽ petirĩjãrõ jĩĩgũ, múãrẽ besewu. Múã yuu boorere tiirĩ, múã yuu wãmemene yuu Pacure sãĩrenorẽ cũu ticogudaqui.

¹⁷ Aterẽ múãrẽ dutia: Cãmerĩ maĩñã, jĩĩwĩ.

Jesuré padeorãre ññatutiadacu

¹⁸ Jesús ùsãrẽ jĩĩnemowĩ:

–Atibúreco macãrã múãrẽ ññatutiri, yuure ññatutisugueriguere wãcũña.

19 Múá atibáreco macārā peti niitā, cūā menamacārārē maĩrōbirora múācārē maĩbocua. Y_{HH} múārē cūā watoapu niirārē besewu. Y_{HH} besenorira niijirā, atibáreco macārā peti niiria. Teero tiirā, cūā múārē ññatutiya.

20 Y_{HH} múārē jĩriguere wācūña: Sicū padecotegano cūūrē dutigú nemoró niiriqui. Y_{HH}re ñañarō tiirā, múācārē teerora ñañarō tiiadacua. Y_{HH} wederi teorā, múācārē tʷoádacua.

21 Múá y_{HH}re n_{HH}n_{HH}rĩ ññarā, tee niipetire ñañarére múārē tiiadacua. Y_{HH}re ticodiocoriguere cūā masĩhēre wapa teero tiiadacua.

22 Y_{HH} cūārē wedegu atiriātā, wapa cʷoribocua. Cūā mecūtīgārē deero jĩmasĩricua; wapa cʷojāya.

23 Y_{HH}re ññatutirano y_{HH} Pacucārē ññatutiya.

24 Cūā putopure pee ññaña manirére tiieñnomiwū. Y_{HH} tiieñhōhēri siro niitā, wapa cʷoribocua. Cūā y_{HH} tiiriguere ññawā. Teerē ññapacara, y_{HH}re ññatutiwa. Teero biiri y_{HH} Pacucārē ññatutiwa.

25 Cūā teero tiirémena Cōāmacūye queti jóaripūpu jĩrōbirora diamacú wáaro tia. Ateré jóanoā: “Bári peti y_{HH}re ññatutiwa”,* jĩ jóanoā.

26 Espiritu Santo múārē tiápugu atigúdaqui. Cūā diamacú maquērē wedegu niĩ. Cūūrē y_{HH} Pacumena niigūrē ticodiocogudacu. Cūā atigu, yée maquērē múārē wedegúdaqui.

27 Múācā y_{HH} buenacāripura y_{HH}mena niiwū. Teero tiirā, yée maquērē wedeadacu, jĩwĩ.

16

1 Jesús ũsārē jĩnemowĩ sūcā:

—Tee niipetirere múārē wedeawū, y_{HH}re padeodúrijāārō jĩgū.

2 Judíoare dutirā múārē cūā neārē wiseripu niirārē cōāwionecoadacua. Too síro múārē siācōārā, “marĩ Cōāmacú booró tiirā tia” jĩ wācūmiādacua.

3 Cūā y_{HH} Pacure, teero biiri y_{HH}re masĩrijrā, múārē teero tiiadacua.

4 Y_{HH} múārē wedesuguegu tia. Teero tiirā, diamacú teero wáari, múā “teerora jĩwĩ” jĩ wācūādacu.

Espiritu Santoye maquē

Y_{HH} múāmena niijigū, sicatorpure máata teeré wederiwu.

5 Mecūtīgā y_{HH}re ticodiocorigu putopu wáagu tia. Y_{HH} teeré jĩpacari, múā sícānopera y_{HH}re “¿noorú wáai?” jĩ sãñaria.

6 Y_{HH} jĩñariguere tʷojrā, bóaneōrā niijāā.

7 Y_{HH} múārē diamacú maquērē jĩā: Y_{HH} wáari, múārē nemoró ãñuādacu. Y_{HH} wáariatā, múārē tiápugu atiriqui. Y_{HH} wáagu, cūūrē múārē ticodiocogudacu.

8 Cūā atigu, atibáreco macārārē cūā ññaré tiirére tʷomasĩrĩ tiigúdaqui. Diamacú maquērē tʷomasĩrĩ tiigúdaqui. Teero biiri cūā ññaré tiiré wapa Cōāmacú cūārē ññarō tiiadarecārē tʷomasĩrĩ tiigúdaqui.

9 Espiritu Santo cūārē cūā ññaré tiirére masĩārō jĩgū, ateré tʷomasĩrĩ tiigúdaqui: Cūā y_{HH}re padeohēre wapa ññaré tiirā niicua sáa.

10 Diamacú tiirécārē masĩārō jĩgū, ateré tʷomasĩrĩ tiigúdaqui: Y_{HH} diamacú tiigú niijigū, y_{HH} Pacu putopu wáaa. Toorú wáari, múā y_{HH}re ññanemoricu sáa.

* 15:25 Salmos 35.19; 69.4.

11 Teero biiri “Cōāmacū ñañaré tiiráre ñañarō tiigúdaqui” jīrécārē masīārō jīgū, ateré cūārē t̄omasīrī tiigúdaqui: Wātīārē dutigū ñañarō tiinógūdu niitoai.

12 Ȳuū mūārē pee wededugamiga. Mecūtīgā wederi, mūā t̄omasīribocu.

13 Espiritu Santope atigu, niipetire diamacū maquērē mūārē wedegūdaqui. Cūū diamacū maquērē wedegū niīī. Cūū wācūrēmēna wederiqui; ȳuū Pacu wederi t̄ogū, wedegūdaqui. Too síropu wāaadarecārē mūārē wedegūdaqui.

14 Yéere mūārē masīrī tiigúdaqui. Cūū teero masīrī tiirēmēna mūā ȳuūre nemorō padeóadacu.

15 Niipetire ȳuū Pacu c̄oré yéē niīā. Teero tiigū, ateré mūārē wedetoaawū: Espiritu Santo yéere mūārē masīrī tiigúdaqui.

16 P̄eeroḡā siro mūā ȳuūre ññaricu; too síro ȳuūre ññāadacu sūcā, jīwī Jesús.

Bóaneōrā niimiārira useniādacua

17 Ūsā síquērā cāmerī sāññáwū:

—Cūū “p̄eeroḡā siro mūā ȳuūre ññaricu; too síro ȳuūre ññāadacu sūcā” jīrēre t̄oríga. Teero biiri “ȳuū Pacu p̄utoru wāaa” jīrécārē t̄oríga.

18 Cūū “p̄eeroḡā siro” jīrē ¿deero jīdugaro tiigári? Ñēenórē wedeseḡu wedesequi, masīriga, jīwū.

19 Jesús ūsā cūārē sāññādugarere masījīgū, ūsārē jīwī:

—“P̄eeroḡā siro mūā ȳuūre ññaricu; too síro ȳuūre ññāadacu sūcā”, jīwū. ¿Teeré cāmerī sāññārā t̄iī?

20 Ȳuū ateréja diamacūrā jīā: Mūā uti, boorituara niīadacu. Atibáreco macārēpe useniādacua. Mūā bóaneōmiādacu. Bóaneōrā niimiārira useniādacu.

21 Queorēmēna wedegūda: Sīcō niipacó coo wīmagū apaadari s̄uguerogā, bayiró pūninogō, bóaneōco. Coo apaari siro, coo macū bauári ññagō, usenigō, coore pūñāriguere wācūrico.

22 Coo tiiróbiro mūā mecūtīgā bóaneōmiā. Too síro ȳuū mūārē ññagūda sūcā. Toorā mūā useninetōjōāadacu. Sīcāno mūā usenirere petirī tiimasīriqui.

23 Teero wāadari b̄ureco jeari, ȳuūre sāññariadacu. Ȳuū ateréja diamacūrā jīā: Mūā ȳuū wāmēmēna ȳuū Pacure sāññarē cūū ticogūdaqui.

24 Mūā ȳuū wāmēmēna sāññarī ména. Sāññā. Mūā sāññā, b̄uāadacu. Teemēna bayiró useniādacu.

Jesús atibáreco maquērē docacūmurī tiitóarigue

25 Ȳuū mūārē pee queorēmēna wedewū. Too síro queoré manirō t̄omasīrōrā ȳuū Pacuye maquērē wedegūdacu.

26 Teero wāadari b̄ureco jeari, mūā ȳuū wāmēmēna ȳuū Pacure sāññadacu. Ȳuū teero jīgū, “ȳuū Pacure mūārē sāññosagūda” jīgū mee tiia.

27 Cūūrā mūārē maīī. Biiro biia: Mūā ȳuūre maīā. Teero biiri mūā ȳuūre “Cōāmacū p̄utoru atirigu niīī” jīī padeóā. Teero tiigū, Cōāmacū mūārē maījīgū, mūārē ȳuūgūdaqui.

28 Ȳuū Pacumēna niirigu atibárecom̄re atiwū. Ānopú niīarigu ȳuū Pacu p̄utoru coep̄utúawagūda sūcā, jīwī.

29 Ūsā cūārē jīwū:

—Mecūtīgārē m̄uū queorēmēna wederipacu, t̄omasīrōrā wedejā.

30 Mecūtīgā ūsā masīā: M̄uū niipetirere masīpetijā. Ūsā m̄uūre sāññāadari s̄ugero, masītoaa. Teero tiirā, m̄uū “Cōāmacū p̄utoru atirigu niīā” jīrēre padeóā, jīwū.

31 Jesús ʼsārē jīwī:

—¿Niirōrā; múā padeói?

32 Múā dutiwáadaro jearo tia; jeatoaa mé. Múā sīquērā wáabateadacu. Yñre sīcūrā cōānucōādacu. Sīcūrā niiria, niigupeja. Yñ Pacu yñmena nií.

33 Yñ múārē yñmena añurō niirecutire cōáo jīgū, tee niipetirere wedeawā. Múā atibúrecopure ñañarō netōādacu. Yñ atibúreco maquērē docacūmurī tiitōawñ. Teero tiirā, wācūtutuaya, jīwī.

17

Jesús cāu bueráye niīadarere sāibosárigue

1 Jesús teero jīāri siro, iñamūco, jīwī:

—Pacu, mñ “teero wáaadacu” jīri bñreco jeatoaa mé. Basocáre ññoñá yñ mñ macū upatí macū niirere. Mñ teero tiirí, yñ mñ upatí macū niirere ññoğđacu.

2 Mñ yñre dutirere ticowñ. Teeména basocá niipetirare dutimasīā. Teero tiigú, niipetira mñ yñre ticorirare catiré petihére ticomasīā.

3 Cūā mñ diamacú niigūrē sīcū niigūrē masīrā, teero biiri yñ Jesucristo mñ ticodiocorigucārē masīrā catiré petihére cōoadacua.

4 Mñ yñre tiidutirere tiipetjāwñ. Teeména yñ atibúrecopure mñ upatí macū niirere ññowá.

5 Pacu, atibúreco tiídari suguero, yñ mñmena niiwā. Mñmena niigū, mñ tiiróbiro upatí macū niiwā. Mecātīgārē mñ niirōpñ niigđacu sūcā. Yñre upatí macū niirere ticoya sūcā.

6 Mñ añiārē yñre ticowñ. Cūā atibúreco macārā watoapñ niirira niiwā. Mñ niirecutirere cāārē masīrī tiiwá. Cūā mñyara niirirare yñre ticowñ. Cūā mñ wedecore ññurō tñojīrā, yñwa.

7 Mecātīgārē cūā ateré masīya: Niipetire yñ niirecutire mñ ticorigue niīā.

8 Mñ yñre wederiguere cāārē wedewñ. Cūā teeré padeowá. Cūā diamacūrā yñ mñ putopñ atiriguere padeowá. Teero biiri mñ yñre ticodiocorigucārē padeowá.

9 Yñ cūāye niīadarere mñrē sāiā. Atibúreco macārāpereja sāibosária. Yñre mñ ticorirapere sāibosáa; cūā mñyara niīya.

10 Niipetira mñyara, yáara niīya. Yáaracā mñyara niīya. Cūā tiirémēna, cūā padeorémēna yñ upatí macū niirere masīrī tia.

11 Yñ mñ putopñ wáagudñ tia; atibúrecopñ putuáricu. Yñ buerápeja putuáadacua. Pacu aññugá, mñ tutuaremena mñ yñre ticorirare coteya. Mñ teero tiirí, marí sīcārómēna niirōbirora cūācā sīcārómēna niīadacua.

12 Yñ cūāmenā niigū, mñ tutuare ticoriguēmena cāārē cotewñ. Sīcānorē ditiri tiiríwñ. Mñye queti jóaripūpñ jīrōbirona diamacú wáaro tiiwá: “Ditigudaqui” jīrigñ dícu ditiwí.

13 Mecātīgā yñ mñ putopñ wáagudñ tia. Yñ atibúrecopñ niigū, mñye quetire wedea. Cūā yñ tiiróbiro ñseniārō jīgū, wedea.

14 Mñ wederiguere cāārē wedewñ. Cūā yñ tiiróbiro atibúreco macārā peti niirya. Teero tiirā, atibúreco macārā cāārē iñatutiya.

15 “Cúã atibúreco macārã watoapu niirãrẽ mny putoapu máata néewaya”, jĩ sãiría. Ateperé sãĩ: “Wãtĩãrẽ dutigüre cãmotáya cúãrẽ”, jĩã.

16 Yny atibúreco macã peti niiria. Teero tiiróbiro cúãcã atibúreco macārã peti niiria.

17 Mny wederé diamacú maquẽ niã. Teeména cúãrẽ mny booré tiádara peti wáari tiyá.

18 Ynyre mnyye quetire atibúreco macārãrẽ wededutigũ ticodiocowũ. Teero tiiróbiro yncã cúãrẽ atibúreco macārãrẽ wededutigũ ticocoa.

19 Cúãye niãdarere tiigú, yny mny booróbirora tiia. Cúãcã mny booróbiro tiíaro jĩgũ, cúã diamacú maquẽrẽ masĩnemoãrõ jĩgũ, teero tiia.

20 Yny cúã dícyre sãibosária. Too síropũ cúã wederé tuo, ynyre padeoádaracãrẽ sãibosáa.

21 Cúã sícãrõména niãrõ jĩgũ, sãĩã. Pacũ, mny ynymena niiróbirora yncã mnymena niã. Cúãcã marĩmena niãrõ. Teero wáari ñnarã, atibúreco macārã “yny mny ticodiocorigũ niã” jĩrẽre padeoádacua.

22 Mny ynyre uputí macã niirére ticowũ. Yncã cúãrẽ teerá ticowũ, cúã sícãrõména niãrõ jĩgũ. Marĩ sícãrõména niiróbirora cúãcã sícãrõména niãrõ.

23 Yny cúãmena niirĩ, mny ynymena niiróbirora cúãcã sícãrõména niãdadua. Teero wáari ñnarã, atibúreco macārã ateré masĩádacua: Mny cúãrẽ maĩã ynyre maĩróbirora; teero biiri “yny mny ticodiocorigũ niã” jĩrẽre masĩádacua.

24 Atibúreco tiádari sugero, mny ynyre maĩwá. Teero tiigú, mny uputí macã niirére ynyre ticowũ. Pacũ, mny ynyre ticorigare ynymena niirĩ boogá. Ynymena niirã, yny uputí macã niirére ññaádacua.

25 Pacũ, mny diamacú tiigú niã. Atibúreco macārã mnyrẽ masĩriya; ynyre mnyrẽ masĩã. Ñniã yny buerá mny ynyre ticodiocoriguere masĩiya.

26 Mny niirecutirere cúãrẽ masĩrĩ tiwú; teero masĩrĩ tiurucújãgũda. Yny teero tiurucúri, mny ynyre maĩróbirora cúãcã cãmerĩ maĩádacua; teero biiri yny cúãmena niigũdadu, jĩ sãĩwĩ.

18

Jesuré ñewarigue

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

1 Jesús cúã Pacure sãĩãri siro, ãsã Jerusalénpu niãrira witiwawũ. Cedrón wãmecutirimaarẽ tiãwawũ. Tiimaã apeniñapú olivo yucare cúã oteriropu jeawũ.

2 Judas Jesuré ticogũdu olivo niirõrẽ masĩtoarucuwi. Jesús too sugeropure ãsarẽ toopú dícy suowáruçuwi.

3 Teero tiigú, suraramena Judas jeawi. Ñpẽrã síquẽrã Cõamacãwii coteri basoca cúãmena jeawa. Paiaré dutirá, fariseo basoca cúãrẽ ticocorira niwã. Cúã ãñurõ wãmocutĩrirapu niwã. Sĩãwõcore yucu, sãĩwõcorepamena atirira niwã.

4 Jesús cúãrẽ wáadarere masĩtoarigu niwĩ. Teero tiigú, sugewwa, sãĩñáwĩ:

—¿Noãrẽ ãmaãĩ? jĩwĩ.

5—Jesús Nazaret macãrẽ ãmaãã, jĩwã.

—Ynyrã niã, jĩwĩ.

Judas Jesuré wedesãrigucã cúãmena niwĩ.

6 Jesús “yũerá niia” jĩĩrĩ tuorá, cúã dúudicutua, ñaacũmujõãwã.

7 Jesús sãĩñáwĩ sũcã:

—¿Noãrẽ ãmaãĩ? jĩĩwĩ.

—Jesús Nazaret macãrẽ ãmaãã, jĩĩwã.

8 —Múãrẽ wedetooawũ mée: Yũerá niia. Too docare yũre ãmaãrãjã, ãniãpereja “wáaya” jĩĩña, jĩĩwĩ.

9 Jesús cãũ Pacure wedesearigue diamacú wáaaro jĩĩgũ, teeré jĩĩwĩ. Cãũ biiro wedesewi cãũ Pacure: “Mũũ yũre ticorirare sícãno ditiri tiiriwũ”, jĩĩwĩ.

10 Too síro Simón Pedro cãũya espadare néewionecowĩ. Paiaré dutigũre padecotegũre diamacú macã cãmopérere páatacojãwĩ. Cãũ wãmecutiwi Malco.

11 Cãũ teero tiiri ññagũ, Jesupé Pedrore jĩĩwĩ:

—Mũũyarĩrẽ quẽnocũña. Yũũ Pacũ yũre ñãñarõ netõdutiĩrirobirora ñãñarõ netõgúdadu, jĩĩwĩ.

Jesuré Anás pũto néewarigue

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

12 Too síro surara, cúãrẽ dutigú, ãpẽrã Cõãmacũwii coterĩ basoca Jesuré ñee, siatúwa.

13 Anásya wiipu néewasuguewa. Cãũ Caifás mañecá niwĩ. Caifás tiicãmarẽ paiaré dutigú niwĩ.

14 Cãũrã too sugueropure judioare dutirãre ateré jĩĩyigu: “Sícũ niipetiraye niĩdarere diabolari, marĩrẽ ãñũãdadu”, jĩĩyigu.

Pedro Jesuré “masĩriga” jĩĩrigue

(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

15 Cúã Jesuré néewari, Simón Pedromenarã yũncã cúãrẽ ñũũwáwũ. Paiaré dutigú yũre masĩwĩ. Teero tiigú, yũũ Jesuré néewaramena wii popea macã yerapũre sããwawũ.

16 Pedrope sopepũtõ sããatiropũ pũtuãñucãwĩ. Cãũ teero tiiri ññagũ, yũũ sopepũtõ coterĩ basocomena wedese, cúãrẽ sããatiditwũ.

17 Sope coterĩ basoco Pedrore sãĩñáwõ:

—¿Mũũ ñnimena buegú mee niĩ? jĩĩwõ.

—Niiria, jĩĩwĩ cãũpeja.

18 Yũũhá niwũ. Teero tiirã, tiwiĩ padecoterĩ basoca, ãpẽrã Cõãmacũwii coterĩ basoca pecame diosũmãrã tiwã. Pedrocã cúãmena sũmagú tiwĩ.

Paiaré dutigú Jesuré sãĩñárigue

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

19 Paiaré dutigú Jesuré sãĩñáwĩ:

—¿Mũũ buerã, ñiirũnoã basoca peti niĩ? ¿Ñeenórẽ buei mũũ cúãrẽ? jĩĩwĩ.

20 Jesupé cúãrẽ yũwĩ:

—Yũũ niipetira tuocõropũ buewũ. Judioa neãré wiseripũ, ãno niiri wii Cõãmacũwiipũcãrẽ niipetira judioa neãrõpũ buewũ. Yayiõropũ bueriwũ.

21 ¿Yũre deero tiigú sãĩñáĩ? Yũũ bueriguere tuorirapere sãĩñãña. Cúã masĩcua. Cúã mũũrẽ wedeadacu, jĩĩwĩ.

22 Jesús teero jĩĩrĩ tuogú, sícũ Cõãmacũwii coterĩ basoca Jesuyã diaporãre páawi. Cãũrẽ jĩĩwĩ:

—Paiaré dutigũre teero yũrijãña, jĩĩwĩ.

23 Jesupé yũwĩ:

—Yuu ñañarō jīñriguere wedeñate. “Aterē ñañarō jīñwā”, jīñña. Yuu diamacá maquērē jīñari siro niipacari, ¿deero tiigú yuure páai? jīñwī.

²⁴ Jesús siatúarigupū niitoawi. Anás Jesuré ticocowi Caifás paiaré dutigá putopū.

Pedro jīñitonemorigue

(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Simón Pedro pecame wesapūra sūmanucūwī ména. Toopú niirā cūūrē sāññáwā:

—¿Muu Inimena buegú mee niñi? jīñwā.

—Niiria, jīñwī.

²⁶ Toopú sīcū paiaré dutigáre padecotegu sūmanucūwī. Cāmpéro páatanoriguya wedegu niiwī. Cūū Pedrore sāññáwī:

—Yuu muurē olivo yucu oteriropū cūūmena niirī ññatu niñāwārā, jīñwī.

²⁷ —Niiria; yuu mee niñāwā, jīñwī sūcā.

Cūū teero jīñrā, cārēquē wedewi.

Pilato Jesuré sāññárigue

(Mt 27.1-2, 11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Too siro Jesuré Caifáya wiipū niñārigure tiidita dutigá niiré wiseri putopū néewawa. Bóeropū tiiwá. Judíoare dutirá tee wiseri popea macā yeparure sāññariwa. Toopú sāññaraja, Pascua bosebureco niirī, yaarenoré yaariboñya.*

²⁹ Cūū sāññaheri ññagū, Pilato cūūmena wedesegu witiatiwi. Cūūrē sāññáwī:

—¿Múā ññiré ñeenó wapare wedesārā tiñi? jīñwī.

³⁰ —Cūū ñañaré tiñégu niñātā, muu puto cūūrē néeatiriboñya, jīñwā.

³¹ Pilato cūūrē jīñwī:

—Cūūrē néewaya. Múārē dutiré jīñrōbirora múā basiro cūū tiñāriguere besera wáaya, jīñmiwī.

Judíoape yuwa:

—Ēsā judíoa múā romanuā tiirōbiro siñadutímasñiga, jīñwā.

³² Too sugeropare Jesús “cūū teero tiirī, diagudacu” jīñ wedeseguetoarucuwi. Cūū wedeserigue diamacá wáaaro jīñrā, judíoa romanuārē cūūrē siñadutíwa.†

³³ Pilato cāmecócūtsāwawī sūcā. Jesuré suocó, sāññárigu:

—¿Muarā niñi judíoa òpū? jīñyigu.

³⁴ Jesupé yuuyigu:

—¿Muu wācūrémēna sāññái? ¿Āpērā muurē yéē maquērē wedearñte? jīñyigu.

³⁵ Pilatope jīñyigu:

—Yuu judíoayū mee niñā. Muuya dita macārā judíoa, teero biiri paiaré dutirá muurē néeatíawā. ¿Deero tiñáñi muu? jīñ sāññárigu.

³⁶ Jesupé cūūrē yuuyiwī:

—Yuu Ōpū niiré atibáreco maquē niiria. Atibáreco maquē niñātā, yuure nuññārā cāmerñsñāboñya, judíoare dutirá ñeewariññārō jīñrā. Yuu Ōpū niiré ñnopá mee niñā, jīñyigu.

³⁷ Pilato jīñyigu:

* **18:28** Judíoa biiro jīñ wācūyira: “Ēsā judíoa niñhēñye wiseripū sāññaraja, jūñrīpīra tiirōbiro putuácu. Siete burecori jūñrīpīra tiirōbiro niñadacu”, jīñ wācūyira. Cūū jūñrīpīra tiirōbiro niñrā, Pascua bosebureco maquērē yaamasñiyira. † **18:32** Juan 3.14 y 12.32. Tee versiculopare Jesús “yuure siñrā, curusapū páabiātu, néemuñcoadacua” jīñgū tiyigu. Judíoa curusapū basocāre siñrā tiñyira; romanuā dícu teeré tiyira.

—¿Too docare òpū niĩ m̄m̄? j̄iĩyigu.

Jesupé cūārē ȳm̄yigu:

—M̄m̄ j̄iĩròbirora òpū niĩ. Ȳm̄ diamacú maquērē wedeguda j̄iĩgū, ānopé ati, bauáw̄m̄. Niipetira diamacú maquērē boorá ȳm̄ wederére t̄w̄oóya, j̄iĩyigu.

³⁸ —Diamacú maquē ¿ñeenó niirò niicu? masĩña maniã, j̄iĩyigu Pilato.

Jesuré s̄iãdutirigue

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato teero j̄iĩari siro, judíoare dutirám̄ena wedesege witiatiwi s̄ucã. Cūārē wedewi:

—Ȳm̄ cūũ ñañaré tiáriguere buaríatu.

³⁹ Too docare birope tiigúda: Pascua boseb̄areco niirĩ, múã tiimúãatirigue tiiróbirora tiigúda: S̄icũ peresuwiip̄m̄ niigárē wionécobosaguda. ¿Múã judíoa òpārē wionécori boogári? j̄iĩwĩ.

⁴⁰ Niipetira acaribijõãwã:

—¡Cūārē wionécorigãña! ¡Barrabápere wionécoya! j̄iĩwã.

Barrabás yaarépiḡu niirigu niiwĩ.

19

¹ Teero tiigú, Pilato Jesuré t̄anadutiiḡu.

² Tãnaãri siro, surara potamena cūã tiári betore cūȳya dupup̄are péorira niiwã. Sicaró òp̄ȳya sutiro tiiróbiro s̄õã ñiisãñũrõca s̄ãrira niiwã.

³ —Eseniã m̄m̄mena, judíoa òp̄ũ, j̄iĩ buijãyira.

Teero j̄iĩrãrã, cūārē pee páajãrira niiwã.

⁴ Pilato popeap̄m̄ niirigu witiatiwi s̄ucã. Basocáre j̄iĩwĩ:

—Ȳm̄ cūārē ñañaré tiáriguere buaríatu. Teero tiigú, múã p̄uto s̄owititiḡuda. Múã ññaãdacu, j̄iĩwĩ.

⁵ Too síro Jesús witiatiwi. Cūũ pota betore pesawi. Òp̄ȳyaro tiiróbiro s̄õã ñiisãñũrõ cūã s̄ããarirore s̄ãñawitiatiwi. Pilato basocáre j̄iĩwĩ:

—¡ññaña! Ñni niĩ, j̄iĩwĩ.

⁶ Paiare dutirá, Cõãm̄acūwii coterí basoca cūārē ññarã, acaribijõãwã:

—¡Cūārē curusap̄m̄ páabiatu s̄iãdutiya; s̄iãdutiya! j̄iĩwã.

Pilatope j̄iĩwĩ:

—Múã basiro cūārē curusap̄m̄ páabiatu s̄iãrã wáaya. Ȳm̄ja cūārē ñañaré tiáriguere buaríatu, j̄iĩwĩ.

⁷ Judíoare dutirãpeja cūārē j̄iĩwã:

—“Ȳm̄ Cõãm̄acū macū niã”, j̄iĩwĩ cūãjã. Ēsãrē dutiré teero wedesegeonoré s̄iãdutiã, j̄iĩwã.

⁸ Pilato teeré t̄w̄ogú, bayiró cuiyigu.

⁹ Cūȳye wiseri popea macã yepap̄m̄ cãmecósãwawi s̄ucã. Jesuré s̄ãñiãyigu:

—¿Noo macū niĩ m̄m̄? j̄iĩyigu.

Jesupé cūārē ȳm̄riyigu.

¹⁰ Pilato j̄iĩyigu:

—¿Deero tiigú ȳm̄re ȳm̄rii? ¿M̄m̄ masĩrii? Ȳm̄ m̄m̄rē wionécogu wionécomasĩã. S̄iãdutiiḡucã s̄iãdutiãmasĩã, j̄iĩyigu.

¹¹ Jesupé cūārē ȳm̄yigu:

—Cõãm̄acū m̄m̄rē dutigú s̄õnecorigu niiwĩ. Cūũ s̄õnecoriãtã, m̄m̄ deero s̄iãdutiãs̄iãriboaj̄iyu. Teero tiigú, ȳm̄re m̄m̄ p̄utorp̄m̄ ticocoarigu m̄m̄ nemoró wapa s̄woquĩ, j̄iĩyigu.

12 Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, Pilato Jesuré, “¿deero tii yũũ ãnirẽ wionécogudariye?” jĩĩ wãcũmiyigu. Judíoare dutirápeja bayiró acaribiremena jĩĩwã:

—Mũũ cãũrẽ wionécogu, romanuã òpũ menamacũ niiricu. Sícũ “yũũ mũã òpũ niia” jĩĩgũno romanuã òpũrẽ netõnucãgũ tiii, jĩĩwã.

13 Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, Pilato Jesuré sãowitĩatidutiwi. Too síro cãũ queti beserõpu wãa, duiwi. Cãũ duiró niirĩ yepa ãtãmena weeri yepapu niuwã. Hebreoyemena Gabata wãmecutiwũ.

14 Judíoa Pascua bosebũreco maquẽ quẽnorĩ bũreco niuwã. Coeritó suguerogã niuwã. Pilato judíoare dutirãre jĩĩwĩ:

—Mũã òpũrẽ ññaña, jĩĩmiwĩ.

15 Cũãpe acaribijõãwã sũcã:

—¡Cũũrẽ sããjããrõ; sããjããrõ! ¡Curusapu páabiatu sããdutĩjãña! jĩĩwã.

Pilatope jĩĩwĩ:

—¿Mũã òpũrẽ curusapu páabiatu sããdutĩgudari? jĩĩwĩ.

Paiaaré dutirápeja jĩĩwã:

—Ësã òpũ sícũrã romanuã òpũ dícu niĩ, jĩĩwã.

16 Cũũ teero jĩĩrĩ tuogú, Jesuré cããrẽ wiyawí, curusapu páabiatuaro jĩĩgũ. Surarape cãũrẽ néewawa.

Jesuré sããríque

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

17 Jesús curusare apawagu, “Dupucoro” wãmecutiropu wãawi. Hebreoyemena wãmecutiã Gólgota.

18 Toopũ cãũrẽ curusapu páabiatuwa. ãpẽrã pũarãcãrẽ teerora tiuwã. Jesuré cãũ deco nũcõwã, sícũrẽ diamacũpe, ãpĩrẽ acuniñape.

19 Pilato cãũ jóadutiariquere curusapu tuudutirigu niuwĩ. Biiro jóanoriro niuwã: “JESÚS NAZARET MACË JUDÍOA ÒPË NIÍ”.

20 Tee jóariguere hebreoaye, griegoaye, latínmena jóadutirigu niuwĩ. Cãũ Jesuré páabiatuaro Jerusalén pũtogã niuwã. Teero tiirã, paũ judíoa tee jóaturiguere bueññawã.

21 Cũũ bueññarĩ ññarã, paiaaré dutirã Pilato pũtopu wãa, cãũrẽ jĩĩyira:

—Mũũ “judíoa òpũ niĩ” jĩĩ jóariboajĩyu. “‘Judíoa òpũ niia’, jĩĩãwĩ”, jĩĩ jóaboajĩyu, jĩĩmiyira.

22 Pilato yũũyigu:

—Yũũ jóatoaawũ; yũũ jóaarirobirora pũtuáadacu, jĩĩyigu.

23 Too síro bapari surara Jesuré páabiatuarira cãũye sutire seenẽowã. Seenẽo, cããcõrõ batowa. Cãũya sutiró docasãñariwucã sua cãmeyioro niuwã.

24 Teero tiirã, surara cãmerĩ jĩĩyira:

—Ãnorẽjã yigarijããda. ¿Noãrẽ pũtuáadari? jĩĩrã, jĩĩbuaapeada, jĩĩyira.

Cũũ teero tiirĩ, Cõãmacũye queti jóaripũpu jóarigue diamacũ wãaro tiuwã. Biiro jóanoã: “Yée sutire batowa; sicaróre jĩĩbuaapewa”,* jĩĩ jóanoã. Tee jóarirobirora surara teerora tiuwã.

25 Jesuyã curusa pũtopu cãũ paco, cãũ bũgo, apegó María (coo Cleofas numo niuwõ), María Magdalena nucũwã.

26 Jesús cãũ pacore, teero biiri yũũ Juan cãũ bayiró maĩgũrẽ coo wesa nucũrĩ ññagũ, coore jĩĩwĩ:

—Paco, ãni mũũ macũ pũtuái, jĩĩwĩ.

* 19:24 Salmo 22.18.

27 Too síro yuare jīwī:

—Atigó muu paco putuáyo, jīwī.

Cūu teero jīāri siro, coore yáa wiipu néeputuawawu.

Jesús diarigue

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

28 Too síro Jesús cūūrē tiidutiriguere masijīgū, “niipetire peotítoa” jī wācūrigu niwī. Teero tiigú, Cōāmacūye queti jóaripūpu jóarigue wáaaro jīīgá:

—Yuu sīnidugága, jīwī.

29 Toopú sicarú vino piyare dadarírū duiwū. Teero tiirá, surara sicasitia soa, “hisopo” dūpūpū siatú, sūmūōcowa.

30 Cūu teeré sīniāri siro: —Niipetire peotítoa, jīwī.

Teero jīāri siro, cūūya dupu űaañumu, diajōāwī.

Jesuré saderigue

31 Pascua bosebureco wáaadaro sicabureco dūsawú. Tii bosebureco űsārē űpūtí niirí bureco niwū. Tiiburecore judíoare dutirá diaarirare curusaripūre niirí boorírira niwā. Teero tiirá, judíoare dutirá Pilato pūtopū wáa, cūūyara surarare cūārē máata diaaro jīrā, cūūye űicārīrē páapedutiyira. Too síro cūūye űpūūrīrē néedioco, aperopú néewadutiyira.

32 Teero tiirá, surara toopú jea, sīcārē páapesuguewa. Āpī Jesuména páabiatunoārigucārē teerora tiwá.

33 Jesupére diaarigupūre buajeáwa. Teero tiirá, cūūrē páaperiwa.

34 Páaperono tiigú, sīcū surara Jesuré warupāmarē sadewi. Cūu teero tiirí, máata díi ocoména witiwū.

35 Yuu teero wáari iñawū. Teero tiigú, yuu masīā: Yuu jóare diamacúrā niā. Múācārē teeré padeoáro jīīgū, tee diamacú maquērē wedea.

36 Cōāmacūye queti jóaripūpu jīrōbirora wáaaro jīrō, teero wáawū. Biiro jóanoā: “Cūūye cōārī sicacōāno páapeya maniādacu”,[†] jī jóanoā.

37 Tiipūpūre aperopú jóanoā sūcā: “Cūū sadearigupūre iñāadacua”,[‡] jī jóanoā.

Jesuré ātātutipū cūūrigue

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

38 Too síro José Arimatea wāmecūtiri macā macū Pilatore Jesuyá űpūūrē sāiyīgū. José Jesuré padeogú niwī. Cūu judíoare dutirāre cuiģū, yayióropū padeogú niirigū niwī. Pilato “jáw” jīrī tūogú, José wáa, Jesuyá űpūūrē néedioco, néewawī.

39 Nicodemo űamipū Jesuména wedeseģū jearigūcā jeawī. Cūu treinta kilos sitiañūrere néeejawi. Tee ate niwū: “Mirra” wāmecūtire, “áloe” wāmecūtiremena wūorigue niwū.

40 José Nicodemomena suti caseri sitiañūre tuusiāremena Jesuyá űpūūrē cōmawā. Judíoa diaarirare cūūri tutipū cūūādari suguero tiirucūrere tiwá.

41 Jesuré curusapū páabiaturiro pūto oteré oteriro niwū. Tee oteriro deco mama tuti, ātāģapū coari tuti niwū. Tiitutipū sīcārī diaarirare cūūña maniriro niwū ména.

42 Muipū sāāwari, űsā yeerisāri bureco jearopū tiwá. Teero tiirá, tiicope pūtogā niirí, Jesuyá űpūūrē toopú néewa, cūūwā.

[†] 19:36 Salmo 34.20.   [‡] 19:37 Zacarías 12.10.

20

*Jesús masãmũãrigue**(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)*

1 Ësã yeerisãri bureco síro macã bureco niirĩ, bóeadari suguero, María Magdalena cũãrẽ cũuri tutipũ wáayigo. Tiituti biamíriquicare aperopá nucũrĩ ññayigo.

2 Teero tiigó, ãsã pũtopũ cutũputũaatirigo niiwõ. Yũũ Jesús bayiró maĩnõgũ, Simón Pedromena niiwũ. Ësãrẽ jĩwõ:

—Marĩ Òpũrẽ aperopá néejõããrira niĩãwã. Noopá néewara néewaaĩya, jĩwõ.

3 Coo teero jĩrĩ tuorá, yũũ, Simón Pedromena cũãrẽ cũũiroropũ ññarã wáawũ.

4 Ësã toopú wáara, yũũ Pedro nemorõ cutũbayíwũ. Teero tiigú, yũũ cũũ suguero jeawũ.

5 Toopú jea, tiicoperũ munibiá, ññasõnecowũ. Sããwaripacu, cũãrẽ cõmaré caseri pesari ññawũ.

6 Too síropũ Simón Pedro yũũre nũũjeáwi. Cũãjã sããjõãwĩ. Cũãcã teecaserire toopú niirĩ ññawĩ.

7 Aperó Jesuré dupure cúa cõmarĩ caserocã aperopá pesari ññawĩ. Tuupéari casero niiwã.

8 Yũũ tiitutipũre jeasũguerigucã sããwawũ. Niipetirere ññagã, padeowã.

9 Ësã Cõãmacũye queti jóaripũ maquẽrẽ “Jesús diarigũrũ masãgũdaqui” jĩrẽre masĩriwũ ména.

10 Ññãari siro, ãsãya wiipũ putũawawũ.

*Jesús María Magdalenarẽ bauásũguerigue**(Mr 16.9-11)*

11 María Magdalenape tiituti díamacũpũ utigo putũáwo. Utigora, tiitutipũ munibiá, ññasõnecoyigo.

12 Ángelea puarã suti butiré sãñarãrẽ duiri ññayigo. Cúa Jesuré cũũmiroropũ duiyira, sícã dupu niimirorope, ãpĩ ãpori niimirorope.

13 Cúa coore sãññáyira:

—¿Deero tiigó utii? jĩyira.

Cúaãrẽ yũũyigo:

—Yũũ Òpũrẽ néejõããrira niĩãwã. Noopá néewara néewaaĩya, jĩyigo.

14 Coo teero jĩãari siro, aperopé cãmenucãyigo. Jesús coo puto nucũrĩ ññayigo. “Jesús niirĩ” jĩ ññamasĩriyigo ména.

15 Cũũpe coore sãññáyigu:

—¿Deero tiigó utii? ¿Noãrẽ ãmaãĩ? jĩyigu.

“Oteré coterĩ basocũ niiqui”, jĩ wãcũgõ, jĩyigo:

—Mũũ cũãrẽ néewarigu wedeya. ¿Noopú cũũãrĩ? Yũũ cũãrẽ néegõ wáagoda, jĩyigo.

16 Jesús coore jĩyigu:

—¡María!

Cũũ teero jĩrĩ tuogó, cãmenucã: —¡Raboni! jĩyigo. (Hebreoyemena “basocãre buegũ” jĩdugaro tiia.)

17 Jesús coore jĩyigu:

—Ñeerijãña yũũre. Yũũ Pacũ pũtopũ muãwaria ména. Yũũre padeorãre wedego wáaya. “Biuro jĩããwĩ”, jĩñã: “Yũũ Pacũ pũtopũ muãwagudũ tiia; yũũ Pacũ muã Pacũ niirĩ; yũũ Òpũ muã Òpũ niirĩ, jĩããwĩ”, jĩ wedeya, jĩyigu.

18 Cũũ teero jĩrĩ tuogó, María Magdalena ati, ãsã cũũ buerãre wedewo:

—Marí Òpūrē ññaāwā, jīwō.
Cūū coore wedeariguere wedewo.

Jesús cūū bueráre bauárigue
(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹ Teero wáari bureco ūsā yeerisāri bureco síro macā bureco niwā. Tiibureco ñamipū ūsā cūū buerá niirira neāwā. Ūsā judíoare dutiráre cuira, añurō biacósāwā. Ūsā toopá niirí, Jesús ūsā decorū bauánucāwí. Ūsārē añudutiwi:

—Añurō niirecutire múāpūre niārō, jīwí.

²⁰ Cūū teero jīāri siro, cūūye wāmorirē, warupāmarē ēñowí. Ūsā cūūrē ñnarā, bayiró useniwā.

²¹ Ūsārē jīnemowí:

—Añurō niirecutire múāpūre niārō. Уны Рачу унне ticodiocoribirora унцā yé quietire wededutigu múārē ticocoa, jīwí.

²² Teero jīāri siro, cūū ūsārē wīāpūpeo, jīwí:

—Múāmena Espiritu Santo niārō.

²³ Múā āpērārē cūā ñañarē tiirére acabóri, acabónoārira pūtuáadacua. Múā cūārē acabóheri, acabóya manirā pūtuáadacua,* jīwí Jesús.

Jesús Tomarē bauárigue

²⁴ Tomás ūsā menamacū (“suduárigu” ūsā jīgú) Jesús ūsā pūtopū bauáritore, maniwí.

²⁵ Teero tiirā, ūsā cūūrē jīwū:

—Marí Òpūrē ññaāwā.

Tomapé ūsārē jīwí:

—Уны cūūye wāmoripū cūā páabiare coperire ññahēgū, teecoperipū yāa wāmosūārē súusōnecohegū, teerora yāa wāmorē cūū warupāmarucārē súusōnecohegū, padeoricu, jīwí.

²⁶ Sica semana siro ūsā cūū buerá niirira tiwiipú neāwā sūcā. Tomás ūsāmena niwí sáa. Ūsā añurō biacósāpacari, Jesús ūsā decorū bauánucāwí sūcā. Ūsārē añudutiwi:

—Añurō niirecutire múāpūre niārō, jīwí.

²⁷ Too síro Tomarē jīwí:

—Ññaña yé wāmorirē; мнѳа wāmosūārē āno súusōnecoya. Yāa warupāmarucārē мнѳа wāmorē súusōnecoya. Padeoré manigú niirijāña. Padeoyá, jīwí.

²⁸ Tomapé jīwí:

—Мнѳ унн Òpū niā; мнѳ Cōāmacū унн padeogú niā, jīwí.

²⁹ Jesupé jīwí:

—Tomás, мнѳ унне ññatoagupū padeóa. Āpērā унне ññaripacara padeorāpe useninemorā niīya, jīwí.

Jesuré padeodutigu atipūrē jóaa

³⁰ Jesús ūsā ññacoropū pee areyeno cūū tutuaremena tiieñowí. Tee niiretirere унн atipūpūre jóaria.

³¹ Унн atipūpú Jesús síquē cūū tutuaremena tiieñoriguere jóaa. Múārē “Jesús Cōāmacū beserigu cūū macū niī” jīrēre padeodutigu jóaa. Múā cūūrē padeorā catiré petihére cūoádacu.

* 20:23 Mateo 16.19; 18.18.

21

Jesús cūū bueráre bauánemorigue

1 Too síro Jesús Tiberiataro wesapu ūsārē bauánemowī. Biiro wáawu:
 2 Ĕsā toopáre niirā noquērā niiwū: Simón Pedro, Tomás (“suduárigu” ūsā jīīgú), Natanael (cūū Caná Galilea dita macū niiwī), ūsā Zebedeo pōna, āpērā ūsā menamacārā puarā niiwū.

3 Ĕsā toopú niirī, Simón Pedro ūsārē jīiwī:

–Wai wasagu wáagu tiia.

–Ĕsācā m̄m̄mena wáaada, jīiwū.

Ĕsā wáa, dooríwupu muásāwū. Tiiñamirē wai sīābóejōāmiwū. Buarítu.

4 Bóecūmurī, Jesús tiitaro wesapu nucūwī. Ĕsā cūūrē iñamasīriwu.

5 Cūū ūsārē jīiwī:

–¿Wai buaárī?

–Buaríatu, jīiwū.

6 –Dooríwu diamacápe cōāñoña múāya bapigure sūcā. Toopé buaádadu, jīiwī.

Cūū jīirrobirora tiiwú. Pau peti sārī, bapigure wéemūcōbayiritu.

7 Teero wári iñagū, yuu Jesús bayiró mañogū Pedrore jīiwū:

–Marī Ōpū niī.

Simón Pedro “marī Ōpū niī” jīirī tuogú, cūūyaro sutiroré máata sñawī; peesutimena pademasīriwi. Sñā, tiitaropu ñaacofuāwī.

8 Ĕsā pasaró wesapu jeaadaro cien metrora yoaro niiwū. Teero tiirá, dooríwumena wesapu waire wéepāwawu.

9 Toopú pāajeara, pecame cūū dioárimērē iñawū. Tiimepú sīcū wai cāārīōárigu pesawi. Teero biiri pā niiwū.

10 Jesús ūsārē jīiwī:

–Wai múā buaárirare néeatiya, jīiwī.

11 Simón Pedro dooríwupu muásā, bapigure wéemaatiwi. Wai pacaramena dadajōāwū. Ciento cincuenta y tres sārira niiwā. Pau sāāpacari, bapigu yigariwu.

12 Jesús ūsārē jīiwī:

–Yaawācārā atiya.

Ĕsā cūūrē iñamasītoawu. Teero tiirá, sīcūnopera, “¿noā niī m̄m̄?” jīi sñāriwu.

13 Jesús pārē née, ūsārē batowī. Waicārē teerora tiiwī.

14 Jesús dia masāri siro, puarī ūsārē bauátoawi. Ateména iñiārī wáaro tiiwú sáa.

Jesús Simón Pedromena wedeserigue

15 Ĕsā yaaari siro, Jesús Simón Pedrore sñāwī:

–Simón, Jonás macū, ¿m̄m̄ āniā nemorō yuure mañī? jīiwī.

–Ĕjā, yuu Ōpū. M̄m̄ masīā yuu m̄m̄gē mañīre, jīiwī.

–Too docare yuure padeoráre bueya, jīiwī.

16 Pedrore sñāñanemowī sūcā:

–Simón, Jonás macū, ¿yuure mañī? jīiwī.

–Ĕjā, yuu Ōpū. M̄m̄ masīā yuu m̄m̄gē mañīre, jīiwī.

–Too docare yuure padeoráre coteya, jīiwī.

17 Too síro jīinemowī sūcā:

–Simón, Jonás macū, ¿yuure mañī?

Pedro ñĩñáŕĩ cǎũrē sǎĩñáŕĩ ñĩagǎ, bayiró bóaneōgǎ wáawi. Cǎũrē jĩwĩ:

—Ōpǎ, mǎũ niipetirere masĩã. Mǎũ masĩã yǎũ mǎũrē maĩrére, jĩwĩ.

Jesús cǎũrē jĩwĩ:

—Too docare yǎũre padeoráre bueya.

18 Mǎũrē ateréja diamacǎrǎ jĩã: Mǎũ mamǎ niigǎ ména, mǎũ booró sutiré sǎñã, mǎũ noo wáadugaropǎ wáawũ. Bǎcũ wáagupǎ, mǎũye wǎmorĩrē súumñocogudacu. Āpĩ mǎũrē suti sǎã, mǎũ wáadugaheropǎ mǎũrē néewagudacui, jĩwĩ.

19 (Jesús teero jĩgǎ, “Pedro biiro wáa, diagudacui” jĩgǎ tiiwĩ. “Cǎũ diarémēna basocá Cōãmacǎrē ññurō wedeseadacua” jĩgǎ, teero jĩwĩ.)

Teero jĩñari siro, Jesús cǎũrē jĩwĩ:

—Yǎũre padeonũnúserucujǎñã, jĩwĩ.

Jesús Juanrē maĩrígue

20 Too síro Pedro cǎmenǎcǎ, yǎũ cǎã siro nǎññĩ ññawĩ. Yǎũ Jesús maĩnógǎ niiwũ. Yǎũrǎ too sǎgueropǎre ãsǎ yaaritore, Jesús pǎtogǎ duigu, cǎũrē sǎĩñáwũ: “Ōpǎ, ¿noã mǎũrē ññatutirapǎre ticogudari?” jĩwũ.*

21 Pedro yǎũre ññagǎ, Jesuré sǎĩñáwĩ:

—Ōpǎ, ¿ññirē deero wáaadari? jĩwĩ.

22 Jesupé cǎũrē yǎũwĩ:

—Yǎũ pǎtǎaatiripǎ cǎũ catiricǎrē, tee mǎũye maquē mee niĩã. Teeré wǎcǎrijǎñã. Mǎũ yǎũpǎre wǎcǎññũseyã, jĩwĩ.

23 Cǎũ teero jĩrĩ tǎorǎ, Jesuré padeorǎ “Juan diariqui” jĩrē sesajõãmiwũ. Jesús yǎũre “cǎũ diariqui” jĩgǎ mee tiiwĩ. Biirope jĩgǎ tiiwĩ: “Yǎũ pǎtǎaatiripǎ cǎũ catiricǎrē, tee mǎũye maquē mee niĩã”.

24 Yǎũ Juan niĩã, Jesús buegǎ niirigũ. Yǎũ ññariguere jóaa. Teero tiigǎ, “diamacǎrǎ niĩã” jĩmasĩnoã.

25 Apeyé Jesús tiirígue pee niĩã. Yǎũ tǎgueñarĩ, cǎũ tiiríguẽcõrõ jóaatã, peepũrĩ peti wáaboĩyu. Teepũrĩ atibǎrecore dadajõãboĩyu.

* 21:20 Jn 13.25.

Jesucristo beserirare ESPÍRITU SANTO TIÍÁPURIGUE

Espíritu Santo atiadarere Jesús wedesuguerigue

¹ Teófilo, m̄arē s̄icapū too suguerop̄are jóawu. Tiip̄p̄are niipetire Jesús basocáre buerucuriguere, cūū tiirucúriguere wedewu. Sicato cūū buen̄c̄ariguere,

² tée cūū bueyapacutiriguere wedewu. Teero biiri cūū ūm̄āsep̄u m̄āwariguere wedewu. Jesús ūm̄āsep̄u m̄āwaadari sugero, cūū buerá cūū beserirare dutiré cūūyigu cūā tiíadarere. Espiritu Santo masiré ticorém̄ena teeré dutiyigu.

³ Cūū dia masāri siro, Jesús bauáyigu. Cuarenta b̄urecorire pee bauáyigu cūārē. Teero tiirá, cūārē iñarā, “marī ‘diajōāwī’ jīārīgura catii” jīyira. Cōāmacū dutiré basocápure niíadare jeariguere wedenemoyigu sūcā.

⁴ Jesús cūāmena niigū, cūārē Jerusalén̄u niidutiyigu ména. Cūārē jīyigu:
—Ȳu Pacu múārē too suguerop̄u jīiribirora Espiritu Santore ticodiocogud̄are yueya. Teeré wedetoawu.

⁵ Juan múārē ocoména wāmeōtiwi. Ȳu Pacupeja nemorō āñurō tiigúdaqui múārē: Péerogā siro Espiritu Santore ticodiocogudaqui, jīyigu Jesús.

Jesuré Cōāmacū ūm̄āsep̄u néem̄ārigue

⁶ Cūūmena neāñira cūūrē sāññayira:

—Īsā Ōp̄ū, ¿m̄u mecūtīgārē romanuārē cōājāgūd̄ari? Teero biiri ¿āp̄erā marīya wederare diamacārā marīrē dutirá sāññi tiigūd̄ari? jīmiyira.

⁷ Cūū ȳuyigu:

—Marī Pacu s̄icārā masīqui. Cūū “teerora wáaaro” jīrī, teerora wáaadacu. Ate masiré múāye maquē niiria.

⁸ Teero niipacari, marī Pacu cūū tutuarere múārē ticogudaqui, Espiritu Santo múāp̄are atiri. Múā cuiro manirō, wācūtutuaremena yée quetire basocáre wedera wáaadacu. Jerusalén macārārē, Judea dita macārārē, Samaria dita macārārē, niipetiro atibúrecop̄u niirārē wedera wáaadacu, jīyigu.

⁹ Teero jīi wedetoaari siro, cūūrē cūū Pacu néem̄āwayigu ūm̄āsep̄u. Cūū m̄āwari, cūū buerá iñan̄n̄seyira. Cūūrē ōmeburuá tuubiácojāyiro. Teero tiirá, cūūrē iñanemoriyira sáa.

¹⁰ Cūā Jesús m̄āwari iñanucūrī, cūā decop̄u ūm̄ā p̄uarā suti butiré sāññira bauān̄c̄ajeayira.

¹¹ Cūārē jīyira:

—Múā Galilea macārā, ¿deero tiirá ūm̄āsep̄u iñan̄n̄conucūi? Āni Jesús múāmena niirigu mecūtīgā ūm̄āsep̄u m̄āwaarīgura atibúrecop̄are atigudaqui sūcā. Múā cūūrē m̄āwari iñāñiribirora atigudaqui, jīyira.

Judare wasogud̄are beserigue

¹² Teero tiíari siro, Jesús beserira Ītāgū Olivop̄u niirira diiwá, Jerusalén̄u coep̄túawayira. Tiimacā p̄togā niā tiigú sica kilómetro wáaro.

13 Jerusalénpu putuajeara, cúã cãnirí wiiḡu wáayira. Tiiwí casacutiri wii niyyiro. Sicutatia ãmuãrõ macã tatiapũ sããwayira. Cúã niyyira: Pedro, Santiago, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago (Alfeo macã), Simón (romanuã dutirãre cõãdugara menamacũ niimirigũ), Judas (Santiago macã) niyyira.

14 Cúã sîcãrõména neã, Cõãmacurẽ sãirucúyira. Jesús baira, cãũ paco María, ãpẽãcã numiãcã cúãmena neãyira.

15 Teeburecorire Jesuré padeorã neãyira sũcã. Ciento veinte watoa niyyira. Pedro wãmunucã, cúãrẽ wedeyigũ.

16 —Yãa wedera, too sugueropũ marĩ ñecũ David Espiritu Santo masirẽ tiorémèna Judare wãaadarere jóasuguerigũ niiwĩ. Cõãmacũye queti jóaripũ maquẽ diamacurã wãaadare niirõ tiiwú. Teero tiigú, ãpẽãrẽ Judas néewa, cúãrẽ Jesuré ãñowĩ. Cúãpe Jesuré ñee, néewawa.

17 Judas ãsã menamacurã niimiwĩ. Jesús cúãcãrẽ basocãre buerere cũumiwĩ.

18 Cũũ ñañarõ tii wapatáriguemena sicadita sãínõyiro. Too síro dupupe ñaacũmu, cũũ páaga podo, cutamisĩ witibatejõãyigũ.

19 Niipetira Jerusalén macãrã teerẽ tãoyira. Cúã tiiditare Acéldama jĩyira. Acéldama “Dí Dita” jĩrõ tiicũ cúãyemena.

20 †Íatopũ Salmopũpũre jóagũ teerẽ biiro jóarigũ niiwĩ:

Cũũye niimirigue cõãjãnoãrõ.*

Cũũ jóarigũ niiwĩ sũcã:

Ãpĩ cũũ pademiriguere wasoãro,†
jĩ jóarigũ niiwĩ.

21-22 †Marĩmena sîquẽrã niipetiroḡu wãanetõrira niĩya, marĩ Ôpũ Jesús marĩmena niirĩ. Juan Jesuré wãmeõtiri, tée Cõãmacũ cúãrẽ ãmuãseḡu néemuãrĩ, ññarira niĩya. Ñniãpũre sîcũ besero booa ãsã oncemena niigãdare. Cũũ ãsã tiirõbiro Jesús diarigũḡu masãrigue quietire wedegú wãagadaqui, jĩ wedeyigũ Pedro.

23 Tiitatiapũ niirã pũarãrẽ beseyira. Sîcũ José Barsabãre beseyira. Cũũ wãmesotoapeore griegoayemena Justo niyyiro. Ãpĩ Matiare beseyira.

24-25 Too síro marĩ Ôpũrẽ sãirã, biiro jĩyira:

—Ësã Ôpũ, muũ niipetira basocã wãcũrere masiã. Judas wasogũdure besetoajiyu. Ësãrẽ ãñoñá. ¿Nii niigari? Judas muũ dutirẽ cũũriguere duujãwĩ, ñañarã cúã ñañarõ netõrõḡu wãagũ, catigũ cũũ ãñurõ tiirírigue wapa, jĩ sãiyira.

26 Too síro pũapẽ ãtãpeḡu Matías, Barsabás wãmerẽ jóayira. ¿Nii marĩ Ôpũ beserigũ niirĩ? jĩrã, piipũ sãã, sicape née, iñayira. Matías wãme jóaturipe niyyiro.

—Jãã, ãni Matías Judas wasogú niirĩ, jĩyira.

Cũũ ãpẽã oncemena Jesucristoye quietire wedegú wáayigũ.

2

Espiritu Santo dijeárigue

1 Cincuenta burecori Pascua netõrĩ siro, Pentecostés wãmecutiri bõsebureco wáayiro. Tii bõsebureco niirĩ, niipetira Jesuré padeorã sîcãrõména neãyira.

* 1:20 Salmo 69.25. † 1:20 Salmo 109.8.

² Tiiwiipú cúa duiiri, wācũña manirō wĩno bayiró atiro tiiróbiro ũmũāsepu busudiatiyiro. Tiiwii bususesajōāyiro.

³ Teero wáari, pecame jūārípōnabiuro bauré cúaācōrōrē pesayucoyiro.

⁴ Niipetiramina Espiritu Santo niinucāgū jeayigu. Cūũ dutirēmena āpērā basocāye wedeserere masīripacara, wedesenucāyira.

⁵ Teeburecorire Jerusalēnpure paũ judíoa apeyé dita macārāpu niiyira. Cúa Cōāmacūrē quioniremena padeorá niiyira.

⁶ Cúa tee busuri tuorá, toopú neāwayira. Deero jĩmasīriyira, cúa puto pu jeara. Cúa basocācōrō cūāye wedeseremena Jesús buerā wedeseri tuoyira.

⁷ Tuomanijōārā, cāmerĩ jĩiyira:

—Niipetira āniā wedesera ¿Galilea macārā mee niimiĩ?

⁸ ¿Deero tiirā marĩyere añurō wedeseri tuoĩ?

⁹ Marĩ aperó macārā niĩā. Partia macārā, Media macārā, Elam macārā, Mesopotamia macārā, Judea macārā, Capadocia macārā, Ponto macārā, Asia macārā niĩā marĩ.

¹⁰ Frigia macārā, Panfilia macārā, Egipto macārā, Cirene puto macārā niĩā marĩ. Cirene Libia ditapu niĩā. Siquērā Roma atirá niĩya.

¹¹ Cúa siquērā judíoa niĩya. Āpērā judíoa niihērā Cōāmacūrē padeooya. Āpērā Creta macārā, Arabia macārā niĩya. Marĩ niipetira marĩye wedeseremena tuorá tiia Cōāmacū añurē tiiré, jĩiyira.

¹² Niipetira tuomanijōāyira.

—¿Ate deero jĩudugaro tuii? jĩ cāmerĩ sãĩñáyira.

¹³ Siquērā cūārē buijáyira.

—Āniā cūmurā tiíya, jĩiyira.

Pedro basocáre wederigue

¹⁴ Cúa teero jĩĩr tuogú, Pedro āpērā once Jesús beseriramina wãmuncā, bayiró busurómena wedeyigu:

—Yáa wedera, niipetira Jerusalén niirā, yũ jĩiré añurō tuoyá.

¹⁵ “Āniā cūmurā tiíya” jĩ wācūmiā múā. Cūmurā mee tiíya. Mecātígā ñamisañurōgā nueve niĩā.

¹⁶ Múā mecātígā tuorére too sugueropu profeta Joel jóarigu niĩwĩ:

¹⁷ Atibáreco petiádari suguero, Espiritu Santore niipetirare ticodiocoguda, jĩrigu niĩwĩ Cōāmacū.

Espiritu Santore ticodiocori, múā pōna ũmũā, numiā yũ wededutirere wedeadacu.

Butoáre, mamarārē cúa quēērōpu ēñogúdacu too síropu wáaadarere.

¹⁸ Yũre padecoterare Espiritu Santore ticodiocogudacu.

Cúa cā yũ wededutirere wedeadacu.

¹⁹ ũmũāsepure merēā bauré tiigúdacu.

Atiditapúre dí, pecame, òme yũ tiieñore niĩadacu.

²⁰ Muĩpū búreco macū naĩtĩjōāgúdaqui.

Muĩpū ñami macū dí tiiróbiro sōāgú wáagudaqui.

Marĩ Ōpū jeadari búreco suguero teero wáaadacu.

Quionĩri búreco niĩadacu. Buri niirí búreco mee niĩadacu.

²¹ Sícū: “Yũ Ōpū, yũre netōnéña” jĩ sãigúano netōnénogúdaqui,* jĩ jóarigu niĩwĩ Joel, jĩ wedeyigu Pedro—.

* 2:21 Joel 2.28-32.

²² 'Yáa wedera, yuu jĩrere añurō tuoyá, jĩyigu sũcã—. Jesús Nazaret macã macãrē múã ñajiyu. Cõamacũ cũmena pee añurē tiirigu niwĩ. Bayiró tutuaremena tiẽñore tiirigu niwĩ cũmena. Teeré múã añurō masiã.

²³ Múã cũrẽna curusapu sãadutira, ñañarãpũre ticowu. Cõamacũ tíatoru "teero wáaadacu" jĩrirobirora wáawu.

²⁴ Cõamacũ Jesuré diarigũpũre masõrigu niwĩ. Cũ diadoarigũ niwĩ. Masãgũdu niigũ tiiyigu.

²⁵ Tíatoru David jóasũguerigu niwĩ Cristo Cõamacũmena wedeseadarere: Yuu yuu Òpũrē yuu díamacũpu ññarucujãwũ.

Cũ yuu díamacũpe niirĩ, cuiria.

²⁶⁻²⁷ Teero tiigũ, yuu bayiró usenigũ wedesea. Yáa useromena bayiró usenigũ basaa.

Yáa yeeripũnarē diarira ññanorõpu mũu cũdoaricu.

Yũre "bóarijããrõ" jĩgũdacu mũu, yũre maigũ.

Teero tiigũ, yuu añurō cuire manirõ nijãgũdacu, mũũgẽ yuegu.

²⁸ Yũre catiré petihére buanucãrĩ tiiwũ.

Mũũgẽ ññagũ, useniremena niigũdacu,†

jĩ jóarigu niwĩ David.

²⁹ 'Yáa wedera, añurō tuojiña ména marĩ ñecũ Daviyé maquẽrē. Cũ diajõayigu. Cũ diari, cũrē yaarira niwã. Cũ diari yaarĩ cope masãcope marĩ puropũra niã ména.

³⁰ David catigu, profeta niirigu niwĩ. Cõamacũ too síropu tiidãdarere masĩjĩgũ, wederigu niwĩ: "Mũ pãrãmi niñunusegũpu mũu dutirobirora atiditaré Òpũ niigũdaqui",‡ jĩrigu niwĩ Cõamacũ quoniremena.

³¹ Teero tiigũ, David Cõamacũ beserigu diarigũpũre masõriguere ññagũ tiróbiro jóarigu niwĩ: "Mũ yũre diarira ññanorõpu cõãdoaricu. Yáa òpũ bõaricu".

³² Jesuré wáaadarere jóarigu niwĩ. Cõamacũ cũrẽna masõrigu niwĩ. Teeré usã niipetira ññawũ.

³³ Cõamacũ cũrē ãmũãsepu néemũãrigu niwĩ, cũ díamacũpe duiaro jĩgũ. Cũ Pacu tíatoru jĩrirobirora cũrē Espiritu Santore ticoyigu. Cũpe usãre ticonetõnecoarigu niãwĩ. Teerã niã múã ññããrigue, múã tuoãrigue.

³⁴ Davipé cũya òpũmena ãmũãsepuere mũãwaririgu niwĩ. Mũãwaripacu, ateré jóarigu niwĩ:

Cõamacũ jĩwĩ yuu Òpũrē:

"Yáa wãmo díamacũniãpe duiya,

³⁵ téee mũũrē ññatutirare mũu dutiriguere yuu añurō yũri tiiripu",§ jĩ jóarigu niwĩ.

³⁶ Teero tiirã, judíoa niipetira tuomasĩãrõ. Múã Jesuré curusapu páabiato sãadutipacari, Cõamacũ cũrẽna marĩ Òpũ wãari tiirigu niwĩ. Cõamacũ cũrē ticodiocorigu niwĩ, marĩrē netõnéãrõ jĩgũ, jĩ wedeyigu Pedro.

³⁷ Cũ teero jĩrĩ tuorã, bayiró wãcũpati, sãĩñáyira:

—Ûsãya wedera, ¿usã deero tiidãdãri? jĩyira Pedrore, ãpẽã Jesús beserirare.

³⁸ Pedro cũãrē yũyigu:

† 2:28 Salmo 16.8-11. ‡ 2:30 Salmo 132.11-12. § 2:35 Salmo 110.1.

—Wācūpati, wasoyá múā ñañaré tiirére. Jesucristore padeó, wāmeōtidutiya. Múā teero tiirí, múā ñañaré tiirére Cōāmacū acabógudaqui. Espíritu Santo múāpue niigū jearí tiigúdaqui.

³⁹ Cōāmacū marí Ōpū tiatopu jīrirobirora múārē, múā pōna niinunuserare, yoaro macārācārē, niipetira cūū beserāre Espíritu Santore ticogudaqui, jīiyigu Pedro.

⁴⁰ Cūū tee dícu wederiyigu. Cūārē wācūtutuare tico, añurō quioníremena wedenemoyigu:

—Atibúreco macārā ñañaré tiirére dutijōāña. Cōāmacū netōnérepere ñeeña, jīiyigu.

⁴¹ Pedro wedeariguere padeorá wāmeōtinoyira. Tiiburecora Jesuré padeorāmena tres mil watoa basocá niinemoyira.

⁴² Cūā Jesús beserira buerére tuorucuyira. Niipetira Jesuré padeorá cāmerí wéepeo niijāyira. Sūoyá, Cōāmacūrē sái tiurucuyira.

Jesuré padeorá sicato tiinucārigue

⁴³ Jesús beserira diarecutirare netōné, apeyé pee Cōāmacū sīcārā timasirere tiieñoyira. Cūā tiirére ññarā, basocá niipetira cuirucuyira.

⁴⁴ Jesuré padeorá sicapōna macārā tiiróbiro niiyira. Cūā cuorére cāmerí batourucuyira.

⁴⁵ Peedita cuorá, apeyenó pee cuorá teeré dúayira. Cūā dúa wapatáriguere apeyenó cuohérare batoyira.

⁴⁶ Búrecoricōrō niipetira súubusera neāyira Cōāmacūwiipu. Cūāye wiseripu useniremena cāmerí suoyárucuyira.

⁴⁷ Cōāmacūrē usenire ticorucujāyira. Āpērācā cūārē añurō ñña padeoyira. Búrecoricōrō Cōāmacū padeorí tiiyigu cūārē padeohérare. Jōōpemenā Jesuré pau padeomāñucāyira.

3

Pedro, Juan wáamasihēgūrē wári tiirígue

¹ Sicabureco coeritó siro tres niirí, Pedro, Juan Cōāmacūwiipu wáara tiiyira. Tiwiipúre búrecoricōrō ti horare Cōāmacūrē basocá súubuseyira.

² Toopú sīcū basocá wáamasihēgū duiyigu. Sicato bauágurara posarigu niyigu. Búrecoricōrō Cōāmacūwii sope sãāwaro cūārē néewa dūroyira. Tiisope wāmecutia Āñurí Sope. Too sãāwarare niyeru sãiduuyigu.

³ Pedro, Juan sãāwaadara tiirí ññagū, cūārē niyeru sãiyigu.

⁴ Puarápara cūārē ññayira. Pedrope: —Īsārē ññaña, jīiyigu.

⁵ Cūū cūārē bayiró ññayigu. “Yūne niyeru, apeyenó ticoadara tiicúa”, jīi wācūmiyigu.

⁶ Pedro cūārē jīiyigu:

—Niyeru cuoríacu, teeré cuoríacu, mūārē tiiapuguda. Jesucristo Nazaret macá macū tuuaremena mūārē jīiā: Wāmñucā, wáaya.

⁷ Tee jīigārā, cūū duigúre diamacú macā wāmorē ñee, wéemñocooyigu. Cūū wéemñocorira, máata cūūye dūpori, cūū ññayepa tutuajōāyiro.

⁸ Bupucutúa, wāmñucā, wáanucāyigu. Wáagura, bupuwá, Cōāmacūwiipu cūāmena sãāwayigu. Usenire ticoyigu Cōāmacūrē.

⁹⁻¹⁰ Niipetira Cōāmacūwiipu niirā cūārē ññamasīyira.

—Ĩni jōō bupuwágu, Cōāmacūrē usenire ticogú Āñurí Soperu niyeru sãiduarigura niĩrã, jĩiyira.

Cũūrē wáarere ĩñamanijōãyira.

Pórtico de Salomón Pedro basocáre wederigúe

11 Wáamasĩhēgũ niĩarigu cãārē duuríyigu. Basocá cãūrē ĩñamanijōã, Pedro, Juan putopu cutusãjeayira. Too cãã neārō biayá manirí tatia niã. Tiitatia wãmecutia Pórtico de Salomón.

12 Cãã cutusãjeari ĩñagũ, Pedro cãārē jĩiyigu:

—Yáa wedera, ¿deero tiirã múã nocōrōca ĩñamanijōãĩ? ¿Deero tiirã múã usārē bayirō ĩñãĩ? Múã usārē “Ĩniã basocá ãñurã niijĩrã, cãã tutuaremena wáari tiĩya” jĩ wãcũã.

13 Marĩ ñecūsũmũã Abraham, Isaac, Jacob, ãpērã marĩ ñecūsũmũã Ōpũ niirigu niĩ Cōāmacũ. Cũūrã “Jesús upatĩ macũ niĩ; ãñuniĩ” jĩ, ēñorigu niĩwĩ. Jesurē múārē dutirãpũre ticowũ. Pilato ĩñacoro múã cãūrē booríwũ. Cũũ “Ĩnirē wionécogũdu tia” jĩpacari, múã “wionécoringãña” jĩwũ.

14 Jesús ñañaré manigũ, ãñurē tiigũre múã booríwũ. Basocá sããgãpere wionécodutiwũ Pilatore.

15 Jesús marĩrē catirē ticogãpere sãadutiwũ. Cōāmacũ cãūrē diarigũpũre masōrigu niĩwĩ. Ũsã teeré ĩñawũ.

16 Jesús cãũ tutuaremena ãni múã ĩñamasĩgũrē wáari tiĩarigu niĩãwĩ. Jesús usã cãūrē padeorĩ ĩñagũ, múã ĩñacoro ãnirē ãñurō netōñēarigu niĩãwĩ.

17 Yáa wedera, múã “Cōāmacũ macũ niĩ” jĩ masĩrijĩrã, cãūrē sãadutiwũ. Marĩrē dutirãcã teerora tiiwã.

18 Cōāmacũpe Cristo cãũ beserigu ñañarō netōãdarere wedetoarigu niĩwĩ. Niipetira profetas teeré jóarira niĩwã. Múã cãūrē ñañarō tiirigũemena teeré wáari tiirigu niĩwĩ.

19 Múã ñañaré tiirere wãcũpati, wasoyá. Cōāmacũ booróbirora tiiyá. Teero tiirĩ, Cōāmacũ múã ñañaré tiirere acabó, ãñurō niirecatiri tiigũdaqui.

20 Jesucãrē ticodiocogũdaqui sũcã. Cũũ Cōāmacũ beserigu Cristo niĩ.

21 Mecũtĩgã cãūrē ãmũãsepu putuáro booa, té Cōāmacũ niipetirere wasoripu. Teeré Cōāmacũ cãũyara profetas ãñurãmena wedesũguerigu niĩwĩ.

22 Moisés biiro jóarigu niĩwĩ: “Too síropũ marĩ Ōpũ Cōāmacũ profetare ticocogũdaqui. Yũ tiiróbiru tiigũdaqui. Cãũ marĩya wedegũ niigũdaqui. Niipetire cãũ wederere tuopetĩjãña múã.

23 Āpērã cãũ dutirere tiidũgáherano judíoamena niinemorica; sããjãnoãdacua”,* jĩ jóarigu niĩwĩ Moisés.

24 Samuel, ãpērã profetas mecũtĩgã wáarere jóasũguerira niĩwã.

25 Cōāmacũ cãũyara profetamena múārē wederigu niĩwĩ. Cōāmacũ múã pacusũmũārē, teero biiri múārē cãũ netōñere quetire ticowĩ. Tee quetire ticogu, Abrahamrē ateré jĩirigu niĩwĩ: “Mũũ pãrãmi niinũnũsegũmena niipetira atiditã macãrãrē ãñurō tiigũda”, jĩirigu niĩwĩ.

26 Cōāmacũ cãũ macũ diarigũpũre masō, marĩrē ticocosũguerigu niĩwĩ. Teeména marĩrē ãñurō tiirigu niĩwĩ. Marĩ ñañaré tiirere duudutirigu niĩwĩ, jĩiyigu Pedro.

* 3:23 Deuteronomio 18.15-19; 34.10.

4

Pedro, Juan judíoare dutirá p̄t̄op̄ wáarigue

1 Pedro, Juan basocáre wedera tiirí, paiá, ãp̄i Cõãmacũwii coterí basocare dutigú, ãp̄ẽã saduceo basoca jeayira.

2 Pedro, Juanména j̄ĩyigũ:

—Cõãmacũ Jesuré diarigup̄ure masõrigũ niuwĩ. Teero tiirá, marĩcã diaari siro, masãadacu, j̄ĩyigũ.

Saduceo basoca, cũãmena jeaarira tee buerére t̄worá, bayiró cúayira.

3 Cúa, Pedro, Juanrẽ ñeewayira. Muĩpũ sããritop̄ niirĩ ñnarã, cũãrẽ ñeewa, peresu sõnecoyira.

4 Cõãmacũwiip̄ cũã bueariguere t̄woáirira paũ Jesuré padeonacãyira. Jesuré padeorãmena niirã, ãmuã dícare bapaqueori, cinco mil niyira.

5 Apebárecope judíoare dutirá, ãp̄ẽã butoá dutirá, teero biiri Moisés jóarigue buerá tiimacã Jerusalén̄p̄ neãyira.

6 Cũãmena ãp̄ẽã neãyira: Anás (cũũ paiaré dutigú niyigũ), Caifás, Juan, Alejandro, ãp̄ẽã paiaré dutiráya wedera.

7 Neãtoa, Pedro, Juanrẽ cũã p̄t̄op̄ néeatidutiya. Cũã p̄to jeari: —¿Noã dutirém̄ena teeré tiárĩ muã? j̄ĩ sãĩñãyira.

8 Pedro, Espíritu Santo cũũmena niirĩ, cũãrẽ yũyigũ:

—Ësãrẽ dutirá, teero biiri butoá dutirá,

9 muã mecũã ãsãrẽ sãĩñãã, ãsã ãñurõ tiárigue maquẽrẽ masĩdũgara. Muã “¿Ñeenómena cũãrẽ wáamasĩhẽgũ niimiãrigure netõnéãrĩ?” j̄ĩ sãĩñããrã tiicú.

10 Muã sãĩñããrigure yũgũda, muã niipetira, teero biiri niipetira Israelya p̄õna macãrã masĩãrõ j̄ĩgũ. Jesucristo Nazaret macã macũ curusap̄ p̄ábiatudutirigũ tutuaremena ãni muã ññacorop̄ niigũrẽ netõnéãwũ. Cõãmacũ cũãrẽ diarigup̄ure masõrigũ niuwĩ.

11 Jesús ãtãqui muã cõãriqui tiiróbiro niĩ. Profeta tiiqui maquẽrẽ jóarigu niuwĩ: “Wii weerira ãtãquire booríyira. Cũã boorípacari, tiiquira ãp̄t̄i macãqui p̄t̄uãwũ tiwiip̄ure,”* j̄ĩ jóarigũ niuwĩ.

12 ãp̄ẽãp̄ãja netõnémasĩricua. Cũũ s̄icũrã petihérim̄ep̄ wáaborirare netõnémasĩ, j̄ĩyigũ Pedro.

13 Dutirá cũã cuiro manirõ wederi ñnarã, t̄womanijõãyira. Cũã basiro cãmerĩ wedeseyira:

—Ñniã búri niirã, buerira mee niĩya. Marĩ cũãrẽ ññamasã; Jesuména wáãnetõrira niĩya, j̄ĩyira.

14 Pedro, Juan netõnéãrigũ cũãmena nucũrĩ ñnarã, deero j̄ĩnemomasĩyira.

15 Cũãrẽ witiwadutiya ména. Cũã sesaro cãmerĩ wedeseyira:

16 —¿Deero tiádari marĩ ñniãrẽ? Niipetira ãno Jerusalén macãrã cũã tiĩñõãriguere ññap̄t̄ijããrira niãwã. Teero tiirá, marĩ “tiiríawã” j̄ĩmasĩricu.

17 Basocã aperó macããp̄ teeré t̄wonemórĩ tiirijããda. “Muã Jesuyére wedenemórĩ, muã ññããrõ tiinóãdacu” j̄ĩco cũãrẽ, j̄ĩyira.

18 Wedesetõa, cũãrẽ sããatidutiya sũcã. Cũã, cũã p̄t̄op̄ jeari, j̄ĩyira:

—¿Ññurõ t̄woyã muã! Jesuyére p̄éerogã wedenemoriñã; buenemoriñã sãa, j̄ĩmiyira.

19 Pedro, Juan yũyira:

* 4:11 Salmo 118.22.

—¿Cōāmacū ññacorore ūsā muá dutirére o cūū dutirépere tiiri booi? Muá basiro beseya.

²⁰ Ūsā ññariguere, ūsā t̄oríguere wederipacara, niimasíriga, j̄ñyira.

²¹ Dutirápe bayiró tutuaremena dutinemoyira, cúārē cuiaro j̄ñrā. Basocá cūūrē wáariguere ññarā, Cōāmacūrē ūsenire ticoyira. Teero tiirā, cúārē ññarō tiimasíri, wionécojāyira.

²² Cúā netōnéārigu cuarenta cāmarī nemorō c̄oyígu.

Jesusé padeorá Cōāmacūrē tiíapure sārígue

²³ Cúārē wionécoari siro, Jesusé padeorá niirōp̄m wáayira. Paiaré dutirá, āpērā b̄toá dutirá j̄ñāriguere wedeyira.

²⁴ Cúā wederi t̄orá, s̄cārōmēna Cōāmacūrē j̄ñyira:

—Ūsā Ōp̄, m̄m̄ ūm̄ūāse, atiyepá, día pairímaa, niipetire atibáreco niirére tiirígu niíā.

²⁵ T̄iatorp̄ Espírítu Santo wācūrē ticorémena m̄m̄ ūsā ñecū Daviré wededutirigu niiwū. David m̄m̄ wededutiriguere biiro jóarigu niiwī:

Judíoa niihērā Cōāmacūmena cúara ññarā wájāya.

Judíoapeja “marī biiro tiíada Cōāmacūrē” j̄ñāmajāya.

²⁶ Atibáreco macārā ōpārā neāāya, Cōāmacūrē netōncā cūūrē ññarō tiidugára.

Cūū beserigucārē teerora ññarō tiidugáya,†

j̄ñ jóarigu niiwī David.

²⁷ Cūū jóariborora wáaw̄. Atimacáp̄ure Herodes, Poncio Pilato, āpērā judíoa niihērā, judíoamena neāwā. “Cūūrē ññarō tiíada” j̄ñrira niiwā m̄m̄ macū Jesús m̄m̄ beserigure ññarō tiídara.

²⁸ T̄iatorp̄ m̄m̄ “teerora wáaadacu” j̄ñrirobirora tiiríra niiwā.

²⁹ Ūsā Ōp̄, cúā ūsārē bayiró tutuaremena dutiawā, cuiaro j̄ñrā. Cúā j̄ñāriguere wācūñā. Ūsā m̄m̄rē padecotera niíā. Ūsārē m̄m̄ye quetire cuire manirémena wederi tiyá.

³⁰ M̄m̄ tutuaremena diarec̄tirare netōnéña. M̄m̄ s̄cārā Jesús m̄m̄ macū cūū tutuaremena tiíēñodutiya, j̄ñyira.

³¹ Cúā tee j̄ñāri siro, cúā niirō cāmeñayiro. Espírítu Santo cúāp̄ure niyigu. Teero tiirā, Cōāmacūye quetire cuiro manirō wedeyira.

Jesusé padeorá cúā c̄uorére cāmerī batorigue

³²⁻³³ Jesús cūūyere wededutigu beserira bayiró tutuaremena basocáre wedeyira: “Marī Ōp̄ Jesús diari siro, masārigu niiwī. Cūū masāri siro, cūūrē ññawā”, j̄ñyira. Niipetira Jesusé padeorá s̄cārīb̄ro wācūrē c̄oyíra. Cúā c̄uorére “yé dícu niíā” j̄ñriyira. Teero tiirā, cúā c̄uorére cāmerī batoyira. Cōāmacū cúārē bayiró tiíápuyigu.

³⁴⁻³⁵ Wiserí, dita c̄uorá dúayira. Cúā dúa wapatáariguere Jesús beserirare ticoyira. Jesús beserirape cúā ticoariguere cúā menamacārārē apeyenó c̄uohérare batoyira. Teero tiirā, cúāya pōna macārā bóaneōrā maniyira.

³⁶ Teeb̄recorire s̄icū José wāmec̄tigu niyigu. Chipre nacūrō macū, Leviyá pōna macū niyigu. Jesús beserirape cūūrē Bernabé j̄ñyira. Bernabé griegoayemena “āñurō wācūtutuari tiigá” j̄ñrō tiicū.

† 4:26 Salmo 2.1-2.

³⁷ Sicadita cū̄ye oteré ditare dúayigu. Cū̄ dúa wapatáariguere Jesús beserirare ticopetijâyigu.

5

Ananías, Safira jĩditorique

¹ Āpĩ Ananías wāmecūtigu, cū̄ numo Safiramena sicadita dúayira.

² Ananías cū̄ dúa wapatáariguere néeduo, dusarére ticoyigu Jesús beserirare. Cū̄ numoména “biiro tiiáda” jĩtoayigu.

³ Pedro cū̄rē jĩyigu:

—Ananías, ¿deero tiigú m̄m̄ Satanárē ȳnarĩ? M̄m̄ Espiritu Santore jĩditoayu, m̄m̄ dúa wapatáariguere néeduo.

⁴ Tiidita m̄m̄ dúaadari suguero, m̄m̄ya dita niuwā. Tee m̄m̄ dúare wapa m̄m̄ye niyeru niājīyu. ¿Deero tiigú “jĩditoguda” jĩ wācū̄arĩ m̄m̄? M̄m̄ basocá dícare jĩditogu mee tiia; Cōāmacū̄cārē jĩditogu tiia.

⁵ Teeré t̄ogúra, Ananías ñaacūmu, diajōāyigu. Āpērā tee quetire t̄orá, cuiPETIJŌAYIRA.

⁶ Cū̄ diari, mamarā tiiwiipú sããwa, suti caserimena cōma, néewayira, cū̄rē yaará wáara.

⁷ Itiá hora siro Safira cū̄ numo niimiāriigo sããjeayigo. Teero wáariguere masĩriyigo.

⁸ Pedro coore sãĩñáyigu:

—Wedeya ȳnre. ¿Múāya dita dúara, nocōrōrā niyeru wapatáarĩ? jĩyigu.

—Nocōrōrā wapatáawū sãã, jĩyigo.

⁹ Pedro coore jĩyigu:

—¿Deero tiirá múā sīcārībīro wācūrémēna “marĩ Ōpū Espiritu marĩrē ñañarō tiiriqui” jĩ wācū̄miārĩ? Mecūtīgārā m̄m̄ man̄ niimiāriigure yaará jeaarira p̄t̄uajeara tiiya. M̄m̄cārē teerora yaaábara néewaadacua, jĩyigu.

¹⁰ Cū̄ teero jĩrĩrā, máata cocā Pedro p̄to ñaacūmu, diajōāyigo. Coo man̄ niimiāriigure yaará jeaarira diaarigop̄re b̄uajéyira. Cū̄rā coore néewa, yaará wáyira coo man̄nīgū p̄top̄ra.

¹¹ Niipetira Jesuré padeorá, āpērā niipetira tee quetire t̄orá, bayiró cuiyira.

Pedrocā Cōāmacū sīcārā timasřremena tiēñorigue

¹² Teeb̄urecorire Jesús beserirare Cōāmacū cū̄ sīcārā timasřremena pee tiēñorĩ tiiyigu basocá watoap̄re. Niipetira Jesuré padeorá Pórtico de Salomón tatiap̄ sīcārōména neāyira.

¹³ Āpērā cúāmena bapacutĩ, cui niyira. Cúārē bapacutĩ, cuipacara, Jesuré padeoráre añurō wācūyira.

¹⁴ Ūm̄ā, numiā pau Jesuré padeomúānucāyira.

¹⁵ Diarecutirare maa wesap̄ néewa, cōārē caseri sotoap̄ cū̄yira. “Pedro netōwāgu, cū̄ wātīcōātucoro cúā sotoa netōwári, cúā diaré netōādacu”, jĩ wācūyira.

¹⁶ Jerusalén wesa niiré macārĩ macārācā diarecutirare néewayira. Wātĩ ñañarō tiinórācārē néewayira. Niipetira netōnénoyira.

Pedro, Juan peresuwiip̄ duiarira wiritigüe

¹⁷ Cúā teero tiirĩ t̄orá, pairé dutigú, niipetira cū̄ menamacārā saduceo basoca ññatutiyira cúārē.

18 Teero tiirá, Jesús beserirare ñee, néewa, peresuwiipɩ sōnecomiya.

19 Tiiñamirã ángele peresuwi sopepamarẽ pãõ, cúãrẽ néewitiatiyigu.

20 –Cõamacūwiipɩ basocáre wedera wáaya, jĩiyigu—. “Jesuré padeoráre Cõamacū añurõ niirecutiri tiigúdaqui”, jĩ wedeya, jĩiyigu ángele.

21 Cūũ jĩĩariborora bóemuãtari, Cõamacūwiipɩ sãawa, bueyira.

Tiiburecora paiaré dutigú, cūũ menamacãrãmena, judíoare dutirá, teero biiri bũtoá dutiráre neãdutyira. Cúã neãpetiari siro, peresuwiipɩ niirãrẽ néeatidutimiyira.

22 Cõamacūwii coteri basoca peresuwiipɩ jeara, cúãrẽ buariyira. Cúã manirĩ ññarã, wedera wáayira.

23 Toopú jea, cúãrẽ wedeyira:

–Peresuwi añurõ biaári wii niimiãwã. Tiisope coteri basocacã añurõ cotemiãwã. Tiisopere pãõ ññarĩ, sícãno maniãwĩ, jĩiyira.

24 Cúã teeré tuorá, Cõamacūwii coteri basocare dutigú, paiaré dutirá dee tii masĩiyira.

–¿Deero yapacutiadari ate? jĩiyira.

25 Cúã wãcũrã tiiri, sícũ jea, wedeyigu:

–Tuoyá ména. Múã peresuwiipɩ sōnecomiãrira Cõamacūwiipɩ basocáre buera tiiãwã, jĩiyigu.

26 Cūũ wederi tuorá, Cõamacūwii coteri basoca cúãrẽ dutigúmena cúãrẽ ñeerã wáayira. “Basocá cúãrẽ maĩrã marĩrẽ ãtãperimena déebocua” jĩĩrã, cúãrẽ néewara, ñañarõ tiiriyira.

27 Cúãrẽ judíoare dutirá decopɩ néejeari, paiaré dutigú cúãrẽ jĩiyigu:

28 –Ësã múãrẽ “cũyẽ maquẽrẽ buenemoriãña” jĩimiãwũ. Ësã múãrẽ buedutiripacari, niipetiro ãno Jerusalénpure múã bueré sesajõãtoaa. Múã buerémena ãsãpere “cúã cūũrẽ síãrĩ tiiwá” jĩĩrã tiidugára tia, jĩiyigu paiaré dutigú.

29 Pedro, ãpẽrã Jesús beseriramenã cūũrẽ yũũyigu:

–Basocá dutiré Cõamacū dutiré niihẽrĩ, Cõamacū dutirépere tiiró booa.

30 Cõamacū marĩ ñecũsũmuã Òpũ Jesuré diarigupure masõrigu niiwĩ. Jesús niĩ múã curusapɩ páabiatu diari tiirigu.

31 Cūũrẽna masõtoa, ãmuãsepu néemuã, cūyã wãmo diamacúniãpe ðupoyigu. Marĩrẽ netõnerigu, marĩ Òpũ niãrõ jĩigũ, teero tiirigu niiwĩ. Marĩ judíoa ñañaré tiirere wãcũpati, wasorĩ, marĩrẽ acabógudaqui.

32 Ësã Jesús tiiriguere ññarira niijĩrã, teeré wedea. Espiritu Santocã ñnarigu niiwĩ. Cõamacū cūũ dutiré tiirare Espiritu Santore ticoqui, jĩiyigu Pedro.

Gamaliel wederigue

33 Cūũ tee jĩĩrã tuorá, bayiró peti cúayira. Cúãrẽ síãdugãmiyira.

34 Cúã cúari ñña, Gamaliel judíoare dutirá menamacũ wãmũncã: –Ñniãrẽ suowitiwaya ména, jĩiyigu.

Gamaliel fariseo basocɩ, Moisés jóarigue buegú niiyigu. Basocá “añuniĩ” jĩĩ padeogú niiyigu.

35 Cúã suowitiwari siro, toopú niirãrẽ jĩiyigu:

–Yãa wedera, añurõ wãcũña múã cúãrẽ tiidugãrere.

36 Tiãtopure sícũ Teudas wãmecutigu “yũũ dutigú niã” jĩĩ wãcūmiyigu. Cuatrocientos basocá cūũ buerere nũnyira. Too siro cūũrẽ ãpẽrã síãjãyira.

Cũārē sīāāri siro, cũārē yũmĩārira cúa booró wáabatejõāyira. Nocõrõrã cũũ buemiārigue petijõāyiro.

³⁷ Too síro basocáre cúa bapaqueore burecori niirĩ, āpĩ Judas Galilea macũ niyigu. Pau basocá cũārē nũnũĩ tiimiyigu. Too síro cũũcārē sīājāyira. Cũārē sīāāri siro, cũārē yũmĩārira cúa booró wáabatejõāyira.

³⁸ Teero tiigá, múārē wedea. Cúaārē teero iñājāña. Basocá dutirémēna cúa bueri, petijõāādacu.

³⁹ Cõāmacũ dutirémēna cúa bueri docare, múā sīcārĩbĩricu. Múa cũārē cāmotāra, Cõāmacũrē netõncārã tiibõcu, jĩyigu Gamaliel.

⁴⁰ Cũārē “jáu” jĩyira.

Jesús beserirare sũocó, tãna, “Jesuyé quetire wedenemorijāña” jĩ, cũārē wionécojāyira.

⁴¹ Cúa judíoare dutirá pũtopũ niārira witiyira useniremena. Cāmerĩ wedeseyira:

—Cõāmacũ marĩrē “āpērã cũārē ñañarõ buijāpacari, Jesuyére bueduricua” jĩ masĩjĩyi, jĩyira.

⁴² Búrecoricõrõ Cõāmacũwiipũ, wiseripũ “Jesús Cõāmacũ beserigu niĩ” jĩ wederucujāyira.

6

Apóstoles cũārē tiápuadarare beserigue

¹ Jõõpemēna pau Jesuré padeonacārã tiyira. Teeburecorire griegoaye wedesera hebreoaye wedeseramēna cūayira.

—Ĥsāya wedera wapewia numiārē búrecoricõrõ pėerogā yaaré ticorã niĩwũ, jĩyira.

² Teero tiirã, cúa doce Jesús beserira Jesuré padeorã niipetirare wedeada neādutiya.

—Ĥsã Cõāmacũyere wededu, yaaré batori, añuria.

³ Teero tiirã, siete ũmũá múāmenā niirārē beseya. “Cúaārã basocã añũũya” jĩrã, Espĩritu Santo dutirē tiirucúra, añũrõ masĩrã niĩrõ. Múa beseadarare yaaré batodutiadacu.

⁴ Ĥsāpe Cõāmacũrē sãĩ, cũũyere buerucujãādacu, jĩyira.

⁵ Niipetira: —Teerora wáaaro, jĩyira.

Teero tiirã, sīcũ Esteban wāmecutigure beseyira. “Cũũ añũrõ Cõāmacũrē padeoĩ; cũũmenā Espĩritu Santo niiquĩ”, jĩyira. Āpērārē Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás beseyira. Nicolás Antioquía macũ judíoayũ niiripacu, cúa tiirõbĩro Cõāmacũrē padeogũ wáyigu.

⁶ Cúaārē besetoa, Jesús beserira pũto néewayira. Cúa néejearĩ, Cõāmacũrē sãĩbosáyira. Cúa besearirare ñaapeóyira, Cõāmacũ múārē tiápuaro jĩrã.

⁷ Too síro Cõāmacũyere pau basocã masĩpetijõārã tiyira. Jerusalén macārã pau Jesuré padeorã niinucáyira. Paicã pau Jesuyére tiinucáyira.

Estebanrē ñee, néewarigue

⁸ Estebanrē Cõāmacũ añũrõ tiápuyigu. Teero tiigá, tutuaremena Cõāmacũ dícu tiimasĩrere basocã iñacoropũ tiĩēñoyigu.

⁹ Cũũ pũto āpērã jeayira. Judíoa niyira. Cúa dutiapenori basoca niimirira niyira. Teero tiirõ, cúa nearĩ wii “Libertado” wāmecutiyo. Āpērã cúa

menamacārã judíoa Cirene macārã, Alejandría macārã, Cilicia dita macārã, Asia dita macārã niyira. Cúã cúaremena Estebanrẽ sãñáyira.

¹⁰ Estebanpe Espíritu Santo cūurẽ añurẽ masírẽ ticorémena wedeseyigu. Teero tiirã, cúã cūūmena wedese sícãrĩbíryira.

¹¹ Sícãrĩbíri, ãpẽrãrẽ niyeru tico, jĩyira:

—Jĩditora wáaya. “Esteban Moisére dutirẽ cūūriguere ñañarõ wedeseawĩ; Cõamacũcãrẽ ñañarõ wedeseawĩ”, jĩ wedewa basocãre, jĩyira.

¹² Cúã jĩditooriguere t̃orã, niipetira basocã, ãpẽrã b̃toã dutirã, teero biiri Moisés jóarigue buerã cúayira. Cutujéã, cūurẽ ñee, judíoare dutirã putopu néewayira.

¹³ Jĩditoracãrẽ néewa, wedesedutyira:

—Ñani Cõamacũwiire ñañarõ jĩãwĩ. Moisére dutirẽ cūūriguecãrẽ teerora jĩãwĩ.

¹⁴ “Jesús Nazaret macã macũ Cõamacũwiire cõãgũdaqui; Moisés marĩrẽ tiidutiriguere wasojãgũdaqui” jĩrĩ t̃oãwũ, jĩdityira.

¹⁵ Teerẽ t̃orã, judíoare dutirã, too duirã niipetira Estebanrẽ bayirõ ññayira. Cūyã diarpõã cúã ññarĩ, ángeleya diarpõã tiirõbiro bauyíro.

7

Esteban wederigue

¹ Paiaré dutigũ Estebanrẽ sãñáyigu:

—¿Diamacũrã niĩ ãniã m̃urẽ wedesãre? jĩyigu.

² Esteban ỹnyigu:

—Yãa wedera, ỹnu pacũsũmũã, añurõ t̃oãdacu múã, ỹnu wederi. Cõamacũ añurõ asibatégu marĩ ñecũ Abrahamrẽ bauáyigu, Mesopotamiarũ cūũ niirĩ. Harãn macãrũ cūũ niigũ wãaadari sũguero, cūurẽ wedeseyigu.

³ “M̃nyã ditare, m̃nyã wederare cũjã, wãagũa. M̃nu wãari, m̃nu niãdari ditare ãñogũda”, jĩyigu.

⁴ “Teerẽ t̃ogũ, Abraham caldeoaya ditarũ niirĩgu Harãnrũ niigũ wáyigu. Toorũ cūũ pacũ diaweojõãyigu. Cūũ pacũ diaweori siro, Cõamacũ cūurẽ atiditã atitõ marĩ niirõrẽ atidutyigu.

⁵ Cūũ ãnopũ jearĩ, dita ticoriyigu ména. Ticoripacũ, “too síropũ m̃nye, m̃nu pãrãmerã niinũnuseraya dita niãdacu” jĩyigu. Cõamacũ teerẽ wederitore, Abraham põnamaníyigu ména.

⁶ Cõamacũ cūurẽ apeyẽ wedenemoyigu: “M̃nu pãrãmerã niinũnusera ãpẽrãyẽ ditarũ niãdadua ména. Dutiapenori basoca niãdadua. Cuatrocientos cũmarĩ cúãrẽ padeduti, ñañarõ tiãpeadua.

⁷ Cúãrẽ teero tiirĩ, ỹnu tiidita macãrãrẽ ñañarõ tiigũdacu. Ỹnu teero tiiarĩ siro, m̃nu pãrãmerã niinũnusera witiadua. Witi, atiditarũ jea, ỹnu dutirẽ tiãdadua”, jĩyigu Cõamacũ.

⁸ Cõamacũ Abrahamrẽ wedecũyigu: “Niipetira ãmũãrẽ cúã cõnerigu yapa macã caserõre widecõãña. Ate ỹnu jĩrẽre tiirã, múã ỹnumena niirẽre ãñõãdacu”, jĩyigu Cõamacũ. Teero tiigũ, Abraham cūũ macũ Isaare ocho búrecori cūũ bauári siro, cūũ cõnerigu yapa macã caserõre widecõãyigu. Isaacã teerora tiyigu cūũ macũ Jacorẽ. Jacob teerora tiyigu cūũ põna doce põnarĩ pacũsũmũã niãdarare.

9 Jacob pōna marī ñecūsūmuā cúa bai Joseré ñnatutira, Egiptopu wáarare dúayira. Cōāmacūpe cūmena niijāyigu,

10 niipetire cūarē ñañarō netōbóarere netōrī tiigúdu. Faraón Egipto dita macārā òpūmena wedeseri, Cōāmacū Joseré masiré ticoyigu. Cōāmacū Faraónrē usenirī tiyigu Joseména. Teero tiigú, Faraón cūarē cūū doca macū dutigá sōnecoyigu. Apeyeré, Faraón cūya wii maquē paderé dutigá cūūyigu.

11 "Too siro niipetiro Egiptopure, Canaanpucārē jubóare wáyiro. Teero tiirá, basocá teeditapu niirá bayiró ñañarō netōrā tiyíra. Marī ñecūsūmuācā yaaré buamasīriyira.

12 Jacob "Egiptopu yaaré dúare niijāyiro" jīrē quetire tuogú, cūū pōnarē, marī ñecūsūmuā niīadarare, "yaaré sārā wáaya" jīcoyigu. Cūū sicato ticocogu tiyígu.

13 Cúa nemo jeari, José "yuu muā bai niīā" jī wedeyigu cūū sōwūsūmuārē. Faraóncā "cúa José sōwūsūmuā niīawā" jīrī tuoyígu.

14 José, cūū sōwūsūmuāmena queti ticocoyigu cūū pacupure. "Marī pacu, niipetira maríya wederamena atiaro ānorú", jīcoyigu. Cūūya wederape "setenta y cinco" niyira.

15 Jacob "jáu" jī, Egiptopu wáajōāyigu. Toopú diayigu. Cūū pōna marī ñecūsūmuācā toopúra diayira.

16 Jacob diarigu òpūarē Siquempu néewayira. Toopú Abraham cūū Hamor pōnarē ūtātuti sārītutipu cūūyira.

17 'Abrahamrē Cōāmacū jīrigue jeaatiri, marī ñecūsūmuā pau basocáputiyira Egiptopu.

18 Cúa toopú niirā, āpī òpū sāāyigu. Cūū Josenígū tiiríguere masīriyigu.

19 Cūū marī ñecūsūmuārē jīdito, ñañarō tiápeyigu. Cúa pōna bauárare diaaro jīgū, cōādutyigu.

20 "Teeburecorira Moisés bauáyigu. Cūū Cōāmacū ññarī, añugúgā niyigu. Cūū pacusūmuā ññārā muipūrā cūāya wiipu cūarē masōmiyira.

21 Dee tii masiri, cūarē cōājāyira. Cōāari sirogā, Faraón macō cūarē ññabuayigo. ññabu, néema, coo macū tiiróbiro cūarē masōyigo.

22 Egipto macārā añurō masirāyere bueyira Moisére. Teero tiigú, cuiro maniró wedesegu, òpū tiiróbiro tiirécutigu niyigu.

23 'Moisés cuarenta cūmarī cuogú, cūūya wedera Israelya pōna macārārē ññadugagu, cúa putopu wáyayigu.

24 Toopú jeagu, sīcūrē Egipto macū páari ññayigu. Cūarē cāmeboságu, Egipto macūrē páasījāyigu.

25 Cūū basiropre wācūmiyigu: "Yūmenarā Cōāmacū yāa wederare dutia-penori basoca niirārē witiri tiigúdaqui. Cúa ateré masīcua", jī wācūmiyigu. Cúa cūū tiiróbiro wācūriyira.

26 Apebureco āpērā cūūya wedera puarā cāmerīquērā tiirī buajeáyigu. Cūarē cāmerīquēduri tiidugágu, "muā sīcūya wedera niīā. ¿Deero tiirā cāmerī ññarō tii?" jī wedemiyigu.

27 Āpīrē bayiró ññarō tiigúpe Moisére tuunecojāyigu. "Muu ūsarē dutigú mee niīā; ūsarē queti besegú mee niīā.

28 ¿Muu ññamca Egipto macūrē sīārīrobīrora yūre sīadugágu tii sūcā?" jī yūntutyigu.

29 Cūū teero jīrī tuogú, Moisés dutijōāyigu. Madián ditapu wāa, aperó macūpu tiiróbiro niī, puarā ūmuā pōnacutiyigu.

30 Moisés tiiditapure cuarenta cāmarī niiyigu. Sicabureco basocá manirō Sinai ütāgú putopu wáayigu. Toopú yucusati jūūrī ññayigu. Pecame jūūrípōna decopu ángele bauáyigu.

31 Moisés teeré ññagū, ññamanijōāyigu. “¿Deero tiiró tee wáamīto?” jīī, putogāsāñurō ññaquēnogū wáayigu. Cūū putogārpu jeari, Cōāmacū tiimé decopu cūūrē wedeseyigu.

32 “Yuu Cōāmacū niā. Muu ñecūsūmuā Abraham, Isaac, Jacob Ōpū niā”,* jīīyigu. Moisés ñapōpiyigu. Cuigu, ññadujāyigu.

33 Cūūrē wedesenemoyigu: “Muu yuu putora nucūā. Teero tiigú, muu sapature tuuwéya. Tuuwégu, yuure padeorére ññogúdacu.

34 Yáara basoca Egiptopu niirārē ññañarō tiíaperi ññāā. Cūā pūnisire tuoā. Cūārē netōñégūdu diiátawū. Teero tiigú, muurē Egiptopu ticocoguda”, jīīyigu Cōāmacū.

35 Moisére boorírira too sugueropu jīīyira: “Muu ūsārē dutigú mee niā; ūsārē queti besegú mee niā”. Cūā tee jīīpacari, Cōāmacūpe Moisére cūārē dutigūdu, netōñégūdu sōnecoyigu sáa. Cōāmacū ángelere jūūrísatipu teeré wederi tiiyigu.

36 Moisére cūārē néewitiwayigu. Cūūrā Cōāmacū sícūrā tiimasírere tiíñoyigu Egiptopure. Día Sōārímaa pairímaarucārē teerora tiíñoyigu. Cuarenta cāmarī basocá manirōpu cūā wáari, teerora tiíñorucujāyigu.

37 Cūūrā Israelya pōna macārārē wederigu niiwī: “Too síropu Cōāmacū profetare ticocogudaqui. Cūū maríya wedegu niigūdaqui. Yuu tiirōbiri tiigūdaqui”,† jīī jóarigu niiwī Moisés.

38 Moisés basocá manirōpu marī ñecūsūmuā neārī, cūāmena niiyigu. Sinai ütāgūpú ángele cūūrē wedeseyigu. Moisés Cōāmacū dutiré petihérese ñeeyigu, marírē ticogūdu.

39 Cūūrē marī ñecūsūmuā tuodugáryira. Cūūrē boohéra, Egiptopu cāmecoputuadugamiyira.

40 Teero tiirā, Aarónrē jīīyira: “Jōō niārigu marírē Egiptopu néeatirigu cūū bauhéro yoajōāā. ¿Deero wáayiri? Marī masírira. Teero tiirā, ūsā padeoádarare weebosaya. Cūūrē marī apasugueadacu. Cūā marī wáadarimarē ññōādacua”, jīīyira.

41 Teeburecorire sícū wecu wīmagū tiirōbiri baugú weeyira. Bosebureco tií, ecaráre sīā, sóeditoyira cūā weearigure tiipéora.

42 Cūā teero tiirī ññagū, Cōāmacū cūā booró tiíaro jīīgū, cūāmena niārigu cōājōāyigu. Cūā booró muipūrārē, ññocōārē padeoyira. Teeré profetas jóarira niiwā:

Cōāmacū cūārē jīīyigu:

Múā Israelya pōna macārā,

basocá manirōpure cuarenta cāmarī niirā,

ecaráre sīā sóeditoriwū, yuure padeorá.

43 Āpī Moloc queorére padeorá, suti caserimena tiirī wiire apacāmesāwū.

Āpī Refán ññocōāwū múā weerigucārē padeorá, teerora tiiwū.

Āniārē múā basirora weewū, padeoádarā.

Teero tiigú, múārē ñee, néewadutiguda Babilonia berupu, jīīyigu Cōāmacū,‡ jīī jóarira niiwā.

* 7:32 Éxodo 3.6. † 7:37 Deuteronomio 8.15,18. ‡ 7:43 Amós 5.25-27.

44 Esteban wedenemoyigu:

—Marí ñecūsūmuā basocá manirõpũ Cõāmacū basocámena niirí wiire c̃uoyira. Tĩwiiré Cõāmacū Moisére cūũ ñ̃foriborora tĩdutiyigu.

45 Marí ñecūsūmuā nĩñnuseraya wii p̃tuáyi. Josuémena néeatiyira tĩwiiré. Cūā atiditá ñeerā atiri, Cõāmacū atiditá macārārē ācūcoyigu. Cūā w̃aweorep̃ure nĩyira. Yoari tĩwií ānopú nĩyiro, téé David cūũ õp̃ũ s̃āari sirop̃ũ.

46 David Cõāmacū ãñurõ tiirére b̃uagú j̃ĩiyigu: “M̃ũũ ỹũũ ñecū Jacob padeorig̃uaya wiire m̃ũũ nĩādari wiire tĩbosádugaga”, j̃ĩimiyigu.

47 Cūũ tĩbosádugapacari, cūũ macū Salomõp̃ũ tĩwiiré tĩbosáyigu.

48 Cõāmacū ãm̃ũãsep̃ũ nĩgú basocá tiiré wiserip̃ũ niirii. Profeta teeré jóarigu nĩwií:

49 Ỹũũ boorí, ãm̃ũãse ỹũũ d̃uirip̃rõ tiirõbiro nĩādacu; atiditapú yéé d̃upori yeerisãg̃udacu.

Teero tiirá, yáa wii nĩādari wiire tĩmas̃ria máã.

Ỹũũ yeerisãādarõ tĩmas̃ria.

50 Ỹũũ ate nĩpetirere tĩwú, j̃ĩiyigu Cõāmacū, §
j̃ĩ jóarigu nĩwií.

51 Esteban cūārē j̃ĩnemoyigu:

—Múã Cõāmacū dutirére netõnucãnetõjõãã. Cūūrē mas̃hērã tiirõbiro cūũ wederére t̃uodugária. Espiritu Santo dutirére tĩdugária. Múã ñecūsūmuā tiir̃robirora tĩjãã.

52 Múã ñecūsūmuā nĩpetira profetare ñañarõ netõrĩ tĩyira. Marĩrē netõnég̃ũdũ atidarere wedes̃uguerirare s̃iãj̃ayira. Cūã wedes̃uguerigu ãñugú jeari, múã cūūrē j̃ĩditoremena wedesã, siãdut̃rira nĩiã.

53 Múãrē Cõāmacū ángleamena cūũ dutirére cūũyigu. Teeré cūũnorira nĩpacara, múã netõnucãnetõjõãã, j̃ĩiyigu Esteban.

Estebanrē ãtãperimena déesãrigue

54 Cūũ tee j̃ĩrĩ t̃uorá, cūãpe bayirõ cúayira. Cūã cúare ñ̃norã, upire bacadiyõyira.

55 Estebanpe Espiritu Santo cūũmena niirĩ, ãm̃ũãsep̃ũ ĩñamũõco, Cõāmacū ãñurõ asibatérese ĩñayigu. Cõāmacū diamacápe Jesús nucũrĩ ĩñayigu.

56 Cūũ cūārē ĩñagũ, j̃ĩiyigu:

—Jãã, ãm̃ũãse p̃ãõrĩ ĩñãã; Cõāmacū diamacápe nĩpetira s̃õwũ nucũrĩ ĩñãã ỹũũ, j̃ĩiyigu.

57-58 Cūũ tee j̃ĩrĩ t̃uorá, bayirõ acaribí, t̃uodugáhera cūãye cãnopéri paabiáyira. Cūũ p̃uto s̃icãrõména cut̃ujeá, cūūrē ñee, tĩmacã wesap̃ũ cõãj̃ayira. Cūãye suti sotoá s̃añarere tuuwé, ticoyira s̃icũ mam̃urē cotedutira. Cūũ wãmec̃tiyigu Saulo. Ticotoa, Estebanrē ãtãperimena déesãyira.

59 Cūã dées̃iãrã tiirí, cūũpe Cõāmacūrē s̃ãiyigu:

—Jesús ỹũũ õp̃ũ, ỹũũ yeerip̃ũnarē ñeeña, j̃ĩiyigu.

60 Ñicãcoberimena jeacũm̃ujea, bayirõ acaribiremena j̃ĩiyigu s̃icã:

—Õp̃ũ, acabõya ãniãrē ate cūã ñañaré tiirére, j̃ĩiyigu. Tee j̃ĩtoa, diajõãyigu s̃áa.

8

Saulo Jesuré padeorãre ñañarõ tiirigue

1 Saulo Estebanrê sîârî ññagû, “ãñuã” jîiyigu.

Tiiburecora Jerusalénpure Jesuré padeoráre ñañarõ netõrî tiinucâyira. Niipetira Judea ditapn, Samaria ditapn dutibatéjõâyira. Jesús beserira dícu wáariyira.

2 Æpērã ãmua Cõamacūrê quioníremena padeorá Estebanrê yaayíra. Cãūrê yaa, bayiró boorituayira.

3 Saulope Jesuré padeoráre nemorõ ñañarõ tiinetõnucâyigu. Cããye wisericõrõ sãawa, ãmuaãrê, numiãrê ñee, néewa, biadupóyigu peresuwiipn.

Felipe Samaria macãrãrê buerigue

4 Dutibatéwarira cãã wáaro Jesuyé quietire wedewayira.

5 Felipe Samaria dita niiri macãpn wáayigu. Toopú jea, “Jesús Cõamacũ beserigu niir” jîirere wedeyigu.

6-7 Cõamacũ sîcũrã tiimasrere tiieñoyigu. Wãtîã pañ basocãpure sããirare witidutiya. Witiatira, bayiró acaribíyira. Pañ wáamasihãrãrê, opayuriri wáarare netõnéyigu. Cũũ teero tiirî ññarã, niipetira cũũ wederere ãñurõ tuonunãseyira.

8 Tiimacãpure bayiró useniya.

Simón yáí tiirõbiri niigũ

9 Toopãre sîcũ basocũ yáí tiirõbiri niigũ niiyigu. Cũũ wãmecũtiyigu Simón. Cũũ tiirémene Samaria dita macãrãrê ucuanére tiiyigu. Cããrê “aputí macũ niir” jîi wãcũrî tiiyigu.

10 Æputí macãrã, bári niirã niipetira cũũ jîirere ãñurõ tuonunãseyira. “Ãni Cõamacũ tutuare cuogũ niiqui”, jîimiyira.

11 Yoari pee tiieñoremena cããrê ucuanére tiieñoyigu. Teero tiirã, cãūrê tuonunãsemyira.

12 Felipe jea, Cõamacũ dutiré basocãpure niãdare jeariguere bueyigu. “Jesús Cõamacũ beserigu basocãre netõnégũ niir” jîirere bueyigu too macãrãrê. Æmua, numiã Jesuyé maquērê tuo, padeotóã, wãmeõtidutiya.

13 Simón “yuncã Jesuré padeoã” jîi, wãmeõtiduti, Felipe wáaro cãūrê nuñuyigu. Felipe Cõamacũ sîcũrã tiimasrere tiieñojãgũ tiiyigu. Simón teerê ññagũ, ññamanijõâyigu.

14 Jesús beserira Jerusalénpn niirã “Samaria dita macãrã Cõamacũyere ãñurõ padeoãyira” jîirê quietire tuo yira. Teero tiirã, Pedro, Juanrê ticocoyira toopãre.

15 Cãã toopú jea, cããrê Cõamacūrê sãibosáyira, cããpure Espiritu Santo niigũ jeaaro jîirã.

16 Cããmena Espiritu Santo niiriyigu ména. Jesús wãmemena dícu wãmeõtinorira niiyira.

17 Cããrê ñaapeóri, Espiritu Santo cããpure niigũ jeayigu.

18 Simón teerê ññagũ, Jesús beserirare niyeru ticomiyigu.

19 –Ate tiimasrere ticoya yuncãrê, yun ñaapeorare Espiritu Santo cããpure niigũ jeari, jîimiyigu.

20 Pedro cããrê jîiyigu:

–Mun Cõamacũ tutuare ticorere “niyerumena sãigũda” jîi wãcũmiãjîyu. Munmenarã tee niyeru pecamepn jũütêrjããrõ.

21 Cõamacũ ññarî, mun diamacũ wãcũria. Ate usã tiirere tiimasria mun.

22-23 Yũũ ññarĩ, mũũ ññatutire, mũũ ññarẽ tiirĩpore niinetõjõãã mũũrẽ. Teero tiigú, mũũ ññarẽ wãcũrere wãcũpati, wasoyá. Cõãmacũrẽ acabõre sãñã. Apetó tiigú, mũũ ññarõ wãcũrere acabõboqui, jĩyigu Pedro.

24 Simón jĩyigu:

—Tee mũã jĩñarigue yũure wáarijããrõ jĩrã, mũã yũure Cõãmacũrẽ sãĩbosáya, jĩyigu.

25 Too síro Jesús beserira Jesús tiirĩguere cũũ bueriguere wedeyira. Teerẽ wedetõa, Samaria dita niirẽ macãrĩ macãrãrẽ Jesuyé ãñurẽ quetire wedepũtũayira, Jerusalénũ pũtũara.

Felipe Etiopía macãrẽ wederigue

26 Felipere sícũ ángele bauá, wedeyigu:

—Jerusalén niwarima Gaza macã búarimaru wáaya. Tiimá basocá manirõrũ niwacu, jĩyigu.

27 Felipe tiimaru búayigu. Toopá wáagu, sícũ Etiopía dita macãrẽ buajeáyigu. Tiidita õpõ doca macã niipetire cooye niyerure coterí basocũ niyigu. Jerusalénũ Cõãmacũrẽ padeogú jearigu

28 coepũtũagu tiyigu. Cũũyawũ tũnuríwũ caballoa wéeriwũ sãñawayigu. Profeta Isaías jóariguere buegũ tiyigu.

29 Espiritu Santo Felipere: —Íiwurẽ quẽmũ, tiiwá pũtogã wáaya, jĩyigu.

30 Felipe tiiwá pũtogãrũ cutũjeágu, Isaías jóariguere bueri tũoyigu. Teerẽ tuogú: —¿Mũũ buerere tuogári? jĩ sãñáyigu.

31 Cũũpe cũũrẽ yũuyigu:

—Tũoríga. Yũure wedegú manĩ. Jãmũ, mũãsãña; yũũ pũto sãñagũ atiya, jĩyigu.

Cũũ mũãsáyigu.

32 Cõãmacũye queti jóaripũ maquẽ cũũ bueariguere ate niyiro:

Oveja cũã sãĩgũdure ñeewaro tiirõbiri basocãre ñeewayira.

Oveja wĩmagũrẽ põare cũã súari cũũ ditamanirõbirona basocãcã ditamaníyigu.

33 Cũũrẽ buijáyira. Cũũ ññarẽ tiirĩpacari, cũũrẽ wionécori booríyira.

Cũã ññarõ tiirĩguere deero wedemasĩña manĩã.

Atiditapá cũũ niirẽ petirí tiyíra,*

jĩ jóariguere bueyigu. Aterẽ buegũ tiyígu Etiopía macã.

34 Etiopía macã teerẽ buetoanũcõ, Felipere sãñáyigu:

—¿Isaías cũũ jĩgũ noã niigari? ¿Cũũ basiropo o ãpĩ niigari? jĩ sãñáyigu.

35 Felipe cũã bueariguere wedesugue, niipetire Jesuyé quetire wedeyigu.

36 Maarũ wáara, oco niirõrũ jeyira. Etiopía macã jĩyigu:

—Íñaña. Jõõ oco niã. ¿Mũũ yũure wãmeõtiri, ñeenó cãmotãbogari? jĩyigu.

37 —Mũũ Jesucristore ãñurõ padeorí, cãmotãre manicú, jĩyigu Felipe.

—Yũũ Jesurẽ padeóa. Cũũrã Cõãmacũ beserigu niĩ, jĩyigu Etiopía macã.

38 Caballoa wéeriwũ waatũgure pũtũánũcãdutyigu. Tiiwurẽ pũtũánũcõtoa, cũã pũarã diinũcã, oco niirõrũ búã, wabawía, Felipe cũũrẽ wãmeõtiyigu.

39 Cũã wabapãrĩ, Espiritu Santo Felipere aperopá néecocũtũayigu. Teero tiigú, Etiopía macã Felipere ññanemoriyigu. Ušeniremena cũũ wáarimaru wáayigu sãã.

* 8:33 Isaías 53.7-8.

⁴⁰ Felipepe aperopú bauágu, “Azotopu niia” jii ñamasiyigu. Tiimacārē netōwá, macārīcōrō Jesuyé ññurē quetire wedewarucu, Cesarea macāpu wedejeayigu.

9

Saulo Jesuré padeonacārigue (Hch 22.6-16; 26.12-18)

¹ Saulope Jesuré padeoráre ññatutigu, cūārē sīājāgūda jīīgū, paiaré dutigūre ññagū wáayigu.

² Cūārē sāiyigu:

—Yuu Damascopu wáagu tiia. Dutirépūrīrē jóabosaya yuure. Teepūrīrē judíoa neārē wiseri macārā dutirápure wiyagúdu tiia. Mama bueré padeorá umāñ, numiārē ñeegūda. Cūārē néeatiguda ñno Jerusalénpu peresu tiigúdu, jīiyigu.

³ Too síro teepūrīmena Damascopu wájōāyigu. Toopú jeagudu tiiri, wācūña manirō umāñsepu cūu putō bóediatiyiro.

⁴ Teero wáari, ñaacūmu, sīcū cūārē wedeseri tuoiyigu:

—Saulo, ¿deero tiigú yuure ñañarō tiinunúsei? jīiyigu.

⁵ —¿Noā nií mūu? jīiyigu Saulo.

—Yuu Jesús, mūu ñañarō tiinunúsegura niia. Mūu basirope ñañarō tiigú tiia, yuure teero tiigú, jīiyigu.

⁶ Saulo cui, ñapōrigu, jīiyigu:

—Ōpū, ¿deero yuu tiiri boogári?

Jesús cūārē jīiyigu.*

—Wūmunucāña. Iimacāpu wáaya. Toopú sīcū wedegudaqui mūu tiíadarere, jīiyigu.

⁷ Saulomena wáarira wedesere tuorá, wedesemasīrijōāyira. Teeré tuopacára, wedesegure ññariyira.

⁸ Saulo wūmunucā, cūu capearire ññapōmiyigu. Baunóriyigu. Cūā cūuya wāmorē ñee, Damascopu tūāwáyira.

⁹ Itiábureco ññari, yaari, sīniriyigu.

¹⁰ Damascopure sīcū Jesuré padeogú niiyigu. Cūu wāmecutiyyigu Ananías. Cūu cānirípacari, quēērōpu tiiróbiro Jesús cūārē wedeseyigu:

—Ananías, jīiyigu.

—¿Deero jīi, yuu Ōpū? jīi yuuyigu.

¹¹ Jesús cūārē jīiyigu:

—Diamacú niwarimarpu wáaya. Toopú Judaya wiipu Tarso macūrē sīññāña. Cūu wāmecutii Saulo. Cūu yuure sāīgú tiíi.

¹² Cūu quēēgū tiiróbiro ate ññāwī: Sīcū Ananías wāmecutigu cūu putopu sāāati, cūārē ñaapeó tiíawī, ññāārō jīīgū, jīiyigu.

¹³ Ananías jīiyigu:

—Ōpū, pañ basocá queti wedeawā. Cūu Jerusalénpu niigū, mūuārē padeoráre ñañarō tiigú tiíayigu.

¹⁴ Año macārācārē mūuārē padeoráre ñeegū jeaayigu. Paiaré dutirá dutirigue cuoáyigu, jīiyigu Ananías.

¹⁵ Jesús cūārē jīiyigu:

* 9:6 Versículo 5 yuaparu, versículo 6 tiinucārōpu aperū ññapūpu bauricu; aperūpá baucú.

—Wáagua. Yuu cūūrē yéé quetire wedegudure besetoawu. Cūū niipetire dita macārārē, cūā ōpārārē, Israelya pōna macārārē wedewarucugu wáagudaqui.

16 “Jesuré padeóa” cūū jīrēmena cūū bayirō ñañarō netōādarere yuu basiro cūūrē masīrī tīgúda, jīiyigu.

17 Cūū teero jīāri siro, Ananías toopú wáa, tiiwiipú sãāwa, Saulore ñaapeó, jīiyigu:

—Yáa wedegu, marī Ōpū Jesús, mūū maapu atiri bauárigu, yūre ticocoawī, mūūrē “ĩñaārō sūcā” jīigū. “Espíritu Santo mūūmena niārō”, jīicoawī, jīiyigu.

18 Máata cūū capearipu wai nutārī tiiróbiro bauré tusaarigue ñaacodiayiro. Āñurō ññayigu sūcā. Īña, wūmūnucā, wāmeōtinoyigu.

19 Too siro yaa, tutuajōāyigu sūcā.

Saulo Damascopu buerigue

Jesuré padeorá Damascopu niirāmena yoasāñurī putuáyigu.

20 Máata judíoa neārē wiseripu “Jesús Cōāmacū macū niī” jīrēre weneducāyigu.

21 Niipetira cūū wederi t̄orá, t̄omanjōāyira.

—Āni Jerusalénpu niigū, Jesuré padeoráre ñañarō tiirígura niīrā. Ānopúcārē Jesuré padeoráre ñeegū atigu tiimíayigu, Jerusalénpu cūārē néewa, pairé dutirápure ticogudu, jīiyira.

22 Saulope cūū wederécōrō jōōpemenā nemorō wedemūānucāyigu. Wācūtutuaremena “Jesús diamacārā Cōāmacū beserigu niī” jī ēñopetjāyigu. Atemēna Damasco macārā judíoare jīwisiojārucuyigu.

Damasco macārā Saulore sīādugámirigue

23 Yoari siro, judíoa neā, Saulore sīādutiadarere wedeseyira.

24 Cūūpe cūūrē sīāādare quetire t̄ojāyigu. Cūā bárecori, ñamirī, tiimacā witiwarepu cotemiya, cūūrē sīāādara.

25 Teero tiirā, ñamirū Saulo buerá cūūrē “dutiwáya” jī, pairī piimena cūūrē sãā, tiimacā sãñirō macā sopegāpu duunūsediocoyira.

Saulo Jerusalénpu coepūtáarigue

26 Cūū Jerusalénpu jeagu, āpērā Jesuré padeorámēna niidugamiyigu. Niipetira “cūū Jesuré padeogū mee niī” jī, cuiyira.

27 Cūā cuipacari, Bernabé cūūrē tiiapugu, Jesús beserira putopu néewayigu. Toopú jea, Saulo maapu Jesuré ññariguere, cūū cūūmena wedeseriguere, cūū Damascopu Jesuyé quetire wācūtutuaremena wederiguere wedeyigu.

28 Bernabé wederipu, Saulo cūūmena niinucāyigu. Jerusalénpucārē wācūtutuaremena Jesuyé quetire wedeyigu.

29 Āpērā judíoa griegoaye wedeseramēna cãmerī sãññá, wedeseyigu. Cūūpe cūūrē sīādugápacara, deero tii sīāmasĩriyira.

30 Cūā teero tiidugári ññarā, āpērā Jesuré padeorá cūūrē néebuayira Cesarepu. Toopúmena cūūrē Tarsopu ticocoyira sáa.

Jesuré padeorá yeerisārigue

31 Teeburecorimēna Jesuré padeorá yeerisāyira. Jōōpemenā niipetira Judea, Galilea, Samaria macārā nemorō wācūtutua, padeonemóyira. Jesús dutirēre quioníremēna tiirucujāyira. Espíritu Santo tiiapuremena pañ āpērā Jesuré padeohéra niirira padeonucāyira.

Pedro Enearē netōnérigue

³² Pedro niipetire macãrĩpũre ññanetõgũ, Jesuré padeorá Lida macãpũ niirãrẽ ññagũ jeayigu.

³³ Тоорú sícũ buajeáyigu. Ocho cũmarĩ netõyĩro cũũ wáamasĩhẽgũ pesaró. Cũũ wãmecutiýigu Eneas.

³⁴ Pedro cũũrẽ jĩyigu:

—Eneas, Jesucristo mũũrẽ netõnéi. Wũmũnũcãña. Mũũ cõãrõrẽ ññanoña, jĩyigu.

Cũũ teero jĩĩrĩã, máata Eneas wũmũnũcãyigu.

³⁵ Niipetira Lida, Sarón macãrĩ macãrã cũũrẽ ññarã, cũãcã Jesuré padeonũcãyira.

Dorcas masãrigue

³⁶ Jope wãmecutiri macãpũ sícõ numiõ Jesuré padeogó niyigo. Coo wãmecutiýigo Tabita. Griegoayemena coo wãme Dorcas niyiro.† Coo ãñurõ tiirucújãyigo. Bõaneõrãrẽ ãñurõ tiáapuyigo.

³⁷ Teebũrecorire diarecuti, diajõãyigo. Coo diaari siro, cãã tiirucúrobirora cooya õpũũrẽ coseyira. Cosetõanacõ, sicutatia ãmũãrõ macã tatiapũ péoyira.

³⁸ Jope Lida pũtogã niicu. Teero tiirã, Jope macãrã Jesuré padeorã “Pedro Lidapũ niĩãyigu” jĩĩrĩ tũorã, ãmũã pũarãrẽ “Pedro boyero atiaro” jĩĩ duticoyira.

³⁹ Cũã Lidapũ jeari, máata Pedro cũãmena wáayigu. Тоорú jeari, coo diaarigo pesarĩ tatiapũ cũũrẽ néemũãwayira. Tiitatiapũ wapewia numiã Pedro wesa neãnũcãyira. Cũã utirara, docasãñare, apreyé suti sotoã sãñaré coo catigo cũũrẽ jeebosáriguere ãñoýira.

⁴⁰ Pedro niipetirare witiwadutiýigu. Cũã witiwaari siro, ñicãcoberimena jeacũmu, Cõãmacũrẽ sãiyigu. Sãitõa, cãmenũcã, diaarigore jĩyigu:

—Tabita, wũmũnũcãña.

Cũũ teero jĩĩrĩã, coo capearire ññarõ, Pedrorẽ ññagõrã, jeaconuãyigo.

⁴¹ Cooya wãmopũ ñee, coore wéemũõnũcõyigu. Wapewia numiãrẽ, ãpẽrã Jesuré padeorãmena sããatiduti, catigópũ wiyayigu.

⁴² Niipetiro Joperpũ tũosesájõyira. Teero tiirã, rapũ Jesuré padeonũcãyira.

⁴³ Pedro Joperpũre peebũrecori Simón wáicũra caserĩ quẽnogũya wiipũ putuáyigu.

10

Cornelio Pedrorẽ atidutirigue

¹ Cesareapũ sícũ cien surara dutigũ niyigu. Cũũ wãmecutiýigu Cornelio. Tii põna macãrã surara wãmecutiýira Italiano.

² Cornelio ãñuniyigu. Cũũya wii macãrã niipetira Cõãmacũrẽ quioniremena ñña, padeorã niyira. Cornelio judioa bõaneõrãrẽ niyeru ticorucuyigu. Cõãmacũrẽ sãirucújãyigu.

³ Sicabũreco ñamica tres niirĩ, cãnirípacũ, quẽẽgũ tiiróbiro ññayigu. Ángele cũũ puto sããjeari ãñurõ ññajãyigu.

—Cornelio, jĩyigu.

⁴ Cornelio bayiró cuiremena ññayigu cũũrẽ.

—¿Deero jĩĩ? jĩĩ yũuyigu.

Ángele cũũrẽ jĩyigu:

† 9:36 Dorcas griegoayemena “Ñama” jĩĩdugaro tiicũ.

—Cōāmacū m̄m̄ sãĩrucũrere “jáu” jĩãwĩ. M̄m̄ bóaneõrãrẽ niyeru ticorécãrẽ useniremena ññaãwĩ.

⁵ Jope wãmecutiri macãp̄m̄ m̄m̄ ãm̄uãrẽ ticocoya. Simón Pedro wãmecutigure atidutiya.

⁶ Cũũ wáicura caseri quẽnogúya wiip̄m̄ niiqui. Cũũcã wãmecutii Simón. Cũũya wii pairímaa wesap̄m̄ niãã, jĩiyigu.

⁷ Ángele cũũrẽ wedetoya, wáajõãiyigu. Cũũ wáaari siro, Cornelio cũũya wii padecotera p̄harãrẽ, sĩcũ surara cũũrẽ ãñurõ tiãpugure atidutiya. Suraracã Cōāmacũrẽ padeogúra niiyigu.

⁸ Niipetire cũãrẽ wedetoya, Joperp̄m̄ ticocoyigu.

⁹ Apebãreco coeritõ niirĩ, cũã Joperp̄m̄ jeadaara tiyira. Pedro cũũ niirĩ wii sotoap̄m̄ Cōāmacũrẽ sãĩgũ muãwayigu.

¹⁰ J̄abóanucãgũ, yaadugayigu. Tiwii macãrã cũã yaaré doarĩ, cãnirĩpacu, quẽẽgũ tiirõbiri ññayigu.

¹¹ Ëmuãse pãõrĩ ññayigu. Toopũ sicarõ sutirõbiri baurĩ caseroca ditap̄m̄ diiãtiyiro. Bapari wesari siarĩro niiyiro.

¹² Tiicasero popeap̄m̄re niipetiracõrõ wáicura páira, yerap̄m̄ wéera, w̄m̄rã sãñayira.

¹³ Sĩcũ cũũrẽ wedeseri tuoyigu:

—Jãã, Pedro, ãniãrẽ sãiyáya, jĩiyigu.

¹⁴ Pedrope cũũrẽ ȳm̄yigu:

—Yaaria, ȳm̄ Òpũ. Ññaãrã ãsã judíoa yaaya manirãno niíya. Ȳm̄ ãniãnorẽ yaahegu niitu, jĩiyigu.

¹⁵ Wedeseri tuonemóyigu:

—Cōāmacũ cũũ “ãñurã niíya” jĩĩrãrẽ m̄m̄pe “ññaãrã, yaaya manirãno niíya” jĩĩrijãña, jĩiyigu.

¹⁶ Ìĩĩrĩ wedeseari siro, máata tiicasero ãm̄uãsep̄m̄ muãjõãyiro sũcã.

¹⁷ Pedro bayirõ wãcũrecutiya. “¿Deero jĩĩdugaro tiigári tee ȳm̄ quẽẽgũ tiirõbiri ññaãrigue?” jĩĩ wãcũyigu. Teerẽ cũũ wãcũgũ tiirĩ, Cornelio ticocoarira jeayira. “Simónya wii ¿noopũ nií?” jĩĩ sãĩñãari siro, cũũya wiip̄m̄ jeayira.

¹⁸ Jea, bayirõ busurõmena sãĩñayira:

—¿Simón Pedro wãmecutigu atiwirẽ nií? jĩiyira.

¹⁹ Pedro cũũ ññaãriguere wãcũgũ tiirĩ, Espiritu Santo cũũrẽ jĩiyigu:

—Ìtĩãrã ãmuã m̄m̄rẽ ãmaãrã tiíya.

²⁰ Boyero diiwágua. Cũãmena wáagua. “Cũã judíoa mee niíya; ȳm̄ cũãmena wáari, ññañibocu”, jĩĩ wãcũrijãña. Ȳm̄ cũãrẽ ticocoawũ, jĩiyigu.

²¹ Pedro diiwá: —Ȳm̄ niã múã ãmaãgũ. ¿Deero tiirõnomena atiarĩ múã? jĩiyigu.

²² Cũã ȳm̄yira:

—Sĩcũ cien surara dutigũ Cornelio wãmecutigu ticocoawĩ. Cũũ basocũ ãñugũ, Cōāmacũrẽ quioníremena ññagũ nií. Cũũrẽ niipetira judíoa “ãñunĩ” jĩĩya. Sĩcũ ángele cũũrẽ bauá, cũũya wiip̄m̄ m̄m̄rẽ atiarõ jĩiyigu, m̄m̄ wederere tuóaro jĩĩgũ, jĩiyira.

²³ Cũã jĩĩãriguere tuogũ, Pedro cũãrẽ sããatiduti, cũũ niirĩ wiip̄m̄ cãnidutiya.

Apebãreco cũãmena wáajõãiyigu. ãpẽrã tiimacã Jope macãrã Jesuré padeorã cũũrẽ bapacutiwayira.

24 Apebárecope jeayira Cesareapure. Corneliope cūya wederare, cū menamacārārē néo, yueyigu.

25 Pedro toopú jeari, Cornelio cūārē bocagu witiwayigu. Toopú quoníremena cūārē padeogá, ñicācoberimena jeacūmumiyigu.

26 Pedro cūārē wéemudo: —Nucūña; yucā basocá niia, jīyigu.

27 Pedro cūmena wedeapugu sãawayigu. Toopú sãajeagu, pa basocá neãarirare buajeáyigu.

28 Cūārē jīyigu:

—Ûsã judíoare dutirére múã ãñurõ masīcu. Múã judíoa niñhēraye wiseripure naĩrõ sããwadutiria. Múārē naĩrõ bapacutidutiria. Teero niipacari, yure Cõamacū apegõná macārārē “ñañarã niīya” jīdutiariawī.

29 Teero tiigú, ãniã yure “jãmũ” jīrī, atiwã. “Wáaria”, jīriawũ. Yure masīdagaga; múã ¿deero tiádara yure atidutiari? jī sãñáyigu.

30 Cornelio cūārē yuyigu:

—Mecūãmena bapari burecori netõã, ate wáari siro: Yure ati horanorã atiwī yáa wiipũ beti, Cõamacūrē sãigú tiáwũ. Wacūña manirõ sīcũ ãmũ suti asiyáre sãñarigu bauáawī yure patorũ.

31 Cū yure jīãwī: “Cornelio, Cõamacū mure sãirére tuoáwī. Mure bóaneõrãre niyeru ticorécãre useniremena ññaãwī.

32 Teero tiigú, Joperũ mure ãmũārē ticocoya. Simón Pedro wãmecutiguere atidutiya. Cū wáicura caseri quēnogúya wiipũ niiqui. Cūcã wãmecutii Simón. Cūya wii pairímaa wesapũ niia”, jī wedeawī yure.

33 Teero tiigú, máata atidutigu ticocoawũ. Mure ãñurõ tiigú atiyu. Marī niipetira Cõamacū ññacoropũ niia. Niipetire mure Cõamacū wededutiariquere wedeya. Tuoáara tia, jīyigu.

Pedro Cornelioya wiipũ wederigüe

34 Pedro wedeyigu:

—Yure mecūtīgã tuomasã: Cõamacū niipetirare sīcãrĩbíro ññaqui.

35 Niipetire põnarī macārã cūārē quoníremena ññarãrē, cū booré tiirãre bocaqui.

36 Múã masīcu: Cõamacū Israelya põna macārãrē cūye quetire ticocorigu niwī, Jesucristomena ãñurõ niirecutirere buáaro jīgũ. Jesucristo niipetira Òpũ niī.

37 Niipetiropũ ãsã judíoa niirī ditapũ wáariguere tuojoyu múãcã. Teeré tiñucãwũ Galileapũ, Juan basocãre “wãmeõtidutiya” jīãri siro.

38 Cõamacū Jesús Nazaret macã macūrē tutuare ticorigu niwī. Espiritu Santo cūmena niirī tiirigu niwī. Jesús cū noo wáaro ãñuré tiiwáwi. Niipetira wãtī ññarõ tiirirare netõnéwī. Teeré tiwī, Cõamacū cūmena niirī.

39 Ûsã judíoa niirī ditapure, Jerusalénpure cū tiiriguere ãsã ññapetijãwũ. Cūrēna ãpērã curusapũ páabiatu sãadutiwa.

40 Cõamacūpe itábureco siro cūārē masõrigu niwī. Masõãri siro, ãsã patorũ cūārē bauánemorī tiirigu niwī.

41 Basocã niipetirare bauáriwi. Ûsãrē bauáwi. Ûsãrē tíatorũ Cõamacū beserigu niwī, Jesús tiádarere ññapetijãrõ jīgũ. Cūārē masõãri siro, ãsã cūmena yaa, sñi tiwá.

42 Ûsãrē cūye quetire wededutiwi. “Basocã catirãre, diarirare wapa tiigúare cūirigu niwī Cõamacū Jesuré” jīrēre wededutiwi ãsãrē.

43 Cōāmacū niipetira Jesuré padeoráre cūūmena cūā ñañaré tiirére acabógudaqui. Teeré jóarira niiwā niipetira profetas, jīiyigu.

Judíoa niihērārē Espíritu Santo diijeárigue

44 Pedro teero jīirīrā, Espíritu Santo diijeáyigu Pedro wederére tuorápure.

45-46 Teero tiirá, cūā āpērāyémena wedesenucāyira masīripacara. Cōāmacūrē “aññuniā mññ” jīī, usenire ticoyira. Judíoa Pedrore bapacutiatirira teeré tuorá, tuomanijōāyira.

—¡Acuéi! Judíoa niihērāpucārē Cōāmacū Espíritu Santore niigū jeari tiii, jīiyira.

47 Pedro jīiyigu:

—Cōāmacū Espíritu Santore ticoi aññicārē marī judíoaere tiiróbirora. Teero tiirá, “wāmeōtirijāña” jīī cāmotámasīria, jīiyigu.

48 Teero tiigú, cūārē Jesucristo wāmemena wāmeōtidutiyyigu. Too síro cūā cūārē jīiyira:

—Ānopú putuácūmuña ména síquē burecori ūsāmena, jīiyira.

Teero tiigú, cūāmena putuáyigu.

11

Pedro Jerusalénru Jesuré padeoráre wederigue

1 Jesús beserira, Jesuré padeorá Judearu niirā atequetí tuoyíra: “Judíoa niihērā Cōāmacūye quietire booáyira” jīirére tuoyíra.

2 Teero tiirá, Pedro Jerusalénru putuajeari, judíoa Jesuré padeorá síquērā cūārē sññáyira:

3—Mññ judíoa niihērāya wiiru sññawayiro. Cūāmena yaayiro, jīiyira.

4 Pedro cūārē toopú wáariguere aññurō wedemuānucāyigu cūārē:

5—Yññ Joperu niigū, súbusegu tiiwú. Yññ cāniripacu, quēēgū tiiróbiro iññawū. Ūmuāsepu sicaró sutiróbiro baurí caseroca yññ putopu diiātiwu. Too bapari wesari siaríro niiwā.

6 Yññ tiicasero peoparu niirére iña, “¿ññeenó nií?” jīī wācūgū, iññaquēnowū. Niipetira wáicura páira, macānucū macārā, yeparu wéera, wññrá sññawū.

7 Yññ teeré iññarī, sícū yññre wedeseri tuowú: “Jāā, Pedro, aññiārē sññáyaya”, jīiwī.

8 Yññre cūārē yññwu: “Yaaria, yññ Ōrū. Ñañarā ūsā judíoa yaaya manirāno niíya. Yññ aññanorē yaahegu niitu”, jīiwū.

9 Ūmuāsepu wedesegu yññre jīīnemowī: “Cōāmacū cūū ‘aññurā niíya’ jīirārē mññre ‘ñañarā, yaaya manirāno niíya’ jīirijāña”, jīiwī.

10 Iññarī wedeseari siro, niipetiremena ūmuāsepu mññjōāwū.

11 Teero wáarira, iññarā ūmuā Cesarea macārā yññ puto ticocoarira jearira niiwā yññ niirí wiipure.

12 Espíritu Santo yññre cūāmena wáadutiwi. “ ‘Cūā judíoa mee niíya; yññ cūāmena wáari, ñañanibocu’, jīī wācūrijāña”, jīiwī. Āññā seis Jesuré padeorá yññmena jeawa. Ūsā toopú jea, yññre boocóriguya wiiru sññjearu.

13 Ūsā toopú sññjeari, tiiwī macū ūsārē wedewi: “Sícu ángele yáa wiiru nucūrī iññawū. Cūū yññre jīiwī: ‘Joperu mññ ūmuārē ticocoya. Cūārē Simón Pedro wāmecutigure atidutiya.

14 Cūū Cōāmacūyere mññrē wedegudaqui. Mññ, mññya wii macārāmena netónēādare quietire wedegudaqui’, jīī wedeawī yññre ángele”, jīiwī.

15 Үһһ сѳӳрӳ wedesenucārīrā, sicato marīrē diijeárirobirora Espírítu Santo diijeárigu niíwī cѳӳpurre.

16 Teeré ĩñagū, Jesús marī Ōpū ĩĩriguere wācūwū: “Juan máārē ocoména wāmeōtiwī. Үһһ Pacupeja nemorō añurō tiigúdaqui múārē. Péerogā siro Espírítu Santore ticodiocogudaqui”, ĩĩwī.

17 Teero tiigú, Үһһ wācūtū: “Cōāmacū marīrē ticodiocoribirora cѳӳrē ticodiocorigu niíwī, cѳӳ Jesucristo marī Ōpūrē padeorí. Teero tiigú, Үһһ Cōāmacūrē netōñcāmasírítu”, ĩĩyigu Pedro.

18 Cūū tee ĩĩrī t̄worá, cūūrē ĩĩnemoriyira sáa. Cōāmacūrē Һsenire ticoyira:

—Judíoa niihērācā cѳӳ ñañaré tiirére wācūpati, wasorá, Cōāmacū netōñerira niíadacua. Cѳӳcārē catiré petihére ticogudaqui, ĩĩyira.

Antioquia macārā tiiréc̄tirigue

19 Judíoa Estebanrē sīārī siro, Jesuré padeoráre ñañarō netōrī tiiyira. Teero tiirá, dutibatéjōāyira. Āpērā Fenicia ditap̄, āpērā Chipre Һcūgōp̄, āpērā Antioquiap̄ jeayira. Cѳӳ toopú jeara, judíoa dícare Jesuyé quetire wedeyira.

20 Sīquērā cѳӳmena dutiwárirā Antioquiap̄ jea, judíoa niihērācārē wedeyira. Cѳӳ Chipre macārā, Cirene macārā niiyira. “Jesús marīrē netōñégū niipetira Ōpū nií”, ĩĩ wedeyira.

21 Cōāmacū cѳӳrē añurō tiápuyigu. Teero tiirá, paū to macārā Jesuré padeonacāyira.

22 Jerusalén macārā Jesuré padeorá tee quetire t̄woyira. Teeré t̄worá, Bernabére Antioquiap̄ ticocoyira.

23 Cūū tiimacāp̄ jea, Cōāmacū cѳӳrē tiápurere ĩña, bayiró Һseniyigu. Cѳӳrē wācūtutuare tico, wedeyigu:

—Jesuré máā wācūdurijāña. Cūū dutirére añurō tiirucújāña, ĩĩyigu.

24 Cūū añuniwī. Espírítu Santo cūūmena niirigu niíwī. Āñurō Cōāmacūrē padeorucúrigu niíwī. Paū basocá cūū wedeserere t̄worá Jesuré padeoyira.

25 Bernabé Antioquiap̄ niigū, Tarsop̄ Saulore āmaāgū jeayigu.

26 Cūūrē Һñajeá, Antioquiap̄ néer̄t̄ayigu. Cѳӳ tiimacāp̄re Jesuré padeorámena siccāma niiyira. Paū basocáre bueyira. Toopú Jesuré padeoráre “cristiano” ĩĩñacāyira.

27 Teeb̄recorire Jerusalén macārā profetas Antioquiap̄ jeayira.

28 Sīcū cѳӳmena jearigu wāmec̄tiyigu Agabo. Cūū Espírítu Santo masīre t̄corémena wedeyigu:

—Niipetirōp̄ Һñabóare wáaadacu, ĩĩyigu. Һñabóare wáaw̄ Claudio romanuā ōpū niirito.

29 Teeré t̄worá, Jesuré padeorá cāmerī wedeseyira:

—Marī niyeru ticocoadā Judeap̄ niirārē Jesuré padeoráre. Marī c̄woró jeatuaro ticocoadā, ĩĩyira.

30 Cѳӳ ĩĩrirobirora niyerure néō, Bernabé, Saulomena ticocoyira Judeap̄re. Cѳӳrē ĩĩyira:

—Ateré ticowa Һtoá dutiráre, ĩĩyira.

12

1 Teeburecorire Herodes Judea dita ðpũ niiyigu. Cũũ sĩquẽrã Jesuré padeorãre ñañarõ tiĩapeyigu.

2 Juan sõwũ Santiagore espadamena siãdutiyigu.

3-4 Cũũrẽ siãrĩ ññarã, judiõa useniya. Cũã usenirĩ ññagũ, Pedrore ñeeduti, peresuwiipũ sõnecodutiyigu. Baparipõna surara waso, cũũrẽ coterucuyira. Sicapõna macãrã bapari dũcũ niiyira. Pascua burecori niirĩ, Herodes teero tiiyigu. “Pascua burecori siro Pedrore nẽewioneco, basocã ññacorõpũ siãdutĩguda”, jĩ wãcũmiyigu.

5 Teero tiirã, Pedrore cotemiyira peresuwiipũ. Cũũ toopũ niirĩ, Jesuré padeorãpe Cõamacũrẽ bayirõ siãrã tiiyira.

Ángele Pedrore peresuwiipũ netõnérigue

6 Herodes cũũrẽ siãdutĩladari suguero macã ñnamirẽ Pedro surara puarã decorũ cãnigũ tiiyigu. Cõmedã puadãmena siatũnoyigu. Æpẽrã surara sopepũ peresuwiire cotera tiiyira.

7 Wãcũña manirõ sũcũ ángele cũũ niirõpũ bauáyigu. Ññurõ bóejõãyiro. Cũũrẽ warupũ paacaré, wãcõyigu.

—Boyero wãmũncãña, jĩyigu ángele.

Cũũ teero jĩrĩrã, cõmedãrĩ Pedroye wãmõrĩrẽ siatũaredari jõãcódiayiro.

8 —Sitũrũda siatũya. Mũũye sapatũre sãñaña, jĩyigu.

Pedro cũũ jĩrĩrobirora tiiyigu.

—Mũũyaro sutirõ sotoã macãrõ sãñaña. Jãmũ, yũũre nũnũñã, jĩyigu.

9 Pedro cũũ siro nũnũwitiwayigu. “¿Diamacũrã niigari ate ángele yũũre nẽewitiware? Apetõ tiigũ, quẽẽgũ tiĩbõcu”, jĩ wãcũmiyigu cũũpeja.

10 Surara niisũguerare netõwáyira. Too síro surara Æpẽrãrẽ netõwáyira. Tiiwĩ sããwaro cõme sopepãma niirõpũ jeayira. Tiiipãma basiro pãõjõãyiro. Cũã tiisopere witiwayira. Maarũ yoasãñurõ wãa, ángele ditijõãyigu.

11 Pedro ãñurõ tuomasĩncãjea, wãcũyigu: “Diamacũrã niĩayu yũũ ññãrĩgue. Niirõrã Cõamacũ yũũre netõnégũdũ ángelere ticocoayi, Herodes siãrĩjããrõ jĩgũ. Judiõa niipetire yũũre ñañarõ wãare ññadũgarere cãmotãyi”, jĩ wãcũyigu.

12 Teeré masĩtoa, wãajõãyigu Juan Marcos pacoya wiipũ. Coo wãmecutiyo María. Tiiwiipãre pan basocã neã, Cõamacũrẽ siãrã tiiyira.

13 Toopũ jea, sicato sããrõ macã sopepãmapũ doteyigu. Tiiwĩ padegõ, Rode wãmecutigo, “¿noã niĩ?” jĩ sãñãgõ wáyigo.

14 Pedro wedeserere tuomasĩ, bayirõ useniyo. Usenipaco, pãõriyigo. Cãmecutúsã, cũãrẽ: —Pedro sopepũ niĩati, jĩ wedemiyigo.

15 —Mũũ teero jĩãmajãgõ tiia, jĩyira.

—Diamacũrã jĩã, jĩyigo.

—Too docare Pedrore cotegũ ángele niiqui, jĩmiyira.

16 Cũã teero jĩcõãtorito, Pedro dotejãgũ tiiyigu. Cũã wãa, pãõ, Pedrore ñña, ññamanijõãyira.

17 Cũãrẽ wãmomena wẽẽtucoyigu, nocõrõ wedeseya jĩgũ. Cõamacũ cũũrẽ peresuwiipũ nẽewitiwaarĩguere wedeyigu.

—Santiagore, Æpẽrã Jesuré padeorãre teeré wedeya, jĩyigu.

Tiiwĩ niĩãrĩgu witi, wãajõãyigu aperopũ.

18 Bõeri surara Pedro manirĩ ññarã, bayirõ wãcũpatiyira. “¿Deero wãayiriye?” cãmerĩ jĩyira.

19 Herodes “Pedro maniáwĩ” jĩĩrĩ tʉogú, surarare “ãmaãrã wáaya” jĩĩcoyigu. Cúãã ãmaãmiyira. Buariyira. Herodes Pedrore cotemiãirare bayiró sãĩñáruco, cúãrẽ sãĩjãdutyigu.

Too síro Herodes Judea ditapũ niãrigũ Cesareapũ niigũ wáayigu.

Herodes diarigu

20 Herodes bayiró cúayigu Tiro, Sidón macãrĩ macãrãmena. Cúã Herodeya ditapũ yaaré sãĩrucúyira. Cũũ cúãmena cúagu, yaaré dúadutyigu. Teero tiirã, cúũrẽ ñnarã wáayira. Herodeyere dutibosagumena tiápure buayira. Cũũ wãmecutyigu Blasto. Cũũ tiápuremena ãñurõ niirecutirere sãiyira Herodere.

21 —Tiibureco niirĩ, múãrẽ wedeguda, jĩiyigu Herodepe.

Cũũ jĩĩri bureco jeari, Herodes cúũye õpũ suti ãñurere sãña, õpũ duirĩpĩrõpũ dui, basocãre wedeyigu.

22 Cũũ teero wederĩ, basocã acaribíyira:

—Ate sícũ cõãmacũ wederẽ niã; basocã wederẽ mee niã, jĩiyira.

23 Cũũpe “niiria; yũ basocã niã; cõãmacũ mee niã” jĩiyigu. Teero tiigú, wãcũña manirõ ángele cúũrẽ diarecutiri tiiyigu. Teero tiirã, cúũrẽ becoa yaasãĩjãyira.

24 Niipetiropũ Jesuyé queti sesajõãyiro. Teero tiirã, paũ Jesuré padeonemóyira.

25 Bernabé, Saulomena Jerusalénpũ Jesuré padeorãre tiáputoa, cãmecõpũtũyira Antioquíapũ. Juan Marcõre cúãmena néewayira.

13

Bernabé, Saulo Jesuyé quetire apeyé macãrĩpũ buenũcãrigue

1 Antioquíapũre Jesuré padeorãmena niyira profetas, ãpẽã Jesuyére buerã. Noquẽã niyira:

Bernabé,

Simón (cũũrẽna “Ñígũ” jĩiyira),

Lucio (Cirene macã macã),

Manaén (Herodes Galilea õpũmena sícãrõmẽna masãrigũ),

Saulo niyira.

2 Sicabureco cúã beti, Cõãmacũrẽ sãĩ, usenire ticora tiirĩ, Espiritu Santo cúãrẽ jĩiyigu:

—Bernabé, Saulore beseya, yũ cúãrẽ “tiyã” jĩĩrere tiirã wãari, jĩiyigu.

3 Teero jĩĩrĩ tũo, beti, Cõãmacũrẽ sãĩãri siro, cúãrẽ ñaapeó, “wáaya” jĩiyira.

Chiprepũ Bernabé, Saulo buerigu

4 Teero tiirã, Espiritu Santo ticocarira niijĩrã, wáayira. Seleucia macãpũ búawasugueyira. Too macãrã doorĩwũmena wãa. Chipre nucũrõpũ jeayira.

5 Salaminapũ niirã, judíoa neãre wiseripũ Jesuyé quetire bueyira. Juan Marcos cúãrẽ tiápũgũ wáayigu.

6 Tiimacã niãrira wãa, tiinũcũrõpũre Jesuyé quetire buesũgocõjãyira. Téẽ apeniã Pafos macãpũ buejeayira. Tiimacãpũre sícũ judíoa yãĩ ti-iróbiro niigũrẽ buajeayira. Cũũ wãmecutyigu Barjesús. “Yũ profeta niã”, jĩĩditonetõyigu.

7 Tiinũcũrõ dutigũ bayiró masĩgũ menamacã niyigu. Cũũ wãmecutyigu Sergio Paulo. Cũũ Cõãmacũye quetire tũodũgãgũ, Bernabé, Saulore sũodutyigu.

⁸ Cúã jeari, yá tiiróbiro biigú cúã buerére cãmótádugamiyigu. Cũãrê Elimas jĩyira griegoayemena. Cũ tiinucārō dutigú Jesuré padeorí booríyigu.

⁹ Saulo, ãpērã “Pablo” jĩgú, Espíritu Santo cãmena niirí, cũãrê bayiró ña,

¹⁰ jĩyigu:

—Mũ jĩditorebucu, mũ booró tiigú, wãtĩ tiiróbiro tiigú, ãñuré tiirére ññatutigu niã mũ. Cõamacũ diamacũ wederére “diamacũ niiria” jĩ wedewisiogu tia.

¹¹ Mũãrê mecũtígã Cõamacũ ñañarō tiigúdaqui. Mũ capeari ññahẽgũ pũtãgũdacu; yoari muĩpũ bóerere ññaricu, té Cõamacũ booró jeatuaro, jĩyigu Pablo.

Máata cũãrê naĩñjõãyiro. Paaãmanucũ, cũãrê wéewaadarare ãmaãyigu.

¹² Teero wáari ññagũ, tiinucārō dutigú quioníremena Jesuyé buerére ññamanijõãgũ, Jesuré padeonucãyigu.

Antioquia Pisidia ditapu Bernabé, Pablo buerigue

¹³ Pablo, cũ menamacãrãmena Pafopũ niãrira tãwa, Panfilia ditapu jeayira. Tiiditapu jea, Pergepũ wáayira. Cúã Pergepũ jeari, Juan Marcos cúãrê toorã cũ, coecópũtãyigu Jerusalénũ.

¹⁴ Tiimacãpũ niãrira wáayira apemacã Antioquiapũ. Tiimacã Pisidia ditapu pũtãá. Judíoa yeerisãri bæreco niirí, cúã neãrĩ wĩpũ sããwa, duiyira.

¹⁵ Moisére dutiré cũũriguere, profetas jóariguere buetoari, tiwí dutirá cúãrê wededutiya:

—Ësãya wedera, basocãre wededugara, wedeya, cúãrê wãcũtutuaro jĩrã, jĩyira.

¹⁶ Pablo “jáũ” jĩ, wãmũnucã, wãmo wẽẽtuyigu, ditamaníña jĩgũ. Teero tiitóa, cúãrê wedeyigu:

—Yãa wedera Israelya põna macãrã, Cõamacãrê quioníremena ññarãcã, yũre tũoyá:

¹⁷ Cõamacũ Israelya põna macãrã Òpũ niirigu niwĩ. Cũ ãsã ñecũsũmũãrê besecũrigũ niwĩ. Cúã ãpẽãyẽ dita Egiptopũ niirí, cúãrê paũ basocáputiri tiirigu niwĩ. Too síro cúã tiiditapu niirãrê cũ tutuaremena néwitiatirigu niwĩ.

¹⁸ Cuarenta cãmari basocã manirõpũ cúã cũãrê netõnucãriguere nucãrigũ niwĩ.

¹⁹ Too síro cúã Canaán ditapu jeari, tiidita macãrã siete põnarĩ macãrãrê cõãrĩ tiirigu niwĩ. Tiiditare ãsã ñecũsũmũãrê cũũrigũ niwĩ.

²⁰ Tiiditapu cúãrê cũũari siro, cuatrocientos cincuenta cãmari niyira.

‘Cúã toopũ niirí, Cõamacũ cúãrê queti beseadarare cũyigu. Té profeta Samuel niiré bærecoripũ dutituyira.

²¹ Samuel niirito, basocã sícũ cúã òpũ niigũdũre sãiyira. Cõamacũ cúã òpãrê sõnecoyigu. Cũ wãmecũtiyigu Saúl. Cũ pacũ Cis wãmecũtiyigu. Cúã Benjamínya põna macãrã niyira. Saúl cuarenta cãmari cúã òpũ niyigu.

²² Cõamacũ cũãrê òpũ niiré wionécoari siro, Daviré cúã òpũ sõnecoyigu. Cõamacũ Daviyé maquẽre wedeyigu basocãre: “Yũ ññarĩ, David, Isaĩ macũ, yũ tũsarẽ tii. Niipetire yũ tiidutírere tiigũdu niĩ”, jĩyigu.

²³ “Sícu David pãrãmi niinũnũsegupũ Israelya põna macãrãrê netõnégũdũre ticocogũda”, jĩ wedeyigu Cõamacũ ãsã ñecũsũmũãrê. Jesús Cõamacũ jĩrigura niĩ.

24 Jesús buenacãdari suguero, Juan Israelya põna macãrãrẽ bueyueyigu: “Múã ñañarẽ tiirẽre wãcũpati, waso, wãmeõtitudiya”, jĩyigu.

25 Juan cũũ tiirẽ petiãdaro tiirĩ, jĩyigu: “Yũũ múã wãcũgũ mee niã. Yũũ siro ãpĩ atiqui. Cũũ ãñunetõgũ niiqui. Yũũpe cũũ ðuaró búri niigú niã”, jĩyigu.

26 Yãa wedera Abraham pãrãmerã niinũnũsera, Cõãmacũrẽ quioniremena ññarãcã, tuoyã. Cõãmacũ marĩrẽ cũũ netõnerẽ quetire ticocorigu niĩwĩ.

27 Jerusalén macãrã, cũãrẽ dutirãcã Jesuré ññamasĩriyira. Cũã yeerisãre bærecoricõrõ profetas jóariguere buepacara, tuomasĩriyira. Jesuré siãduti, tee jóaripũ jĩrõbirora tiiyira.

28 Cũũrẽ siãrĩ tiiréno wapa buarĩpacara, Pilatore “siãdutiya cũũrẽ” jĩ siĩyira.

29 Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrõbirora cũũrẽ tiipetĩra, curusapũ niigãrẽ néedioco, ãtãtutipũ cũũmiyira.

30 Cõãmacũpe cũũrẽ diarigupũre masõrigu niĩwĩ.

31 Jesús cũũ masãri siro, pee bærecori bauáyigu cũũmena Galileapũ ni, Jerusalénũ bapacuti jearirare. Cũãrã cũũ masãriguere ññarira basocãre wedeeya.

32 Ësãcã múãrẽ teeréna wedea. Cõãmacũ marĩ ñecãsũmuãrẽ cũũ jĩrirobirora

33 marĩrẽ cũã pãrãmerã niinũnũserapũre teerẽ tiieñoyigu. Tee Jesús diarigupũre masõrigu niã. Salmopũcãrẽ teerẽ biiro jóanoã: “Mũũ yũũ macũ niã. Mecũãmena yũũ mũũ pacũ niirẽre masĩãdacua”,* jĩ jóarigue niã.

34 Cũũ diarigupũ masõãdare, cũũya õpũũ bóariadarecãrẽ biiro jóanoã: “Niipe-tire yũũ Davirẽ jĩriguecõrõ mũũrẽ ãñurõ tiibosãgudacu”,† jĩ jóanoã.

35 Salmopũrũ David biiro jóarigu niĩwĩ sũcã: “Mũũ ‘bóarijããrõ’ jĩgãdacu mũũ maĩgũrẽ”,‡ jĩ jóarigu niĩwĩ.

36 Davipẽ Cõãmacũ dutirẽre ti, cũũ dutirito macãrãrẽ tiãpu, too siro diajõã, cũũrẽ yaaãri siro, bóawejoãjĩyi.

37 Cõãmacũ masõrigupe bóaweririgu niĩwĩ.

38-39 Yãa wedera, yũũ múãrẽ wederẽre masĩrĩ booa. Múã Moisére dutirẽ cũũriguere tiipacãra, acabóre buarĩcu. Jesuména, cũũrẽ padeorã, tee niipetire acabóya manirĩguere acabóre buamasĩcu.

40 Profetas jóarigue múãrẽ wãari jĩrã, ãñurõ wãcũña. Biiro jóarira niĩwã:

41 Múã Cõãmacũrẽ buijãrã, ãñurõ tiiyã.

Múã catirẽ bærecorire yũũ tiãdarere eñõgũda.

Ãpẽrã múãrẽ teerẽ ãñurõ wedepacari, padeorĩdojãcu.

Teero tiirã, ññamanijõã, diajõããdacu múã,§

jĩ jóarira niĩwã, jĩ wedeyigu Pablo.

42 Cũã witiwari, cũãrẽ saĩyira:

—Ape yeerisãri bæreco niĩrĩ, aterẽ buewa sũcã ãsarẽ, jĩyira.

43 Tiiwiĩ neããrira witibatewara, paũ judíoa, judíoa niñhẽrã Cõãmacũrẽ useniremena padeorã cũãmena bapacutiwayira. Pablo, Bernabé cũãrẽ jĩyira:

—Cõãmacũ múãrẽ ãñurẽ ticorẽre wãcũdurijãña. Cũũrẽ padeorucujãña, jĩ wedeyira.

44 Apesemãna yeerisãri bæreco niĩrĩ, niipetira tiimacã macãrã Cõãmacũye quetire tuoãdara neãyira.

* 13:33 Salmo 2.7. † 13:34 Isaías 55.3. ‡ 13:35 Salmo 16.10. § 13:41 Habacuc 1.5.

⁴⁵ Pabɐ neārī ĩñarā, judíoa bayiró pesucatiyira. Teero tiirá, ñañarō wedesere-mena Pablo buerére “diamacá niiria” jĩ buijāyira.

⁴⁶ Pablo, Bernabé teeré tuorá, cuiro manirō cúārē jĩyira:

—Múā judíoare āpērā suguero Cōāmacūye quetire bueró niirō tiiwá. Múā teeré tuoracára, boorí. “Cōāmacū catiré petihére ticoreré cuobórano mee niia”, jĩrā tia múā. Teero tiirá, ūsā mecātīgārē judíoa niihērārē Cōāmacūye quetire bueadacu sáa.

⁴⁷ Cōāmacū teeré jĩ dutirigɐ niiwī ūsārē cúāye maquē jóaripũpɐre:

Yɐɐ tɐɐrē sīāwócore tiiróbiro cúūā judíoa niihērāpɐre.

Yɐɐ netōnére quetire buegɐdacu niipetire macārĩɐ,*
jĩ jóarigɐ niia, jĩyigɐ Pablo.

⁴⁸ Teeré tuorá, judíoa niihērā bayiró useniyira. “Cōāmacūye queti añunetōjōāā”, jĩyira. Cōāmacū catiré petihére ticonoādara padeonucāyira.

⁴⁹ Tiiditapɐre Jesuyé quetire wedewarucuyira.

⁵⁰ Judíoape Pablo, Bernabére cōādugayira. Cúā masírā numiārē cúari tiiyira. Cúā numiā cúāmena naĩrō súubusera neārā niiyira. Basocá añurā numiā niiyira. Ūmuācārē teerora cúari tiiyira. Cúā ūmuā upatí macārā niiyira tiimacāpɐre. Pablo, Bernabére ñañarō tiinacārī tii, cúāya ditapɐ niĩarirare cōājāyira.

⁵¹ Cúāye tiimacā maquē dita cúāye dɐpori túaariguere páabatecōāyira. “Múā basiro wapa cuoa” jĩrā, teero tiiyira. Iconio macāɐ wáajōāyira.

⁵² Jesuré padeorá Espírítu Santo cúāmena niirī, bayiró useniremena putuáyira.

14

Iconiopɐ Pablo, Bernabé tiirigɐ

¹ Pablo, Bernabé Iconiopɐre judíoa neārī wiipɐ sāwa, wedeyira. Cúā tuoríañuremena wederī, pabɐ judíoa, āpērā judíoa niihērā Jesuré padeonucāyira.

² Judíoa Jesuré padeohéra judíoa niihērārē cúari tii, ñañarō wācūrī tiiyira Pablo, Bernabére.

³ Teero tiirá, Pablo, Bernabé yoari putuáyira tiimacāpɐre. Cuiro manirō marī Ōpũyere wedeyira. Cōāmacūpe “diamacúrā wedeeya” jĩgū, cúū tutuaremena tiieñorī tiiyigɐ.

⁴ Tiimacā macārā pɐapōná batoyira. Āpērā judíoa tiiróbiro wācūyira; āpērāpē Jesús beserira tiiróbiro wācūyira.

⁵ Teero tiirá, judíoa niihērā, judíoa, cúārē dutirámene neā, wedeseyira:

—Jāɐɐ, Pablo, Bernabére ñañarō jĩ, ūtāperimena déesīāāda marī, jĩmiyira.

⁶ Pablo, Bernabé cúārē ñañarō tiidugárere tuorá, dutijōāyira. Licaonia ditapɐ jea, too maquē macārī Lистра, Derbe, apeyé macārĩpucārē jeayira.

⁷ Toopáre Jesuyé añuré quetire wedewarucuyira sūcā.

Listrapɐ Pablore ūtāperimena déerigɐ

⁸ Listrapɐ sicū basocá wáamasihégū duiyigɐ. Sicato bauágɐɐɐa dɐpori posarigɐ niiyigɐ.

* 13:47 Isaías 42.4; 49.6.

⁹ Тоорú duigu, Pablo basocáre wederére тuoyíгу. Pablo cūārē ĩña, “āni Jesuré cūāye dūpori netōnémasĩre padeoí” jĩ wācūyíгу.

¹⁰ Teero tiigú, bayiró wedeseremena: —Мнu dūporimena āñuripĩ wātūnūcāña, jĩyíгу.

Cūā teero jĩrĩrā, bupucutúa, wāanūcāyíгу.

¹¹ Pablo teero tiirí ĩñarā, Licaonia macārā cūāyemena bayiró busurómena wedeseyira:

—Cōāpōna basocá tiiróbiro ōpūñcutira marĩ pūtorū diijeáaya, jĩyira.

¹² Bernabére cūāyagu cōāmacū Zeus wāmecutíгу wāme tuuyira. Pablopere, cūā wederí ĩñarā, āpĩ cūāyagu cōāmacū Hermes wāmecutíгу wāme tuuyira.

¹³ Tiimacā witiwaropū Zeure padeorí wii niyiro. Tiiwí macā pai wecūā ūmūārē coorimena mamōārĩrare tiimacā sāāwaropū néeatidutiyíгу. Pai, āpērā too macārā Pablo, Bernabére padeoádara, wecuaré sīādugāmiyira.

¹⁴ Cūā teeré tiidugāri tuorā, Pablo, Bernabé cūā basiro cūāye sutire wéeyigājāyira. “Múā tiádare bayiró ñañaā” jĩrā, teero tiyíra. Cūā paū decopū cutūwā, cūārē bayiró busurómena jĩyira:

¹⁵ —¡Múā ūsārē teeré tiirjāña! Ūsācā múā tiiróbirora basocá niā. Múā biiro tiirécutirere nocōrōrā duujāña. Múā padeoré wapamaniā. Cōāmacū catigúpere padeonūcāña. Cūā ūmūāse, atiditá, día pairĩmaa, niipetire atibúreco niirére tiiríгу niwĩ. Teeré múārē wedera atira tiāwā.

¹⁶ Cōāmacū tíatopure niipetire dita macārĩ macārā cūā booró tiirí, cāmotārĩgu niwĩ.

¹⁷ Basocá cūārē padeorĩpacari, cūā niirecutirere cūā āñuré tiirémēna ěñōĩ niipetirare. Cūā oco pearĩ tiirémēna ote dūcacutiri tiĩ. Marĩrē āñurō yaaré tico, ūseniremena niirĩ tiĩ, jĩyira.

¹⁸ Wáicurare sīā, cūārē padeoádara tiimíyira. Péerogā dūsaátiri, Pablo, Bernabé cūārē cāmotājāyira.

¹⁹ Antioquía macārā, āpērā Iconio macārā jeayira тоорúre. Judíoa niyira cūā. Basocáre wācūre wasorí tiyíra. Pablöre ūtāperimēna dée, “diajōāĩ” jĩmiyira. Macā wesapū wéewa, cūūjāyira.

²⁰ Jesuré padeorā cūārē ĩñasodeanūcāyira. Cūūpe wātūnūcā, macāpū piya-jōāyíгу sūcā. Apebúreco Bernabémēna Derbepū wāajōāyíгу.

²¹ Cūā тоорú jea, Jesuyé āñuré quetire wedeyira. Too macārā paū cūā buerére padeonūcāyira. Too síro cūā cāmepūtāatiyira Listrapū. Too macārā Iconiopū, too macārā Antioquíapū pūtuajeayira.

²² Teemacārĩpūre Jesuré padeorāre wācūtutuare ticoyira. “Jesuré padeorucújāña”, jĩyira. “Marĩ Cōāmacū Ōpū niirōpū wāaadari suguero, pee ñañare wāari, wācūbayijāřō booa”, jĩyira.

²³ Jesuré padeoré pōnarĩcōřō butoá dutirāre beseyira. Cūārē cūūrā, beti, Cōāmacūrē sāiyíra. “Marĩ Ōpū múā padeogú tiāpuaro múārē” jĩ, wāajōāyira.

Antioquía Siria ditapū Pablo, Bernabé pūtuāriqūe

²⁴ Pablo, Bernabé Pisidia ditapū netōwā, Panfilia ditapū jeayira.

²⁵ Pergepū wedetōa, Atalia macāpū búajeayira.

²⁶ Too macārā dooríwūmēna wāayira Antioquíapū wāara. Tiimacā macārā cūārē sicato ticocora, “Cōāmacū múārē āñurō cotearo” jĩ ticocoyira. Cōāmacū tiidutirere tiirā wāadutiyira. Cūāpe teeré tiipetitoa, pūtuajeajōāyira.

²⁷ Tiimacāpɱ coerá, Jesuré padeoráre néō, Cōāmacū cúāmena tiiríguere wedeyira. “Cōāmacū judíoa niihērācārē netōnérere ticowí”, jīi wedeyira.

²⁸ Cúā yoari pɱtúáyira Jesuré padeorámēna.

15

Jerusalénpɱ neārigue

¹ Cúā toopú niirī, āpērā Judea dita macārā cúā pɱtopɱ jeayira. Jesuré padeoráre bueyira:

—Múā Moisére dutiré cūūrigue tiihéri, múā cōnerígu yapa macā caseróre widecōāhērī, Cōāmacū múārē netōnériqui, jīiyira.

² Pablo, Bernabé cúāmena bayiró cāmerī wedeseyira. Teero tiirá, Antioquía macārā Jerusalénpɱ ticocadara, Pablo, Bernabé, āpērā too macārārē bese yira. Cúārē jīiyira:

—Jerusalénpɱ wáaya. Jesús beserirama, āpērā bɱtoá dutirámena wedesera wáaya tee marī wedesere maquērē, jīi ticocoyira.

³ Jesuré padeorá cúārē ticocori, Fenicia dita, Samaria ditapɱ netōwáyira. Teemacārīpɱ netōwára, judíoa niihērā cúā Jesuré padeonucárigue quetire wedeyira. Tee quetire tɱorá, niipetira Jesuré padeorá bayiró ɱseniyira.

⁴ Cúā Jerusalénpɱ jeari, Jesuré padeorá, Jesús beserira, āpērā bɱtoá dutirá cúārē bocayira. Cúārē Cōāmacū cúāmena tiiríguere wedeyira.

⁵ Toopúre síquērā fariseo basoca Jesuré padeorá niiyira. Cúā wāɱɱɱncā, wedeseyira:

—Judíoa niihērā cúā Jesuré padeorí, cúā cōnerígu yapa macā caseróre widecōādutiro booa. Moisére dutiré cūūriguere tiidutíro booa, jīimiyira.

⁶ Teero tiirá, Jesús beserira, āpērā bɱtoá dutirá neā, wedeseyira tee maquērē.

⁷ Cúā yoari cāmerī sāiñá wedeseari siro, Pedro wāɱɱɱncā, cúārē jīiyigu:

—Yáa wedera, múā masíā: Cōāmacū jóō niiritopɱ, judíoa niihērārē cúāye quetire wededutigu, yɱɱre beserigu niiwī. Cúācārē teeré tɱo, “Jesuré padeoró” jīirigu niiwī.

⁸ Cōāmacū niipetire basocá wācūrere masígú “yáara niíya cúā” jīirere ēñogú, Espíritu Santore ticorigu niiwī cúārē marīrē cūū ticorirobirora.

⁹ Marīrē cúāmena tuuducáwaririgu niiwī. Cúācārē Jesuré padeorí, cúā ñañarē tiirere acabórigu niiwī.

¹⁰ Múā Cōāmacūrē “ɱɱɱ cúārē netōnémasírícu, cúā Moisére dutiré cūūriguere tiihéri” jīirā tiicú. Marī ñecúsɱmā Moisére dutiré cūūriguere ti sīcārībírícu.

¹¹ Cōāmacū judíoa niihērārē tiiróbiro marīrē netōnéqui. Jesús marī Ōpārē padeorí, wapa booró maniró marīcārē netōnéqui, jīiyigu Pedro.

¹² Teeré tɱorá, niipetira ditamaníjōáyira. Bernabé, Pablo wedeserecārē āñuró tɱoyíra. Judíoa niihērā pɱtopɱ Cōāmacū cúāmena tiēñonetōriguere wedeyira.

¹³ Cúā wedetoari, Santiago wedeyigu:

—Yáa wedera, tɱoyá.

¹⁴ Cōāmacū judíoa niihērāpɱre cūyara niidare besesugueriguere wedeawí Simón Pedro.

¹⁵ Profetas teerora jóarira niiwā. Cúā jóariguere āñuró tɱoyá:

16 “David dutirigue petirí siro,
cũã pãrãmérã niinunusera dutirigue petirí siropu,
sícã David pãrãmi niinunusegure
yũũ cúa õpũ sõnecogudacu sũcã.

17 Teero tiirã, judíoa niihērã yũũre padeoadacua,
yũũ beserira niijĩrã”,

18 jĩrigu niiwĩ Cõãmacũ.

Tiatopu teeré jĩrigu niiwĩ Cõãmacũ, basocãre masĩdutigu,*
jĩ jõarira niiwã.

19 “Too docare judíoa niihērã Jesuré padeonucãrãrẽ “dutipotocõrijããda sãa”
jĩ wãcũã yũũ.

20 Ateré jóaada cúaãrẽ: Wãicura dii cúaã padeorãre ticoariguere yaarijãña.
Ãpẽrãmẽna ñãñarõ ñeeaperijãña. Wãicura dii díi cõãña maniré diiré yaarijãña.
Wãicura díire sñirijãña, jĩ jóaada.

21 Múaã masiã: Tiatopu marĩ yeerisãre burecoricõrõ Moisére dutiré
cũũriguere wedenucãjĩya. Marĩcã atitõre buedecocutia. Teeré niipetire
macãrĩpu judíoa neãrẽ wiseripu bueeya, jĩyigu Santiago.

Judíoa niihērãrẽ jóaripũ

22 Teero tiirã, Jesús beserira, ãpẽrã ãutoã dutirã, niipetira Jesuré pade-
orãmẽna jĩyira: “Marĩ ticocoadarare beseri, ãñuãdacu. Pablo, Bernabẽmena
cúaãrẽ ticococo Antioquíapu”, jĩyira. Judare beseyira. Cũũrẽna ãpẽrã Barsabás
jĩyira. ãpĩ Silas niiyigu. Cúaã puarã cúaã ãñurõ padeorã niyira.

23 Cúaãmẽna atipũ ticocoayira:

“Ësã Jesús cũũyere wededutigu beserira, ãpẽrã ãutoã dutirã múã judíoa
niihērãrẽ ãñudutia. Múaã ãsã baira tiirõbiro niirã Antioquíapu, Sírĩapu,
Ciliciapu niirãrẽ jóaa.

24 Siquẽrã ãno macãrã ãsã menamacãrã ãsã dutirõ manirõ múã puopu
wãayira. Múaãrẽ potocõãyira. Cúaã wederẽmena múãrẽ wedewisioayira.

25 Teeré tuorã, ãsã siccãrĩbiro wãcũrẽmena ãmuã siquẽrãrẽ múã puopu
bese, ticocori, ‘ãñuãdacu’ jĩãwã. Cúaã wãaadacua Bernabé, Pablo marĩ bayirõ
maĩrãmẽna.

26 Bernabé, Pablo sñãrĩquioro tiyira, Jesucristo marĩ Õpũyere buera.

27 Judas, Silas ãsã ticocora wedeadacua atipũ maquẽrẽ.

28 Ësãrẽ Espiritu Santo wãcũrẽ tiorobirora pee dutiré múãrẽ cũũricu. Ate
bayirõ booré díicure múãrẽ cũũãda:

29 Wãicura dii cúaã weerirare ticoariguere yaarijãña. Wãicura díire
sñirijãña. Wãicura dii díi cõãña maniré diiré yaarijãña. ãpẽrãmẽna ñãñarõ
ñeeaperijãña. Múaã ate dutirẽre tiirã, diamacã tiirã niĩãdacu. Nocõrõrã niĩã”,
jĩ jóayira.

30 Cúaã “wãara tiia” jĩ, Antioquíapu wãajõãyira. Toopã jea, basocãre neãduti,
tiipũrẽ wiyayira.

31 Tiipũrẽ bueri tuorã, wãcũtutuare ñeerã, ãñurõ useniayira.

32 Judas, Silas profetas niijĩrã, yoari wedeyira. ãñurõ wãcũtutuare, ãñurõ
yeeripũnacutire ticonemoyira cúaãrẽ.

* 15:18 Amós 9.11-12.

³³ Yoasãñurĩ niyira cúãmena. Too síro “wáara tiia” jĩĩ, wáajõãyira. Too macãrãpe “Cõãmacũmena wáaya múãrẽ ticocorira putopu” jĩĩcoyira.

³⁴ Silape “wáagu tiia” jĩĩpacu, “yuu ãno putuãguda” jĩĩ, putuãjãyigu.

³⁵ Pablo, Bernabécã too Antioquíaru putuãjãyira. Pau ãpẽrãmẽna too macãrãrẽ Jesuyé quetire bueyira.

Pablo, Bernabé cãmerĩ cõãrigue

³⁶ Nocõrõ yoari siro, Pablo Bernabére jĩiyigu:

—Jãmu sũcã, wáaco marĩ Jesuyé quetire bueré macãrĩcõrõ. Jesuré padeonũcãrĩrãre ññanetõãda, ¿deero niirecutimĩĩ cúã? jĩĩrã, jĩĩmiyigu.

³⁷ Bernabé néewadũgamiyigu Juan Marcocore.

³⁸ Pablope jĩiyigu:

—Too sugueropu bueyapacutiriwi cũũ. Panfiliaru marĩ niirĩ, cõãcoputuaatiwi. Marĩmena wáanemorĩ boorĩga, jĩiyigu.

³⁹ Cúã basiro bayirõ cãmerĩ wedese, cúa, cãmerĩ cõãjãyira. Bernabépe doorĩwũmena Chĩpre nucãrõpu Marcocore néewayigu.

⁴⁰ Pablope Silare beseyigu. Jesuré padeorã “Cõãmacũ cũũ ãñurẽ ticorẽmena múãrẽ cotearo” jĩĩ sãibosãari siro, wáajõãyigu.

⁴¹ Wãa, Siria, Cilicia ditaru netõwãyigu. Jesuré padeorãre wãcũtutuare ticonemoyigu.

16

Silas, Timoteore Pablo néewarigue

¹ Pablo Derbe, Listra macãrĩpũre jeyayigu. Toopũ sũcũ Jesuré padeogũre buãjeãyigu. Cũũ wãmecutiyigu Timoteo. Cũũ judíoayo Jesuré padeogõ macũ niyigu. Pacupé griegoayu niyiyigu.

² Jesuré padeorã Listra, Iconio macãrã cãurẽ “ãñunĩ” jĩĩ wedeseyira.

³ Pablo cãurẽ bapacutiaro jĩĩgũ, néewadũgayigu. Judíoare tiigũ, Pablo Timoteo cõnerigu yapa macã caserõre widecõãdutyigu. Judíoa niipetira tiidita macãrãpe Timoteo pacu griegoayu niirẽre masĩyira.

⁴ Teero tiitõa, macãrĩpũre netõwãyira. Jerusalén macãrã Jesús beserira, ãpẽrã bũtoã dutirã dutirẽ cũũriguere wede, “teerẽ tiyã” jĩĩnetõwayira.

⁵ Teero tiirã, Jesuré padeorã wãcũtutuanemoyira. Jesuré padeodũriyira. Bãrecoricõrõ ãpẽrãcã Jesuré padeonũcãyira.

Pablo quẽẽgũ tiirõbiro Macedonia macãrẽ ññarigue

⁶ Too síro cúã Asia ditaru Jesuyé quetire buera wãadugarare Espĩritu Santo cãmõtãyigu. Teero tiirã, Frigia, Galacia ditape tããtãna,

⁷ Misia dita tãariropu jeyaira. Toopũ jea, Bitinia ditaru wáajõãmiyira. Espĩritu Santo toopãcãrẽ wãadutiriyigu.

⁸ Teero tiirã, Misia netõwã, búawayira Troaspu.

⁹ Toopũ ñami Pablo quẽẽgũ tiirõbiro sũcũ Macedonia dita macũ cũũ pũto wedesenucũrĩ ññayigu:

—Ûsã Macedonia macãrãrẽ tiããpugu tããatiya, jĩiyigu.

¹⁰ Cũũ quẽẽrõpu tiirõbiro ññãari siro, máata ùsãrẽ néewaadariwure ãmaãwũ.* “Cõãmacũ marĩrẽ Macedonia macãrãrẽ Jesuyé ãñurẽ quetire wededutigũ tiããjĩyĩ”, jĩĩ wãcũwũ.

* **16:10** Lucas atipũ jóarigu Troaspu niijiyi. Pablo toopũ jeari, Lucas cũamena wãayigu Macedoniaru.

Filipospu Lidia padeonucārigue

11 ʘsā Troaspu niārira dooriwuḡmena diamacūrā Samotracia nucārōpu wáajōāwū. Apebúreco Neápolis macāpu wáawu.

12 Too macārā Filipospu maajeáwu. Romanuā tiirí macā niā. Macedonia ditapure Filipos bári niirí macā mee niā. Tiimacāpüre síquē b̄recori p̄tuáwu.

13 Judíoa yeerisári b̄reco niirí, tiimacārē witiwa, día wesapu jeawu. “Judíoa súbusero toopú niibocu”, j̄i wācūwū. Numiā neārirare buajeá, cūāmena dui, wedewu cūārē.

14 Toopüre sícō Tiatira macā macō niiwō. Coo suti wapapacāre sōā ñiisāñúre dúago niiwō. Cōāmacūrē padeogó niiwō. Coo wāmecutiwo Lidia. Coo Pablo wederere tuorí, Cōāmacū coore añurō tuonunáseri tiiwí.

15 Coore, cooya wii macārārē wāmeōtiari siro, ūsārē j̄iwō:

—Yñare “diamacūrā Jesurē padeogó niyo” j̄i wācūrā, jāmu, yáa wiipu p̄tuáya, j̄iwō.

Coo bayiró p̄tuádutiri tuorá, p̄tuáwu.

Pablo, Silare peresuwiipu sōnecorigue

16 Sicab̄reco ūsā Cōāmacūrē súbuseropu wáara, sícō numiō wātí sāānorigore bocawu. Coo āpērārē dutiapenori basoco niiwō. Wātí masírē ticorēmena too síropu wáadarere wedemasíwō. Coo teero wederēmena coore dutiaperá pairó niyeru wapaséwa.

17 Pablore, ūsārē bayiró busurómena j̄inunūsewo:

—Āniā Cōāmacū ūmuāsepu niigūrē padecotera niíya. Cōāmacū basocāre netōnére quietire wedeeya, j̄iwō.

18 Pee b̄recori teero j̄inunūsewo. Pablope páasati, cāmenūcā, wātí coomena niigūrē j̄iwí:

—Mñu coomena niigūrē Jesucristo wāmemena witiwadutia, j̄iwí.

Máata witiijōārigu niiwí.

19 Coore dutiaperá “deero tii niyeru wapatānemicu coomena” j̄iwā. Teero tiirá, Pablo, Silare ñee, tiimacā decopu dutirápüre néewawa.

20 Queti beserí basoca putopüre néēja, j̄iwā:

—Āniā judíoa niíya. Maríya macā macārārē wedeñañorā tiíya.

21 Apeyé niirecatirere bueeya. Marí romanuā niijirā, teero niirijārō booa. Marí teeré tiimasíría, j̄iwā.

22 Toopú neāriracā Pablo, Silamena cúajōāwā. Queti beserí basoca Pablo, Silare cūāye sutire tuuwéduti, tñnadutíwa.

23 Cūārē bayiró tñnatóa, peresuwiipu tuunecosōnecowa. Tiiwí coterí basocāre dutiwitíwari j̄irā, añurō biajādutiwa.

24 Cūā teero j̄irí tuogú, peresuwi coterí basocu niituri tatiapu tuunecosōnecoyigu cūārē. Puagú yucugū tusure coperi watoapu cūāye d̄porire súucūduti, siatú, biad̄pójāyigu.

Cōāmacū dita cāmeñarí tiirígue

25 Ñami deco Pablo, Silas Cōāmacūrē sái, basapeoyira. Āpērā peresu niirā cūā basari tuoyíra.

26 Wācũña manirõ dita bayirõ cãmeñayiro. Cúa niirí wii maquẽ botari cãmeñayiro. Máata tiwii biare sopepãmarí pãõpetijõãyiro. Niipetira peresuwiipũ niirãrẽ cõmedárimena siatúarigue jõãpetijõãyiro.

27 Tiwii coterí basocũ wãcã, tee pãõãrigue soperire ñña, “dutipetijõããya” jĩ wãcũmuyigu. Teero tiigú, cuigu, cũũ basiro espada née, sããgũdu tiimíyigu.

28 Pablope cãũrẽ bayirõ wedeseremena jĩyigu:

—Mũũ basiro ññaarõ tiirjãña. Ësã ãnopú niipetijãã, jĩyigu.

29 Teero jĩĩrĩ tũogú, cããrẽ coterí basocũpe sããwõcore néeatiduti, sããcutúsãyigu Pablo, Silas niirõpũ. Cuigu, bayirõ ñapõpiguã, cúa puto ñicãcoberimena jeaçũmuyigu.

30 Too síro wãmũncã, cããrẽ néewitiwa, sãĩñáyigu:

—¿Deero tiibógari yũũ, Cõãmacú yũũre netõnéãrõ jĩgũ?

31 Cúa yũũyira:

—Mũũ ãsã Òpũ Jesuré padeogú, netõnénogũdacu. Mũũya wii macãrãcã padeorã, netõnénoãdacua, jĩyira.

32 Cãũrẽ, cãũya wii macãrãrẽ Cõãmacũye quetire wedeyira.

33 Ñami tii horara cúa tãnaãrigue cãmire cosegũdu néewayigu. Coseári siro, mãata cũũ, cãũya wii macãrã wãmeõtinoyira.

34 Tiwii coterí basocũ cãũya wiipũ néemuãwa, cããrẽ yaaré ecayigu. Cũũ, cãũya wederamena bayirõ useniya Cõãmacũrẽ padeonũcãrã.

35 Bõeri queti beserí basoca tiimacã coterí basocare jĩyira:

—Ñiãrẽ wionécodutira wáaya, jĩyira.

36 Tiimacã coterí basoca toopú jea, cúa jĩãriguere tiwii coterí basocare wedeyira. Teeré tuo, cãũpũ Pablõre wedeyigu sãa:

—Múãrẽ queti beserí basoca “wionécoaro” jĩãrira niiãwã. Teero tiirã, ãñurõ wáaya, jĩyigu.

37 Pablope tiimacã coterí basocare jĩyigu:

—Ësã romanuã niipacari, queti beserí basoca ãsã tiãriguere beseripacara, ãsãrẽ basocã ññacoropũ tãnarí tiãwã. Peresuwiipũ tuunésõnecori tiãwã. Mecũtigã ãsãrẽ basocã ññahẽrõpũ wionécodugacua. Niiria. Cúa basiro atijirã, ãsãrẽ néewionecora atiaro, jĩyigu.

38 Tiimacã coterí basoca queti beserí basocare wedera wáayira.

—Ñiã “romanuã niiã ãsã” jĩ wedeawã, jĩyira.

Teeré tuorã, queti beserí basoca cuiyira.

39 Tiwiipú jea, cããrẽ acabõre sãiyira. Sãitõa, cããrẽ peresuwiipũ niirãrẽ néewioneco: —Atimacãrẽ niirijãña; wáaya, jĩyira.

40 Pablo, Silas peresuwiipũ niãrira wãa, Lidiaya wiipũ sããwayira sũcã. Toopú Jesuré padeorãrẽ ñña, wãcũtuware tico, wãajõãyira.

17

Pablo Tesalõnicapũ tiirigue

1 Pablo, Silas netõwáyira Anfópolis, Apolonia macãrĩrẽ. Too netõwã, jeayira Tesalõnica macãpũ. Tiimacãpũre judíõa neãrĩ wii niyiro.

2 Pablo cũũ tiirucúrobirora tiwiipú sããwayigu. Itiã semana cúa yeerisãre bũrecoricõrõ Cõãmacũye queti jóaripũ maquẽrẽ wedeyigu.

3 Tiipũ maquẽrẽ cããrẽ wede, “Cõãmacũ beserigure ññaarõ netõ diari siro, masãgũdaqui” jĩ wedeyigu.

—Jesús yaa múārē jīīrīgū Cōāmacū beserigura niīī, jīīyigū.

⁴ Cūū wederi tuorá, sīquērā judíoa “teerora niīā” jīī, Pablo, Silamena niīncāyira. Teero biiri paḡ griegoa Cōāmacūrē padeorá, paḡ ɸpūtí macārā numiā cúāmena niīncāyira.

⁵ Teero tiirá, āpērā judíoa iñatutiyira Pablo, Silare. Teero tiirá, āmuā daderáre, ñañarā niisodeaatirare nēō, tiimacā macārārē cúaaro jīīrā, acaribídutiyira. Cúā cúara, Jasónya wiipḡ wáyira. Pablöre, Silare basocá decopḡ néewaadara āmaārā wáamiyira.

⁶ Buaríyira. Cúārē buahéra, Jasónrē, āpērā Jesuré padeoráre ñee, wéewayira. Acaribíwa, tiimacā dutirá pḡtopḡ jea, wedesāyira:

—Āniā niipetiro cúā wáaropḡre wedemecūōrā tiicúa. Maríya macārē teerora tiijeáaya.

⁷ Jasón cúārē cūūya wiipḡ cūoárīgū niīāwī. Cúā niipetire romanuā ōpū dutirére netōncārā tiíawā. “Āpí ōpū niīī, Jesús wāmecutīgū” jīīrā tiíawā, jīīyira acaribíremena.

⁸ Cúā teero jīīrī tuorá, niipetira, cúārē dutirácā dee tii masíriyira.

⁹ Jasónrē, cūū menamacārārē niyeru cūūdutiyira cúāmena.

—Ate wisióre quēnojeáripḡ, wiyaaáda múārē tee niyerure, jīīyira.

Niyeru cūūāri siro, cúārē duujāyira.

Pablo Bereapḡ tiirígue

¹⁰ Máata tiīñamirā Jesuré padeorá Pablo, Silare wáadutiyira Berea macāpḡ. Toopú jea, judíoa neārí wiipḡ sāāwayira.

¹¹ Berea macārāpe Tesalónica macārā nemorō basocá āñurā niiyira. Cúā wederére tuouseníyira. Teeré tuorá, ¿diamacúrā niimiī? jīī masídugara, búrecoricōrō Cōāmacūye queti jóaripūrē teero buerucujāyira.

¹² Teero tiirá, paḡ Jesuré padeonacāyira. Basocá āñurā griegoa numiā, āmuācā paḡ padeonacāyira.

¹³ Tesalónica macārā judíoa Pablo Bereapḡ “Cōāmacūye quetire wedegu tiíyigū” jīīrere tuoyira. Teero tiirá, toopú wáyira. Wedemecūō, cúari tiíyira.

¹⁴ Teero tiirí iñarā, Jesuré padeorá máata Pablöre díā pairímaapḡ wáadutiyira. Silas, Timoteo tiimacāpḡra pḡtuájāyira.

¹⁵ Pablöre néewarira Atenaspḡ jea, cūūrē toopú cūūjā, cāmecóputuayira. Cúāmenarā Pablo queti ticocoyigū:

—Boyeró Silas, Timoteo atiaro ānopú, jīīyigū.

Pablo Atenaspḡ tiirígue

¹⁶ Pablo Atenaspḡ cúārē yuegḡ, tiimacā macārā pee cúā padeorá weerirare iñagū, bayiró wācūyigū.

¹⁷ Teero tiigú, judíoa neārí wiipḡ sāāwa, judíoamena, āpērā Cōāmacūrē padeorámēna wedeseyigū. Búrecoricōrō macā decopḡ cūū buajeáramēna wedeseyigū.

¹⁸ Āpērā epicúreoyere buerá, estoicoyere buerá Pablomena wedeseyira. Cūū Jesuyé quetire, diarirapḡ masárere wedeyigū cúārē. Cúā basiro cāmerí sāīñáyira:

—¿Deero jīīdugagḡ tiiī āni, teero wedeseāmajāgū? jīīyira.

Āpērāpé jīīyira:

—Apeditá macārā cúā padeoráye maquērē wedesegḡ niitu niīī, jīīyira.

19 “Jāmũ” jĩĩ, cūūrē néewayira Areópago burorũ, dutirá neārucurorũ. Cūūrē jĩiyira:

—Mũũ mama bueré wederére tuodũgága.

20 Mũũ tuoyá manirĩguere wedesea. Teeré masĩdũgaga. ¿Deero jĩĩdũgaro tĩĩ? jĩiyira.

21 Atenas macārā, aperó macārā toopá jea niirā mama queti dícare tuo, wedese wenicua.

22 Pablo Areópagorũ neārā decorũ wãmũncā, jĩiyigu:

—Múā Atenas macārā, múāyarare bayiró padeó, yũũ ñnarĩ.

23 Yũũ ññanetõgũ, múā súubuserere ññagũ, sícáro múā súubuserorũ jóaturiguere ññāwũ: “MASIÑA MANIGÛRĒ SÚUBUSERO NIIĀ”, jĩĩ jóaturigüe niĩāwũ. Múā masĩrapacara súubusegurena yũũ múārē wedea.

24 “Cõāmacũ atibúrecore, atibúrecorũ niirécārē tiirigu niĩwĩ. Ũmũāse, atiyepá Őpũ niĩ. Teero tiigú, basocá cúa tiiré wiserire niiriqui.

25 Marĩ paderémena cūūrē tiápumasĩña manicú. Apeyenó dũsarĩcu cūūrē. Cūũ niipetirare catiré, yeerisāre, apeyé niipetirere ticoqui.

26 ‘Sĩcũ basocúmenarā niipetire põnarĩ macārā wáari tiirigu niĩwĩ. Cūūrē atibúreco niipetiorũ wáa, niirĩ tiirigu niĩwĩ. Cūūrā niipetire põnarĩrē “atiditará nocõrõ yoari niĩadacua” jĩĩ cūũrigũ niĩwĩ.

27 Cõāmacũ teero tiirigu niĩwĩ, cūūrē āmaārõ jĩĩgũ. Ññurõ āmaāmasĩhērā niipacara, bñabócu. Cūũ marĩ sĩquērā pũtogā niiqui. Yoarorũ niiriqui.

28 Cūũ tutuaremena marĩ cati, wáamasĩ, niĩā. Múā basarére jóarira biiro jóarira niĩwā: “Marĩcā cūũ põna niĩā”.

29 Marĩ Cõāmacũ põna niĩjĩrā, oro, plata, ũtāmena tiirĩrare “Cõāmacũ niĩ” jĩĩ wācũrijārõ booa. Marĩ wācũrēmena Cõāmacũ queorére tiimasĩricu.

30 Cõāmacũ too sũguero macārāpũre cūūrē masĩrijĩrā, cūũ dutirére tiihérare teero ññajĩrigũ niĩwĩ. Atitóre niipetirare niipetiorũre cúa ññaré tiiré wācũpati, wasodutiqui.

31 Cõāmacũ niipetirare wapa tiĩadari bũrecore besetoayigu. Tiibũreco jeari, queoró jĩĩrēmena wapa tiigúdaqui. Cūũ beserigumena teero tiigúdaqui. “Cūūrā múārē wapa tiigúdu niĩ” jĩĩ eñogú, diarigũpũre masõrigũ niĩwĩ, jĩiyigu Pablo.

32 Diarirapũ masārere wederi tuorá, sĩquērā buijáyira. Āpērāpé: —Too síro mũũ wedeseri tuoáda teeréja, jĩiyira.

33 Pablo cúa too niirĩrā, wáajõāyigu.

34 Sĩquērā Jesuré padeó, Pablore nũnyĩra. Sĩcũ Areópagorũ dutirámena neārucugũ niiyigu. Cūũ wāmecutiyigu Dionisio. Apegó Dámaris wāmecutiyigo. Āpērā cūāmena niiyira.

18

Corintopũ Pablo tiirigüe

1 Too síro Pablo Atenasrũ niĩarigu Corinto macārũ wáajõāyigu.

2 Toopá jeagu, judíoayũ Ponto dita macārē buajeayigu. Cūũ wāmecutiyigu Aquila. Pablo toopá wáaadari sũguero, Claudio romanuā õpũ judíoa Romarũ niirārē witidutiyigu. Aquila, cūũ nũmo Priscilamena Italiarũ niĩarira witi, jeayira tiimacā Corintore. Pablo cūārē ññagũ wáayigu.

3 Cūũ cúa paderénorā padegú niĩjĩgũ, cūāmena padegudũ pũtuáyigu. Wáicura caserimena wiseri tiirā niiyira.

4 Judíoa yeerisãre burecoricōrō cūã neãrî wiip̄u wedegu wáayigu. Judíoare, judíoa niihērārē padeodugári tiidugágu tiimiyigu.

5 Silas, Timoteo Macedoniap̄u niārira jeari, Pablo wederé dícu wedeyigu. “Jesús Cōamacū beserigu niī”, jī wedemiyigu judíoare.

6 Cūãpe cūu wederére cāmotānucāyira. Cūūrē ñañarō jīyira. Teero tiigú, Cōamacū cūārē ñañarō tiíadarere ēñogú, cūu sotoá sñañarore, tuuwé páabateyigu. Cūārē jīyigu:

—Múã pecamer̄u wáari, múãye wapa niíadacu; yé wapa mee niíadacu. Teero tiigú, mecūãmena judíoa niihērārē wedegu wáaguda, jīyigu.

7 Tiiwii niārigu witiwayigu. Apewii p̄togā niiri wiip̄u sāawayigu. Tiiwii Ticio Justoya wii niyiro. Cōamacūrē padeogú niyigu cūu.

8 Judíoa neãrî wii dutigú, cūuya wii macārãmena Jesuré padeoyíra. Cūu wāmecutiyigu Crispo. Pañ too macārãcā Pablo wederére t̄orá, Jesuré padeoyíra. Padeó, wāmeōtinoyira.

9 Sicañami Pablo cāniripacu, quēēgū tiiróbiro Jesús cūūrē wederi t̄oyigu. Cūūrē jīyigu:

—Cuirijãña. Yéere wederucujãña. Wededujã tiirijãña.

10 Yññ m̄ññmena niirucujãã. Basocá m̄ññrē ñañarō tiimas̄ricua. Atimacārē pañ yññre padeóadara niíya, jīyigu.

11 Teero tiigú, Pablo siccāma apēcāmá deco toopú p̄tuáyigu. Cōamacūye quetire bueyigu.

12 Teeburecorire s̄icū Acaya dita dutigú niyigu. Cūu wāmecutiyigu Galión. Cūu dutigú niirito, judíoa s̄icār̄ibiro wácūrã Pablöre ñee, queti beserópu néewayira.

13 Galiónrē jīyira:

—Ñni Cōamacūrē padeodutire romanuã òpū dutirére netōñucãre niã, jīyira.

14 Pablo wedegud̄u tiiri, Galión judíoare wedesuguecojãyigu:

—Ñni areyenó ñañoãtã, basocãre ñañarō tiátã, múãrē ññurō t̄uobój̄yu.

15 Múãye, múã judíoa dutiré niir̄i, múã basiro quēñoñá. Yññ teenoré besegud̄u mee niã, jīyigu.

16 Cūã queti beserópu niārirare cōãwionecoaj̄yigu.

17 Niipetira Sóstenes judíoa neãrî wii dutigúre ñee, queti beserî wii díamacū páayira. Galiónpe “cūã booró tiáro” jījãyigu.

Antioquíap̄u Pablo coep̄t̄uarigue, too síro cūñ wedewanemorigue

18 Pablo peeburecori p̄tuáyigu Corintop̄u. Too síro Jesuré padeoráre “wáagu tiia” jī, dooríw̄mena wáajõãyigu Siria ditap̄u wáagu. Priscila, Aquila cūm̄mena wáayira. Cencreap̄u búawasugueyira. Toopú Pablo Cōamacūrē “biiro tiigúda” jīrirobirora tiigú, cūu póare pedecõaj̄yigu.

19 Too macārã Éfesop̄u t̄iãjeayira. Tiimac̄p̄u Pablo cūȳyigu Priscila, Aquilare. Cūãpe judíoa neãrî wiip̄u sããwa, judíoare wedeyigu.

20 Cūūrē yoasñur̄i p̄tuáadutimiyira. Cūãpe boor̄yigu.

21 —Jerusalén̄p̄u yññre wáaro booa, bosebureco ññagū wáagu. Múãrē ññagū atinemoğudacu, Cōamacū boor̄i, jīyigu.

“Wáagu tiia” jī, wáajõãyigu dooríw̄mena.

22 Cesareap̄u jea, Jerusalén̄p̄u maawáyigu. Toopú Jesuré padeoráre ññudutiyigu. Too macū Antioquíap̄u wáajõãyigu.

²³ Тоорáре пéеро нии, wáajǝǝyígu sũcǎ. Galacia dita maquẽ macãrĩrẽ, Frigia dita maquẽ macãrĩrẽ netǝwáyígu. Niipetira Jesuré padeoráре wácũtutuare ticonemoyígu.

Apolos Éfesopu buerigüe

²⁴ Tíatore judíoayũ Alejandria macã macũ Éfesopu jeayígu. Cũũ wãmecutiýígu Apolos. Cũũ añurǝ wedemenigũ niyígu. Cǝãmacãye queti jóaripũ maquẽrẽ añurǝ masígu niyígu.

²⁵ Marĩ Öpũ “biiro niirecutiro booa” jĩrẽre buenorigu niyígu. Juan basocáре wãmeǝtígu buerigüe díçure masĩpacũ, diamacũ Jesuyére bueyígu useniremena.

²⁶ Cũũ judíoa neári wiipũ cuire manirǝmena wedenacãyígu. Priscila, Aquila cãũrẽ tuo, néewa, Cǝãmacãye quetire añurǝ diamacũ wedenemoyira.

²⁷ Cũũ Acayaru “wáagudu tiaa” jĩrĩ, Jesuré padeorá “añurǝ wáaya” jĩyira. Cãũrẽ paperapũ jóabosayira. Jesuré padeorá Acayaru niirãrẽ “Apolore añurǝ bocaya” jĩ jóayira. Cũũ тоорá jeagu, Cǝãmacũ tiápuremena Jesuré padeoráре añurǝ tiápuyígu.

²⁸ Cũũ niipetira ñãacoropu judíoare cãũ wedemeniremena docacũmurĩ tiyígu. Cǝãmacãye queti jóaripũрũ cããrẽ bue, “Jesús Cǝãmacũ beserígu niĩ” jĩrẽre ãñoyígu.

19

Éfesopu Pablo buerigüe

¹ Apolos Corintopu niirito, Pablope ãmaãreburire netǝwá, Éfesopure jeayígu. Тоорá síquẽrã Cǝãmacãrẽ padeoráре buajeáyígu.

² Cããrẽ sãññáyígu:

—Múã Cǝãmacãrẽ padeorĩ, ¿Espíritu Santo múãmena niinucãrĩ? jĩyígu.

Cããpe yũyira:

—Öba. Ёsã Espíritu Santo niirẽre tuohera niitũ, jĩyira.

³—Too docare ¿noã wederiguere padeojĩrã, wãmeǝtidutiri? jĩyígu.

—Juan wederiguere padeojĩrã, wãmeǝtidutiwũ, jĩyira.

⁴ Pablo jĩnemoyígu:

—Juan basocáре wãmeǝtiyígu. Teeména cãũ ñãñaré tiirẽre wãcũpati, wasorẽre ãñoyira. Juan biiro wedeyígu: “Yũũ siro ãpĩ atigũdaqui. Cãũrẽ padeoyá”, jĩyígu. Cãũ teero jĩ wederigura niĩ Jesús, jĩyígu.

⁵ Cãũ teero jĩrĩ tuoará, Jesús wãmemena wãmeǝtidutiýira.

⁶ Pablo cããrẽ ñãapeóri, Espíritu Santo cããpуре niigũ diijeáyígu. Æpẽrã basocãye wedeserere masĩripacara, wedesenacãyira. Cǝãmacũ wededutirere wedeyira.

⁷ Cãũ niipetira niirã, doce ãmãã niyira.

⁸ Pablo tiimacãрũ judíoa neári wiipũ wáarucuyígu. Itĩãrã muĩpũrã tiwiipure cuire manirǝmena wedeyígu. “Cǝãmacũ dutirẽ basocãpуре niãdare jeatoaa” jĩrẽmena Jesuré padeorĩ tiijãdugagu tiyígu.

⁹ Síquẽrã cãũ wederẽre tuodugáriyira. Padeoríyira. Mama buerẽre basocã tuocóropu ñãñarǝ wedeseyira. Teero tiigũ, Pablo witiweojǝyígu; Jesuré padeoráре néewitiwayígu. Búrecoricǝrǝ Tiranoya wiipũ neãyira. Tiwiĩ buerĩ wiipũ bueyígu sũcã.

10 Paacámá bueyigu. Teero tiirá, tiidita Asia macārã t̄opetijōāyira Jesuyé quetire. Judíoa, judíoa niihērãcã teeré t̄oyíra.

11 Cōāmacū cūū sicūrã tiimas̄rere Pablomena tiēñoyigu. Cūūmena ññaña manirére tiiyigu.

12 Cūū paacōāre caserire, cūūya ōpūū pēniārigue caserire néewayira di-arecutirare. Teeména netōnéyira; wātīã sãānorirare cōāwionecoyira.

13 Siq̄erã judíoa wāanetōrã wātīārē cōāwionecorã niyira. Cūā marī Ōpū Jesús wāmemena wātīārē cōāwionecodugamiyira.

—Jesús Pablo wedewarucugu wāmemena múārē witiwadutia, jīmiyira wātīārē.

14 Teerora tiirá tiimiyira Esceva pōnacã. Esceva judíoyu, paiaré dutigú niyigu. Cūū pōna siete niyira.

15 Cūā teero tiirí, wātí cūārē yūuyigu:

—Jesuré yūu masiã. Pablocārē masiã. ¿Múāpeja noánó nií? jīyigu.

16 Basocú wātí sãānorigu cūāp̄ure bupuñápeayigu. Cūā niipetira nemorō tutuanetōncājāyigu. Cūārē ññañō peti tiiyigu. Sutimanírã, cāmicutira tiiwí niārira cutucówitiwayira.

17 Cūārē teero wáare quetire Éfeso macārã t̄opetijōāyira. Niipetira judíoa, judíoa niihērãcã t̄oyíra. Bayiró cuiyira sáa. Marī Ōpū Jesuyére añurō quioníremena wedeseyira sáa.

18 Paū too suguerop̄u Jesuré padeonucārira jea, cūā ññañaré tiirére wedeyira.

19 Paū yaso doarira cūā bueré papera tutirire néeneō, sóecōājāyira niipetira ññacorop̄u. Teetutiri wapa cūā bapaqueori, “cincuenta mil” niyeruquiri plataquiri wapaçtīmiyiro.

20 Ateména marī Ōpūye queti sesajōārō tiiyíro. Cōāmacū tutuaremena paū padeonemórã tiiyira.

21 Ate wáari siro, Pablo wācūyigu: “Yūu Jerusalén̄u putuawaguda. Toopú wáadari suguero, Macedonia, Acaya ditapu ññanetōgū wáaguda. Jerusalén̄u jea, niíari siro, Romapu ññagū wáaro boocú”, jī wācūyigu.

22 Teero tiigú, p̄arã cūārē tiiapurare ticocosugueyigu Macedoniapu. Cūā niyira Timoteo, Erasto. Cūūpe putuájāyigu ména toopú Asia ditapu.

Éfesop̄u cúasore wáarigue

23 Tíatorena mama bueré padeorémena bayiró cúasore wáayiro.

24 Cúasori tiinucāyigu sicū plata padegú. Cūū wāmecutiyyigu Demetrio. Platamena cūā padeogóya wii tiiróbiro biiré wiserigã tii, dúagu niyigu. Cūā padeogó weerigo wāmecutiyyigo Artemisa. Tee wiserigārē dúara, Demetrio, cūārē padecoteracã pairó wapatárucuyira.

25 Cūārē padecotera, āpērã plata paderáre néōyigu. Cūārē jīyigu:

—Múá añurō masiã: Marī ate paderémena añurō wapatá niijāmiã.

26 Año Éfesop̄ure Pablo paure cūū wederémena nunurí tiitóai mée. Año Asiap̄cārē múá ññarōbirora, teero biiri múá t̄orōbirora paū niicua. Basocá tiiríraja “padeorá mee niíya” jīñawí cūūdu.

27 Ate bayiró quioa. Marī tiiré bárí niiré putuábocu. Artemisa aññanetōjōāgōya wiicá bárí niirí wii putuábocu. Coó Asia macārã padeogó niipetira atibúreco macārã padeogó niyio. Coó up̄tí macō niirére basocá ññañarō wedesenucārí, bárí niiré putuábocu, jīyigu.

28 Cūū teero jīñí t̄orá, bayiró cúa, acaribíyira:

—Artemisa añunetōjōāgō Éfeso macārā padeogó niyu, jīiyira.

²⁹ Cúā acaribíri, paᵛ tiimacā macārācā “¿deero wáai?” jīi masīripacara, acaribípetijōāyira. Sīcārōména cúā neārōpᵛ cᵛtᵛwáyira. Pablomena bapacutiwarirare bayiró ñee, néewayira. Cúā niyira Gayo, Aristarco. Macedonia macārā niyira.

³⁰ Pablo basocá decopᵛ sããwadugamiyigᵛ. Jesuré padeorápe cūūrē wáadutiriyira.

³¹ Āpērā Pablöre maīrā queti ticocoyira. Cúā sīquērā Asia macārā dutirá niyira. “Pablo ūsā neārōpᵛ sããatirijāārō”, jīicoyira.

³² Toopú niirā āpērā cúā booró acaribíyira. Āpērā apeyenó acaribíyira. Āpērācā teorora jīīamajáyira. “¿Marí ānopú deero tiirā neārī?” jīi masīriyira.

³³ Āpērā judíoa Alejandrore īñabayira. Basocá díamacūpᵛ cūūrē tuunéconucōcoyira, wedearo jīirā. Cúārē “ditamanijōāña” jīidugagᵛ, wēētucomiyyigᵛ. “Īsā wapa cuoría”, jīidugamiyigᵛ.

³⁴ “Cūū judíoayᵛ niī”, jīi īñamasīrā, acaribínemoyira. Pᵛa hora sīcārībīro acaribíyira.

—Artemisa añunetōjōāgō Éfeso macārā padeogó niyu, jīiyira.

³⁵ Sīcū tiimacā macārārē dutigú too acaribírare ditamanírī tiyyigᵛ. Cúārē jīiyigᵛ:

—Múā Éfeso macārā, yᵛre tᵛoyá. Niipetiro macārā ateré masīcua: Marí atimacā Éfeso macārā Artemisa añunetōjōāgō padeorí wiire coterá niīā. Coqueoré ūmāseᵛ diiátiriguere coterá niīā.

³⁶ Sīcū “teero mee niīā” jīimasīriqui. Teero tiirā, nocōrōrā acaribíyira. Āñurō wācūshueya, noo booró tiīamarí jīirā.

³⁷ Āniā múā néeatirira apeyé marí padeorí wii maquērē yaaríarira niīāwā. Marí padeogóre ñañarō wedeseriarira niīāwā.

³⁸ Demetrio, āpērā plata paderámena wedesāre cuogú, queti beserōpᵛ wáaaro. Tee niīādarerena queti beseró, queti beserí basocacá niīya. Toopú cāmerí wedesārō.

³⁹ Múā apeyenó sãidugára, atimacā macārā dutirámēna cúā neārōpᵛ wedesera wáaya. Cúā múārē wedeadacua.

⁴⁰ Mecūā marí acaribíariguere romanū dutirá marírē wedesārīquioro tiirā tiia. Marí teero peti acaribíro bauró acaribíamajārā tiīāwū. Teero tiirā, romanū cúā wedesārī, marírē deero jīi yᵛmasīña maniādacu, jīiyigᵛ.

⁴¹ Teero wedeseyapacuti: —Nocōrōrā niīā, jīiyigᵛ.

20

Macedoniapᵛ, Greciapᵛ Pablo wáarigüe

¹ Cúasore petiári siro, Pablo Jesuré padeoráre neādutyigᵛ. Cúārē wācūtutuare tico, “wáagu tiia” jīi, Macedoniapᵛ wáajōāyigᵛ.

² Too maquē macārīpᵛ netōwágᵛ, too macārārē cūū wederémēna wācūtutuare ticonemowayigᵛ. Teero ti, jeayigᵛ Greciapᵛ.

³ Toopú ītīārā muīpūrā pᵛtᵛáyigᵛ. Cūū Sīriapᵛ doorīwᵛmēna wáagudᵛ, judíoa cūūrē sīadugáre quetire tᵛoyigᵛ. Teero tiigú, “Macedonia wáarimayira cāmerpᵛtᵛawaguda sūcā” jīi wācūyigᵛ.

⁴ Cũũ wáari, ãpẽrã cũũrẽ bapacutiwarira niiwã. Cũã niiwã: Sópater Berea macã macũ (cũũ Pirro wãmecutigũ macũ niiwĩ); Segundo, Aristarco (cũã puarã Tesalónica macãrã niiwã); Gayo Derbe macã macũ; Timoteo; Tíquico, Trófimo (cũã puarã Asia macãrã niiwã).

⁵ Cũã ùsã suguero wáa, Troaspu ùsãrẽ yuerira niiwã.*

⁶ Ɔsã Filipospũ putuáwũ. Toopú pã pũuri tiirémena wáoya maniré pãrẽ yaari bosebureco ññawũ. Nocõrõrã nũ, wáajõãwũ dooríwũmena. Cinco burecori siro jeawũ Troaspu. Toopú sica semana putuáwũ.

Troaspu Pablo ññanetõgũ wáarigue

⁷ Yeerisãri bureco niirĩ, ùsã neãwũ bocaadara. Apeburecope Pablo wáagudu niijĩgũ, cũãrẽ wedewi. Ñami deco niirĩ, wedegũ tiiwí ména.

⁸ Ɔmũãrõ macã tatia ùsã neãrí tatiapũ pee sãwõcorepa niiwũ.

⁹ Sicũ mamũ ventana sopepu duigũ wũgoá jeanowĩ. Cũũ wãmecutiwi Eutico. Pablo yoari peti wedegũ tiirĩ, cãnicónuãrigũ niiwĩ. Yeparũ ñaacodiawĩ. Cũũ duiariro itiácasa sotoapu niiwũ. Cũãpe cutudiwã, diaarigũpũre néemũcowa.

¹⁰ Pablocã diiwáwi. Cũũ sotoa munibíã, cũũrẽ ñeediyo, cũãrẽ jĩwĩ:

—Nocõrõca ucũãrijãña. Catijãĩ ména, jĩwĩ.

¹¹ Mũãwa, cũãrẽ pã bato, yaa, wedeseboejõã, wáajõãwũ.

¹² Mamũpere wiipú neejõãwã. Cũũ catiri, ãñurõ yeeripũnacutira niiwã sũcã.

Troaspu niĩãrira Mileto macãrũ wáarigue

¹³ Pablo ùsãrẽ jĩrirobirora dooríwũmena cũũ suguero Asopũ wáajõãwũ. Pablo ùsãrẽ: —Yũũ maapu wáa, Asopũ múãrẽ bocagũda, jĩwĩ.

¹⁴ Asopũ ùsãmena buajeá, ùsã atiriwũpũ sããwĩ. Too síro Mitilenepũ tĩãwawũ.

¹⁵ Too macãrã apebureco Quío nacũrõ díamacũpũ tĩãjeawũ. Maawáriwũ. Too macãrã apebureco Samospũ tĩãjeawũ. Too macãrã apebureco Miletopũ jeajõãwũ sáa.

¹⁶ Ɔsã Miletopũ wáara, Éfessore diamacú netõjõãwũ. Pablo Asiapu yoari putuádgariwi. Cũũrẽ basioatã, Jerusalénpu Pentecostés bosebureco ññadugawĩ.

Pablo Éfeso macãrã bũtoá dutirãre wedeyaponorigue

¹⁷ Pablo Miletopũ niigũ, Éfeso macãrã Jesuré padeorã bũtoá dutirãre atiduticowi.

¹⁸ Cũã jeari ñña, cũãrẽ jĩwĩ:

—Múã ãñurõ masĩcu yũũ múã watoapũre tiirécutiriguere. Yũũ sicato Asiapu jeagu, tée yũũ niitugũpũ tiitũcoriguere ãñurõ masĩcu.

¹⁹ Yũũ marĩ Ɔpũ dutirõ tiigũ, “ãpẽrã nemorõ ãñurẽ tia” jĩ wãcũriwũ. Múãmena utiwũ. Judíoa yũũre ññaarõ tiidugári, ññaarõ netõwũ.

²⁰ Niipetire múã ãñurõ niĩãdarere wedepetijãwũ. Basocã neãrõpũ, múãye wiseripu teero wederucujãwũ.

²¹ Judíoare, judíoa niñhãcãrẽ ateré sicãrĩbĩro wedewũ: “Múã ññaarẽ tiirere wãcũpati, wasoyá; Cõãmacũyere ãñurõ tiinacãña; Jesús marĩ Ɔpũrẽ padeoyá”, jĩ wederucujãwũ.

²² Yũũ mecãtigã wáagũ tia Jerusalénpu Espiritu Santo yũũre dutirobirora. Toopú yũũre deero wáaro wáaadacu masĩriga.

* 20:5 Lucas atipũ jóarigu Filipospũ niijyĩ, Pablo toopú jeari.

23 Ate dícare masĩã: Basocá ñañarõ netõrĩ tii, yũre peresuwiipũ sõnecoadacua. Ateré macãrĩcõrõ Espĩritu Santo yũre wedei.

24 Ateré masĩpacũ, wãcũpatiria. Yũũ catirére maĩría. Marĩ Õpũ Jesús cũũ paderé cũũriguere peotĩdũgaga. Cõãmacũ basocãre netõñere quetire wededu-tiwi yũre.

25 Yũũ múã pũtopũ niigũ, Cõãmacũ dutiré basocãpũre niĩadare jeariguere wedewarucuwũ. “Múã sicũno yũre ññanemoricu sãa”, jĩũ tũgueñajãga.

26 Teero tiigũ, mecũã múãrẽ wedea: Yũũ wederiguere tuorĩra pecamepũ wãari, yéẽ wapa niiricu.

27 Yũũ múãrẽ niipetire Cõãmacũye quetire wederijã tiirĩwũ.

28 Teero tiirã, múã basiro coteya. Jesuré padeorĩ põna macãrãcãrẽ ãñurõ cote, buenemoña. Múãrẽ Espĩritu Santo cũũrigũ niĩwĩ, cúãrẽ ññanũnũsearo jĩũgũ. Cõãmacũ cũũ macũye díimena cúãrẽ cũũyara wãari tiirĩgũ niĩwĩ. Teero tiirã, oveja coterĩ basoca tiirõbiro cúãrẽ tiĩapuya.

29 Yũũ tũgueñarĩ, yũũ wãari siro, ãpẽrã jĩĩditorepira múãmena niirã jeaadacua. Yáywa ovejare sĩãrã tiirõbiro múã Jesuré padeorẽre petirĩ tiidũgãdadacua.

30 Sĩquẽrã múã menamacãrãcã wedewisiodadacua, Jesuré padeorã cúãrẽ tuonũnũsearo jĩĩrã.

31 Teero tiirã, ãñurõ tuomasĩ niĩña. Múã ateré acabóricu: Itiãcũma múã niipetirare ãñurõ tiĩadarere bóaneõremena búrecori, ñamirĩ wedewũ.

32 Yũũ wãagu tiia. Cõãmacũ múãrẽ ãñurõ cotearo. Cũũ maĩrẽ quetimena múãrẽ tutuare ticoaro. Tee queti múãrẽ wãcũtuuari, padeonemórĩ tiimasĩcu. Tee quetire padeorĩ, ãpẽrã Jesuré padeorãmena múãrẽ ãñurẽ ticoũdaqui Cõãmacũ.

33 ãpẽrãyẽ niyeru, oro, suti boonemósãriwũ yũũ.

34 Múã masĩcu: Yéẽ wãmorĩmena padewũ. Teeména yũũ, yũũ menamacãrã boorĩguenore bũawũ.

35 Niipetire yũũ tiirĩguemena múãrẽ ññowũ. Marĩ paderémãna bóaneõrãrẽ tiĩapuro booa. Marĩ Õpũ Jesús cũũ jĩĩriguere wãcũrõ booa: “Ticogũpe ñeegũ nemorõ useniquĩ”, jĩĩyigũ, jĩĩwĩ Pablo.

36 Teeré jĩĩtoanũcõ, cúã niipetiramena ñicãcoberimena jeacũmu, Cõãmacũrẽ sãiwĩ.

37 Niipetira bayirõ utiwa. Cũũrẽ pãabũna, wasopũro ãpũ tiiwã.

38 Cũũ “múã yũre ññanemoricu sãa” jĩĩãriguere wãcũrã, nemorõ bóaneõrã pũtũãwa. Too síro doorĩwũpũ cũũrẽ cũũcora wãawa.

21

Jerusalénrũ Pablo wãarigũ

1 Ësã Éfeso macãrã butoã dutirãre “wãara tiia” jĩĩtoa, doorĩwũpũ muãsã, wãajõãwũ. Wãa, diamacũ wãa, Cos macãpũ jeawũ. Apebũreco Rodas macãpũ, too macãrã Pátara macãpũ jeawũ.

2 Toopũ Feniciarpũ wãariwũncare bũajeáwũ. Tiiwũpũ muãsã, wãajõãwũ.

3 Wãa, Chipre nũcũrõrẽ ññawa, tiinũcũrõ acuniñape pũtũãwũ. Too netõwã, Siria ditapũre jeawũ. Jea, Tiro macãpũ maajeáwũ. Toopũ tiiwũ macãrã apeyẽ cúã néewariguere apamonecoadara tiiwã.

4 Тоорú ùsā Jesuré padeoráre āmaā, buajeáwū. Cúāmena sica semana putuáwū. Cúā Espírítu Santo masírē ticorémēna Pablóre “Jerusalénpu wáarijāña” jīmiwā.

5 Cúā teero jīpacari, tii semana petirí, wáajōāwū sūcā. Cúā niipetira, cúā n̄mosānumiā, cúā pōna ùsārē bapacatibuawa macā wesapu. Ditaturipuru ñicācoberimēna jeacūmu, Cōāmacūrē sāiwá.

6 Sāitōa, “wāara tīa” jī, dooriwucapu m̄hāsāwū. Cúāpe cúāye wiseripu putuajōāwū.

7 Tiropu niārira wāa, Tolemaida macāpu jeawu. Тоорú Jesuré padeoráre ānuduti, sicabureco putuáwū cúāmena.

8 Apebúreco wāa, Cesareapu jeawu. Тоорú jeara, Felipe Jesuyé queti wedegúya wiipu sāawawu. Felipe Jesuré padeorá siete yaaré batorira menamacā niirigu niiwī. Cúā putopu putuáwū.

9 Cúā pōna numiā manamanirā bapari niiwā. Cúā profetas niiwā.

10 Yoari ùsā niiripacari, sīcū Judeapu niārigu jeawī. Profeta niiwī. Cúā wāmecutiwī Agabo.

11 Īsā puto jea, Pabloyada siatúridare née, cū basiro cúāye dupori, cúāye wāmoripu siatúwi. Siatútoa, ùsārē jīwī:

—Espírítu Santo jīwī yūre: “Judíoa Jerusalénpu atidá ōpūrē siatúadacia āno m̄nu siatúro tiiróbiro. Cūārē judíoa niihērāp̄re ticoadacia”, jīwī Agabo.

12 Cúā teero jīrī t̄orá, ùsā Pablóre: —Jerusalénpu wáarijāña, jīmiwā.

Cesarea macārācā: —Wáarijāña, jīmiwā.

13 Cūāpe jīwī:

—Utirijāña. Yūre bayiró wācūpatiri tiirā tīa. Jerusalénpu Jesuyé wapa yūre siatú, sīadugāpacari, wāaguda, jīwī.

14 Cúā “jáa, āñuā” jīhērī ĩnarā: —Cōāmacū booró tiiaro, jījāwū.

Nocōrā ditamanirā putuáwū.

15 Īsā too niārira ùsāye ĩnanotoa, wáajōāwū Jerusalénpu.

16 Siquērā Cesarea macārā Jesuré padeorá wāawa ùsāmena. Cúā ùsārē néewawa Mnasónya wiipu. Cúā Chipre macā niirigu niiwī. Yoari Jesuré padeogú niiwī. Тоорú cāniwā.

Pablo Santiagore ĩñagū wáarigue

17 Īsā Jerusalénpu jeari, Jesuré padeorá useniremena bocawa ùsārē.

18 Apebúreco Pablo ùsāmena Santiagore ĩñagū wāawi. Тоорú niipetira butoá dutirá niiwā,

19 Pablo cúārē ānudutiwi. Judíoa niihērārē Cōāmacū cúāmena tiiríguedōrō d̄uaró manirō wedemūñcāwī.

20 Teeré tuo, Cōāmacūrē usenire ticowa. Pablóre jīwā:

—Īsāya wedegu, m̄nu masīcu: Pañ peti judíoa Jesuré padeorá niīya. Cúā “Moisére dutiré cūriguere tiipetiro booa” jīrā tiīya.

21 Cúā ate wedepatirere tuoáyira: M̄nu judíoa niihērāye ditapu niigū, judíoa тоорú niirārē Moisés dutiré “tiirijāña” jīyiro. Cúā pōnarē cōnerigu yapa macā caseróre “widedcōārijāña” jīyiro. Teero biiri marī judíoa tiirécutirenocārē “tiirijāña” jīyiro. Teeré tuoýira.

22 “¿Deero tiigúdari cū?” jī wedeseawū ùsā m̄n̄rē. Cúā m̄nu “ānopú jeayigu” jīrē tuoadacia.

23 Teero tiirá, ʼsā biiro wācūāwū: ʼMmā bapari Cōāmacūrē “biiro tiáda” jīārira niīāwā.

24 Mmū cūāmena Cōāmacūwiipm wáari, āñubocu. Mmūcā cūā tiiróbirora tiiyá. Cūā marī tiirénorē tiirá tiíawā. Atebúrecorire ñañaré tiíariguere acabóre sārā tiíawā. Niipetire wáicura cūā Cōāmacūrē ticoadarare mmū sāibosáya. Mmū teero tiári siro, cūā póare pedecōādutiadacua. Mmū biiro tiíariguere masírā, niipetira judíoa mmūye quetire “teero jīāmajārā tiijya” jīādacua. “Cūācā Moisére dutiré cūūriguere āñurō tiigú niī”, jīādacua.

25 Jesuré padeorá judíoa niihērāpere “biiro tiirí āñuādacu” marī jīiriguere jóacotoawu: Wáicura dii cūā padeoráre ticoariguere yaarijāña. Wáicuraye díire sīnirijāña. Wáicura dii díi cōāña maniré diiré yaarijāña. Āpērāména ñañarō ñeeaperijāña, jī jóawu, jīwā.

Pablöre peresuwiipm néewarigue

26 Apebúrecope Pablo cūā baparire néewawi. Pablo cūū ñañaré tiíariguere acabóre sārāori, Cōāmacūwiipm sārāwayira. Pablo pairé wedeyigu:

—Sica semana dusa añiā ñañaré tiíariguere acabóre sārādaró. Niituri búrecore cūācōrō wáicurare sīādutí, ticoadacua Cōāmacūrē, jīiygu.

27 Cūā siete búrecore peotíadara tiirí, judíoa Asia macārā Pablöre Cōāmacūwiipm niirí iñayira. Cūūrē iñarā, āpērārē cúarosārī tiiyira. Cūā cūūrē ñee, acaribíyira:

28 —ʼSāya wedera, tiápura atiya. Ānirā niī niipetiropm niipetirare ñañarō buewarucugu. Cūū marī judíoa maquērē, Moisére dutiré cūūriguere, teero biiri atiwíi maquērē ñañarō wedesewarucuyigu. Apeyeréja, griegoare atiwipáre néesāāwī. Cūū biiro tiigú, atiwíi ñañaré manirí wiire ñañogú tii, jīiyira.

29 Ate suguero Trófimo Éfeso macū Pablomena macāpm niirí iñayira. Teero iñarira niijrā, cūā “cūūrē Cōāmacūwiipm néesāājyi” jī wācūrira niimiwā.*

30 Cūā wedesārī tuorá, niipetira tiimacā macārā acaribibatejōāwā. Cūtejéawa. Pablöre ñee, wéecowitiawa, té Cōāmacūwii sopeputópm. Máata sopepāmarirē biajāwā.

31 Pablöre sārādarapm tiirí, āpērā basocá surara dutigúpure wedera wáarira niiwā:

—Niipetira atimacā Jerusalén macārā neā, cúa, acaribíra tiíawā, jīiyira.

32 Cūū tee quetire tuogú, cūūyara surarare, cūūrē dutiráre néō, diíati, cutuátiwa cūā putopm. Surara dutigú suraramena cutuátiri iñarā, Pablöre páarira duujāwā.

33 Surara dutigú Pablo putopm jea, surarare ñeeduti, puadá cōmedaména siatúdutiwi. Basocáre sārāwāwí:

—¿Noā niī añi? ¿Deero tiárí? jīimiwí.

34 Basocápe āpí merēā, āpērācā merēā noo booró acaribíamajāwā. Teero tiigú, surara dutigúpe āñurō tuobúariwí. Cūūyara surarare néewadutiwi cūā niirí wiicapm.

35 Tiwíi muāwaropm jeari, basocá bayiró tuudiyówa. Teero tiirá, surara Pablöre néepa néecomuāwā.

36 Niipetira cūā siro tuudiyóatira: —Sīācōājāña, jī acaribíwa.

* 21:29 Cōāmacūwii Jerusalénm niimiri wiipure judíoa niihērārē sārāwadutiirira.

Pablo “yuu wapa cuorí” jǵirigie

³⁷ Tiiwiipá sǵonecodara tiirí, Pablo surara dutigúre sǵiñáyigu:

—Yuu munnena wedeseri, ¿ǵañuniǵadari? jǵiyigu.

Cǵūrē yuuyigu:

—¡Ayo! Munnā griegoayere wedesemasjǵāāyo.

³⁸ ¿Munn Egipto macǵ ōsǵa romanuǵrē cǵǵadugamirigu mee niirí? Cǵū cuatro mil basocǵre sǵǵarǵira dutigú niyigu. Cǵūyarare néo, basocǵ manirǵru néewayigu, jǵiyigu.

³⁹ Pablo yuuyigu:

—Yuu cǵū mee niǵ. Judíoayn niǵ. Tarso Cilicia ditarn niirí macǵ macǵ niǵ. Bǵrǵ niirí macǵ macǵ mee niǵ. Yuu añiǵrē wededugaga. Munn boorǵ, wedeguda, jǵiyigu.

⁴⁰ Surara dutigú “jǵu” jǵiyigu. Teero tiigú, too mǵǵawarorn nucǵgǵrǵ, wǵētucowǵ. Cǵā ditamanǵrǵ iñǵ, hebreoayemena wedewǵ cǵǵrē:

22

¹—Yǵa wedera, yuu pacǵsǵmǵǵǵ, yuure tuoyǵ ména. Yuu múǵrē yé maquǵrē wedeguda, múǵ yuure “wapa cuorǵ” jǵǵǵrǵ jǵigǵ, jǵiǵwǵ.

² Cǵū hebreoayemena wederi tuorǵ, nemorǵ ditamanǵjǵǵǵwǵ. Pablo cǵǵrē jǵiǵwǵ:

³—Yuu judíoayn niǵ. Tarso Cilicia ditarn niirí macǵru bauǵwn. Atimacǵpǵ masǵwǵ. Gamaliel yuure buewǵ. Cǵū Moisés marǵ ñecǵsǵmǵǵǵrē dutiré niipetirere buerpetijǵwǵ yuure. Múǵ atitǵre Cǵǵamacǵ dutirére tiirǵcutirobirora yuuncǵ añurǵ tiirucǵjǵǵ.

⁴ Yuu tiiburecorn mama buerére padeorǵre ñǵǵarǵ tiirucǵwn. Sǵiquǵrǵrē sǵǵadutiwn. Ūmǵǵ, numǵǵrē ñee, cǵǵrē peresuwiipn sǵnecodutirucuwǵ.

⁵ Paiaré dutigú, niipetira Judíoare Dutirǵ Petǵ “teerora tiiwǵ” jǵi masǵcua. Cǵǵǵrē yuure dutirǵpǵrǵrē jǵobosarira niiwǵ. Teepǵrǵrē née, marǵya wedera Damascorn niirǵrē ticogudn tiimǵwǵ. “Mama buerére padeorǵre ñee, siatǵ, néewaguda Jerusalǵnru, cǵǵrē ñǵǵarǵ tiidutigudn”, jǵimiwǵ.

Pablo wasorigue queti

(Hch 9.1-19; 26.12-18)

⁶ ‘Maa wǵagǵ, Damascorn jeagudn tiirí, coeritǵ niirí, wǵcǵñǵa manirǵ ōmǵǵsepu bóediatǵ yuu puto bayirǵ capemǵrǵ bóewǵ.

⁷ Teero wǵari, yuu ditarn ñacǵmujǵǵǵwǵ. Sǵcǵ yuure wedeseri tuowǵ: “Saulo, ¿deero tiigú yuure ñǵǵarǵ tiinǵnúsei?” jǵiǵwǵ.

⁸ “¿Noǵ niirǵ munn?” jǵiǵwǵ. “Yuu Jesús Nazaret macǵ macǵ munn ñǵǵarǵ tiinǵnúsegura niǵ”, jǵiǵwǵ.

⁹ Yuunena wǵariracǵ tee bóediatiriguere iñǵ, “cuijǵǵǵǵwǵ” jǵiǵwǵ. Cǵū yuunena wedeseriguere “tuorǵatǵ” jǵiǵwǵ.

¹⁰ Yuu cǵūrē sǵiñǵwǵ: “Ōpǵ, ¿deero tiirǵ boogǵrǵ?” jǵiǵwǵ. Cǵū yuure yuuwǵ: “Wǵmunnǵcǵñǵa. Damascorn wǵaya. Toopǵ munnē sǵcǵ wedegudaquǵ niipetire munn tiǵǵdare Cǵǵamacǵ quǵñorére”, jǵiǵwǵ.

¹¹ Yuunena wǵarira yuure tǵǵwǵatǵ, Damascorn wǵara. Yuure asibatére capeari bauhéri tiiwǵ.

¹² Tiimacǵpǵre Ananías wǵmecutigu niiwǵ. Cǵǵamacǵrē quioniremena padeogǵ, Moisére dutiré cǵūriguere tiigú niiwǵ. Niipetira judíoa tiimacǵ niirǵ cǵūrē “ǵñuniǵ” jǵi iñǵwǵ.

13 Yũre Ìñagũ jea, yũ wesapu nucũ, yũre jĩwĩ: “Yáa wedegu Saulo, Ìñamũocoya sũcã”, jĩwĩ. Wãcũña manirõ cũrẽ Ìñamũocowa.

14 Yũre jĩnemowĩ: “Tiatorũ Cõamacũ marĩ ñecũsũmaã padeorigũ mũrẽ besetoayigũ, cũ boorere mũrẽ masĩarõ jĩgũ. Cũ macũ ãñugũrẽ Ìña, cũ wedeserere tuoáro jĩgũ, beseyigũ.

15 Mũ cũyere wedegu wáagudacu. Niipetirare niipetiropũ mũ Ìñaariguere, mũ tuoariguere wedewarucigũ wáagudacu.

16 Teero tiigũ, yoari yuerijãña mũ. Wãmũncãña. Marĩ Õpũrẽ padeojĩgũ, mũ ñañarẽ tiirere acabóre sãĩña. Sãitõa, wãmeõtidutiya”, jĩwĩ.

Pablo judíoa niihẽrã pũtopũ wáadutiriguere wederigũ

17 Too síro Jerusalenpũ pũtũajeagu, Cõamacũwiipũ cũrẽ sãĩgũ jeawũ. Yũ cũrẽ sãĩgũ tiiri, cãnirĩpacũ, quẽẽrõpũ tiirõbiro Jesuré Ìñawũ.

18 Jesús yũre jĩwĩ: “Boyero atimacã Jerusalenrẽ witiwaya. ãno macãrã yé quetire mũ wederĩ, booriadacua”, jĩwĩ.

19 Yũ cũrẽ jĩwũ: “Õpũ, cãã ãñurõ masĩcua: Niipetire judíoa cãã neãrẽ wiserĩpũ mũrẽ padeorãre tãnadutĩ, peresuwiipũ sõnecorucuwũ.

20 Esteban mũye queti wederigũre cãã sãĩritore, yũcã toopũra Ìñanucũwũ. Cũrẽ sãĩrãye suti sotoá maquẽrẽ cotebosawũ. ‘Ãñurõ tiirã sããya’, jĩ wãcũmiwũ”, jĩ wedemiwũ Jesuré.

21 Cũ yũre jĩwĩ: “Wáaya. Yũ aperopã yoaropũ ticocogudacu mũrẽ judíoa niihẽrã pũtopũ”, jĩwĩ.

Pablo surara dutigũmena wedeserigũ

22 Nocõrõrã ãñurõ tuoúwa. Teerẽ tuorã, bayirõ acaribíwa sũcã.

—Cũrẽ sããcõãjãña. Cũrẽ booridojãã, jĩ acaribíwa.

23 Acaribíra, cãã cUARERE ññorã, cããye suti sotoá sãñarere tuuwé, wẽẽtuwa. Dita maané, débatecowa.

24 Cãã teero tiiri Ìñagũ, surara dutigũ Pablõre sõnecojãdutiigũ cããya wii popeapũ. Sõnecotoanucõ, Pablõre “¿deero tiirã basocã mũrẽ acaribí?” jĩ wederĩ tiidugágũ, cũrẽ tãnagũdu siatúdutiyigũ.

25 Siatúari siro, Pablõre cũ pũto nucũgũ cien surara dutigũre jĩyigũ:

—Múã yũre buri peti tãnamasĩricũ; romanuãrẽ dutirẽ teero tiidutiria. Yũ romanuãyũ niã; queti beseri basoca yũ tiariguere beseriya mēna, jĩyigũ.

26 Cũ teero jĩrĩ tuoágũ, cien surara dutigũ cũrẽ dutigũpũre wedegu wáayigũ.

—Mũ ãñurõ tiyã. Jõõ niãrigũ “romanuãyũ niã” jĩãwĩ, jĩyigũ.

27 Teerẽ tuoágũ, surara dutigũ sãĩñãgũ wáayigũ:

—¿Niirõrã mũ romanuãyũ niĩ? jĩyigũ.

—Éjã, cũrã niã, jĩyigũ Pablo.

28 Surara dutigũpe: —Yũ pairõ niyeru wapatíwũ, romanuãyũ niirere sããgũdu, jĩyigũ.

—Yũja máata bauágũpũra romanuãyũ niirigũ niwũ, jĩyigũ Pablo.

29 Teerẽ tuorã, cũrẽ tãnaãdara tiimãrira máata aperopẽ jeaconucãyira. Surara dutigũcã cui niyigũ. “Romanuãyũre ‘tãnañã’ jĩgũ, siatúdutimiãyu” jĩ wãcũgũ, cuijõãyigũ.

Pablo Judíoare Dutirã Peti pũtopũ wederigũ

³⁰ Teero tiigú, judíoa cūārē wedesāre diamacá maquērē masīduḡagu, apebúrecope paiaré dutiráre, teero biiri niipetira Judíoare Dutirá Petire néōyigu. Pablöre jōādutí, néediati, cūā ññacoropu nucūdutiḡyigu.

23

¹ Pablo Judíoare Dutirá Petire ñña, jñiyigu:

—Yáa wedera, yuu catiré bñrecorire tée mecūāpñmena Cōāmacū ññacoropu ññurō yeeripñnacūtia, jñiyigu.

² Ananías paiaré dutigú teeré tuogú, Pablo wesa nucūrārē useropu páadutimiḡyigu cūū teero jñiré wapa.

³ Teero tiigú, Pablo cūārē jñiyigu:

—Cōāmacū mñurē ññañarō tiigúdaqui. Mñu tiiditóreḡyigu niā. Mñu too duia, yññre queti besegadu Moisés dutiré jñrōbirora. Mñu basirora tee dutirére netōñcāḡū tia, yññre páadutiḡupeja, jñiyigu.

⁴ Too nucūrā cūārē jñiyira:

—Biiro ññañarō wedeserijārō booa paiaré dutigú Cōāmacū cūūriḡure, jñiyira.

⁵ Pablo cūārē jñiyigu:

—Yáa wedera, cūū paiaré dutigú niirére yuu masīriatu. Cōāmacūye queti jóaripñu biiro jóare niā: “Múāya macā macārārē dutiḡure ññañarō wedeserijāña”, jñiā, jñiyigu.

⁶ Pablo too niirā saduceo basoca, āpērā fariseo basoca niirī ññagū, bayirō bñsarómena wedeseḡyigu:

—Yáa wedera, yuu fariseo basocura niā yuu pacñsñmñā tiirōbirora. Basocā diarira masārere yuu padeóa. Ate yuu padeoré wapa múā yññre ñño queti beserópu néeatia, jñiyigu.

⁷ Teeré tuorā, fariseo basoca, saduceo basocamena bayirō cāmerī jñiyira. Teero tiirā, sñcāróména niimiārira batajōāyira.

⁸ Saduceo basoca diarirapñ masārere, teero biiri ángelea, wātīā niirére padeoriya. Fariseo basocape teeré padeoóya.

⁹ Cūā bayirō acaribíyira. Teero tiirā, sñquērā Moisés jóarigue buerā wñmññcāyira. Fariseo basoca niiyira. Bayirō cúasoremene wedemiḡyira:

—Ññiré wapa ññañaré buaríā. Apetó tiigú, ángele cūārē wedesejñyi, jñimiḡyira.

¹⁰ Cūā bayirō cāmerī jññemorī ññagū, surara dutigú Pablöre wéetamutōrī jññgñ, cuiyigu. Teero tiigú, Pablo cūā watoapñ niigūrē surarare néeatidutiḡyigu. Cūā niirī wiicapñ néewadutiḡyigu sñcā.

¹¹ Tiiññami Jesús Pablo pñto bauá, jñiyigu:

—Wācūtutuaya. Atimacā Jerusalénpu yée quetire wedeariobirora Romapñcārē wedegadacu, jñiyigu.

Judíoa Pablöre sññduḡamirigue

¹² Apebúrecope āpērā judíoa yayióropu neā, “Pablöre sññāda” jñimiḡyira. “Mecūāmena yaari, sññirññcāñda; Pablöre sññtōarapñ, yaaada. Cūārē sññiatā, Cōāmacū marñrē ññañarō tiíáro”, jñimiḡyira.

¹³ Teero wedesera cuarenta nemorō niiyira.

¹⁴ Cūā paiaré dutirá, āpērā bñtoá dutirá pñtopñ wáa, cūārē jñiyira:

—Ūsā Cōāmacū ññacoropu yaarinñcāñwñ; Pablöre sññādari sññguero, yaaria.

15 Teero tiirá, múã, niipetira múãmena dutirá* surara dutigáre queti tico-coya. Cũu Pablöre néediatiario. “Ësã cũu tiiariguere añurõ sãĩñádugaga”, jĩicoya. Pablo múã pãto jeadari sũguero, cũũrẽ sãĩãdara, cũmuãdacu, jĩĩmiyira.

16 Pablo bayio macũ cũã sãĩadugáre quetire tũogú, surara niirĩ wiicaru sããwa, Pablöre queti wedeyigu.

17 Pablöre cũũ wederi tũogú, sãcũ cien surara dutigáre atiduti, jĩĩyigu:

— ãnirẽ mũũ dutigú pũtopũ néewaya. Queti wedegũũ tiáyigu cũũrẽ, jĩĩyigu.

18 Cũũrẽ surara dutigú pũtopũ néewa, jĩĩyigu:

— Pablo marĩ peresu cũogú yũũre atiduti, ãnirẽ mũũ pũtopũ néeatidutiawĩ. Queti wedegũũ tiáyigu mũũrẽ, jĩĩyigu.

19 Surara dutigú mamãrẽ wãtopũ ñee, néewa, basocá tuohéropũ sãĩñáyigu:

— ¿Ñeenó queti wededugai yũũre? jĩĩyigu.

20 Mamãre cũũrẽ wedeyigu:

— Judíoa mũũrẽ queti ticocoadacua. Niipetira “biiro tiíada” jĩĩyira. Pablöre ñamigã Judíoare Dutirá Peti neãrõpũ néewadutiadacua mũũrẽ. “Cũu tiiariguere añurõ sãĩñádugaga”, jĩĩditoadacua.

21 Cũũrẽ tuorijãña. Cũã menamacãrã cuarenta nemorõ ãmũã cũũrẽ duti, coteadacua. Cũã yaari, sãiniriadacua; cũũrẽ sãĩãtoararu, yaaadacua. Cũã “marĩ teero tiiriatã, Cõãmacũ ñãñarõ tiíaro” jĩĩyira. Quẽnotõaa yira cũã tiíadarere. Mecũtigã mũũ “jáũ” jĩĩrẽ dícare yuera tiícua, jĩĩyigu.

22 Surara dutigúpe jĩĩyigu:

— Sãcãnorẽ “teerẽ cũũrẽ wedeawũ” jĩĩrijãña. Nocõrõrã niíã, jĩĩyigu.

Surara dutigú Pablöre Félix pũtopũ ticocorigue

23 Surara dutigú cien surara dutirá pũarãrẽ atiduti, wedeyigu:

— Surarare quẽnodutiya. Cũã mecũã ñami nueve niirĩ, wãaadacua Cesarearu. Doscientos surara dũpomena wãaaro; setenta caballoamena pesawaaro; doscientos saderéyucure néewaaro.

24 Pablo cũũ pesawaadara caballoacãrẽ quẽnoãrõ. Apeyenó merẽã wáaro manirõ Félix atiditá dutigúpare néewaya, jĩĩyigu.

25 Wedetoa, paperapũ jóayigu. Ate cũũ jóarigue tiirõbiro niíã:

26 “Yũũ Claudio Lisias, mũũ Félix Judea dita dutigáre añudutia.

27 Yũũ mũũrẽ ticocogure judíoa ñeejããwã. Cũũrẽ sãĩãdara tiimíãwã. Yũũ cũũ romanuãyũ niirẽre tũogú, suraramena cũũrẽ netõnéãwũ.

28 “¿Ñeenó wapa cũũrẽ wedesãĩ?” jĩĩ masĩdugagu, Judíoare Dutirá Peti neãrõpũ cũũrẽ néediwaawũ.

29 Judíoare dutirẽ maquẽ dícare ‘netõnucããwĩ’ jĩĩ wedesããwã. Tee dícare cũũrẽ wedesãĩ, ñeenó wapa sãĩamasĩña maniãwũ; cũũ ñãñarõ tiiripacari, pere-suwĩpũ sõnecomasiña maniãwũ.

30 ãpẽrã judíoa ‘cũũrẽ sãĩãda’ jĩĩrẽ queti yũũpũre jeaawũ. Teero tiigú, máata mũũpũre ticocoa. Cũũrẽ ãnopú wedesãĩrirare mũũpũre ‘wedesãrã wãaya’ jĩĩãwũ. Nocõrõrã niíã”, jĩĩ jóayigu.

31 Tiĩñami surara cũũ dutiariborira Pablöre néewa, néeejayira Antípatri macãpũ.

32 Apebãrecope surara dũpomena wãarira toorã cãmecõpũtaatiyira cũãya wiicaruã sũcã. Caballoamena wãarira dícu Pablomena netõwáyira.

* 23:15 Cũãmena dutirá Judíoare Dutirá Peti niyira. Pecasãyemena “junta suprema” jĩĩcua.

³³ Cúã Cesareapũ jea, surara dutigú jóaripũrẽ ticoyira tiidita dutigáre. Pablocãrẽ cãũpure ticoyira.

³⁴ Cãũ tiipũrẽ buetoa, Pablore sãĩñáyigu:

—¿Noo macãpũ niĩ mũũ? jĩiyigu.

—Cilicia macũ niã, jĩiyigu.

³⁵ —Mũũrẽ wedesãrã ãnopú jeari, mũũrẽ tũogúda, jĩiyigu.

Teero jĩitoa, Pablore Herodeniya wiicãpũ cotedutiýigu.

24

Félix pũtopũ Pablore wedesãrigue

¹ Sicamoquẽne bũrecori siro paiaré dutigú Ananías, sĩquẽrã butoá dutirãmena Cesareapũ jeayira. Basocãre wedesãrãrãre wedesebosagũ cúãmena jeayigu. Cũũ wãmecutiýigu Tértulo. Félixpure Pablore wedesãyira.

² Pablore néesjeari, Tértulo cãũrẽ wedesãnucãyigu:

—Ûsãrẽ dutigú, mũũ dutirãmena ãñurõ niirecutia ùsã. Mũũ masĩremenarã atiditã ãñurĩ dita wáaro tiia.

³ Niipetiropũ niipetire mũũ ùsãrẽ tiibosãrere useniremena ãñãã.

⁴ Mũũrẽ páasutĩri tiidugãriga. Teero tiigú, péero wedesecoguda. Ûsãrẽ péero tũocójĩña ména.

⁵ Ûsã ãñarĩ, ãni ãñãõĩ. Niipetiropũ judioare sĩcãrõména niimirãre cãmerĩ batari tiinetõĩ. Nazaret macũ buerigue nũnãrãrẽ suguegú niĩ.

⁶ Cõãmãcũwiire ãñãodugãmiýigu. Teero tiirã, ùsã cãũrẽ peresu ñeewũ. Ûsã judioare queti beserobirora cãũrẽ queti besedugamiwã.

⁷ Ûsã teero tiidãrã tiirĩ, Lisias surara dutigú ùsã pũto sããati, tutuaromena cãũrẽ néjõãwĩ.

⁸ Ûsã cãũrẽ wedesãrere mũũpure wedesãdutiwi. Mũũ basiro cãũrẽ sãĩñãte. Teero tiigú, ate niipetire ùsã wedesãrere “niirõrã niicu” jĩ masĩgũdacu mũũ, jĩiyigu.

⁹ Judioa “újã, teerora wáawũ” jĩñemocoyira.

Pablo Félixre wederigue

¹⁰ Félix Pablore ãñayigu, wedeseya jĩĩgũ. Pablo wedeseyigu:

—Yũũ masĩã: Mũũ yoari atiditã macãrãrẽ queti beserĩ basocũ niã. Teero tiigú, useniremena mũũrẽ wedeguda yéẽ maquẽrẽ.

¹¹ Niipetire yũũ tiirĩguere, mũũ sãĩñãrĩ, pãũ basocã mũũrẽ wedemasĩcua. Doce bũrecori netõã, yũũ Jerusalénpũ jeari siro. Toopũ Cõãmãcũrẽ padeogũ jeawũ.

¹² ãñã yũũre ãpẽrãména cãmerĩ ãñãrõ jĩĩrĩ bũajeãriwa. Cõãmãcũwiipũ, ùsã neãrẽ wiseripũ, teero biiri macãpũ yũũ basocãre cúari tiirĩ bũajeãriwa.

¹³ Cúã wedesãrere “biiro tiãwĩ” jĩĩmasĩriya.

¹⁴ Yũũ tiirẽre wedeguda. Mama buerẽ jĩĩrõbirora yũũ Cõãmãcũ ùsã ñecũsũmãã padeorĩguere padeóã. ãñã mama buerẽre padeorĩ boorĩya. Yũũ doca niipetire Moisére dutirẽ cũũriguere, teero biiri profetas jóariguere padeóã.

¹⁵ Yũũ ãñã tiirõbirora Cõãmãcũ tiidãrere yuea. Cũũ basocã diarirapũ masõgũdaqui, ãñurẽ tiirãre, ãñãrãrẽ tiirãre teerora.

¹⁶ Teero tiigú, yũũ masĩõ jeatuario wapa cũohégũ niidugaga, Cõãmãcũ ãñacoropũ, basocã ãñacoropũ teerora.

17 Yñu peecūmarī aperopá wáanetōāriḡu Jerusalénpu jeawu sūcā. Judíoa bóaneōrārē niyeru ticogu jeawu. Teero biiri Cōāmacūrē padeogú apeyenó ticogu jeawu.

18 Yñu teeré tiigú tiirí, sīquērā Asia macārā judíoa yñure buajeáwa Cōāmacūwiipu. Yñupe too sugueropu Moisés cosedutírirobirora cosetóawu. Yñure buarí, pañ basocá maniwā. Acaribíre maniwā.

19 Cūā yñure buajeáira mñurpate atiro booa, yñure wedesādugaraja, yñure wedesāre cuorája.

20 Cūā atihéri, āniā wedearo. Yñu Judíoare Dutirá Peti pūtopu nucūrī, cūā ñañaré buaríguere wedesāārō.

21 Ate docare yñure wedesāmasīya. Yñu cūā pūtopu niigū, bayiró busurómena jīwū: “Basocá diarira masárere padeóa yñu. Ate yñu padeoré wapa múā mecūā yñure āno queti beserópu néeatia”, jīwū, jīiyigu.

22 Félix mama bueré maquērē āñurō masīgú niijīgū, cūārē jīiyigu:

—Nocōrōrā tuogúda. Lisias surara dutigú jearipu, múā wedesāre maquērē meoro āñurō sāñnágūda, jīiyigu.

23 Teero jīitoa, cien surara dutigúre jīirigu niiwī:

—Ānirē āñurō cotedutiya. Cūū niirōpu wáanetō, niijāārō. Cūū menamacārā cūūrē tiápudagari, cāmotárijāña, jīirigu niiwī.

24 Pee burecori wáaripacari, Félix, cūū nūmo Drusilamena jeayigu sūcā. Coo judíoayo niyigo. Pablöre néeatidutiyigu. Jesucristore padeorére wederi, tuoyigu.

25 Pablo wedegu, jīiyigu:

—Cōāmacū marī āñurō tiirí booi. Marī ñañarére tiidugápacara, tiiríjārō booa. Atibúreco petirí, Cōāmacū wapa tiigúdaqui, jīiyigu.

Félix teero jīirí tuogú, cuijōāyigu. Pablöre wáadutigu jīiyigu:

—Apetó apeyenó tiiré manirí, mñurē atidutigúda sūcā, jīiyigu.

26 Naírō Félix Pablöre atiduti, cūūmena wedeseyigu. “Cūū yñure niyeru ticori boomíga, cūūrē wionécogudū”, jīi wācūmiyigu.

27 Puacūmá siro Félix dutigú niirére witijāyigu. Cūū wasoró sāāgú wāmecutiyigu Porcio Festo. Félix judíoamena āñurō puuādugagu, Pablöre toopára cūūjāyigu.

25

Pablo Festore wederigüe

1 Festo tiiditapu jeayigu, dutigú niiré sāāgū jeagu. Itiábureco siro Cesareapu niirigu Jerusalénpu wāayigu.

2 Toopú paiaré dutirá, āpērā judíoa uputí macārā Pablöre cūā wedesāriguere wedeyira cūūrē sūcā.

3 Cūūrē tutuaremena sāiyira:

—Ēsārē tiápuya. Pablöre āno Jerusalénpu néeatidutiya, jīimiyira.

Cūā cūūrē maapu atigúre sīāādarere quēnorā tiimiyira.

4 Festo cūārē jīiyigu:

—Pablo Cesareapu cotoenoqui. Yñu máata puuawagūda toopúre.

5 Teero tiirá, múā menamacārā teeré āñurō wedesemasīrā yñumena wáaaro. Cūū ñañaré tiigú niirí, toopú wedesāārō, jīiyigu.

6 Festo p̄amóquēñe b̄urecori d̄naró niyigu toopáre. Too síro p̄t̄uajōāyigu Cesarearu. Cū p̄t̄uajeari b̄ureco, arebúrecope queti beserí basocu duirópu dui, Pablöre néeatidutiugu.

7 Pablo toopá s̄ājeari, judíoa Jerusalénpu atiarira cū p̄t̄opu neāncāyira. Pee ñañanetōjōāre cūñrē wedesāmiyira. Cūñ wedesārere “diamacúrā niā” jīñēomas̄riyira.

8 Pablo “ȳñ wapa c̄oríā” jīñgū, wedeyigu:

—Judíoa dutirére netōncāgū mee niā ȳñ. Cōāmacūwiire ñañoríw̄. Romanuā ōpārē netōncāriw̄, jīyigu.

9 Festope judíoaмена āñurō p̄t̄uād̄yagu, Pablöre s̄āñáyigu:

—¿Jerusalénpu wáadugagari? M̄ñ wáari, ȳñ toopá m̄ñye maquērē besegudacu, jīmiyigu.

10 Pablo cūñrē ȳñyigu:

—Ȳñ āno romanuārē queti beserópu nucūā. Ānopúra ȳñre besero booa. M̄ñ āñurō mas̄icu: Ȳñ judíoa ñañarō tiiríw̄.

11 Ȳñ ñañaré tiiríguno niigūjā, “cūñrē s̄ārō booa” jīñrī docare, “āñurō diaḡnda” jīñābocu. Cūñ wedesāre diamacú niñh̄rīrā, s̄icūnopera ȳñre judíopure ticomas̄rii. Teero tiigú, romanuā ōpū ȳñre besearo s̄āa, jīyigu.

12 Festo cūñrē tiipuri basocamena wedesetoa, jīyigu:

—M̄ñ romanuā ōpūpure beseri booa. Too docare m̄ñ cūñpure besedutigu wáadugacu, jīyigu.

Festo, Agripare Pabloye maquērē wederigue

13 Pee b̄urecori wáaripacari, tiidita ōpū Agripa, Berenicemena Cesarearu wáyigu Festore āñudutigu wáagu.

14 Cūñ toopá peeb̄urecori niirī, Festo Agripare wedeyigu Pabloye maquērē.

—Félix peresu cūñrigu s̄icū niñ.

15 Ȳñ Jerusalénpu niirī, pairaré dutirá, judíoa butoá dutirá cūñrē wedesāwā ȳñpure. “Cūñrē s̄iādutiya”, jīñmiwā.

16 Ȳñ cūñrē ȳñw̄: “Ēsā romanuā teero peti ‘s̄iājāña’ jīñmas̄riga. S̄icū wedesānorigu, cūñrē wedesāriramena queti beserópu wedesesugero booa. Cūñ wedesārigure ‘wederijāārō’ jīñrī, queti besemas̄ña maniā”, jīñwā.

17 Teero tiigú, cūñ āno jeari b̄ureco arebúrecope pearō manirō ȳñ queti beserí basoca duirópu duijīgū, cūñrē néeatidutiwu.

18 “Too nucūrā pee ñañaré cūñrē wedesāadacua”, jīñ wācūmiwā. Maniríro niñwā.

19 Cūñ padeoré maquē dícare cūñrē wedesāwā. Apeyé, s̄icū Jesús wāmecutigu cūñ diarigu niipacari, Pabloye “c̄atii” jīñwī.

20 Ȳñ ateré deero ti mas̄ih̄gū, Pablöre s̄āñíawū: “¿Jerusalénpu wáadugagari? M̄ñ wáari, toopá m̄ñye maquērē besenoādacu”, jīñmiwā.

21 Cūñpe “romanuā ōpū ȳñre besearo” jīñwī. Teero tiigú, cūñrē ānorā cūñjādutiw̄ s̄icā, tée marí ōpūpure ticocorípu, jīyigu.

22 Agripa Festore jīyigu:

—Ȳñcā cūñ wedeseri tuodugága, jīyigu.

—Ján, ñamigā tuogúdacu, jīyigu cūñpe.

23 Arebúreco Agripa, Berenicemena cūñ āñurē ōpārā suti s̄añarira niñwā.* Basocá ñnacoropu āñurō tiññowa, s̄āñwawa neārí tatiacaru. Surara dutirá,

* 25:23 Lucas atipū jóarigu Cesarearu niñjīgū, cūñ āp̄erāména neāj̄iyi Agripare ññagū. Ññaña Hechos 27.1.

uruti macārā too macārā cūāmena sãāwawa. Cūā neāpetiri, Festo néeatidutiwi Pablore.

²⁴ Cūū sãājeari, Festo jīwī:

—Ēsā ōpū Agripa, múā niipetira ūsāmena neārā tuoyá. Ānirā niī niipetira judíoa wedesārigu. Jerusalén macārā, teero biiri āno macārā yūpūre “sīārō booa” jī acaribíwa.

²⁵ Cūā teero jīpacari, ñeeno wapa sīāmasīna maniwú, yū tūgueñarī. Cūū basiro “romanuā ōpū yūre besearo” jīrī, “toopúra ticocoguda” jīwū cūūrē.

²⁶ Yū cūūrē ticocogu, marī ōpūrē ñeeno jóamasīriga. Teero tiigú, cūūrē néeatidutiawū múā putopu. Mūūrē tiigú, néeatidutiawū, ūsā ōpū Agripa. Marī cūūmena wedeseari siro, cūūrē wedesāre maquērē āñurō jóabocu.

²⁷ Peresupu niigūrē ticocogu, “ate wedesāwā cūūrē” jī jócoheri, ñañaniā, yū wācūrī, jīwī.

26

Pablo Agripare wederigue

¹ Agripa Pablore jīwī:

—Mecūtīgā yūya mūūrē cūā wedesārere, jīwī.

Pablo wedeguda jīgū, wāmorē wētu, wedewi:

² —Ēsā ōpū Agripa, mecūtīgā mūū yūre wededutiri, āñurō ūseniā. Teero tiigú, judíoa yūre wedesāre niipetirere mūūrē wedeguda.

³ Mūū judíoa niirecutirere, teero biiri ūsā sīcārībīro padeohérecārē masipetijāgū niirī, bayirō ūseniā. Teero tiigú, yūre āñurō tūocóduiya.

⁴ Niipetira judíoa yāa dita macārā, Jerusalén macārā yū matupuga cūāmena niirecutiriguere masīya.

⁵ Cūācā yū fariseo basocu niirere yoari masīya. Fariseo basocu niijīgū, āpērā judíoa nemorō Moisés dutirere āñurō tiipetjāwū. Cūā mūūrē wededugara, teerē wedemasīya.

⁶ Cōāmacū ūsā ñecūsūmuārē cūū tiíadarere wedeyigu. Yū cūū tiíadarere padeoré wapa judíoa yūre queti besedutiwa.

⁷ Teeréna yuera tiia ūsā doce pōnarī macārā. Teero tiirā, búrecori, ñamirī Cōāmacūrē padeorucijāā. Yūcā teeré yuegu tiia. Ēsā ōpū, tee yū yueré wapara judíoa yūre wedesārā tiíya.

⁸ Múāpe ¿deero tiirā Cōāmacū basocá diarirapūre masōrére padeorí?

⁹ Yūnja too sūgueropu Jesús Nazaret macā macūrē padeorāre “ñañarō tiiró boocú yūre” jī wācūmiwū.

¹⁰ Jerusalénpu teero tiimíwū. Paiaré dutirá cūā dutiriguemena pañ Jesuré padeorāre ñee, peresu tiirucúmiwū. Cūārē sīārī, “teerora sīārō booa” jīrucúmiwū.

¹¹ Pee judíoa neārē wiseripu wáa, Jesuré padeodúaro jīgū, ñañarō tiirucúmiwū. Bayiró cūāmena cúagu, tée apeyé ditapu cūārē ñañarō tiinanúsemiwū.

¹² Teeré tiigú, wáamiwū Damascopūre paiaré dutirá yūre dutirépūrī jóabosariguemena.

¹³ Maapu yū wáari, coeritó niirī, ūmāsepu muīpū búreco macū bóero nemorō bóediatiri iñawū. Yū puto yūmena wáarira putopucārē bóesesajōawū.

14 Teero wáarira, ãsã niipetira ñaacũmujõãwũ ditapu. Sĩcũ yũre hebreoyemena wedeseri tũowú: “Saulo, ¿deero tiigú yũre ñañarõ tiinunãsei? Mũu basirope ñañarõ tiigú tia, yũre teero tiigú”, jĩwĩ.

15 “¿Noã niĩ mũu?” jĩwũ cũũrẽ. “Yũu Jesús mũu ñañarõ tiinunãsegura niĩã.

16 Wãmũnucãña. Yũu mũũrẽ ‘wedecotearo’ jĩgũ, mũũrẽ bauúa. Mecãtigã mũu ññarere, yũu mũũrẽ too síropũ bauáadarere wedegu wãgũdacu.

17 Judíoa, judíoa niihẽrã mũũrẽ ñañarõ tiirĩ, yũu mũũrẽ netõnégũdacu. Mũũrẽ cããpũre ticocoa.

18 Mũu yéere wedegu, cãã capearire ññarõrĩ tiigú tiiróbiro niigũdacu. Naĩtiãrõpũ tiiróbiro wáarare bóeropũ wáari tiinucãgũdacu mũu. Cũã Satanás dutirere duujã, Cõãmacũ dutirẽpere tiiaro jĩgũ, mũũrẽ ticocoa yũu. Cũã ñañarẽ tiirere acabóre ñeeãrõ jĩgũ, ticocoa. Cũã yũre padeorãmena niĩãrõ jĩgũ, ticocoa”, jĩwĩ yũre.

19 Teero tiigú, ãsã õpũ Agripa, ãmũãsepũ dutirigue quẽẽrõpũ tiiróbiro yũu tũoriguere netõnucãriwũ.

20 Wedenucãwũ Damasco macãrãrẽ. Too síro Jerusalén macãrãrẽ, niipetiro Judea dita macãrãrẽ, teero biiri judíoa niihẽrãcãrẽ wedewũ. Cũãrẽ “múã ñañarẽ tiirere wãcũpati, wasoyá” jĩwũ. “Cõãmacũrẽ padeonucãña”, jĩwũ. “Múã ãñurẽ tiirẽmena múã wasorere ãñoñá”, jĩwũ.

21 Yũu teerẽ wederẽ wapa judíoa Cõãmacũwiipũ yũu niigãrẽ ñee, sããdũgãmiwã.

22 Cũã teero tiidũgãpacari, Cõãmacũpe yũre tiiapurucujãĩ. Teero tiigú, yũu atitóre ɸpũtĩ macãrãrẽ, ãpẽrã búri niirãcãrẽ Cõãmacũye quetire wedea. Tiatorũ Moisés, ãpẽrã profetas síropũ wãaadarere jóarira niiwã. Cũã jĩrirobirora yũu wedea:

23 “Cristo Cõãmacũ beserigure ñañarõ netõãdaro niirõ tiiyiro. Diatoa, cũũrã diarigupũ masãsũguegũdaqui. Teero tiigú, cũũ netõnére maquẽrẽ wedegũdaqui judíoare, judíoa niihẽrãrẽ”, * jĩ jóarira niiwã, jĩ wedewi Pablo.

24 Cũũ teero jĩrĩrã, Festo bayiró wedeseremena jĩwĩ:

—Pablo, mũu mecũgú tia. Mũu basiro pee buenetõjĩgũ, mecũgú tia, jĩwĩ.

25 Pablope jĩiyigu:

—Ësãrẽ dutigã Festo, yũu mecũgú mee tia. Yũu wederẽ diamacãrã niĩã. Quionĩremena wedea.

26 Marĩ õpũ Agripa tee maquẽrẽ ãñurõ masĩqui. Teero tiigú, cuiro manirõ wedea cũũrẽ. Ate yũu wedeariguere tũopetĩjãjĩyĩ. Yayióropũ wáariyiro.

27 Mũute ãsã õpũ Agripa, ¿mũu profetas jóariguere padeói? Yũu masĩã: Mũu padeocú, jĩwĩ.

28 —¿Nocõrõgã wedepacu, yũre Jesurẽ padeogú wáari tiidũgãcu! jĩwĩ Agripa Pablore.

29 —Cõãmacũ boorĩ, péerogã o pairó wedepacu, teerẽ padeogú wáari tiidũgãga. Mũu, teero biiri niipetira yũre mecũã tuorã yũu tiiróbiro niirĩ boogã. Peresu niirẽ dícare múãrẽ boosãriga, jĩwĩ.

30 Agripa, Festo wãmũnucãrĩ, Berenice, cũãmena duirãcã wãmũnucãwã.

31 Witiwa, cãmerĩ wedeseyira:

—Ñi cũũ tiirẽmena peresu tiimasĩña maniã. Teero tiirã, ¿ñeenõ wapa cũũrẽ sããbõgari? jĩyira.

* 26:23 Isaías 42.6; 49.6.

32 Agripa Festore jĩiyigu:

–Ĩni “romanuã òpũ yũre besearo” jĩriatã, cũũrẽ wionécoboaĩyu, jĩiyigu.

27

Romape Pablore ticocorigue

1 Festo Italiapũ ticocomasĩrĩ ĩñagũ, Pablore, teero biiri ãpẽrã peresu niirãrẽ Julio cien surara dutigãre cotedutiwi. Julio romanuã òpũya põna macãrã surara dutigũ niiwĩ.

2 Ɔsã Adramitio macãwũ doorĩwũpũ muãsãwũ. Tiiwũ Asia dita maquẽ petaripũ wãaadarõ tiiwũ. Sicũ Tesalónica macã macũ ùsãmẽna wãawi. Cũũ wãmecutiwi Aristarco. Cũũya macã Macedonia ditapũ niiyiro.

3 Apebãreco Sidõnpũre jeawũ. Julio Pablore ãñurõ tiiwĩ; cũũrẽ cũũ menamacãrã niirira putopũ ĩñagũ wãadutiwi, cũũ boorẽnorẽ “ticoaro” jĩigũ.

4 Too niĩãrira tiiwãmẽna wãawũ sũcã. Wĩno ùsã díamacũpe bayirõ páapuwũ. Teero tiirã, Chipre nucãrõrẽ díamacũpe netõwãwũ. Toopẽ wĩno páapubayiriwũ.

5 Cilicia, Panfilia dita netõwã, Mirapũ jeawũ Licia ditapũre.

6 Toopũ cien surara dutigũ Italiapũ wãaadariwũre buajeãrigũ niiwĩ. Alejandría macãwũ niiwũ. Ɔsãrẽ tiiwũpũ cũũwĩ.

7 Wãa, peebũrecori ãñurõgã wãawũ. Bayirõ ñãñarõ netõrẽmena jeawũ Gnido macã díamacũpũre. Wĩno bayirõ páapucãmotawũ mẽna. Teero tiirã, Creta nucãrõpũre wãa, Salmónrẽ netõwã, Creta acuniñape sodeawũ.

8 Bayirõ ñãñarõ netõrẽmena sicapeta Ññurĩ Peta wãmecutiri petapũ jeawũ. Tiipeta Lasea macã puto niiwũ.

9 Ɔsã yoari pẽrẽmena pẽerogã dũsawũ pũuriro, wĩno bayirõ páapure wãaadari sũguero. Teero tiirõ, bayirõ quiowũ, wãari. Teerẽ masĩgũ, Pablo cũũrẽ wedemiwĩ:

10 –Marĩ netõwãri, quio niĩãdacu, yũ tugueñarĩ. Mũã nẽeware, mũãyawũ, marĩ catirẽcãrẽ tiidióbocu, jĩimiwĩ.

11 Cũũ teero jĩipacari, cien surara dutigũ Pablo wedeariguere padeorĩwi. Tiiwũ waatũgũ, tiiwũ dutigũpere padeowĩ.

12 Tiipetape pũuriro niirĩ, ñãñaniyiro. Teero tiirã, paũ tiiwũ macãrã “Fenicẽpũ wãañaãda, pũuriro netõãda jĩrã” jĩimiwã. Fenice macã peta Cretapũ niiyiro. Tiipeta muĩpũ sããwãro niirĩ peta niijĩrõ, wĩno bayirõ páapuriyiro.

Paĩrĩmaapũ oco wĩnomẽna pearigue

13 Wĩno aperopẽ pẽero páapuatiri, “jãmũ, jeajõããdacu” jĩimiwã. Teero tiirã, tiiwũpũ muãsã, Creta wesagãpũ wãamiwã.

14 Ɔsã pẽerogã wãaari siro, wãcũña manirõ wĩno bayirõ tiinucãrõ putope páapuatiwũ, Nordeste cãã jĩrẽ.

15 Wĩno ùsãrẽ aperopẽ nẽejõãwũ. Wĩno atirõpe deero tii ùsã wãamasĩriwũ. Teero tiirã, “teerora too wãajõããrõ” jĩĩ, wĩno noo páapucorope wãajõãwũ.

16 Cauda nucãrõpũ netõwãwũ. Tiinucãrõ apeniñapẽ wãari, wĩno bayirõ jeariwũ. Toopũ yucusóro cãã siatú wẽeriwũre bayirõ paderẽmena wẽecowũ pairiwũ wesapũ.

17 Wẽemuõcotoa, siatúpeowũ. Ɔsã wãariwũcare watirĩ jĩrã, cãã pũgũdũpõrimena siatúdiyowa. Sirte ditatupari niirõcapũ páapucori jĩrã, cui niiwã. Teero tiirã, wĩno ñeerẽ caserire jõãdiócowa. Cãã jõããri siro, wĩno páapucorope wãawũ.

18 Apebúreco oco pea, páapu, ocoturí paca niirí ñnarã, apeyé cõãduowa.

19 Itiábureco wáaromena, cúã basiro tiiwú maquerẽ cõãduowa súcã.

20 Pee burecori muĩpũ búreco macũ, ñocõã bauriwa. Oco pea, teerora páapujãwũ. Teero tiirá, “deero tii marí catiricu” jĩ wãcũmiwũ.

21 Yoari yaaheri ñnagũ, Pablo cúã decopũ jeanucã, jĩwĩ:

—Yũu menamacãrã, múã yũre tuoátã, ãñuniboajĩyu; Cretare witiomboajĩyu; dooríwũ maquerẽ ñañoĩboajĩyu; marí cõããriguere cuobóajĩyu ména.

22 Marĩre teero wáapacari, wãcũtutuaya. Sicũ diaricu. Atiwú dícre tidióadacu.

23 Yũu Cõãmacũrẽ padeogú niiã. Cũu dutirére tia. Cũu ñami yũu pũtopũ ángelere ticocoarĩgu niiãwĩ.

24 Ángele yũre wedeawĩ: “Pablo, cuirijãña. Mũurẽ romanuã õpũ pũtopũ jearo booa. Mũurẽ tiigú, Cõãmacũ mũu menamacãrãre netõnégũdaqui sicũ diaro manirõ”, jĩãwĩ.

25 Teero tiirá, múã wãcũtutuaya. Yũu Cõãmacũrẽ padeóa. Cũu yũre jĩĩrirobirora wáaadacu.

26 Teero ãñurõ wáapacari, atiwú nucãrõpũ súuñacũmuãdacu, jĩwĩ Pablo.

27 Pũa semana ãsã Cretare witiwari siro, pairimaa Adriáticopũ wĩno bayirõ páapucoremãna wáawũ. Ñami deco tiiwú macãrã paderá “marí dita pũtopũ jeara tiitũ niiã” jĩwã.

28 Cúã ¿nocõrõ ãcũãmiĩ? jĩĩrã, opada cãnotí, duudíoco, queoñãwã. “Treinta y seis metros ãcũãã”, jĩ ñãwã. Péero wãa, queoñãwã súcã. “Veintisiete metros ãcũãã”, jĩwã sãa.

29 Ɖtãpapũ ñaapeari jĩ, cuiwa. Teero tiirá, bapari cõmepĩrĩ* teeyapupũ siatúredarimãna cõãñoãwã, waatúrope wéẽñepasoaro jĩĩrã. “Boyero bóeri boomíga”, jĩwã.

30 Tiiwú macãrã paderá dutijõãdugamiwã. “Ɖsã cõmepĩrĩrẽ waasugúerope cõãñoãdara tia”, jĩdito, péeriwugãrẽ néediocora tiimíwã díapu.

31 Pablope cien surara dutigúre, suraracãrẽ jĩwĩ:

—Ãniã atiwupũ putuáheri, múã sicũ catiricu, jĩwĩ.

32 Teero tiirá, surarape wéẽñeredarire páata, tiiwúgãrẽ ñañoĩrĩ tiiwã.

33 Bóeadari suguero, Pablo ãsãrẽ “yaaya” jĩgũ, niipetirare jĩwĩ:

—Pũa semana netõã, múã ãñurõ yaaripacara, “¿deero wáaadari marí?” jĩcoterõ.

34 Teero tiirá, múã ãñurõ niiãda jĩĩrã, yaaro booa. Mecũtígã marĩre ñañoãrõ wáapacari, múãrẽ merẽã wáaricu, jĩwĩ.

35 Teerẽ jĩ, pãrẽ née, niipetira ñnacõropũ Cõãmacũrẽ usenire tico, pãrẽ pũatã, yaanucãwĩ.

36 Wãcũtutua, cúãcã yaawa.

37 Ɖsã niipetira tiiwupũ niirã doscientos setenta y seis niiwũ.

38 Cúã yaadugarere yaaari siro, trigoporire cõãñoãjãwã, tiiwú nucãhẽriwũ putuáaro jĩĩrã.

Dooríwũ ditatupari buropũ sugacũmurigue

39 Bóecũmurĩ, ditare ñnarã, “¿Noopũ niĩ?” jĩmãsiãriwa. Opacoca ditatuparĩgu niirõrẽ ñãwã.

—Toopũ wáaada; ditatuparĩgupũ súumacũmubocu, jĩwã.

* 27:29 Pecasãyemena: anclas.

⁴⁰ Teero tiirá, cōmepīrīrē cōōtērījāārō jīrā, wéēñeāredarire widetácodiocowa. Waarípīrī waatúgu waatúrepīrīrē jōādíocowa. Waasuguéro niirí caserore wéemuōtucowa, wīno néewaaro jīrā. Teero tiirá, tiiwaré ditatuparipū ticomiwā.

⁴¹ Wáa, wācūña manirō ditatupari buro oco watoa niirí burōpū sugacopeawū waasuguérope. Cāmeñariwū. Waatúrope ocoturí páapusācori, watijōāwā.

⁴² Teero wáari ñnarā, surara jīwā:

—Jāmū, marī peresu tiiráre sīājāco; cūā báapā dutijōābocua, jīwā.

⁴³ Cien surara dutigúpe “Pablōre sīābócuā” jīgū, cāmotáwi. Báamasīrārē: —Ñaañuāsugue, ditapū báapāña, jīwī—.

⁴⁴ Āpērā táboapīrīmena, tiiwú maquē watiárepīrīmena pasapāwaya, jīwī.

Teero tiirá, ditapū jea, niipetira netōpetijāwū.

28

Malta nūcārōpū Pablo tiirígue

¹ Ēsā ditapū jeapetira, tūowú: Tiinūcārō Malta wāmecatiwū.

² Too macārā basoca añurō tiiwá ūsārē. Oco pea, yusārí ñnarā, pecame diobosáwa.

—Sūmarā atiya mūā niipetira, jīwā.

³ Pablo peca seegú wáa, néeati, cūū wāātīārī, ñña tiidotopū niīarigu asiré cuigu, witiwí. Pabloya wāmopū bacañāñumuwī.

⁴ Tiinūcārō macārā ñña cūūya wāmopure tusari ñnarā, cāmerī jīwā: “Āni basocá sīarígu niiqui. Cūū día pairímaapu netōārigū niipacu, cūū ñañarē tiiré wapa diagūdaqui”, jīwā.

⁵ Cūūpe pecamepū wēēbatesoewi ññarē. Pūniriwi cūūrē.

⁶ Too macārāpe wācūmiyira: “Bipijōāādadu. Bipiriatā, wācūña manirō ñaacūmu, diajōāgūdaqui”, jīmiyira. Cūā yoari yuemi, cūūrē merēā wáaheri ñña, merēā wācūyira sūcā. “Āni basocá mee niiqui; sīcū basocá padeogú niigū niīāti”, jīwā.

⁷ Too putogā tiinūcārō macārā dutigúya dita niiwū. Cūū wāmecatiyigu Publio. Cūū ūsārē bocawī. Itiábureco ūsā cūū puto niirī, añurō tiiwí.

⁸ Publio pacū wioré, yoopote diagū pesawi. Pablo cūū niirōpū sāāwa, Cōāmacūrē sāibosá, cūūrē ñaapeó, netōnéwī.

⁹ Cūū teero tiirí ñnarā, āpērā tiinūcārō macārācā diarā atirucuwa. Netōnénowā.

¹⁰ Ēsārē pee apeyenó ticowa. Too síro ūsā wáadara tiirí, ūsārē dusarécōrō ticowa.

Romapū Pablo jearígue

¹¹ Ītīārā muīpūrā niiwū ūsā toopure. Alejandría macā macāwū tēe púuriro wáapetiripū niiwū tiinūcārōpūre. Tiiwú ēquēāpū cūā padeorá Cástor, Pólux queoré cūā páateture tusawū. Ēsā tiiwupū mūāsā, wáajōāwū.

¹² Wáa, Siracusa macā petapū jeawū. Toopū itiábureco putuáwū.

¹³ Too macārā tiinūcārō wesa wáa, Regio macāpū jeawū. Sicabureco síro ūsā sírope wīno párapuatiwū. Puabureco síro Puteolī macāpū jeawū.

¹⁴ Toopure āpērā Jesuré padeoráre buajeáwū. Cūā ūsārē: —Sica semana ūsā puto putuáya, jīwā.

Too putuári síro, maapu wáa, Romapū jeawū sáa.

15 Āpērā Roma macārā Jesuré padeorā ūsā Romapu wáare quetire tuotóayira. Teeré tuo, tée Foro de Apio macāpu ūsārē bocara jeawa. Āpērācā Tres Tabernas wāmecutiropu ūsārē bocawa. Pablo cúārē ĩñagū, Cōāmacūrē ūsenire tico, wācūtutuare buanemówī.

16 Ēsā Romapu jeari, too macārā dutirá jīwā:

—Pablo merēā ĩñdugari, āññiñadacu.

Cūūmena surara sīcū cūārē cotegudare cūwī.

Romapu Pablo tiirigue

17 Itiábureco siro Pablo judíoa uputí macārārē neādutiwi. Cūā neātoari, jīwī:
—Yáa wedera, yūn marīya wederare, marī ñecūsūmūā tiirēcutiriguere netōñucāriwu. Netōñucāripacari, Jerusalēnu judíoa yūne ñee, romanuārē dutirāpūre tico, yūne peresu tiidutiwa.

18 Romanuārē dutirá yūne sāññāpeti, sīārī tiiréno wapa buaríwa. Wionécodugamiwā.

19 Judíoaape booríwa. Teero tiigú, yūn “romanuā ōpū yūne queti besearo” jīwī. Yūne yáa wederare wedesāre cuoríwa.

20 Teero tiigú, múārē ĩña, wedeseguda jīgū, boocóawū. Cōāmacū beserigu marī Israelya pōna macārā yoari yuerigūyere yūn wederé wapa atidá cōmedá siatúarigu niā, jīwī.

21 Cūā cūārē jīwī:

—Ēsā sicapū Judea macārā mūye maquērē cūā jóaripūrē ñeeríwu. Teero biiri too macārā marīya wedera ānopú jeara, ñañarō wedeseríwa mūārē.

22 Ēsā masiā: Niipetiropūre mama buerere “ñañaniā” jīcua. Ēsā mūn padeorere tuodugága, jīwī.

23 Cūā neāādari burecore wedecūjā, wáajōāwā. Tiibureco niirī, pau basocá cūū niirī wiipu jeawa. Bóeri weneducārigu wenedañiōjōāwī. Cōāmacū dutirē basocāpūre niīadare jeariguere wedewī. Moisére dutirē cūūriguemena, profetas jóariguemena wedeyapono, “Jesús Cōāmacū beserigu niirī” jī padeorī tiijādugagu tiimīwī.

24 Siquērā Pablo wederere tuorā “niirōrā niā” jīwā. Āpērāpé padeoríwa.

25 Cāmerī wedesetoa, sīcārībīro wācūri, wáajōāwā. Cūā wáaadari sūguerogā, Pablo jīwī:

—Profeta Isaías múā ñecūsūmūārē jóariguere tuoyá. Diamacú maquērē Espíritu Santo biiro cūūrē jóari tiirígu niwī:

26 Basocāre wedegu wáaya:

“Múā tuopacāra, tuomasīriadacu; ĩñapacara, ĩñamasīriadacu”, jīñña cūārē.

27 Cūāpe āñurō wācūdugaricua;

tuodugáricua;
ññadugaricua.

Cūā āñurō tuo, āñurō ĩña, wācūrē wasoátā,

yūn cūārē netōnéboajiyu,* jī wedeya,

jī jóarigu niwī.

28 Teero tiirā, āñurō masiña múā: Cōāmacū cūū basocāre netōnére quetire judíoa niñhārē wenedoādacu. Cūāpe tuoádacua, jīwī.

29 Cūū teero jīñari siro, judíoa cūā basiro bayirō cāmerī wedeseco, witiwawa.

* 28:27 Isaías 6.9-10.

³⁰ Pñacāmá Pablo cáã waso, wapatídutiri wiipñ niwĩ. Toopá cãũrẽ ññarã jearáre useniremena bocarucuwi.

³¹ Cuiro manirõ Cõãmacũ dutiré basocápñre niãdare jeariguere, teero biiri marĩ Õpũ Jesucristoyere wederucujãwĩ ãpẽrã cãmotáro manirõ.

ROMA MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Āñuduticorigue

¹ Yññ Pablo, Jesucristore padecotegñ, cūñyere wededutigñ beserigñ niã. Cūñ yññre Cõãmacũ netõnére quetire wededutigñ boorigñ niĩwĩ.

² Profetamenapũra “netõnére quetire ticogũda” jĩĩ wedesũguetoarigñ niĩwĩ. Tee maquẽrẽ marĩ buea Cõãmacũye queti jóaripũrũ.

³ Tee queti Cõãmacũ macũye maquẽrẽ wedea. Cũñ marĩ tiiróbiro biigũ, õpũ David pãrãmi niññññsegũ niyigũ.

⁴ Ñañaré tiihégũ niyigũ. Cũñ diari siro, Cõãmacũ cũñrẽ masõyigũ. Teero cũñ masõriquemena Cõãmacũ basocãre “yññ macũ niĩ” jĩĩriguere tutuaremena ãñoyigũ. Cũñ macũ marĩ Õpũ Jesucristo niĩ.

⁵ Jesús yññre ãñurẽ ticorigũ niĩwĩ. Yññre cũñyere wededutigñ besewi. Niipetiroñ basocã Jesuré padeoáro jĩĩgũ, cũñ dutirére tiáro jĩĩgũ, yññ cũñye quetire wedebatea. Niipetira Jesuré maĩãrõ cũãcã jĩĩgũ, wedebatea.

⁶ Cõãmacũ múãcãrẽ boorigũ niĩwĩ Jesucristomena niãdarare.

⁷ Múã Cõãmacũ maĩãrã niã. Múãrẽ beserigũ niĩwĩ cũñ põna niãdarare. Teero tiigũ, yññ niipetira múã Roma macãrãrẽ ãñudutia.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri marĩ Õpũ Jesucristo múãrẽ ãñurẽ ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiáro.

Pablo Romapũ wáadũgamirigue

⁸ Aterẽ múãrẽ wedesũguea: Niipetiro macãrãrũ múã Jesuré padeorẽre wedesecua. Teerẽ tuogũ, Jesucristo wãmemena Cõãmacũrẽ usenire ticoa.

⁹ Cõãmacũrẽ maĩrẽmena padecotea. Teero tiigũ, cũñ macũye netõnére quetire wedebatea. Cũñ masĩqui: Yññ cũñmena wedeserecõrõ múãye maquẽrẽ sãĩbosárucua.

¹⁰ Teero biiri aterẽ cũñrẽ sãĩrucũjãã: “Cõãmacũ, mññ boorigũ, yññ Romapũ wáagũda; too macãrã mññrẽ padeorãre ññadũgamiga”, jĩĩ sãĩmiã. Yoajõãã yññ múã pũtopũ wáadũgamiriro.

¹¹ Múãrẽ nemorõ wãcũtutuare bayirõ boosãjĩgũ, Espiritu Santo yññre masĩrẽ ticorẽmena múãrẽ tiãpuadũgaga. Teerẽ tiigũ, toopũre wáadũgamiga.

¹² Marĩ cãmerĩ tiãpuadũacu. Múã yññ Jesuré padeorẽre ññarã, nemorõ padeó, wãcũtutuadũacu. Yññcã múã padeorẽre ññagũ, teerora wãcũtutuagũdũacu.

¹³ Yãa wederabiro niirã, múãrẽ aterẽ masĩrĩ boogã: Sãcãrĩ mee múã pũtopũ “wáagũda” jĩĩmiã. Dee ti wáamasĩña maniã mẽna. Aperopũ macãrã judíoa ni-ihẽrã yññ Jesuré padeorẽ boosãrirobirora múãcãrẽ Jesuré padeorẽ boosãgũ wedegũ wáadũgamiga.

¹⁴ Cõãmacũ cũñye quetire niipetirare yññre wededutiwi. Griegoaye wedeserare, griegoaye wedesemasĩhẽrãcãrẽ wededutiwi. Masĩrãrẽ, masĩhẽrãcãrẽ wededutiwi.

¹⁵ Tee tiigũ, múã Romapũ niirãrẽ Cõãmacũ netõnére queti cũñriguere bayirõ wededũgaga.

Netõnére queti tutuare сноа

16 Унн Cõãmacũ netõnére quetire boboró manirõ wedea, tee queti tutuare c̅uorĩ ñãgũ. Cõãmacũ niipetirare tee quetire padeoráre netõnéqui. Judioare netõnéqui; judioa niñhêrãcãrê teerora netõnéqui.

17 Tee quetimena marĩ ateré masiã: Cõãmacũ Jesuré padeoráre “ãñurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Jesuré padeorá dícare teero ññaqui. Teero padeoráre Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jóanowũ:

Cõãmacũ cũürê padeogúnorê “ãñugúrã niĩ” jĩ ññaqui; cũürê catiré petihére ticogũdaqui,* jĩ jóanowũ.

Niipetira wapa c̅uobõya

18 Marĩ masiã: Cõãmacũ cũürê netõncãrãrê, teero biiri ññañarê tiirãre ññañarõ tiiquĩ. Cũã ññañarê tiirémema ãpêrã diamacũ maquêrê masĩrĩ tiirĩcua. Cũã teero tiiré wapa Cõãmacũ ãmũãsepeumenarã cũũ bayiró cúcarere marĩrê êñogũ tiiquĩ.

19 Cũã Cõãmacũye maquê síquêrê masĩmicua. Cũũ basiro teerê ãñurõ masĩrĩ tiirĩgũ niimiwĩ.

20 Cõãmacũ atibúreco maquê tiirĩguere ññarã, cũürê ññaripacara, “niiqui” jĩmasĩnoã. Cũũ tiirĩguemena cũũ tutuare c̅uonetõjõãre baucũ. Teero tiirã, deero jĩmasĩricua; wapa c̅uojãcua.

21 Cũã “cũũjã teero biigúno niiqui” jĩ masĩpacara, cũürê quioníremena ññariyira. Sícãrĩno cũürê usenire ticoriyira. “Cũũjã teero biigúno niiqui” jĩrõno tiirã, queoró wáari tiihérepere wãcũyira. Jõõpemena nemorõ ññañarõ wãcũãmajãyira.

22 Cũã “masĩnetõjõãã” jĩrã niipacara, t̅omasĩhêrã wáyayira.

23 Cõãmacũ catirucugure asibatére c̅uogúpere booriyira. Cũũpere booróno tiirã, basocã cũã weerirapere padeoyira. Basocã bóadiaadara queorére, minipõná queorére, wáicura queorére, p̅inoã queorére wee, padeoyira.

24 Cũã teero tiiré wapa Cõãmacũ cũã booró tiidũgärenorê tiijããrõ jĩgũ, cõãjõãrigũ niiwĩ. Teero tiirã, ñeepera, cũã basirora basocã tiinõña manirénorê tiicãmésãjãyira.

25 Cõãmacũye queti diamacũ niirépere booriyira. Jĩditorepere booyira. Niipetire tiirĩgupere súbusepeoriyira. Cũũpere súbusepeorono tiirã, cũũ tiirĩguepere súbusepeoyira. Marĩrê Cõãmacũrê usenipecorucujãrõ booa. Teerora tiirõ booa.

26 Teero tiigú, Cõãmacũ cũã bayiró ugaripéarere tiijããrõ jĩgũ, cũürê cõãjõãyigu. Numiãpũra ãmũãmena dícu ñeeaperenorê duujã, cũã basiro numiã sesaro ññañarê tiiyira.

27 Teerora ãmũãcã numiãmena dícu ñeeaperenorê duujã, ãpêrã ãmũã sesaro bayiró ñeeapedũgayira. Ñmũã basirora ãpêrã ãmũãmena ñeeape, bobooro wáari tiirére tiiyira. Teero tiirã, cũã ññañarê tiiré wapa cũãye õpũãrĩpũre, teero biiri cũã wãcũrêpũre ññañarõ wáari tiiyira.

28 “Marĩ Cõãmacũrê wãcũre wapamaniã”, jĩyira. Teero tiigú, Cõãmacũpe cũã basiro wãcũrêre “wapamanire niijããdacu” jĩyigu. Toorã nemorõ ññañarõ tiãmajãrucuyira sãa.

29 Niipetire ññañarê tiirénorê tiirucújãcua. ãpêrãrê ññañarõ netõrĩ tiiadarere wãcũcua. Apeyenó c̅uopacára, boonemójãcua. Ate niipetire ññañarére

* 1:17 Habacuc 2.4.

tiidugácu. Doecua. Cãmerĩsĩãcu. Cãmerĩtuti, cãmerĩquẽcu. Tiiditócu. Ñañarẽ tiidugárere tiirucúcu. Wedepaticua.

³⁰ Æpẽrãrẽ ñañarõ wáari tiidugára, wedesãamajãcu. Cõãmacũ doonórã niicua. “Marĩ ðpũtĩ macãrã niijĩrã, marĩ tiidugárere tiíada”, jĩĩ wãcũcu. “Marĩ Æpẽrã nemorõ niinetõnucãã”, jĩĩ wãcũcu. “Biuro biirãno niia ãsãjã”, jĩĩcu. Ñañarẽre tiibujãcu. Cũã pacusũmuãrẽ netõnucãjãcu.

³¹ Æñurõ diamacũ wãcũricua. Cũã “teerora tiijããda” jĩĩmiãriguere tiirícu. Cũãya wederare maĩrẽnorẽ masĩricua. Bóaneõ ññaricua.

³² Ateré Æñurõ masĩmicua: Cũãnorẽ cũã teero tiiré wapa Cõãmacũ cũãrẽ pecamepũ cõãgũdaqui. Teeré masĩpacara, ñañarẽre tiirucújãcu. Æpẽrãrẽ ñañarẽ tiirí ññarã, “ãñuniã” jĩĩcu.

2

Cõãmacũ diamacũrã wapa tiigũdaqui

¹ Múãcã basocára niipacara, Æpẽrãrẽ “cũã ñañarã niĩya” jĩĩ ññabeserijãña. “Cũã wapa cuoóya” jĩĩrã, múã basiropēcã wapa cuoódarara niirã tiia. Múãcã cũã tiiróbirora tiicú. Teero tiirã, Cõãmacũrẽ deero jĩĩ netõnucãmasĩricu; múãcã wapa cuorára niicu.

² Ateré marĩ masĩã: Cõãmacũjã ñañarẽ tiirãre diamacũrã wapa tiigũ, diamacũrã tiigũ tiiquĩ.

³ Múã Æpẽrãrẽ “cũã ñañarã niĩya” jĩĩpacara, cũã tiiróbirora tiijãã. Teero tiirã, “Cõãmacũ ãsãperea ‘múã ñañarã niia’ jĩĩriqui” jĩĩ wãcũrijãña. “Múãcã ñañarãrã niia”, jĩĩgũdaqui.

⁴ Cõãmacũ múãrẽ bóaneõ ññagũ máata ñañarõ tiiríqui ména. Cũũ múãrẽ bóaneõ ññapacari, múã cũũrẽ teero ññajãã. Ateré múã tuomasĩricu: Cõãmacũ múã ñañarẽ tiirẽre wãcũpati, wasoáro jĩĩgũ, ãñugũ niijĩgũ, máata ñañarõ tiiríqui ména.

⁵ Cũũ teero tiipacári, múã ñañarẽ tiirẽre wãcũpati, wasodugáricu. Múã jõõpemena ñañarẽre tiinemósãjãjĩrã, Cõãmacũrẽ cúarosãrĩ tiirã tiia. Too síro basocãre wapa tiiadari bureco jeari, Cõãmacũ bayiró cúagu múãrẽ wapa tiiadarere ãñogũdaqui.

⁶ Basocãcõrõ tiirĩguerepũre ññaco, wapa tiigũdaqui.

⁷ Æñurẽ tiirucũranopere cũũ pũtopũ catiré petihére ticogũdaqui. Cũã Cõãmacũmena niirucujãrere boocúa. Cõãmacũ cũãrẽ “ãñurõ tiiaáwũ” jĩĩrẽre tiidugácu.

⁸ Æpẽrãmẽnapere Cõãmacũ bayiró cúagũdaqui. Cũã Cõãmacũrẽ netõnucãrã, cũã boorẽ dícuere tiidugácu. Diamacũ maquẽrẽ boohẽra, ñañarẽpere tiinunúsecua.

⁹ Niipetira ñañarẽ tiirẽcutirano ñañarõ netõãdadua; teero biiri ñañarõ tugueñarucujããdadua. Judíoare teero wãaadacu; judíoa niihẽrãcãrẽ teerora wãaadacu.

¹⁰ Niipetira Æñurõ tiirẽcutirapere Cõãmacũ “múã Æñurõ tiiwũ” jĩĩgũdaqui. Niipetira ññacogopũ cũãrẽ Æñurõ tiigũdaqui. Cũãrẽ Æñurõ niirecutiri tiigũdaqui. Judíoare teero tiigũdaqui; judíoa niihẽrãcãrẽ teerora tiigũdaqui.

¹¹ Cõãmacũ sicadita macãrãrẽ “múã dícu Æñurã niia” jĩĩriqui; niipetire dita macãrãrẽ sícãrĩbíro ññacu.

12 Niipetirare Moisére dutiré cūūriguere cʉoripacari, cūā ñañaré tiirécutire wapa pecamepʉ wáarora niijáadacu. Tee dutirére cʉorápecārē netōnucāre wapa diamacārā wapa tiinōadacua tee dutiré jīrōbirora.

13 Tee dutirére tʉorémēna dīcʉ Cōāmacū īñacoropʉre āñurā mee niīya. Tee dutirébirora tiirí siro niīātā, “āñurārā niīya” jīgūdaqui Cōāmacū.

14 Judíoa niihērā Moisére dutiré cūūriguere ticonoripacara, cūā basiro āñurére tiirá, tee dutirénorēna tiirá tiicúa. Cūā basiro tiirémēna tee dutirére masīrā tiiróbiro niīya, tee dutirére cʉoripacara.

15 Āñuré tiirémēna cūā diamacū wācūrēre ēñocúa. Tee dutirére masīrā tiiróbiro niicua. Āñurō yeeripūnacatira niicua. Teero tiirá, āñurére tiárira “āñuniāwū” jīmasīcua; ñañarére tiárira “ñañaniāwū” jīmasīcua.

16 Teero tiigú, Cōāmacū cūū basocāre wapa tiádari bʉreco jeari, Jesucristore wapa tiidutīgūdaqui. Tiibʉreco jeari, Jesucristo niipetira cūā ñañaré wācūrē wapa, teero biiri cūā āpērā īñahērōpʉ tiirígue wapacārē cūārē wapa tiigūdaqui. Yʉ Cōāmacū netōnére queti cūūriguere wedegu, teeré wederucua.

Judíoa, teero biiri Moisére dutiré cūūrigue

17 Apetó tiirá, múā judíoa wācūbocu: “ʉsā judíoa niīā; Moisére dutiré cūūriguere cʉoa; Cōāmacū ūsā judíoyagura niī; teero tiirá, ūsā dīcʉ Cōāmacū pōna niīā”, jī wācūmicu.

18 “ʉsā Cōāmacū boorénorē masīā. Moisére dutiré cūūriguere masīrā niijīrā, ūsā āñurére petire besemasīā”, jī wācūmicu.

19 “Capeari bauhérare wéewasuguera tiiróbiro judíoa niihērārē buemasījāā. Naītiārōpʉ niirārē sīāwócora tiiróbiro Moisére dutiré cūūriguere masīhērārē wedemasīā”, jī wācūmicu.

20 “ʉsā Moisére dutiré cūūriguere cʉojīrā, diamacū maquērē masīā. Teero tiirá, tʉomasīhērārē, sicato buemūcorare buemasīā”, jī wācūmicu.

21 Múā “āpērārē buerá niīā” jīrā, múā basiropʉ buesuguerō booa ména. Āpērārē “yaaríjāña” jī wedepacara, āpērāyēre yaajācu.

22 “Múā nʉmosānumiā niihērārē, múā manʉsūmūā niihērārē ñeeaperijāña” jīpacara, ñeeapejācu. Múā āpērā weerirare, cūā padeorāre doopacára, cūā padeoré wiseripʉ niirére yaajācu.

23 “ʉsā Moisére dutiré cūūriguere cʉojīrā, āpērā nemorō niīā”, jī wācūmicu. Teero wācūpacara, tee dutirére netōnucājācu. Āpērā múā netōnucārī īñajīrā, Cōāmacūpere ñañarō wedesecua.

24 Cōāmacūye queti jóaripūpʉ múā teero tiirénorē biiro jóanowū: “Múā tiibuyēre wapa judíoa niihērāpe Cōāmacūrē ñañarō wedesecua”,* jī jóanowū.

25 Múā Moisére dutiré cūūriguebirora tiátā, múā cōnerígu yapa macā caseróre widecōārecā wapacūta. Múā tee dutirére netōnucārā doca, widecōāñoña manirā tiiróbiro pʉtācu.

26 Apetóre sīcū widecōāñoña manigúpe Moisére dutiré cūūriguere tiiquí. Teeré tiigú, Cōāmacū īñacoropʉre widecōānorígu tiiróbiro niiquí.

27 Múā judíoa Moisére dutiré cūūriguere cʉomíā. Widecōānorira niipacara, tee dutirére netōnucājācu. Āpī widecōāñoña manigú niipacu, tee dutirére masīripacu, tee dutiré jīrōbirora tiiquí. Cūū teero tiirí, niipetira múā wapa cʉorére āñurō īñamasījānōadacu.

* 2:24 Isaias 52.5.

28 “Judíoaya peti niιά” jĩgũno sotoá maquẽ dícare tiinórĩgu mee niiqui. Cũye õpũ maquẽ dícare wídecõãnorĩgu mee niiqui.

29 Judíoaya peti niigũpe cũ wãcũrẽpare Cõamacũ dutirẽre useniremena tiiqui. Cũpe ñañarõ wãcũrẽre wídecõãnorĩgu tiirõbiro niiqui. Espiritu Santo marĩ wãcũrẽre wasorĩ tiiqui. Tee dutirẽre tiirẽmenape marĩ basiro wasomasĩricu. Basocã teero wasonõrirare “añurãã niĩya” jĩripacari, Cõamacũpe teerẽ jĩgũdaqui.

3

1 Yũ teero jĩgũ, “judíoa niirẽ wapamaniã” jĩgũ mee tiíawũ. Teero biiri “cõnerĩgu yapa macã caserõre wídecõãrecã wapamaniã” jĩgũ mee tiíawũ.

2 Teero wapacũtirucujãã. Aterẽ wedesũgueda: Cõamacũ marĩ judíoarena cũye quetire wedearo jĩgũ, cũyũgu.

3 Æpẽã judíoa Cõamacũ dutirẽre tiidũjãmĩcu. Cõamacũcã cũã tiirõbirora cũũ “tiigũda” jĩriguere ¿tiidũjãgari?

4 Tiidũriqui. Aterẽ wãcũrucujãña: Cõamacũ cũũ jĩrirobirora queorõ tirucũqui. Marĩpe niιά “tiíada” jĩmiãriguere tiihẽrapeja. Cũye queti jóaripũpu tee maquẽrẽ biiro jóanowũ:

Mũ jĩrẽ diamacũrã niijãrõ tiia.

Teero tiirã, mũrẽ wedesãmasĩña maniã.

Mũrẽ wedesãpacari, netõncãrucujãgũdacu,*
jĩ jóanowũ.

5 Teero tiigũ, sícũ ñañarõ wãcũgũno biiro wãcũboqui: “Yũ ñañarẽ tiirẽmena Cõamacũ añurõ tiirẽpe nemorõ añurõ baujããdacu sãa”, jĩmiqui. Too síro jĩnemoboqui: “Yũ teero tiíarĩgue wapa niipacari, Cõamacũ yũmena cúagu, ñañarõ tiiqui”, jĩ wãcũboqui.

6 Teero mee niιά. Cũ teero jĩrẽno diamacũ niirẽno niíatã, Cõamacũ sícãnorẽ cũũ ñañarẽ tiirẽ wapa diamacũ bese, ñañarõ tiimasĩriboqui.

7 Æpĩ ñañarõ wãcũgũno jĩnemojãboqui: “Yũ jĩditoremena Cõamacũ diamacũ wedeserepere añurõ wedesenoãdacu. Yũ jĩditoremena añurõ wedesenopacu, ¿deero tiigũ Cõamacũ yũre yũ jĩditore wapa ñañarõ tiibógari?” jĩmiqui. Cũ teero jĩrẽ jĩãmare niιά.

8 Cũ teero jĩrẽno diamacũ niirẽno niíatã, biirope putãáboyu: “Marĩ ñañarẽ tiirĩ, Cõamacũ añurõ tiirẽre nemorõ masĩãdacua. Teero tiirã, añurẽ wãaaro jĩrã, ñañarẽpere tiíada”, jĩjãbocu. Æpẽã yũre, yũ menamacãrãrẽ merẽã wãcũãrõ jĩrã, “Pablo teerẽ buequi” jĩditocua. Cũã teero jĩditore wapa Cõamacũ cũãrẽ diamacũrã wapa tiigũ, ñañarõ tiigũdaqui.

Niipetira wapa субоуа

9 Too docare ¿deero putããnoãdari sãa? ¿Cõamacũ iñacoropũre marĩ judíoa Æpẽã nemorõ añurã niinetõncãĩ? Niiria. Niipetira judíoa, judíoa niñhẽã Cõamacũrẽ netõncãrã niijãrã, sícãrĩbĩro wapa сурорã dícu niιά. Mũãrẽ teerẽna wedetoawũ.

10 Tee maquẽrẽ Cõamacũye queti jóaripũpu jóanoã:

Sícũno añurẽ tiigũ maniĩ.

11 Sícũno Cõamacũye maquẽrẽ tuomasĩgũ maniĩ.

Sícũno Cõamacũrẽ masĩdugariĩ; cũũrẽ wãcũnũnũdugariĩ.

* 3:4 Salmo 51.4.

12 Niipetira Cõamacūyere duujã, posapetijõãya.

Niipetira ñañaré tiiya.

Sicũno ãpẽrãrẽ añurõ tiigũno manĩ.†

13 Cũã wedesere masãcope tusuri copepu ãniwiõnecoro tiirõbiro niia.

Tee ãniwiõnecore tiirõbiro basocã ñañarére wedeseya.

Jĩdutorucuya.‡

Ãñaã ɯseropɯ nima ɯorã tiirõbiro bayirõ pũnirõ wedeseya.§

14 Æpẽrãrẽ doajãya; bayirõ tutiia.*

15 Cũã basocãre sãdɯgãra, boyeromena sãrã wãaaya.

16 Cũã wãaro basocãre ñañarõ peti tiiya.

Cũãyere ñañopetijã, bóaneõrã putuári tiiya.

17 Æpẽrãrẽ añurõ niirecutiri tiiriya.†

18 Cõamacũrẽ quioníremena ññariya. Cũũrẽ cuiiya,‡

jĩ jóanoã.

19 Marĩ masã: Cõamacūye queti jóaripũ maquẽ marĩ judioarena jĩjãrõ tia, “añurã niã ãsã” jĩrijããrõ jĩrõ. Niipetirapara wapa ɯorã dícu niijãcu.

20 Moisére dutiré cũũriguemenarã marĩ ñañaré tiirã Cõamacũrẽ “ãsã mɯɯ dutirére netõnɯcãjãtu” jĩmasĩnoã. Teero tiigũ, Cõamacũ sicũnorẽ “mɯɯ tee dutirére tiipetijãrigu niijigũ, ãñugãrã niã” jĩ ññariqui.

Jesuré padeorémena netõnénoãdacu

21 Atitóre Cõamacũ Jesuré padeorãre “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Marĩ “Moisére dutiré cũũrigue jĩrõbirora tiiãwã” jĩripacari, “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Moisés, teero biiri profetas Cõamacũ teero marĩrẽ tiibosáadarere cũũye queti jóaripũpu jóarira niiwã.

22 Niipetirare Jesucristore padeorémena Cõamacũ “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Cõamacũ niipetirare sicãrĩbíro ññaqui.

23 Marĩ niipetira ñañaré tiirã niã. Marĩ niipetirare pairó ɯasaa; marĩ añurã niiridojãã Cõamacũ niiré tiirõbiro.

24 Teero niipacari, Cõamacũ marĩrẽ añurẽ ticogũ Jesucristo wapatibosariguemena marĩrẽ “wapa ɯohéra putuãaro” jĩyigu. Tee wapatibosariguere teerora ticojãyigu.

25 Too sũguero macãrãpure cũã ñañaré tiipacãri, ñañarõ tiiriyigu. Bóaneõ ññarẽ ɯojigũ, cũãmena cũũ cUARERE ãñoriyigu ména; teerora ññajãyigu. Too síro Cõamacũ Jesuré marĩrẽ diabolari tiiri, cũũye díi õmayudiyiro. Marĩ cũũ diabolariquere padeori, Cõamacũ marĩmena cúanemoriqui. Teeména Cõamacũ cũũ “diamacũrã tiigũ niã” jĩrẽre ãñoiyigu.

26 Atitócãrẽ Cõamacũ cũũ “diamacũrã tiigũ niã” jĩrẽre ãñoquí. Diamacũrã tiirécutiijigũ, Jesuré padeorãre “wapa ɯohérara niĩya” jĩ ññamasĩqui.

27 Teero tiirã, marĩ “biiro tiirécutirano niã ãsãjã” jĩmirigugue wapamanã. Marĩ Moisére dutiré cũũriguere tiipetirapeja, teeré jĩmasĩnobojyu. Cõamacũ marĩ Jesuré padeorĩpere ñña, “añurãrã niĩya” jĩqui. Teero tiirã, “biiro tiirécutirano niã ãsãjã” jĩmasĩña maniã.

28 Ateména putuãã sãa: Marĩ Jesuré padeori, Cõamacũ marĩrẽ “wapa ɯohérara putuãya” jĩ ññaqui. Moisére dutiré cũũriguere tiirigugue wapa mee niicu.

† 3:12 Salmo 14.1-3. ‡ 3:13 Salmo 5.9. § 3:13 Salmo 140.3. * 3:14 Salmo 10.7. † 3:17 Isafas 59.7-8. ‡ 3:18 Salmo 36.1.

²⁹ Too docare ¿Cõãmacũ judíoayagũ dícu niigari? Niirii. Judíoa niihẽrãyagucã niĩ.

³⁰ Cõãmacũ sícũrã niĩ. Cõãmacũ judíoa Jesuré padeorí ñagũ, “wapa cõohera, añurãrã niĩya” jĩqui. Judíoa niihẽrãcãrẽ Jesuré padeorí ñagũ, teerora jĩqui.

³¹ Too docare marí Jesuré padeojĩrã, “marĩrẽ Moisére dutiré cũirigupe wapamanã” ¿jĩrã tii? Jĩridojaã. Birope jĩa: “Jesuré padeorẽmena dícu tee dutirere tiimasĩã”, jĩã.

4

Abraham Cõãmacũrẽ padeorĩque

¹ Mecũtigãrẽ Abraham marí ñecũrẽ wáarigue quetimena wedenemogũda. Mũã masĩã: Cũũ judíoayũ niisuguerigũ niiyigũ.

² Cõãmacũ Abraham tiirere ñã, “mũũ añugũrã niĩ” jĩ ññariyigũ. Teero jĩri siro niĩatã, Abraham “añurẽ tiigũ niĩ” jĩnorigũ niĩ yũja” jĩbojĩyĩ. Cõãmacũ ññacoropure teenórẽ jĩmasĩã manã.

³ Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jóanoã: “Abraham Cõãmacũrẽ padeoyigũ. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũũrẽ ‘añugũrã niĩ’, jĩ ññayigũ”.*

⁴ Queorẽmena mũãrẽ wedeguda. Sícũnorẽ wapatĩra, teero ticora mee tiĩya. Cũũ paderẽ wapa wapatĩra tiĩya.

⁵ Cõãmacũpe teero tiirĩqui. Marí añurẽ tiirẽ wapa mee “wapa cõohera niĩya” jĩ ññaqũ. Basocã Cõãmacũrẽ “mũũ ãsãrẽ ñañarẽ tiirẽcutimirirare acabõcu” jĩ, cũũrẽ padeorĩpere, “añurãrã niĩya” jĩqui.

⁶ Ôpũ Davicã yũũ jĩĩarirobirora jóarigũ niĩwĩ. “Cõãmacũ basocã basirora tiirere ññaripacu, cũũrẽ padeorĩpere cũãrẽ ‘añurãrã niĩya’ jĩ ññaqũ. Teero tiigũ, cũãrẽ ãsenirã niĩrĩ tiigũdaqui” jĩrẽ quetire jóarigũ niĩwĩ.

⁷ Tee maquẽrẽ biiro jóarigũ niĩwĩ:
Cõãmacũ cũũrẽ netõnucãrãrẽ acabóri, ãseniya.
Cũã ñañarẽ tiirẽ wapacãrẽ ñañarõ tiihéri, ãseniya.

⁸ Cõãmacũ “ãniyé wapare ññanemoricu sãã” jĩnogãcã ãseniĩ,†
jĩ jóarigũ niĩwĩ David.

⁹ ¿Noãnópe tee ãsenirere cõomasĩgari? ¿Cõnerigũ yapa macã caseróre widecõãnorira dícu o widecõãnoña manirãcã tee ãsenirere cõomasĩgarite? Niiria. Aterẽ yũũ jĩtoawũ: Cõãmacũ Abrahamrẽ cũũ padeorẽmena “añugũrã niĩ” jĩiyigũ.

¹⁰ ¿Deero biiripe Cõãmacũ Abrahamrẽ “añugũrã niĩ” jĩiyiri? ¿Cũũ widecõãnori siro, o cũũ widecõãnoãdari suguerope teero jĩiyirite? Widecõãnoãdari sugueropũ teero jĩtoayigũ.

¹¹ Abraham widecõãnoãdari suguero, Cõãmacũrẽ padeotõayigũ. Teero cũũ padeorĩ siropũ, Cõãmacũ cũũrẽ widecõãdutiyyigũ. Cõãmacũ Abraham widecõãnoremena cũũrẽ too sugueropũ “añugũrã niĩ” jĩrigure eñoyigũ. Teero tiigũ, Abraham niipetira padeoãdara ñecũ putũáyigũ, cũã widecõãnoña manirã niipacari. Cõãmacũ cũãcãrẽ teerora “añurãrã niĩya” jĩ ññã.

¹² Widecõãnorĩracãrẽ Abraham cũã ñecũ niĩ. Abraham padeorẽ cõoyigũ, widecõãnoãdari suguero. Teero tiirã, widecõãnorira Abraham tiirõbiro padeorẽ cõorĩ, Cõãmacũ cũãrẽ Abraham pãrãmerã niinũnusera wãari tiigũ.

* 4:3 Génesis 15.6. † 4:8 Salmo 32.1-2.

Abraham padeojĝu ticonorigue

¹³ Cōāmacū Abrahamrē, teero biiri cūū pārāmērā niinunuserare “atibáreco niirére múārē putuári tiigúda” jīiyigu. Cōāmacū cūū dutirére tiiri ĩnagū mee teero jīiyigu. Cūū padeorépere ĩnagū, teero jīiyigu. Cūū padeorémēna “āñugúrā niī” jīi ĩnayigu.

¹⁴ Moisére dutiré cūūriguere tiirápere Cōāmacū “atibáreco niirére múārē putuári tiigúda” jīiri siro niīātā, marī Cōāmacūrē padeorépe wapamanibojīyu. Teero biiri cūū Abrahamrē “ticoguda” jīirigucā queoró wáaribojīyu sáa.

¹⁵ Basocáre dutiréno maniri siro niīātā, netōnucāre manibojīyu. Cōāmacū Moisére dutiré cūūriguere cуopacára, marī netōnucārī ĩnagū, cúagn, ñañarō tiigúdaqui.

¹⁶ Teero tiigú, Abraham padeoríroboro padeonunúsera dícare Cōāmacū “teeré ticoguda” jīiriguere ticojāgúdaqui sáa. Cūū marīrē āñurō tiijĝu, teeré ticoqui. Moisére dutiré cūūriguere cуorá dícare ticořiqui. Niipetira Abraham padeoríroboro padeorápere ticogúdaqui. Abraham niipetira padeorá ñecū niīi.

¹⁷ Cōāmacūye queti jóaripūpu ateré jóanoā: “Muarē pee pōnarī macārā ñecū sōnecoa sáa”, jīiyigu Cōāmacū Abrahamrē. Abraham teeré padeoyigu. Teero tiigú, Cōāmacū ĩnacoropure pee pōnarī macārā ñecū putuáyigu. Cōāmacū niipetirere tiimasīi. Diarirare masōqui. Marī putopu wáaadare bauripacari, cūūpere bausuĝepetitoacu mee.

¹⁸ Cōāmacū Abrahamrē “mūn pārāmerā niinunusera pee pōnarī macārā niīadacua” jīiritore, pōnacutĝigno mee niimiyigu cūūpeja. Teero pōnamanigūno niipacu, Cōāmacū cūūrē “paу peti basocáputiri tiigúdacu” jīiriguere padeojāyigu.

¹⁹ Abrahampe “yūn cien cūmarī cуogú niitoaa; yáa ōpūū maquē wīmagū buarī tiiréno diarigue tiiróboro cуogúpu niīā; Sarayaro niisutirocā diariro tiiróboro niijācu sáa” jīiréno maniyiro. Āñurō Cōāmacūrē padeorucúyigu.

²⁰ “Apetó tiigú, cūū ‘tiigúda’ jīiriguere tiimasriboqui” jīiréno maniyiro. Teero jīirōno tiigú, Cōāmacūrē padeonemójāyigu. Cūūrē jīiyigu: “Āñugú peti niīā mūn; tutuagn peti niīā”, jīiyigu. Teero tiigú, tutuare buayigu.

²¹ “Cōāmacū yūne cūū ‘tiigúda’ jīiriguere tiimasřiqui”, jīiyigu.

²² Cūū padeorī ĩnagū, Cōāmacū Abrahamrē “āñugúrā niī” jīiyigu.

²³ Tee jīiré Abraham dícare jīi jóanoriyiro.

²⁴ Marīpucārē teerora jīi jóanoyiro. Marī Cōāmacūrē padeorī, Abrahamrē jīiriobirora marīrē “āñurārā niīya” jīiqui. Cūūrā marī Ōpū Jesús diarigupure masōřigu niīwī.

²⁵ Cōāmacū marī cūūrē netōnucāre wapa Jesuré diari tiiyigu. Cōāmacū marīrē “āñurārā niīya” jīĝudu, cūūrē masōjāřigu niīwī.

5

Cōāmacūmena āñurō niimasīā

¹ Teero tiigú, Cōāmacū marī Jesucristore padeorémēna “āñurārā niīya” jīi ĩnagui. Teero tiirā, marī Ōpū Jesucristo marīrē diabosariguemēna Cōāmacūmena āñurō niirecutia sáa.

² Jesucristo marīrē diabosariguere padeojīrā, diamacú Cōāmacūmena wedesemasīā. Teero biiri Cōāmacū marīrē tiápure marīye niīā. Marī cūū putopu āñurē baurére ĩñāđara niirā tiia. “Teeré ĩñajāđadacu” jīi cotera, tee maquērē āñurōmēna wedesea.

³ Tee dí cure wedesericu. Marĩrẽ ñañarõ netõré wáaricārẽ, ãñurõmena wedesecu. Marĩrẽ ñañarõ netõré wáaricārẽ, ñucãjãrãno niimuãñucãcu sáa.

⁴ Ñucãrĩpora niirã, basocã ãñurã niimuãñucãcu. Teero niimuãñucãrã, cãũ marĩrẽ ãñurõ tiiádarere wãcũrã, useniyuetoacu.

⁵ Cõãmacũ Espĩritu Santore marĩpũre ticorigũ niĩwĩ. Cãũmena Cõãmacũ marĩpũre cãũ maĩrere masĩrĩ tiĩquĩ. Teero cãũ maĩrere cwořã niĩjĩrã, boborõ manĩrõ “ ‘Cõãmacũ marĩrẽ ãñurõ tiĩgũdaqui’ jĩrere diamacã tiĩjãgũdaqui” jĩ useniyuetoacu sáa. Teero tiirã, ãñurõmena wedesemasĩcu sáa.

⁶ Marĩrẽ marĩ basirora deero tii netõmasĩña manimĩrira niĩwã. Marĩ tee niĩrĩto, Cristo marĩrẽ ñañarẽ tiirẽ wapa diabosarito jeayiro.

⁷ Marĩ doca ãpẽrãrẽ diabosadũgaricu. Sĩcũ ãñurõ yũgũno niipacari, diabosaricu. Apetõ tiĩgũ, sĩcũ ãpẽrãrẽ ãñurere tiĩbosãrucugare diabosagu diabosaboqui.

⁸ Cõãmacũ doca marĩ ñañarẽ tiirã niipacari, cãũ maĩrere eñogũ, Cristore marĩrẽ diabosari tiiyĩgu.

⁹ Cãũye dí òmayudiaremena Cõãmacũ marĩrẽ “ãñurãrã niĩya” jĩ ñĩnãqui. Teero tiirã, marĩ nemorõ ateré masĩmasĩcu: Cõãmacũ marĩmena bayĩrõ cũagu, Jesucristo tiĩbosãriguere ñĩngũ, cãũ marĩrẽ ñañarẽ tiimĩádarere netõnjãgũdaqui.

¹⁰ Marĩ Cõãmacũmena cãmerĩ ñĩnadũgahera niirira niipacari, cãũ macãrẽ marĩrẽ diabosari tiiyĩgu. Cãũ diabosariguemena marĩ Cõãmacũmena bapacũtimasĩã sũcã. Teero tiirã, marĩ mecãtĩgãrẽ cãũmena bapacũtimasĩrã niĩjĩrã, ateré nemorõ masĩã: Jesucristo masãmuãrigũ niĩjĩgũ, marĩrẽ ñañarẽ tiimĩádarere netõrĩ tiĩgũdaqui.

¹¹ Netõnẽnore dí cure buarĩ tiĩbosãrijĩyi. Marĩ Òpũ Jesucristo diabosariguemena Cõãmacũ marĩ cãũmena bapacũtimasĩrere buarĩ tiijĩyi sũcã. Teero tiirã, marĩ nemorõ useniremena wedesea sáa.

Adán, teero biiri Cristo tiirĩque

¹² Sĩcũ basocã Adán wãmecũtigũmena ñañarẽ tiirẽ pũtcutiyiro. Tee-wapara diaadarecã pũtcutiyiro. Adán tiĩbuyĩriguemenarã basocã niipetirapũre ñañarẽ tiirẽ pẽnipẽapetijõãyiro. Teewapara niipetirapũre diaadarecã sesapetijõãyu.

¹³ Cõãmacũ cãũ dutirẽ Moisémena cũũdari sũgueropũ, basocã ñañarere tiitõayira. Dutirẽ manĩrĩ, basocãre “wapa cwoõya” jĩmasĩña maniã.

¹⁴ Teero biipacari, Adán sĩro macãrã tée Moisés niirito macãrãpũ teerora diarira niĩwã. Cũãjã Adán tiirõbĩro Cõãmacũ dutirere netõñucãripacara, diarira niĩwã.

Adán, teero biiri Jesucristo basocã biadarere tiĩsũguérira niĩya. Adãnpẽ pũtcutĩrigũ niĩwĩ ñañarẽ tiirere. Jesucristope pũtcutĩrigũ niĩwĩ ãñurõ tiirere.

¹⁵ Sĩcũ basocã netõñucãrigue waparena paũ dianũñuseyira; Jesucristom-enapereja Cõãmacũ paũre nemorõrã ãñurẽ ticobosarĩgu niĩwĩ. Wapasero manĩrõ teero ticojãqui. Teero tiirõ, Cõãmacũ basiro basocãre ticobosarĩgupe Adán netõñucãrigue wapa tiirõbĩro niiridojãcu.

¹⁶ Sĩcũ basocã cãũ sĩcãrĩrã netõñucãrigue waparena paũ “wapa cwořã niĩya” jĩñorira niĩwã. Bayĩrõ peti basocã netõñucãjãri sĩro, Cõãmacũ basirora ticobosarĩgu paũ petire “ãñurãrã niĩya” jĩñorĩ tia. Teero tiirõ, sĩcãrĩrã netõñucãrigue wapapeja Cõãmacũ basocãre ticobosarĩgu tiirõbĩro niiridojãcu.

¹⁷ Sícū basocú sícārīrā netōnucārigue wapamenarā diaré sesajōāyu. Teero wáapacari, nemorōrā Cōāmacū āñurō tiinórāpe āñurére búaadacua. Cúā Cōāmacū basiro āñuré ticobosariguere ñeeadacua. Teero biiri cūū “āñurārā niīā múā” jīrēre tuoadacua. Sícū basocúye tiibosáriguemenape catiré petihére cōonunúseadacua. Cūūrā Jesucristo niīī.

¹⁸ Biiro putuájīyu sáa: Sícū basocú sícārīrā netōnucārigue wapamenarā niipetira ñañarō tiinóādara putuári tiyīgu. Teerora sícū basocú sícārīrā āñurō tiibosáriguemenarā niipetirare “āñurārā niīīya” jīmasīrī tiigú tiirīgu niīwī; catiré petihére buamasīrī tiigú tiirīgu niīwī.

¹⁹ Sícū basocú Cōāmacūrē yūuririgue wapamena paure ñañaré tiirā putuári tiyīgu. Teerora sūcā sícū basocú Cōāmacūrē yūurigue wapamena paure “āñurārā niīīya” jīgūdaqui.

²⁰ Basocá cúā basiro dutiré cūorī siro niipacari, Moisére dutiré cūūriguecā jeanemoyiro sūcā. Teeména basocá nemosāñurō netōnucārere iñamasīyira. Tee tiiró, ñañaré tiiré tiinemorōbirora Cōāmacūpe nemosāñurō basocáre āñuré ticorigu niīwī.

²¹ Ñañaré tiirīgu wapamena niipetira basocáre diaadare wáayiro. Tee tiiróbirora Cōāmacū basiro āñuré ticorépecā basocáre āñurārā, wapa cūohéra putuári tiimasīre wáayiro. Teeména Cōāmacū marī Ōpū Jesucristomena catiré petihére ticomasīqui.

6

Cristomena mama catiré tiiróbiro cūorécūtia

¹ Too docare ¿deerope putuánoōdari sáa? “Cōāmacū basiro marīrē āñuré ticonemoārō jīrā, ñañaré tiirucújāāda”, ¿jīādarite?

² Jīrijāāda. Jesucristo curusapu diarito, marīcā cūūmenarā diarirapu tiiróbiro wáarira niīwū. Marī diarira tiiróbiro niijīrā, ñañarére tihéra niirō booa. ¿Deero tiirā marī too sugueropu ñañarére tiinunúserirobiro tiinunúseboatau? Tiirūcu sáa.

³ Múā masīcu: Niipetira marī wāmeōtinorira Jesucristo diarirobiro diasotoapeora tiiróbiro tiirā tiijīyu.

⁴ Jesús diaari siro, masācopepu cūūnoyīgu. Marī wāmeōtinoremena cūūrē cūūriro tiiróbirora marīcārē marī ñañaré tiirécā cūūnoriro niīwū. Marī Pacu cūū tutuaremena Jesucristore diarigupure masōrigu niīwī. Marīpe cūūmena masāriira tiiróbiro niijīrā, cūūmena mama catiré tiiróbiro cūorécūtia.

⁵ Marī Jesucristomena diarira tiiróbiro niijīrā, cūū diarigupu masāriro tiiróbirora sīcārōména marīcā masāādacu sūcā.

⁶ Ateré masīā: Marī too sugueropu ñañarō niirecutirere Jesucristo diariguemena curusapu páabiatunoriro tiiróbiro wáayiro. Marī bayiró ñañaré tiidugáre petijōārō jīrō, teero tiinóyiro. Teero tiirā, ñañarére tiirjārō booa. Marīrē ñañaré bayiró peti tiinunúseri tiirjārō booa sáa.

⁷ Sícū diarigupu cūū catigu ñañaré tiirīguere netōrīgupu niīqui.

⁸ Marī Jesucristomena diarira tiiróbiro niijīrā, “cūū tiiróbirora catiadacu” jīrécārē padeóa.

⁹ Ateré masīā: Jesucristo diarigupu masōnorigu dianemoriqūi. Cūūrē dianemori tiimasīricu.

¹⁰ Jesucristo diagu, sīcārīrā basocá ñañaré tiiré wapare diabosayīgu. Mecūtīgārē cūū catigú niijīgū, sīcārōména Cōāmacūmena duuró manirō catirucūi.

11 Tee tiirá, marĩcã “Jesucristomena diarira tiiróbiro niiã” jĩ tãgueñaãda. Diarira tiiróbiro ñañarére tiirjããda. Teerora sũcã marĩcã sĩcãrõména Jesucristomena niijrã, “Cõamacũmena duurõ manirõ catirucudacu” jĩ tãgueñaãda.

12 Teero tiirá, marĩrẽ ñañaré tiidugáre marĩ wãcũrépure jeapacari, teero nucãjããda.

13 Marĩye õpũu maquẽ tiirémèna wapa cuorã putuárijããda. Teero tiirá, biirope niiãda: Marĩ dia masãrira tiiróbiro niijrã, marĩye õpũu maquẽrẽ Cõamacũyepere tiicotéri tiãda sãa. Teemèna cãũ dutiré ãñurépere ticotérucuada.

14 Marĩjã Moisés dutirémèna niiria; Cõamacũ marĩrẽ ãñuré ticorémènapè niiã. Teero tiirõ, ñañaré marĩrẽ dutinetõnucãrĩ, tiirjãrõ booa.

Marĩ padecotera tiiróbiro niiré

15 Too docare ¿deerope putuãnoãdari sãa? Marĩjã Cõamacũ marĩrẽ ãñurõ tiibosáremèna niiã. Moisés dutirémènapè niiria sãa. Teero tiirá, “ñañaré tiijãco” ¿jĩãdari? Jĩrijããda.

16 Múã masĩcu: Apĩ dutirére yũurucura, cãũrẽ dutiapenori basoca sããrã tiia; cãũ múã õpũ putuágu tiiquĩ. Tee tiiróbiro niiã, múã ñañaré tiirucúra. Ñañaré tiiré wapa pecamerũ wáarere buaádadu. Cõamacũ dutirére yũurucurapeja, cãũrẽ padecotera tiiróbiro niiã. Cãũ dutirére yũura, ãñurõ tiimasĩrere buaádadu.

17-18 Too sugueropũ múã ñañaré tiirucúrira niijĩyu ména. Tee biirira niipacara, Jesucristoye quetire bueri tuorã, ãñurõ yũuyiro. Teero tiirá, ñañaré tiirucúmirira ãñurépere yũuyiro sãa. Yũu múãrẽ teero tiiriguere wãcũcogu, Cõamacũrẽ usenire ticoa.

19 Múãrẽ wisióro tãgueñarijããrõ jĩgũ, biiro wedea: Múã too sugueropũre múãye õpũu maquémèna ñañaré tiirucújĩyu. Jõõpemèna ñañaré tiidóajĩyu. Atitõpere múãye õpũu maquémèna ãñurére tiiyã. Teero tiirá, ãñurére tiirucúra putuádadu.

20 Too sugueropũre múã ñañaré tiirucúra niijrã, ãñurépere tiibórano mee niijĩyu ména.

21 Múã ñañaré tiirigue wapare ¿ñeenó ãñurére buayĩri? Atitóre múã too sugueropũ ñañaré tiiriguere wãcũrã, bobocú. Tee ñañaré tiirigue wapamèna pecamerũ wãare dicare buabójĩyu.

22 Atitóre múã netõnénorira niijrã, ñañaré tiiricu sãa. Cõamacũrẽ padecotera niicu. Cãũrẽ padecotere wapa ãñurõ tiimasĩre buaádadu. Teewapamèna catiré petihére buaádadu.

23 Ñañaré tiiré wapare diadoarere buanócu. Cõamacũ marĩrẽ wapamanirõ ticorėja catiré petihére buarĩ tiiré niicu. Marĩ Õpũ Jesucristomena “sĩcãrõména niĩya” jĩgũ, teeré ticoqui.

7

Wãmosiãre maquémèna queoré

1 Yãa wedera, múã basocáre dutirére masĩrã niicu. Teero tiirá, múã ateré masĩcu: Marĩ catirĩ buarecopũ dicare basocáre dutirére yũumasĩcu.

2 Queorémèna múãrẽ wedeguda. Marĩrẽ dutiré biiro niiã: Sĩcõ wãmosiãrigo coo manũ catiritabere ména cãũ nũmo niyyo. Cãũ diaari siro docare, cãũ wãmosiãrigne petijõãcu; coo manũ manigõ putuájãco.

³ Coo manũ catipacari, ãpĩmẽna niigõ, ñeaperepigo pũtuáco. Coo manũ diaari siro docare, cãã wãmosárigue petijõãcu. Teero tiigó, ãpĩmẽna dúutugo, ñañarõ tiigó mee tiicó.

⁴ Yãa wedera, tee tiiróbirora wáajiyu marĩrẽ. Marĩ Cristomena diasotoape-orira niã. Mecãtigãrẽ Moisére dutiré cũüriguetena mee niã. Teero tiirá, ãpĩmẽna dúutumasiõ tiiróbiro niimasã. Marĩ dúutugu diarigupũ masõrigu niĩ. Marĩ cãũmena niijĩrã, ãñũrõ niirecutirere bũaãdacu.

⁵ Tiãtopure marĩ ñañarére tiirĩ basoca niirucuwan. Moisére dutiré cũüriguere tuóari siro, nemosãñũrõ ñañarépere tiidugáwan. Tee ñañarére tiirĩgue wapa diadoare bũaãdara niimiwã.

⁶ Atitóre Moisés dutiré marĩrẽ dutimasãria. Teeré netõrĩrapũ niã. Teero tiirá, Moisés dutiré jóariguere tiicotéria. Espĩritu Santo boorépere tiicotéa.

Ññurére tiidugápacu, ñañarépere nemorõ tiicú

⁷ Too docare ¿deerope pũtuãnoãdari sãa? “Moisére dutiré cũüriguetena ñañaniã”, ¿ñĩãdari? Jĩrijããda. Tee dutiré maniãtã, marĩ tiiré “ñañaré tiiré niicu” jĩmasĩribojĩyu. Tee dutiré watoapure sicawãme biiro jĩã: “Ãpẽrãyére ugõrijãna”, jĩã. Tee jĩrõno manidójããtã, too docare yũũ “ugõrecutire ñañaré niicu” jĩmasĩña manibójĩyu.

⁸ Tee dutiré yũũre ñañaré tiiré ãñũrõ tugueñamasĩrĩ tiipacari, yũũre nemosãñũrõ ñañarére tiidugágu pũtuájãã. Tee dutiré maniãtã, ñañaré tiirĩgu niipacu, wãcũña manibójĩyu.

⁹ Tiãtopure mína yũũ tee dutirére masĩrĩtopure wãcũpatiro manirõ yũũ niijãmiwã. Too siro tee dutirére yũũ masĩrĩ sãa, ñañaré tiiré yũũre dutinãcãwã. Teero tiigú, “pẽcamẽpũ wãagudacu” jĩũ tugueñamita.

¹⁰ Teero tiiré wapa ñañaré tiinógũdũpũ niijãgũ tiirĩgu niimiwã. Tee dutiré basocãre Cõãmãcũmena ãñũrõ pũtuári tiiré niipacaro, yũũpere wapa cuogú, diagũdũ pũtuári tiiwã.

¹¹ Yũũ tee dutirépere wãcũnũnũseboariguetena ñañaré yũũpũre niiré yũũre ñañarére wãcũnũnũseri tiãmajãmitu. Tee dutirére masĩpacu, yũũ ñañaré tiiré wapamena diadoarere bũajãgũdũ tiimĩrigu niiwã.

¹² Teero tiiró, Moisére dutiré cũüriguetena ñañaré maniré peti niã. Tee dutiré niipetirepũra ñañaré maniré, diamacũ maquẽ, ãñũré niã.

¹³ Too docare tee dutiré ãñũré niipacaro, ¿yũũre diadoarere bũajãgũdũ pũtuári tiigãri? Tiirĩcu. Yũũ netõnũcãre wapamenape diadoarere bũajãgũdũ pũtuãmĩtu. Teero tiiró, yũũ tiirẽcutirepe tee dutiré ãñũrémena ñañãrĩpereja, ñañaré tiiré niiriro niiwã. Atemẽna pũtuãa: Tee dutirére tuomasĩpacu netõnũcãjĩgũ, ñañaré tiiré “bayirõ ñañaré niã” jĩmasĩnoã.

¹⁴ Marĩ masã: Moisére dutiré cũüriguetena Cõãmãcũ ticõriguetena niirõ tia. Yũũre ñañarére tiisugũnũcãrigu niijĩgũ, ñañarérena tiirucũgu tiiróbiro niigũ niã.

¹⁵ Yũũ tiidugãrere tiirĩa; yũũ tiirĩporepere tiirucújãga sũcã. Yũũ basiro yũũ tiirucũrere tuomasĩriga. Deero tiigú teero tiãta yũũ.

¹⁶ Yũũcã yũũ tiidugãherere tiirucújĩgũ, Moisére dutiré cũüriguere tiirĩpacu, “ãñũréra niã” jĩrapũãã.

¹⁷ Yũũ basiro mee ñañaré tia. Yũũpũre ñañaré tiiré niijĩrõ, yũũre ñañaré tiirĩ tiigã.

¹⁸ Ateré yũũ masã: Yũũ basirora yũũ ñañarére tiisugũnũcãrigu niijĩgũ, ãñũrépere “ãñũrõ tiijãgũdũ” jĩãrigu niipacu, tiimasĩriga.

¹⁹ ãñũré yũũ tiidugãrere tiirõno tiigú, ñañaré yũũ tiidugãherere tiirucũa.

²⁰ Ynn tiidugáherere tiigú, ynn basiro mee teero tia. Ynnpurre ñañaré tiiré nijjirō, ynnre ñañaré tiiri tiigá.

²¹ Ate wáarucua ynnre: Ynn “añurére tiijágüda” jĩpacu, ñañarére ti-yapácaturucujága.

²² Ynn basiropeja Cõamacü dutirére tusanetõjãmiga.

²³ Tee tiirō, ynn tugueñarĩ, ynn ñañaré tiisuguérigue ynn añurō tiidugárepere wácünunusedugari, bayirō cãmerĩquêrōbiro tugueñaga. Wácünunusedugamiãriguere ñañarépe dutinetõnucãjãcu.

²⁴ Ñañaré tiirére duumasĩrijigü, ñañarō tugueñaga. ¿Noã ynn diadoaboarigüre catiré petihérepere buarĩ tiimasĩgari?

²⁵ Cõamacü sicãrã marĩ Õpü Jesucristomena ynnre catiré petihére buarĩ tiimasĩqui. Teero tiigú, Cõamacürẽ usenire ticoa. Ateména putuáa: Ynn wácürémena Cõamacü dutirére tiicotégu niã. Ynn ñañaré tiisuguériguere tirucügu nijjigü, ñañarépe tiicotéguara niã.

8

Espíritu Santore cwará niirecatire

¹ Teero tiirã, marĩ Jesucristomena niirãjã ñañaré tiinóricu; pecameru wáaricu.

² Espiritu Santo marĩrẽ mama catirére Jesucristomena cwarĩ tiirigü niĩwĩ. Cũ catiré ticoriguemenã marĩ ñañaré tiirécaturere tiidumasĩã sãa. Diadoaborere netõrĩrapu niã sãa.

³ Marĩ ñañarépe tiisuguéncãrira nijjirã, Moisére dutiré cũurigüepere añurō tiimasĩhërã nijjyu. Tee dutirépeja marĩrẽ netõrĩ tiimasĩria. Cõamacü dıcu netõrĩ tiimasĩqui. Cũ macürẽ ticodiocorigu niĩwĩ, marĩ ñañaré tiirére dia wapatĩbosadutigu. Cũ macü marĩ ñañarére tiisuguéncãrira õpũcütiro tiróbiro õpũcütiyigu. Tiĩõpũmẽna diagu, marĩ ñañaré tiiré wapare wapatĩpetijãbosarigu niĩwĩ.

⁴ Teerẽ wapatigü, marĩrẽ Cõamacü dutiróbiro tiĩáro jĩgü, teero tiibosáyigu. Teero tiirã, marĩ ñañarére tiisuguéncãriguere tiinunúserã mee niã sãa; Espiritu Santo tutuaromenã cũ booróbiro tiirécaturape niã.

⁵ Basocã cũã ñañarére tiisuguéncãriguere tiinunúseraja tee dícre wácünunusecua. Basocã Espiritu Santo boorére tiirécaturapeja tee dícre wácünunusecua.

⁶ Basocã cũã ñañarére tiisuguéncãrigue dícre wácünunuserapeja diarã tiróbiro niĩtoacua. Espiritu Santo boorénorẽ wácünunuserapeja catiré petihére cwoádara niĩtoacua; añurō niirecatirere cwoádara niĩtoacua.

⁷ Basocã cũã ñañarére tiisuguéncãrigue dícre wácünunuserapeja Cõamacürẽ ñadugahera tiiróbiro niĩcua. Cũ dutirére tiidugãrijirã, tiimasĩhërã niĩcua.

⁸ Cũã ñañarére tiisuguéncãrigue dícre tiirucujirã, Cõamacüpere usenirĩ tiimasĩricua.

⁹ Múãpe múã ñañarére tiisuguéncãriguere tiirécaturicu. Espiritu Santo múãpurre niigü cũ múãrẽ tiidutĩrenorẽ tiirécaticu sãa. Sicãnorẽ Espiritu Santo cãũpurre manirĩ, Jesucristomenã niĩricu.

¹⁰ Cristo múãpurre niĩatã, múãye õpũrĩ bóaadari õpũrĩ niipacari, múãye yeeripũnarĩpe catiré petihére cwotóacu. Ñañaré tiiré wapa múãye õpũrĩ bóaadacu. Cõamacũpe múãrẽ “añurãrã niĩya” jĩnoremẽna catiré petihére cwotóacu.

11 Cōāmacū Jesuré diarigupure masōrigu niiwī. Espiritu Santo múāmena niirī ñāgū, Cōāmacū múāye ōpūūrī bóaadare ōpūūrī niipacari, catiri tiigúdaqui. Teeré tiigúdaqui Espiritu Santo múāpure niigúmena.

12 Teero tiirá, yáa wedera, Espiritu Santo marirē tiidutírobirora tiirucúro booa. Marī ñañarére tiisuguenúcāriguere tiirjārō booa sáa.

13 Marī ñañarére tiisuguenúcāriguere tiirāja, diadoaadara niīādacu. Tee ñañarére tiisuguenúcāriguere Espiritu Santo tiīápurementa tiidúrapeja catirucudacu.

14 Niipetira Espiritu Santo dutirobiri tiinunáserano Cōāmacū pōna niīya.

15 Cōāmacū marirē Espiritu Santore ticorigu niiwī. Espiritu Santo marīmenarā niigū, marirē cuiri tiiríqui; ñañarō netōādarape cuiremena niirucucua. Espiritu Santo marirē “diamacú Cōāmacū pōnabiro putuára tiaa” jīmasīrī tiirígu niiwī. Teero tiirá, cūūmenarā Cōāmacūrē “Pacu” jīmasiā.

16 Espiritu Santora marī wācūrēpure “Cōāmacū pōna niitoaa” jī tūgueñarī tiiquí.

17 Cōāmacū cūoré cūū macūmena putuāadacu. Marī Cōāmacū pōna niirī, Cristore putuaréno maricārē putuāadacu. Teeré ñeeđari suguero, Jesucristo ñañarō netōrírobirora ñañarō netōápuro booa ména. Too síropucārē sícāróména Cōāmacū āñurē cūorére Cristomena cūoádacu marī.

Marī Cōāmacū āñurē cūoréména niīādacu

18 Marī atibúrecom ñañarō netōā. Too síropu Cōāmacū marirē ūmūāsepu āñurére ticoadarere wācūrā, mecātīgā marī ñañarō netōré “bayiró niiré mee niīā” jī wācūā.

19 Too síro Cōāmacū marirē “yū pōna niīya” jīgū, cūū āñurē cūorére ticogudaqui. Cūū teeré ticoadari bñrecore niipetire cūū bauanérigue coteró tiicú.

20 Niipetire Cōāmacū bauanérigue cūūrē netōnucāripacaro, bóaadare putuáyu. Cōāmacū “bóaditire putuádoaricu tiirópaja” jīgū, teeré teero wáari tiijārīgu niiwī.

21 Too síropureja cūū bauanérigue bóaadare mee niīādacu; netōnénoādacu sáa. Cōāmacū pōna cūū āñurére cūoróbirora cūū bauanériguecā cūoádacu.

22 Marī ateré masiā: Atitóre niipetire Cōāmacū bauanérigue pñirére tūgueñacu ména. Síco numiō wīmagū apagodo pñirére tūgueñarōbiri tūgueñacu.

23 Tee bauanérigue dícu pñiré tūgueñarō mee tiaa. Marī Espiritu Santore cūorácā pñiré tūgueñarōbiri niijāā. Cōāmacū marirē Espiritu Santore ticosuguerigu niiwī ména. Teero tiirá, ateré coterá tiaa sūcā: Too síropu Cōāmacū niipetira tuocóropu marirē “yū pōnabirora putuājārā tiīya” jīādarere cotea. Teero biiri “Cōāmacū marirē niirucujāādare ōpūūrīrē ticogudaqui” jīrā cotea.

24 “Teeré ñeejāādacu” jī wācūremena padeosugujārā, netōnénowā. Sícanorē “ticoguda” jīriguere ñeetoarigupaja cotenemoriqúi sáa; diiyenópere cotemasīña manicú.

25 Marīpe too síropu ñeeđadarere cotea. Potocōrō manirō cotea.

26 Apetó marī wācūbayiripacari, Cōāmacūrē diamacú āñurō sāimasīripacari, Espiritu Santo tiīapuqui. Marī ñañarō netōrī, Cōāmacūrē āñurō sāimasīrō mee wáacu. Teero tiigú, Espiritu Santope marirē tiīapugu marī sāibóariguere sāibosáqui. Marī sāimasīña manirére sāimasīqui.

27 Cõamacũpe marĩ boorére tugueñamasĩgũ niijĩgũ, Espĩritu Santo sãibosárere ãñurõ masĩtoaqũ. Espĩritu Santo Cõamacũ basiro cũrẽ padeoráre boosãrenorẽ bayirõ sãibosáqui.

Ñañarére ãñurõ netõñucãjããdacua

28 Cõamacũ marĩrẽ cũũ boorõbiri tiiáro jĩĩgũ, beseyigu. Teero tiirá, marĩ ateré masiã: Marĩ cũũrẽ maĩrãrẽ tiiapurucujãqui; niipetire marĩrẽ noo niiréno wáapacari, Cõamacũ ãñuróre marĩrẽ wári tiiquĩ.

29 Cõamacũ sicutopura cũũrẽ padeoádarare masĩpetitoayigu. Cũã niĩadare maquẽrẽ biiro jĩiyigu: “Cũãrã yũ macũ niirobirora niĩadacua; cũũ niirecutirebirora niĩmuãñucããdacua”, jĩiyigu. Teero tiigú, cũũ macũrẽ “niipetira yũre padeorã sõwũ tiirõbiri niigũ putuágudaqui” jĩitoayigu.

30 Cõamacũ “yũ macũ niirecutirebirora niĩmuãñucããdacua” jĩĩnorirarena cũũ põna tiirõbirora putuári tiirigu niiwĩ. Cũũ põna tiirõbiri putuaráre “ãñurãrã niĩya” jĩirigu niiwĩ. “Ãñurãrã niĩya” jĩĩrãrẽ cũũ macũbiri putuári tiirigu niiwĩ.

31 Teero tiirá, marĩ tee niipetirere wãcũjĩrã, “marĩrẽ Cõamacũ diamacũrã tiiapujãgãdaqui” jĩĩmasiã. Cũũ tiiapuri, ãpẽrã marĩrẽ ñañarõ tiipacári, wãcũpatiria. Cũã ñañarõ tiiré niidoaricu.

32 Cõamacũ cũũ macũ peticãrẽ maĩpacá, marĩye wapare diabosadutigu, basocã cũũrẽ siãrĩ tiijãrigu niiwĩ. Teero cũũ macũrẽ ticorigu niijĩgũ, niipetire marĩrẽ tiiapurecãrẽ ticogudaqui.

33 Sicũno Cõamacũ cũũ beserirapure “ñañarã niĩya” jĩĩmasĩriqui. Cõamacũ basiropẽ “ãñurãrã niĩya” jĩĩtoarigu niiwĩ.

34 Sicũno marĩrẽ “ñañarõ tiirõ booa” jĩĩsuguemasĩriqui. Jesucristope marĩrẽ diabosarigu niiwĩ. Diatoa, masãrigu niiwĩ. Teero tiigú, mecãtĩgãrẽ cũũ Pacu diamacũpe duijĩgũ, marĩrẽ sãibosãgu tiiquĩ.

35 Sicũno Cristo marĩrẽ maĩrécãrẽ cãmotãmasĩriqui. Marĩ ñañarõ netõpacári, marĩ ñañarõ tugueñarucupacari, marĩrẽ ñañarõ tiipacári, marĩrẽ juabóare wáapacari, marĩ suti cõoĩpacari, marĩ quiorẽ watoapu niipacari, marĩrẽ siãpacári, Cristope maĩrucũjãqui.

36 Cõamacũye queti jóaripũpucã teorora jĩĩ jóanoã:
Mũũrẽ padeorẽ wapa wãcũhẽrõ siãnoádarapura niĩã.

Ovejare siããdara tiirõbiri ãsãrẽ tugueñaya,*
jĩĩ jóanoã.

37 Marĩpure noo niiré wáapacari, Jesucristo marĩrẽ maĩgũ tiiapuremena ãñurõ netõñucãjããdacua.

38 “Cõamacũ marĩrẽ maĩrere apeyenó cãmotãmasĩricu”, jĩĩ padeomasĩjãã yũja. Diarénocã, teero biiri catiré; ángelea, teero biiri wãtĩãrẽ dutirá; atitõ wáarecã, teero biiri too siropu wáaadare; tutuare cõorãcã,

39 teero biiri ãmuãrõpu wáarecã, ãcũãrõpu wáare; teero biiri dee biiré Cõamacũ bauanériguenocã cũũ marĩrẽ maĩrere cãmotãmasĩricu. Cõamacũ cũũ maĩrere ãñogãrã, marĩ Õpũ Jesucristope marĩye wapare diabosadutirigu niiwĩ.

9

Israelya põna macãrãye queti

* 8:36 Salmo 44.22.

1 YHH Jesucristore padeojġgū, jġditoro manirō, diamacá wedea. Espírиту Santocá yHH jġrere “diamacárá jġgū tii” jġmasiqui.

2-3 YHH bayiró wácūpati, ñañarō yeeripūnacutiga, yáa wedera Israelya pōna macārā Jesuré padeohéri ññagū. Yáa pōna macārā diamacá Jesuré padeorí boogú, pecameru cūā wáari booríga. Teero tiigú, yHpe cūāmena wasodugámíā. Wasogú, yHpe pecameru wáagudacu; Cristore ññaribocu.

4 Cūājā biirope jġnorira niġya:

Israel pārāmerā niinunusera niġya;

Cōāmacū cūū pōna tiiróbiro putuáaro jġgū, cūārē beseiygu;

cūū bóebaterere cūā ññayira;

cūārē “biirope cāmerī tiirécutiada” jġiygu;

cūārē dutiré cūoádarecārē cūūrigu niġwí;

“yáa wiipure yHpe padeorá, biiro tiirécutiya” jġrigu niġwí;

cūārē “añurō tiápurucujāgūdacu” jġrigu niġwí;

5 cūā Abraham, Isaac, Jacob pārāmerā niinunuserapu niġya;

Cristocá basocá bauájġgū, cūāya pōna macārā niirigu niġwí sūcā.

Cūū Cōāmacūrā niiqui.

Niipetirere dutimasġgū niiqui.

Teero tiirá, “mHH añugú niā” jġ, usenire ticorucujārō booa.

Teerora jġrō booa.

6 Cōāmacū Israelya pōna macārārē añurō tiipacári, paH cūārē padeoríya. Cūā padeohéri, “Cōāmacū Israelya pōna macārārē ‘añurō tiigúda’ jġriguere tiiriqui” jġgū mee tía. Cōāmacū cūū jġrere diamacá tiiquí. “Cōāmacū niipetira Israel pārāmerā niinunuserare beseriygu”, jġdugaro tía.

7 Teero biiri niipetira Abraham pārāmerā niinunuserare beseriygu. Cōāmacū Abrahamrē jġiygu: “Isaac pārāmerā niinunusera mHH pārāmerā peti niīdadua”, jġrigu niġwí.

8 Biiro jġdugaro tía: Cōāmacū niipetira Abraham pārāmerā niinunuserare “yHH pōna niġya” jġriqui. Abrahamrē “sīcū pōnacutīgudacu” jġrigu pōna dícu Abraham pārāmerā niinunusera niicua Cōāmacū ññacoropu.

9 Cōāmacū Abrahamrē cūū pōnacutiadare maquērē wedesuguegu, biiro jġrigu niġwí: “Atitónorā yHH atiri, Sara macūcutigopu niigōdaco méé”, jġrigu niġwí.

10 Apeyé niinemoā sūcā: Too síro marī ñecū Isaac nHHmocutiyygu. Cūū nHHmo Rebeca sūduárirare niipacó niyyigo. Cūāgā Isaac sīcūpōnarā niyyira.

11-12 Cūā bauádari sugueropura, añurē, ñañarēre cūā tiiripacarira, Cōāmacū sīcūrēna besesuguetoyygu. Teero tiiriguemena Cōāmacū cūū “besea” jġrere ēñoyygu. Basocá tiirere ññagū mee cūū besedugarare besequi. Teero tiigú, Rebecare jġrigu niġwí: “Cūū sōwūpe cūū bairé padecotegu sāāgūdaqui”.*

13 Cōāmacūye queti jóaripūpu ate jóanoā: “Jacoré maíwú; Esaúpere booríwu”, † jġ jóanoā.

14 Too docare ¿deerope putuánoādari sáa? “Cōāmacū diamacá tihégu niiqui too docare”, ‡ jġrijāāda.

15 Cōāmacū sicatorpara Moisére “yHH bóaneō ññadugagunorē bóaneō ññagūda”‡ jġrigu niġwí.

* 9:11-12 Génesis 25.23. † 9:13 Malaquías 1.2-3. ‡ 9:15 Éxodo 33.19.

16 Teero tiirá, marĩ ateré masiã: Cõãmacũ cũũ bóaneõ ññadugarare bóaneõ ññaquĩ. Basocá basiro bóaneõ ññadutiri mee bóaneõ ññaquĩ. Teero biiri añurõ tiiré wapa mee bóaneõ ññaquĩ.

17 Teero tiiró sũcã, Cõãmacũye queti jóaripũpucãrẽ Cõãmacũ Faraónrẽ “tee biigudacu” jĩriguere jóanoriro niiwũ: “Yũũ tutuarere mũũmena ãñogũda jĩgũ, mũũrẽ õpũ wáari tiiwũ. Niipetiro macãrã yũũ tutuarere masiãrõ jĩgũ, teero tiiwũ”, § jĩrigu niiwĩ Cõãmacũ.

18 Teero tiigú, Cõãmacũ cũũ bóaneõ ññadugagunorẽ bóaneõ ññaquĩ. Cũũ basirora ãpẽrãrẽ tuodugáhera niirĩ tiiquĩ.

19 Sícũno yũũ teero jĩãriguere tuogú jĩboqui: “Too docare Cõãmacũ basiro basocãre tuodugáhera niirĩ tiipacú, ¿deero tiigú cúãrẽ ‘wapa cũorã niĩya’ jĩbogari? Cũũ basirora tiidutifrenorẽ ‘tiiría’ jĩmasiãna manimícura”, jĩboqui.

20 Cõãmacũrẽ teenorẽ jĩrijãrõ booa. Teero jĩgũnojà Cõãmacũrẽ “diamacú tiiría mũũjã” jĩãmãjãgũ niiquĩ. Sotucuru weeariru tiirurẽ weearigore “¿deero tiigó biiro bauriru weeari?” jĩmasiãricu.

21 Dii weegõno sicabũrua niipacari, coo tiidugãro weemasĩco. Decomena añurẽparũ coo dúaadareparure weemasĩco. Apebũruamẽna coo cõoádareparure weemasĩco.

22 Teerora Cõãmacũcã tiiquĩ. Cũũ bayiró cúare, teero biiri cũũ tutuarere ãñogũda jĩgũ, cúã ññãnarẽ tiirã niipacari, teero ññajãqui ména. “Ññãnarõ ti-inoádararu niitoaya mée” jĩgũ, teero ññajãqui.

23 Teero tiigú sũcã, cũũ basirora bóaneõ ññarirapereja añurõ tiápugadaqui. Cũũ añurẽre cõoãro jĩgũ, besetoajiyi.

24 Marĩ cũũ bóaneõ ññarã niã. Marĩ judiõare, ãpẽrã judiõa niihẽrãcãrẽ beserigu niiwĩ.

25 Oseas Cõãmacũ wederiguere tee jĩ jóatoarigu niiwĩ mée: Basocá yãa põna macãrã niihẽrãpere “yãa põna macãrã niĩya” jĩgũdacu; yũũ maĩrã niihẽrãpere “yũũ maĩrã niĩya” jĩgũdacu,* jĩ jóarigu niiwĩ.

26 Teero biiri “mũãjã yũũ menamacãrã mee niã” jĩñori dita macãrãpũrena “cũã Cõãmacũ catigú põna niĩya” jĩñoãdacu,† jĩ jóarigu niiwĩ.

27 Israelya põna macãrã maquẽrẽ Isaías biiro jóarigu niiwĩ: Israel pãrãmerã niinũnũsera ditatupari díã pairĩmaa wesaru niirẽ tiirõbiro paru niipacara, pũarãgãsãñurõ netõnénoãdacua.

28 Cõãmacũ cũũ jĩrirobirora diamacú tiigũdaqui. Cũũ teerẽ tiiadari bũreco jearipũreja, pearó manirõ máata atibũreco macãrãrẽ ññãnarõ tiigũdaqui,‡ jĩ jóarigu niiwĩ.

29 Isaías basirora tee maquẽrẽ biiro wedesũguetoarigu niiwĩ: Cõãmacũ niipetire sotoaru niigú marĩya põna macú sícũnorẽ dũaridojããtã, marĩcã petibõjĩyu Sodoma macãrã, Gomorra macãrã petirõbirora, § jĩ jóarigu niiwĩ.

§ 9:17 Éxodo 9.16. * 9:25 Oseas 2.23. † 9:26 Oseas 1.10. ‡ 9:28 Isaías 10.22-23. § 9:29 Isaías 1.9.

Cristoyere judíoa boorígue queti

³⁰ Too docare ¿deerope putuánoadari sáa? Biiro niia: Judíoa niihērape “ateré tiiri, Cōamacū marirē ‘añurārā niíya’ jīgūdaqui” jīrenorē tiinunsericua. Tiinunseripacara, Jesuré padeorēmenape “añurārā niíya” jīnorā niicua.

³¹ Judíoaape “Moisére dutirē cūirigue tiirēcutiremena Cōamacū ūsārē ‘añurārā niíya’ jīgūdaqui” jī wācūmiyira. Teero wācūpacara, tee dutirēbiro tiiriyira.

³² ¿Deero tiigú Cōamacū cūārē “añurārā niíya” jīriyiri? Cūāpe Jesucristore padeorípacara, Cōamacūpe “añurārā niíya” jīri t̄odugámiyira. “Marī tiirēcutiremenape marirē ‘añurārā niíya’ jīgūdaqui”, jī wācūmiyira. Teero tiirā, Jesús ūtāgā tiiróbiro biigūre padeoríjirā, tiigapá d̄apotua, ñaacūmucua.

³³ Tee maquērē Cōamacūye queti jóarip̄p̄ jóanoā: Jerusalēnp̄re sicaqui ūtāqui cūūā. Tiiquip̄ basocá d̄apotua, ñaacūmuādacua. Cūārē padeogáno “b̄uri peti padeotá” jīriqui,* jī jóanoā.

10

¹ Yáa wedera, Israelya p̄na macārārē netōnērī bayiró boosāā. Teero tiigú, bayiró Cōamacūrē s̄aibosáa.

² Cūā Cōamacū boorēre añurō tiidugámicua. Teero tiidugápacara, añurō t̄omas̄ricua. Ȳn̄ masīā cūā tiidugárere.

³ Cōamacū cūārē Jesuré padeorēmenape “añurārā niíya” jīrēre t̄odugáricua. Cūārē dutirēre ȳn̄rēmenape añurārā niidugacua Cōamacū ñ̄nacorop̄re. Teero tiirā, Cōamacū “Jesupére padeoyá” jīrēre boorícua.

⁴ Jesuré padeogáno doca “dutrirē tiirēmenape Cōamacū ñ̄nacorop̄re añugárā niia” jī wācūn̄n̄seriqui; “Jesuré padeorēmenape Cōamacū ñ̄nacorop̄re añugárā niia” jī wācūn̄n̄sequi.

⁵ Āpērā Moisére dutirēmena Cōamacū “añurārā niíya” jīrēre t̄odugáya. Moisére tee maquērē biiro jóarigu niiwī: “Ate dutirē cūirigue maquērē tirucúgu, catirē petihére buagúdaqui”,* jī jóarigu niiwī.

⁶ Āpērāpē cūā Cōamacūrē padeorēmena cūū “añurārā niíya” jīrēre t̄odugáya. Tee maquēcārē Moisés biiro jóarigu niiwī: “¿Noā ūm̄āsep̄ m̄āwagudari?” jī wācūrijāña”, jī jóarigu niiwī. Moisés biiro jīdugayigu: “¿Noā ūm̄āsep̄ marirē netōnēgūdare suogú wágudari?” jī wācūmemorijāña; atitoarigu niiwī”.

⁷ Atecārē jóarigu niiwī: “¿Noā niiditidari copep̄ diiwágudari?” jī wācūrijāña”, jī jóarigu niiwī. Biiro jīdugayigu: “¿Cristo diarira watoap̄ niigúrē ¿noā mas̄m̄uatiri tiigúdari?” jī wācūmemorijāña; mas̄m̄uatitoarigu niiwī”.

⁸ Teenórē “wācūmemorijāña” jī jóaari siro, ateré jī jóarigu niiwī: “Cōamacū basocāre netōnére queti marī watoap̄ niitoaa; marī teerēna wedea; teerēna s̄ucā wācūn̄n̄sea”,† jī jóarigu niiwī. (Marī tee quetirena wedea; “Jesuré padeoyá”, jī wedea.)

⁹ “Jesucristo ȳn̄ Āp̄ nií” jī wedegáno “Cōamacū Jesucristo diarigup̄re mas̄oyigu” jī padeó wācūn̄n̄segu, netōnēnogūdaqui.

* **9:33** Isaías 28.16. * **10:5** Levítico 18.5. † **10:8** Deuteronomio 30.12-14.

10 Jesucristore padeó wácũnũnusegunorẽ Cõãmacũ “ãñugárã niĩĩ” jĩĩqui. Cũãrã “Jesucristo yũũ Õpũ niĩĩ” jĩĩ wederi, Cõãmacũ netõnégũdaqui.

11 Cõãmacũye queti jóaripũpũ ateré jóanoã: “Cũãrẽ padeogáno ‘bári peti padeotá’ jĩĩriqui”,‡ jĩĩ jóanoã.

12 Cõãmacũ judíoare, judíoa niĩhẽrãrẽ sícãrĩbiro ññaqui. Cũũ sícãrã niĩpetira Õpũ niĩĩ. Niĩpetira cũãrẽ padeorémãna sãĩrãrẽ pee ãñurere ticogũdaqui.

13 Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã sũcã: “ ‘Õpũ, yũũre netõnẽña’ jĩĩ sãĩgũno netõnõnogũdaqui”,§ jĩĩ jóanoã.

14 ¿Deero tii basocá Jesurẽ netõnere sãĩãdari, cũãrẽ padeorípacara? ¿Deero tii cũũre padeoádari, cũũye quetire tuorípacara? ¿Deero tii cũũye quetire tuoádari, tee quetire wederĩ basoca manipacári?

15 ¿Deero tii cũã tee quetire wedeadari, sícũno cũã pũtopũ “wedegu wáaya” jĩĩgũ manipacári? Cõãmacũye queti jóaripũpũ tee maquẽrẽ biiro jóanoã: “Marĩrẽ ãñurẽ quetire wedeada jeari ññarã, bayiró useniã”,* jĩĩ jóanoã.

16 Paũ judíoa ãñurẽ quetire tuopacára, niĩpetira padeoríya. Isaías teeréna biiro jĩĩ jóarigu niĩwĩ: “Ûsã Õpũ, noãnópe ùsã wederere padeorã padeojíya. Niĩpetira padeopetíriya”,† jĩĩ jóarigu niĩwĩ.

17 Ateména pũtuáa: Tuogáno padeoré buaquí. Cũũ buaquí Cristoye queti wederi tuorémãna.

18 Yũũpe ateré sãĩñãã: ¿Apetó tiirã, Israelya põna macãrãcã tuorídojãyiri? Tuomíjíya. Cõãmacũye queti jóaripũpũ ate jóanoã:

Cũã wederẽ quetire niĩpetiro macãrã tuopetjõãyira.

Cũã wederẽ atibúreco niĩpetiropũ sesajõãyiro,‡ jĩĩ jóanoã.

19 Ateré sãĩñãnemoã: ¿Apetó tiirã, Israelya põna macãrã ãñurẽ quetire tuomasíriyiri? Tuomasímijíya. Yũũ teeré Moisés jóariguemena wedesuguegũda. Cũũ Cõãmacũ wedeseriguere biiro jĩĩ jóarigu niĩwĩ: Judíoa niĩhẽrãcãrẽ ãñurõ tiigũda.

Teero cũãrẽ tiiri, múã ññatutiadacu.

Múã “Cõãmacũyere tuomasíriya” jĩĩrẽ dita macãrãrẽ yũũ ãñurõ tiiri, múã cúaadacu,§ jĩĩ jóarigu niĩwĩ.

20 Too síro Isaíacã Cõãmacũ wedeseriguere cuiro manirõ biiro jĩĩ jóanemorígu niĩwĩ:

Ãmaãhẽrãpe yũũre buawá.

Yũũre “¿deero biirecutigari?” jĩĩ sãĩñãhẽrãpere masĩrĩ tiiwú,* jĩĩ jóarigu niĩwĩ.

21 Isaías Israelya põna macãrãpere Cõãmacũ wedeseriguere biiro jĩĩ jóarigu niĩwĩ sũcã: “Búreco ri yoaro yéẽ wãmorĩrẽ súunucũmiwũ, ‘sũnarãrẽ, netõncãrẽpirare boca ñeegũda’ jĩĩgũ”,† jĩĩ jóanemorígu niĩwĩ.

11

Israelya põna macãrãrẽ síquẽrãrẽ Cõãmacũ beserigüe

‡ 10:11 Isaías 28.16. § 10:13 Joel 2.32. * 10:15 Isaías 52.7. † 10:16 Isaías 53.1. ‡ 10:18 Salmo 19.4. § 10:19 Deuteronomio 32.21. * 10:20 Isaías 65.1. † 10:21 Isaías 65.2.

¹ Ateré sãĩñanemogũda: ¿Cõãmacũ cũũyarare cõãjõãyiri? Cõãwaririgu niĩwĩ. Yũncã Israelya põna macãrã niã. Abraham pãrãmi niĩnũnusegu, Benjamĩnya põna macãrã niã.

² Too sugueropũ Cõãmacũ Israelya põna macãrãrẽ beseyigu, cũũyara niĩãrõ jĩgũ. Atitõcãrẽ cũãrẽ cõãwariqui. Elías Cõãmacũye queti jóaripũ jĩriguere mũã tuomijũyũ. Cũũ Cõãmacũpũre Israelya põna macãrã tiirere biiro wedeyigu:

³ “Ópã, cũã mũũyara profetare sãĩpetijãrira niĩwã. Mũũrẽ padeorã wãicũrare sõepeorere tiibatẽjãrira niĩwã. Yũn sãĩcũrã dũsaa mũũrẽ padeogũ. Yũncãrẽ sãĩdũgãra, ãmaãrã tiicũa”, jĩyigu.*

⁴ Cõãmacũpe cũũrẽ yũũyigu: “Cũã teero tiipacãri, siete mil basocã yũũre padeorã dũsaaãya. Cũãjã Baalbiro baugũ weerigũre padeorãya”,† jĩyigu.

⁵ Atitõpũcãrẽ pээрora Israelya põna macãrãrẽ Cõãmacũ cũũ ãñũrõ tiirẽmena besequi.

⁶ Cũũ basocãre ãñũrõ tiigũ niijĩgũ, cũãrẽ besequi; cũã ãñũrõ tiirẽ wapa mee besequi. Cũã ãñũrõ tiirẽ wapa cũãrẽ beseatã, “cũũ basocãre ãñũrẽ ticogũ niã” jĩrẽ wapamanĩbojũyũ.

⁷ Too docare ¿deerope putũãadari? Israelya põna macãrã “Cõãmacũ ãñũrãrã niĩya” jĩgũdaqui marĩrẽjã” jĩ wãcũmijya. Cõãmacũpe cũũ beserira dicũre “ãñũrãrã niĩya” jĩrigũ niĩwĩ. Æpẽrã besenoña manirã niijĩrã, tuomasĩre manidõjãrã putũãjãyira.

⁸ Tee maquẽ Cõãmacũye queti jóaripũpũ jóanoã: Cõãmacũ Israelya põna macãrãrẽ cũũyere tuomasĩhẽrĩ tiiyigu. Cũãrẽ capeari ãñahẽrã, cãmpopẽri tuohẽra tiirõbiro niirĩ tiiyigu. Tẽe atitõpũcãrẽ teerora niijãya mẽna,‡ jĩ jóanoã.

⁹ Davicã tee maquẽrẽ Cõãmacũmena wedesegu, biiro jĩrigũ niĩwĩ: Israelya põna macãrã cũã boseyara, mũũrẽ wãcũricua. Cũã teero tiirẽ wapa cũãrẽ ñañarõ netõrĩ tiyã.

¹⁰ Cũãrẽ tuomasĩhẽrã tiirõbiro, ãñahẽrã tiirõbiro niirĩ tiyã.

Pee nũcãrẽ apara, sucubĩrocõã tũtũro tiirõbiro ñañarõ netõrĩ tiyã,§ jĩ jóarigu niĩwĩ.

Judíoa niĩhẽrãrẽ netõnérigu

¹¹ Apeyẽ mũãrẽ jĩnemogũda. Judíoa Jesucristore padeohẽri, ¿Cõãmacũ cũãrẽ cõãpetijãyiri? Cõãpetirijyi. Cõãmacũ cũã netõnũcãrĩ ãñagũ, netõnere quetire wederãre judíoa niĩhẽrãpere wededutirigu niĩwĩ. Too docare judíoacã “marĩcã padeoãda” jĩãrõ jĩgũ, teero tiirigu niĩwĩ.

¹² Judíoa Jesucristore padeohẽri, Æpẽrã atibũrecopũ niirãrẽ ãñũrõ wãaa. Cõãmacũ “yũn põnarẽ ãñũrẽ ticogũda” jĩriguere judíoa ñeerĩwa; judíoa niĩhẽrãpe ñeeÿya. Judíoacã Jesucristore padeorĩto jearĩ, niipetira atibũrecopũ niirãrẽ nemorõrã ãñũrõ wãaadacu.

¹³ Mecũtigã mũã judíoa niĩhẽrã dicũre wedegudu tiia. Jesucristo yũũre mũãrẽ cũũyere wededutigu beseçũwĩ. Yũn ãñarĩ, yũn paderẽ bãrĩ niirẽ mee niã.

¹⁴ Yũn mũãpere tee quetire wederĩ ãñarã, yãa wedera judíoacã “padeorõ boocũ” jĩbocua. Teero tiirã, cũãcã netõnẽnobocua.

* **11:3** 1 Reyes 19.10,14. † **11:4** 1 Reyes 19.18. ‡ **11:8** Deuteronomio 29.4; Isaías 29.10. § **11:10** Salmo 69.22-23.

15 Judíoa Cõamacũ menamacãrã niimirira cũurẽ padeorĩjãrã, cõãnoyira. Tee tiigũ, judíoa niihẽrãpere cũũ menamacãrã wáari tiiyĩgu. Too síro cũũ cúãrẽ ñeenemorĩ, ãñunetõjõããdacu. Diarirapũ masõrira tiirõbiro niĩadacu.

16 Queorẽmena múãrẽ wedeguda: Pã tiirã decomena née, “Cõamacũye tiĩadare niĩã” jĩcua. Tee jĩpacari, Cõamacũ ðusarẽcãrẽ “yéera niĩã” jĩ ññaqui. Teerora niĩã sũcã yucũgumenacãrẽ. Tiigũ ñucõrĩ Cõamacũye niicu. Teerẽ tiirõbirora Cõamacũ teedũpũricãrẽ “yéera niĩã” jĩ ññaqui.*

17 Ɔsã judíoaja olivogu ðapũ macãrã peti tiirõbiro niĩã. Siquẽrã teedũpũrĩre ðapotécõãriro tiirõbiro Cõamacũ siquẽrã judíoare cõãrigu niĩwĩ. Too síro teedũpũri niĩarĩropũ apegũ olivo macãñucũ macũ ðapũrĩre wiĩñéditũga toopũ tuuqui. Tuuari síro, ãñurõ wiicãmeyio, wĩmũãdacu tiigũ ðapũri tiirõbirora. Teerẽ tiirõro tiirõbiro wáyairo múã judíoa niihẽrãcãrẽ. Cõamacũ múãrẽ cũũyara wáari tiirĩgu niĩwĩ. Múã judíoa niiripacara, niipetire Cõamacũ Abraham pãrãmerãrẽ “ãñurẽ ticoguda” jĩrĩguere ñeeãdacu.

18 Teerẽ ñeeãdara niipacara, “marĩjã judíoa nemorõ ãñucu” jĩ wãcũrijãña. Múã ðapũri tiirõbiro ðicu niicu. Ñucõrĩ tiirõbiro sũonĩrã mee niicu múãjã.

19 Múã judíoa niihẽrã aterẽ jĩbocu: “Siquẽ ññañarẽ ðapũri ðapotécõãnorĩgue tiirõbiro Cõamacũ judíoare cõãrigu niĩwĩ. Apegũ maquẽ ðapũrimena wasotúnorĩgue tiirõbirora ãsãpere cũũyara wáari tiirĩgu niĩwĩ”, jĩbocu.

20 Teerora biia, biiropeja. Cõamacũ cúã padeohéri ññagũ, cõãrigu niĩwĩ. Múãpe cũurẽ padeorã niĩjãrã, cũũyara niĩã. Teero tiirã, “ãsã judíoa nemorõ niĩã” jĩ wãcũrijãña. Teero wãcũrõno tiirã, Cõamacũmena tuomasĩsãñu niĩña, ãsãcãrẽ cõãrĩ jĩrã.

21 Cũurã judíoare olivogu niisũguere ðapũrĩre ðapotécõãriro tiirõbiro tiirĩgu niĩwĩ. Múã judíoa niihẽrãcãrẽ cũurẽ padeohéri, teerora tiigũdaqui.

22 Aterẽ acaborĩjãña: Cõamacũ basocãre bóaneõ ññagũ niiqui. Teero biiri ññañarẽ tiirãre queorõ diamacãrã ññañarõ netõrĩ tiiqui. Cũurẽ padeohẽrare ññañarõ netõrĩ tiiqui. Múã docare bóaneõ ññagũ niiqui. Teero tiirã, múãrẽ cũũ bóaneõ ññarere wãcũrã, padeorucũjãña. Múã duucũrĩ, ññañarẽ ðapũri ðapotécõãriro tiirõbiro múãcãrẽ cõãgũdaqui.

23 Judíoacã cõãnorira niipacari, Jesucristore padeorĩ, cúãcãrẽ ãñurõ tiigũdaqui. ðapũri ðapotécõãrĩgue tiirõbiro niimirirare tiigũpũra tuunemorõ tiirõbiro tiigũdaqui sũcã. Cũũyara wáari tiigũ, teero tiigũdaqui. Cũũ teerẽ tiimasĩjãqui.

24 Múã judíoa niihẽrã macãñucũ macũ olivogu ðapũri tiirõbiro niirira niĩã. Cõamacũ teedũpũrĩre ãñurĩguũpũre tuurĩgue tiirõbiro múãrẽ cũũyara wáari tiiyĩgu. Judíoa doca olivogu maquẽ ðapũri peti tiirõbiro niĩyã. Cõamacũ teedũpũrĩre tiigũ basiropũre tuuri, nemorõ ãñurõ wiijõãcu. Teero tiigũ, Cõamacũ múãrẽ cũũyara peti niiripacari, cũũyara niirĩ tiirĩgu niĩwĩ; judíoapereja nemorõrã cũũyara niirĩ tiigũdaqui sãa.

Judíoare netõñẽãdare

25 Yãa wederabiro niirã, “Cõamacũ ãsãpere judíoare nemorõ maĩquí” jĩrĩ boorĩga. Teero tiigũ, too sũguero macãrãpũ masĩña manĩrĩguere múãrẽ masĩrĩ

* **11:16** Judíoa ñecũsũmuã Abraham, Isaac, Jacob tiigũ ñucõrĩ tiirõbiro Cõamacũyara niĩyã. Cúã pãrãmerã niinũnũseracã tiigũ ðapũri tiirõbiro niĩjãrã, Cõamacũyara niĩyã.

boogá. Ate niiã: Pau judíoa cãmopéri tuohéra tiiróbiro niíya: Jesuré padeoríya ména. Téé judíoa niihērã Jesuyé maquērē tuopetí, pau padeoári siro, padeoadacua.

²⁶ Teero wáari, niipetira judíoa netõnénoãdacua. Tee maquērē Cõãmacãye queti jóaripũpu jóanoã:

Basocãre netõnégũdu Jerusalén macãrãya põna macũ niigũdaqui.

Jacob pārãmerãye ñañarére cõãgũdaqui.†

²⁷ Cúãye ñañarére acabóri, yũ too sugueropu jĩrigue diamacá wáaadacu,‡ jĩ jóanoã.

²⁸ Pau judíoa Jesús basocãre netõnére quetire padeodugáricua. Cúã padeohére wapa múãpere Cõãmacũ ãñurõ tiiquí. Cúã padeodugáripacari, cúãrē maĩquí. Sicatopura cúã ñecúsũmuãrē beserigu niijigũ, cúũ beserira pārãmerã niinunuseracãrē maĩquí.

²⁹ Cõãmacũ judíoare cúũ “ãñurére ticogũda” jĩriguere ticorijã tiiríqui. ãñurē ticoriguere putãneriqui. Teero biiri cúũ beseri põna macãrãrē cõãriqui.

³⁰ Too sugueropu múã Cõãmacũrē netõncãrira niiwã. Atitóre Cõãmacũ judíoa netõncãrĩ ññagũ, múãpere bóaneõ ññaqui.

³¹ Teerora wáaadacu judíocãrē. Cúã Cõãmacũrē netõncãya. Too síro Cõãmacũ múãrē bóaneõ ññariborora cúãcãrē bóaneõ ññagũdaqui.

³² Cõãmacũ niipetirapure bóaneõ ññadugaqui. Teero tiigú, niipetirapure sícãriõ “netõncãrã niíya” jĩ ññaqui.

³³ ¡Ññunetõjõãgũ nií Cõãmacũ! Cúũ marĩrē bayiró ãñurére tiimasĩri tiiquí; cúũ masĩrē, cúũ tugueñare ãñunetõjõãre niicu. Cúũ “biiro tiigũdadacu” jĩ wãcũrere wedemasĩña maniã; cúũ tiirére tuomasĩña maniã. Cúũ sícũrã masĩqui.

³⁴ Cõãmacũ marĩ Õpũ wãcũrere sícũno masĩriqui. Sícũ cúũrē “biirope booa” jĩmasĩriqui.§

³⁵ Teero biiri sícũno “Cõãmacũ yũre wapamóqui yũ cúũrē ticorigue wapa” jĩmasĩriqui.*

³⁶ Niipetire cúũ tiirígue dícu niiã. Teeré cúũ cotequi. Teeménarã cúũ booró tiidugáro tiijãqui. Teero tiirã, niipetira Cõãmacũrē “cúũ niipetirere dutimasĩqui” jĩrucujããda. Teerora niĩãrõ.

12

Jesuré padeorãre tiidutĩre

¹ Yã wedera, Cõãmacũ marĩrē ãñurõ bóaneõ ññarucuqui. Teero tiirã, Cõãmacũrē múã basiro múãye õpũũrĩ, wãcũrē, niipetiremena “mũyera niiã” jĩñña. Wáicũrãre sãadutĩ ticoriborora múãye õpũũrĩ catirē niipacari, cúũrē ticoya. Múãye õpũũrĩ ñañaré manirē niiri, Cõãmacũ múãmena usenigũdaqui. Múã tee tiirẽmena cúũrē padeorére diamacá ññoãdacu.

² Múã atibũreco macãrã tiirucũrere ññarã, cúã tiiróbiro tiirjãña. Biirope tiiyã: Múã wãcũrere wasowãya. Teeména múã niirecatirere wasojããdacu; Cõãmacũ boorẽpere masĩãdacu. Cúũ booré masĩjĩrã, ãñurére tiĩãdacu; Cõãmacũrē usenĩrĩ tiĩãdacu. Cúũ booré diamacá niiã.

† 11:26 Isaías 59.20. ‡ 11:27 Jeremías 31.33-34. § 11:34 Isaías 40.13. * 11:35 Job 41.11.

³ Cōāmacū āñurē ticoḡá yũre beserigũ niwĩ, cūye quetire wedearo jĩḡũ. Teero tiḡá, múá niipetirapũre jĩā: Sícũno “niipetire tiipetjāmasiā” jĩ wācũrijārō booa. Queoró wācũrepe biiro niā: “Jesucristore padeoĩḡũ, cū tiimasĩre ticoré jeatuaro tiimasĩā”, jĩñā.

⁴ Queorémēna wedeguda: Marĩya òpũũ sicaòpũũ niipacaro, pee òpũũ maquē cwojāā. Niipetire tiipũũ niirē merēā dícu padea.

⁵ Teerora niā marĩ Jesuré padeorá. Marĩ paũ niipacara, Cristomena niijĩrā, sicaòpũũ niirē tiiróbiro niā. Tiipũũ niirē merēā dícu niipacaro, sicaòpũũrā niā.

⁶ Cōāmacū marĩ niipetirapũre merēā dícu tiimasĩrere cūũrigũ niwĩ. Cūũ āñurē ticodũgarere ticoqui. Teero tiirā, teemēna āñurō tiápuada. Cōāmacū marĩ síquērārē cūũ wededutirere wedemasĩrere ticoqui; teero tiirā, marĩ padeoró jeatuaro āpērārē wedeada.

⁷ Marĩ síquērārē tiápumasĩrere ticoqui; teero tiirā, āpērārē āñurō tiápuada. Síquērārē cūye maquērē buemasĩrere ticoqui; teero tiirā, āñurō buearo.

⁸ Síquērārē wācũbayiri tiimasĩrere ticoqui; teero tiirā, wācũbayiri tiáro. Síquērārē niyeru o apeyenómēna tiápumasĩrere ticoqui; teero tiirā, tee ticojāārō. Síquērārē āpērārē dutimasĩrere ticoqui; teero tiirā, āñurō dutimasĩārō. Síquērārē bóaneò ñnarére ticoqui; teero tiirā, useniremena tiápuaro.

Jesuré padeorá biiro tiiréctiro booa

⁹ Tiiditóro manirō āpērārē maññā. Ñañarére boorjāñā. Āñurépere booyá.

¹⁰ Jesuré padeojĩrā, sícũpõna tiiróbiro cāmerĩ maññā. Múá basiro múá maĩrō nemoró āpērācārē cāmerĩ quoniremena maññā.

¹¹ Marĩ Òpũrē padecotera niijĩrā, niipetire múá tiirére sñnoremēna tiirjāñā; āñurō tũsarémēna tiyá.

¹² “Cōāmacū too síropũre āñurō tiḡádaqui” jĩrā, useniyueya. Merēā wáari, ñañarō netōrā, wācũbayijāñā. Duuro manirō Cōāmacūrē sãirucujāñā.

¹³ Jesuré padeoráre apeyenó dũsarí, tiápuya. Múá pũtopũ jearáre āñurō ñeeñā.

¹⁴ Múārē ñañarō tiiráre “āñurō wáaaro” jĩ, Cōāmacūrē sãibosáya. “Ñañarō wáaaro” jĩrijāñā.

¹⁵ Usenirānorē useniapuya. Utirānorē utiapuya.

¹⁶ Sícãrĩbĩro āñurō niirecatiya. “Marĩ ñniā nemoró niā”, jĩ wācũrijāñā. Teero jĩrõno tiirā, búri niirãmēna sícãrĩbĩro niñā. “Masĩrā peti niā”, jĩrijāñā.

¹⁷ Múārē ñañarō tiirí, cúārē cāmerjāñā. Niipetira ñnacoropũre āñurē dícu tiirucũra niñā.

¹⁸ Múá niirō pòtēòrō niipetiramēna āñurō niirecatiya.

¹⁹ Yáa wedera, múārē ñañarō tiirí, cāmerjāñā. Cōāmacũpe cúārē ñañarō netõrĩ tiáro. Tee maquērē Cōāmacũye queti jóaripũpũ jóanoā: “ Yũũ cãmebosáḡũda; yũũ wapa tiḡádadu”, jĩyigũ Cōāmacũ”,* jĩ jóanoā.

²⁰ Atecá jóanoā: “Mũũrē ññatutigũ juabóari, ecayá. Cūũ oco sñnidũgári, tññā. Mũũ cūũrē teero āñurō tiirí, cūũ ñañarē tiirĩguere bobogúdaqui”,† jĩ jóanoā.

²¹ Ñañarē múārē docacũmurĩ tiirjāārō. Múá āñurō tiirémēnape ñañarére docacũmurĩ tiyá.

* **12:19** Deuteronomio 32.35. † **12:20** Griegoayemēna ateré jĩā: “Mũũ cūũrē teero āñurō tiḡá, niñ asiyáreperire cūyá dupu sotoaru maarpõgu tiiróbiro tiḡádadu”. Ñaña Proverbios 25.21-22.

13

¹ Cōāmacū dícu macārī dutiráre sōnecori tiiquí. Cūū cūñrira niíya. Teero tiirá, niipetira añurō yūya cūārē.

² Dutiráre netōñcāgūno Cōāmacū dutirécārē netōñcāgūrā tii. Teero tiirá, netōñcārāno ñañarō tiinōādacua.

³ Dutiráre añurō yūññññsera cuiro manirō niijācua. Netōñcārāpeja cui niicua dutiráre. Cuire manirā niidugara, añurō tiiyá. Múā teero tiirí, dutirá “múā aññuniā” jīādacua.

⁴ Cōāmacū múārē tiápuaro jīgū, cūārē sōnecorigñ niíwí. Múā cūārē netōñcārā doca, cuiya. Dutirácā netōñcārānorē ñañarō tiimasīcua. Netōñcārārē ñañarō tiirá, Cōāmacū dutiréte tiirá tiicua.

⁵ Teero tiirá, marīre dutiráre yūro booa. “Ĕsārē wapa tiibócu” jīrémena dícu yūra mee tiiyá. Atecārē wācūña: “Ĕsāpu ñañarō yeeripūnacutidugariga” jīrémena wācūrā yūya.

⁶ Teero tiirá, dutirá niyeru wapaséutirere múā wapatícu. Dutirá cūā paderére diamacú tiirá, Cōāmacūrē padecotera tiiróbiro niicua.

⁷ Dutirá múārē dutirí, cūā dutiróbirora tiiyá. Cūā wapaséutiri, wapatíya. Cūā dutirá niirí, cūārē quioníremena iñaña. Cūā añurō tiirí, cūārē añurō wedeseya.

⁸ Āpērārē wapamórijāña; máata wapatípetijāña. Cāmerí maírēpere wapatípetimasírícu. Teero tiirá, cāmerí maírucújāña. Āpērārē maigāno Moisére dutiré cūñriguere diamacú tiigú tiiquí.

⁹ Tee dutiré ateré jīā: “Āpí ñmōrē ñeeaperijāña; apegó manūē ñeeaperijāña.* Basocáre sīārījāña.† Yaarijāña.‡ Āpērāyére űgorijāña”,§ jīā. Tee niipetire dutiré cūñriguere sicawāmerā néōñcōcu: “Mñu basiro maírō tiiróbirora āpērācārē maíñá”,* jīā.

¹⁰ Marí āpērārē maírā, cūārē ñañarō tiirícu. Teero tiirá, āpērārē maírémēna Moisére dutiré cūñriguere tiipetira tiiróbiro tiirá tiicú.

¹¹ Teeré tiáda, marí catirí búrecorire añurō wācūrā niirā. Cānirā tiiróbiro niirijāda. Marí sicato Jesucristore padeoncārā, “ūmuāsepu marí wáaadaro dusanetōjōācu” jīmiwū. Atitóre marí masīa sáa: Péerogā dūscú Jesucristo putuaatiadaro.

¹² Atebúrecorire ñami naítārō tiiróbiro ñañarē tiiré niinetōjōāā. Bóemuāatiro tiiróbiro Jesucristo putuaatiadaro péerogā dūscú. Teero tiirá, noo booró naítārōpu tiāmajārenorē tiidúro booa. Añurō bóerōpu niirā tiiróbiro niijrā, bóerōpu tiiréno dícare tiirucújāda.

¹³ Búrecōpu tiirécatirobirora tiirucúro booa. Bosebúreco niirí, cūmu, āpērārē acaribírijāda. Cūmurijāda. Ñeeaperijāda. Sōñorō jīrijāda. Āpērāyére űgorijāda.

¹⁴ Biírope tiáda: Marí Őpū Jesucristomena niijrā, cūū tiiróbiro añurō niññññseada. Marí ñañarē tiidugárere wācūñññserijāda.

14

*Jesurē añurō masīrā, cūārē añurō masīhērāye maquē
(1Co 8.1-13)*

* 13:9 Éxodo 20.14. † 13:9 Éxodo 20.13. ‡ 13:9 Éxodo 20.15. § 13:9 Éxodo 20.17. * 13:9 Levítico 19.18.

1 Sīcū Jesurē aññurō masihēgū múā p̄topu jeari, cūūrē aññurō bocaya. Cūū Jesurē aññurō masihērī ññarā, cūūrē jīipotocōrō manirō ññajāña.

2 Sīcū “уны niipetirere yaari, merēā wáaricu” jīī wācūqui. Āpī Jesurē aññurō masihēgūpe “уны oteré d̄uca d̄ic̄u ye yaaḡuda, Cōāmacūrē netōpn̄cārī jīīgū” jīī wācūqui.

3 Niipetire yaagūpe oteré d̄uca d̄ic̄u yaagūre “tee tiāmajāgū tiia” jīīrijārō booa. Teerora sūcā, oteré d̄uca d̄ic̄u yaagūpecā niipetire yaagūre “m̄ny wáicu diiroke yaari, ññaniā” jīī wedepaticoterijārō booa. Niipetire yaagūre Cōāmacū cūū macū wáari tiitōayigu.

4 Marī āpīrē padecotegure “m̄ny ññarō tiia” jīī wedepaticoterijārō booa. Cūūrē dutigū d̄ic̄u “queorō tiāwū o ññarō tiāwū” jīīmasīqui. Cōāmacūcā cūūrē padecotegure queorō tiigū wáari tiimasīqui. Teero tiigū, Cōāmacū cūūmena usenigūdaqui.

5 Teerora āpērā “sicabūrecora apeyē b̄urecori nemorō Cōāmacūrē padeorō booa” jīī wācūcua. Āpērāpē “niipetire b̄urecori s̄icārībīro Cōāmacūye niā” jīī wācūcua. Teero tiirā, múā niipetirap̄ra múā wācūrōp̄re “Cōāmacū boorō tiia” jīīrō booa.

6 Sīcū sicabūrecore “Cōāmacūya b̄ureco peti niā” jīīgūno Cōāmacūrē padeogūdu, teero jīīqui. Niipetire yaagūcā cūū yaarēnorē “Cōāmacū ticorē niā” jīī, yaaqui. Teero tiigū, Cōāmacūrē usenire ticoqui. Āpī wáicu diiroke yaahēgūcā cūū yaarēnorē “Cōāmacū ticorē niā” jīī, yaaqui. Teero tiigū, Cōāmacūrē usenire ticoqui.

7 Marī catira, diaracā, marī basiro “уны boorō tiigūda” jīīrijārō booa.

8 Marī catirō jeatuaro marī Ōp̄rē “m̄ny boorō tiyā” jīījārō booa. Marī diarō p̄togāp̄r̄ niirācā, “m̄ny boorō tiyā” jīījārō booa. Teero tiirā, catirá, diarō p̄togāp̄r̄ niirācā cūūyara niā.

9 Cristo diarigu niipacu, catijāwī. Teero tiigū, cūū catirá Ōp̄, teero biiri diarip̄ra Ōp̄ niiqui sáa.

10 ¿Deero tiirā múāya wedegu tiiróbiro niigārē wedepaticotei? ¿Deero tiirā cūūrē “tee tiāmajāgū tiia” jīī besei? Cōāmacū basocāre wapa tiādari b̄ureco jeari, marī niipetira cūū p̄topu jeaadacu. Cūū basiro marī tiiriguere besēgūdaqui.

11 Tee maquērē Cōāmacūye queti jóarip̄p̄ jóanoā:

Уны múā Ōp̄ catirucūgu niā;

уны wedesere diamacū petira niā.

Teero tiigū, ateré jīī:

Niipetira уны diamacūp̄r̄ ñicācoberimena jeacūmuādacua.

Niipetirap̄ra ун̄re “Cōāmacū, m̄ny diamacū maquē d̄ic̄u tiia” jīīādacua,* jīī jóanoā.

12 Tee jóariguere t̄orā, marī ateré masīā: Marī niipetirap̄ra marī tiiriguere Cōāmacūrē “teerora tiwū” jīī wedeadacu.

Jesurē padeorā padeorēre ññarōjāña

13 Teero tiirā, cāmerī wedepaticoterijāñāda. Biiope tiāda: Apeyenómena Jesurē padeorāre ññarē tiirī tiibuyérjāñāda. Teero biiri cūā padeorēre ññarō tiirjāñāda.

* 14:11 Isaías 45.23.

14 Y_{HH} marī Ōpū Jesuré padeojīgū, “niipetire yaaré ãñuré niĩã” jĩĩmasĩã. Āpĩpé “ate yaaya maniréno niĩã” jĩĩ wãcũrĩ, cãũ basiroperera diamacãrã yaaya maniréno niĩã.

15 M_{HH} cãũ yaaherenorē cãũ ññacoro yaari, cãũcã yaajãboqui. Cãũ yaatoaari siro, “atenórē yaahegu niimiãwãrã” jĩĩ, ññañarō tugueñaqui. Cãũ ññacoro yaaēñogū, cãũrē maĩgũ mee tiicũ. Cristo cãũcãrē diabosayigu. M_{HH} yaarémēna āpĩ padeorēre ññañorĩ tiibuyērijãña.

16 Teero tiirã, múã tiirē ãñuré niipacari, āpērãpé “ ññañaniã” jĩĩbocua” jĩĩ wãcũrã, teeré tiiēñorijãña.

17 Cõãmacũ dutirē marĩpũre niiré yaa, sĩni tiiré mee niĩã; āpērãrē ãñuré tiirē, āpērãmēna ãñurō niirecutire, cãmerĩ usenirepe niĩã. Espĩritu Santo tiĩãpuremena teeré tiinõã.

18 Teeré tiigũno Cristo booró tiigũ niĩĩ. Cõãmacũ cãũ tiirere ñña, useniqui. Teero hiiri basocãcã cãũrē “ãñurō tiigũ niĩĩ” jĩĩcua.

19 Teero tiirã, sĩcãrõmēna ãñurō cãmerĩ wépeo, ãñurō niirecutirere ãmaããda. Marĩ sĩcãrõmēna niirecutira cãmerĩ tiĩãpuada, Jesuré nemorō padeoãda jĩĩrã.

20 Múã yaarémēna āpĩ Jesuré padeorēre ññañorijãña. Niirõrã niipetire yaaré ãñuniã. Teero biipacari, āpērã cãũ padeorã yaaherenorē múã yaari ññabocua. Cũãcã múãrē ññacũ, yaajãbocua. Teeré yaagũno “ññañarē tiĩãtũ; Cõãmacũ boorere tiilhēgu niĩã” jĩĩ wãcũgũ, padeodũboqui. Múã cãũrē teero tiibuyēri, ññañaniã.

21 Marĩ āpĩ Jesuré ãñurō masĩhēgũrē “Jesuré padeodũri tiibõcu” jĩĩrã, biiro tiiró booa: Cãũ wãicu dii yaaherere yaarijãrõ booa; vino cãũ sĩnihērere sĩnirĩjãrõ booa; apeyenó cãũrē Jesuré padeodũri tiirēnorē tiibuyērijãrõ booa.

22 “Cõãmacũ ññacorõpũ y_{HH} tiirē ãñuniã” jĩĩ tugueñagũno cãũ sĩcũrã teeré wãcũãrõ. Teero tiigũ, āpērã padeorēre ññañorijīgũ, wapa cuohégũ, usenigũ niĩĩ.

23 “Aterē yaagu, Cõãmacũrē netõñucãgũ tiibõcu” jĩĩ wãcũgũno teeré yaagu, “Cõãmacũ boorere tia” jĩĩmasĩriqui. Teero tiigũ, Cõãmacũrē netõñucãgũ. Niipetire marĩ tiirē “Cõãmacũ boorere tiigũ tia” jĩĩgũ tiiró booa. “Cãũ booré mee niibocu” jĩĩpacũ, “tiigũda” jĩĩ, cãũ basirora ññañarō tiigũ tiigũ.

15

Marĩ tũsaré dícare wãcũrijãrõ booa

1 Jesuré ãñurō masĩhērã cãũ “teeré tiirĩjãrõ booa” jĩĩrĩ, marĩ Jesuré ãñurō masĩrãpe cããrē maĩjĩrã, “jáu” jĩĩjãrõ booa. Marĩ tũsaré dícare tiirĩjãrõ booa.

2 Cãã tũsarépere wãcũ, cããrē tiĩãpuro booa. Cããrē nemorō Jesuré masĩãrõ jĩĩrã, teero tiiró booa.

3 Cristo basirocã cãũ tũsaré dícare tiirĩyigu; ññañarõ netõrēcãrē, ññañarõ wedeserēcãrē nucãjãyigu. Tee maquērē Cõãmacũye queti jóaripũpũ jóanoã: M_{HH}rē ññatutira, m_{HH}rē ññañarõ wedesera, y_{HH}pũre ññatutira tiĩya,* jĩĩ jóanoã.

4 Niipetire too suguerõpũ Cõãmacũye queti jóaripũ maquē marĩrē masĩdutirowo. Marĩ ññañarõ netõrã, tee jóariguere buera, nucãjãã. Wãcũtutunemoã. Cõãmacũ cãũ tiĩãdarere useniremena yuea.

5 Cõãmacũ marĩrē merēã wãari, wãcũtutuari tiigũ. Marĩrē nucãjãrĩ tiigũ. Cãũ Jesucristo booró múãrē sĩcãrõmēna niirecutiri tiĩãro. Cõãmacũ múãrē teero tiirĩ, Jesucristo tiirĩrobirora tiirã niĩãdacu.

* 15:3 Salmo 69.9.

⁶ Teero tiirá, múá Cõámacũ marĩ Õpũ Jesucristo Pacure sãcãrõména usenire ticoadacu.

Judíoa niihẽrãrẽ Jesucristoye quetire wederigue

⁷ Teero tiirá, Cristo marĩrẽ ñeeriborora câmerĩ ñeeña. Múá teero tiirá, Cõámacũ upatĩ macũ peti niirere ñõnoõadacu.

⁸ Aterẽ acabõrijãña: Cõámacũ marĩ ñecãsũmũãpũre cũũ “tiigúda” jĩriguere diamacũ tiirĩgu niiwĩ. Teero tiigú, Cristora judíoaare tiápũgu atirĩgu niiwĩ. Cũũ teero tiirémẽna Cõámacũ “tiigúda” jĩriguere ñõnõrĩgu niiwĩ.

⁹ Atecãrẽ acabõrijãña: Judíoa niihẽrã “Cõámacũ ùsãrẽ bóaneõ ñĩagũ ãñunetõjõãĩ” jĩdutĩgu, Cristo atirĩgu niiwĩ. Tee maquẽrẽ Cõámacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã:

Teero tiirá, judíoa niihẽrã watoapũ mũũrẽ usenipeori tiigúda; mũũrẽ basape-ori tiigúda,[†] jĩ jóanoã.

¹⁰ Aperopácãrẽ biiro jóanoã:

Múá judíoa niihẽrã, cũũyaramena useniña,[‡] jĩ jóanoã.

¹¹ Aperopácãrẽ biiro jĩñemoã:

Niipetira múá judíoa niihẽrã, Cõámacũrẽ “mũũ ãñunetõjõãgũ niĩã” jĩñña. Niipetiro macãrãpũra Cõámacũrẽ “ãñunetõjõãgũ niĩ” jĩñrõ,[§] jĩ jóanoã.

¹² Isaíacã biiro jóarĩgu niiwĩ:

Isaí^{*} pãrãmi niinũnũsegũ bauágũdaqui.

Cũũ judíoa niihẽrã Õpũ niigũdu niigũdaqui.

Cũã cũũrẽ “ùsãrẽ netõnégũ niigũdaqui” jĩ padeoádacua,[†] jĩ jóarĩgu niiwĩ.

¹³ Cõámacũ marĩrẽ wãcũbayirere ticogú múãrẽ usenirĩ tiáro. Múá cũũrẽ padeorĩ, ãñurõ niirecatĩri tiáro. Múãrẽ Espĩritu Santo tutuaromena bayirõ wãcũbayirere ticoaro.

¹⁴ Yáa wedera, múãrẽ biiro tũgueñaã: Múá ãpẽrãrẽ ãñurõ tiicú; Jesucristoyere ãñurõ masĩcu; câmerĩ wedequenomasiu.

¹⁵ Múá masĩrã niipacari, atipũpũre múãrẽ siquẽ apeyẽ diamacũrã jóaawũ, múá tuorĩguerpũre acabõrijããrõ jĩngũ. Cõámacũ yũũre ãñurẽ ticogú yũũre sõnecorĩgu niiwĩ,

¹⁶ judíoa niihẽrãrẽ Jesucristoye quetire buearo jĩngũ. Paiá basocã néeatirere Cõámacũrẽ ticoro tiirõbirora yũũ judíoa niihẽrãrẽ cũũrẽ ticodũgaga. Espĩritu Santo cũũrẽ Cõámacũyara sããrĩ tiigũdaqui. Teero tiirĩ, Cõámacũ cũũrẽ “yáara niĩya” jĩ ñeegũdaqui.

¹⁷ Jesucristo tiápũremena Cõámacũ yũũre cũũriguere ãñurõ tiia. Teero tiigú, yũũ paderere ãñurõ tũgueñaã.

¹⁸ Cristo yũũmena judíoa niihẽrãrẽ Cõámacũrẽ yũũrĩ tiirĩgu niiwĩ. Cũũ yũũmena tiirĩgue dícuere múãrẽ wedegũdacu. Yũũ buerémẽna, teero biiri yũũ tiirémẽna Cristo judíoa niihẽrãrẽ padeorĩ tiiwĩ.

[†] 15:9 2 Samuel 22.50; Salmo 18.49. [‡] 15:10 Deuteronomio 32.43. [§] 15:11 Salmo 117.1. ^{*} 15:12 Isaí David pacũ niirĩgu niiwĩ. 1 Samuel 16. [†] 15:12 Isaías 11.10.

19 Apeyecārē, Cōāmacū tutuaremena cūū sīcūrā tiimasīrenorē tiīēñowū. Espīritu Santo tutuaremena buewu. Teerē tiigú, Jerusalénpu téé Iliria ditapu Cristo basocáre netōnére quetire wedetugu jeawu.

20 “Cristoye quetire āpērā buenoña manirōpore wedeguda” jīi wācūrigu niijīgū, tee tiiwá. Āpērā cūā buerigue macārīpore buenunusedugariwu.

21 Yūu teero tiiré Cōāmacūye queti jóaripūpu biiro jóanoā: Cūūye quetire sicato masihērārē wedenōādacua.

Cūūye cūā tuorīguere tuomasīādacua,‡ jīi jóanoā.

Pablo “Romapu wáadugaga” jīi wācūrigue

22 Yūu teemacārīpu buewarucujīgū, múā putopu wáamasīriwu ména.

23 Atitóre teemacārīpore bueyapanoā. Teero tiigú, tiiburecopu múārē ĩnadugarigu niijīgū,

24 España pu wáagu, múā putopu netōwáguda. Múārē ĩña, useni, péero niigūda. Too síro España pu yūu wáari, múā yūure tiápudugari, āñunetōjōāādacu.

25 Yūu Jerusalénpu wáagudu tiia ména. Too macārā Jesuré padeoráre tiápugu, niyeru néewabosagu tiigúda.

26 Jesuré padeorá Macedonia, Acaya dita macārā niyeru néōrira niiwā. “Jerusalénpu niirā bóaneōrārē Jesuré padeoráre ticocoadá”, jīirira niiwā.

27 Cūā wācūrōmena “ticocoadá” jīirira niiwā. Āñurō tiirá teero jīirira niiwā. Judíoa Jesuyé quetire wederémena judíoa niihērārē tiápuwa. Judíoa niihērā Jesuré padeojīrā, cūācā Cōāmacū “ticoguda” jīiriguere ñeerira niiwā. Teero tiirá, cūā cuorémena judíoapere tiápuro booa.

28 Yūu tee niyerure Jerusalén macārārē ticotagu, España pu wáagu, múārē ĩñanetōwáguda.

29 Biiro wācūā: Yūu múā putopu jeari, Cristo yūumena niijīgū, múārē cūū āñurō tiiré ticonemogūdaqui.

30 Yáa wedera, múācā Jesucristore padeóa; Espīritu Santo marīrē cāmerī marīrī tīi. Teero tiirá, yūu Cōāmacūrē sāirōbirora múācā sāiápuya. Yéé maquē niīadarere bayirō sāibosáya.

31 Biiro sāibosáya: “Judeapu niirā Jesuré padeohéra Pablöre ñañarō tiirījārō. Teero biiri Jerusalén macārā Jesuré padeorá Pablo cūārē néewaadarere useniremena ñeeārō” jīi sāibosáya.

32 Yūure āñurō wáari, Cōāmacū boorí, múā putopu useniremena jeagudacu. Toopá yeeriságudacu.

33 Cōāmacū āñurō niirecutirere ticogú múā niipetiramena niīārō. Teerora tiáro.

16

Roma macārāpore āñuduticorigue

1 Sīcō Jesuré padeogó múā putopu wáago tiyo. Coo wāmecutiyo Febe. Cencrea macārā Jesuré padeorí pōna macārārē tiápura menamacō niyo.

2 Múā Jesuré padeorá useniremena coore bocaya. Marī Jesuré padeoráre āñurō bocaro booa. Coo paure tiápucō. Yūucārē tiápuyo. Teero tiirá, coore apeyenó dusarí, ticowa.

‡ 15:21 Isaías 52.15.

3 Aquila, cūu nūmo Priscila āñuārō. Yñu Jesucristoyere bueri, cúācā yñure bueparuwa.

4 Āpērā yñure sīādugári, cúācārē sīārīquiopacari, yñure tiīapuwa. Cúā teero tiirīguere yñu dícu usenire ticoria; niipetira judíoa niihērā Jesuré padeorácā usenire ticooya.

5 Jesuré padeorí pōna macārā cúāya wiipñu neārācā āñuārō.

Āpī yñu maīgú Epeneto āñuārō. Cūūrā Asia ditapure āpērā sugero Cristore padeosugúerigu niī.

6 Mariácā āñuārō. Múārē tiīápugo bayiró padebosaayigo.

7 Yáa wedera Andrónico, Junias āñuārō. Cúācā yñumena peresuwiipñu niīwā. Cúā yñu sugero Cristore padeoríra niīwā. Jesús cúūyere wededutigu beserira cúārē “āñurā niīya” jīīāyira.

8 Marī Ōpūrē padeogú yñu maīgú Ampliato āñuārō.

9 Urbano marīmena Cristoye quetire wedegú āñuārō. Teero biiri yñu maīgú Estaquis āñuārō.

10 Apeles āñuārō. Cūū Cristore āñurō padeogú niī. Niipetire cúū tiirére iñarā, “Jesuré āñurō padeogú niī” jīī iñāya.

Aristóbuloya wii macārācā āñuārō.

11 Yáa wedegu Herodión āñuārō.

Teero biiri Narcisoya wii macārā marī Ōpūrē padeorā āñuārō.

12 Trifena, Trifosa marī Ōpūyere bayiró paderá āñuārō.

Īsā maīgō Pérsida marī Ōpūye maquērē bayiró peti padegó āñuārō.

13 Rufo āñuārō. Niipetira cúūrē “marī Ōpūrē āñurō padeoi” jīīya. Cūū pacocā āñuārō. Coore yñu pacore tiiróbiro iñāā.

14 Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, āpērā Jesuré padeorā cúāmena niīrā āñuārō.

15 Filólogo, Julia, Nereo, teero biiri cúū bayio, Olimpas, niipetira Jesuré padeorā cúā putopñu niīrā āñuārō.

16 Múā cāmerī maīrēmena āñudutiya.

Niipetira Cristore padeorē pōnarī macārā múārē āñuduticoya.

17 Yáa wedera, múā padeorére ñañorānorē, múārē batanucājeari tiibuyéranorē iñamasīña. Cúā múārē buerigue maquērē buericua. Teero tiirā, cúānorē tuorijāwa.

18 Cúāno marī Ōpū Cristo booró tiirā mee tiicúa; cúā boorépe tiirā nicua. Cúā āñurō wedesemeniremena diamacú wedesera tiiróbiro wedesecua. Bayiró peti āñurō tuomasībayiherare jīiditoremēna padeorī tiījācua.

19 Múāpeja āñurō Jesús booró tiirā tiīáyiro. Niipetira múārē teero jīīya. Teero tiigú, múāmena bayiró useniā. Múārē āñurépere tiimasīrī boosāā; ñañarépere tiimasīrī boorí.

20 Múā āñurépere tiimasīrī, péerogā siro Cōāmacū āñurō niirecutirere ticogú múārē Satanárē docacūmubosari tiigúdaqui. Jesucristo marī Ōpū múārē āñurē ticoaro.

21 Timoteo yñumena Jesuyé quetire wedegú múārē āñuduticoi. Yáa wedera Lucio, Jasón, Sosípater cúācā múārē āñuduticoya.

22 Yñu marī Ōpūrē padeogú atipūrē Pablöre jóabosagu múārē āñudutia. Yñu wāmecutia Tercio.

²³ Gayo múãrê añuduticoi. Jesuré padeorí põna macãrã cãüya wiipũ neãrucuya. Yũũ Pablo tiiwiipú cãniã. Erasto atimacã macãrã paderáre wapatícotegũ añuduticoi. Teero biiri ãpí Jesuré padeogú Cuarto añuduticoi.

²⁴ Jesucristo marí Öpũ múã niipetirare añuré ticoaro. Teerora tiáro.

Pablo ½seniremena jóayaponorigue

²⁵ Marí Cõãmacürê “añunetõjõãi” jĩãda. Yũũ cãüye quetire añurére bueri, teero biiri yũũ Jesucristo marĩrê tilbosáriguere wederi, cãũ múãrê nemorõ padeorí tiimasĩqui. Yũũ wederé maquẽrê too suguero macãrãpũ tũomasĩriyira; yoari masĩña manirĩgue niiriro niiwũ.

²⁶ Atitõpere Cõãmacũ cãüyara profetaye jóariguemena niipetire põnarĩ macãrãrê masĩrĩ tiiquí. Cõãmacũ catirucugũ cãũ netõnére quetire wededu-tiqui, basocã cãürê padeoáro jĩgũ, teero biiri cãũ boorẽpe tiáro jĩgũ.

²⁷ Cõãmacũ sicãrã niigũ niipetirere masipetigũre “añunetõjõãi” jĩãda. Jesucristo tiápuromena Cõãmacũ niirecatirere wãcũrã, teerora jĩrucujããda. Teerora jĩãda.

Nocõrõrã jóaa.

CORINTO MACĀRĀRĒ Pablo jóasugueripũ

Āñuduticorigue

1 Yũũ Pablo Cõãmacũ boorõ cãũ beserigu niĩã Jesucristoyere wededutigu. Sõstenes marĩya wedegumena

2 Múã Cõãmacũrẽ padeorãre Corintopũ niirãrẽ ãñudutia. Múã Jesurẽ padeorãre Cõãmacũ beserigu niiwĩ, cãũ põna niĩãrõ jĩgũ. Niipetiro macãrãrẽ marĩ Òpũ Jesurẽ padeorãre beserigu niiwĩ. Jesucristo niipetira cãũrẽ padeorã Òpũ niĩ. Cãũcã marĩ Òpũ niĩ.

3 Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Òpũ múãrẽ ãñurẽ ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiĩaro.

Cõãmacũ Cristomena ãñurẽ ticorẽ

4 Múã Jesurẽ padeorã niirĩ, Cõãmacũ múãrẽ ãñurẽ ticorigu niiwĩ. Cãũ teero tiirere ñagũ, cãũrẽ usenire ticorucua.

5 Múã Jesucristomena niirĩ, Cõãmacũ múãrẽ cãũye niipetire ãñurere ticorigu niiwĩ. Teerẽ ticogu, múãrẽ cãũyere ãñurõ masĩrĩ tiirigu niiwĩ. Āpẽrãrẽ múã cãũye quetire ãñurõ wederi tiirigu niiwĩ.

6 “Cristo ãñurõ tiigũdaqui” jĩrigue, múã padeorĩ, diamacũ wáawũ.

7 Teero tiirã, múã marĩ Òpũ Jesucristo pũtaatiadarere yueri, Cõãmacũ ãñurẽ tiimasĩrere ticorẽ dusarĩa.

8 Cãũ múãrẽ padeorucũjãrĩ tiigũdaqui, tée atibáreco* petiripũ. Teero tiirã, marĩ Òpũ Jesucristo pũtaatiri, wapa cõohera niĩadacu.

9 Cõãmacũ cãũ jĩrere diamacũ tiigũ niĩ. Cãũrã múãrẽ beserigu niiwĩ, cãũ macũ Jesucristo marĩ Òpũmena siccãrõmẽna ãñurõ niidutigu.

Sĩquẽrã batarĩjãña

10 Yáa wedera, marĩ Òpũ Jesucristo wãmemena múãrẽ aterẽ jĩã: Múã siccãrĩbíro wãcũ, useniremena cãmerĩ wedeseya. Siquẽrã batarĩjãña. Siccãrõmẽna wãcũ tãgueña, niirecutiya.

11 Yũũre Cloé wãmecutigoya wii macãrã múã cãmerĩ ñadũgaherere wedewa.

12 “Basocã merẽã dícu wãcũrã tiĩya”, jĩwã. Sícũ “yũũ Pablomena niĩã” jĩãyigu. Āpĩ “yũũ Apolomena”, Āpĩ “yũũ Pedromena”, Āpĩ “yũũ Cristomena niĩã” jĩãyira.

13 Teero jĩrijãrõ booa. Marĩ Cristore padeorã niijĩrã, siccãpõna macãrã niĩã. ¿Yũũ Pablo múãrẽ curusapũ diabosarĩ? Diabosariwũ. Múãrẽ wãmeõtira, ¿Pablo wãmemena wãmeõtiri? Wãmeõtirijĩya.

14 Cõãmacũrẽ usenire ticorẽmena aterẽ jĩmasĩã: Yũũ múãrẽ wãmeõtiriwũ. Crispo, Gayo dícare wãmeõtiwũ.

15 Teero tiirã, siccãno “Pablo wãmemena wãmeõtinatorigu niĩã” jĩmasĩriqui.

16 Abenaquẽ, Estéfanyaya wii macãrãcãrẽ wãmeõtiwũ. Yũũ wãcũãtã, Āpẽrãrẽ yũũ wãmeõtinemoriwũ.

* 1:8 “Atibáreco” pecasãyemena: “este mundo” jĩdũgaro tiia.

17 Cristo yũre wãmeõtidutigu cũüririgu niiwĩ. Basocãre netõnere quetipere yũre wededutigu cũürigu niiwĩ. Teeré yũre cũügã, masĩri basoca wedeserobiro wedesedutiririgu niiwĩ. Yũn masĩri basocabiro wedeseatã, yũre tũorã ateré jĩbojĩya: “Pablo ãñurõ wedesemasĩqui”, jĩbojĩya. Tee dícare wãcũrã, Cristo cããrẽ curusapu diabosarigupere tũomasĩribojĩya.

Cõãmacũ tutuarere, cãũ masĩre Cristomena masĩnoã

18 Cristo curusapu marĩrẽ diabosarigue quetire marĩ wederi, pecamepu wãaadara “teero jĩãmajãrã tiĩya” jĩ wãcũcua. Marĩ cãũ netõnõnorirapereja tee queti Cõãmacũ tutuarere eñõã.

19 Cõãmacũye queti jóaripũpu teeré biiro jóanoã:
Cõãmacũ jĩwĩ:

“Atibúreco macãrã masĩri basoca cãã masĩre buri niiré putuári tiigũda; cãã tũomasĩre eñajãgũda”,†
jĩ jóanoã.

20 ¿Deero putuái “masĩpetijãã” jĩrã, teero biiri bueri basoca, teero biiri sũcã atibúreco maquẽrẽ wedesemenirãcã? Cõãmacũ atibúreco maquẽ cãã “tũomasĩã” jĩrere buri niiré putuári tiiquí.

21 Cõãmacũ masĩgũ niijĩgũ, atibúreco macãrã cãã masĩremana cãũrẽ masĩri booriyigu. Netõnere quetire wederemenape tee quetire padeorãre netõnẽdũgayigu. Cãũrẽ padeohẽrapere tee quetire wederé buri niiré baucú.

22 Judíoa “Cõãmacũ tutuaromena tiĩẽnorĩ ñãtoarapu, múã wederere padeoáda” jĩĩya. Griegoa atibúreco maquẽ masĩre ãmaãya.

23 Ɖsãpeja Cristo curusapu diarigũye quetire wedea. Judíoa teeré tũorã, ñãnarõ jĩrõbiro tũgueñaya. Griegoacã tee quetire tũorã, “teero jĩãmajãrã tiĩya” jĩĩya.

24 Marĩ Cõãmacũ beserirapeja, judíoa, griegoa, Jesucristoye quetire tũorã, Cõãmacũ tutuarere, cãũ masĩnetõjõãrere tũomasĩã.

25 Atibúreco macãrã Cõãmacũ masĩre buri niiré wãcũũya. Niiria. Cõãmacũ masĩrepe basocã masĩre nemorõ niã. Apeyerẽja, Cõãmacũrẽ tutuhegu tiirõbiro ñããya. Niiria. Cãũ tutuarepe basocã tutuare nemorõ tutuanemore niã.

26 Yãa wedera, múã too sugueropu niiriguere wãcũña. Cõãmacũ múãrẽ beseri, puarãgã atibúreco maquẽrẽ masĩri basoca niiwũ. Puarãgã dutirã niiwũ. Puarãgã õpãrãya wedera niiwũ.

27 Cõãmacũ biiro tiiyigu: Cãũ atibúreco maquẽ masĩri basocare bobodutigu, cãã “tũomasĩhẽrã niĩya” jĩrãrẽ beseyigu. Dutirãre bobooro wãadutigu, dutirẽ cuohẽrare beseyigu.

28 Cõãmacũ basocãre besegu, buri niirãrẽ, ãpẽrã doonórãrẽ, wapamanĩrãrẽ beseyigu. Cãũ teero tiigũ, uputi macãrã buri niirã putuãaro jĩigũ, teero tiiyigu.

29 Teero tiirã, marĩ Cõãmacũ ñãacoropu jeari, sicũ “yũn ãpẽrã nemorõ niiwũ” jĩmasĩriqui.

30 Cõãmacũ basiro múãrẽ Jesucristomena sicãrĩ niirĩ tiiyigu. Cristomenarã marĩ masĩre cõoa. Cãũmenarã Cõãmacũ marĩrẽ “cãã ãñurãrã niĩya” jĩ ñãaqui. Marĩrẽ cãũ põna niirĩ tiirĩgu niiwĩ. Teero biiri marĩrẽ netõnẽrĩ tiirĩgu niiwĩ.

31 Teero tiirã, Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrẽmena putuãa. Biiro jóanoã: “Yũnja ãñunetõjõãgũ niã; biiro tiigãno niã” jĩdũgagũno jĩrijãrõ booa. Biirope

† 1:19 Isaías 29.14.

jĩrõ booa: ‘Marĩ Òpũ ãñunetõjõãgũ niĩ; biiro tiirĩgũ niiwĩ’ jĩrõ booa”,[‡] jĩ jóanoã.

2

Cristo curusapũ diarigue queti

¹ Yáa wedera, yũũ múã pũtopũ Cõãmacũye quetire wedegũ jeagũ, biiro tiiwá: Tũomasĩrõã wedewũ. Wisióre wãmemena, atibúreco macãrãye masĩremena wederiwũ.

² Yũũ múã pũtopũ niigũ, “Jesucristoye queti, cũũ curusapũ diarigue dícre wedegũda” jĩ wãcũwũ.

³ Múãrẽ wedegũ, tutuhegũ niiwũ. Bayiró cuigũ, ñapõpiremena niiwũ.

⁴ Yũũ múãrẽ padeorĩ boogú, atibúreco macãrãye masĩremena wedeseriwũ. Teero wedeserono tiigú, yũũ wedeseri, Cõãmacũ cũũ Espiritumena cũũ tutuarere ãñorĩgũ niiwĩ.

⁵ Teero tiigú, atibúreco macãrãye masĩremena múãrẽ padeorĩ tiiriwũ. Cõãmacũ cũũ tutuaronenape múãrẽ padeorĩ tiirĩgũ niiwĩ.

Cõãmacũ masĩre Espiritu Santomena tũomasĩã

⁶ Teero niipacari, Jesurẽ ãñurõ padeorãpũre masĩre wedea. Tee masĩre atibúreco macãrãye masĩre mee niĩã; cúãrẽ dutirãye masĩre mee niĩã. Cũũ máata petiãdacua.

⁷ Ësãpe wedera, Cõãmacũye masĩre wedea. Cũũ masĩre too suguero macãrãpũ masĩña manirĩguere wedea. Atibúreco tiĩãdari suguero, Cõãmacũ tee yayiõrere “biiro tiigũda” jĩ wãcũtoayigũ. Marĩrẽ netõnẽãdarere, marĩrẽ ãmũãsepu ãñurõ tiĩãdarere wãcũyuetoyigũ.

⁸ Sícũno atibúreco macãrã dutigú teerẽ tũomasĩriyigũ. Tũomasĩrã doca, marĩ Òpũ ãñunetõjõãgũrẽ curusapũ siãribojĩya.

⁹ Cõãmacũye queti jóaripũpũ teero jóanoã: Cõãmacũ cũũrẽ maĩrãrẽ ãñurẽ quẽnoyũeyigũ.

Sícũno ñnaririguere, cũũ tũorĩriguere, cũũ wãcũririguere quẽnoyũeyigũ,^{*} jĩ jóanoã.

¹⁰ Tee ãñurẽ marĩ masĩririguere Cõãmacũ Espiritu Santomena marĩrẽ masĩrĩ tiii. Espiritu Santo niipetire wisionetõncãrere, Cõãmacũ tiĩãdarere masĩpetijãĩ.

¹¹ Marĩ ãpĩ cũũ wãcũrere masĩria. Cũũ sícũrã cũũ wãcũrere masĩqui. Tee tiirõbiro sícũno Cõãmacũ wãcũrere masĩriqui; Espiritu Santo dícu cũũ wãcũrere masĩi.

¹² Atibúreco macãrã wãcũremena Cõãmacũ marĩrẽ ticoriguere tũomasĩria. Espiritu Santo Cõãmacũ marĩrẽ ticodiocorigũ wãcũrẽ ticorẽmenape tũomasĩã.

¹³ Ësã teerẽ wedesera, Espiritu Santo “biiro bueya” jĩrẽmena wedesea. Ësã basiro masĩremena wedeseria. Espiritu Santo buedutirobirora cũũrẽ cuorãre buea.

¹⁴ Espiritu Santore cuohégũpeja Espiritu Santo buerere boorĩqui. “Teero jĩãmajãrã tiĩya”, jĩqui. Espiritu Santo tiĩãpuremena dícu Cõãmacũyere tũomasĩnoã; “¿diamacũrã niĩ?” jĩ besemasĩnoã. Teero tiigú, Espiritu Santore cuohégũ cũũ buerere tũomasĩriqui.

¹⁵ Espiritu Santore cuogũpeja niipetire Cõãmacũyere tũomasĩqui; “¿diamacũrã niĩ?” jĩ besemasĩqui. Cũũrẽna Espiritu Santore cuohégũpe tũomasĩriqui; “¿diamacũrã tiigãri cũũ?” jĩ besemasĩriqui.

[‡] 1:31 Jeremías 9.24.   ^{*} 2:9 Isaías 64.4.

16 Cõãmacũye queti jóaripũpu teero jóanoã:

Sĩcũnopera marĩ Ōpũ wãcũrere masĩriqui.

Sĩcũnopera Cõãmacũrẽ “aterẽ biiro tiiyá” jĩĩ dutimasĩriqui,†

jĩĩ jóanoã. Marĩpe Cristo wãcũrere tuomasĩã.

3

Cõãmacũrẽ padecoteraye maquẽ

1 Yáa wedera, múãrẽ Jesurẽ ãñurõ padeorãpũre tiiróbiro wedemasĩriwũ. Atibúreco macãrãrẽ tiiróbiro wedewũ. Cristoyere wĩmarãrẽ wedegubiro wedewũ.

2 Múãrẽ wĩmarãbiro wisióheregãrẽ wedewũ. Múã wisiórere tuomasĩhẽrã niiwũ ména. Sĩcũ wĩmagũ õpẽã ùpũgãrẽ yaaré ecaróno tiirã, õpẽcõre tĩãcua. Teerora múãrẽ tiiwá. Teerora yũũ mecũtũgãrẽ wisiórere wederi, tuorĩbocu.

3 Múã atibúreco macãrãbiro niicu ména. Múã cãmerĩ ũgora, cãmerĩ ãñadugahera atibúreco macãrãbiro niicu; cũã boorõ tiidugãrãbiro tiicũ.

4 Múã sĩquẽrã biiro wedesea: “Yũũ Pablomena niĩã”, ãpẽrã “yũũ Apolomena niĩã” jĩĩã. Teero jĩĩrã, atibúreco macãrãbiro wedesera tiia.

5 ¿Noã niĩĩ Apolos? ¿Noã niĩĩ yũũ? Ɖsã Cõãmacũrẽ padecoteri basoca niĩã. Ɖsã wederiguemena múã marĩ Ōpũrẽ padeowá. Ɖsãcõrõ Cõãmacũ tiidutĩrere tiiwá.

6 Yũũ sicato otegu tiiróbiro múãrẽ weneducãwũ. Apolos yũũ oteriguere oco píogu tiiróbiro múãrẽ buenemoyigu. Cõãmacũpe teerẽ bucuári tiiqui.

7 Oterẽ otegu, oco píogu uputĩ macãrã mee niĩyã; Cõãmacũpeja uputĩ macũ niiqui. Cũãrã Ɖsã oteriguere bucuári tiigũ tiiróbiro basocãre padeonemõrĩ tiiqui.

8 Oterĩ basoca, oco píori basoca sĩcãrĩbĩro niĩyã. Cõãmacũ cũãrẽ cũã paderiguecõrõ wapatĩgudaqui.

9 Ɖsã Cõãmacũrẽ padecoteri basoca sĩcãrõména padea. Múã cũũye oterẽ cuorĩ dita tiiróbiro niĩã.

Teero biiri múã sicawĩ Cõãmacũ tiinucãri wii tiiróbiro niĩã.

10 Cõãmacũ yũũre buemasĩre ticorémãna wii nucõmenígũ tiiróbiro múãrẽ ãñurõ buenucãwũ. Æpĩ múãrẽ buenemogũ, wiirẽ tiinemómũãgũ tiiróbiro tiigũ tiĩi. Wiirẽ padeapura ãñurõ tiiró booa.

11 Botarĩ nucõãri siro, ãpĩ nucõquẽnomasĩriqui. Jesucristo botarĩ nucõrĩgue tiiróbiro niĩĩ.

12 Jesucristoyere ãñurõ diamacũ buerã oro, plata, apeyẽ ãtãperi wapacãremena wii tiinemómũãrã tiiróbiro tiicúa. Æpẽrã merẽã buerãpe yucu páaremena, tãamena, muĩmena tiinemómũãrã tiiróbiro tiicúa.

13 Atibúreco petirĩ, pecame atiadaçu. Tii pecamerã niipetira basocã tiirĩguere baurocã ãñoãdachu. Cõãmacũ basocã tiirĩguere jũũrĩ ãñagũ, besegũ tiiróbiro bese, wapatĩgudaqui.

14 Sĩcũ ãñurõ tiigũ, wii wapapacãremena tiinemómũãgũ tiiróbiro niiqui. Cũũ paderigue jũũricu. Netõãri siro, wapatĩnogũdaqui.

15 Æpĩ cũũ paderigue jũũãdachu. Teero wãari, niipetire cũũ tiirĩgue ditipetijõããdachu. Cũũ sĩcãrã pecamerẽ dutiwitĩwarigu tiiróbiro netõgũdaqui.

16 ¿Múã masĩrii? Múã Cõãmacũwii tiiróbiro niĩã. Espiritu Santo múãpũre niĩĩ.

† 2:16 Isaiã 40.13.

17 Sĭcũ Cõãmacũwiire ñañorĭ, Cõãmacũ basirora cũũya wiire ñañõãrigure ñañarõ tiigũdaqui. Cõãmacũwii aññunetõjõãri wii niĩã. Múãrã tiiwii niijãrã tiia.

18 Wisirijãña. Sĭcũ biiro wãcũboqui: “Yũũ atibũreco macãrãye masĩre masĩpetijãã”, jĩĩ wãcũboqui. Teero wãcũgũno masĩhẽgũbiro niijããrõ. Cũũ teero niirĩ, Cõãmacũ cũũrẽ aññurõ masĩgũ putuári tiigũdaqui.

19 Atibũreco macãrãye masĩre Cõãmacũ ññacoropure teero jĩĩãmajãre niĩã. Cõãmacũye queti jóaripũpu teero jóanoã: “Cõãmacũ atibũreco macãrãrẽ cúa tiiditõmeniremena ñañarõ putuári tiiqui”,* jĩĩ jóanoã.

20 Aperopũre Cõãmacũye queti jóaripũpũre ate jóanemonaõ: “Marĩ Õpũ aterẽ masĩqui: Masĩri basoca wãcũrẽ búri niirẽ niĩã”,† jĩĩ jóanoã.

21 Teero tiirã, “ñnimena niĩã; cũũ biiro tiigũ niĩ” jĩĩ wãcũrijãrõ booa. Cõãmacũ múãrẽ aññurõ wáari boogũ, niipetirere, niipetirare tiiapudutigu ticooyũ.

22 Yũũ Pablo, Apolos, Pedro, ùsã múãrẽ tiiapura niĩã. Atibũreco maquẽ, catirẽ, diaadare, atitõ maquẽ, too síro maquẽ múãrẽ tiiapure niĩã. Niipetire múãye niĩã.

23 Múãpe Cristomena niĩã. Cristope Cõãmacũmena niĩĩ.

4

Cristoye quetire wederã paderigue

1 Múã ùsãrẽ biiro wãcũrõ booa: “Cristore padecoteri basoca niĩiya; Cõãmacũye quetire too suguero macãrãpu masĩña manirĩguere wedecotera niĩya”, jĩĩ wãcũrõ booa.

2 Wedecotegũno cũũrẽ dutiarirocõrõ diamacũ tiirõ booa. Teero tiirã, ãpẽrã cũũrẽ padeoãdacua.

3 Múã yũũ paderere beseri, péerogã wãcũpatiria. Queti beserĩ basoca beseri, wãcũpatiria. Yũũ basiro yũũ tiirere beseria.

4 Yũũ paderere wãcũgũ, “ñañarõ tiiatũ” jĩĩ wãcũria. Teero wãcũripacu, “aññurõ paderucua” jĩĩ besemasĩriga; marĩ Õpũ dícu yũũ tiirere besequi.

5 Teero tiirã, ãpẽrã tiirere besesuguerijãña. Marĩ Õpũrẽ yueya. Cũũ putuaatigu, niipetire basocã masĩña manimĩriguere bauanégũdaqui. ãpẽrã apeyenõ tiirã wáari, cúa wãcũwarere masĩña maniã. Cõãmacũ teecãrẽ baurocã bauanégũdaqui. Tiibũreco niirĩ, Cõãmacũ niipetirare cúa tiirigue põõtẽõrõ aññurẽ ticogũdaqui.

6 Yáa wedera, teerẽ wedegu, múãrẽ aññurere boosãgũ wedea. Teero tiigũ, Apolos, yũũ ùsãye maquẽmena múãrẽ queorẽ ticoawũ. Múã Cõãmacũye queti jóaripũ jĩĩrõbirora queorõ tiiarõ jĩĩgũ, tee queore ticoawũ. Teemena múã aterẽ jĩĩnemoribocu: “Ûsãrẽ buegũpe múãrẽ buegũ nemorõ aññurõ buenemoĩ”, jĩĩribocu sãa.

7 Múã ãpẽrã nemorõ aññurã niiria; masĩnetõñcãrã niiria. Niipetire múã cõorẽ Cõãmacũ ticorigue dícu niĩã. Cũũ ticorigue niipacari, ¿deero tiirã múã basiro buarĩra tiirõbiro tũgueñãĩ?

8 Múã niipetire cõorãbiro tũgueñacu. Teero biiri Cõãmacũ tiimasĩre ticorere cõopetĩrãbiro tũgueñacu. Õpãrãbiro tũgueñarã, ùsãrẽ booria. Múã õpãrã niirĩ, nemorõ aññuniãdacu ùsãrẽ. Múã diamacũrã õpãrã niĩãtã, ùsãcã múãmena dutiapubocu.

* 3:19 Job 5.13. † 3:20 Salmo 94.11.

9 Yũ biiro tũgueñaã: “Ûsã sãcõããdarabiro niirã tiia”, jĩ tũgueñaã. Sãcõãnoãdara watoapu Cõãmacũ ùsãrẽ Jesús cũyere wededutigu beserirare niituropu cũũrirabiro tũgueñaã. Atibũreco macãrã, ùmuãse macãrã ùsãrẽ ìñanucũcua, “deero wãaadari” jĩrã.

10 Ûsã Cristoye dícore wederẽ wapa basocã ùsãrẽ biiro wãcũcua: “Tũomasĩhẽrã, tutuhera, bũri niirã niilya”, jĩ wãcũmicua. Mũã basiro dícu biiro wãcũcu: “Ûsãcã Cristomena niijĩrã, tũomasĩpetira, tutuara, quioníremena ìñanorã niã”, jĩ tũgueñamicu.

11 Sicatopũra ùsã ñañarõ netõnũcãwã. Atitõcãrẽ teerora yapacutĩjãã. Juabóara niã; oco sñidugãra niã; suti cuohẽra niã. Basocã ùsãrẽ ñañarõ pãapeya. Ûsãya wii peti manã.

12 Ûsã boorẽnorẽ sããdara, ùsã basiro bayirõ padea. Basocã ùsãrẽ ñañarõ wedeseri, cũãrẽ ùsãpe “ãñurõ wãaaro” jĩ sãibosãa. Ûsãrẽ ñañarõ tiiri, teero tũgueñajãã.

13 Basocã ùsãrẽ ñañarõ wedepatiri, cũãrẽ ãñurõmena quẽnoã. Atibũreco maquẽ cũã cõãrẽ tiirõbiro, cũã boohẽrebiro ùsãrẽ ìñaãya. Sicatopũra doonũcãrira teerora doorucũjãya.

14 Mũãrẽ bobodutigu mee jóaa; mũãrẽ maĩgã, yũ põnabiro diamacũ wãcũri boogũ wedea.

15 Mũã paũ diez mil Cristoye quietre buerãre cuomasã. Teero paũ cuopacãri, sãcũrã niĩ mũãrẽ wedesũguerigu. Yũrã niã “Jesucristo basocãre netõnẽgũ atirigu niiwĩ” jĩrẽ quietre wedesũguegu. Mũã tee quietre tuorã, cũãrẽ padeonũcãwã. Teero tiigũ, yũ mũã pacũbiro niã.

16 Teero tiigũ, mũãrẽ biiro tiiri boogã: Yũ tiirẽcutirere ìñacũ, tiinunũseya.

17 Yũ teerẽ boosãgũ, Timoteore mũã pũtopũ ticocogu tiia. Cũãrẽ maĩã. Cũũ yũ macũbiro niigũ niĩ. Marĩ Òpũyere diamacũ tiirucũ. Yũ Cristore padeogũ tiirẽcutirere cũũ mũãrẽ wedegudaqui. Yũ niipetiropũ niipetira Jesure padeorẽ põnarĩ macãrãrẽ wederẽnocãrẽ wedegudaqui.

18 Siquẽrã mũã menamacãrã biiro wãcũcua: “Ûsã Pablo nemorõ Cõãmacũyere tũomasã. Teero tiigũ, cuigu, atiriqui” jĩ wãcũmicua.

19 Yũpe “Cõãmacũ boori, máata mũã pũtopũ wãaguda” jĩ wãcũã. Toopũ wãagu, teero wedesera wederẽre masĩgũda. Tee dícore masĩricu. “¿Diamacũrã Cõãmacũ tutuaremena cũyere tiirãra tiĩ cũã?” jĩ masĩgũda.

20 Cõãmacũ dutirẽ marĩpũre jeari, marĩ wedeseremena dícu teerẽ ãñorã; cũũ tutuaremenape ãñonãã.

21 ¿Ñeerẽ tiiri boogãri mũã? ¿Yũ mũã pũtopũ wãagu, pacũ cũũ põnarẽ ñañarõ tiirõbirora mũãrẽ ñañarõ tiiri boogãrite? ¿Maĩremenapere wederi boogãrite?

5

Ñañarẽ tiigũre cõãdutire

1 Mũãmena niirã cũã tiirẽ quieti ãnopũ jeatoaa. Biiro tuonõã: Sãcũ mũã menamacã cũũ pacũ dúuturigore ãma, numocutiyayigu. Biiro tiirẽnorẽ Cõãmacũrẽ padeohẽracã “teero tiirĩjãña; bayirõ ñañarẽ niã” jĩcua.

2 ¿“Ãperã nemorõ niinetõnũcãã” jĩlgari mũã mẽna? Wãcũpatirono tiirã, mũã wãcũpatiriyero. Wãcũpatirapeja, cũãrẽ cõãbojĩyu; mũãmena neãdutiibojĩyu.

3 Yũ ãnopũ niipacu, yũ wãcũrẽmena mũã pũtopũ niigũbiro tũgueñaã. Teero tiigũ, yũ wãcũrẽpũre teero ñañarẽ tiigũre “cõãrõ booa” jĩtoaa.

⁴ Múã neãrĩ, yũũcã yũũ wãcũrẽpũ múã pũtopũ niipuguda. Marĩ Õpũ Jesús tutuarecã múãmena niĩãdadu.

⁵ Múã teero neãrã, cũũrẽ cõãjãña. Wãtĩrẽ wiyayá, cũũya õpũũrẽ ñãñarõ netõrĩ tiiaro jĩrã. Teero ñãñarõ netõgũ, duubóqui. Cũũ teeré duurĩ, marĩ Õpũ Jesús putuaatigu, cũũ yeeripũnarẽ netõnégũdaqui.

⁶ Teero tiirã, “ũsãpe ãpẽrã nemorõ niinetõnũcãã” jĩrijãña. Múã ateré masĩã: Pã tiirã pũuaro jĩrã, pã pũuri tiirere wóocua. Cũã pẽerogã wóoari siro, tee niipetiropũ sesajõãcu. Teerora basocã ñãñaré tiirere pẽnicúa.

⁷ Teero tiirã, pẽnirĩ jĩrã, ñãñaré tiigũre cõãjãña. Múã teero tiirã, ãñurã pũtũãdadu. Judíoa Pascua bosebũrecore pã pũuremena wóoya maniré díçũre yaacua. Wóoya maniré tiiróbiro niirã niĩã múã. Cristo basirora marĩ ñãñaré tiirere cõãgũ, sããnórigu niuwĩ marĩye wapa. Cũũrã Pascua niirĩ, oveja cũã sããnórĩgubiro niĩ.

⁸ Teero tiirã, pã pũuri tiirere cõãrãbiro ñãñaré tiirere duuáda. Pã pũuri tiirere wóoya manirébiro niĩãda. Teero tiirã, ãñurẽ tiidugãra, tiiditóre manirõ Cristo marĩrẽ tiibosáriguere useniremena tiĩãda.

⁹ Yũũ too sũguero jóaripũpũ biiro jóawũ: “Ñeeapesodeaatiramena bapacũtirijãña”, jĩ jóawũ.

¹⁰ Yũũ teero jóagũ, “atibũreco macãrã ñãñaré tiirãmena wedeserijãña” jĩgũ mee tiiwá. Múã “ñeeapesodeaatiramena, ugorepiramena, yaarĩ basocamena, weerirare padeorãmena wedeseria” jĩrãpeja, atibũrecore cõãwitiwabojiyu.

¹¹ Yũũ biirope jĩdugagu tiiwá: “Sĩcũ ‘Jesuré padeoã’ jĩpacũ, ñeeapesodeaatigu niirĩ, cũũmena bapacũtirijãña. Teero biiri ugorepigumena, weerirare padeogũmena, quetipigumena, cũmurẽpigumena, yaarẽpigumena bapacũtirijãña. Cũũnomena sãcãrĩno yaarijãña”, jĩwã.

¹²⁻¹³ Yũũ Jesuré padeohẽrare beseria. Cõãmacũ basiro cũãrẽ bese, dia-macãrã wapa tiigũdaqui. Múãmena niirãpere besero booa. Teero tiirã, Cõãmacũye queti jóaripũ jĩrõbirora tiiyá: Múã watoapũ ñãñaré tiigũre cõãjãña.

6

Jesuré padeorã cãmerĩ wedesãre

¹ Múã Jesuré padeorã cãmerĩ wedesãrã tiíayiro. Sãcũ ãpĩrẽ ñãñaré tiíajiyi. Teero tiiarĩ siro, ¿deero tiirã Jesuré padeohẽrare queti beserĩ basocare quẽnodutĩ? ¿Deero tiirã Jesuré padeorãpere suocó, quẽnodutĩrĩ?

² ¿Ateré múã masĩriite? Atibũreco petiãri siro, Cõãmacũrẽ padeorã atibũreco macãrãrẽ beseadacua. Múã atibũreco macãrãrẽ beseadara niipacara, ¿deero tiirã teegãrẽ múã basiro quẽnomasĩrii?

³ ¿Ateçãrẽ masĩriite? Atibũreco petiãri siro, marĩ ángeleare beseadacu. Cũãrẽ beseadara niijãrã, múãrẽ wãarepere nemorõ quẽnomasĩrõ booa.

⁴ Múã cãmerĩ wedesãrã, ¿deero tiirã Jesuré padeohẽgũre múã quionĩremena ñãhẽgũrẽ quẽnodutĩ?

⁵ Múãrẽ bobaoro jĩgũ, teero jĩã. Múã cãmerĩ wedesãrĩ, ¿múã watoapũre sãcũ Jesuré padeogũ quẽnomasĩgãno manidóãite?

⁶ Cũũrẽ besedutirono tiirã, múã Jesuré padeorã niipacara, Jesuré padeohẽra putope quẽnodutĩra wáacu.

⁷ Múã basiro cãmerĩ wedesãrã, bayirõ ñãñaré tiirã tiia; múã sãcãrõmẽna niimiãrigue petimasĩrõpejõãcu. Múãrẽ ñãñaré tiirere teero tũgueñajãrĩ, nemorõ ãñubocu. Múãyere yaarĩ, teero ñãñajãrĩ, nemorõ ãñubocu.

8 Múã teero ññajārōno tiirá, múã basirora Jesucristore padeorá múãya wederare ññaarō tii, cǎãyere yaajǎcu.

9 ¿Ateré múã masĩriite? Ññaaré tiirá Cōãmacū Ōpū niirōpū jearicua. Wisirijǎña. Ñeeapesodeaatira, weerirare padeorá Cōãmacū Ōpū niirōpū jearicua. Teero biiri wāmosiarira niipacara āpērāmēna ñeeapera, ũmúã sesaro numiāmēna niirābiro tiirá, numiā sesaro ũmúãmēna niirābiro tiirá Cōãmacū Ōpū niirōpū jearicua.

10 Yaarēpira, ũgorepira, cūmurēpira, quetipira, tiiditōrepira Cōãmacū Ōpū niirōpū jearicua.

11 Tíatorpūre múã sīquērǎ teerora tiirécútimirira niiwǎ. Teero tiirí siro niipacari, Cōãmacū múã ññaaré tiirére coserigū niiwī; múārē cǎū pōna niirí tiirigū niiwī. Marí Ōpū Jesumēna, Espíritu Santomena Cōãmacū múārē “añurǎrǎ niĩya” jĩ ññaqui.

Múãye òpūārĩ Cristoya òpūūmena cǎmeyioa

12 Múã sīquērǎ biiro wedesecu: “Marí tiidugárere tiimasfǎ”, jĩcu. Teerora niĩã, niirōpeja. Apetó tiiró, marí tiidugáre marĩre tiiapuricu. “Marí tiidugárere tiimasfǎ” jĩre diamacú niipacari, marí tiidugáre marĩre dutirijǎrō.

13 Apeyé cǎã wedesere diamacú niĩã: “Yaaré páaga maquē tiirígue niĩã; páagare yaaré boocú”. Cōãmacūpe tee puarórpūre petirí tiigúdaqui. Apeyepé diamacú niiria. Cōãmacū òpūārĩrē tiigú, ñeeapesodeaatidari òpūārĩrē tiiríyigū. Maríye òpūārĩ Jesús booró tiiadare òpūārĩ niĩã. Jesupé teeòpūārĩ Ōpū niĩ.

14 Cōãmacū Jesuré masōrigū niiwī. Teerora cǎū tutuaremena marícārē masògúdaqui.

15 ¿Ateré múã masĩriite? Múãye òpūārĩ Cristoya òpūūmena cǎmeyioa. ¿Marí Cristoya òpūārē ñeeape wapatári basocoya òpūūmena cǎmeyioadari? Tí-iridojǎã.

16 ¿Atecārē masĩriite? ũmū ñeeape wapatári basocomena niigū, cǎã puarǎ sicaòpūũ tiiróbiro pũtuácu. Cōãmacūye queti jóaripūpū tee maquē jóanoã: “Cǎã puarǎ sicaòpūũ tiiróbiro pũtuáadacu”,* jĩ jóanoã.

17 Teerora sūcǎ sīcū Jesucristo marí Ōpūmena niigū, cǎū wǎcūrēmena cǎūmena cǎmeyioqui.

18 “Āpērārē ñeeapedugamiga” jĩ wǎcūrōno tiigú, teeré dutiwáya. Apeyé marí ññaaré tiiré maríye òpūārĩrē ññaoricu. Marí ñeeapesodeaatirape, maríye òpūārĩ petire ññaorǎ tia.

19-20 ¿Múã masĩriite? Marĩre Cōãmacū Espíritu Santore ticorigū niiwī. Maríye òpūārĩ Espíritu Santoya wiibiro niĩã. Cǎū marímena niĩ. Cōãmacū wapa- pacáremena marĩre wapatárigū niiwī. Teero tiirá, maríye òpūārĩmena marí booró tiimasfǎna maniã. Maríye òpūārĩ, marí wǎcūrē Cōãmacūye niĩã. Maríye òpūārĩmena añuré tiíada, āpērǎ Cōãmacūrē añurō wǎcūārō jĩrǎ.

7

Nūmocutire maquē

1 Mecātígārē múã jóaripūpū sǎĩñáríguere yūnguda. Nūmocutihēri, añujǎã, añurōpeja.

2 Teero niipacari, nūmocutihēra noo booró ñeeapesodeaatibocua. Teero tiirá, ũmúã cúãcōrō nūmocutiro booa. Numiáã cúãcōrō manucutiro booa.

* 6:16 Génesis 2.24.

³ Ғмн сӱӱ нммомӱна аӱнурӱ ниӱӱрӱ. Соосӱ сӱӱммена теорра ниӱӱрӱ.

⁴ Манусӱтигоре сооуа ӱрӱӱ дӱсн нириа; соо ману боорӱбирора сӱӱммена ниӱрӱ бооа. Соо манусӱрӱ сӱӱуа ӱрӱӱ дӱсн нириа; сӱӱ нмо боорӱбирора соомена ниӱрӱ бооа.

⁵ Сӱӱ биоро тиӱро: Нумиӱ соо ману соомена ниӱдугари, унаро. Сӱӱсӱ сооре унаро. Апетӱ тиӱрӱ, сӱӱ биоро сӱмерӱ жиӱбосуа: “Марӱ тиӱрусӱробиро тиӱрӱжӱада мӱна; Сӱӱмасӱпере сӱубусеада”, жиӱ wedeseбосуа. Сӱӱ “нокуӱ бӱгекори сӱубусеада” жиӱ куӱноӱри сиро, сӱубусеуа. Сӱубусеари сиро, тоо сугуеро ниӱресӱтиӱробирора ману мена, нммомӱна ниӱӱрӱ. Теоро тииһери, сӱӱ вӱсӱтутуһери, Satanӱс ӱнаӱарӱ тиӱдutiбоуи. Аӱрӱрӱмӱна ноо боорӱ ӱнеаperi тиӱбоуи.

⁶ Уна мӱӱрӱ теерӱ дutiрӱбиоро жиӱгӱ мее тиа. “Мӱӱ теоро тиӱрӱ, аӱнаӱдасу” жиӱгӱ, теоро жиӱ.

⁷ Уна биоро вӱсӱӱ: Уна мӱӱ ниӱпетираре уна тиӱрӱбиоро нммоманирӱ ниӱрӱ боомӱга. Сӱӱмасӱпе басоӱсӱрӱрӱ сӱӱ тиӱӱдарере сӱӱригн ниӱвӱ. Аӱрӱрӱ нммоманидutiгн, ману манидutiгн сӱӱригн ниӱвӱ. Аӱрӱрӱпере нммосӱтидutiгн, манусӱтидutiгн сӱӱригн ниӱвӱ.

⁸ Месӱтигӱ мӱӱ нммоманирӱрӱ, ману манирӱрӱ, wapewia нумиӱрӱ жиӱгӱда. Мӱӱ уна тиӱрӱбиоро нммосӱтиһери, манусӱтиһери, аӱнuniӱ.

⁹ Ғмнӱ нумиӱммена ниӱдугара нсӱӱһӱрӱно нммосӱтиари. Нумиӱсӱ теорра манусӱтиари. Сӱӱ нммосӱтири, манусӱтири, неморӱ аӱнаӱ. Теоро тиӱрӱ, сӱӱ нумиӱммена, аӱнаӱммена ниӱдугаре дӱсуре вӱсӱриуа.

¹⁰ Уна вӱмосӱарираре биоро дutiа: Ате марӱ ӱрӱ дutiрӱ ниӱа; уна дutiрӱ мее ниӱа: Нумиӱ соо ману рӱ сӱӱрижӱӱрӱ.

¹¹ Сӱӱгӱ, сӱсӱрӱ рутуӱаро; о соо ману ниӱмиригнмена куӱноӱрӱ; сӱӱммена ниӱӱрӱ сӱсӱ. Ғмнӱсӱ теорра сӱӱ нморӱ сӱӱрижӱӱрӱ.

¹² Аӱрӱрӱрӱжӱ уна вӱсӱрӱре биоро жиӱгӱда. Ате вӱсӱрӱ марӱ ӱрӱ унаре wederӱ мее ниӱа. Апетӱ тигӱ, сӱсӱ мӱӱ менамасӱ Jesurӱ пadeohӱгоре нммосӱтибоуи. Соо сӱӱммена ниӱрусӱдугари, сӱӱрижӱӱрӱ.

¹³ Теорра сӱсӱ пadeohӱгуре манусӱтигосӱ соомена сӱӱ ниӱрусӱдугари, сӱӱрижӱӱрӱ.

¹⁴ Пadeohӱгн нмо соо Jesurӱ пadeorӱ wapa соо манусӱ Сӱӱмасӱ аӱнурӱ тиӱнӱригн ниӱкуи. Теорра пadeohӱго ману сӱӱ Jesurӱ пadeorӱ wapa сӱӱ нмосӱ Сӱӱмасӱ аӱнурӱ тиӱнӱригн ниӱко. Теоро тиӱрӱ, сӱӱ пӱна Jesurӱ пadeohӱера пӱна тиӱрӱбиоро ниӱриуа. Теоро тигӱ, Сӱӱмасӱ сӱӱ пӱнарӱ аӱнурӱ тигуи.

¹⁵ Jesurӱ пadeohӱгнн сӱӱ нморӱ сӱӱдугагн, сӱӱжӱӱрӱ. Jesurӱ пadeohӱгосӱ соо ману рӱ сӱӱдугаго, сӱӱжӱӱрӱ. “Унаре сӱӱрижӱӱна; уна мена ниӱжӱӱна”, жиӱмасӱна маниӱ. Сӱӱмасӱ марӱрӱ сӱмерӱкуӱрӱ манирӱ ниӱресӱтири боои.

¹⁶ Jesurӱ пadeogӱ соо ману рӱ Jesurӱ пadeohӱгуре “уна мена ниӱгӱ, пadeogӱдакуи” жиӱмасӱна маниӱ. Теорра сӱсӱ Jesurӱ пadeogӱсӱ сӱӱ нмо Jesurӱ пadeohӱгоре “уна мена ниӱгӱ, пadeogӱдасо” жиӱмасӱна маниӱ.

¹⁷ Tee биӱpacari, атерӱ уна ниӱпетиро macӱрӱ, Jesurӱ пadeorӱ пӱнарӱ macӱрӱрӱ дutiа: Мӱӱсӱрӱ Сӱӱмасӱ мӱӱрӱ сӱсӱти сӱӱ пӱна рутуӱари тиӱрӱробирора атиӱсӱрӱ теорра ниӱрӱ бооа.

¹⁸ Сӱӱмасӱ аӱрӱрӱрӱ сӱнеригн уапа macӱ caserӱре widecӱӱнорираре сӱӱ пӱна рутуӱари тиӱбоуи. Сӱӱ widecӱӱнорира ниӱӱрӱ. Widecӱӱноӱна манирӱрӱ сӱӱ пӱна рутуӱари тиӱрӱсӱрӱ, теорра widecӱӱноӱна манирӱ ниӱӱрӱ.

19 Widedcōānorigu niirī, o widedcōānoña manigú niirīcārē, wapamanīā. Cōāmacū booró tiirépe wapacutínetōnucāā.

20 Niipetira Cōāmacū cúārē sicato cūū pōna putuári tiirito cūā niisugueribirora niirucujārō booa.

21 Dutiapenori basocare* Cōāmacū cūū pōna putuári tiirī, cūā dutiapenorere wācūpatirijāārō. Apetó cúārē dutirá “wáaya” jīrī, witijōāārō.

22 Cōāmacū marī Ōpū Jesurē padeodutīgu múārē beserīgu niiwī. Teerora sīcū besenucāritore, dutiapenori basocū niirīgu niiwī. Atitóre biiro niā: Teero dutiapenori basocū niipacū, Jesumēna niijīgū, dutiaperere witirīgu tiiróbiro niiqui. Jesuyé maquērē padequi. Āpī cūū besenucāritore, dutiapenoña manigú niirīgu niiwī. Atitóre Cristore padecoteri basocū tiiróbiro niiqui sáa.

23 Cōāmacū múārē wapapacáremena wapatīrigu niiwī. Teero tiirá, āpērā dutiapenori basocū tiiróbiro niirijāña.

24 Cōāmacū sicato besenucārito, múā niirecutiribirora niijāña. Cūūmena āñurō niīña.

25 Wāmosíaherare marī Ōpū dutiré maniā. Marī Ōpū yūne bóaneō īñarémena múārē yūn wederére tuorī tiirīgu niiwī. Teero tiigú, yūn wācūreperere wedeguda.

26 Biiro wācūā: Atitóre pee ñañarō netoré niā. Teero tiigú, sīcū cūū niiróbirora putuájāārō.

27 Numocutīgu coore cōārijāārō. Numomanīgū numo āmaārijāārō.

28 Numocutīgu Cōāmacūrē netōnucāgū mee tiī. Numiōcā wāmosíago, Cōāmacūrē netōnucāgō mee tiīyo. Teero niipacari, wāmosíarirare cūā catirī bōrecorire pee ñañarō netoré niā. Yūn cūā ñañarō netóre boosárimiga.

29 Yáa wedera, yūn múārē ateré wededugaga: Atibúreco petiádaró péero dūsaá. Teero tiirá, mecūāmena numocutira numomanirā tiiróbiro niirō booa.

30 Boorituari basocā boorituahera tiiróbiro niirō booa. Ūsenirācā tūshera tiiróbiro niirō booa. Apeyenó sāirā cūāye niidoaadare tiiróbiro tūgueñarijāārō.

31 Atibúreco maquēmena āñurō netōrā tee dícare wācūrijāārō. Atibúreco maquē marī īñaré ditiwaro tiia.

32 Múārē wācūpatiro manirō niirī boogá. Numomanīgū marī Ōpūye maquērē bayiró wācūqui, Jesucristo ūsenirī boogú.

33 Numocutīgūpe atibúreco maquērē bayiró wācūqui, cūū numorē ūsenirī boogú.

34 Cūū numo, teero biiri Jesucristo ūsenirī boogú, cūū tiidugáre pñaró niicu. Numiācārē teerora niā. Manumanīgō marī Ōpūye maquērē bayiró wācūco. Cooya ōpūūmena, coo wācūrēmena Cōāmacū booró tiidugáco. Manucutīgope atibúreco maquērē bayiró wācūco, coo manūrē boosāgō.

35 Yūn múārē āñurē boosāgū wede, jóacoa. Múā tiirére cāmotádugariga. Teero tiiróno tiigú, múārē āñurō niirī boogá. Teero biiri marī Ōpūye dícare wācūrī boogá.

36 Sīcū cūū macō bucūó wáari īñagū,† biiro wācūqui: “Yūn macōrē āñurō tiirīga; coo manucutirī, āñubocu”, jī wācūqui. Teero jīgūno numicūārō. Teero tiiré ñañaré tiiré mee niā.

37 Āpīpēja cūū āñurō wācūārī siro, “yūn macōrē numicūricu” jīiqui. Cūū teero tiidugáre āñuniā. Yūn macō manucutirijāārō jīgū, āñurō tiigú tiiqui.

* 7:21 Pecasāyemena “esclavos” niīya. † 7:36 Apepū biiro tuonōā: Sīcū cūū numo niigōdo bucūó wáari īñagū, ...

³⁸ Biiro niiã: Nomicũgũ ãñurõ tiigú tiiquí. Nomicũhẽgũcã toorã ãñunemorõ tiiquí.

³⁹ Marĩrẽ dutiré biiro niiã: Manũcutigo coo manũ catiri, cũũmena niirucujããrõ. Cũũ diari siro, coore cãmotãre manĩrĩ, coo tũsagũmena manũcutimasĩco. Cũũ Jesuré padeogú niiãrõ.

⁴⁰ Yũũpe biiro wãcũã: Coo ãpĩmẽna dúutuhego, nemorõ ũseniremena niico. Yũũcã Espĩritu Santore cõojĩgũ, teero wedesea.

8

Weerirare wáicũ diiré titoré maquẽ

¹ Yũũ mecũtĩgãrẽ apeyé múã sãĩñãriguere yũũguda. “¿Wáicũra dii cũã weerirare ticoariguere yaajãrõ booi?” jĩĩriguere yũũguda. “Weerirare cũã padeoré wapamanĩã; teeré masĩtoaa”, jĩĩcũ múã. Teerora niiã, niirõpeja. Teero jĩĩrã, biiro jĩĩrã tiicú: “Ũsãpeja ãpẽrã nemorõ masĩnetõnucãã”, jĩĩãmajãrã tiia. Marĩ cãmerĩ maĩrã, biirope tiicú: ãpẽrãrẽ tiĩápucu, Cõãmacũrẽ padeonemõãrõ jĩĩrã.

² “Masĩnetõnegũ niiã” jĩĩgũno ãñurõ peti masĩgú mee niiqui. “Biirope ãñurõ masĩrõ boocú”, jĩĩmasĩriqui.

³ Cõãmacũ cũũrẽ maĩgũrẽ masĩtoaqui.

⁴ Wáicũra dii cũã weerirare ticoarigue maquẽpere biiro wedeguda: Marĩ masĩã: Cũã weerira wapamanĩcũ; Cõãmacũ sĩcũrã niiqui.

⁵ ãpẽrã cũũrẽ padeohẽra paũ cõãpõnapere padeocúa. Ũmũãsepũ niirãrẽ, atibúrecopũ niirãrẽ padeocúa. Cũũrẽ marĩ Cõãmacũrẽ padeorõbiro tũgueñacua. “Marĩ õpãrã niĩya”, jĩĩcua.

⁶ Marĩpe ateré masĩã: Cõãmacũ marĩ Pacũ sĩcũrã niiqui. Cũũ niipetire atibúreco maquẽrẽ bauanéyigũ. Marĩ cũũ põna cũũ dutiró tiĩãdara niiã. Jesucristo sĩcũrã marĩ õpũ niĩ. Cũũmenarã niipetire bauanénoriro niĩwã. Marĩcãrẽ cũũmena niĩrĩ tiĩrĩgũ niĩwĩ.

⁷ Niipetira Jesuré padeorã teeré masĩriya. Cũã sĩquẽrã too sũguropũ weerira díccũre padeomĩwã. Mecũtĩgãrẽ weerirare ticoarigue diiré yaara, biiro wãcũcua: “Teeré yaara, weerirare padeorã tiia”, jĩĩcua. Padeobayĩhera yaara, wapa cõorã tiirõbiro tũgueñacua. Teemẽna cũã wãcũrẽre ñãñocúa.

⁸ Marĩ yaaré, marĩ yaaherecã marĩrẽ Cõãmacũrẽ masĩrĩ tiinemõria. Marĩ yaara, nemorõ ãñurã wáaricu. Yaahera, ñãñarã wáaricu.

⁹ Teero niipacari, ãñurõ tiiyã múã. “Niipetirere yaamasĩã” múã jĩĩrẽmena ãpĩ ãñurõ padeobayĩhegure ñãñaré tiĩrĩ tiĩrĩjãña.

¹⁰ Biiro niiã: Mũũ “cũã weerirare wapamanĩã” jĩĩmasĩpacũ, cũã weerigure sũbusepeoropũ yaagu wáabocu. ãpĩ padeobayĩhegu mũũ teero tiirẽre iñaboqui. Mũũrẽ iñacũgũ, cũũcã weerirare ticoariguere yaagu wáaboqui.

¹¹ Mũũ masĩpacũ yaagu, padeobayĩhegupere “yũũ ñãñaré tiigú tiigá” jĩĩ wãcũrĩ tiigú tiia. Cristo cũũcãrẽ diabosarĩgũ niĩwĩ. Mũũ yaarẽmena cũũ padeorẽre ñãñorĩ tiĩbuyérĩjãña.

¹² Atemẽna pũtuãã sãa: Mũã padeobayĩhegure ñãñaré tiĩbuyẽra, Cristorena ñãñaré tiĩrã tiia.

¹³ Teero tiĩrã, marĩ yaarẽmena marĩya wedegũ padeobayĩhegure ñãñaré tiĩrĩ tiĩrã, diamacũrã wáicũra diiré yaanemoriãrõ booa, cũũrẽ ñãñaré tiĩbuyéri jĩĩrã.

9

Apóstoles cūã wederémena wapatá, yaamasícua

1 Yñncã Jesús cūãyere wededutigu beserigu niĩã. Āpērã cūã beserira tiiróbiro tiimasĩã. Yñncã marĩ Ōpũ Jesuré iñawũ. Múãrẽ marĩ Ōpũye quetire wedewũ. Múã teeré tuo, padeowá. Teero tiirã, yñn Jesús beserigu niirere masiã.

2 Āpērã yñnre “cūã Jesús cūãyere wededutigu beserigu mee niĩ” jĩrã niicua. Múãpeja teero jĩria. Yñn múãrẽ Jesuyé maquẽrẽ wederi siro, padeowá. Teero tiirã, múã ãpērã nemorõ yñnre “Jesús cūãyere wededutigu beserigu niĩ” jĩmasĩã.

3 Āpērã yñnre wedepatira, “cūã Jesús beserigu mee niĩ” jĩcua. Cúãrẽ biiro yñna:

4 Yñn Jesús beserigu niijĩgũ, yñn buerere tuorãre “ecayã yñnre” jĩmasĩã.

5 Yñncã ãpērã Jesús beserira, Jesús baira, teero biiri Pedrobirora yñn tiiri, ãñubojũ. Cúã numosãnumiã Jesuré padeorãre cúãmena néewaya.

6 ¿Deero wãcũĩ múã? ¿Īsã dícu Bernabé, yñn Jesuyé quetire wederã yaacatidugara, padedumasĩrigari?

7 ¿Surara cūã yaarere cūã basiro wapatĩgari? Wapatĩriqui. ¿Īsere oterĩ basocu teedũcare yaarigari? Yaaqui. ¿Oveja coterĩ basocu oveja õpẽcõre bipegã sñirĩgari? Sñiquĩ.

8 Yñn tee queorémena wederi, yñnre “basocã wãcũre dícuere wedei” jĩrijãña. Moisére dutirẽ cũũriguecã teerẽ jóanoã.

9 Tee dutirẽpure biiro jóanoã: “Wecu trigore wãñiãrĩ, ñseropũ tuusãri betore tuusãrijãña. Yaadugagu, yaaaro”, jĩ jóanoã. Cõãmacũ teerẽ jĩgũ, wecuã dícuere jĩgũ mee tiyĩgu.

10 Cūã teerẽ jĩgũ, ãsã cūãye quetire wederãre queorémena wedegu tiyĩgu. Ditare coamũõsuguegu, ãpĩ trigore wãñiãgũ “tiidita oterẽ dũcare ñeeãdacu” jĩrã, padecua.

11 Īsã otenucãrira tiiróbiro Jesuyé maquẽrẽ múãrẽ weneducãwũ. Otegũ tee oterẽ dũcare ñeerõbirora múãcã ãsã buerẽ wapa apeyenó múã cuorere pẽero ãsãrẽ ticorĩ, ãñuniã.

12 Múã ãpērã múãrẽ buerãre teero ticojãcu. Īsãpereja nemocũ.

“Īsãrẽ ticoya” jĩmasĩpacara, “ticoya” jĩria. Teero jĩrõno tiirã, teero ñucãjãwũ. Biiro wãcũwũ: “Marĩ sãirĩ, Cristoye quetire booribocua”, jĩ wãcũwũ.

13 ¿Aterẽ múã masĩriite? Cõãmacũwiipu paderĩ basocã Cõãmacũrẽ padeorã yaarẽ néeati cũũriguere yaacua. Teerora tiĩwiipũ wãicũrãre siãrõpu paderãcã tee diirẽ yaacua.

14 Cúã tiiróbiro Jesuyé quetire wederãcãrẽ “cúã tee wederémena wap-atãyaaro” jĩrigu niĩwĩ marĩ Ōpũ.

15 Teero jĩpacari, yñn sĩcãrĩ “ticoya yñnre” jĩricu. Mecãtĩgãrẽ múãrẽ apeyenó ticodutigu mee teero jóaa. Bayirõ jñabóarera diadũgaracu, múãrẽ yñn wederẽ wapa yaarẽ sãirĩcu.

16 Yñn Jesuyé quetire wedegũ niijĩgũ, “ãpērã nemorõ ãñugũ niĩã” jĩmasĩria. Tee Cõãmacũ yñnre padedutire niĩã. Yñn teerẽ wedeherĩ, yñnre ñañanibocu.

17 Yñn boorémena wedegu doca, wapatãbojũ. Cõãmacũ yñnre wededu-tiripeja, cūã yñnre cũũrigue dícuere tiigũ tiia.

18 Teero tiiró, ʏᵐ ḁñurō usenire ʏᵐ wede wapatárebro niicu. ʏᵐ wapaséro manirō netōnére quetire basocáre wederémenape ḁñurō useniā. Jesús beserigᵐ niijǵᵐ, “wederé wapa ticoya ʏᵐre” jǵmasǵpacᵐ, jǵria.

19 Paᵐ Cristore padeorí boosǵᵐ, biiro tǵgueñaā: Sicūrē padecotegᵐ niiripacᵐ, ʏᵐ basiro niipetirare padecotegᵐ tiiróbiro tǵgueñaā.

20 Judíoa pᵐtopᵐ niigᵐ, cúārē Cristore padeorí boosǵᵐ, cúā tiiróbirora tiia. ʏᵐ Moisére dutiré cūūriguemena niiripacᵐ, tee dutirémēna niirā pᵐtopᵐ wáagu, cúā tiiróbiro tee dutirére tiia. Cúārē Cristore padeorí boosǵᵐ, teero tiia.

21 Tee dutirémēna niihērā pᵐtopᵐ wáagu, cúārē Cristore padeorí boosǵᵐ, tee dutirémēna niihēgūbiro niā. Teero niipacᵐ, “Cōāmacū dutirére tiihégᵐ niā” jǵgᵐ mee tiia. ʏᵐ Cristo boorére tiidugágu niijǵᵐ, Cōāmacū dutirémēnape niā.

22 ʏᵐ padeobayíheramena niigᵐ, cúārē Cristore padeonemórí boogᵐ, cúābirora tiia. Ateperé tiinemóā sūcā: Niipetirare “¿deerope ʏᵐ tiirí, netōdugámí cúā?” jǵgᵐ, cúā tiirucúrobirora tiia.

23 Tee niipetirere tiia, niipetiro macārā Jesuyé quetire tǵoáro jǵgᵐ. Teero tiigᵐ, ʏᵐcā cúāmenarā Cristo ticoadarere ñeegᵐdadu.

24 Múā masíā: Cuturóᵐ wáara, niipetira cutacúa, “¿noāpé cutabayínemoí?” jǵrā. Niipetira cutapacára, sicūrā wapatáqui. Múācā Cōāmacū ticoadarere wapatádugara, cuturí basoca tiiróbiro tutuaremena Cōāmacū booréperē tiiró boā.

25 Niipetira cúā cutuádari suguero, bayiró cutabuécua. Too sugueroᵐ cúāye ᵐpūūrírē ñañoriguere duujǵcua. Cúā pūūmena tiirí betore wapatádugara, teero tiisuguécua. Tiibeto máata bóajōācu. Marí ñeēādarepeja petirícu.

26 Teero tiigᵐ, ʏᵐ cuturí basocá capea ññahégᵐ tiiróbiro noo booró tiiría. Cāmeríquēri basocᵐ ḁñurō cāmeríquēmasíhégᵐ cúū booró tiijǵqui. ʏᵐrepeja cúūbiro tiidugáhegu, ʏᵐ tiíadarere ḁñurō wācūsuguea.

27 Yáa ᵐpūūrē quēnojeáduᵐ, ñañaré tiidugáre núcājāā. Yáa ᵐpūū ʏᵐre dutiria; ʏᵐ basiro yáa ᵐpūūrē dutia. Teero tiiriatā, Jesuyé quetire ḁpērārē wedegᵐ niipacᵐ, Cōāmacū ññacoropre ñañarō puᵐábocu.

10

Weerirare padeorǵñā

1 Yáa wedera, múārē ateré múā masírí boogᵐ: Niipetira ūsā ñecūsūmuā ᵐmebuᵐuá doca niyira. Niipetira Día Oco Sōārímaarē tiāwayira.

2 Niipetira “Moisémena niā” jǵrēre ēñorā, ᵐmebuᵐuáre nᵐnᵐ, tiimaarē tiāwayira. Cúā ᵐmebuᵐuáre nᵐnᵐ, tiimaarē tiāwariquemena wāmeōtinorirabiro puᵐáyira.

3 Niipetira maná wāmecutirigue Cōāmacū ticoriguere yaayira.

4 Niipetira oco Cōāmacū ticoriguere síniyíra. Tee oco ūtāgāᵐ witiyiro. Tiigᵐ ūtāgā Cōāmacū ticoriga niyiro. Cristora tiigábiro nií. Cúā noo wáaro cúāmena niyigᵐ.

5 Cōāmacū cúārē teero tiipacári, cúāpe cúūrē usenirí tiiriyira. Cúūrē netōnucárí ññagᵐ, paure yucu maniróᵐ diari tiyigᵐ.

6 Cúārē teero wáarigue marírē queoré ticoré niā. Marírē cúā tiiróbiro ñañarére ugaripéarijāārō jǵrō, teero wáayiro.

7 Teero tiirá, cúã sîquērã tiiríroboro weerirare padeoríjãña. Cõamacãye queti jóaripũpu cúã tiiríguere jóanoã: “Cúã yaa, sîni, too síro cúã booró bosebureco tiinucãyira”,* jĩ jóanoã.

8 Marípeja sîquērã cúã tiiríroboro noo booró ñeaperijããda. Cúãcã teero tiirígue wapa sicaburecore veintitrés mil diayira.

9 Teero biiri sîquērã cúã tiiríroboro marí Ôpārê cúari tiiríjããda. Cúãcã teero tiirígue wapa paũ ãñaã bacasiãnoyira.†

10 Teero biiri sũcã cúã sîquērã Cõamacūrê wedepatiroboro wedepatirijãña. Cúãcã wedepatirigüe wapa ángele sîãdutinorigu cúãrê sîãyígu.‡

11 Atibureco petiwáro tiia. Teero tiigú, Cõamacũ marí atitó macārãrê masíutigu, cúãrê teero tiiyígu. Cũũ cúãrê wáariguere jóadutirigu niuwĩ, marírê cúã tiiríroboro tiiríjããrõ jĩgũ, cúãrê wáariborira marírê wáari jĩgũ.

12 Teero tiigú, sîcũ “yũpeja ãñurõ padeogú niã; ñãñarê tiiría” jĩ wãcũgãno ãñurõ tuomasíña, ñãñarê tiirí jĩgũ.

13 Apetó múã ñãñarê tiidugácu. Múã dícuere teero wáaricu; niipetirapure teero wáacu. Cõamacũpe múãrê tiápurucugu niijigũ, múã nocõrõ nucãrere masíjigũ, múãrê ñãñarê tiidugánemore jeari tiiríqui. Ñãñarê tiidugáre jeari, Cõamacũ múãrê tutuare ticogudaqui, ñãñarê tiiríjããrõ jĩgũ.

14 Teero tiirá, yũũ maĩrã, múã cúã weerirare padeoríjãña, ñãñarõ wáari jĩrã.

15 Múã ãñurõ masírã niã. Teero tiirá, múã basiro yũũ wedeserere “diamacú niã” o “merêã niã” jĩãdacu.

16 Marí bocara, sînirí bapa sîniãdari sũguero, Cõamacūrê usenire ticoa. Tiibapare sînirã, “Cristoye dí marírê õmayudiasosariguemenarã marí cũũmena niã” jĩdugara tiia. Pãgãrê bato yaara, “Cristoya õpũũ cũũ diari õpũũmenarã marí cũũmena niã” jĩdugara tiia.

17 Marí sicagá maquẽ pãrê yaaa. Teero tiirá, marí paũ niipacara, sicaõpũũ tiiróboro niã.

18 Israelya põna macārãrê wãcũña. Cúã Cõamacūrê padeorã, wáicurare sîãpéocua. Tee diirê yaara, “Cõamacũmena niã” jĩrã tiicúa.

19 ¿Deero jĩdugagu tiu yũũ teeména? “Wáicura dii cúã weerirare ticoariguere marí yaara, weeriramena niãdacu”, ¿jĩdugagu tiigári? “Weerira caticua”, ¿jĩdugagu tiigári? Jĩria.

20 Biirope jĩdugagu tiia: Cõamacūrê padeohéra cúã weerirare wáicura diirê ticora, Cõamacūrê ticora mee tiíya; wãtãpere ticora tiíya. Múãrê wãtãmena niiri booríã.

21 Marí Ôpārê padeorãmena vinorê sînirã, pãrê yaara, marí Ôpārê padeorêre wiyará tiia. Teeré yaaarira wãtãyere sîni, yaaro booríã.

22 Marí Ôpārê doeri tiidugáricu. Cũũ marímena cúari, marí cũũmena sîcãrĩbrícu; tutuagu niiqui.

Marí booró tiirá, ãpērãrê maĩrbocu

23 Múã sîquērã biiro wedesecu: “Marí tiidugáre teemasíã”, jĩicu. Teerora niã, niirõpeja. Apetó tiiró, marí tiidugáre marírê tiápuricu. “Marí tiidugáre teemasíã” jĩrê diamacú niipacari, teepé ãpērãrê Cõamacūrê ãñurõ padeorí tiirícu.

24 Múãye dícuere wãcũrijãrõ booa; ãpērãyê niãdarecãrê wãcũrõ booa.

* 10:7 Éxodo 32.6. † 10:9 Números 21.5-6. ‡ 10:10 Números 16.41-49.

25-26 Cõãmacãye queti jóaripũpũ biiro jóanoã: “Niipetire atibúrecopũ niiré marĩ Ôpũye niĩã”,[§] jĩ jĩ jóanoã. Teero tiirã, yaaré dúaropũ dúarere noo booró sãĩ, yaaya. “¿Weerirare súbusepeoarigue dii niĩ?” jĩ sãĩñárijãña, wapa cwořã tũgueñarĩ jĩĩrã.

27 Apetó tiigũ, sícũ Jesuré padeohégũ múãrẽ cũũ pũtopũ yaadutiboqui. Múã cũũ pũtopũ wáadũgara, niipetire cũũ ecarére yaaya. “¿Ate deero tiĩárigue dii niĩ?” jĩ sãĩñárijãña, wapa cwořã tũgueñarĩ jĩĩrã.

28 Toopũ niirĩ, ãpẽrã múãrẽ biiro jĩĩbocua: “Ate weerirare cúã ticoarigue dii niĩã”, jĩĩbocua. Múã cúã padeorére ñãñorĩ jĩĩrã, tee diiré yaarijãña, wapa cwořã tũgueñarĩ jĩĩrã.

29 Múãye maquẽrẽ wederia. Múã yaara, ñãñarõ tũgueñaricu. Cúã tũgueñare maquẽrẽ wedegũ tiia. “Yaaya maniréno niĩã”, jĩĩ tũgueñacua.

Múã yũre sãĩñãbocu: “¿Deero tiirã ãpẽrã tũgueñaremena úsãpe úsã yaadũgarere yaarigari?”

30 Úsã yaarére Cõãmacũrẽ usenire ticori, ãpẽrã úsã yaarére merẽã jĩĩmasĩricua”, jĩĩbocu.

31 Yũpeja múãrẽ biiro wedea: Marĩ yaarémena, marĩ sínirémena, marĩ booró tiirémena Cõãmacũrẽ usenirĩ tiĩáda, ãpẽrãcã Cõãmacũrẽ “ãñunetõjõã” jĩĩrã jĩĩrã.

32 Múã tiirémena sícũnorẽ ñãñaré tiĩẽñorijãña; niipetira Cõãmacũ põnarẽ, judíoare, judíoa niihẽrãrẽ ñãñaré tiĩẽñorijãña.

33 Yũcã teorora tiia. Niipetire yũ tiirémena niipetirare ãñurõ tiidũgãa. Niipetira netõnerĩ boogũ, cúãye niĩadarere boosãã; yũpeja yéé dícare ãmaãria.

11

1 Múãcã yũ Cristore nũnrõbirora teerẽ iñacũ, yũre nũnũñã.

Numiã Jesuré padeorã neãrõpũ tiiré maquẽ

2 Múã yũ tiiriguere teero wãcũpetirucujããyiro. Yũ múãrẽ bueriguedãrẽ diamacũ tiĩãyiro. Teero tiigũ, múãmena yũ bayiró useniã.

3 Apeyeré ateré múãrẽ masĩrĩ boogã: Cristo niipetira ãmũã sotoa niĩĩ. Úmũpe cũũ nũmo sotoa niĩĩ. Cõãmacũ Cristo sotoa niĩĩ.

4 Úmũ súbusegu, cúũya dupupũ sapeare pesarijãrõ booa.* Cũũ Cõãmacũ wededutirere wedegũ, teorora pesarijãrõ booa. Pesagũpeja bobooro tiigũ tiiquĩ. Cũũ teero tiigũ, marĩ Ôpũ Jesucristore quioniremena padeorĩqui.

5 Numiõpeja súbusego, cooya dupupũ suti caserore peso booa. Coo Cõãmacũ wededutirere wedego, teorora tiiró booa. Pesahegopeja bobooro tiigó tiicó; marĩ Ôpũ Jesucristore quioniremena padeorico. Póare súa pederorigo tiirõbiro niico.

6 Bícõ numiõ pesarĩ casero pesahego, sica diamacũrã coo póare súacõãjããrõ. “Yũre súapetiãtã, o pedeatã, bobooro tũgueñabocu” jĩĩgõ, suti caserore pesaaro.

7 Úmũpe Cõãmacũ niirére, cúũ dutimasĩrere ãñoĩ. Teero tiigũ, pesarijãrõ booa. Numiõpe coo manũ ãñurõ dutimasĩrere ãñooyo. Teero tiigó, suti caserore peso booa.

8 Múã masiã: Sicatopũra Cõãmacũ basocãre tiigũ, ãmũrẽ numiõya cõãmena tiiriyigu; numiõpere ãmũya cõãmena tiiyigu.

§ 10:25-26 Salmo 24.1. * 11:4 “Jesuré padeorãmena neãgũ, sapeare pesariqui”, jĩĩdũgaro tiia. Cũũ sícũrã niigũ, sapeamena súbuseri, ãñuniã.

⁹ Cōāmacū Adánrē tiigú, Evare tiápuaro jīgū mee tiyígu. Evare tiigúpeja, Adánrē tiápuaro jīgū tiyígu.

¹⁰ Teero tiirá, múā neārōpūre niirā, numiā suti caserore pesaro booa. Teero tiigōno coo manu dutirēmēna niirére ēñocó. Ángeleacā coo teero tiirére ññacua.

¹¹ Teero niipacari, marī Jesuré padeorá cāmerī tiápu. Ūmūā cúā numosānumiā tiápure manirō niimasīricua. Numiācā cúā manusūmūā tiápure manirō niimasīricua.

¹² Ate diamacūrā niā: Cōāmacū numiōrē ūmūya cōāmena tiyígu; teero biiri ūmūā numiāpūre bauácu. Niipetira Cōāmacū tiiríra dícu niíya.

¹³ Numiā Cōāmacūrē sārā, dupurū suti caserore pesaherī, ¿añūi? Múā basiro beseya.

¹⁴ Niipetira ateré masīnoā: Ūmū póañapō yoari, bobo niā.

¹⁵ Numiōpe póa yoariñapō cūogó boborico; tee póamēna ūsenico. Coo póamēna suti caserore pesagobiro tiicó.

¹⁶ Yūū wedeserere “diamacú niiria” jīgánorē biiro jīgūda: “Ūsā teero dícu tiirucúa. Teero biiri Jesuré padeoré pōnarī macārācā teorora tiirucúa”, jīgūda.

Neāyara diamacú tiirígu

¹⁷ Mecūtīgā múārē apeyeré jóaa. Ateré jóagu, múāmena ūseniria. Múā neārā tiiré múārē Jesuré padeonemórī tiiróno tiirá, padeorére ñañorā tiia.

¹⁸ Múārē ateré jīsuguegūda: Múā neārā, sīcārōmēna yaariayiro. Teeré tuoáwū. Yūū tugueñarī, yūūre diamacú maquērē wedecoaya.

¹⁹ Ate diamacūrā niā: Múā batarícārē, añuniā. Teemēna “¿noāpē diamacú Jesuré padeorá niíto?” jīrēre ēñoādacu.

²⁰ Múā neāyara, marī Ōpū cūū buerámēna yaaturirobiro diamacú tiiríayiro.

²¹ Múā yaaré néewarere noo booró yaanucājāyiro. Āpērā juamēna putuá, āpērā sīni, cūmu, tiáyiro.

²² Múā pairó yaa, sīnidugára, múāye wiseripū teero tiyá. ¿Múā āpērārē Jesuré padeoráre doo nií? Āpērā bóaneōrārē bobooro wáari tiirá tiáyiro. Múā teero tiiré quietire tuogú, ¿deero jīgūdari yūū múārē? “Múāmena ūseniā” ¿jīgarite? Jīridojāgūdacu.

Jesús cūū buerámēna yaaturígu

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yūū múārē bueriguere marī Ōpū yūūre buewi. Biiro niā: Jesuré ññatutirapūre ticoadari ñamirē cūū pārē née,

²⁴ Cōāmacūrē ūsenire ticoyígu. Yaponó, puatásā, jīyígu: “Ate pā yūū múārē diabosaadari ōpūūbiro niā. Ateré tiyá, yūū múārē diabosarere wācūrā”, jīyígu.

²⁵ Yaaari siro, teorora tiyígu sīnirī bapamēna. Cūū bueráre tñāgū, jīyígu: “Atibapá maquē yée díbiro niā. Yée díimēna Cōāmacū mama netōnére quietire cūūgūdaqui. Múā tiibapare sīnirécōrō yūūre wācūña”, jīyígu.

²⁶ Teero tiirá, múā pārē yaara, tiibapare sīnirā, marī Ōpū marīrē diabosariguere ēñorā tiia, té cūū putuāatiripū.

Bocaadari suguero, wācūdutire

²⁷ Bocaadara quioníremēna tiáro. Quioníremēna ññahēgū yaa, sīni, Jesuré ñañarē tiiquí; Jesuyá ōpūū, cūūye díire búri niiré tugueñaqui.

28 Marĩ niipetira bocaadari sũguero, marĩ tiirĩguere “ñañaré tiitú” jĩĩ, wácũsũguero booa.

29 Sícũ marĩ Òpũ marĩrē diabosariguere wácũripacu, pãrē yaa, sĩnigũ, ñañarō tiinógũdaqui.

30 Teero tiirá, múã pau diarecutira, tutuhera niicu. Siquērã diajõãtoayira.

31 Marĩ bocaadari sũguero, wácũpatisũgueatã, Cõamacũ marĩrē teero ñañarō tiirĩqui.

32 Marĩrē teero ñañarō tiigũ, marĩrē marĩ ñañaré tiirere duudutĩgu tiiquĩ. Marĩrē ãpērã cũrē padeoheramena pecamepu wáari boorĩqui.

33 Teero tiirá, yaa wedera, neãyara, biiro tiiyá: Sícãrõména yaaadara, niipetirare yueya.

34 Juabóagano cũũya wiipu yaaaro. Teero tiigũ, Cõamacũ múã ãñurõ neãrĩ ññagũ, ñañarō tiirĩqui. Apeyeré múã putopu wáagu, quẽnogũda.

12

Espíritu Santo basocãcõrõrē tiimasĩrere tiororē

1 Yaa wedera, Espĩritu Santo múãrē tiimasĩrere ticoqui, Jesuré padeorĩ põna macãrãrē tiápuaro jĩĩgũ. Múãrē teeré masĩrĩ boogá.

2 Múã ateré masiã: Múã Jesuré padeoádari sũguero, múã menamacãrã weerirare padeorã wáari ñña, múãcã wáarira niuwũ. Weerira cãã padeorã catirã mee niĩya; wedeseriya.

3 Teero tiigũ, yuu múãrē ateré masĩrĩ boogá: Sícũno Espĩritu Santo tiorõména wedesegu ateré jĩĩmasĩriqui: “Jesús ñañarõ wátãrĩjããrõ”. ãpĩpẽja “Jesús marĩ Òpũ niĩ” jĩĩgũ Espĩritu Santo tiorõména dícu teeré wedesemasĩqui.

4 Espĩritu Santo tiimasĩre ticoquũ, merẽã dícu marĩrē batoqui. Espĩritu Santo tee niipetirere ticoquũ sícũrã niiquĩ.

5 Marĩ merẽã dícu paderé cõoa, Jesuré padeorĩ põna macãrãrē tiápuaro jĩĩrã. Marĩ Òpũ tee niipetirere cũũrigũ sícũrã niĩ.

6 Marĩ merẽã dícu padea. Cõamacũ marĩrē paderi tiigũ sícũrã niiquĩ. Niipetire tee marĩ paderere ãñurõ wáari tiiquĩ.

7 Espĩritu Santo cũũ tiimasĩre tiorõména marĩ niipetirare cũũ marĩmena niirere ãñoquí. Tee tiimasĩrere ticoqui, cãmerĩ tiápuaro jĩĩgũ.

8 Cõamacũ Espĩritu Santomena siquērãrē ãñurõ masĩrõmena wedesemasĩrere ticoqui. ãpērãrē cũũmenarã ãñurõ tuomasĩremena wedemasĩrere ticoqui.

9 ãpērãrē cũũmenarã padeorere ticoqui. ãpērãrē cũũmenarã diarecutirare netõnémasĩrere ticoqui.

10 ãpērãrē Cõamacũ sícũrã tiimasĩrere tiẽñomasĩrere ticoqui. ãpērãrē Cõamacũ wededutirere wedemasĩrere ticoqui. ãpērãrē besemasĩrere ticoqui. Tee masĩrõména “ãni wãtĩ tutuaremena biiro tiĩ” o “Espĩritu Santo tutuaremena biiro tiĩ” jĩĩ besemasĩqui. ãpērãrē ãpērãyere máata wedesemasĩrere ticoqui, cãã tee wedesere tuohera niipacari. ãpērãrē tee wedesere “biiro jĩĩũgaro tiia” jĩĩ wedemasĩrere ticoqui.

11 Espĩritu Santo basiro tee niipetirere tiiquĩ. Cũũrã basocãcõrõrē cũũ ticoqugarere ticoqui.

Marĩ sicaõpũũbiro niĩ

12 Marĩya õpũũ maquẽ pee niĩã. Pee niipacaro, sicaõpũũrã niĩã. Cristocã teerora niĩ. Marĩ cũũrē padeorã pau niipacara, sicaõpũũbiro niĩã.

13 Marĩ niipetira Espírítu Santo sícūmena wāmeōtinowū. Teero tiigú, marĩ judíoa, griegoa, dutiapenori basoca, dutiapenoña manirā sicaōpūūbiro niirĩ tii. Marĩ niipetira sicūrēna cūoa Espírítu Santore.

14 Sicaōpūū sicawāme dícu niiria; sicaōpūū pee ōpūū maquērē cūoa.

15 Marĩya dūpo wedeseri dūpo niirō, biiro jīibocu: “Wāmo niiria; marĩya ōpūū maquē niiria”. Teero jīipacaro, toopára niijāā.

16 Marĩya cāmopéro wedesebocu: “Capea niiria; marĩya ōpūū maquē niiria”. Teero jīipacaro, toopára niijāā.

17 Marĩya ōpūū capea dícu niirĩ, ¿deero tii marĩ tuobóatau? Marĩya ōpūū cāmopéro dícu niirĩ, ¿deero tii marĩ wīniñáboatau?

18 Cōāmacū marĩrē tiigú, niipetire marĩya ōpūū maquērē cūū cūūdugaropu cūūrigu niiwī.

19 Sicaōpūūpūre niiréno sicawāme dícu niitā, basocúya ōpūū niiribojīyu.

20 Biirope niā: Sicaōpūū pee wāme cūopacári, sicaōpūūrā niā.

21 Capea wāmorē “mūārē booríga” jīimasírícu. Dupucā dūporire “booríga” jīimasírícu.

22 Teero jīirōno tiirá, marĩya ōpūū maquē apeyeré “tutuhere niā” jīipacari, te manirĩ, añurō catimasírícu.

23 Marĩya ōpūū maquērē apeyeré bári niiré tūgueñaā. Teero tiirá, teeré añurō bauáro jīirā, añurō quēnoā. Apeyeré bobooro tūgueñarā, teeré yayióra, sutiré sñāñā.

24 Apeyé añuré baurépereja quēnoría. Cōāmacū marĩya ōpūū maquērē teero cūūrigu niiwī, bári niirére wapapacárobiro iñāñō jīigū.

25 Cūū niipetire marĩya ōpūū maquē sīcārōmēna paderi booquí; teero biiri sīcārōmēna cāmerĩ tiáapuri booquí.

26 Marĩya ōpūūpūre sicutabe pūnirĩ, niipetiropu sesajōāā. Añurō wáaricārē, niipetiropu añurō tūgueñaremēna useniā.

27 Teero jīigū, biiro jīigū tiia: Múā Cristore padeojírā, cūūya ōpūūbiro niā. Basocácōrō cūūya ōpūū maquēbiro niīya.

28 Cōāmacū Jesuré padeorí pōna macārā watoapūre Jesús cūūyere wededutigu beserirare niipetira sotoapu cūūrigu niiwī.

Cūā docare cūū wededutirere wederáre cūūrigu niiwī.

Cūā docare cūūye quetire bueráre cūūrigu niiwī.

Cūā docare cūū dícu tiimasírere tiieñorārē cūūrigu niiwī.

Cūā docare diarecutirare netōnérārē,

tiáapurare,

dutiráre,

āpērāyére wedeserare cūūrigu niiwī.

29 Niipetira Jesús cūūyere wededutigu beserira niiriya. Niipetira Cōāmacū wededutirere wederá niiriya. Niipetira Cōāmacūye quetire buerá niiriya. Niipetira Cōāmacū dícu tiimasírere tiieñomasíríya.

30 Niipetira diarecutirare netōnémasíríya. Niipetira āpērāyére wedemasíríya. Niipetira cūā wedesere “biiro jīidūgaro tiia” jīi wedemasíríya.

31 Teero tiirá, Espírítu Santo nemorō añurō tiimasírre ticorére booyá. Mecātīgārē yūu múārē nemorō añurére wedegada.

1 Marĩ ãpẽrãyére wedesemasĩpacara, ángeleayere wedesemasĩpacara, cãmerĩ maĩhẽrĩ, marĩ wedesere wapamanĩcu. Yucututi páara o cõmequirirẽ páacarerabiro marĩ wedesere busucu.

2 Cõãmacũ marĩrẽ wededutirere wedemasĩpacara, cãmerĩ maĩhẽrã, búri niirã putuáa. Marĩ niipetire basocá masĩña manirẽre masĩpacara, niipetire Cõãmacũyere tuomasĩrã niipacara, cãmerĩ maĩhẽrã, búri niirã putuáa. Marĩ bayiró padeorẽmena ütãgũrẽ aperopú wãadutimasĩpacara, cãmerĩ maĩhẽrã, búri niirã putuáa.

3 Marĩ cõorẽ niipetirere bóaneõrãrẽ ticobocu. Marĩ cúãrẽ maĩrĩpacara ticora, Cõãmacũ marĩrẽ “ãñurõ tiiwú” jĩriqui. Marĩ Cõãmacũyere tiiri, cãũrẽ padeohẽra marĩrẽ sõedutibocua. Cũũyere tiipacára, cãmerĩ maĩhẽrĩ, Cõãmacũ marĩrẽ “ãñurõ tiiwú” jĩriqui.

4 Marĩ cãmerĩ maĩrã, biiro tiia: Æpẽrã marĩrẽ merẽã tiiri, cúã tiirẽre nacãjãã. Niipetirare ãñurõ tiia. Æpẽrãrẽ iñatutiria. “Biiro biigúno niã yuaja”, jĩ wãcũria. “Ûsã ãpẽrã nemorõ niinetõncãrã niã”, jĩ wãcũria.

5 Æpẽrãrẽ padeorẽmena wedesea. Marĩye niĩadare dícure wãcũria. Máata cúaria. Æpẽrãrẽ yoari cúañaria.

6 Æpẽrã ñañarẽ tiiri iñarã, useniria. Cúã diamacú maquẽpere tiiri, useniapua.

7 Marĩ maĩrãrẽ cúã ñañarẽ tiiri, maĩdúria. “Too síro cúãcã ãñurẽpere timasĩadacua”, jĩ wãcũã. Wãcũtutuarucujãã. Cúã ãñurẽre tiiri yuea.

8 Marĩ cãmerĩ maĩrẽ petirĩcu. Cõãmacũ wededutirere wederẽ petiádacu. Æpẽrãyére máata wedesemasĩre petiádacu. Cõãmacũyere tuomasĩremena wedemasĩre petiádacu.

9 Marĩ niipetirere Cõãmacũyere tuomasĩpetiria. Cõãmacũ wededutirere wedepacara, wedepetiria.

10 Jesús putuaatiri, masĩpetijããdacu; “teerẽ tuomasĩriga” jĩnemorĩcu sáa.

11 Yũũ wĩmagũ niigũ, wĩmagũbiro wãcũ, wedesewũ. Вучũ wáagu, wĩmagũ niigũ tiirĩguere duujãwã.

12 Teorora sũcã atitõre marĩ ãñurõ tuomasĩria. Ëñorõ busucropũ marĩ iñarẽbiro niĩã; ãñurõ bauria. Too síropũ ãñurõ bauró iñãadacu. Mecũtĩgãrẽ marĩ pẽerogã masĩã. Too síropũ cũũ marĩrẽ masĩrõbirora masĩpetijããdacu.

13 Teero tiiró, ate itiáwãme niirucujããdacu: Cõãmacũrẽ padeorẽ, “cũũ marĩrẽ ãñurõ tiigúdaqui” jĩ useniyuere, cãmerĩ maĩrẽ niirucujããdacu. Itiáwãme watoare cãmerĩ maĩrẽre upatĩ maquẽ niã.

14

Æpẽrãyére máata wedesemasĩrã biiro tiiró booa

1 Æpẽrãrẽ maĩrucujãña. Cõãmacũ Espĩritu Santomena tiimasĩre ticorécãrẽ bayiró booyá. Cõãmacũ wededutirere wedemasĩrere boonetõncãña.

2 Æpẽrãyére máata wedesemasĩgũno Cõãmacũ dícure wedesequi. Basocãre wedeserĩqui. Cũũ wedeserere tuorĩcua. Espĩritu Santo tutuaromena masĩña manirẽre wedesequi.

3 Cõãmacũ wededutirere wedegũpe basocãre wedesequi. Cũũ wederi tuorãre Cõãmacũrẽ padeonemórĩ tiiquĩ. Cũũrã wãcũtutuari, ãñurõ tũgueñarĩ tiiquĩ.

4 Āpērāyére máata wedesemasīgūno cūū basiro Cōāmacūrē padeonemógū tiiquí. Cōāmacū wededutirere wedegúpe Jesuré padeorí pōna macārārē padeonemórí tiiquí.

5 Múā niipetira āpērāyére máata wedesemasírí boomíga. Tee nemorō múā Cōāmacū wededutirere wederi bayirō boosāmíā. Cōāmacū wededutirere wederépe āpērāyére máata wedesere nemorō wapacutía. Sícū āpērāyére máata wedeseari siro, cūū wedeseariquere āpī wederi, āñunicu. Teero wedegu, niipetira Jesuré padeorí pōna macārārē padeonemórí tiiquí.

6 Teero tiigú, yáa wedera, уuu múā рuтopу wáagu, āpērāyére máata wedeseri, tee wedesere múārē tiápuricu. Cōāmacū уuuwre wederére múārē bueripereja, tiápuricu. Cōāmacūyere уuu āñurō tuomasírere múārē wederi, tiápuricu. Cōāmacū уuuwre wededutirere wederi, tiápuricu. Уuu apeyeré buenemorí, tiápuricu.

7 Queorémēna múārē wedeguda: Tōōrōriwу noo booró putiāmajārī, “¿ñeenó basaré niigari?” jīmasíña maniā. Búapātēōcā noo booró búapātēāmajārī, “¿ñeenó basaré niigari?” jīmasíña maniā.

8 Surara cāmerísīārā wáara, cornetare āñurō putihéri, cūāyere quēnorícu.

9 Múācā teorora niicu. Múā tuomasíhēre wedeseri, “biiro jīdugara tiíya” jīmasíña maniā. Teero wedeseāmajāre niicu.

10 Atibárecopare pee merēā dícu wedesere niicu. Niipetire tee wedeserecōrō tuomasínoā.

11 Уuu āpērā wedeserere tuohégу, aperó macābiro niíā. Уuu wedeseri tuohégу, cūūcā aperó macābiro niiquí.

12 Múācā āpērāyére tuorícu. Teero tiirá, múā Espírítu Santo tutuaromena tiimasíre tiorére boorá, Jesuré padeorí pōna macārārē āñurō padeonemórí tiimasírepera boonetōnucāña.

13 Teero tiigú, āpērāyére máata wedesemasīgūno Cōāmacūrē biiro sáirō booa: “Уuu wedesere ‘biiro jīdugaro tiia’ jī wedemasírere ticoya” jī sáirō.

14 Уuu āpērāyére máata wedeseremēna súbusegu, yeeripūnamēna súbusea. Уuu wācūrēmenape “biiro jīgū tiia” jīmasírícu.

15 Too docare ¿deero tiigúdarí уuu? Biirope tiigúda: Уuu súbusegu, yeeripūnamēna súbuseguda; teorora уuu wācūrēmenacārē súbuseguda. Уuu Cōāmacūrē basapeogu, yeeripūnamēna basaguda; teorora уuu wācūrēmenacārē basaguda.

16 Muu yeeripūnamēna dícu Cōāmacūrē “āñunetōjōāgū nií” jīrī, āpī muu wedeserere tuoríqui. Tuoríjīgū, “teerora niíā” jīlapumasíríqui.

17 Muu teero usenire ticorí, āñuniā, āñurōpeja. Cūūpere Cōāmacūrē padeonemórí tiírícu.

18 Āpērāyére máata wedeserere уuuṛá múā niipetira nemorō wedesea. Teero tiigú, Cōāmacūrē usenire ticoa.

19 Teero jīpacu, Jesuré padeorá neārōpу yoari āpērāyére máata wedesegu, búrí peti wedesecu. Too niirā tuorícu. Basocāre buedugagu, cūā tuorémēna wederipereja, péerogā wedepacari, nemorō āñuniā.

20 Yáa wedera, wīmarābiro wācūríjāña. Múā wīmarā ñañarē wācūhērābiro wācūpacara, apeyepére butoábiro wācūña.

21 Cōāmacūye queti jóaripūpу ateré jóanoā: “Marí Ōpū Cōāmacū biiro jīī: Уuu atiditá macārārē āpērāyémēna wedeseguda. Teemēnacārē nemorōrā

padeoriadacua', jĩiyigũ", * jĩ jóanoã.

²² Teero tiigú, Cõamacũ ãpẽrãrẽ ãpẽrãyere máata wedeseri tiiquí, Jesuré padeohéra "Cõamacũ cúãmena niiqui" jĩãrõ jĩgũ. Jesuré padeorãpe teeré masitoacua. Cõamacũ ãpẽrãrẽ cũũ wededutirere wederi tiiquí, Jesuré padeorã "Cõamacũ marĩrẽ wedesequi" jĩãrõ jĩgũ. Jesuré padeohẽrape teeré tuomasĩricua.

²³ Múã niipetira neãrõpũ neãrã, niipetira ãpẽrãyere máata wedeseri, Jesuyé maquẽrẽ masĩhẽrã o Jesuré padeohéra sããjeabocua. Múã wedeserere tuorã, "mecũrã tiíyã" jĩbocua.

²⁴ Múã niipetira Cõamacũ wededutirere wederipereja, Jesuré padeohẽgu o Jesuyé maquẽrẽ masĩhẽgũ sããjeaboqui. Múã wederere tuogú, "yũũ ñãñagũ niiga" jĩ tuagueñaboqui. Múã niipetira wederi tuogú, cũũ tiirĩguere wãcũboqui.

²⁵ Cũũ popeapũ ñãñarẽ wãcũrere wãcũboqui. Teero tiigú, Cõamacũrẽ padeogú cũũ díamacũpũ ñicãcoberimena jeacũmugũdaqui. "Cõamacũ díamacũrã múãmena niiqui", jĩgũdaqui.

Múã neãrõpũ ãñurõ tiíyã

²⁶ Yãa wedera, múãrẽ ateré wedea: Múã neãrã, múã síquẽrã Cõamacũrẽ basapeocu; ãpẽrã Cõamacũyere buecua; ãpẽrã Cõamacũ cúãrẽ wederere múãrẽ buecua; ãpẽrã ãpẽrãyere máata wedesecua; cúã wedeseariguere ãpẽrãpé wedecua. Teemẽna niipetira Jesuré padeorĩ põna macãrãrẽ cãmerĩ Cõamacũrẽ padeonemõrĩ tiãro.

²⁷ ãpẽrãyere máata wedeseri, puarã o ñĩãrã wedesearo. Sícu wedesesugue, too síro ãpĩ wedesearo. Cúã wedeseariguere ãpĩ wedearo.

²⁸ "Biuro jĩdũgaro tiia" jĩ wedegú manĩrĩ, wedeserijããrõ. Cúã basiro wãcũrẽpũ Cõamacũrẽ wedesearo.

²⁹ Cõamacũ wededutirere wederãcã puarã o ñĩãrã wedearo. ãpẽrã cúã wederere besearo, "¿díamacũrã niĩ?" jĩãrã.

³⁰ Sícu wedeseri, Cõamacũ ãpĩrẽ toopú duigũre wededutiri, wedesesuguearigũ ditamanĩãrõ.

³¹ Teero tiirã, niipetira Cõamacũ wededutirere wederã wedesemasĩcua. Sícu wedesesugue, too síro ãpĩ, ãpĩ wedesewacua. Teero tiirĩ, niipetira too niirã masĩãdacua; niipetira wãcũbayiadacua.

³² Múã Cõamacũ wededutirere wederã "aterã basocãre mecũtĩgã wederi, ãñutu niã" jĩ wãcũsugue, wedeya. ãpẽrã wederitabe, wederijãña.

³³ Cõamacũ díamacũ tiirĩ booquí; noo boorõ tiirere boorĩqui.

Niipetira Jesuré padeorẽ põnarĩ macãrã neãrã, cúã tiirere tiinunũseya:

³⁴ Múã neãrõpũre numiã wedeserijããrõ. Cúãrẽ wedesedutirijãña. Cúã manusũmũãrẽ ãñurõ yũũaro Cõamacũye queti jóaripũ dutirobirora.

³⁵ Cúã tuorĩariguere masĩdũgara, wiipé cúã manusũmũãrẽ sãñããrõ. Múã neãrõpũ numiã wedeseri, ñãñaniã.

³⁶ Múã niipetira ateré masĩcu: Cõamacũye queti múãmena nucãrĩriro niiwũ. Múã dícu teeré padeorã niiria.

³⁷ Sícu múã menamacũ "yũũ Cõamacũ wededutirere wedegú niã; Espĩritu Santo wãcũrẽ ticorẽmena wedea" jĩboqui. Teeré jĩgũno yũũ jóariguere tuorĩ siro, biuro jĩgũdaqui: "Marĩ Òpũ dutirẽ ticorẽ niã", jĩ masĩgũdaqui.

* 14:21 Isaiã 28.11-12.

³⁸ Y_{HH} jóariguere “teerora niiã” jĩĩ padeohégunoré padeoríjãña múãcã.

³⁹ Yáa wedera, Cõãmacũ wededutirere wedemasĩrere booyá. Múã menamacãrã ãpêrãyére máata wedeseri, “wedeseera mee tiiyá” jĩĩrijãña.

⁴⁰ Niipetire múã tiirére quoniremena tiiyá. Teeré ãñuró tiiyá; noo booró tiiríjãña.

15

Cristo masãrigue

¹ Yáa wedera, y_{HH} múãrê too sugueropũ bueriguere Jesús basocãre netõnére quetire mecãtigãrê wãcũrĩ boogá. Múã teeré tuorá, padeowá. Atitócãrê padeóa.

² Cõãmacũ tee quetimenarã múãrê padeorí tiigú tiii. Múãrê y_{HH} wederigue quetire padeó, wãcũnũnuseri, netõnégũdaqui. Diamacá padeohéri, netõnériqui.

³ Y_{HH}re bueriguere múãrê wedew_{HH}. Tee buerigue ãptí maquẽ niiã. Biiro niiã: Cõãmacũye queti jóaripũ jĩĩrõbirora Cristo marĩ ñañaré tiiré wapa marĩrê diabosarigũ niiwĩ.

⁴ Cũũ diaarí siro, ãtãtutipũ cũũrira niiwã. Itiábureco siro Cõãmacũye queti jóaripũ jĩĩrõbirora masãrigũ niiwĩ.

⁵ Teero wáari siro, Pedrore bauásugueyigũ. Too siro ãpêrã cũũ beserirare bauáyigũ.

⁶ Too siro sícãrõména pau quinientos nemorõ cũũrê padeorãre bauáyigũ. Pau cũũrê ññarira caticua ména; ãpêrã diajõãtoayira.

⁷ Too siro Santiagore bauáyigũ. Too siro niipetira cũũyere wededutigu beserirare bauáyigũ.

⁸ Niipetirare bauári siropũ, y_{HH}re bauáwi. Cũã siro macũ bũcũãpetiririgũbiro y_{HH} niipacari, y_{HH}cãrê bauáwi.

⁹ Y_{HH} niipetira Jesús cũũyere wededutigu beserira ðuaró wapaçutía. Too sugueropũ y_{HH} Jesuré padeoré põnarĩ macãrãrê ñañarõ tiirucũmíwũ. Y_{HH} ñañagũ niipacari, Jesús y_{HH}re bauáwi. Y_{HH}re bauáriatã, y_{HH} cũũ beserigũ niiribocu.

¹⁰ Cõãmacũ y_{HH}re ãñuré ticorémena atitóre merẽã niiã. Teero tiigú, Cõãmacũ y_{HH}re “bãrĩ peti cũũrê ãñuré ticow_{HH}” jĩĩriqui. Y_{HH} cũã niipetira nemorõ padea. Y_{HH} basiro teero tiiría; Cõãmacũ y_{HH}re ãñuré ticogú y_{HH}mena niigũ, y_{HH}re tiíãruqui.

¹¹ Y_{HH} múãrê wederé, ãpêrã Jesús beserira múãrê wederé sícãrĩbíro niiã; sicaquetira wedenoã. Teeréna múã padeowá.

Diarira masãrê

¹² Cristo dia masãrigue quetire buenoã. Teeré buepacari, ¿deero tiirá múã sĩquẽrã “diarira masãriya” jĩĩgarí?

¹³ Diarira masãriatã, Cristocã masãribojĩyi.

¹⁴ Cũũ masãriatã, ãsã bueré wapamaníbojĩyu. Múã padeorécã wapamaníbojĩyu.

¹⁵ “Cõãmacũ Cristore masõyigũ” jĩĩrê quetire wedew_{HH}. Tee queti diamacá niiriãtã, ãsã Cõãmacũyere jĩĩditora niibocu. Diamacárã diarira masãriatã, Cõãmacũ Cristore masõribojĩyi.

¹⁶ Diarira masãriatã, Cristocã masãribojĩyi.

17 Cũu masãriatã, múã padeoré wapamaníbocu. Múã too suguero ñañaré tiiriguere teerora acabónoña maniré niijãbocu.

18 Teero niiatã, Cristore padeorã diarira pecamepa wáabojíya.

19 Marí atibárecopa dícare Cristore padeorí, cãmena catiré petihére maniãtã, marí ãpẽrã nemorõ bóaneõrã peti niibocu. Bári peti padeobócu.

20 Ate diamacú niia: Cristo diarigupa niipaca, masãrigu niiwí. Cũu ãpẽrã niipetira diarira watoapure masãsuguerigu niiwí.

21 Biiro niia: Sicũ basocãmena basocã diaré nucãyíro. Teerora sũcã sicũ basocãmena basocã masãrécã nucãyíro.

22 Marí niipetira Adán põna niiré wapa diaadacu. Teerora sũcã niipetira Cristomena niirãcã catirucujãadacu.

23 Cõamacũ maríre masãdutiri, masãadacu. Cristo masãsuguetoarigu niiwí. Too síro cũu putuatiiri, marí cãmena niirã masãadacu.

24 Teero wáari, atibáreco petijõãadacu. Teeburecori jeari, Cristo atibárecopa niirãrẽ, ãmãsepa niirãrẽ, cãã õpãrãrẽ cõãpetijãgãdaqui. Cũu teero tiári siro, cãũ Pacure cãũ niipetira Õpũ niirere wiyagãdaqui.

25 Cristo tee Õpũ niirere cuogãdaqui, té Cõamacũ cãũrẽ ññatutirare cãũ dutiriguere ãñurõ yũri tiirípa.

26 Cũu niipetira cãũrẽ ññatutirare cõãpetiari siropũ, diarécãrẽ petirí tiigãdaqui.

27 Cõamacũye queti jóaripũ jĩrõbirora niipetirere, niipetirare Cristo docapu putuári tiiyígu. Teero jĩrõ, “Cõamacũ Cristo docapu niirí” jĩrõ mee tiã. Cõamacũrã niipetirere, niipetirare Cristo docapu putuári tiiyígu.

28 Cũu teero tiári siro, cãũ macũ basiro cãũ Pacũ doca putuãgãdaqui. Teero tiigũ, Cõamacũ niipetire, niipetira Õpũ niigũdaqui.

29 Apeyeré ãpẽrã biiro tiicúa: Puarí wãmeõtiduticua. Cũã biiro jĩ wãcũpaticua: “Yũu menamacũ diaadari suguero wãmeõtidutiriwi”, jĩcua. Teero tiirã, sãcãrĩ cãã basiro wãmeõtiduticua; too síro sãcã diarigũye niiboariguere wãmeõtiduticua. ¿Deero tiirã cãã teero tiigári? Cũã “diarira masãriya” jĩ wãcũpacara, cãã diariraye niiboariguere wãmeõtidutire wapamanã.

30 Apeyeré, ãsã “diarira masãadacua” jĩ bueré wapa ãpẽrã ãsãrẽ ñañarõ tiidugãrucujãya. Teero quioré watoapũ niipacara, teeré buerucujãã.

31 Bãrecoricõrõ basocã yũre siãdugãcua. Tee diamacũrã niia. Atecã teerora diamacũ niia: Yũu múã marí Õpũ Jesucristore padeoré wapa useniã.

32 Éfeso macãrã yũre wãicura cúcarabiro ñañarõ tiiwã. Diarira masãriatã, bári peti cãã tiiriguere ñañarõ netõbõjĩyu. “Diarira masãricua” jĩrẽ diamacũ niiatã, maricã ãpẽrã wedeserucurobiro wedesebocu. Biiro jĩbocu: “Jãmu yaara; jãmu sãnirã; marí ñamigã diajõãbocu”, jĩbocu.

33 ãpẽrã múãrẽ merẽã padeodutiri, padeoríjãña. Ate basocã wedesere diamacũrã niia: “Ñañarãmena bapacutiri, múã ãñurõ tiirécutirere ñãñoãdacu”.

34 Teero tiirã, múã too suguero wãcũrirobiro diamacũ ãñurõ wãcũña sũcã. Teero biiri ñañarere tiiríjãña. Síquẽrã múãmena niirã Cõamacũrẽ masãriya. Múãrẽ bobodutígu, teero jĩã.

Diarira masãre õpũrĩ ¿deero bauádari?

35 Apetó tiigũ, sãcã sãñãboqui: “Diarira ¿deero tii masãbogari? Cũã masãre õpũrĩ ¿deero bauré õpũrĩ cuoádari?”

³⁶ Teero sãĩñãgũ tuomasĩriqui. Marĩ oterĩpe oteri, wiĩdãri suguero, bóacu.

³⁷ Marĩ otera, wiĩarigueyucare oteria; opaperi dícare otea. Trigoperi o apeyenóperire otea.

³⁸ Too síro Cõãmacũ cũũ túsaróbiro wiiri tiiqui. Deero bauré dũca niirigue teenórã wiiri tiiqui sũcã.

³⁹ Niipetire òpũũĩ sícãrĩbiro niiricu. Basocáye òpũũĩ, wáicũraye òpũũĩ, minipõnáye òpũũĩ, waiye òpũũĩ merẽã díca niicu.

⁴⁰ Teerora sũcã ãmuãse maquẽ òpũũĩ, atiyepá maquẽ òpũũĩ niĩã. Ëmuãse maquẽ òpũũĩ merẽã peti ãñurẽ niĩã. Atiyepá maquẽ òpũũĩcã ãñurẽ niĩã.

⁴¹ Muĩpũ búreco macũ ãñurẽ asiyáqui. Nami macũ merẽã ãñurẽ bóequi. Ñocõãcã merẽã ãñurẽ bóecua. Ñocõã sícãrĩbiro bóericua.

⁴² Teerora wáacu diarira masãrécã. Diarigure yaarĩ, cũũya òpũũ bóaadacu. Too síro apeòpũũ masãadacu. Tiiòpũũ diaricu sãa.

⁴³ Marĩ búri niire òpũũĩrẽ yaajãã. ãñurẽ òpũũĩrẽ masãadacu. Marĩ tutuhere òpũũĩrẽ yaajãã. Tutuare òpũũĩrẽ masãadacu.

⁴⁴ Marĩ atibúreco maquẽ òpũũĩrẽ yaajãã. Ëmuãse maquẽ òpũũĩ tiiróbiro baurépe masãadacu. Atibúreco maquẽ òpũũĩ cũorã, ãmuãse maquẽ òpũũĩ cũoãdacu.

⁴⁵ Cõãmacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã: “Cõãmacũ basocũ niisuguerigu Adãnrẽ catirére ticoyigu”,* jĩĩ jóanoã. Cristope ãmuãse macũ niijĩgã, catiré petihére ticoqui.

⁴⁶ Cõãmacũ marĩrẽ ãmuãse maquẽ òpũũĩrẽ ticosugueririgu niiwĩ. Atibúreco maquẽ òpũũĩrẽpere ticosugueririgu niiwĩ. Too síro ãmuãse maquẽ òpũũĩrẽ ticoyũdaqui.

⁴⁷ Basocũ niisuguerigu atibúreco macũ ditamena weenorigu niiwĩ. Cũũ siro macũpe ãmuãse macũ niĩĩ.

⁴⁸ Atibúreco macãrã ditamena tiinórigũbiro òpũũcutiya. Ëmuãsepu wáaadarape too macũbiro òpũũcutiadacua.

⁴⁹ Marĩ ditamena weenorigũbiro bũa. Teerora sũcã too síropũ ãmuãse macũbiro bauãdacu.

⁵⁰ Yãa wedera, ateré múãrẽ wededũgaga: Marĩ ate òpũũĩrĩmena† Cõãmacũ Òpũ niiròpũ wáamasĩña manĩã. Toopũ niirẽ niirucujããdare niicu. Teero tiirã, bóaadare toopũ cũomasĩña manĩã.

⁵¹⁻⁵² Apeycãrẽ, too suguero macãrãpũ masĩña manirĩguere wededũda: Niipetira diaricua. Wãcũña manirõ, bibitarobiro, ángele cornetare putitũri, marĩ wasojõããdacu. Tiiwũ búsurĩ, diarira masãadacua; cãã masãrã, dianemorica sãa. Teerora marĩcã wasoãdacu.

⁵³ Cõãmacũ marĩye òpũũĩrẽ diaadare òpũũĩrẽ wasogũdaqui, niirucujããdare òpũũĩrẽ cũoáro jĩĩgũ.

⁵⁴ Marĩ diaadare òpũũĩrẽ niirucujããdare òpũũĩrẽ wasorĩ, cũũye queti jóaripũ jĩĩrõbirora wáaadacu. Biiro jóanoã: “Marĩrẽ diari tiirẽ petiãdacu”.‡

⁵⁵ “Diarére cuinemicu; marĩ dianemicu. Booritanemicu; marĩ catirucujããdacu”.§

⁵⁶ Basocã ñañaré tiirã, diarére cui niicua. Moisére dutirẽ cũũrigue jĩĩrõbirora ñañaré tiirã diaadacua.

⁵⁷ Teero niipacari, marĩ Òpũ Jesucristo tiirẽmena marĩ dianemicu sãa. Teero tiirã, Cõãmacũrẽ usenire ticoada.

* 15:45 Génesis 2.7. † 15:50 Pecasãyemena: carne y sangre. ‡ 15:54 Isaías 25.8. § 15:55 Oseas 13.14.

⁵⁸ Teero tiirá, yáa wedera, padeorucújãña. Marĩ Õpũyere jððpemená nemorð padenemoña. Múã ateré masiã: Cũũyere padera, búri peti padeãmajãrã mee tiia.

16

Jerusalénpu niyeru ticocoadare néðrigue

¹ Niyeru néðre maquêrê wedegũda. Múã ãpêrã Jesuré padeoráre ticocoadara niyeru néðrã, yũũ Galacia macãrãrê dutirirobírora tiyá. Biiro jĩwũ:

² “Semanarĩcðrð yeerisãri bæreco niirĩ, múãcðrð múã wapatáro jeatuario péero merêã ñãanoña”. Múã teero tiyúera, yũũ jearipũ, néððũgara tiirĩcu.

³ Yũũ múã pũtopũ jeagu, múã niyeru néðriguere múã beserimarena Jerusalénpu ticocogũda. Sicapũ yũũ jóaripũrê cúãmena ticocogũda: “Atipũ néewara Corinto macãrã beserira niĩya”, jĩgũda.

⁴ Yũũre “wáaro booa” jĩãtã, cúã yũũmena wáaadacu.

Pablo “wáagũda” jĩ wãcũrigue

⁵ Macedonia ditapũ wáasũgueadacu. Too netðwágũ, múã pũto jeagũda.

⁶ Múãmena yoasãñurĩ niibocu. Apetó tiigú, niipetiro pũuriro niirĩ, niid-
iojãbocu. Teero tiirá, múã yũũ aperó wáadũgarĩ, yũũre tiápuadacu.

⁷ Yũũ múãrê búri peti ñãanetðwadũgariga. Teero tiigú, marĩ Õpũ boorĩ, yoari múãmena niigũdacu.

⁸ Año Éfesopũ niigũdacu ména, téé Pentecostés bosebũreco jearipũ.

⁹ Añořê pee paderé niã. Paũ niĩya marĩ Õpũyere tũodũgára. Teerora teeré cãmotáracã paũ niĩya.

¹⁰ Timoteo múã pũtopũ jearĩ, cãũrê ãñurð bocaya. Múã teero tiirĩ, cãũ wãcũpatiro manirð, bóaneðrð manirð niigũdaqui. Cãũ yũũ tiirðbiri marĩ Õpũyere padei.

¹¹ Teero tiirá, múã cãũrê teero ñãarijãña. Cãũ ãnopũ atiadare maquêrê tiápuya. Teero tiirĩ, cãũ useniremena yũũ pũtopũ atigũdaqui. Yũũ ãpêrã Jesuré padeorãmena cãũrê yuegu tiia.

¹² Apoloye maquêrê wedegũda: Yũũ Apolore bayiró peti múã pũtopũ ñãagũ wáadutimiwũ marĩya wederamena. Cãũ mecãtígãrê wáadũgarĩ. Cãũrê basiori, wáagũdaqui.

Ãñudutiyaponorigue

¹³ Múã ãñurð tũomasĩ, niĩña. Padeodúrijãña. Cuiro manirð niĩña. Cõãmacũ tutuaremena niĩña.

¹⁴ Niipetire apeyenórê tiirá, ãpêrãrê maĩrémena tiyá.

¹⁵ Yáa wedera, múã Estéfanya wii macãrãye quetire masiã: Cũã Acaya ditapũre ãpêrã sũguero Jesuré padeosũguérira niĩya. Teero biiri cúã Jesuré padeoráre bayiró tiápuura niĩya.

¹⁶ Teero tiirá, cúã tiirðbiri niirã múãrê dutiri, yũũya. Teero biiri niipetira Jesuyere bayiró paderã múãrê dutiricãrê, yũũya.

¹⁷ Estéfnas, Fortunato, Acaico ãnopũ jearémene bayiró useniã. Cúã múã yũũre tiápuboriguere tiápuya.

¹⁸ Yũũre wãcũtutuari tiwã. Múãcãrê teerora tiijya. Teero tiirãnorê “ãñurð tiirá tiĩya” jĩrð booa.

¹⁹ Asia dita macãrã Jesuré padeoré põnarĩ macãrã múãrẽ ãñudutiya. Aquila, Priscila, teero biiri Jesuré padeorá cúãya wiipũ neãrã múãrẽ bayiró ãñudutiya.

²⁰ Niipetira Jesuré padeorá múãrẽ ãñudutiya. Múã basiro cãmerĩ maĩrémena ãñudutiya.

²¹ Yũũ Pablo ate niituredarire múãrẽ ãñudutire ticogu, yũũ basirora jóaa.

²² Marĩ Õpũ Jesucristore maĩhẽgãnorẽ ñãñarõ wáaaro. “Ësã Õpũ, pũtũãatiya”.

²³ Jesucristo marĩ Õpũ múãrẽ ãñuré ticoaro.

²⁴ Múã niipetira Jesucristomena niirãrẽ bayiró maĩã. Teerora niirucujããrõ.

Nocõrõrã jóaa.

CORINTO MACĀRĀRĒ Pablo puarī jóaripū

Āñuduticorigue

¹ YHH Pablo, Timoteo marīya wedegymena múārē āñudutia. YHH Cōāmacū booró Jesucristoyere wededutigu beserigu niīā. YHH atipūrē múārē Cōāmacūrē padeorī pōna macārā Corintopu niirārē jóaa. Teero biiri niipetira Jesuré padeorā Acaya ditapu niirācārē jóaa.

² Múārē Cōāmacū marī Pacu, Jesucristo marī Ōpū āñurē ticoaro; āñurō niirecutiri tiiaro.

Pablo ñañarō netōrígue queti

³ Cōāmacū Jesucristo marī Ōpū Pacure usenire ticoada. Cūūrā marīrē bóaneō iñāi. Marīrē wācūtutuari tiirucūi.

⁴ Ūsā ñañarō netōrécōrō ūsārē wācūtutuari tiii. Teero tiirā, ūsācā āpērā ñañarō netōrārē wācūtutuari tiimasīā. Ūsārē Cōāmacū wācūtutuari tiirírobirora cūārē wācūtutuari tiimasīā.

⁵ Cristo ñañarō netōrírōbiri ūsācārē bayiró ñañarō netōrē jeaa. Teerora sūcā ūsā Cristomena niirīcārē, ūsārē pee wācūtutuare jeaa.

⁶ Ūsā múārē wācūtutuari boorā, múārē netōrī boosārā, teero ñañarō netōpacára, nucājāā. Cōāmacū ūsārē wācūtutuare ticorī, ūsācā múārē wācūtutuari tiíadacu. Múā wācūtutuara, múā ūsā tiiróbirora ñañarō netōrā, tuturomena nucājāādacu.

⁷ Múā ūsā tiiróbiri ñañarō netōrī, Cōāmacū múācārē wācūtutuari tiigúdaqui. Teero tiirā, “padeodúbocua” jīrō manirō múārē bayiró wācūria.

⁸ Yāa wedera, ūsārē Asia ditapu wáariguere múārē masírī boogá. Ūsā toopáre bayiró peti ñañarō netōwú. “Sīcārībīricu; diajōādādacu”, jīmiwū.

⁹ “Ūsārē sīāādacua”, jīi wācūmiwū. Teero wācūrā, ūsā basiro dee tii masírīwu. Teero tiirā, Cōāmacū diarirare masōgúpere tiíapurere sāiwū.

¹⁰ “Ūsārē sīāādara tiíya”, jīrī, Cōāmacū netōnéwī. Atitóre netōnérucujāi. “Too síropucārē ūsārē ñañarō cūā tiidugári, netōnégūdaqui”, jīi padeoa.

¹¹ Cōāmacūrē múā ūsārē sāibosári, teero tiigúdaqui. Pau ūsārē sāibosári, Cōāmacū āñurō ūsārē tiíapugúdaqui. Cūū teero tiirī iñarā, pau usenire ticoadacua.

Pablo Corintopu wáariguere wederigüe

¹² Ūsā ateré wācūrā, bayiró useniā: Atibúrecopure basocáre tiiditóro manirō āñurō tiirécutira niirucuwu. Múā watoapucārē teerora tiiwú. Teero tiirā, ūsā wapa cuohéra, āñurō tugueñaā. Ūsā basiro ūsā masírēmena teeré tiimasírīa; Cōāmacū ūsārē āñurō tiirēmenape teeré tiimasīā.

¹³⁻¹⁴ Múārē ūsā merēā jóaria; tuomasírēno dícare jóarucua. Múā péerogā tuomasíróbirora niipetirere āñurō tuomasípetiri boogá. Teero tiirā, marī Ōpū Jesús putuātiri bureco jeari, múā ūsāmena useniādacu; ūsācā múāmena useniādacu.

¹⁵ “Teero wáaadacu” jīi wācūgū, múārē iñagū wáasuguedugamiwū. Múārē usenirī tiidugágu, puarī múā putopu wáadugamiwū.

16 Macedonia ditapu wáagu, múārē ññanetōwadugamiwū. Toopú jearigu, coeputúaatigu, múārē ññacāmeputúaatidugamiwū. Too yuu jeari, múá yuu Judeapu wáaadare maquērē tiápuboŷiyu.

17 Yuu toopú wáaheri ññarā, “¿aññurō wācūripacu, ‘wáaguda’ jīi wedeseiyiri?” ¿jīigari múá? Múá yuure “atibáreco macārābirora ‘wáaguda’ jīirigu niipacu, ‘wáaria’ jīigáno niiqui” ¿jīigari?

18 Niiria. Yuu Cōāmacū diamacú maquērē wedegú wāmemena múārē jīiā: Ūsā múārē wederére wasoríá.

19 Jesucristo Cōāmacū macū wasoríqui. Yuu, Silvano, Timoteocāmena múārē cūye quetire wedetoawu. Cū “tiigúda” jīipacu, “tiirícu” jīiriyigu. Cū jīirē diamacú maquē niā.

20 Niipetire Cōāmacū “aññurō tiigúda” jīirigue Jesucristo tiiríguemena yaponói. Teero tiirá, Cōāmacūrē usenire ticora, Jesucristo wāmemena “Cōāmacū teerora tiiró” jīiā.

21 Cōāmacūrā ūsārē, múācārē Cristore padeorucújarī tiii. Cūrā marīrē Cristomena niādarare beserigu niiwī.

22 Marīrē cū pōna wáari tiirígu niiwī. “Cū pōna niā” jīiré masīdutigu, Espiritu Santore marīpure ticodiocorigu niiwī. Espiritu Santore marīrē ticojīgā, nemorōrā “ūmūāsepu marīrē aññurē ticogudaqui” jīimasīrī tiii.

23 “Yuu Corintopu wáaguda” jīirigu niipacu, wáariwu. “Yuu wáaheri, múārē nemorō aññucu” jīi wācūwū. Múārē boboooro wáari ññadugahegu, wáariwu. Cōāmacū yuu teero wācūriuguere masīqui.

24 Múārē “biirope padeoyá” jīigū mee tia. Múá aññurō padeóa. Múārē aññurō useniremena niinemoārō jīigū, teero tiápuduga.

2

1 Teero tiigú, múārē bóaneōrā niirī tiidugáhegu, wáariwu sūcā.

2 Yuu múārē bóaneōrā niirī tiirí, ¿noāpé yuure usenirī tiibógari? Yuu bóaneōrī tiirá yuure usenirī tiimasīricua.

3 Teero tiigú, toopú wáarono tiigú, múārē quēnojeáditigu jóawu. Teeré jóagu, biiro wācūwū: Yuu máata wáaatā, múá yuure usenirī tiiróno tiirá, yuure wācūpatigu niirī tiibócu. Yuu biiro wācūā: Yuu useniremena jeari, múācā useniboŷiyu.

4 Yuu tiipūrē jóagu, bayiró bóaneōremena, utirémēna jóawu. Múārē bóaneōrā niirō jīigū mee jóawu. Múārē yuu mañnetōgere masīdutigu jóawu.

Ñañarē tiiríguere acabóduriguere

5 Sicū basocú múá watoapu niigú marīrē bóaneōrā niirī tiirígu niiwī. Yuu dícuere teero tiirígu niiwī; múācārē teerora tiirígu niiwī. Múá niipetirapure bóaneōrī tiiríjīyū. “Múá niipetirapure bayiró bóaneōrī tiirígu niiwī” jīigājā, jīñnemosāñu wedebocu.

6 Múá pañ “cūrē biiro ñañarō tiáda” jīi, tiitóayiro. Nocōrōrā ñañarō tiyá.

7 Ñañarō tiinemórōno tiirá, cūrē acabóya. Cūrē wācūtutuari tiyá. Múá teero tiihéri, cū bayiró bóaneōgū wáaboqui.

8 Teero tiigú, múārē cūrē maíreere eñnodutía sūcā.

9 Yuu múārē too sugueropure ate maquērē jóawu: “¿Tee yuu dutiriguere diamacūrā tiidugamīl cúā?” jīi masīduga jóawu.

10 Cũũ tiiríguere múã acabóri, уннцã acabóa. Унн wãcũrĩ, уннre ñañarõ tiiríjĩyi. Teero niipacari, múãrẽ maĩgú, cũũrẽ acabóa. Diamacúrã Cristo ññacoropũ acabóa.

11 Marĩ cũũrẽ acabóri, Satanás marĩrẽ netõñcãmasĩriqui. Cũũ tiirécũtirere marĩ ãñurõ masĩã.

Pablo Troaspũ wãcũpatirigue

12 Унн Troas macãpũ Cristoye quetire buegu jeari, paũ cũũye quetire tuodugáwa. Marĩ Ôpũ cũũrẽ tuodugári tiirígu niiwĩ. Teero tiigú, buemiwã.

13 Унн Tito marĩya wedegure buajeáhegu, bayirõ wãcũpatiwa. Teero tiigú, cũũrẽ “wáagu tiia” jĩ, Macedoniarũ wáajõãwã.

Cristomena ñañarére netõñcãrã niĩã

14 Cõamacũrẽ usenire ticoa. Cũũrã Cristore ñañarére netõñcãrĩ tiirígu niiwĩ. Ёsã cũũmena nijĩrã, ñañarére netõñcãrãbiro niĩã. Sitiaãñũre niipetiropũ sesarobirora Cõamacũ ãsãmena cũũye quetire niipetiropũ masĩpetijõãrĩ tiĩ.

15 Cristo paia tiirucũbiro sitiaãñũremena Cõamacũrẽ sóepeogũbiro tiiquĩ. Ёsã cũũye quetire wedera, sitiaãñũwarebiro niipetiropũ wáaa. Netõñenirira putopũ, pecamepũ wáaadara putopũcãrẽ cũũye queti jeaa.

16 Pecamepũ wáaadara “sitiaãñũre pũni niicu” jĩ wãcũrãbiro ãsã wederere tusaricua. Netõñenirirape ãsã wederere bayirõ tusacua; “catiré ticoré niĩã” jĩ wãcũcua. Cõamacũ tiiaĩpuriatã, noãpé tee quetire wedemasĩña manibójyũ.

17 Ёsã ãpẽrã tiirõbiro Cõamacũye quetire wedera, wapasécãmesãria. Teero tiirõno tiirã, Cõamacũ ticoririra Cristomena nijĩrã, Cõamacũ ññacoropũre cũũye quetire jĩiditoro manirõ wedea.

3

Mama netõnére quetire bueré

1 Ёsã “Cõamacũye quetire diamacúrã buea” jĩrã, ãsã basiro ãsãye maquẽrẽ ãñurõ wedesera mee tiia. Ёsã basiro “diamacúrã buea ãsãjã” jĩria. Teero biiri “cãã diamacúrã bueeya” jĩrĩpũrẽ ãpẽrã ãsãrẽ jóabosari booria. Múã teero jĩrĩpũrẽ ãsãrẽ jóaricãrẽ booria. Æpẽrãjã teero jĩrĩpũrẽ “jóabosaya” jĩ sãicúa; ãsãpeja sãiría.

2 Múãrã “cãã Cõamacũyere ãñurõ bueeya” jĩrĩpũbiro nijĩrã tiia ãsãrẽ. Ёsã múãrẽ “tiipũbirora nijĩrã tiĩya” jĩ, ãñurõ yeeripũnacutia. Niipetira múãrẽ masĩari siro, “Pablocã cũũrẽ diamacúrã buejĩya” jĩcua ãsãrẽ.

3 Ёsã múãrẽ bueri siro, múã niirecutiremena “Cristo jóaripũ nijĩrã tiia” jĩ ãñoã. Tiipũrẽ jóarigumena jóaya maniwú; ãtãpĩpũre jóaya maniwú. Espĩritu Santo múã wãcũrẽpũre jóarigu niiwĩ. Múã wãcũrẽre wasorígu niiwĩ.

4 Ёsã Cristomena nijĩrã, Cõamacũrẽ bayirõ padeojĩrã, múãrẽ “Cristo jóaripũ nijĩrã tiia” jĩã.

5 Apeyenõ tiimasĩrere “ãsã basiro masĩwũ” jĩmasĩña maniã. Niipetire ãsã tiimasĩre Cõamacũ ticoré niĩã.

6 Cõamacũ ãsãrẽ basocãre buemasĩre ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, mama netõnére quetire buea. Tee quetire basocãre buera, “ate jóariguere tiiyã” jĩ bueria; “Espĩritu Santo boorẽpere tiiyã” jĩ buea. Dutiré jóariguere tiihera pecamepũ wáacua. Espĩritu Santope catiré petihére ticogú niĩ.

7 Cõamacũ Moisére cũũ dutiré cũũriguere ticogu, ãtãpĩpũ jóayigu. Tee dutiré marĩ netõñcãre wapa siãcõãdutire niyiro. Marĩrẽ siãcõãdutire niipacaro,

añunetōjōäre niyyiro; asibatéremena jeayiro. Moiséya diapóacā bayiró asibatéyiro. Teero tiirá, Israelya pōna macārā cūya diapóare ñnacōātumasĩryira. Jōōpemena cū asibatére petiwáyyiro. Tee dutiré añuré niyyiro.

⁸ Toorá nemorō Espíritu Santo basocámena niiādare quetipe añunemoā.

⁹ Tee dutiré “basocá netōnacārārē ñañarō tiiádacu” jĩrigue asibatéremena jeayiro; añunetōjōäre niyyiro. Toorá nemorō “Cōāmacū basocáre ‘añurārā niyya’ jĩ ññagūdaqui” jĩrē quetipe añunemoā.

¹⁰ Tee añunemorere marĩ añurō ññarĩpereja, tee dutiré añuré asibatéremena jearigupe buri niiré putuájã sáa.

¹¹ Tee dutiré añuré asibatéremena jearigupe petiádare niyyiro. Añunemorepe petiriádare niia. Teero tiiró, tee dutiré nemorō añunetōnacā.

¹² ʘsā petiriadarere cotera, useniyuetooa. Teero tiirá, diamacá, cuuro manirō wedea.

¹³ ʘsā Moisés tiirirobiro tiiría. Cūya diapóa asibatére “máata petiádacu” jĩgū, suti caseromena báatoyigu, Israelya pōna macārā tee petiwári ññarijãrō jĩgū.

¹⁴ Cūã tuoríyyira. Atitócārē tee bucu dutirére bueri tuorá, tuoríyya. Tiisuti caserora Cōāmacū asibatérere búatorobiro niitoaa cūãrē. Teero tiirá, netōnére maquērē tuoríyya. Jesuré padeorĩpereja, Cōāmacū cūãrē tuorí tiiquí.

¹⁵ Atitócārē Moisés jóariguere bueri tuorá, tuoríyya. Cūã tuomasĩre suti casero búatorobiro niijãã ména.

¹⁶ Marĩ Őpārē padeogáno dícu tuoquí. Cōāmacū cūãrē tuorí tiiquí; tiicasero pãōrōbiro wáacu sūcã.

¹⁷ Marĩ Őpã, Espíritu Santomena sīcārã niĩ. Teero tiirá, Espíritu Santo marĩmena niirĩ, marĩ cãmotáro manirō Jesuména añurō niimasĩã.

¹⁸ Teero tiirá, marĩ niipetira dupupu búatorĩ casero manirã niijĩrã, cūã añurō asibatérere ññamasĩã.* Teero tiirá, jōōpemena cūãbiro wáara tia; cūyyere cwonemóã. Tee niia marĩ Őpã tiiré. Cūãrã, Espíritu Santomena sīcārã niĩ.

4

¹ Cōāmacū usārē añurō tiigú, Jesuyé quetire wedeadarare cūũrigu niuwĩ. Teero tiirá, wãcūtutuhera niiría.

² Bobooro tiirére, basocá ññahērōpu ññañarē tiirére doo niia. Cōāmacūye quetire jĩditoremena wederia. Teero jĩrōno tiirá, tee quetire wasoró manirō, diamacá wedea. Teeména Cōāmacū ññacoropure usã wederére basocá “diamacúrã wedeeya” jĩ wãcũrĩ booa.

³ Basocáre netōnére quetire usã wederi, ãpērã cūã wãcũrére búatonorirabiro niicua; tuorícua. Tee quetire tuohérano pecamepu wáaadara niicua.

⁴ Cūã padeohére wapa atibúreco macārã õpũ Satanás cūãrē tuoñémasĩhērã wári tiiquí. Teero tiirá, basocáre netōnére queti bóere niipacari, ññamasĩricua. “Cristo añunetōjōãgũ Cōāmacū niirére eñogú niĩ” jĩrere tuomasĩricua.

⁵ ʘsã basocáre wedera, “biro niã usãjã” jĩ wederia; “Jesucristo basocá Őpã niĩ” jĩrere wedea. ʘsãyepereja wedera, “Jesuré maĩrémena múãrē padecotera niia” jĩ wedea.

* 3:18 O “cūã añurō asibatérere eñomasĩã”.

6 Biiro niia: Cõamacũ basirora sicutopũ atibúreco naĩtĩarõ niimiriguere bóeri tiirígu niĩwĩ. Teeré tiiríbiro cãurã marĩye yeeripũnarĩpu bóeri tiirígu niĩwĩ. Teero tiirã, marĩ Cristore masĩrémena Cõamacũ añurõ niirecutirere masĩã.

Marĩye õpũũrĩ tama õpũũrĩmena wasoádacu

7 Ësã Cõamacũye queti wederã búri niirã niia. Diiména tiiréparũ wapa-pacáre posecutĩreparubiro niia. Teero tiigú, Cõamacũ ùsã wederéména cũũ tutuarere ãñoquí. Ësã basiro tutuare cuoria.

8 Pee ñañarére netõpacára, bayiró peti wãcũpatiria. Wãcũpatipacara, “¿deero wáaadariye?” jĩria.

9 Basocã ùsarẽ ñañarõ tiidugápacari, Cõamacũ ùsarẽ cõawarii. Ësarẽ páanecõãcũpacara, siãría.

10 Ësã noo wáaro Jesuré siãrírobirora ùsãcãrẽ siãjãmiwã. Ësã ñañarõ netõría niipacara, catia. Teero tiigú, Jesús cũũ catirére ùsãména ãñoĩ.

11 Ësã catiró jeaturo Jesuyé quetire wederé wapa siãrĩquio niia. Teeména Jesús ùsãye õpũũrĩ bóaadare õpũũrĩmena cũũ catirére ãñoĩ.

12 Ësãpere siãrĩquio niia. Múãpe catiré petihére buaa.

13 Cõamacũye queti jóaripũpu biiro jóanoã: “Yũũ padeowá; teero tiigú, wedesewũ”. Teerora jĩã ùsãcã: Ësã padeóa; teero tiirã, wedesea.

14 Ësã ateré masĩjĩã, wedesea: Cõamacũ Jesús marĩ Òpũrẽ diarigupure masõrigu niĩwĩ. Teero tiigú, ùsãcãrẽ cãména masõgũdaqui. Ësarẽ, múãrẽ siãcãrõména cũũ putopũ néewagudaqui.

15 Ësã múãye añuré niĩadarere boosãrã, niipetire ùsã ñañarõ netõrere nacãjãã. Teeména ãpẽrãcã Cõamacũ añuré ticorére masĩjĩã, cãurẽ usenire ticoadacua. Jõõpémena paũ peti cãurẽ usenire tico, “añunetõjõãgũ niĩ” jĩnemoãdacua.

16 Teero tiirã, wãcũtutuarucujãã. Sotoápere búto wáapacara, popeapure búrecoicõrõ nemorõ tutuanemoã.

17 Biiro wãcũã: Ësã atibúrecopũ ñañarõ netõrẽ máata petiádare niia. Tee ñañarõ netõrẽ wapa apeyé nemorõ añuré buaadacu. Bayiró useniremena cũũ putopũ niirucujããdacu.

18 Ësarẽ baurocã wáarere wãcũnũuseria. Bauhérepere wãcũnũusea. Bau-rocã wáare petiádacu. Bauhérepe niirucujããdacu.

5

1 Marĩye õpũũrĩ muĩ wiseri marĩ niiré wiseribiro niia. Tee wiseri tiiróbiro marĩye õpũũrĩ bóaadacu. Cõamacũpe ãmuãsepũ añuré wiseri petiriadarere quẽnoyúetoaqui. Tee wiseri basocã tiirígue mee niicu.

2 Ate diamacãrã niia: Marĩ ãnopã niirã, ñañarõ tugueñaã, ãmuãse niirí wiipu wáadugara.

3 Tiiwĩ sutiró tiiróbiro cãmotáadacu, sutimanĩrãbiro niirijããrõ jĩrã.

4 Marĩ atibúrecopure ate õpũũrĩmena ñañarõ netõã. Teero tiirã, ñañarõ tugueñaã. Marĩye õpũũrĩrẽ cõãdugara mee teero jĩã, ãmuãsepũ niĩádare õpũũrĩpere wasorí boorã. Tee niirucudari õpũũrĩ wasorí, bóaadari õpũũrĩ petiádacu.

5 Cõamacũrã marĩrẽ teero wáaadare quẽnoyúerigu niĩwĩ. Cũũ marĩrẽ añurõ tiĩadarere masĩsuguedutigu, Espíritu Santore ticodiocosuguerigu niĩwĩ.

6 Teero tiirã, padeorucúa. Ateré masĩã: Ësã ate õpũũrĩmena niirã, Cõamacũmena niiria ména.

⁷ Cũrẽ ñnaripacara, cũũ jĩriguere padeonunásea; teeména niia.

⁸ Teero tiirá, ateré wácũrã, padeóa: Ate õpũrĩrẽ cõãjãdugamiga, Cõãmacũmena niirã wáadugara. Cãmena niirĩ, nemorõ ãñuniãdacu.

⁹ Teero tiirá, ate õpũrĩmena niirã, o niirucudare õpũrĩmena niirãcã, Cõãmacũrẽ teorora usenirĩ tiirucújãdugaga.

¹⁰ Cristo wapa tiíadari bareco jeari, marĩ niipetira toopá niíadacu. Basocácõrõrẽ marĩye õpũrĩpa tiiriguere Cristo masĩqui. Æpẽrã ãñurere ñeeãdacua; ãpẽrãpẽ ñañarere ñeeãdacua.

Cõãmacũmena ãñurõ niirecutire maquẽ

¹¹ Æsã teeré masĩjĩrã, marĩ Õpãrẽ quioniremena ñnarã, basocãre “usã wederere diamacũ maquẽ niã” jĩ pãnarĩ tiia. Cõãmacũpe usãrẽ masĩtoai. Múãcãrẽ teorora usãrẽ masĩri booa.

¹² Æsã basiro usãye maquẽrẽ ãñurõ wedesera mee tiia sũcã. Æsãrẽ ãñurõ masĩ, useniremena wácũãrõ jĩgũ, múãrẽ jóaa. Teeré masĩrã, ãpẽrã bueri basoca usãrẽ ñañarõ wedeseri, múã cúãrẽ yũmasiãdacu. Cúã sotoá maquẽ dícu baurere wácũrã, yeeripũna maquẽrẽ wácũhẽrã niicua.

¹³ Múã usãrẽ “mecũrã tiíya” jĩbocu. Æsãpe “Cõãmacũ booró tiirá tiia” jĩ yũãadacu. Múã apetõre usãrẽ “mecũriya” jĩbocu. Æsãpe “múã ãñurõ niíadarere boosãrã, teero tiia” jĩ yũãadacu.

¹⁴ Cristo usãrẽ maĩrĩ ñnarã, cũũ dutirere tiia. Ateré masĩnoã: Sĩcũ niipetirare diabosarigu niiwĩ. Teero tiirá, niipetira cũũmena diarira tiirõbiro patũájĩyu.

¹⁵ Cristo niipetirare diabosarigu niiwĩ. Catiré petihẽrere cuorã cúã booró tiirĩjããrõ jĩgũ, teero tiirĩgu niiwĩ. Cũũ boorẽpere tiáro jĩgũ, cúãrẽ dia masãbosarigu niiwĩ.

¹⁶ Teero tiirá, usã basocãre ñña, wácũrã, atibãreco macãrã wácũrõbirora wácũria. Too sũgueropure usã Cristore atibãreco macãrã wácũrõbirora wácũmiwã. Mecãtigãrẽ teero cũũrẽ wácũria sãa.

¹⁷ Cristo cũũmena niigãnorẽ cũũ niirecutirere wasorĩ tiiquĩ. Cũũ too sũguero tiiriguere tiinemórĩqui sãa; mama dícu niicu cũũpũre.

¹⁸ Cõãmacãrã niipetirere teero wãari tiiquĩ. Cũũrã Cristo diariguemena usãrẽ cũũmena ãñurõ niirecutiri tiirĩgu niiwĩ. Niipetirare teero niirĩ boogũ, usãrẽ cũũye quetire wededutigu cũũrigu niiwĩ.

¹⁹ Tee queti biiro niã: Cõãmacũ Cristore diariguemena atibãreco macãrãrẽ cũũmena ãñurõ niirecutiadarere cũũrigu niiwĩ. Cúã ñañarẽ tiirere petirĩ tiirĩgu niiwĩ. Niipetirare cũũmena ãñurõ niirecutiri boogũ, usãrẽ cũũye quetire wededutigu cũũrigu niiwĩ.

²⁰ Teero tiigũ, Cõãmacũ usãrẽ Cristore wasorã niãrõ jĩgũ, ticocorigũ niiwĩ. Cõãmacũ usã wederemena basocãre boocói. Teero tiirá, Cristo wãmemena Cõãmacũmena basocãre ãñurõ niirecutidutia.

²¹ Cristo pãerogã ñañarẽ tiirĩpacari, Cõãmacũpe marĩ ñañarẽ tiirẽ wapa cũũrẽ ñañarẽ tiirĩgubiro ñañarõ netõrĩ tiirĩgu niiwĩ. Teero tiirĩguemena marĩ Cristomena niirĩ, Cõãmacũ marĩrẽ wapa cuohẽrere tiirõbiro ñña.

6

¹ Æsã Cõãmacũyere padeapuri basoca niijĩrã, “cũũ múãrẽ ãñurẽ ticorere teero ññacõãrijãña” jĩã.

² Cõãmacũye queti jóaripũpu biiro jĩ jóanoã:
Cõãmacũ ateré jĩĩ:

“Yuu basocáre añhurō tiiríto niirī, muu sãiríguere tuowú.

Yuu netōnéri bureco niirī, muurē tiipuwu”,*

jĩ jóanoá. Tuoyá. Mecátigã cū teero tiiríto niia. Mecátigã cū netōnéri bureco niia.

³ Āpērārē ūsã Cōāmacūye paderére ñañarō wedeseri booria. Teero tiirá, basocáre ñañaré tiieñoria, “Cōāmacūrē padeoribocua” jĩrã.

⁴ Biirope tiia: Niipetire ūsã tiirémēna, ūsārē wáremēna “Cōāmacūye paderá niia” jĩrēre eñoá. Ūsārē merēã wáari, nũcãjãã; apeto bayirō ñañarō netōã; ūsārē apeyenó dusaa; wisióre tugueñaã;

⁵ ūsārē tãnaãya; peresu wiipũ sōnecoya; acaribítutire wáaa; bayirō padea; apetőre cãniría; teero biiri juabóaa.

⁶ Āpērārē ñañarō tiiría; diamacú maquērē masiã; ūsārē merēã wáari, potocōrō manirō niia; āpērārē bóaneō iñaã; Espiritu Santo tiipuremena padea; āpērārē jĩdutoro manirō maia;

⁷ diamacúrã wedea; Cōāmacū tutuarere cwoa. Ūsã Cōāmacūyere paderá surarabiro niia. Ūsã wãmocutire ūsã diamacú tiirē niia. Teemēna surara cãmerĩsĩarã wáarabiro Cōāmacūyere wedera wáaa; ūsārē cãmotádugara ūsārē docacūmurĩ tiimasĩriya.

⁸ Āpērã ūsārē padeorémēna iñaãya; āpērāpē padeoríya. Āpērã ūsārē añhurō wedeseya; āpērāpē ñañarō wedeseya. Ūsã diamacú maquērē wedepacari, āpērã ūsārē “jĩdutoro basoca niia” jĩ iñaãya.

⁹ Niipetira ūsārē masĩpacara, sĩquērã ūsārē iñamasĩhērã tiiróbiro iñaãya. Apetőre ūsārē siãdugápacari, niirucua. Cúã ūsārē ñañarō tiipacára, siãriya.

¹⁰ Ūsã bóaneōpacara, ūsenirucujãã. Ūsã apeyenó cuorĩpacara, ūsã buerémēna āpērārē pee cuorábiro niirĩ tiia. Apeyenó cuorĩpacara, niipetire cuorábiro niia.

¹¹ Yáa wedera Corinto macãrã, yayiório manirō múārē ūsã wãcūrēre wedepetijãã. Ūsã múārē bayirō maĩrēre eñoá.

¹² Cãmerĩ maĩrē manirĩ, múãye wapa niia; ūsãpe múārē bayirō maĩmĩã.

¹³ Sĩcũ cū pōnarē wederobirora yũcã múārē wedegũda: Ūsã múārē diamacú maĩrōbirora múãcã ūsārē maĩñã.

Marĩ Cōāmacūwiibiro niia

¹⁴ Jesurē padeohéramēna cãmeyiorijãña. Diamacú tiirá diamacú tiihéramēna niimasĩricua. Bóerorũ niirã naĩtiãrōrũ niirãmēna niimasĩricua.

¹⁵ Cristocã Satanámēna siãrĩbiro wãcũricua. Teerora sũcã padeogá, padeohégumēna siãrĩbiro wãcũricua.

¹⁶ Cōāmacūwiipure Cōāmacū dicure padeoró booa; weerirare padeorĩjãrō booa. Marĩpe Cōāmacú catirucugumēna niijĩrã, Cōāmacūwiibiro niia. Cūũ basiro biiro jĩrigũ niiwĩ:

“Cúãmēna niigũdacu; cúã watoarũ cãmesãgũdacu.

Yuu cúã Ōpũ niigũdacu; cúã yáara niĩadacua.†

¹⁷ Teero tiirá, ñañarã pũtopũ niimĩarira witiwajōãña”, jĩĩ marĩ Ōpũ.

“Niipetire ñañaré tiirēre tiirĩjãña.‡

Teero tiirĩ, yuu múārē ñeegũda.

¹⁸ Yuu múã Pacu niigũda;

múã yuu pōna niĩadacu”, jĩĩ marĩ Ōpũ tutuanetōjōãgũ.§

* 6:2 Isaías 49.8. † 6:16 Levítico 26.1; Ezequiel 37.27. ‡ 6:17 Isaías 52.11. § 6:18 2 Samuel 7.14; 1 Crónicas 17.13.

7

1 Teero tiirá, yáa wedera, yuu maĩrã, Cõamacũ “teero tiigúda” jĩriguere masĩrã, niipetire marĩ ñañarẽ tiirere duujãada. Mariye õpũarĩrẽ ñañorere, marĩ wãcũre ñañorere duuáda. Cõamacãrẽ quioniremena padeojĩrã, cãũ booré dícare tiáda.

Corinto macãrã wãcũre wasorĩque

2 Ɖsãrẽ maĩñã. Sícãrĩ múãrẽ ñañarõ tiirĩwu; múã padeorecãrẽ ñañorĩwu; máãyere jĩditoremena néeriwu.

3 Yuu múãrẽ “wapa cworá niĩya” jĩgũ mee tia. Yuu too suguero jĩrirobirora múãrẽ maĩã. Teero tiirá, marĩ catira, sícãrõména niã. Diaracã, sícãrõména niirucadacu.

4 Yuu múã ãñurõ tiiré quetire tũogú, “teerora tiirucúadacua” jĩ wãcũwũ. Ɖpẽrãrẽ múã ãñurõ tiirere useniremena wedea. Teero tiigú, ñañarõ netõpacú, wãcũtutua, bayiró useniã.

5 Macedoniapũ coerĩ siro, ùsã yeerisãre buarĩwu. Ɖsã noo wáaro ñañarõ netõwũ. Ɖpẽrã ùsãmena cãmerĩ cúasodugawa. Múã ùsã buerirare wãcũgũ, bayiró wãcũpatiwu.

6 Cõamacũ bóaneõremena niirãrẽ wãcũtutuari tiigúpe Tito ùsã putopũ jearémene ùsãrẽ wãcũtutuari tiiwĩ.

7 Cũũ jearémene dícu wãcũtutuariwu. Múã cũũrẽ wãcũtutuari tiirĩguere tũorá, nemorõ wãcũtutanemowũ. Múã yuure ññadugarere, múã wãcũpatiriguere, múã yuure wãcũrere wedewĩ. Teeré tũogú, toorã nemorõ useninemowũ.

8 Yuu múã ñañarẽ tiirere múãrẽ jóaripũmena múãrẽ bóaneõrã niirĩ tiiwũ. Mecũtigãrẽ teeré wãcũpatiria. Too suguero “yuu jóaheri ãñunibojĩyu” jĩ wãcũmiwũ. Teeré mecũtigã wãcũria. Múãrẽ bóaneõrĩ tiipacú, yoari bóaneõrĩ tiirĩjĩyu.

9 Mecũtigã yuu useniã. Múã bóaneõriguere wãcũgũ mee useniã. Múã bayiró bóaneõriguere múãrẽ wãcũpati, wasorĩ tiiyiro. Teero tiigú, useniã. Cõamacũ booróbirora múã ñañarẽ tiiriguere wãcũ, bóaneõyiro. Teero tiiró, ùsã múãrẽ jóacoripũ múãrẽ ñañarõ tiirĩjĩyu.

10 Marĩ Cõamacũ booróbirora bóaneõrã, wãcũpati, wasoa. Teemena netõnénoã. Too siro “ñañarẽ tiitũ” jĩñã maniã. Atibáreco macãrãpe cáã ñañarẽ tiirĩguemena bóaneõjãcua. Bóaneõpacara, pecamepũ wáacua.

11 Múãpe Cõamacũ tusaróbirora bóaneõrĩ, ate ãñuré putũáyiro: Múã watoapũ wáariguere “quẽnoãda” jĩiyiro; “too sugueropare marĩ diamacú tiirĩjĩyu; mecũtigã diamacú tia sáa”, jĩiyiro; múã watoapũ wáariguere múã yoari teero ñañiguere wãcũrã, cúayiro; “Cõamacũ marĩrẽ ñañarõ tiibóqui”, jĩ wãcũrã, cuijõáyiro; yuu múãrẽ ññagũ wáari booyiro; diamacú maquẽrẽ tiidugáayiro; “ñañarẽ tiigúre diamacú ñañarõ tiádacu”, jĩiyiro. Niipetire teero múã tiirémene múã wapa cuohérere ññooyiro.

12 Teero tiigú, múãrẽ jóagu, ñañarẽ tiirĩguere, teero biiri ñañarẽ tiinógũye dícare wãcũriwu. Múãye niĩadarere bayiró wãcũwũ. Múã Cõamacũ ññacoropũ ùsãrẽ bayiró maĩã sáa. Teeré masĩditugũ múãrẽ jóawu.

13 Teero tiirá, múã ãñurõ tiirémene ùsã wãcũtutawu. Teero wãcũtutuara, Tito bayiró usenirĩ ññarã, toorã nemorõ useninemowũ. Múã niipetirapũra cũũrẽ ãñurõ tũgueñarĩ tiirĩra niiwũ.

14 Tito múã putopũ wáaadari suguero, yuu máãmena usenirere cũũrẽ wedewũ. Cũũ toopú jearĩ, yuu jĩrirobirora wáayiro. Niipetirere ùsã múãrẽ

wederiguere diamacárá wedewu. Teerora úsá Titore múáye maquêrê wed-eriguercã diamacárá niuwã.

15 Múá cūūrê quioníremena bocayiro. Cūū dutirére yuuyiro. Múá teero tiiríguere wácūgū, múárê nemorõ maĩnetõneĩ.

16 Yuu múárê padeóa; “añurõ tiádacua” jĩgū, bayiró useniã.

8

Ticodugaro jeatuario ticodutire

1 Yáa wedera, úsã ateré múárê masĩrĩ boogá: Macedoniaru Jesuré padeoré põnarĩ macārãrê Cõámacū añurê ticorigu niuwĩ.

2 Cúã bayiró ñañarõ netõpacára, diamacú tiiríra niuwã. Teero ñañarõ netõpacára, bayiró useniwã. Cúã bóaneõrã peti niipacara, pee apeyé cuorã tiiróbiro ãpêrãrê añurõ tiápuwa.

3 Cúã booró cúã cuoró jeatuario cúã cuorére ticowa. Cúã “ticoada” jĩãriro nemorõ ticowa. Yuu cããrê teero tiirĩ ñhawũ.

4 Úsãrê sícãrĩ mee biiro jĩwã: “Cõámacūrê padeorã bóaneõrãrê úsãcã niyerure ticoada”, jĩwã.

5 Cúã úsã wácūriro nemorõ tiiwá. Cúã marĩ Õpūrê “muu booré dícuere tiáda” jĩsuguewa. Too síro úsãrê “múá dutirére tiáda Cõámacū booróbirora” jĩwã.

6 Teero tiirã, úsã Titore múá p̄top̄ wáadutia. Cūū too suguerop̄ múá p̄to niigū, niyerure néõnucãiyigu. Teeré peotídutira cūūrê ticocoa. Teero tiirã, múá añurõ useniremena néõnucãriguere diamacú tii yaponóadacu.

7 Múá niipetirere añurõ tia: Añurõ padeóa; Cõámacūyere añurõ buea; teeré añurõ masiã; useniremena añurõ tia; úsãrê maiã. Múá tee niipetirere añurõ tiiróbirora niyeru ticorécãrê teerora tiiyã.

8 Teeré jĩgū, múárê dutiré peti tiiróbiro jĩgū mee tia. Yuu múárê “apemacãrĩ macārã useniremena niyeru néõtoawa, ãpêrãrê tiápuwa” jĩ wedegu, ateré masidugaga: “¿Múãcã bóaneõrãrê maĩrere ñnoãdari cããrê tiápuremena?”

9 Marĩ Õpū Jesucristo marĩrê añurõ tiiríguere múá masiã: Cūū niipetire cuogú niipacu, marĩye añurê niĩadarere boosãgū, bóaneõgūbiro wáarigu niuwĩ. Cūū bóaneõgū wáariguemena marĩpere pee cuorãbiro wáari tiirígu niuwĩ.

10 Múárê añurõ niirĩ boogá, yuu wácūrere múárê jĩgūda. Biiro niã: Iicãmamena múá apemacã macārã suguero niyeru néõnucãrira niuwã. Teeré néõrã, useniremena néõrira niuwã.

11 Teero tiirã, múá tiinucãrirobirora tii yaponóña. Múá useniremena “ticoada” jĩrirobirora teerora tii yaponóña. Múá ticodugaro jeatuario ticoya.

12 Marĩ diamacárá ticodugari, marĩ ticodugaro jeatuario ticori, Cõámacū teeména useniqui. Marĩ cuohérene Cõámacū sãĩriqui.

13 Múá ãpêrãrê tiápujĩrã, múãpere cuohéra p̄tuári booríã.

14 Sícãrĩbiro cuori booa. Mecūtígã múá cuoréména cúã boorére tiápuwa. Too sírop̄ cúãcã cúã cuoréména múá boorére tiápuadacu. Teero tiirã, sícãrĩbiro cuoádadacu.

15 Tee Cõámacūye jóarip̄ru biiro jóanoã: “Pee seeríguccã cuonetõriwi; péerogã seeríguccãrê dusaríwu”,* jĩ jóanoã.

Tito cūū menamacãrãmena Corintop̄ wáaadare

* 8:15 Éxodo 16.18.

16 Y_{HH} múáye maquērē wācūā. Y_{HH} wācūrōbira Titocārē Cōāmacū wācūrī tiyígu. Teero tiigú, Cōāmacārē usenire ticoa.

17 Y_{HH} Titore “Corinto macārārē ĩñagū wáaya” jĩĩ, máata y_{HH}wi. Mecătígārē cūū múārē ĩñadugajĩgū, cūū āñurō t_{HH}sarómena múā putop_{HH} wáagudaqui.

18 Titomena āpĩ ticoadacu. Cūū marĩya wedegu niĩ. Niipetira Jesuré padeorē pōnarĩ macārā cūūrē biiro wedeseya: “Cūū Jesuyé quetire āñurō wedei”, jĩĩya.

19 Apeyecārē, Jesuré padeorē pōnarĩ macārā cūūrē beserira niiwā, ūsāmena niyeru néōriguere néewadutira. Ūsā bóaneōrārē niyerure ticora, marĩ Ōpūrē āñurō wedesedutira, teero ticoa. Teero biiri ūsā useniremena tiápudugarere ěñorā, teero tiia.

20 Ūsā pairó niyeru néōriguere néewara, basocá ūsārē “niyeru tiidiójĩyu” jĩĩ booria.

21 Teero tiirá, ūsā marĩ Ōpū, teero biiri basocá ĩñacoropure diamacú tiidugáa.

22 Cūāmena āpĩ marĩya wedegucārē ticoconemoā. Cūū bayiró tiápudugarere ūsārē naĩrō ěñowĩ. Mecătígārē múārē “cūā diamacúrā tiíadacua” jĩĩgū, nemorō tiápudugai.

23 Titoye maquērē āpērā sãĩñárĩ, biiro jĩĩña: “Pablo menamacū cūūmena padegú ūsārē tiápugu niĩ”, jĩĩña. Āpērā p_{HH}arārē sãĩñárĩpereja, biiro jĩĩña: “Jesuré padeorē pōnarĩ macārā cūā ticocorira niĩya. Cūā tiirémena Cristore āñurō wedeseri tiĩya”, jĩĩña.

24 Teero tiirá, maĩrémena cūārē bocaya. Múā teero tiirí, Jesuré padeorē pōnarĩ macārā múā maĩréne tuoádacua. Ūsā cūārē biiro jĩĩwū: “Corinto macārā basocáre āñurō bocaaya”, jĩĩwū. Múā teero tiirí tuorá, cūā ūsā jĩĩriguere “diamacúrā niĩāyu” jĩĩadacua.

9

Niyeru néōre

1 Múā niyeru néōrere Jesuré padeoräre ticoadare maquērē jóanemoria; múā masĩtoaa.

2 Y_{HH} múā tiápudugarere masĩtoaa. Ūseniremena Macedonia macārārē biiro wedea: “Icāmamena Acaya* dita macārā ‘tiápuada’ jĩĩncāwā”, jĩĩ wedea. Teeré tuorá, p_{HH} Macedonia macārā “ūsācā tiápuada” jĩĩwā.

3 Teero niipacari, Titore cūū menamacārāmena múā putop_{HH} ticocoguda. Y_{HH} Macedonia macārārē jĩĩriguere diamacú wáari booa. Y_{HH} “Corinto macārā niyeru néō, c_{HH}oyúeadacua” jĩĩwū.

4 Apetó y_{HH} múā putop_{HH} wáari, Macedonia macārā y_{HH}mena wáabocua. Ūsā toopú jeara, múā niyeru néōhērā niirĩ b_{HH}ajeádugariga. Y_{HH} “cūā néōtoajĩya” jĩĩrigue wapa bayiró bobooro wáabocu. Múācā teerora bobobócu.

5 Teero tiigú, y_{HH} biiro wācūā: Y_{HH} múā putop_{HH} wáadari s_{HH}guero, Titocārē wáadutia. Cūā múā “ticoada” jĩĩ néōrere quēnos_{HH}guéadacua. Cūā teero tiirí, ūsā jeaadari s_{HH}guero, múā cuotóaadacu. Teero tiirá, āpērā múārē “ticoya” jĩĩripacari, múā wācūrō ticoadacu.

6 Múā ateré wācūā: Oteri basoc_{HH} péerogā oteri, péerogā d_{HH}ucacutiri ĩñaqui. Pee oterigupeja pee d_{HH}ucacutiri ĩñaqui.

* 9:2 Corinto Acaya ditapu niyiro.

⁷ Marĩ “nocõrõ ticoğuda” jĩ tũgueñarõcõrõ ticoro booa. Marĩ ticođugahera, o ãpẽrã ticođutiri ñañarõ tũgueñarã, ticorijãrõ booa. Ʋseniremena ticorãre Cõãmãcũ maĩquĩ.

⁸ Cõãmãcũ niipetire ãñurẽ múãrẽ ticonemomasĩ. Cũũ teero tiirĩ, múãrẽ đusariadacu. Múãrẽ ticorẽmena múãpe ãpẽrãrẽ tiãpumasĩadacu.

⁹ Tee Cõãmãcũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã:

Ñũğú bóaneõrãrẽ ãñurõ ticoquĩ.

Teero tiirõ, cũũ ãñurõ tiirẽ niirucujãadacu,†

jĩ jóanoã.

¹⁰ Cõãmãcũrã niĩ oterẽperire ticogú, teero biiri yaarẽre ticogú. Tee tiirõbiro cũũrã múãcãrẽ niipetire múã cuóadarere ticogúdaquĩ. Oterẽperi wii đucacutirobiro múã cuorẽre nemorõ wãari tiigúdaquĩ. Teemẽna múã ãpẽrãrẽ ãñurõ tiãpumasĩadacu.

¹¹ Teero tiirã, pee cuojĩrã, ãpẽrãrẽ tiãpuadacu. Múã ticorẽre ãsã ticobosari, tee niyerure ñeerã Cõãmãcũrẽ Ʋsenire ticoadacua.

¹² Múã Cõãmãcũrẽ padeorã bóaneõrãrẽ tiãpura, cũãrẽ đusarẽ đícure ticora mee tiã; Cõãmãcũcãrẽ Ʋsenire ticora tiã.

¹³ Múã cũãrẽ tiãpuremena múã Cristoyere padeorẽre, cũãrẽ Ʋñurẽrẽ ãñoã. Cũã teerẽ ññarã, Cõãmãcũrẽ Ʋsenire ticoadacua. Teero biiri múã cũãrẽ, niipetirare tiãpuri ññarã, teerẽ tiãadacua.

¹⁴ Cũãcã Cõãmãcũ múãrẽ ãñurõ tiirẽre ññarã, bayirõ maĩrẽmena Cõãmãcũrẽ múãye niĩadarere sãĩbosãadacua.

¹⁵ Cũũ marĩrẽ ticorigue ãñunetõjõãre niĩã. Tee ãñunetõjõãre dee jĩ wedese-masiña maniã. Teero tiirã, Cõãmãcũrẽ Ʋsenire ticoada.

10

Pablo “apóstol niĩã” jĩ wederigue

¹ Ʋñũ Pablo múãrẽ tiidutĩğuda. Ʋñũrã niĩã basocã biiro jĩ wãcũnorigũ: “Cũũ marĩmena niĩğũ, búri niĩğũbiro wedesei; marĩrẽ jóagupe, tutuaromena jóai”, jĩcua. Múã Cristo niirecutirere masĩã; cũũ bóaneõ ññarẽmena tiidutĩyĩğũ.

² Teero tiĩğũ, Ʋñũ cũũ tiirõbiro niidugagũ, aterẽ múãrẽ tiidutĩã: Ʋñũ múã pũtopũ jearĩ, múã sĩquẽrãmena tutuaromena wedeseri tiirĩjãña. Sĩquẽrã múã menamacãrã ãsarẽ biiro jĩãyira: “Cũã atibũreco macãrã tiirõbiro Cõãmãcũ boorẽ tiirĩcua”, jĩãyira. Ʋñũ teero jĩrãnorẽ diamacãrã tutuaromena wedeseguda.

³ Ʋsã atibũrecomũ niipacara, atibũreco macãrãbiro cãmerĩquẽria; Cõãmãcũ wãmocutĩre ticorẽmenape cãmerĩquẽã.

⁴ Ʋsã wãmocutĩre atibũreco maquẽ mee niĩã; ãmuãse maquẽ, Cõãmãcũ tutuare cuorẽpe niĩã. Teemẽna ñañarẽ tutuarere docacũmurĩ tiã.

⁵ Cõãmãcũ wãmocutĩremena basocã cũã wãcũrẽmena buerẽre diocóã. Cũã wederẽmena múãrẽ pãnarĩ tiidugãcua; múã Cõãmãcũrẽ masĩrĩ boorĩcua. Ʋsã cũã buerẽre diocóari siro, Jesús boorẽpere cũãrẽ tiidutĩã.

⁶ Múã Cristo dutirẽre ãñurõ Ʋñũrĩ ññarĩ siro, ãsã biiro tiimasĩadacu: Niipetira netõnacãrãrẽ ñañarõ tiãadacu.

⁷ Múã sotoã maquẽ đícure ññarã. “Cristomena niĩã” jĩğũno aterẽ masĩrõ booa: Cũũ diamacũ Cristomena niĩğũ, “Pablocã Cristomenarã niĩyã” jĩ masĩğudaquĩ.

† 9:9 Salmo 112.9.

⁸ Y_{HH} múārē wedegu, ūsā dutirére “jīnemosāñu wedetu” jīpacu, boboría. Marī Ōpū ūsārē tee dutirére ticorigu niiwī, múā cūārē padeonemóārō jīgū. Múā padeorére ñañoārō jīgū mee tee dutirére ticorigu niiwī.

⁹ Y_{HH} jóarepūrīmena múārē ucáadutigu mee jóaa.

¹⁰ Āpērā y_{HH}re biiro jīcua: “Cūū jóare bayiró tutuaremena dutia. Cūū baurocápereja tutuhegubiro bauwī. Cūū wedeserecārē bayiró túsaya maniā”, jīcua.

¹¹ Y_{HH}re teero jīrāno ateré masīrō booa: Ēsā yoaropu niirā jóacirobirora múā p_{HH}topu jearacā, teerora tutuaromena wedeseadacu.

¹² Sīquērā múā watoapu niirā cūā basiro cāmerī padeorā biiro jīcua: “Marīpeja āñurō tiia”, jī cāmerī wedesecua. Teero jī wedesepacara, masīrcua. Ēsāpe cūā tiiróbiro ūsā āñurō tiirére péerogā wedeseñaria; y_{HH} tiiré cūā tiirémēna queodugária.

¹³ Ēsā tiiríguere jīnemosāñu wederia. Cōāmacū ūsārē Cristoye quetire wededutirigu niiwī. Cūū tiidutīre dícare tiia. Cūūrā ūsārē múā p_{HH}topucārē tee quetire wededutirigu niiwī.

¹⁴ Teero tiirā, múā p_{HH}topu wáara, Cōāmacū wáadutiheropu wáara mee tiia. Múāmena niisuguewu. Ēsārā múārē āñurē “Cristo basocāre netōné” jīrē quetire wedesuguewu.

¹⁵ Ēsārē Cōāmacū wededutigu cūūriro jeatuario wedea. Āpērā tiiríguerepue “y_{HH} tiirígue niā” jīria. Teero jīrōno tiirā, múārē padeonemóarī tiidugā. Múā padeonemóarī ĩñarā, ūsā múārē nemorō buemasīā. Cōāmacū ūsārē cūūriro jeatuario bueadacu.

¹⁶ Too síro múā nemorō niiré macārīpu Jesuyé quetire wedeguda. Cūūye quetire wedeya maniré macārīpu wáadugaga. Āpērā cūā paderíguerepue “y_{HH} paderé niā” jīdugahegu, teero tiidugā.

¹⁷ Cōāmacūye queti jóaripūpu ateré jóanoā: “ ‘Y_{HH}ja āñunetōjōāgū niā; biiro tiigáno niā’ jīdugagūno jīrijārō booa. Biipore jīrō booa: ‘Marī Ōpū āñunetōjōāgū niī; biiro tiirígu niiwī’, jīrō booa”, * jī jóanoā.

¹⁸ Sīcū cūū basiro wedesegu “y_{HH} āñurō tiia” jīgārē “cūū āñugú niī” jīmasīña maniā. Marī Ōpū sīcūnorē “āñugú niī” jīrī, āñugú peti niī.

11

Pablo jīditori buerí basocare jīriqye

¹ Mecátigā múārē yéē maquērē wededugaripacu, wedeguda. Yéē maquērē wedegu, jīāmagū tiiróbiro tagueñaā. Y_{HH} jóarere páasutiro manirō bueri booga.

² Cōāmacū cūū pōnarē āpīrē padeorī booríqui. Cūū múārē doerobirora y_{HH}cā múārē doea. Múā y_{HH} Cristoyere wederi tuorā, padeowú. Teero tiigú, Cristo múā manu niigūdubiro niī. Múā sīcō numiō manucutigodo tiiróbiro niā. Sīcō numiōrē ñañarē manigōrē wiyagūdubiro múārē wiyadugaga.

³ Teero wiyadugápacu, Evare wáaribirora múācārē “wáabocu” jīgū, bayiró wācūā. Pīno āñurō cūū jīditomeniremena coore jīcōāsāyigu. Āpērā cūūbiro jīditora, múā “Cristo booré dícare diamacú tiáda” jī wācūrere wasorī tiibócu.

⁴ Múā biiro tiíayiro: Āpērā múārē buera jeari, merēā wedepacari, múā āñurō tuousénicu. Cūāpe ūsā Jesuyére diamacú wederibirora wedericua.

* **10:17** Jeremías 9.4.

Espíritu Santoyere merẽã bueri, cũã buerere ñeeãyiuro. Cõamacũ basocãre netõnerẽ quetire cũã bueri, merẽã niipacari, múã ãñurõ tucocũ.

⁵ Múãrẽ buerá Jesús cũyere wededutigu beserira nemorõ tugueñacua. Yũre “cũã docapu niĩã” jĩ tugueñaria.

⁶ Yũ ãñurõ wedeseri basocũ tiirõbiro wederipacũ, Cõamacũyepere ãñurõ masĩã. Tee masĩere niipetire yũ tiirẽmena múãrẽ ãñurõwã.

⁷ Yũ Cõamacũyere basocãre netõnerẽ quetire wederẽ wapa múãrẽ wapasẽhegu, ¿ñãñarõ tiiri? Bũri niigũbiro pade, wapatá, yaawũ múãrẽ netõnerẽ maquẽrẽ boosãgũ.

⁸ Yũ múãrẽ tiirũgu, ãpẽrã Jesurẽ padeorẽ põnarĩ macãrã yũre niyeru ticocorira niiwã. Yũ teerẽ ñeegũ, cũãye niyerure nẽedũogũbiro tugueñawũ.

⁹ Yũ múãmena niigũ, apeyenõ dusari ñãgũ, sĩcũrẽ potocõriwũ. Marĩya wedera Macedonia macãrã jeara, yũre dusarẽnorẽ ticowa. Teero tiigũ, múãrẽ sãĩ potocõriwũ. Teerora yapacatĩjãgũda.

¹⁰ Yũ diamacũrã Cristoye maquẽrẽ masĩã. Teerẽ masĩrõbirora atecãrẽ masĩã: Yũ buerẽ wapa apeyenõ sãĩricũ; sĩcũ Acaya dita macũ “Pablo cũũ buerẽ wapa wapasẽĩ” jĩmasĩriqui.

¹¹ ¿Deero tiigũ biiro wedesegari yũ? ¿Múãrẽ maĩhẽgũ teero jĩgarite? Niiria. Yũ múãrẽ maĩrẽre Cõamacũ masĩqui.

¹² Yũrejea yũ tiirucũrobirora tiirucũgũda. ãpẽrãpẽja yũ tiirõbiro “tiirã tia” jĩmicua. Teero tiirĩcua. Cũã buerẽ wapare wapasẽcua; yũre wapasẽria. Teero tiirã, cũã “ãpẽrã Jesús beserira tiirõbiro tia” jĩmasĩricua.

¹³ Cũã “Jesús cũyere wededutigu beserira niĩã” jĩrã, teero jĩãmajãrã tiĩya. Cũã tiiditõra niĩya. Sotoã dícu Jesús beserira tiirõbiro bauúya.

¹⁴ Teero tiirẽ wisioricu. Satanãcã teerora tiimasĩqui. Apetõ cũũ ángele ãñugũbiro, asibatẽgũbiro baugũ wãaqui.

¹⁵ Teero tiirã, cũũrẽ padecoteracã cũũ tiirõbiro tiicũa. Sotoã dícu ãñurẽ tiirãbiro baucũa. Cũãpeja cũã ñãñarẽ tiirẽ wapa pecamerũ yapacutĩdiaadacua.

Pablo ñãñarõ netõrigue

¹⁶ Yũ too suguero jóaribirora múãrẽ jóanemogũda. Yẽe maquẽrẽ wededũgaripacũ, wedegũda. Teerẽ yũ wederi, “¿apeyẽ cũyere maquẽ dícuere wedejĩgũ, mecẽgũ tiiri?” jĩ wãcũrijãña. Teero wãcũrãpeja, “cũũ boorõ wedejãrõ” jĩña mẽna. ãpẽrã cũãye maquẽcãrẽ bayirõ wedecua, múãrẽ padeoãro jĩrã. Teero tiigũ, yũcã yũ tiirĩguere pẽero wedegũda.

¹⁷ Marĩ Õpũ teenorẽ wededutiririgu niimiwĩ. Teero tiigũ, “mecũrĩ basocũbiro wedegũda” jĩã.

¹⁸ Paũ múãrẽ buerã noo boorõ cũã basiro dícu ãñurõ wedeseya. Cũã teero tiiri, yũcã yũ basiro ãñurõ wedesegũda.

¹⁹ Múã “masĩnetõrã niĩã” jĩ wãcũrã niipacaria, mecũrĩ basoca wedeseri, ãñurõ useniremena nũcãjãmasĩcu.

²⁰ Biiro tiirãcãrẽ nũcãjããyiuro: Múãrẽ dutiaperare, múãyere nẽerãrẽ, múãrẽ dutirãbiro tiĩaperare, múã nemorõ uputĩ macãrãbiro múãrẽ tiirãre, múãrẽ diaporũ páaracãrẽ nũcãjããyiuro.

²¹ ¿Ãñujãĩ múãrẽ cũã teero tiiri? Acuẽi, ¿cũã tutuanetõjõãrã niĩ? Ʋsãpe cũãbiro tutuaria. Teero tiirã, cũãbiro ñãñarõ tiiria.

Cúã “biiro biia úsãjã” jĩ ãñurõ wedecua. Teero tiigú, унцã cûãbirora yéе maquêrê wedeguda, wededugaripacũ.

22 Cúã “hebreoa niia” jĩcua. Унцã cûãrã niã. Cúã “Israelya põna macãrã niia” jĩcua. Унцã cûãrã niã. Cúã “Abraham pãrãmerã niinũnũsera niia” jĩcua. Унцã cûãrã niã.

23 Cúã “Cristore padecotera niia” jĩcua. Унцрежа cúã nemorõ cûãrê pade-cotegu niã. Унц teero jĩgũ, wedeseãmagãbiro wedesea. Унц cúã nemorõ padenetõнцãwũ. Cúã nemorõ peresuwiseripũ sõneconowũ. Унцге cúã nemorõ tãnawã. Pee sããrĩquioro niãwũ.

24 Judioa sicamoquêñe унцге ñeенцõjĩrã, wecũ caserodamena tãnawã. Cúã унцге tãnarécõrõ treinta y nueve tãnawã.

25 Ìtããrĩ yucũména унцге páawa. Sícãrĩ ãtãperimena унцге déewa. Ìtããrĩ úsã wãari, doorĩwũ duadiawũ. Sícãrĩ duagu, sicañami, sicabũreco tiimaapũre pasawũ.

26 Pee wãanetõwũ. Díare tĩãwagu, duariquioro netõwũ. Yaari basoca watoa, yãa wedera judioa рutorũ, judioa niñhãrã рutorũ quiorémena wãanetõwũ. Teero biiri macãpũre, basocã manirõpũre, día pairĩmaapũre quiorémena cãmesãwũ. “Jesurê padeorã niia” jĩditori basocã watoapũcãrê quiorémena cãmesãwũ.

27 Унц padegu, ñãñarõ netõwũ. Pee ñamirĩ cãnirĩwũ. Juabóawũ. Oco sĩnidugãwũ. Pee betiwũ. Унцũãbũawũ. Apetóre унцге suti maniwũ.

28 Areyeréja, búrecoricõrõ унц niipetiro macãrãrê Jesurê padeorê põnarĩ macãrãrê bayirõ wãcũã.

29 Tutuhegũno niirĩ, унцã cûãbirora tutuhegu тугueñaarua. Sícũrê ãpêrã ñãñarê tiidutĩri, cûũ ñãñarê tiiri, унц ñãñarê tiidutĩramena cúaa.

30 Yéе maquêrê wedegu, “biiro tiigũno niã унцja” jĩria. Teero jĩrõno tiigú, “унц tutuhegu niã” jĩã.

31 Cõãmacũ marĩ Òpũ Jesús Pacũ унц wederêre “jĩditogu mee tiii” jĩmasĩqui. Cûãrêña usenire ticorucujãrõ booa.

32 Унц Damascopũ niirĩ, tiimacã dutigú унцге ñeedugagu, biiro tiirĩgu niĩwĩ: Tiimacã witiware soperipũre surarare cûãrigũ niĩwĩ cotedutigũ. Cûũ tiidita õpũ Aretas wãmecũtigũ doca macũ niĩwĩ.

33 Унц menamacãrãpe унцге biiro tiiwã: Piimena tiimacã sãnirõ macã sopegãpũ duunãnãsediocowa. Teero tiigú, унц cûãrê ñeõrĩwũ.

12

Pablo quẽẽrõpũ tiirõbiro ññarigue

1 Yéе maquêrê wededugaripacari, mãã унцге wederi tia sũcã. Yéе maquêrê унц basiro ãñurõ wederi, mããrê tiãpuria. Teero biipacũ, marĩ Òpũ quẽẽrõpũre tiirõbiro унцге ãñoriguere wedeguda.

2 Cristore padeorĩ siro, biiro wãawũ: Quẽẽrõpũre tiirõbiro Cõãmacũ унцге cûũ рutorũ néemãwawĩ. Teeré унц ññari siro, catorce cũmarĩ netõã. Yãa õpũãmena o yeeripũnamena dícu wãagu wãajju; masĩriga. Cõãmacũ dícu masĩqui.

3-4 Ateré masĩã: Cõãmacũ ãmããserũ Paraíso wãmecũtirõpũ унцге néеjeawĩ. Yãa õpũãmena o yeeripũnamena dícu néewagu néewajji; masĩriga. Cõãmacũ sícũrã masĩqui. Унц тоорú niigũ, basocãre wedemasĩña manirêre wedeseri тowã. Унц тоорú tuorigue basocãre wededutire mee niãwũ.

⁵ Yũre toopá néewariguere añũrõ wedegũda. Yũ añũrõ tiiriguepereja wederia. Yũ “basocá dícu niijĩgũ, tutuhegu, ñañarõ netõã” jĩrere añũrõ wedegũda.

⁶ Teero jĩpacu, yũ basiro añũrõ wedesedũgagu, wedesemasĩã. Diamacũ maquẽrẽ wedeseri, “mecãrĩ basocu niĩ” jĩmasĩriya. Yee maquẽrẽ wedesemasĩpacu, wedeseria. Yũ basiro yũ añũrõ wedeseremena yũre padeori booria. Yũ tiirere ñatoarapu, yũ wederere tuotóarapu, padeori booa.

⁷ Cõamacũ yũre eñorigue añũre peti niiwũ. Yũ teerẽ wãcũgũ, yũ basiro “añugũ niĩã” jĩrĩquio niiwũ. Teero tiigũ, Cõamacũ yũre teero wãcũrĩ jĩgũ, biiro tiiwĩ: Satanás yã õpũrẽ pũnirõ tiiri, teero ñañãrigu niiwĩ. Tee pũnirẽ potaga sããwarobiro pũniã.

⁸ Itĩãrĩ yũ marĩ Õpãrẽ “tee pũnirere netõnẽña” jĩ sãimíwũ.

⁹ Cũũre yũre aterẽ jĩwĩ: “Yũ mũrẽ añũrõ tia. Teero tiirõ, mũrẽ apeyenõ dũsaria. Basocã tutuhera niirĩ, yũ tutuarere nemorõ eñomasĩã”, jĩwĩ. Teero tiigũ, yũ tutuhegu niirẽmena useniã. Yũ tutuheremena Cristo cũũ tutuarere añũrõ eñoi.

¹⁰ Teero tiigũ, yũ tutuhegu niirere useniremena nũcãjãã. Yũ Cristore padeorẽ wapa ãpẽã yũre ñañarõ jĩpacari, yũre apeyenõ dũsapacãri, ãpẽã yũre ñañarõ tiipacãri, yũre wisíorege tũgueñapacu, useniremena nũcãjãã. Nemorõ tutuhegu niirõno tiigũ, nemorõã tutuanemogũ wãaa.

Corinto macãrãrẽ Pablo bayirõ wãcũrigue

¹¹ Yũ basiro yee maquẽrẽ añũrõ wedesegu, mecũgũbiro wedesegu tia. Mũãreja yũ wedesedũgaherere yũre wedeseri tia. Mũã yũre añũrõ wedeseatã, añunibojiyu. Mũãrẽ jĩditoremene buerã Jesús cũũyere wededutigu beserira nemorõ tũgueñacua. Yũre “cũã docapu niĩã” jĩ tũgueñaria. Yũ búri niigũ niipacu, teero bueãmajãrã doca niiria.

¹² Yũ mũã pũtopu niigũ, potocõrõ manirõ pee Cõamacũ dícu tiimasĩrere tiieñowũ. Teemena diamacũrã “yũ Jesús cũũyere wededutigu beserigu niĩã” jĩrere eñowũ.

¹³ ãpẽã Jesurẽ padeorẽ põnarĩ macãrãrẽ, mũãcãrẽ sícãrĩbiro tiiwũ. Ate dícu tiiríwũ: Mũãrẽ wapasériwũ. Mũã tũgueñarĩ, teemena ¿mũãrẽ ñañarõ tiiri? Ñañaatã, yũre acabóya.

¹⁴ Yũ mũã pũtopu wãaguda jĩgũ, quẽnotóaa. Mecũtigã yũ wãaremena itĩãrĩ wãaadacu. Toopã jeagu, mũãrẽ “niyeru ticoya” jĩ potocõricu. Mũãyere booria; Cristoyere mũãrẽ tiinemórĩ booa. Mũã masĩã: Basocã cũã pacusũmũãrẽ niyerure quẽnocũbosaricua; pacusũmũãre cũã põnarẽ niyerure quẽnocũbosacua.

¹⁵ Teero tiigũ, yũ cwoócõrõ mũãrẽ tiápuguda. Niipetire yũ tutuaremena mũãye niĩadarere tiápuguda. Teero yũ mũãrẽ bayirõ maĩrĩ, ¿deero tiirã mũãreja yũre dũarõ maĩgãri?

¹⁶ Yũ mũãrẽ potocõrĩriguere masĩpacara, biiro jĩcua: “Cũũ meniijĩgũ, marĩrẽ jĩditoqui; too síro marĩyere néewagudaqui”, jĩcua.

¹⁷ ¿Yũ mũã pũto ticocõriramena yũ mũãyere jĩditoremene ãmarĩ? Ëmariwũ.

¹⁸ Yũ Titore mũã pũtopu wãadutiwũ. Teero biiri ãpĩ Jesurẽ padeogũ mariya wedegure cũũmena ticocowũ. ¿Tito mũã pũtopure jĩditoremene mũãyere ãmarĩ? Ëmariyigu. Mũã añũrõ masĩã: Æsã Titomene sícãrĩbiro tiirã niĩã. Cũũcã mũãrẽ buegu, añũrẽ dícu tiirigu niiwĩ.

¹⁹ Apetó tiirá, múã ùsàrē “añurō wācūdutira tiíya” jīi wācūbocu. Niiria. Biiope niia: Ùsā Cōāmacū ĩñacoropure Cristomena niijirā, wedesea. Yũũ maĩrā yāa wedera, niipetirere ùsā wedesea, múãrē Cōāmacūrē nemorō padeonemōārō jīirā.

²⁰ Apetó tiirá, yũũ múã p̄top̄u jeari, yũũ booróbiro tiiribocu. Teerora yũũpecá múã booróbiro tiiribocu. Teeré wācūgū, cuiğa. Apeyeréja, yũũ múãrē “biiro tiibócu” jīi wācūã: “Cāmerĭtutira, ĩñatutira, cúara, cáaye dícare wācūrā, queti jīirā, āpērārē ñañarō jīirā, ‘úsājā āpērā nemorō añunetōñacāã’ jīirā, noo booró tiāmajārā tiibócu”, jīiğa.

²¹ Teero tiigú, múã p̄top̄u wáanemorĭ, Cōāmacū yũũ Ōp̄ũ múã ñañaré ti-irucúre wapa yũũre bobooro wáari tiibóqui. Múã āpērāmēna múã booró ñañarō ñeeaperere, múã ñumosānumiã múã manusūmũã niihērārē ñeeaperere, múã boboró manirō tiirére wasohére wapa bayirō utibocu.

13

Wedeyaponorigue

¹ Mecātīgā yũũ múã p̄top̄u wáaadaremena ĩtĭārĭ wáaadacu. Yũũ toopú jeari, sícū āpĭrē wedesādugagu, Cōāmacūye queti jóaripūp̄u jīirōbirora tiáro. Biiro jóanoã: “Puarā, ĩtĭārā ĩñari siro, marĭ āpērā tiiriguere wedesāmasĭnoã”.

² Too suguerop̄u múã p̄top̄u jeagu, “ñañaré tiiráre ñañarō tiigúdacu” jīi wedetoawũ. Teero biiri niipetirare wedetoawũ. Mecātīgā yoarop̄u niipacu, wedemoã sūcã: Yũũ múã p̄top̄u wáanemogū, ñañaré tiiráre bóaneō ĩñaricu sáa.

³ Teero tiirá, múã ateré diamacú masĭādacu: Cristo yũũp̄ure wācūrē ticorēmena wedesea. Cristo múãrē dutigú tutuhegũ niiriq̄ui; múã watoarure tutuanetōjōãgū niĩ.

⁴ Ate diamacūrā niia: Cũũ curusap̄u tutuhegubiro páabiatunoyigu. Teero tiinórigũ niipacu, cūũ Pacu tutuaremena cati. Ùsācã cūũbirora tutuhera niia, niirāpeja. Teero niipacara, cūũmena niijirā, Cōāmacū tutuaremena catia. Teero tiirá, tee tutuaremena múãrē wedera, tiápuadacu.

⁵ Múã basiro ateré naĩrō sãĩñaña: “¿Diamacūrā Jesurē padeorára niĩ marĭ?” jīiña. Múã basiro teeré ĩñate. ¿Múã masĭrite Jesucristo múãmena niirére? Masĭcu sáa. Apetó tiirá, diamacú cūũrē padeorĭcu.

⁶ Ùsāpe diamacūrā cūũrē padeóa. Múãrē teeré masĭri booa.

⁷ Ùsā múãrē ñañaré tiirĭjãārō jīirā, Cōāmacūrē sãibosáa. Basocá yũũre “Corinto macārārē añurō padeorĭ tiiwĭ” jīirére ãmaãgū mee tiia. Múã añuré tiirĭ boogá. Ùsārē “teero jīiãmajārā tiiwá” jīirĭ, añuniã.

⁸ Múã diamacú maquērē tiirĭ, ùsā “teerora tiiyá” jīiādacu; diamacú maquērē cãmotária.

⁹ Āpērā ùsārē tutuherabiro ĩñarĭ, añuniã. Múãpe padeotutúara niirĭ, ùseniã. Teero tiirá, múãrē Cōāmacūrē sãibosánemoãdacu, diamacūrā padeorá niĩārō jīirā.

¹⁰ Yũũ múã p̄top̄u wáadari sugueru, atipūrē jóaa. Toopú jeagu, tutuaromēna múãrē dutidugariga. Marĭ Ōp̄ũ yũũ múãrē dutimasĭrere ticorigũ niiwĭ. Tee dutirēmena múãrē padeonemórĭ boosãã; múã padeorére ñañodugária.

¹¹ Yāa wedera, múãrē añurō wáaaro. Múã ñañaré tiirére quēnoñã. Cāmerĭ wācūtutuari tiiyá. Sícārómēna añurō niirecatiya. Teeré tiirĭ, Cōāmacū marĭrē maĩgú marĭrē añurō niirecatirere ticogú múãmena niigūdaqui.

¹² Múã basiro cãmerĩ maĩrémena ãñudutiya.

¹³ Niipetira Jesuré padeorá múãrẽ ãñudutiya.

¹⁴ Jesucristo marĩ Ōpã múã niipetirare ãñuré ticoaro. Cõãmacũ múãrẽ maĩgũ múãmena niĩãrõ. Espiritu Santo múãrẽ bapacatiaro.
Nocõrõã jóaa.

GALACIA DITA MACĀRĀRĒ

Pablo jóaripū

Āñuduticorigue

1-2 Үнн Pablo мӯа Galacia macārārē Jesurē padeorē pōnarī macārārē jóaа. Niipetira Үнн menamacārā wāmemena мӯārē āñuduticoa. Үнн Jesucristo cūyere wededutigu beserigu niīā. Үннre basocá mee beserira niīwā; Jesucristo basiro cūu Pacūmena beserira niīwā. Cōāmacūrā Jesucristo diarigupure masōrigu niīwī.

3 Cōāmacū marī Pacū, teero biiri Jesucristo marī Ōpū мӯārē āñurē ticoaro; āñurō niirecutīri tiīáro.

4 Cōāmacū marī Pacū boosārirobirora Jesucristo marī ñañarē tiirere acabāro jīgū, diabosarigu niīwī. Marī cūu teero tiiriguemena atibāreco macārā ñañarē tiirucūrere tiidújamasīā.

5 Teero tiirā, Cōāmacūrē “mūnā ɸpūtí macū peti niigū tiia” jīrucujāāda. Teerora tiīáda.

Cristore padeorēmena dícu netōnénoādacu

6 Cōāmacū мӯārē beserigu niīwī, Cristo tiibosāremena мӯārē āñurō tiīáro jīgū. Мӯāpe cūu teero beserira niipacara, máata peti cūrē padeodújārā tiīáyiro. Āpērā buerēpere nūnūrā tiīáyiro. Мӯā teero tiiri tuogú, Үннre tuomanijōōga.

7 Cūā buerē netōnére queti mee niīā. Cūā мӯārē wedewisiora tiīáyira; Cristoye quetire ñañodugāra tiīáyira.

8 Ғsā мӯārē āñurē queti Cōāmacū basocāre netōnére quetire diamacū wedetoawu méе. Мӯārē merēā wedegūnorē Cōāmacū bayirō ñañarō tiīáro. Sícū ūsāno o ángele ūmūāsepu diiátarigūno merēā wedericārē, ñañarō tiīáro.

9 Ғsā too sugeropu wederiguere Үнн mecūtīgārē wedenemoā sūcā: Netōnére queti мӯā padeoriguere мӯārē merēā wedewisiogūnorē Cōāmacū bayirō ñañarō tiīáro.

10 Үнн teerē jī jóagu, basocá Үннmena useniārō jīgū mee jóaа; Cōāmacūpe Үннmena useniārō jīgū jóaа. Үнн too sugeropure “basocá Үннmena useniārō” jī wācūrucumiwū. Atitóre teero wācūgūjā, Cristore padecoteri basocu mee niibocu.

Cōāmacū Pablōre wededutigu cūūrigue

11 Yáа wedera, Үнн мӯārē ateré masīrī boogá: Үнн netōnére queti wederé síquērā basocá wācūre mee niīā.

12 Tee quetire basocá mee Үннre tuomasīrī tiiwá. Teero biiri basocá mee Үннre buewa. Jesucristo basiro tee quetire Үннre masīrī tiirigu niīwī.

13 Үнн too sugeropure niirecutiriguere мӯā tuoǰiyu: Judíoа tiirécutirere nūnūgū niirucumiwū. Atecārē tuoǰiyu: Jesurē padeorē pōnarī macārārē bayirō ñañarō tiiri basocu niirucumiwū; Jesurē padeoráno manijāārō jīgū, cūārē cōāpetijādugamiwū.

14 Үнн mamū niigū, judíoа tiirécutirere āñurō tiinānūsērucumiwū. Āpērā Үнн menamacārā nemorō ūsā ñecūsūmūā tiimūātiriguere ti, netōnucārucumiwū.

15 Y^h teero tiipacári, Cõãmacū y^h bauáadari s^hguerop^h, cūū tiidutíadarere “tiigúdaqui” jĩtoatu niirigu niiwĩ. Y^hre ãñurõ tiigú, beserigu niiwĩ.

16 Cõãmacū cūū macūrē y^hre “ẽñogúda” jĩrĩ b^hreco jeari, ẽñowĩ. Y^hre judíoa niihērārē cūū macūye quetire wederi boorígu niiwĩ. Teero tiigú, ãpērāpúre “¿y^h deero tiigúdari?” jĩ sãñágū wáariw^h.

17 Teero biiri Jerusalén^h Jesús y^h s^hguero beses^hgueriracārē ñagū wáariw^h. Teero tiiróno tiigú, diamacú wáajõaw^h Arabia ditap^h. Toopú niirigu Damascop^h cãmerutáaatíw^h sūcã.

18 Itiácūma siro Jerusalén^h Pedrore sicato ñagū jeaw^h. Cūūmena p^hna semana putuáw^h.

19 Æpērã Jesús cūūyere wededutigu beserirare ñaritu. Santiago marĩ Õp^h bai dí cure ñaw^h.

20 Y^h múārē jóare niirõ maquē niirõ tiia. Y^h múārē jĩditogu mee tiia; Cõãmacū teeré masĩqui.

21 Too síro Siria ditap^h, teero biiri Cilicia ditap^h wáaw^h.

22 Jesuré padeoré põnarĩ macārã Judeap^h niirã y^hre ñãmasĩriwa ména.

23 Yé quetip^h dí cure t^hoyíra. “Marĩrē ñãñarõ tiigúda’ jĩg^h n^hngucúmirigu mecátigārē ‘Jesuré padeoyá’ jĩ wedewarucug^h tiáyigu; too s^hguerop^hare marĩ Jesuré padeodúri tiidugámirigura niíyigu”, jĩriguere t^hoyíra.

24 Y^h Jesuré padeorĩ tuorá, Cõãmacūrē usenire ticoyira.

2

Pablo Jesuyé maquērē dutirí basocamena wedeserigu

1 Catorce cūmarĩ Jerusalén^h y^h putuajeari siro, Bernabémena toopú wáaw^h sūcã. Æsã menamacú Titocārē néewaw^h.

2 Cõãmacū y^hre toopú wári bootú niirigu niiwĩ. Teero tiigú, wáaw^h. Toopú jea, basocá niipetiramena neáriw^h; Jesuyé maquērē dutirí basocamena dí cure neáw^h. Judíoa niihērārē netõnére queti y^h wederiguere cūārē wedew^h. Y^h sicator^h weden^hcãriguere, y^h mecátigã wederére “¿deero jĩmiádari cūã?” jĩg^h wedew^h. “M^h wederē wapamaniã” jĩārõ jĩg^h, wedeñamiw^h.

3 Cūã merēã jĩriwa. Y^h menamacú Tito griegoay^h niipacari, cūucārē ãsã judíoa tiirucúrenorē tiidutíriwa. Cūārē “cõnerígu yapa macã caseróre widecõārõ booa” jĩriwa.

4 Æpērã Jesuré padeorámēna bapacutirira niiwã. “Æsãcã Jesuré padeorã niã” jĩdito, ñãdutiri basoca niirira niiwã. Marĩ masiã: Jesuré padeorémēna netõnénoã. Cūãpe “marĩ ñecúsũmã dutimũãatiriguere tiipetíheri, netõnénoña maniã” jĩwã. Teero tiirá, Jesuré padeorã tiirécutirire ñarã tiirira niiwã, ãsã ñecúsũmã dutimũãatiriguere tiidutíadara.

5 Cūã teero tiidutípacari, ãsã péerogã cūã tiidutíre “tiirõ boocú” jĩriw^h. “Jesuré padeorémēna netõnénoãdacu” jĩrē queti dí cure wedea, múã diamacú maquērē masiãrõ jĩrã.

6 Jesuyé maquērē dutirí basoca “y^h biiro buea” jĩrĩ tuorá, merēã jĩãmariwa. (“Jesuyé maquērē dutirí basoca niíya” jĩrã ãpērã nemorõ niiriya, y^h wãcūrĩ. Cõãmacū marĩ niipetirare sícãrĩbíro ñãqui.) Cūã y^hre “atepé tiidutíya judíoa niihērārē” jĩ wederiwa.

7 Teero wederono tiirá, ateré jīwā: “Cōāmacū mūurē judíoa niihērārē netōnére quetire wededutijīyi. Pedrore judíoapere wededutirobirora mūurē cáāpere wededutijīyi”, jīwā.

8 Cōāmacū Pedrore beserigū niiwī, judíoare wedearo jīgū. Cūūrā yūncārē beserigū niiwī, judíoa niihērāpere wedearo jīgū.

9 Jerusalénpure Santiago, Pedro, teero biiri Juan Jesuyé maquērē dutirí basoca niiwā. Cūā yūure jīwā: “Cōāmacū mūurē judíoa niihērārē wededuticōjīyi”, jīwā. Teero tiirá, yūu, teero biiri Bernabé ateré jīwā: “Marī sīcārīmēna padeadacu”, jīwā. Cūā ūsārē “Jesuyé quetire judíoa niihērārē wedera wáaya” jīwā. “Ūsāpe judíoare wedeada”, jīwā.

10 “Bóaneōrārē tiápuya” jīrē dícare wededutiwa. Teerá niitoawū yūu “āñurō tiigúda” jī wācūrigue.

Pablo Pedrore tutirigue

11-14 Too síro yūu Antioquíapu niirī, Pedro toopú jeawi. Cūū sicato jeaari sirogā, judíoa niihērāmena yaa, niijāmiwī. Too síro Santiago menamacārā jeawa.* Pedro cáārē cuirigū niiwī, “yūu widecōānoña manirāmena yaaré quetire Jerusalén macārārē wedebocua” jīgū. Teero tiigú, judíoa niihērāmena yaadu, bapacūtinemoriwi. Pedro menamacārā judíoacā teorora tiiwā. Bernabépara teorora tiinunásejāwī. “Cōāmacū niipetira Jesurē padeorāre sīcārībīro iñaqui” jīrēre wederira niipacara, cūā bueriguere tiñāmi, tiidújāwā. Cūā netōnére quetire masīrā niipacara, tee queti diamacú maquērē tiihéri iñawū. Teero tiigú, Pedrore pau basocá iñacoropū tutiwū. Cūūrē jīwū: “Mūu judíoayū niipacu, judíoa niihērāmena yaamiāwū; cūā tiiróbiro tiirécūtimiāwū. Mūu teero tiirīgūe āñunimiāwū ména. Mecūtīgā cdeero tiigú cūāmena yaari, bapacūtiri tii sáa? Mūu buearirobiro tiiría. Teemēna judíoa niihērārē ‘judíoa tiiróbiro tiiyá’ jīgū tiite. Mūu teero tiirē ñañaniā”, jīwā.

Judíoa, judíoa niihērā padeorémēna netōnénoādacu

15 “Marī puarā bauárāpara judíoa niitoarira niiwā. Judíoa niihērā Moisére dutirē cūūriguere tiiríya. Teero tiirá, ‘ñañarā niīya’ jī miwā.

16 Marī tee dutirēre masīpacara, atepécārē masīā: Moisére dutirē cūūriguere tiirānorē Cōāmacū ‘āñurārā niīya’ jī iñariqui; Jesucristore padeorānopere ‘āñurārā niīya’ jī iñaqui. Teero tiirá, marī judíoacā Jesucristore padeóa, Cōāmacū marīrē ‘āñurārā niīya’ jīārō jīrā. Moisére dutirē cūūriguere ‘tiíada sūcā’ jīria. Atemēna pūtuáa: Tee dutirē tiirāre Cōāmacū ‘āñurārā niīya’ jī iñariqui.

17 Marī ‘Cristomena dícu netōnénoādacu’ jīrē quetire wederi, maríya wēera judíoa marīrē wedepatiadacua. Biro jīādacua: ‘Múā ñañaniā. Múā marī ñecūsūmuārē dutiriguere tiiría. Múā judíoa niihērāmena yaajīrā, cūā tiiróbiro ñañarē tiirā niā’, jīādacua marīrē. Teero jīrā, ‘Cristo ñañarō sūotígu tii múārē’ jīrā tiíadacua. Cūā teero jīrē diamacú mee niíadacu. Cristo ñañarēre sūotírīqui.

18 ‘Marī ñecūsūmuārē dutirigue marīrē netōrī tiirícu’, jī wedetoawū mée. Tee dutiriguere sūotīnemogū, yūurá sūo netōncāgū niijābocu.

* 2:11-14 Santiago Jerusalénpu niiyigu. Cūū menamacārā toopú niārira Antioquíapu jeayira. Cūā judíoa niiyira. Santiago cáārē ticocorijīyi; masīña maniā.

19 Yñu Moisére dutiré cūūriguere tiipetídugapacu, tiipetímasīriwu. Teeré tiigú, ‘catiré petihére yñu buaricu’ jīi wācūwū. Teeré wācūāri siro, Cōāmacūmena āñurō niirecutirere buawá.

20 Cristo curusapu diarirobirora yñcā diagu tiiróbiro wáarigupu niigū tia.† Tee tiigú, yñu too sūgueropu niirirobiro niiria sáa. Yñu basiro tiidugáre tiiria; Cristo yñumena niigú tiidutirere tia. Cūū yñure maīrigu niiwī; yñure diabosarigu niiwī. Yñu mecātīgā Cōāmacū macārē padeó, cūū tiidutirere tia.

21 Moisére dutiré cūūrigue basocá tiipetijāātā, Cōāmacū ‘āñurārā niīya’ jīi īñāātā, Cristo buri peti diabojīyi. Teero tiigú, Cōāmacū yñure āñurō tiirere ‘buri niiré niīā’ jīiria yñu”, jīiwū Pedrorre.

3

Moisére dutiré cūūrigue o Jesuré padeoré maquē

1 Múā Galacia macārā, tuomasīhērā tiiróbiro tiirā tiáiyiro. ¿Noā múārē jīiditocāmesāmīrīto apeyeré padeodutira? Ūsā toopure niirā, múārē Jesucristo curusapu diabosarigue maquērē diamacú wedewu. Āñurō ūsā wederiguere tuomīwūrā múā.

2 Ate dícare múārē sāīñāgūda: ¿Múā Moisére dutiré cūūriguere tiinunūsera, Espiritu Santore buari? Buarījīyu. Jesucristoye quietire tuo, padeorí, Espiritu Santo múāmena niinucājīyi.

3 Múā sicato Jesuré padeonucārā, Espiritu Santo tutuaremena múā ñañarē tiiriguere wasoríra niiwū. Múā biiro tinucārira niipacara, mecātīgārē múā basiro tutuaremena “āñurārā niīadacu” ¿jīi wācūgari? ¿Múārē tuomasīre tiipjōāi?

4 Jesuré múā sicato padeonucārī, āpērā múārē ñañarō tiiríra niiwā. Mecātīgārē cūūrē padeodúra, “buri peti ñañarō netōjīyu” ¿jīirā tiiri? Yñu tugueñāātā, buri peti ñañarō netōrījīyu.

5 Cōāmacū múārē Espiritu Santore ticodiocorigu niiwī. Cūū tutuaremena múā watoapure pee tiēñorigu niiwī. ¿Deero tiigú teero tiigári, múā tugueñarí? Jesucristoye quietire múā tuo padeorí, teero tiiqui. Moisére dutiré cūūriguere tiiripereja, teero tiiríboqui.

6 Marí ñecū Abraham Cōāmacūrē padeoyígu. Teero tiigú, Cōāmacū cūūrē “āñugárā niī” jīi īñayígu.*

7 Teero tiirā, ateré masīña: Cōāmacūrē padeorá niīya Abraham pārāmerā niinunūsera díamacū.

8 Judíoa niīhērācārē Cōāmacūrē padeorí, “āñurārā niīya” jīi īñagūdaqui. Tee maquērē wedenoā Cōāmacūye quieti jóaripūure. Cōāmacū tee quieti, āñurē quietire Abrahamrē wedesūguerígu niiwī: “Mūāmena niipetire dita macārārē āñurō niiré maquērē ticogūda”, jīirígu niiwī.†

9 Abraham Cōāmacūrē padeorígu niiwī. Teero tiigú, Cōāmacū cūūrē āñurō niiré maquērē ticorigu niiwī. Atitócārē niipetira Cōāmacūrē padeoráre āñurō niiré maquērē ticoqui.

10 Āpērā “Moisére dutiré cūūriguere tiirā, netónēnoādacu” jīi wācūmicua. Teero wācūrārē Cōāmacū ñañarō netōrī tiigūdaqui. Cōāmacūye quieti jóaripūpu ate jóanoā: “Niipetire Moisére dutiré cūūriguere tiipetihēgu ñañarō netōgūdaqui”,‡ jīi jóanoā.

† 2:20 Diarira catirāpu ñañarē tiurucūriguere tiimasīricua. Teero tiirā, marí Cristomena diarirobiroro niijīrā, cūū booré dícare tiidugáro booa. * 3:6 Génesis 15.6. † 3:8 Génesis 12.3. ‡ 3:10 Deuteronomio 27.26.

11 Cõāmacūye queti jóaripũpu ate jóanoā: “Cõāmacū cūūrē padeogúre ‘añugúrā niī’ jīi ññāquī; cūūrē catiré petihére ticogũdaquī”,[§] jīi jóanoā. Teero tiirá, marī masītoaa: Moisére dutiré cūūriguere tiigúre Cõāmacū “añugúrā niī” jīi ññāriqui.

12 Tee dutirére tiigú Cõāmacūpere ññāpeoriqui. Tee dutiré biirope jīi jóanoā: “Niipetire tee dutirére tiipetigũ catiré petihére ññāgũdaquī”,^{*} jīi jóanoā.

13 Tee jīipacari, úsā judíoa teeré tiipetĩmasĩria. Teero tiirá, Cõāmacū ññānarõ netõrĩ tiinõādara niitoamiwũ. Teero biiri ññāgũ, Cõāmacū Cristopere mariye wapa wapatĩbosaro jīigũ, ññānarõ netõrĩ tiirigũ niīwĩ. Cõāmacūye queti jóaripũpu tee maquērē jóanoā: “Niipetira yucũgũpu siatũyorira Cõāmacū ññānarõ netõrĩ tiirĩrapũ niīya”,[†] jīi jóanoā.

14 Jesucristo mariye wapa diabosarigũ niīwĩ. Teero tiigú, cūūrē padeorémena Cõāmacū Abrahamrē “añugúrā niī” jīi rirobirora judíoa niñhērācārē “añũrārā niīya” jīi ññāgũdaquī. Teero biiri Jesucristore marī padeorĩ ññāgũ, Cõāmacū cūū jīi rirobirora marĩrē Espĩritu Santore ticoquĩ.

Abrahamye maquē, Moiséye maquē

15 Yáa wedera, mecūtĩgārē basocá cūā tiirucúremena múārē sicaró queorémena wedeguda. Sícū basocú āpĩrē “biirora tiigúda” jīigũ, queti beserĩ basocũ pũtopũ wáa, paperapũpu cūū tiádarere jóadutiquĩ. Añũrõ jóaquenotoa, cūū wāme jóapeoqui. Too sírore āpĩ tiipũpu jóariguere cosemasĩriqui; teero biiri jóanemomasĩriqui.

16 Cõāmacū Abrahamrē “biiro tiigúda” jīirigue tee tiirõbirora niīā. Cõāmacū Abrahamrē “mũũ pãrãmi niĩnũnũsegumena niipetire dita macārārē añũrõ niiré maquērē ticoguda” jīiyigu. “Mũũ pãrãmerã niĩnũnũsera paũmena teeré ticoguda”, jīiriyigu. Biirope jīiyigu: “Sícũmenarã ticoguda”, jīiyigu. Cõāmacū teero jīigũ, Cristoyere wedesũguegũ tiiyigu.

17 Yũũ múārē jīiãrigue biiro jīidũgaro tia: Cõāmacū Abrahamrē “mũũ pãrãmi niĩnũnũsegumena biiro tiigúda” jīi quẽnorĩ siro, cuatrocientos treinta cãmari síro Cõāmacū Moisémena cūū dutiré cūūyigu. Teeré cūūgũ, cūū too sũgueropũ Abrahamrē “biiro tiigúda” jīi quẽnorĩguere acabóridoĩjãqui.

18 Abraham Cõāmacūrē padeorĩ, wapaséro manirõ Cõāmacū cūūrē “añugúrā niī” jīi ññāyigu. Marĩcã Cõāmacūmena añũrõ niidũgara, Abraham padeorĩrobirora Cõāmacūrē padeoró booa. Marĩ Moisére dutiré cūūriguere tiirémena Cõāmacūmena añũrõ niĩmasĩricũ.

19 Too docare jódeero tiigú Cõāmacū Moisémena tee dutirére cūūyiri? Biiro niīā: Marĩrē “ññānarã, netõnũcãrepira niīā” jīi tuomasĩārõ jīigũ, cūūyigu. Tee dutirémena niirucuwũ, tée Jesucristo jearipũ. Jesucristo jeari síro, cūūmena Cõāmacū “añũrõ tiigúda” jīirigue diamacúrã wáariro niīwũ. Tee dutirére Cõāmacū ángeleare wededuticoyigu Moisére. Moisépecã teeré tuogú, basocãpũre wedenetõnecoigũ.

20 Abrahampere Cõāmacū cūū añũrõ tiádarere āpĩrē wededuticoriyigu; cūū basiro wedeyigu. Teero tiiró, Abrahamrē jīiriguepeja Moisére jīirigue nemorõ wapaatĩyiro.

21 Too docare Cõāmacū Abrahamrē “mũũ pãrãmi niĩnũnũsegumena niipetire dita macārārē añũrõ niiré maquērē ticoguda” jīiyigu. Too síro Cõāmacū

Moisémena cūū dutirére cūūyigu. Tee dutirére ticoriguemena Cōāmacū Abrahamrē jīriguere acabóriyigu. Tee dutirére basocá tiipetídugapacara, tiipetímasírícuā. Teero tiirá, catiré petihére buarícuā. Tee dutirére tiipetímasíātā, Cōāmacū cūārē “āñurārā niíya” jībojīyi.

²² Teero jīrōno tiigú, Cōāmacū cūūye queti jóaripūpu ate jóari tiirígu niíwī: “Niipetira basocá ñañarére tiidúmasírícuā”, jī jóanoā. Teero tiigú, Cōāmacū Jesuré padeorá dícuere āñurō niiré maquērē ticoqui. Cūārē āñuré ticori, Abrahamrē jīriguebirora wáaa.

²³ Jesuré padeoré maquērē tūoádari suguero, ūsā Moisére dutiré cūūriguemena niíwū. Tee dutirére yūuró niiró tiirucúwū, téé Jesuré padeoré maquērē masírípu.

²⁴ Tee dutirémēna Cōāmacū ūsārē “ñañarē tiirá niíā” jī tūomasíditigu cūūyigu. Teeré tūomasírā, Cristo jeari, cūūrē padeonacáwū. Cūūrē padeorí, Cōāmacū ūsārē “āñurārā niíya” jī íñamasíqui.

²⁵ Mecūtígārē marí basocá Jesuré padeorápu niíā. Teero tiirá, Moisés dutirémēna niiria sáa.

²⁶ Múā niipetira Jesucristore padeorémēna Cōāmacū pōna niíā.

²⁷ Teero tiirá, wāmeōtinorira niíwū. Múā Jesuré padeorí, Cōāmacū múārē cūū tiiróbiro niirecatiri tiirígu niíwī.

²⁸ Cōāmacū júdioare, júdíoa niihērārē sícāríbíro íñāqui. Dutiapenori basocare,‡ dutiapenoña manirārē sícāríbíro íñāqui. Teero biiri ūmūārē, numiārē sícāríbíro íñāqui. Cōāmacū múā niipetira Jesucristore padeoráre sícāríbíro íñāqui.

²⁹ Múā Cristore padeorá niijírā, Abraham pārámerā niinunusera díamacū niíā. Teero biiri Cōāmacū Abrahamrē “āñurō niiré maquērē ticoguda” jīrirobirora múācārē ticogudaqui.

4

¹ Múārē queorémēna wedenemogúda. Sícū wímagūrē cūū pacu cūū cuorére cūūqui. Cūū wímagú masátuajearipacu, cūūye niíadarere ñeeriqui. Tee niipetire cūūye niipacari, padecoteri basocū tiiróbiro niiqui ména.

² Āpērā cūūrē masócuā. Teero biiri āpērā cūūye niíadarecārē íñanunusebosacua, téé cūū pacu “cūūrē teeré ticowa” jī wederi bureco jearípu.

³ Teerora wáawū marícārē. Wímarā niirā, marí Pacūye “ticorijāña ména” jīñorira tiiróbiro niíwū. Marí ñecūsūmūā tiidutímuāatiriguemena niíwū.

⁴ Cōāmacūpe cūū queorí bureco jeari, cūū macārē ticodiocorigu niíwī. Numiōpūre bauári tiirígu niíwī. Cōāmacū macū marí tiiróbiro bauárigu niijígū, cūūcā basocáye dutirémēna niirígu niíwī.

⁵ Cōāmacū cūū macārē bauári tiiyígu, marí Moisére dutiré cūūriguemena niimirare netōñéārō jīgū. Marírē netōñéari siro, Cōāmacū marírē cūū pōna wáari tiirígu niíwī.

⁶ Cōāmacū marírē “yūu pōna niitoaya” jījígū, marípūre cūū macūmēna Espíritu Santore ticodiocorigu niíwī. Teero tiirá, Cōāmacūrē “Pacu” jīmasíā.

⁷ Cōāmacū marírē tiibosáriguemena padecoteri basocū tiiróbiro niinemoria sáa; Cōāmacū pōna niitoaa. Cūū pōna niijírā, niipetire marírē “āñuré ticoguda” jīriguere cuoa.

Pablo bayiró wācūpatirigúe

‡ 3:28 Pecasāyemēna: esclavos.

⁸ Múã too sũgueropare Cõãmacãrẽ masĩhẽrã niimirira niiwã. “Cõãpõna” cúa jĩrãrẽ padeomĩra niiwã. Múã padeorĩra Cõãmacũbiro niiriya. Múã cúaãrẽ yũnyũnusera, dutiapienori basoca tiirõbiro niimirira niiwã.

⁹ Atitõre múã Cõãmacũpere masĩtoaa sãa. Biirope jĩdũgagu tiia: Cõãmacũpe múãrẽ masĩsũguetoajĩyi. Cũũrẽ masĩpacara, ¿deero tiirã ãpẽrãyẽ dutirẽmena niidũgara tiii sũcã? Cúa dutirẽmena catirẽ petihẽre bũayã manicú. Dutirẽre yũnyũnuserano dutiapienori basoca tiirõbiro niĩya. ¿Múã dutiapienori basoca tiirõbiro niidũgara tiii sũcã?

¹⁰ Múã judĩoa tiirõbiro cúa yeerisãre bũrecoricõrõ, mama muĩpũrãcõrõ, bõsebũrecoricõrõ cúa tiurucurenorẽ tiãiyiro.

¹¹ ¿Yũũ múãrẽ búri peti wedeyiri? jĩĩgũ, ñãñarõ tũgueñaga.

¹² Yãa wedera, yũũ múãmena niigũ, judĩoa tiurucũre tiẽñoriwũ. Múãcãrẽ yũũ tiirõbirora boosãga. Too sũgueropũ yũũ múãrẽ ñãngũ jearĩ, yũũre ãñũrõ bocawũ.

¹³ Aterẽ wãcũña sũcã: Yũũ diarecutijĩgũ, múã pũtore pũtuãwũ. Toopã niijĩgũ, múãrẽ ãñũrẽ quetire wedenũcãwũ.

¹⁴ Yũũ diarecutigũ niipacari, yũũre bocarijã, cõãjã tiirĩwũ. Múã “diarecutigũ niĩ” jĩ ñãpacara, yũũre doorĩwũ. Biirope tiiwã: Sĩcũ angelere, Jesucristore tiirõbiro yũũre bocawũ.

¹⁵ Múã too sũgueropũ yũũmena usenimirigue ¿deero wãari? Múã tiatore yũũre maĩrã, yũũre tiãpudũgara, múãye capearire odewe, yũũre sããdũgamiwũ.

¹⁶ ¿Yũũ diamacũ wederigue wapa yũũre ñãtatũra tiii? ¿Diamacũ maquẽrẽ wederẽre tuodũgarigari?

¹⁷ Múãrẽ merẽã buenetõri basocã “ũsã múãrẽ bayirõ tiãpudũgaga” jĩĩpacara, tiãpudũgaricua. Yũũ múãrẽ bueriguere wãcũrijããrõ jĩrã, cúa buerẽpere “ãñũnetõjõãã” jĩãrõ jĩrã, buecua.

¹⁸ ãpẽrã múãrẽ tiãpuri, ãñũnicu, ãñũrẽ maquẽ tiãpuatã. “Tiãpura tiia” jĩrã, teero tiãpurucujããrõ. Yũũ toopã niirĩ dícu tiãpuditorijããrõ.

¹⁹ Yũũ maĩrã, múãrẽ bayirõ wãcũpatia. Sĩcõ niipacõ coo macãrẽ apaadari sũguerogã, ñãñarõ pũnirẽ tũgueñaco. Coo tiirõbirora yũũcã múãrẽ Cristore padeorĩ boosãgã, bayirõ ñãñarõ netõã. Múã Cristore ãñũrõ yũnyũnuseripũ, yeerisãgũda.

²⁰ Yũũ múã pũtopũ bayirõ niidũgamiga. Múãmena wedesegũ, yũũ mecũtigã jóaro tiirõbiro tutirẽmena wedeseribocu. Yũũ yoaropũ niijĩgũ, deero tiimasĩriga.

Agar, Saraye queti

²¹ Múã Moisére dutirẽ cũũriguere tiidũgãmicu, Cõãmacũmena ãñũrõ pũtuãada jĩrã. Tee dutirẽre múã buepacara, ¿tuomasĩrigari?

²² Moisés Abrahamyere biiro jóarigũ niiwĩ: Abraham pũarã ãmuã põnacutĩyigu. Sĩcãrẽ dutiapienori basocomena põnacutĩyigu. ãpĩpẽre cũũ nũmo díamacũmena põnacutĩyigu.

²³ Dutapienori basoco ãpẽrã numiã tiirõbirora wĩmagũ bũa, põnacutĩyigo. Cõãmacũ Abrahamrẽ “mũũ nũmo põnacutĩgodaco” jĩiyigu. Coo põnãmanĩgõ niimirigo niipaco, cũũ jĩrirobirora wĩmagũ bũa, põnacutĩyigo.

24-25 Cúã puarã numiãrê wáariguemena ateré wedeguda: Dutiapenori basocore wáarigue ütãgú Sinaí wãmecutirigupure wáarigue tiiróbiro niãã.* Agar dutiapenori basoco niyigo. Teero tiigú, coo macãcã dutiapenori basocu niirigu niiwĩ. Niipetira tii põna bauánunuseracã dutiapenori basoca niicua. Ëtãgú Sinaí Arabia ditapu niicu. Toopú Cõãmacú Moisére cãú dutirére cũurigu niiwĩ. Apeyeréja sũcã, atitõ ãpêrã Jerusalénpãre Moisére dutiré cũuriguere tiirã niicua. Niipetira tee dutirére tiirãno Agarya põna macãrã tiiróbiro dutiapenori basoca niíya.

26 Marĩ Jesuré padeorãpeja dutiapenori basoca mee niãã. Jerusalén ãnuãsepu niirĩ macã macãrã niãã. Dutirémema niiria; Sara põnabiro niãã.

27 Cõãmacúye queti jóaripũpu ate jóanoã:

Mũũ numiõ põnamanígõ, useniña.

Põnacutiadari suguerogã, pũnirénorê tugueñañaripaco, useniremena acaribíya.

Mũũ “põnamaníyo” jĩĩ, cõãnorigope too síropure mũũ pãrãmerã paũ niããdacua.

Mũũ apregõ manũcutigo nemorõ pãrãmerã cõogõdacu,†

jĩĩ jóanoã.

28 Yáa wedera, Cõãmacú Abrahamrê jĩĩrirobirora Isaac bauáyigu. Teerora Cõãmacú “mũũ pãrãmerã paũ niããdacua” jĩĩrirobirora marĩpcãrê Abraham põnabiro wáari tiiquí.

29 Tíatore Sara macú Espírítu Santo tiãpuremena bauáyigu. Dutiapenori basoco macú Ismael ñnatiremena cãurê nunrucúyigu. Atitõcãrê teerora wáaa: Dutirémema niirã Jesuré padeorãre nunrucúcu.

30 Cõãmacúye queti jóaripũpu Ismael, Isaaye maquêrê ate jóanoã: “Dutiapenori basoco macurê cãú paũ cõorigue putuáricu. Sara macũpere putuácu. Teero tiiró, dutiapenori basoco coo macãmenarã cõãjãña”,‡ jĩĩ jóanoã.

31 Yáa wedera, ateména putuáa: Marĩ dutiapenori basoco pãrãmerã niinunuserabiro niiria. Sara pãrãmerã niinunuserabiropo niãã sãa.§

5

Moisére dutiré cũũriguemena niiria

1 Cristo marĩrê marĩ ñecúsũmuã tiimúãatiriguemena niimirare netõnérigu niiwĩ, dutiapenori basoca tiiróbiro niirijãrõ jĩĩgũ. Teero tiirã, “Moisére dutiré cũũriguere tiiyã” jĩĩrãrê yũurijãña. “Dutiapenori basoca tiiróbiro niããda sũcã”, jĩĩrijãña.

2 Tugueñate. Yũũ Pablo múãrê ateré jĩĩã: “Cõnerígu yapa macã caseróre widecõãña”, jĩĩ dutirãre múã “jáũ” jĩĩrã, Cristo múãrê ãñurõ tiibosárigue “wapamaníã” jĩĩrãbiro tiirã tia.

3 Múãrê jĩĩnemogũda: “Widecõãña” jĩĩ dutirãre yũũgúno niipetire Moisére dutiré cũũriguere tiipetjãrõ booa.

4 Múã “Moisés dutirémema netõãdacu” jĩĩrã, Cristore duurã tia. Cũũ maíremema múãrê ãñurê ticoriguere tiidióra tia.

5 Ësãpeja Espírítu Santo tiãpuromena ateré wãcũã: Ësã Jesuré padeorã niirĩ, Cõãmacú ãsarê “ãñurãrã niíya” jĩĩgũdaqui. Teero cãú jĩĩrere useniremena yuea.

* 4:24-25 Sinaípu Cõãmacú Moisére cãú dutirére cũũyigu. Ññaña Éxodo 19 y 20. Tee dutirémema niirã tee dutirére dutiapenorã tiiróbiro niíya. † 4:27 Isaías 54.1. ‡ 4:30 Génesis 21.10. § 4:31 Sara macú cãú pacuyere ñeero tiiróbiro marĩ Cõãmacú cãú põnarê ticoadarere ñeãdacu.

6 Marí Jesucristore padeorá ate masiã: Widedõãnorira niirî, o widedõãnoña manirã niirîcãrê, wapamanîã Cõãmacûrê. Jesuré padeorá niijîrã, âpêrãrê maĩmasiã. Tee doca wapacutiã.

7 Sicato múã Jesuyêre tuorã, cûyê buerêre ãñurõ ñunurã tiimíwã. ¿Noã múã diamacû maquêrê ñunumírirare wedemecõõmirîto?

8 Teeré Cõãmacûrê díorijãña. Cûurã múãrê Jesuré padeoáro jîgû, beserigu niiwî.

9 Merêã wederã puarãgã niipacara, pã púuri tiiré tiiróbiro niicua. Pã púuri tiiré péerogã sããpacari, pã tiirîbunapure sesapetijõãcu. Tee tiiróbiro Jesuré padeorãre ñañorã tiicúa.

10 Cúã teero tiirêre yuu wãcûpatiria. Múãcã yuu tiiróbiro Jesuré padeorã niia. Teero tiirã, múã, yuu tugueñarî, yuu tiiróbiro padeorucujããdacu. Cõãmacû múãrê ñañodugãgunorê ñañarõ netõrî tiigúadaqui.

11 Yãa wedera, yuu “widedõãrõ booa” jîrê maquêrê wederia. Æpêrã yuure “tee maquêrê wedei” jîrã, jîãmajãrã tiicúa. Yuu tee maquêrê wedeatã, judioa yuure ñañarõ tiiribocua. Yuu “Jesucristo curusapu diabosariguemena netõnénoãdacu” jîrê maquê dícure wedea. Tee maquêrê yuu wederé wapa yuure ñañarõ tiíya.

12 Múãrê “widedõãña” jîrãno cúã basiro bayisãñúrõ widetãri boomíga.

13 Yãa wedera, Cõãmacû múãrê dutiapenori basoca tiiróbiro niiarõ jîgû mee beserigu niiwî. Múã Moisés dutirémema niiria sãa. Teero tiirã, “marî booró ñañare ugaripéarenorê tiáda” jî wãcûrijãña. Teero wãcûrõno tiirã, câmerî maĩrémema tiápu, niirecutiya.

14 Marí niipetire Moisére dutiré cûûriguere sicaró dutirómenarã putãamasiã. Biiro niia: “Muu basiro maĩrõ tiiróbirora ãpêrãcãrê maĩña”, jîi.

15 Múã basiro câmerîtutira, câmerî ñañarõ jîrã doca, wãicura tiiróbiro câmerîquẽcõãtõrã tiádacu. Múã basirora teeré tiirã, basocãpetiadacu. Teero wãari jîrã, tuomasî, niirecutiya.

Espíritu Santo tiidutíre tiiró booa

16 Múãrê biiro wedeguda: Espíritu Santo múãrê tiidutírobirora tiirucujãña. Múã teero tiirucúra, ñañaré múã ugaripéarere tiirícu.

17 Marí ñañaré ugaripéareno Espíritu Santo boosãre mee niia. Espíritu Santo boosãrepeja marí basiro ugaripéare mee niia. Ate puaró cúasorobiro biicõãtõã. Teero tiirã, marí ñañaré tiidugãri, Espíritu Santo “tiirjãña” jîiqui.

18 Espíritu Santo tiidutíre marí tiirã, “Moisés dutirémema marí netõnénoãdacu” jî wãcûricu sãa.

19 Ñañaré ugaripéare maquêrê masĩnotoaa. Teeré tiirãno ateré tiicúa: Cúã ñumosãnumiã, cúã manusũmũ niihêrãrê ñeeapecua; ãpêrãména cúã booró ñañarõ ñeeapecua; ateré tiirécutirano sicũ tuomasihêgũ tiiróbiro tiirécuticua;

20 basocãbiro baurãre, wãicurabiro baurãre weerirare padeocúa; siquêrã yáíwa jîditoremema tiirãno wãtîã dutirémema tiirucúcu; ññatuticua; câmerî ññadugaricua; ãpêrãrê doecua; péerogã tiipacãri, cúajãcua; cúã booré dícure tiidugãcua; ãpêrã ãñurõ wãcûrêre tuodugãricua; wãabatejõãrî tiicúa;

21 ãpêrãyêre ñña, ugorepira niicua; basocãre siãcõãcua; búrecoricõrõ cũmucua; bosebãreco niirî, cũmu, ãpêrãrê acaribícu; teero biiri apeyé pee tee tiiróbiro bauré tiicúa. Múãrê too sugueropũ jîrirobirora wedenemogũda sũcã: Teenó tiirécutirano Cõãmacû dutiré marípure jeaiguenorê buaricua.

²² Yucugũ aññurígũno aññuré ducacutia. Teero tiiróbiro Espíritu Santo ateré marĩ wácürépare witiatiri tiiquí: Cãmerĩ maicú; usenire cuocú; aññurõ ni-irecutirere cuocú; marĩrẽ merẽã wáari, potocõrõ manirõ niimasĩcu; ãpẽrãrẽ bóaneõ ññacu; cúaãrẽ aññurõ tiicú; “marĩ tiáda” jĩrẽre queoró tiicú;

²³ “ãpẽrã nemorõ niia”, jĩ tũgueñaricu; ññañarõ wãcũ tiidũgápacara, tiirĩcu. Sicaró dutiró tee maquẽrẽ “tiirijãña” jĩ cãmotáro maniã.

²⁴ Marĩ Jesucristo padeorã niijĩrã, ññañarẽ ugaripẽamiriguere duujã sãa.

²⁵ Espíritu Santomena catirẽ petihẽre cuoa. Teero tiirã, cãũ tiidutĩrobirora tiirucujãrõ booa.

²⁶ Marĩ “ãpẽrã nemorõ niia” jĩ tũgueñarijããda. “Mũũ nemorõ aññurõ tiimasĩã teerẽja”, jĩrijããda. Cãmerĩ ugorijããda.

6

Cãmerĩ tiápuya

¹ Yãa wedera, sícũ Jesurẽ padeogú apeto ññañarẽ tiibóqui. Múã Jesurẽ aññurõ padeoráno cãũ teero tiiri ññarã, tiápuya. Aññurõ bóaneõremena cãũrẽ wedeya. “Mũũ ññañarẽ tiirẽre Cõãmacũ boorĩqui; teero tiigú, wãcũpati, wasoyá”, jĩñña. Múãcã ññañarẽ tiiri jĩrã, wãcũtutuaya.

² Múãrẽ merẽã wáari, cãmerĩ aññurõ tiápuya. Teerẽ tiirã, Cristo dutirẽre queoró tiádacu.

³ Apetó sícũ “yũũ ãpẽrã nemorõ niia” jĩ wãcũmiqui. Cúã nemorõ niiripacu, bári peti wãcũãmajãqui. Teero jĩ wãcũgũ, cãũ basirora jĩditogu tiiquí.

⁴ Marĩ basiro marĩ tiirẽre “¿aññunigari?” jĩ wãcũãri siro, besero booa. Aññurõ tiári siro, “cúã nemorõ aññurõ tiájĩyu” jĩ wãcũrijãña. Marĩ basiro tiáriguẽpere useni, niijãrõ booa.

⁵ Æpĩ marĩ tiimasĩrenorẽ tiimasĩriqui. Marĩpecã cãũ tiimasĩrenorẽ tiimasĩricu. Marĩ basiro Cõãmacũ tiidutĩrere tiiró booa.

⁶ Múãrẽ Jesuyẽ quetire buerẽ wapa cúãrẽ niyerumena, yaarẽmena, apeyenómena tiápuro booa.

⁷ Múã ateré masĩbocu: “Yũũ ññañarẽ tiiri, Cõãmacũ teero ññajãqui” jĩ wãcũgũno cãũ basiro jĩditogu tiiri. Queorẽmena wedeguda: Sícũ oteri, cãũ oterigue wii, ducacuticu.

⁸ Sícũ ññañarẽ ugaripẽarere tiigú ññañarẽ otegú tiiróbiro niiqui; ññañarẽre bũagúdaqui. Æpĩ Espíritu Santo boorẽre tiigũpe aññurẽ otegú tiiróbiro niiqui; catirẽ petihẽre bũagúdaqui.

⁹ Teero tiirã, marĩ aññurõ tiirẽre páasutirijãrõ booa. Marĩ páasutiheri, sícũ otegú cãũ oterigue ducã aññurẽre seenéõgũ tiiróbiro niíadacu; aññurẽre bũaadacu.

¹⁰ Teero tiirã, marĩ jeaturo niipetirare aññurõ tiáda. Jesurẽ padeorãpere nemosaññurõ tiápua.

Wedeyaponorigue

¹¹ Ññaña. Yũũ basirora jóagu paca jóaremena múãrẽ jóagu tia.*

¹² Múãrẽ widecõãdutira judíoamena aññurõ pũtuáada jĩrã, teero tiidutícia. Cúã Jesucristo marĩrẽ curusapũ diabolosarigue queti dícare wedeatã, judíoa cúãrẽ tuti, ññañarõ tiibócu. Ññañarõ netõdũgãhera, Jesucristoye maquẽrẽ, teero biiri widecõãre maquẽrẽ buecua.

* **6:11** Æpĩ jóabosajĩyi mẽna. Niituredaripure Pablo basiro jóajĩyi. Basocã teerẽ ññarã, “cúãrã jóajĩyi” jĩimasĩjĩya.

¹³ Cúã wídecõãnorira niipacara, Moisére dutiré cũũriguere tiipetíriya. Teeré tiipetíripacara, múãrê wídecõãdutiayira. Biiro jĩi wedebatedugacua: “Ûsãrã Galacia dita macãrãrê wídecõãrĩ tiiwá”, jĩidugacua.

¹⁴ Yũũ doca yũũ basiro tiiríguere wedebateridojãã; Jesucristo tiiríguerepere wedebatea. Biiro jĩi wederucua: “Jesucristo marĩrê curusapũ diabosarigũ niiwĩ”, jĩi wedea. Teero tiigú, atibáreco macãrã cúã ñña ɣgaripéarere “búri niiré peti niĩã” jĩi ññaã; teeré tiinemódũgariga. Cúãpecã yũũ Cristoye quetire wederucurere “búri niiré peti niĩã” jĩicua; teeré tũodũgáricua.†

¹⁵ Wídecõãnorira niirĩ, o wídecõãnoña manirã niirĩcãrê, Cõãmacũrê wapa-manĩã. Marĩ ññañaré tiirecutiriguere wasoré, teero biiri marĩ Jesuré padeoré doca wapa-cutía.

¹⁶ Niipetire yũũ wederére tiinũnũseranorê Cõãmacũ ãñũrõ niirecutiri tiĩáro; cúãrê bóaneõ ññaãrõ. Cúãrã Cõãmacũyara díamacũ niĩyã.

¹⁷ Yũũ Jesuyé quetire wederé wapa cúã yũũre tãnarígue cãmi tusaa. Tee cãmimena “yũũ Jesuré padecotegũ niĩã” jĩi ññoã. Teero tiirã, mecũãmena sĩcũ yũũre potocõnemorijããrõ. Teero biiri yũũ wederére wedemecũõrĩjããrõ.

¹⁸ Yãa wedera, marĩ Õpũ Jesucristo múãrê ãñũrê ticoaro. Teerora wãaaro. Nocõrõrã jóaa.

† 6:14 Pecasãyemena: “el mundo está muerto para mí y yo estoy muerto para el mundo”.

ÉFESO MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Āñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo Cõãmacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigu niĩã. Múã Ēfeso macārã Cõãmacũrẽ padeorã Jesucristore ãñurõ padeorãre ãñuduticoa.

² Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ōpũ múãrẽ ãñurẽ ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiĩaro.

Cristomena Cõãmacũ marĩrẽ ãñurõ tiiré

³ Cõãmacũ Jesucristo marĩ Ōpũ Pacũre usenire ticoada. Cũũ marĩrẽ niipetire ãñurõ yeeripũnacutire maquẽrẽ ticodiocorigũ niĩwĩ. Cũũ marĩ Cristomena niĩrãrẽ ãñurõ tiirigu niĩwĩ.

⁴ Cũũ marĩrẽ ãñurõ tiiriguẽ biiro niĩã: Atibáreco tiĩadari suguero, cũũ marĩrẽ Cristomena niĩadarare besetoarigu niĩwĩ. Marĩrẽ cũũ ññacoropũre ññãnarẽ manirã, ññãnarẽ tiirĩrirabiro niirĩ boogũ, teero tiirigu niĩwĩ.

⁵ Cõãmacũ too suguero pũ marĩrẽ maĩgũ, Jesucristomena marĩrẽ “yũũ põna niirĩ tiigũda” jĩirigu niĩwĩ. Teerẽ tiigũ, cũũ tiidagãriobirora tiirigu niĩwĩ.

⁶ Cũũ macũ cũũ bayiró maĩgũmena marĩrẽ ãñunetõjõãre ticorigũ niĩwĩ. Teero tiirã, cũũ ãñurẽ ticoriguere wãcũrã, cũũrẽ usenire ticoa.

⁷ Marĩ cũũ macũmena niĩã. Cũũye dímena marĩ ññãnarẽ tiiré wapare wapatĩbosarigu niĩwĩ. Teemena Cõãmacũ marĩ ññãnarẽ tiirere acabõrigũ niĩwĩ. Cũũ marĩrẽ ãñurõ tiidagãgu, teero tiirigu niĩwĩ.

⁸ Cũũ marĩrẽ niipetire masĩrẽ, tũomasĩre ticogu, cũũ maĩrẽ ãñorigu niĩwĩ.

⁹ Cũũ “tiigũda” jĩiriguere too suguero macãrã pũ masĩña maniriguere marĩrẽ masĩrĩ tiirigu niĩwĩ. Cristo tiiriguemena teerẽ masĩrĩ tiirigu niĩwĩ.

¹⁰ Cõãmacũ “teero tiigũda” jĩirĩ bũreco jeari, cũũ jĩiribirora wãaadacu. Cristore niipetirere, niipetirare dutiri tiigũdaqui. Ūmũãsepũ niĩrãrẽ, atibãreco pũ niĩrãrẽ Cristo dutigũdaqui.

¹¹ Cõãmacũ cũũ boorõbirora niipetire cũũ “biiro tiigũda” jĩirere tiiquĩ. Cũũ too síropũ tiĩadarere wãcũtoarigu niĩwĩ. Teero tiigũ, marĩrẽ beserigu niĩwĩ. Cũũ marĩrẽ besegu, too síro Cristomena cũũ “ticogũda” jĩiriguere marĩcãrẽ ticogũdaqui.

¹² Cũũ teero tiigũ, ãsã Cristore padeosuguerirare ãñurõ niirĩ booquí. Basocã ãsã ãñurõ niirere ññãrã, Cõãmacũ ãñurõ tiirere usenipeoadacua.

¹³ Múãcã diamacũ maquẽ quetire tũojĩrã, netõnere quetire tũojĩrã, Cristore padeojĩrã, cũũmena niĩã. Teero tiigũ, Cõãmacũ “yãara niĩya” jĩigũ, múãrẽ Espĩritu Santore ticodiocorigũ niĩwĩ. Espĩritu Santo Cõãmacũ “múãrẽ ticodiocogũda” jĩirigura niĩã.

¹⁴ Cõãmacũ Espĩritu Santore marĩrẽ ticotoarigu niĩwĩ. Teero tiirã, marĩ aterẽ masĩã: Cõãmacũ niipetira cũũ põnarẽ cũũ putopũ néewagũdaqui. Toopũ niipetire cũũ “ticogũda” jĩiriguere ticogũdaqui. Cũũ teero tiirĩ, basocã cũũrẽ usenipeoadacua.

Pablo Ēfeso macãrãrẽ sãĩbosãrigue

15-16 Teeré wácūgū, Cōāmacūrē usenire ticoa. Уuu múā marī Ōpū Jesuré padeorére tuowú; teero biiri múā niipetira Cōāmacūrē padeoráre maīrécārē tuowú. Teero tiigú, múārē sāibosárecōrō Cōāmacūrē usenire ticoa.

17 Cōāmacū marī Ōpū Jesucristo Pacu añunetōjōāgūrē múāye niīadarere biiro sãĩ: “Cōāmacū, Espírítu Santo cúārē masīrere jeari tiiyá; muu niirecātirecārē añurō masīrī tiiyá”, jĩĩ.

18 Atecārē sãĩā: “Cōāmacū, cúārē ateré añurō masīrī tiiyá: Muu cúārē ‘añurō tiigúda’ jĩgū, beserigu niiwū; niipetira muarē padeoráre añuré petire ticogudacu;

19-20 muu tutuanetōjōāgū niĩ; tee tutuaremena usā Cristore padeoráre tiápua”, jĩ sãĩā. Tee tutuanetōjōāremena Cōāmacū ateré tiirígu niiwī: Cristo diarígu pure masārī tiirígu niiwī; cū masāmuāri siro, cúārē cū puto ūmuāsepu ōpū duirípīrō diamacápe dupoyigu.

21 Cúārē niipetira Ōpū peti sãārī tiiyígu. Teero tiigú, ōpārā atibárecopu niirā, ūmuāsepu niirā Ōpū peti niĩ. Āpī cū sotoa macū manī. Cū atibáreco macārā sotoa macū niĩ; too síro macārā sotoa macū niirucugudaqui.

22 Cōāmacū niipetirere, niipetirare Cristo doca pũtáari tiiyígu. Teero biiri Cōāmacū niipetira Jesuré padeorí pōna macārārē dutigúre sōnecorigu niiwī; cū marī dupu tiiróbiro niĩ.

23 Marī cúārē padeorí pōna macārā cūya ōpū tiiróbiro niĩ. Cū marī niipetirarena wáaqui. Cū niipetirapu niĩ; atibárecopu, ūmuāsepu teerora niiqui.

2

Cōāmacū marīrē maīgá netōnérigu

1 Too sugueropu múā ñañaré tiirira niijĩrā, diarira tiiróbiro niirira niiwū.

2 Atibáreco macārā tiiróbiro ñañaré tiirira niiwū. Wātīārē dutigú boorere tiinunúsewu. Cū atibáreco macārā Cōāmacūrē netōnucārārē dutigú niĩ.

3 Too sugueropu marī niipetira cúā tiiróbirora ñañaré tiirucúwu. Marī ñañaré tiidugárere ugaripéawu. Marī noo booró ñañaré tiīadarere wácūwū. Teeré wácūāri siro, teeré tiijāwū. Teero tiigú, Cōāmacū marīmena cūanetōjōāyigu. Āpērā tiiróbirora marīcā ñañarō tiinóbojīyu.

4 Cōāmacūpe marīrē bayiró maīgú, bóaneō ĩñarigu niiwī.

5 Marī ñañaré tiirira niijĩrā, Cōāmacū ĩñacoropure diarira tiiróbiro niiwū. Teero ĩñapacu, marīrē Cristomena catiré petihére cuorā niirī tiirígu niiwī. Cōāmacū múārē cū añuré ticorémena netōnérigu niiwī.

6 Marī Cristomena masāmuārira tiiróbiro niirī tiirígu niiwī. Jesucristo ūmuāsepu duiróbirora marīcā cūmena toopá duirá tiiróbiro niirī tiirígu niiwī.*

7 Too síro macārāpure cū marīrē añuré ticoriguere eñogúda jĩgū, teero tiirígu niiwī. Cū marīrē tiápugu, Jesucristomena niirī tiirígu niiwī.

8 Marī Jesucristore padeorí, Cōāmacū marīrē cū añuré ticoré eñogú, netōnérigu niiwī. Tee marī basiro tiirígu mee niĩ; Cōāmacū ticorigu niĩ.

9 Marī añurō tiiré ĩñagú mee netōnéwī. Teero tiigú, sícāno “уuu añurō tiirígu wapa Cōāmacū yuure netōnéwī” jĩmasĩña manĩa.

* 2:6 Too sugueropu ōpārāmēna duirá cáāmena dutiyira.

10 Marĩ cūũ tiirĩra niĩ. Marĩ ãñurõ tiirẽmena basocáre tiápuaro jĩgũ, marĩrẽ Jesucristomena niirĩ tiirĩgu niiwĩ. Marĩ ãñurõ tiádarere Cõamacũ too sugueropũ quẽnotõayĩgu.

Marĩ Cristomena ãñurõ niirecutijãã

11 Teero tiirã, ateré wãcũña: Múã judíoa niihẽrã bauáirira niiwã. “Widecõãnoña† manirã niicua”, jĩwã judíoa múãrẽ. Cũãpe “widecõãnorira niĩ ãsãjã” jĩwã, cúãya õpũũ maquẽpũ dícare widecõãnorira niipacara.

12 Too sugueropũre múã Cristomena niihẽrã niiwũ; Israelya põna macãrãmena niiriwũ; Cõamacũ “netõnégũdure ticocogũda” jĩrẽre múã pacusũmũãrẽ wederiyĩgu; diari siro, ¿deero wáadari? jĩmasĩriwũ; atibúreco macãrã tiirõbiri Cõamacũrẽ masĩriwũ.

13 Múã yoaro macãrã tiirõbiri niirã niijĩrã, cũãrẽ masĩriwũ. Atitóre Jesucristomena niijĩrã, cúãye dí õmayudiariguemena Cõamacũrẽ masĩã; putogã macãrã tiirõbiri niirã putũãã.

14 Cristo niĩ marĩrẽ ãñurõ niirecutirere ticogũ. Judíoare, judíoa niihẽrãrẽ sicapõna macãrã niirĩ tiirĩgu niiwĩ. Marĩ cãmerĩ ñadugarimirigue opatũdi tiirõbiri niiwũ. Cũũ tiitũdire cõãrigũ niiwĩ.

15 Cũũ diariguemena judíoare dutirere “biiro tiiyã”, “biiro tiirjãña” jĩrẽre duurĩ tiirĩgu niiwĩ. Teero tiiriguemena puapõnã macãrã niimirirare sicapõnarã putũãri tiirĩgu niiwĩ. Marĩ cúũmena sĩcãrõmẽna niijĩrã, sicapõna macãrã niĩ. Teero tiirã, judíoa, judíoa niihẽrã sĩcãrõmẽna ãñurõ niirecutimasĩã.

16 Cũũ curusapũ diariguemena marĩ cãmerĩ ñadugaririguere petirĩ tiirĩgu niiwĩ. Cũũ diariguemena puapõnã macãrã niimirirare sicapõnarã niirĩ tiirĩgu niiwĩ. Teero biiri teemẽnarã Cõamacũmena bapacutimasĩã sũcã.

17 Cristo múã yoaro macãrã tiirõbiri niimirirare ãñurõ niirecutire maquẽrẽ wedegũ atirigu niiwĩ. Ñsã putogã macãrã tiirõbiri niimiracãrẽ teerora wedeyĩgu.

18 Cristo marĩrẽ tiibosãremena marĩ niipetira Espĩritu Santo sĩcũmenarã marĩ Pacumena wedesemasĩã.

19 Teero tiirã, mecãtigãrẽ múã aperó macãrã wãanetõri basoca tiirõbiri niiria. Ñpẽrã Cõamacũrẽ padeorãmena sicamacã macãrã tiirõbiri niĩ; Cõamacũyawii macãrã tiirõbiri niĩ.

20 Jesucristo cúũyere wededutigũ beserira, teero biiri profetas múãrẽ Cõamacũyere wedenũcãrira niiwã. Teero tiirã, cúã wii tiádaritabebiro niicua. Basocã wii tiinũcãrã, supisabotarire nũcõsũguẽcua, wii tutuariwii niĩãrõ jĩrã. Jesucristo teebotaribiro niigũ niĩ.

21 Teebotari ãñurõ nũcõãri siro, apeyé botarire diamacã nũcõwãcu. Ññuri wii, Cõamacũ dícare padeorĩ wii tiimũãwanocu.

22 Marĩ Jesurẽ padeorã niijĩrã, teebotaribiro niĩ; wiirẽ biarĩ tũdibiro niĩ. Wiirẽ peotĩari siro, basocã toopũ niirucuya. Espĩritu Santo tiwiipũ niijĩgũ, Cõamacũ toopũra niirucuqui.

3

Pablõre judíoa niihẽrãrẽ buedutigũ cũũrigũ

† 2:11 Cõnerĩgu yapa macã caseróre.

1 Teero tiigú, yuu Pablo Cõamacú múãrẽ añurõ tiiriguere añurõ tuomasfãrõ jĩgũ, sãĩã. Yuu múã judíoa niihẽrãrẽ Jesucristoye quetire wederé wapa peresuwiipũ niĩã.

2 Yuu wãcũrĩ, múã ateré tuoĩyũ: Cõamacú yuure añurõ tiigú, múãrẽ tiĩapudutirigu niĩwĩ.

3 Cõamacú too sugueropũ masĩña maniriguere yuure masĩrĩ tiiwĩ. Yuu tee macuẽrẽ péero jóatoaawũ.

4 Múã yuu jóaariguere buera, ateré jĩĩadacu: “Pablo Cristoye queti too sugueropũ masĩña maniriguere añurõ masĩqui”, jĩĩadacu.

5 Too suguero macãrãpũ tee quetire añurõ tuomasfĩyira. Atitõpũre Cõamacú masĩrĩ tiiquĩ. Cũũ cũũyere wededutigu beserira añurãrẽ, teero biiri cũũ wededutirere wederãre Espĩritu Santomena masĩrĩ tiiquĩ.

6 Tee masĩña manirigũ ate niĩã: Cristore padeorẽmena múã judíoa niihẽrã judíobirora Cõamacú ticoadarere ñeeãdacu. Cristomena niijĩrã, judíoaмена sicapõna macãrã niĩã; Cõamacú judíoaare “biiro tiigũda” jĩiriguere múãcã yuea.

7 Cõamacú yuure añurẽ ticogũ, cũũ tutuaremena yuure añurẽ quetire wedegũ niirĩ tiirigũ niĩwĩ.

8 Yuu Cõamacũrẽ padeorã watoapũ bárĩ niigũ peti niipacari, ate añurẽre yuure tiidutirigu niĩwĩ: Cũũ yuure judíoa niihẽrãrẽ Cristoye añunetõjõãrere wededutirigu niĩwĩ. “Cristo añunetõjõãgũ niĩ” jĩĩrẽre marĩ masĩ sĩcãrĩbĩria.

9 Apeyerẽ Cõamacú yuure tiidutirigu niĩwĩ: Tee masĩña manirigũ quetire niipetira tuomasfãrõ jĩgũ, wededutirigu niĩwĩ. Sicato tee queti Cõamacú niipetire bauanerigũ wãcũriguerũ niiriro niĩwũ.

10 Teero tiirõ, atitõre Jesurẽ padeorĩ põna macãrãmena biiro wãaa: Cũã pũapõnã niimirira sicapõna wãari ñnarã, ãmuãse macãrã dutirã, teero biiri cũã doca macãrã dutirã biiro jĩĩadacua: “Cõamacú masĩnetõneĩ; niipetire cũũ tiirẽmena cũũ masĩrẽre ãñoĩ”, jĩĩadacua.

11 Sicatorũra Cõamacú “teerora tiigũda” jĩiyigu. Cũũ jĩĩrirobirora wãari tiirigũ niĩwĩ marĩ Òpũ Jesucristo tiirigũmena.

12 Marĩ cũũmena niijĩrã, cũũrẽ padeojĩrã, cuiro manirõ Cõamacũmena wedesemasĩã sãa.

13 Teero tiirã, yuu múãrẽ wederé wapa ñañarõ netõrĩ tuorã, wãcũpatirijãña. Biirope wãcũña: “Marĩrẽ maĩjĩgũ, peresu ñeerĩquiuro niipacũ, marĩrẽ Jesuyẽ quetire wedetoawi”, jĩĩ wãcũ, useniña.

Cristo basocãre maĩqui

14 Teerẽ wãcũgũ, ñicãcoberimena jeacũmu, marĩ Pacũre múãrẽ sãĩbosãa.

15 Cõamacũrã pacũ niisuguerigũ niĩ. Cũũmena “pacũ” jĩĩrẽ nũcãã. Cũũ niipetire põnarĩ macãrã ãmuãsepũ niirã, atibũrecopũ niirã sĩcãrõmẽna niirĩ tiirigũ niĩwĩ.

16 Marĩ Pacũra pee añurẽre cõoquí. Teero tiigú, Espĩritu Santomena múã wãcũrẽpũre tutuare ticori boogũ sãĩbosãa.

17 Cũũ teerẽ ticori, múã Cristore padeorĩ, Cristo múãmẽna niirucugũdaqui. Apeyerẽja, múã Cristore añurõ maĩãrõ jĩgũ, ãpẽrãcãrẽ añurõ maĩãrõ jĩgũ, sãĩbosãa.

18 Teero tiirã, múã niipetira Cõamacũrẽ padeorãmena Cristo múãrẽ maĩrẽre masĩãdacu. Cũũ marĩrẽ bayirõ peti maĩqui.

19 Cũũ maĩrere tuomasĩpetinoña manipacári, múã cũũ maĩrere tuomasĩnemoãrõ jĩgũ, sãĩbosáa. Cũũ maĩrere tuomasĩnemorã, Cõãmacũ tiirõbiro niirecutĩrere cunemodãdadu.

20 Marĩ “Cõãmacũ tutuanetõjõãgũ niĩ” jĩãda. Cũũ tutuare marĩpare niã. Teero tiigũ, cũũ niipetire marĩ sãĩre nemorõ, marĩ tũgueñare nemorõ tico-masĩqui.

21 Teero tiirã, marĩ Jesucristore padeorĩ põna macãrã niijĩrã, teero biiri marĩ Jesucristomena niijĩrã, Cõãmacũrẽ usenire ticorucuada. Atitõ macãrã, too síro macãrãcã teerora Cõãmacũrẽ usenire ticorucuaro. Teerora wãaaro.

4

Jesurẽ padeorãre sĩcãrõména niidutirigue

1 Yũũ marĩ Õpũyere wederẽ wapa peresuwiipu niigũ múãrẽ biiro tiiri bayirõ boogã: Ñũurõ tiirecutiya. Cõãmacũ múãrẽ beserigu teero tiiri booqui.

2 “Ãpẽrã nemorõ ãñurẽ tiia” jĩ wãcũrijãña; cúaro manirõ niĩña; cúañañarijãña; ãpẽrãrẽ majĩrã, cúã diamacũ tiihéri ññarã, teero tũgueñajãña.

3 Ñũurõ niirecutijĩrã, Espĩritu Santo tiĩápurementa “sĩcãrõména niãda” jĩ wãcũrucuya.

4 Marĩ sicaõpũũbiro niã. Espĩritu Santo sĩcã niipacu, marĩ niipetiramenta niiqui. Marĩ Cõãmacũ beserira niijĩrã, ate dícare yuea: “Marĩrẽ ãñurõ tiigũdaqui”, jĩã.

5 Marĩ Õpũ sĩcãrã niĩ. Marĩ cũũrẽ sĩcãrĩbĩro padeóa. Marĩ sĩcãrĩbĩro wãmeõtinowũ.

6 Cõãmacũ marĩ niipetira Pacũ sĩcãrã niiqui. Cũũ marĩ niipetira sotoa macũ niiqui. Marĩmena cũũye maquẽrẽ tiiri tiiqui. Marĩ niipetiramenta niiqui.

7 Cristo marĩ niipetirare merẽã dícu tiimasĩrere ticoqui. Cũũ marĩ niipetirapũre sĩcãrĩbĩro ticodũgarijĩyi. Teero tiigũ, cũũ boorõbĩrora ticorigũ niĩwĩ.

8 Teero tiirõ, Cõãmacũye queti jóaripũpu ate jóanoã:

Cũũ ãmuãsepu muãwagu, cũũ ñeerirare néewayigu.

Too síro basocãre ãñurẽre ticoyigu,*
jĩ jóanoã.

9 “Cũũ ãmuãsepu muãwayigu” jĩ jóare ate jĩdũgareo tiia: Muãwaadari suguero, atibãrecopũ diĩatiyigu.

10 Cũũrã sũcã atibãrecopũ diĩatirigu ãmuãsepu niipetira Õpũ peti niigũdu muãwariigura niiqui. Teero tiigũ, niipetiropũ dutiqui.

11 Cristo cũũrẽ padeorãre niipetirapũre tiimasĩrere ticorigũ niĩwĩ. Sĩquẽrãrẽ cũũyere wededutigu beserira sããrĩ tiirigu niĩwĩ; ãpẽrãrẽ Cõãmacũ wededutirere wederã sããrĩ tiirigu niĩwĩ; ãpẽrãrẽ cũũrẽ ãñurẽ quetire wedewarucuri basoca sããrĩ tiirigu niĩwĩ; ãpẽrãrẽ cũũrẽ padeorãre coterã, cúãrẽ buerã sããrĩ tiirigu niĩwĩ.

12 Teero tiigũ, marĩ cũũrẽ padeorãre cũũye maquẽrẽ padearo jĩgũ, teero tiirigu niĩwĩ. Cũãrẽ padeotutũaaro jĩgũ, teero tiimasĩrere ticorigũ niĩwĩ.

13 Teero wãari, marĩ sĩcãrĩbĩro marĩ Õpũrẽ padeodãdadu; sĩcãrĩbĩro Cõãmacũ macãrẽ ãñurõ masĩãdadu. Teero biiri Cristoye maquẽrẽ ãñurõ tuomasĩãdadu; Cristo niirõbĩrora niirecutiadacu.

* 4:8 Salmo 68.18.

14 Teero tiirá, wīmarā tiiróbiro niirijāāda. Wīmarā jīditorere t̄ojīrā, p̄ūrī wīnoména páapuconorō tiiróbiro noo niire buerére padeonunúseya. Cūā tiiróbiro marī jīditomenirā buerére tuorá, padeonunúserijāāda.

15 Biirope tiáda: Cāmerī maīrémena Cōāmacūye diamacú maquērē wedeada. Jōōpemenā diamacú maquērē padeonemōādacu. Cristomenā niirā niijīrā, niipetire marī tiirénorē cūū boorére tiinemóm̄āādacu. Cūūrā niī cūūrē padeorī pōna macārā dupu.

16 Cristo marī dupu tiiróbiro niijīgū, marīrē dutii. Sicaōp̄ū pee ōp̄ū maquē c̄ocú. Niipetire tiīōp̄ū maquē dupu dutirére tiirī, tiīōp̄ū diaremanirō b̄ucá, tutuanemojōācu. Tee tiiróbiro niī marī. Marī Cristo dutirére tiirá, sīcārībīro niīādacu. Teero tiirá, cāmerī maīādacu. Teeména padeotutūādacu.

Cristomena mama niirecutire c̄uo

17 Teero tiigú, marī Ōpū wāmemena múārē ateré duticoa: Múā āpērā Cōāmacūrē masihērā tiirénorē tiinemórijāña. Cūā wācūrē wapamanā.

18 Cōāmacūyere wācūdagahera, t̄omasīhērā tiiróbiro niīya. Teero tiirá, naītīārōp̄ū niirābiro diamacú maquērē t̄omasīriya; catiré petihére Cōāmacū ticorē c̄oricua.

19 Cūā ñañaré tiirére boboridojāya. Teero tiirá, cūā noo boorō ñañaré tiisodéaatiya. Niipetire cūā t̄usaré ñañaré tiīya.

20 Múāpe Cristore masīncārā, cūā teero ñañaré tiirénorē buenorijīyu.

21 Múā diamacārā cūāye maquērē t̄ojīyu. Teero biiri múā Jesuména niijīrā, cūāyere diamacú maquērē buenojīyu.

22 Teero tiirá, múā too s̄uguerop̄ū ñañaré tiiriguere duujāña sáa. “Ūgaripéaremena ūseniādacu”, jī wācūmijīyu múā. Niiria. Teero wācūrē tiiditōre niīa.

23 Cōāmacū múā wācūrere wasoáro.

24 Mama niirecutire c̄uoá. Cōāmacū múā mama niirecutire cūū niirōbirora tiirīgu niiwī. Teeména āpērārē āñurō tiādacu; ñañaré manirā niīādacu.

25 Teero tiirá, jīditonemorijāña. Marī Cristoya ōp̄ū maquē tiiróbiro niīa. Teero tiirá, marī niipetirap̄ure cāmerī diamacú wedesero booa.

26 Múā cúara, ñañaré tiirījāña. Cúanañiōrijāña,

27 wātīārē dutigú múārē ñañarō wáari tiirī jīrā.

28 Yaarépimirigū yaanemórijāārō. Yaaróno tiigú, padearo. Cūū āñurō pade, wapatáremena bóaneōrārē ticomasīgūdaqui.

29 Ñañaré wedeserijāña. Āñurépe dícare wedeseya. Múā wedeseremena āpērārē tiápuya. Múā teero tiirī, múā wedeserere tuorá āñurō niīādacua.

30 Múā tiirémēna Espírītu Santore wācūpatiri tiirījāña. Cōāmacū múārē Espírītu Santore ticorigū niiwī, “yáara niīya” jīrere ēñogú. Espírītu Santo múāmena niirucugūdaqui, té Jesucristo múārē ūmaāsep̄ū néewaadari b̄areco jearip̄ū.

31 Niipetire cāmerī ñañarō t̄agueñare, p̄unirō wedesere, cúare, cúara acaribire, teero biiri āpērārē ñañarō wedeserecārē duujāña. Sīcūrē īñatutirijāña.

32 Biirope tiyá: Cāmerī āñurō tiápu, bóaneōña. Cōāmacū Cristomena múārē acabóriroborora múācā cāmerī acabóya.

5

Cõamacū põna biiro niirõ booa

1 Múã Cõamacū põna cūu maĩrã niã. Teero tiirã, cūu tiirébiro tiiyã.

2 Jesucristo maĩrobirora cãmerĩ maĩrucújãña. Cūu marĩrẽ maĩjĩgũ, diabosayigu. Cūu marĩrẽ diabosarigue Cõamacū ññacoropũ sitiaãñũre busemũcore tiirõbiro cūu tusaré niyiro.

3 Múã Cõamacū põna niijĩrã, múã numosãnumiã, múã manusũmuã niñhẽrãrẽ ñeeaperijãña; bobooro tiĩñorijãña; чорacára, boonemórĩjãña. Múã teeré tiihéri, múãrẽ ñañarõ wedepatire maniãdacu.

4 Ñañarẽ wedese buirijãña; wapamanĩre maquẽrẽ wedeserijãña; noo booró wedeseãmarijãña. Múãrẽ teenórẽ wedeserijãrõ booa. Birope tiiyã: Cõamacũrẽ usenire ticoya.

5 Ateré múã masĩcu: Cristo cūu Pacũmena niirõpũ sĩcũ cūu booró ñeeapesodeaatiguno wãariqui. Bobooro ñañarõ tiĩñogãno teerora wãariqui. Чорacú boonemógũcã teerora wãariqui. Boonemógũ Cõamacũrẽ padeorõno tiigú, cūu booré maquẽ dícare padeoquí.

6 Cúã wapamanĩre wedeseremena múãrẽ jĩĩditoremena wedeadacua. Cúãrẽ padeorijãña. Cõamacũ cũũrẽ netõncãrãrẽ teero tiirĩ ññagũ, bayiró cũaremena cúãrẽ ñañarõ tiigúdaqui.

7 Cúãrẽ péerogã bapacutirijãña.

8 Múã too sugueropũre naĩtĩãrõpũ niirãbiro niuwũ. Atitóreja bóeropũ niirãbiro marĩ Òpũmena niã. Teero tiirã, bóeropũ niirãbiro tiiyã.

9 Bóeropũ niirã biiro tiiyã: Ññurẽre tiiyã; diamacú maquẽrẽ tiiyã; niirõ maquẽrẽ wedeseya.

10 Niipetire múã tiirénorẽ “¿marĩ Òpũ usenigũdari?” jĩĩ wãcũña.

11 Bãrĩ peti tiirãnorẽ bapacutirijãña. Cúã naĩtĩãrõpũ niirãbiro niicua. Cúã ñañarẽ tiirẽre cúãrẽ masĩrĩ tiiyã.

12 Cúã yayiórõpũ tiãriguere marĩ wedeseri, bobo niã.

13 Cúã tiãriguere masĩrĩ tiirĩ, sĩãwócoropũ niirébiro putuácu.

14 Cúã basiro cúã ñañarẽ tiãriguere ññamasĩãrĩ siro, “ñañaniã” jĩĩmasĩcua. Teero tiiró, ateré jĩĩnoã:

Mũũ cãnigũbiro biigú, wãcãñã.

Diarigũbiro biigú, masãmuãña.

Mũũ teero tiirĩ, Cristo mũũrẽ bóeropũ niigú niirĩ tiigúdaqui, jĩĩnoã.

15 Teero tiirã, múã tiirẽre ññurõ wãcũña. Cõamacũyere masĩhẽrãbiro tiirijãña. Cũũyere masĩrãbirope tiiyã.

16 Atitóre basocã pee ñañarẽ tiiyã. Múãpe niipetire tiirécõrõ ññurẽ tiiyã.

17 Cõamacũyere tũomasĩhẽrãbiro niirijãña. “¿Ñeenópere Cõamacũ marĩrẽ tiirĩ boogãrĩ?” jĩĩ wãcũña.

18 Cũmurijãña, noo booró ñañarẽ tiirĩ jĩĩrã. Cũmurõno tiirã, Espĩritu Santo boorẽpere tiiyã.

19 Salmopũpũ jóariguemena, Cõamacũyere basarémene cãmerĩ wedeseya. Marĩ Òpũrẽ bayiró useniremene basapeoya.

20 Marĩ Òpũ Jesucristo wãmemene niipetirere Cõamacũ marĩ Pacũre usenire ticorucujãña.

Sicawii macããrê dutiré

21 Múã Cristore quioníremena ññaã. Teero tiirá, cãmerí yuuya.

22 Manucutira numiã, marí Ôpãrê yuugobirora múã manusũmũãrê yuuya.

23 Múã manusũmũã múãrê dutirá niíya, Cristo cũãrê padeorí põna macãrã dutigú niirõbirora. Cristo cũãrê padeorí põna macãrã dupubiro niíi. Marí cũya ôpũu maquëbiro niirãrê netõnégũ niíi.

24 Cristoya põna macãrã cũãrê yuugobirora nũmosãnumiã niipetiremena cúã manusũmũãrê yuugro booa.

25 Nũmocutira, Cristo cũya põna macãrãrê maĩrõbirora múã nũmosãnumiãrê maĩñã. Cristo marĩrê maĩgũ, marĩye niĩadarere diabosayigu.

26 Marĩrê ññaarê manirã niĩãrõ jĩgũ, teero diabosayigu. Marí cũye quetire ãñurõ padeorí, ocoména coseárirabiro wáari tiirigu niíwĩ.

27 Teero tiirigu niíwĩ, cũya põna macãrãrê ãñunetõjõãrã buajeádugagu. Cũu putuãatigu, cúãrê suti jũĩĩmaníre, opasũsũrõ manirébiro niirãrê cãména néewadugaqui. Ññaarê manirã, ññaarê tiirĩrirabiro buadugáqui.

28 Tee tiirõbirora nũmocutira cúã nũmosãnumiãrê maĩrõ booa. Cúã basiro maĩrõbirora maĩrõ booa. Cũu nũmorê maĩgũno cũu basiro maĩgũ tiiquí.

29 Sicũ cũya ôpũãrê maĩrjã tiirí. Teero tiirõno tiigú, ãñurê yaa, cũya ôpũãrê cotequi. Cristo cũya põna macãrãrê teerora tiiquí.

30 Marí cũãrê padeorí põna macãrã cũya ôpũũbiro niã.

31 Tee maquë Cõãmacũye queti jóaripũru biiro jóanoã: “Teero tiigú, ãmũ cũu pacure, cũu pacore cõãwitiwa, cũu nũmoména niigũdaqui. Cúã ruarã sicaõpũũ tiirõbiro putuãadacu”,* jĩ jóanoã.

32 Tee tuomasñña maniré niã. Teero niipacari, yuũ wãcũrĩ, “Cristo sicaõpũũbiro niiquí cũya põna macãrãmena” jĩdugaro tiã.

33 Teero jĩpacu, atecãrê jĩgũda: Nũmocutiracõrõ múã basiro maĩrõbirora múã nũmosãnumiãrê maĩñã. Numiãcã, múã manusũmũãrê padeoyã.

6

1 Wĩmarã, mamarã, Jesuré padeorã niijĩrã, múã pacusũmũã dutirére ãñurõ yuuya. Teero tiiré ãñuniã.

2 Cõãmacũye queti jóaripũru tee dutiré biiro jóanoã: “Mũu pacu, mũu pacore padeoyã”, jĩ jóanoã. Cõãmacũ ruamóquẽñe dutiré watoaru tee dutiré tiigũnorê “ãñurõ tiigũda” jĩrigu niíwĩ. Tee “ãñurõ tiigũda” jĩrê biiro jóanoã:

3 “Mũu usenigũdacu; atibãrecopure yoari catigũdacu”,* jĩ jóanoã.

4 Põnacutira, múã põnarê bayirõ tuti, cúari tiirjãña. ãñurõ tiirére buemasõña. Cúã ññaarê tiirére quẽnojeári tiiyã. Cúãrê marí Ôpã boorere wedeya.

5 Dutiafenori basoca, ãno atibãrecoru múãrê dutiaferare yuuya. Padeoréména, quioníreména, tiiditõro manirõ cúãrê yuuya. Cristo dutirére yuugobiro cúãcãrê yuuya.

6 “Cúã ññaacororu dícu ãñurõ padeada”, jĩ wãcũrijãña. Siquẽã cúãmena ãñurõ putuãadugara teero tiicúa. Múãpe Cristore padecoteri basoca niijĩrã, Cõãmacũ boorõbiro ãñurõ tusaréména padeya.

7 Hseniremena marí Ôpãrê padebosarabiro tugueñaña. Basocã dícare padebosarabiro tugueñarijãña.

* 5:31 Génesis 2.24. * 6:3 Éxodo 20.12; Deuteronomio 5.16.

8 Marī Ōpū ãñurō tiirírare wapatígudaqui. Dutiapenori basocare, dutia-penoña manirãrē teerora wapatígudaqui. Múã teeré masítoacu.

9 Basocáre dutiaperera, múãcã teerora múã dutiaperare ãñurō tiiyá. “Múãrē ñañarō tiigúda”, jĩmemorijãña. Múã masícu: Cúã Ōpū múã Ōpúcã niiqui; cūũ ãmũãsepũ niiqui. Cūũ niipetira basocáre batoro manirō, sícãrĩbĩro ññaqui.

Cristore padeorá wãtĩãrē cãmotáre

10 Ate tiidutíremena wedeyaponogúda: Múã marĩ Ōpũmena niĩã. Teero tiirã, cūũ tutuanetõremena wãcũbayiya.

11 Cõamacũ marĩrē cãmotáre ticoriguere cwoyá. Teero tiirã, teeré cworá niijĩrã, wãtĩãrē dutigú jĩĩditorere cãmotãmasĩãdacu.

12 Marĩ surara tiirõbĩro niipacara, basocãmena cãmerĩquẽria; wãtĩã ãmũãsepũ niirãmenape cãmerĩquẽã. Cúã niicua: Wãtĩã dutiré tutuare cworá, cúã doca macãrã dutirã, atibãreco maquẽ naĩtĩãrõpũ tiirõbĩro niirere dutirã, basocáre wãcũrẽpure ñañaré tiidutĩra niicua.

13 Teero tiirã, niipetire Cõamacũ marĩrē wãtĩãrē cãmotáre ticoriguere cwoyá. Teeré cworá, niipetire wãtĩ múãrē ñañaré tiidutĩri, netõncãjããdacu. Múã teeré cwoptĩra, wãcũutuara niĩãdacu.

14 ãñurō wãcũtutuara niĩña. Surara cãũyaro sutiroré wéemũõco, siatúqui sitũrũdamena. Tiidã sitũrũda diamacú maquẽ marĩ padeorẽbĩro niĩã. Surara cūũ cutirore cõmequimẽna cãmotáqui. Tiiqui cõmequí marĩ ãñuré tiirẽbĩro niĩã.

15 Surara sapatuare sãñaqui, wãagúda jĩĩgũ. Cūũ tiirõbĩrora múãcã ãñuré quetire wedeadera quẽnoyũeya. Tee queti “Cõamacũ cãũrē padeorãre ãñurō niirecutirere ticoqui” jĩĩrē queti niĩã.

16 Surara cãũya õpũãrē cãmotãriquire wãmopũ cwoquí. Cãũrē bũedugari, bũereyucũ jũũatiri, tiiquimena cãmotáqui. Múãpe wãtĩãrē dutigú múãrē ñañarō tiidugãri, Cõamacũrē padeorẽmena cãmotãmasícu.

17 Surara cãũya dupure cãmotãgũ, cõmecororé pesaqui. Cãũya dupure cãmotãrirobirora wãtĩ múã wãcũrere ñañodugãri, “Cõamacũ netõnõnorira niĩã” jĩĩremena cãmotãya. Surara espada pairĩpĩrē nẽewaqui. Cūũ tiipĩmena cãmerĩquẽmasĩrõbirora múãpe Cõamacũye queti jóaripũ wedeseremena wãtĩrē cãmotãya. Cõamacũye wedesere espada Espĩritu Santo múãrē ticoripĩbĩro niĩã.

18 Noo múã niirō Cõamacũrē sãĩrucújãña. Espĩritu Santo masĩrē ticorẽmena sãĩñã. ãñurō tuomasĩña. Sãĩdurijãña. Niipetira Cõamacũrē padeorãre sãĩbosãrucujãña.

19 Yũncãrē sãĩbosãya. ãñuré quetire yũn wederẽcõrõ Cõamacũ cūũ wedeserere yũre ãñurō wedeserĩ tiĩáro. “Cuiro manirō ãñuré quetire basocã masĩña manirĩguere wedearo”, jĩĩ sãĩbosãya.

20 Tee quetire wederé wapa peresuwiipũ niĩã. Cõamacũ yũre tee quetire wededutĩgũ ticocorigũ niĩwĩ. Yũre tee quetire cuiro manirō wedearo jĩĩrã, sãĩbosãya.

Ãñudutiyaponorigue

21 Tĩquico múã pũtopũ wãagúdaqui. Cūũ yũn menamacũ, yũn maĩgũ, marĩ Ōpãrē padecotegũ ãñurō tiigú niĩĩ. Cūũ múãrē niipetire yéẽ maquẽrē wedegúdaqui.

22 Múãrē ãsãye maquẽrē masĩãrō jĩĩgũ, ticocoa. Teero biiri cūũ múãrē wãcũtutuari tiĩáro jĩĩgũ, ticocoa.

²³ Cõãmacũ marĩ Pacu, teero biiri marĩ Őpũ Jesucristo múã Jesuré padeoráre ãñurõ niirecũtĩre ticoaro; múã Cristore padeonemórĩ, câmerĩ maĩnemórĩ tiiáro.

²⁴ Cõãmacũ niipetira marĩ Őpũ Jesucristore maĩrucũrare ãñuré ticoaro. Nocõrõrã jóaa.

FILIPÓS MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Āñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo, teero biiri Timoteo múã Cõamacūrē padeorá Filipospũ niirārē āñudutia. Ʋsã Jesucristore padecotera múārē niipetira cūmēna niirārē, múārē sũonirārē,* teero biiri cúārē tiáapuracārē† jóaa.

² Múārē Cõamacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Őpũ añurē ticoaro; añurõ niirecatiri tiiáro.

Jesuré padeoráre Pablo sãĩbosárigue

³ Yũũ múārē wácũrecõrõ yũũ Őpũ Cõamacūrē usenire ticoa.

⁴⁻⁵ Sicato múã padeonũcãrito, tée atitõpũcārē añurē queti maquẽmena múã yũũre tiárua. Teero tiigũ, yũũ sãĩrecõrõ múã niipetirare useniremena sãĩbosáruca.

⁶ Múã Jesuré padeonũcãrĩ, Cõamacũ múārē añurõ tiigũ, wasorĩ tiirĩgũ niĩwĩ. Yũũ ateré masĩã: Teero múārē wasomũanũcãrĩ tiigũdaqui, tée Jesucristo pũtuaatirĩpũ.

⁷ Múã niipetirare yũũ teero wácũpadeori, añuniã. Yũũ múārē maĩjĩgũ, teero wácũã. Cõamacũ marĩrē sãcãrĩbíro tiáapurĩgũ niĩwĩ. Yũũ peresuwiĩpũ duiiri, teero tiáapurĩgũ niĩwĩ. Teero biiri yũũ queti beserĩ basoca pũtopũ niirĩ, ãpẽrã Jesuyé quetire ñañarõ jĩĩdugari, “diamacúrã niĩã” jĩĩ yũũ wederi, teerora tiáapurĩgũ niĩwĩ.

⁸ Cõamacũ yũũ múārē bayiró maĩrére masĩqui. Jesucristo cũũ múārē maĩrõbígora yũũcã maĩã.

⁹ Yũũ Cõamacūrē múãye maquẽrē sãĩgũ, “cãmerĩ maĩnemóãrõ” jĩĩã. “Masĩrémena cúã maĩrére ãñoãrõ” jĩĩã.

¹⁰ Teero maĩrã, añurere besemasĩãdacu. Cristo pũtuaatiri, ñañaré manirã, wapa cuohéra buajeánoãdacu.

¹¹ Jesucristo múārē añurere tiirucúra niirĩ tiiáro. Basocá múã teero tiirĩ ññarã, Cõamacūrē “añunetõjõãĩ” jĩĩãdacua.

Yũũ catigũja, Cristomena niĩã

¹² Yãa wederabiro niirã, ateré múārē masĩrĩ boogã: Yũũre wáaremena añuré queti nemorõ sesajõãã.

¹³ Teero tiirã, niipetira romanuã õpũye wiseripũ coterĩ basoca “cũũ Cristoyere wederé wapa peresuwiĩpũ niĩĩ” jĩĩyã. ãpẽrã ãnopũ niirãcã teeré masĩyã.

¹⁴ Pacũ Jesuré padeorã yũũ peresuwiĩpũ duirere tuoĩrã, marĩ Őpãrē padeo-tutũanemocua. Teero tiirã, Cõamacũye quetire cuiro manirõ, wácũutuaremena wedecua.

¹⁵ Siquẽrã yũũre ññatutira, yũũre netõnũcãdũgara, Cristoyere wedeayira. ãpẽrãpé añurõ tiidũgãremana cũũyere wedeayira.

¹⁶⁻¹⁷ Cúãjã yũũre maĩyã. Ateré masĩyã: Cõamacũ yũũre ãno cũũrĩgũ niĩwĩ, añuré queti “diamacúrã niĩã” jĩĩ wedearo jĩĩgũ. Yũũre ññatutirape yũũ nemorõ

* 1:1 Pecasãyemena: obispos. † 1:1 Pecasãyemena: diáconos.

niidugara, Cristoyere wedeayira. Basocá padeoáro jĩrã mee buecua. Yũ peresuwiipu duiiri, yũre ñañarõ wãcũrĩ tiidugára tiicúa.

18 Ñũjãadacu. Yũre ñañarõ tiidugápacara, o apeyé diamacú maquẽrẽ wededugara, Cristoyerena wedecua. Cũye maquẽrẽ wederi tuogú, useniã. Teero usenirucujãgũdacu.

19 Ateré masĩjĩgũ, useniã: Múã sãibosáremena, teero biiri Espiritu Santo Jesucristo ticorigu yũre tiápuremena niipetire yũre wáare añurõ yapacutiadacu.

20 Yũ Jesucristoyere wedehegu, bobobócu. Biirope booa: Cuiro manirõ, tutuaremena cãuyere wederucudugaga. Yũ tiirucúrobirora tiidugága. Teero tiigú, mecãtĩgãrẽ, too síropcãrẽ yũ catigu o diagu, yũ tiirémema “Cristo añuniĩ” jĩrĩ tiigúdacu.

21 Yũ catiguja, Cristomena niĩ; cãuyere tiirucujãgũdacu. Diari, añũadacu yũre; cãũmena niirucujãgũdacu.

22 Yũ catirĩ burecori dusarĩ, Cristoye maquẽrẽ pademasĩã ména. Teero tiigú, yũ diari, o yũ catiri, ¿deerope tiigúdari? jĩmasĩriga.

23 Ate pũawãmé beseri, wisió niĩ. Ateré wãcũsuguea: Diadugaga Cristomena niigũdu. Yũre nemorõ añũadacu.

24 Too síro ateré wãcũã: Yũ catigupe, múãrẽ nemorõ tiápugũdacu.

25 Teero tiigú, “diaria ména” jĩ wãcũgũ, catigũdacu, múã niipetirare tiápugũdu. Múã yũ tiápuremena jõõpemena nemorõ padeó, useniãdacu.

26 Yũ múãmena niirĩ sũcã, múã Jesucristore bayiró usenire ticoadacu.

27 Ateré añurõ tuoyá: Cristoye queti añurẽ queti jĩrõbirora tiirécutiya. Múã teero tiirĩ, yũ múã puto o aperopú niigũ, atequetiré tuodugáa: Filipos macãrã sícãrĩbĩro padeorã tiáyira; sícãrĩbĩro añurẽ quetire padeorẽre “diamacú maquẽ niĩã” jĩ wedera tiáyira;

28 “cããrẽ cãmotáre cuiriayira” jĩrẽ quetire tuodugáa. Múã teero tiirĩ, múãrẽ cãmotára pecamepu wãaadarere tuomasĩãdacia; múã Cõãmacũ netõnéãdara niirẽpere ñãamasĩãdacia. Cõãmacũ cããrẽ teeré masĩrĩ tiiquĩ.

29 Cõãmacũ múãrẽ añurõ tiirĩgu niiwĩ. Cũũ añurõ tiirémema pũarõ cũũrigu niiwĩ. Sicaró ate niĩã: Múã Cristore padeocú. Aperó ate niĩã: Múã Cristore padeoré wapa ñañarõ netõãdacu.

30 Múã Jesuré padeoré wapa yũ tiirõbĩro ñañarõ netõãyiro. Yũ ñañarõ netõrĩ, múã ñãwũ. Teerora sũcã mecãtĩgã yũre wãarecãrẽ tuocú.

2

Jesucristo tiirõbĩro tiidutrigue

1 Cristo múãrẽ wãcũtutuari tiiquĩ; cũũ múãrẽ maĩjĩgũ, añurõ yeeripũnacutira niirĩ tiiquĩ; Espiritu Santo múãmena niiqui; Cristo múãrẽ maĩgũ, bóaneõ ñãaquĩ.

2 Teero tiirã, múã tiirécutiremena yũre bayiró usenigũ niirĩ tiiyá. Ateré tiirécutiya: Añurõ tuomasĩrã niĩña; cãmerĩ maĩñã; sícũpõna tiirõbĩro niirecutiya; sícãrĩbĩro wãcũña.

3 Múãye dícare boosãrijãña; “ãpẽrã nemorõ niĩã” jĩ wãcũrijãña. Teero wãcũrõno tiirã, ãpẽrã múã nemorõ tiimasĩrere wãcũ, cããrẽ añurõ tiiyá.

4 Múãye maquẽ dícare “añurõ wãaaro” jĩ wãcũrijãña. Ñpẽrãcãrẽ “añurõ wãaaro” jĩrã, tiápuya.

5 Múã Jesucristo wãcũrirobirora wãcũña:

6 Cũũ Cõãmacũ niirecutirere cõopacú, atibárecopu jeagu, “yũ ãmũãsepũ niigũ niirecutirere duurícu” jĩ wãcũriyigu.

7 Teero jĩrõno tiigú, cãũ booró cãũ õpũ niirére duujã, padecotegu tiiróbiro wáayigu. Marĩ tiiróbirora bauáyigu.

8 Teero tiigú, atibárecopũ niigũ, “yũũ booró tiiría” jĩĩ wãcũrucuyigu. Cãũrẽ sããdagári, “Cõãmacũ booró tiigúda” jĩyigu. Curusapũ bobooro netõ, diapacũ, netõncãriyigu.

9 Cãũ teero tiiré wapa Cõãmacũ cãũrẽ niipetira sotoapũ dutigudare cũũrigu niĩwĩ.

Cõãmacũ cãũrẽ upatĩ maquẽ wãmerẽ ticoyigu.

10 Teero tiirã, niipetira ãmũãsepũ niirã, ditapũ niirã, dita docapũ niirã Jesús wãmerẽ tuorã, cãũ díamacũpũ ñicãcoberimena jeacũmuãdacua.

11 Teero biiri niipetira biiro jĩãdacua: “Jesucristo niipetira Õpũ niĩ”. Teero jĩrã, Cõãmacũ Jesús Pacũre “ãñunetõjõãĩ” jĩrã tiãdacua.

Jesuré padeorã sããwõcore tiiróbiro niĩya

12 Teero tiirã, yũũ maĩrã, yũũ múãmena niirĩ, ãñurõ yũũrã niĩwã. Mecũtigãrẽ yũũ aperopũ niirĩ, nemorõ teeré tiiyã. Múã netõñenõrira niĩã. Teero tiirã, Cõãmacũrẽ cuiremena ññaña, cãũrẽ netõncãrĩ jĩrã. Cãũ múãrẽ “ãñurõ tiirẽcutira niĩya” jĩrĩ tuõduãgãra, ãñurõ tiiyapãcutiya.

13 Cõãmacũ múãrẽ cãũ boorẽ ãñurẽre tiidagári tiiquĩ. Cãũrã múãrẽ tiãruqui, cãũ boorẽre peotĩmasãrõ jĩgũ. Teero tiirĩ booquĩ.

14 Niipetire apeyenórẽ tiirã, cúaro manirõ, ññañarõ jĩrõ manirõ tiiyã.

15 Teero tiirã, ññañarẽ tiirĩrirabiro ññañarẽ tiihẽra niĩãdacu. Atibáreco macãrã ññañarẽ tiirã, ãñurõ tiirẽre boohẽra watoapũ múã Cõãmacũ põna ññañarẽ manirã niĩã. Múã ãñurõ tiirẽmena sããwõcore tiiróbiro cãũrẽ diamacũ tiirẽre eñõñã.

16 Teero biiri cãũrẽ catirẽ petihẽre ticorẽ quetire wedeya. Múã teero tiirĩ, Cristo putuatiiri bureco jeari, yũũ bayirõ usenigũdacu. “Bũri peti Filipos macãrãrẽ bueriyu”, jĩĩmasĩgũdacu.

17 Basocã múãrẽ ññañarõ tiipacãri, múã Jesuré padeorucúayiro. Múã padeorẽ Cõãmacũrẽ ãñurẽ ticorẽ tiiróbiro niĩã. Yũũ Jesuyẽre wederẽ wapa sããbõcua. Yũũre sããrĩ, yẽe díi múã Cõãmacũrẽ ãñurẽ ticorẽ sotoa vino piopeore tiiróbiro niĩãdacu. Teero tiipacãri, yũũ usenigũdacu. Múãcã useniapuya.

18 Múãcã yũũ tiiróbirora usenirõ booa. Yũũre sããpacãri, yũũmena useniña.

Timoteo, Epafroditoye maquẽ

19 Marĩ Õpũ Jesús boorĩ, máata Timoteore múã putopũ ticocoguda, múãye quetire tuogũ, usenigũda jĩgũ.

20 Timoteo dícu yũũ tiiróbiro wãcũĩ; cãũ yũũ tiiróbiro múãrẽ ãñurõ wãari boogũ, bayirõ wãcũrecutii.

21 Æpẽrã cããye dícuere wãcũrecuticua; Jesucristoyepere wãcũrecutiricua.

22 Múãpeja Timoteo diamacũ tiirẽre masĩtoacu. Sicũ cãũ pacũmena padegũ tiiróbiro yũũre ãñurẽ quetire buearpurucui.

23 Teero tiigú, yũũre wãaadare yũũ masĩari siro, cãũrẽ múã putopũ ticocoguda.

24 Marĩ Õpũ yũũre wãcũtutuari ticorẽmena aterẽ jĩã: Yũũcã máata múã putopũ wãagudacu.

25 “Múã putopũ yũũ baibiro biigũ Epafroditore ticocoro booa”, jĩĩ wãcũã yũũ. Múã basiro yũũre tiãrudutira, cãũrẽ ticocorira niĩwã. Cãũ yũũ menamacũ, yũũre buearpugu, surara ññañarõ netõrõbirora yũũmena ññañarõ netõgũ niĩĩ.

26 Cũu múārē bayiró ññadugai. Cũu diarecutire quetire múã masĩrĩ tuogú, bayiró wãcũrecutiwi.

27 Diamacúrã niĩã: Bayiró peti wáawi. Diaré p̄topu niĩwĩ. Cũu bayiró diarecutipacari, Cõamacũ bóaneõ ññawĩ. Cũu dícare bóaneõ ññariwi; yũcãre bóaneõ ññawĩ, yũre nemorõ boorituari jĩĩgũ.

28 Múã cãũrē ññarã, useniãdacu. Teero tiigú, cãũrē boyeromena ticocodugaa. Múã usenire quetire tuogú, yũcã useniãdacu.

29 Teero tiirã, useniremena cãũrē bocaya. Marĩ Òpũrē padeorãre bocariborora cãũrē bocaya. Niipetira cãũ tiiróbiro niirãrē quioníremena ññañã.

30 Cũu Cristoyere padecotegu niijĩgũ, diajõãmĩwĩ. Diaró p̄to niipacu, múã tiĩapuboriguere yũre tiĩapuwĩ.

3

Biuro niirecutiro booa

1 Yáa wedera, mecãtĩgãrē múã marĩ Òpũmena niijĩrã, useniña. Yũu too sũguero wederiguere wedenemorĩ, yũre potocõria. Yũu wedenemorĩ, múãrē tiĩapucu.

2 Ññarãrē tiirãre cuiya. Cũãrē “díaya cúra tiiróbiro niĩya” jĩĩ yũu. “Cõnerĩgu yapa macã caseróre widedõãña, catiré petihére bũaáro jĩĩrã”, jĩĩya.

3 Marĩye òpũrĩrē tiiré marĩrē ãñurãrã niirĩ tiirĩa. Teero widedõãrõno tiirã, Espiritu Santo tiĩapuremena Cõamacũrē ãñurõ padeõa. Teero biiri Jesucristo marĩrē tiibosãrere “ãñunetõjõãre niĩã” jĩĩ wedea. Teeré tiirã niijĩrã, Cõamacũ ññacoropu widedõãnorira peti tiiróbiro niĩã; cãũyara diamacũ niĩã.

4 Marĩ tiirémene marĩ Cõamacũ ññacoropu ãñurãrã niimasĩãtã, yũu ãñugũrã niibõiyu cãũ ññacoropu. Yũu ãpẽrã nemorõ tii netõnucãmiwũ.

5 Ate niĩã yéu queti: Ocho bũrecori yũu bauãri sigo, yũre widedõãrira niĩwã. Yũu Israelya põna macũ niĩã. Benjamĩnya põna macũ niĩã. Yũu pacusũmũã hebreoa niĩwã. Teero tiigú, yũu hebreoayu peti niĩã. Moisére dutiré cũũriguere tiipetĩguda jĩĩgũ, fariseo basocu wáawũ.

6 Cõamacũ ññacoropu tee dutirére bayiró tiipetĩdugagu, Jesuré padeorĩ põna macãrãrē siãdugágu, nũnũrucúwu. Tee dutirére ãñurõ tiigú niirĩ, sícũ yũre “tee dutirére ãñurõ tiirĩ” jĩĩgãno maniwĩ.

7 Too sũgueropu yũu tiirecutirigue yũre wapapacã niimiwũ. Mecãtĩgãrē yũu Jesucristore padeogú niijĩgũ, “niipetire too sũgueropu yũu tiirigue wapamãñã” jĩĩ tũgueñaã.

8 Yũu cuomĩrigue nemorõ yũu Òpũ Jesucristore masĩrē wapacutĩnemoã. Jesucristore padeoré wapa niipetire too sũgueropu yũu tiiriguere apeyenõ marĩ boohérere cõãrã tiiróbiro cõãwũ. Jesucristo yũu Òpũrē cuodugágu, teero tiiwũ.

9 Yũu cãũmena niidugaga. Moisére dutiré cũũriguere tiirigue wapa Cõamacũmena niimasĩria; Cristore padeoré wapape cãũmena niimasĩã. Cristore padeorémene dícu Cõamacũ basocãre “ãñurãrã niĩya” jĩĩ ññaquĩ.

10 Ateré boogã: Cristore ãñurõ masĩdugaga. Cõamacũ cãũ tutuaremena Cristore masõrigu niĩwĩ; yũu tee tutuarere masĩdugaga. Cristo ññarõ netõ, diariborora yũcã ññarõ netõ tũgueñadugaga.

11 Teero tiigú, yũcã diarira masãmuããdarobirora masãmuãdugaga.

Marĩ ãñurõ peotĩdugara, wãcũtuturo booa

12 Tee унн boorére “tiipetítoawн” јiǵǵū mee tiia. Niipetirere diamacá tiiría ména. Teero tiirípacu, Jesucristo tiiróbiro niidugagu, tutuaromena cūyere tiirucúa. Cūy уннre beserigu niiwí, teero tiáro јiǵǵū.

13 Yáa wedera, “унн Jesucristobiro tiipetía” јiǵǵia. Biirope tiia: Too suguero унн tiirucúriguere wācǵria; унн Ōpū “¿deero tiiri booi уннre?” јiǵǵū, bayiró cūyere tiirucújāa.

14 Añuró peotídugaga, Cōāmacū уннre cūy “ticoguda” јiǵǵiguere ñeegūda јiǵǵū. Marí Jesucristomena niirārē teeré ticogudaqui.

15 Niipetira Jesuré padeotutúarano унн јiǵǵariborora wācǵrō booa. Múā merēā wācǵrī, Cōāmacū múārē diamacá wācǵrī tiigúdaqui.

16 Cōāmacū marírē tuomasíre ticoró jeatuaro diamacá tiirécútiro booa.

17 Yáa wedera, унн tiirére añuró iñacūña. Āpērārē āsā tiiróbiro tiirácārē iñacūña.

18 Too sugueropу pee múārē wedetoawн. Utirémēna јiǵǵinemogūda sūcā. Pau “Cristore padeóa” јiǵǵacara, cūārē iñatutira tiiróbiro niíya. Cūā cūy curusapu diabosariguere boohérabiro niíya.

19 Cūā too síropure pecamerу yapacútiadacua. Cōāmacū boorére tiidugáripacara, cūā booré dícare tiidugáya. Bobooro tiirére boboró maniró “tiijāawū уннja” јiǵǵ wedeeya. Atibáreco maquē dícare wācūya.

20 Marípeja āmuāsepu wáari basoca niíā. Toopé maríya macā peti niicu. Marírē netónégū āmuāsepu niigú pútaatiadare yuera tiia. Cūārā marí Ōpū Jesucristo niíi.

21 Cūy pútaatiigu, maríye ōpūrī búri niirére wasogúdaqui. Waso, cūya ōpū añurí ōpū tiiróbiro tiigúdaqui. Cūy niipetirere cūy docapu pútuári tiimasíqui. Teerora cūy tutuaromena marícārē wasorí tiigúdaqui.

4

Jesucristomena usenirucudutire

1 Teero tiirá, yáa wedera унн maírā, унн múārē wedeariborora marí Ōpūrē padeorucújāña. Múārē iñadugaga. Múā уннre usenirí tiirá niíā. Унн múā padeorére āpērārē useniremena wedea.

2 Evodiare, Síntiquere ateré јiǵǵā: “Múā marí Ōpūrē padeorá numiā niijírā, múā cāmerí iñadugaherere duujāña; añuró niirecutiya”, јiǵǵā.

3 Mнн унн menamacū, cūārē tiárpuya, añuró niirecutiari јiǵǵū. Cúācā ñañaró netōpacára, añuré quetire унн, Clemente, teero biiri āpērāmēna wedewa. Catiré petihéere cuorá wāmerē jóaturipūрн cūā wāmerē jóatunocu.

4 Múā marí Ōpūmena niijírā, usenirucujāña. Јiǵǵinemogūda sūcā: Usenirucujāña.

5 Múā āpērārē bóaneō iñarére niipetira masiārō. Marí Ōpū pútaatiadaro péero dusacū.

6 Múārē noo booró wáarere wācūpatirijāña. Biirope tiiyá: Niipetire múārē wáarenoré Cōāmacūrē wede, cūārē tiápure sāñá. Cūārē sārā, usenire ticoya.

7 Múā teero tiirí, Cōāmacū añuró niirecutiri tiigúdaqui. Tee añuró niirecutire múápure jeari, múā basiro iñamanijōāadacu. Múā Jesucristomena niijírā, tee añuró niirecutiremena añuró wācū, añuró yeeripūnacútiadacu.

Añurére wācūnнusedutire

⁸ Yáa wedera, múãrê ateré wedeyaponogûda. “Niirõrã niia” jĩrêre wãcũña. Teero biiri quoniremena ññaré, diamacú niiré, ññaré maniré, Cõamacú t̃saré, basocá ãñurõ wedesere, ãñuré, usenirĩ tiirére wãcũña.

⁹ Ỹññ múãrê buegú niiwã; ỹññ bueriguere múã t̃owwã. Ỹññ ãp̃rãmãna ãñurõ wedepuriguere t̃owwã; ỹññ tiiriguere ññawã. Teero tiirã, ỹññ tiirírobirora tiiyã. Múã teero tiirí, Cõamacú ãñurõ niirecatirere ticogú múãmena niigûdaqui.

Filipos macãrã Pablore niyeru tiãpurigue

¹⁰ Mecũpãra múã ỹññre tiãpuarira niãwã sũcã; ỹññre wãcũãyiro. Teero tiigú, marĩ Òp̃rẽ usenire ticoa. Múã ỹññre wãcũrucumiriguere masiã. Wãcũpacara, deero ti tiãpurere ticocomasĩririra niiwã.

¹¹ “Apeyenó ỹññre d̃saa”, jĩgũ mee tiia. Ỹññ c̃uorénomena usenimasĩã.

¹² Ỹññ bóanẽgũ niimasĩã; teero biiri c̃uonetõgũ niimasĩã. Ỹññre noo niiré wãari, useniremena niimasĩã. Yarigũ, j̃uabõagũ, c̃uonetõgũ, c̃uohégũcã niimasĩã.

¹³ Ỹññre noo niiré wãari, Jesucristo ỹññre tutuare ticogúmena niipetirere ñcãmasĩã.

¹⁴ Ỹññ ñcãmasĩpacari, teero ỹññ ññarõ netõrĩtabe, ỹññre tiãpura, ãñurõ tiirĩra niiwã.

¹⁵ Múã Filipos macãrã ateré masiã: Ỹññ múãya dita Macedoniapũ ãñuré quetire wened̃cãritabe, toopã niãrigũ wãari, múã dícu ỹññre tiãpuruwũ. ãp̃rã Jesuré padeorĩ põna macãrã cũã ãñuré quetire ñeeré wara ỹññre apeyenórẽ ticoririra niiwã.

¹⁶ Ỹññ Tesalõnicapũ niirĩ, teerora tiiwũ: Apeyenó ỹññ boorére pee ticocururira niiwã.

¹⁷ Ỹññ múãrê apeyenó ticoré dícare boogú mee tiia. Múã ỹññre tiãpuri, Cõamacú múãrê ãññunemorõ tiigûdaqui. Teepere ññadugaa.

¹⁸ Niipetire múã ticocorigue jeatoaa. Teero tiigú, ỹññ booré nemorõ c̃uoa. Múã Erafroditomena ticocoriguere ñeeuwã. Teero tiiró, ỹññre d̃saria. Múã ticocorigue Cõamacũrẽ ticoré tiiróbiro niia. Cũã ññacorõpũre sitiaãñũre busenõcore tiiróbiro cũã t̃saré niicu.

¹⁹ Cõamacú ỹññ Òp̃ũ múãrê niipetire d̃sarére ticogûdaqui. Cũã Jesucristomena pee peti ãññurére c̃uonetõñcãqui.

²⁰ Marĩ Pacũ Cõamacũrẽ “ãññunetõgũ niĩ” jĩrucujããda. Teerora jĩãda.

Ãññudutiyaponorigue

²¹ Niipetira Cõamacũrẽ padeorã Jesucristomena niirã ãññũrõ. Marĩya wedera ãno ỹññmena niirã múãrê ãññuduticoya.

²² Niipetira ãno macãrã Cõamacũrẽ padeorã, romanuã õp̃yua wiipũ niirãcã bayiró ãññuduticoya.

²³ Marĩ Òp̃ũ Jesucristo múãrê ãññuré ticoaro.

Nocõrõã jóaa.

COLOSAS MACĀRĀRĒ Pablo jóaripũ

Āñuduticorigue

1-2 Yũũ Pablo Cõãmacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigũ niiã. Múã Colosas macãrã Cõãmacũ beserirare Cristore ãñurõ padeorãre ãñuduticoa. Marĩya wedegũ Timoteocã ãñuduticoi.

Cõãmacũ marĩ Pacũ múãrẽ ãñurẽ ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiãro.

Pablo Colosas macãrãrẽ Cõãmacũrẽ sãĩbosárigue

3-4 Múãye quetire tuowá: Múã Jesucristore padeorẽre, teero biiri múã niipetira Cõãmacũrẽ padeorãre maĩrẽre tuowá. Teero tiirã, ãsã múãrẽ sãĩbosãrecõrõ Cõãmacũrẽ marĩ Ōpũ Jesucristo Pacũre usenire ticorucua.

5 Múã too sugueropũ diamacũ maquẽ, ãñurẽ quetire tuorãra, Cõãmacũ cũũrẽ padeorãre ãñũãsepe ãñurõ tiãdarere tuomasĩyiro.

6 Āpẽrãcã teerora tee quetire tuorã, múãbirora tiirã tiãyira. Niipetiropũ Jesurẽ padeorã ãñurẽre tiãyira. Niipetiropũ pau basocã Jesuyẽre padeorã tiãyira. Cõãmacũ basocãre ãñurõ tiirẽre múã sicato tuopacãra, “diamacũ maquẽrã niiã” jĩĩ, tuomasĩñũcãrira niĩwũ.

7 Epafras ãsã bayiró maĩgũ múãrẽ tee quetire wederigũ niĩwĩ. Cũũ ãsãrẽ padeapugũ niĩĩ. Cristore ãñurõ padecotegũ niijĩgũ, múãrẽ diamacũ maquẽrẽ wederigũ niĩĩ.

8 Cũũ basirora múãye quetire nẽjeawi. Espĩritu Santo múãrẽ cãmerĩ marĩĩ tiirĩguere wedewi.

9 Teero tiirã, tee quetire tuorĩ burecomena Cõãmacũrẽ múãrẽ sãĩbosãrucujãã. Biiro jĩĩ sãĩbosãa: “Cõãmacũ, tuomasĩrere ticonemoña cũãrẽ. Mũũ teerẽ ticoi, mũũ boorẽre ãñurõ masĩpetiadacua. Mũũyere tuomasĩrã, ãñurõ masĩrã niĩãdacua”, jĩĩã.

10 Teerẽ sãĩbosãa múãrẽ, Cõãmacũ põna tiirõbirora niirecutiaro jĩĩrã. Múã teero niirecutira, múã tiirecutire cũũrẽ usenirĩ tiãdadu; pee ãñurẽre tinemõãdadu; Cõãmacũrẽ masĩnemoãdadu.

11 “Cõãmacũ, mũũ bayiró tutuaremena wãcũtutuari tiiyã cũãrẽ”, jĩĩ sãĩbosãa. Cõãmacũ wãcũtutuarere ticoi, múãrẽ merẽã wãari, múã useniremena, cũaro manirõ wãcũtutuajããdadu;

12 marĩ Pacũre usenire ticoadacu. Cũũrã múãrẽ ãñũãsepe wãaadara niirĩ tiiyũ. Toopũ niipetira cũũrẽ padeorã, múãcã cũũ ticorẽre ñeeãdadu.

13-14 Sicatorũre marĩrẽ wãtĩã dutirira niĩwã. Marĩrẽ teero biiri ñãgũ, Cõãmacũ cũũ macũrẽ bayiró maĩgũrẽ ticodiocorigũ niĩwĩ. Cũũ macũ marĩ ñãñarẽ tiirẽre acabó, netõñerĩgũ niĩwĩ. Teero tiigũ, Cõãmacũ marĩrẽ naĩtĩãrõpũ niimirare wionẽco, cũũ macũ dutirẽmenape cũũrigũ niĩwĩ sãa.

Basocã Cõãmacũmena ãñurõ niirecutire

15 Cõãmacũ bauhẽgũ niĩqui. Cũũ macũ atibũrecopũ atigũ, Cõãmacũ niirecutirere, cũũ tiirecutirere ãñoyĩgũ. Cũũ niipetire Cõãmacũ bauanérigue nemorõ upũtĩ macũ niĩĩ.

16 Cõãmacũ niipetirere tiigũ, cũũ macũmenarã tiirĩgũ niĩwĩ. Ūmũãse maquẽrẽ, atibũreco maquẽrẽ, baurẽre, bauhẽrere, õpãrã ãñũãsepe niĩrãrẽ,

atibárecopu niirārē, teero biiri niipetirere cūmenarā tiirígu niiwī. Teeré tiigú, “yuu macáye niíadacu” jīyigu.

¹⁷ Cristo niipetire bauanéadari sugueropu niitoayigu.* Cūmenarā cūu bauanérigueru teerora niirucujāa.

¹⁸ Cristo niipetira cūūrē padeoráre dutigú niíi. Cūūrā niíi cūūrē padeoráre catirére ticogú. Cūūrā niíi sūcā niipetira diarira sugero masásuguerigu. Teero tiigú, niipetirare, niipetirere niisuguerígu niíi.

¹⁹ Cōāmacū biiro jīyigu: “Yuu macū yuu tiiróbirora niigūdaqui”. Teero tiiró, niipetire Cōāmacū niirecutire† Cristopure niía.

²⁰ Cōāmacū cūu macūrē marīrē diabosari tiirígu niiwī. Niipetire, niipetira cūūmena añurō niirecutirere wáari tiigúda jīgū, Cristo curusapu tusagu, díi ōmayudiarī tiyígu. Cūūye díimena Cōāmacū atibáreco macārāmena, atibáreco maquēmēna, ūmuāse niirāmena, ūmuāse niirēmena niimasījāqui.

²¹ Múā too sugueropure Cōāmacūrē masīriyiro ména. Múā ñañarē tiirā niijīrā, múā yeeripūnarīpure Cōāmacūmena cāmerī ññadugahera tiiróbiro niirucuyiro.

²² Teero múā niipacari, Cōāmacū múāmena añurō niirecutimasīqui sūcā. Cristo marī tiiróbiro ōpūcutígu tiirópūmenarā ñañarō netō, diayigu. Cūu diariguemena Cōāmacū múā ñañarē manirā, ñañarē tiirírabiropu putuári tiyígu. Cōāmacū múārē cūūmena niirō jīgū, teero tiyígu.

²³ Múā cūūye quetire padeorucúri, cūu booréte tiirucúri, teero tiigúdaqui. Múā tee quetire tuoári siro, “Cōāmacūmena niirucujāadacu” jīyiro. Teero tiirā, cūūmena niíadarere useniremena yuenucāyiro. Teero tiirā, cūūye quetire padeodúrijāña. Tee queti niipetiro macārāpure wedenoā. Yuucā tee quetire wedegára niía.

Cōāmacū Pablóre Jesuré padeoráre tiíapudutirigúe

²⁴ Múārē tiíapunemodugama jīgū, ñañarō netōā. Mecūtīgā yuu ñañarō netōpacú, useniremena niía. Cristo cūūrē padeoráye niíadarere tiigú, ñañarō netōtóayigu. Teero tiigú, yuucā cūu netóriróbirora cūūrē padeoráre tiíapunemodugagu, ñañarō netōā.

²⁵ Cōāmacū yuure cūūrē padeoráre tiíapudutirígu niiwī. Teero tiigú, Jesuré padeoráre wedegú niía. Cūūye quetire tuomasīpetijāārō jīgū, wedea.

²⁶ Tee queti too sugero macārāpure masīña manirígu niimiriro niiwū. Cūūrē yayióre quetibiro niimiriro niiwū. Atitóre Cōāmacū cūūrē padeoráre tee quetire wederēmena tuomasīrī tiirígu niiwī.

²⁷ Cūūrē Cōāmacū tee masīña maniríguere, teero biiri cūu judíoa niihērārē añurō tiíadarere masīrī boorígu niiwī. Ate niía: Cristo múāmena niiqui; cūu múāmena niirī, añurē múā ūmuāsepu cūoádarere masī, usenyuetoacu.

²⁸ Ūsā cūūye quetire wedea. Niipetirare añuróre tiidutía, cūūmena niirucujāārō jīrā. Niipetirare, tuomasīārō jīrā, añurō masírē cūu ticorēmena buea. Niipetira Jesuré padeoráre padeotutūaaro jīrā, teero tiia.

²⁹ Teeré múārē boosāgū, yuu tutuaro pōōtēōrō padea; niipetire cūu yuure wācūtutuaere ticorēmena buea.

2

¹ Yuu múārē bayiró wācūrere masīrī boogá. Laodicea macārārē, teero biiri niipetira yuure ññahērācārē teerora wācūā.

* **1:17** Juan 1.1-18. † **1:19** Cōāmacū niirecutire ate niía: Cūu tutuanetōjōgū niiqui; basocáre maīqui; diamacú maquērē tiiqui; niipetirere masīqui; niipetiropu wáarere masīqui; basocá wācūrere masīqui.

² Múãrê biiro jĩ sãibosárucua: “Cõãmacû, cúãrê yeeripũnarĩrê wãcũtutuare ticoya. Cúã cãmerĩ maĩrémena sícũpõna tiiróbiro niĩrõ. Cúãcã ãñurõ mũye maquêrê tũomasĩpetijããrõ. Teeré tũomasĩpetira, too sũguero macãrã masĩña manirĩguecãrê tũomasĩadacua”, jĩ sãibosáa. Tee masĩña manirĩgue Cristora niĩ.

³ Cristo niipetire masĩrere cũoquí; niipetirere tũomasĩqui.

⁴ Teeré múãrê wedea, ãpêrã múãrê “diamacú niĩhêre quetimena jĩĩditobocua” jĩĩgã.

⁵ Yũ aperopá niipacu, múãmena niigũ tiiróbiro tũgueñaga. Múã sícũpõna tiiróbiro niirecutirere tũogú, teero biiri Cristore bayiró padeorêre tũogú, useninetõjõãga.

⁶ Múã sicutopure marĩ Òpũ Jesucristore padeonucãrirobirora cãmema niirucujãña.

⁷ Cúãrê ãñurõ masĩnemoña. Cúãrê padeorã niijĩrã, cũ boorêre tiirucujãña Epafras múãrê buerirobirora. Teero tiirã, Cõãmacũrê usenire ticorucujãña.

Cristore padeohéra padeorĩgue

⁸ Múã tũomasĩremena niĩña: ãpêrã múãrê “diamacú maquêrê buera tiia” jĩpacara, diamacú maquêrê buericua. Wapamanĩrere, cúã basiro wãcũrêre, cúã tiirucũrere, atibũreco niirã dutirêre buecua. Múã cúã tee jĩ buerêre tũomasĩrã, “Cristoye mee niã” jĩ, cúã buerêre tũonũnũserijãña.

⁹ Cristo marĩ tiiróbiro õpũcutipacu, niipetire Cõãmacũ niirecutirere cũogú niĩ.

¹⁰ Múãcã Cristomena niijĩrã, Espĩritu Santore cũonetonõjõãcu. Cristo niipetira ángleare, wãtĩãrê, cúã õpãrãrê, teero biiri cúã doca niyucorare dutigú niĩ.

¹¹ Múã Cristomena niinucãrito, widedcõãnorira* tiiróbiro pũtũãrira niiwũ. Múãjã cõnerĩgu yapa macã caseróre widedcõãña maniĩro. Cristo, múãrê widedcõãrõno tiigú, diabosarĩgu niiwĩ. Cũ diariguemena ñãñarõ múã tirêcutirere coserĩgu niiwĩ. Teerã marĩrê widedcõãnorira tiiróbiro niirĩ tiia.

¹² Cristo diaari siro, sicututi coari tutipu cũũnoyigu. Múãcã ocoména wãmeõtinorã, tiitutipu cãmemenarã cõãrĩra tiiróbiro niirã tiyĩro. Múã “Cõãmacũ cũ tutuaremena Cristore masõyigu” jĩrêre tũoyĩro. Teeré padeorã niijĩrã, wãmeõtiari siro, “Cristomenarã masãrira tiiróbiro niicu maricã” jĩ tũomasĩyiro.

¹³ Múã too sũgueropure Cõãmacũ tiidutĩriguere masĩrijĩrã, widedcõãnoña manirã niirira niiwũ. Teero biiri ñãñaré tiirêcutirecãrê cosenõña manirã niirira niiwũ. Teero tiirã, diarirabiro† niirucujĩyũ ména; catiré petihére‡ ticoya maniĩro múãrê ména. Atitóre Cõãmacũ niipetire múã ñãñaré tiirêre acabótoayigu sáa. Cristomenarã múãrê catiré petihêre ticotoayigu.

¹⁴ Marĩ Cõãmacũ dutirêre netõnucãwũ. Cũ tee marĩ ñãñaré tiirêre Cristo curusapu diabosariguemena cosepetĩrigu niiwĩ.

¹⁵ Cristo diarigu niipacu, masãjĩgũ, wãtĩãrê dutirãre netõnucãrĩgu niiwĩ. Cúãrê netõnucãrêre ãñogú, niipetira ñãacoropu tiirĩgu niiwĩ.

Atibũreco maquêrê wãcũrijãña; Cristo boorêpere wãcũrucujãña

* **2:11** Pecasãyemena: circuncidados. † **2:13** “Diarirabiro” ati versícupure “muertos espiritualmente” jĩũdugaro tiia pecasãyemena. ‡ **2:13** “Catiré petihére” pecasãyemena “vida eterna” jĩũdugaro tiia.

16 Teero tiirá, āpērā múā yaarére, múā sīnirére ĩnarā, wedepatibocua. Cāmaricōrō, muīpūrācōrō, semanaricōrō múā cūā tiiróbiro neāricu; cūā tiiróbiro yeerisāre būrecori cūoricu. Teero tiirá, múārē wedepatibocua. Cūā wedepatirere tūonunúserijāña.

17 Cōāmacū teeré sicutopare Cristore queoré ticosūguegu tiiyígu. Cūū macūye maquērē masīārō jīgū, teero tiiyígu. Mecūtīgārē Cristo jeatoai. Teero tiirá, Cristore tiinunúsero booa sāa.

18 Āpērā múārē biiro jīditocua: “Ēsā āñurā niā. Cōāmacū ūsārē āñurō wācūārō jīrā, beti súbusea. Ángeleare padeóa. Ēsā cānirīpacara, quēērōpu tiiróbiro Cōāmacūyere ĩñaā. Teero tiirá, ūsā āpērā nemorō Cōāmacūye maquērē āñurō masīā. Múācā ūsā tiiróbirora tiyá. Múā teeré tiihéra, wapa cūoádacu”, jīcua. Múārē teero jīrī, péerogā tūonunúseridojāña. “Masīrā peti niā ūsājā”, jī wācūcua. Teero jīāmajārā tiyá. Cūā bueré cūā basiro jīāmare dícu niā.

19 Cūā Cristomena niirica. Cristo cūūmena niirā dícare dutigú niī. Marī cūūmena niirī, marīrē padeonemórere ticoqui. Cōāmacū booróbirora cāmerī maī, cāmerī tiápu tiádadu.

20 Cristo diari, múā cūūmena diarirabiro niyiro. Sīcū diariḡapu atibúreco catirá dutirére tiiríqui. Diariḡapu tiiróbiro múārē atibúreco niirā dutirére tiirjārō booa. ¿Deero tiirá múāpe cūā dutirére tiirucúgari?

21 Biiro duticua: “Ñeerijāña; yaarijāña; padeñárijāña”, jīcua.

22 Cūā teero jīrā, atibúreco maquē máata petiádarere wedesera tiyá. Basocá wācūrémena dutiré niā.

23 Cūā dutirére āñurē tiiróbiro tūobócu múā, bári niiré niipacari. Cūā tee dutirére tiirá, Cōāmacūrē ūsenire ticoré diamacú maquērē tiiróbiro tiēñocua. Teero biiri cūārē dutirá doca niirére ĩñaārō jīrā, niipetira ĩñacoropu tee dutirére “āñurō yūna” jīcua. Cūā basiro cūāye ōpūūrīrē ñañarō netōrī tiicúa. Teero tiirémena cūā ñañarē tiidugáre “petijōāadacu” jī wācūmicua. Cūā teero tiirá, āñurē būaricua; teerora putuájācua sūcā.

3

1 Cristo dia masāmuāriḡu ūmuāsepu Cōāmacūya wāmo diamacūniñape duiqui. Múācā cūūmena dia, cūūmena masāriira niijrā, “cūū booré dícare tiáda” jī wācūnūnyeya.

2 Atibúreco maquērē wācūrijāña; Cristo boorépere wācūrucujāña.

3 Múā Cristomena dia masāriira niijrā, catirére buayíro. Múā Cristomena catiré būaríḡe Cōāmacū putopu niitooa basocá ĩñahērōpu.

4 Cristo múārē catirére ticogú putuātiri, múācā cūūmena atiadacu sūcā. Cūū tiiróbiro asibatéadacu.

Too sūḡueropu tiirécutiriguere duujāña

5 Múā atibúreco maquē ñañaré tiidugárere duujāña: Āpērāména ñañarō ñeeaperijāña; āpērāména múā booró ñeeaperijāña; teeré tiidugápacara, tiirijāña; ñañarére ḡaripéarijāña; niyerure, apeyenórē boonemósārijāña. Teeré boonemósārāno Cōāmacūrē wācūricua; cūāye dícare wācūjācua. Teero tiirá, basocá buerire padeorābiro tiicúa.

6 Cōāmacū teeré tiirānomena cūānetōjōāqui; cūārē bayiró ñañarō tiigúdaqui cūūrē netōncāre wapa.

7 Múā too sūḡueropu teeré tiirécutirira niimiyo.

⁸ Atitóre ate niipetire duujãña: Múã ãpêrãména cúare, cúaremena wedesere, ãpêrãrê ñañarõ tiiré, ãpêrãrê ñañarõ wedesecotere, ñañarõ múã jĩrêre duujãña sáa.

⁹ Cãmerĩ jĩditorijãña. Múã too sũgueropũ niirecutiriguere, teero biiri múã tiirecutirigucãrê duujãyiro.

¹⁰ Tító múã niirecutiare merêã niã sáa; ãñurê niã. Cõãmacũ múãrê tiirígu cũũ tiiróbiro niirecutiara jĩgũ, múã niirecutirere wasomáñucãrĩ tiigũ tiiquí. Teeména múã cũũrê masĩnemorucujããdacu.

¹¹ Teero tiirã, ateména putuáa: Marĩ Cristore padeorã watoapũre sícũ ãpêrã nemorõ uputĩ macũ maniquí. Judíoa, judíoa niihêrã sícãrĩbiro niirã tia; widecõãnorira, widecõãñoña manirã sícãrĩbiro niirã tia; griegoaye wedesemasĩhêrã, romanuã niihêrã, dutiapienori basocã,* dutiapienoña manirã sícãrĩbiro niirã tia. Cristo sícũrã niĩ uputĩ macũ. Cũũ niipetira cũũrê padeorãmena niiquí.

¹² Cõãmacũ múãrê maĩ. Cũũ múãrê cũũyara niĩãrõ jĩgũ, beseyigu. Teero tirã, biiro tiirecutiya: ãpêrãrê bóaneõ iñaña; cúãrê ãñurõ useniremena tiiapuya; “ãpêrã nemorõ ãñurã niã” jĩ wãcũrijãña; cúaro manirõ yũyua; cúañañarijãña;

¹³ ãpêrã múãrê naĩrõ potocõrĩ, teero tũgueñajãña; ãpêrãména cúaracã, cúãrê acabóya. Marĩ Opũ múãrê acabórirobirora múãcã acabóya.

¹⁴ Cãmerĩ maĩñã múã. Teero maĩrã, niipetire yũũ wedeariguere tiipetijããdacu. Sícũpõna tiiróbiro cãmerĩ suoniãdacu.

¹⁵ Cõãmacũ múãrê, sícũpõna tiiróbiro niĩãrõ jĩgũ, beseyigu. Cristo múãrê ãñurõ niirecutirere ticoyigu. Teero tiirã, sícũpõna tiiróbiro ãñurõ niirecutiya. Cõãmacũrê usenire ticorucujãña.

¹⁶ Cristoye quetire ãñurõ wãcũñunuseya. Cũũ masĩré ticoréména cãmerĩ bueya; cãmerĩ wedeya, tuomasĩãrõ jĩrã. Múã yeeripũnapũ useniremena Cõãmacũrê basapeo, cũũrê usenire ticoya. Salmopũpũ jóariguere, Cõãmacũye maquẽ basarére, cũũrê usenirĩ tiirére basaya.

¹⁷ Niipetire múã wedeserenorê, múã tiirénorê marĩ Opũ Jesús wãmeména tiirucujãña. Jesús tiiapuremena Cõãmacũ marĩ Pacũre usenire ticoya.

Jesuré padeorãre tiidutiriguere

¹⁸ Manũcutira numiãrê ate dutia: Múã manũsũmuãrê yũyua. Múã Jesuré padeorã niirĩ, teeré tiidutia.

¹⁹ Nũmocutira ãmuãrê ate dutia: Múã nũmosãnumiãrê maĩñã. Cúare maniréména cúãrê suoniñã.

²⁰ Wĩmarã, mamãrãrê ate dutia: Niipetire múã pacũsũmuã dutirére ãñurõ yũyua. Múã teeré tiirĩ, Cõãmacũ useniquí.

²¹ Wĩmarã pacũsũmuãrê ate dutia: Múã põnarê naĩrõ tuti, cúari tiirijãña, cũãpũ bóaneõrã niirĩ jĩrã. Cũã bóaneõrã, múã dutirére tiirícua.

²² Dutiapienori basocare ate dutia: Atibúreco macãrã múãrê dutiapiera dutiri, niipetirere yũyua. ãpêrã cúãrê dutiapiera iñacoro dícu ãñurõ padecua, cúãména ãñurõ putuãdũgara. Cũã manirĩ, padericua. Múãpe Cõãmacũrê padeorã niijĩrã, tiiditóro manirõ padeya.

²³ Niipetire múã paderénorê useniremena tiiyã. “Jesucristo dutiré tiróbirora niicu teecã”, jĩ wãcũtutujãña. “Basocã dutiré dícuere tiirã tiijãmiã”, jĩ wãcũrijãña.

* 3:11 Pecasãyemena: esclavos.

²⁴ Múã Cristore padecoteri basoca niĩã. Cũãrã múã Òpũ diamacú niĩĩ. Teero tiigú, cũãrã múãrẽ ãmuãsepu ãñurere ticogudaqui. Múã teeré masĩtoacu.

²⁵ Ñañaré tiigúnopereja Cõãmacũ ñañarõ netõrĩ tiigúdaqui. Niipetira ñañaré tiĩrĩrare sĩcãrĩbĩro ñañarõ netõrĩ tiigúdaqui.

4

¹ Basocãre dutiaperacãrẽ ate dutia: Múã basocã dutiaperare ãñurõ cwoyã. Múã masĩcu: Múã Òpũ ãmuãsepu niigúpecã múã tiirere ññaqui.

² Cõãmacũrẽ naĩrõ sãĩrucújãña. ãñurõ tũgueñasũgueremena sãĩrucúya. Sãĩrã, Cõãmacũrẽ usenire ticorucujãña.

³ Múã Cõãmacũrẽ sãĩrã, ãsãcãrẽ sãĩbosáya. “Pau Cristoye quetire masĩhẽrãrẽ tãodugãri tiĩáro”, jĩ sãĩbosáya. Cũũye queti too sugero macãrãpu cúa masĩña manĩrĩgue ãñurẽ queti niĩã. Tee queti yũũ wederẽ wapa peresuwiĩpu duiga.

⁴ Cristoye quetire basocã ãñurõ tãomasĩãrõ jĩrã, sãĩbosáya, Cõãmacũ yũũre wededutĩrobirora wedearo jĩrã.

⁵ Múã Jesurẽ padeohẽra watoapũre ãñurẽ tiĩẽñorecutiya. Múã teero tiĩrĩ, ãñurẽ quetire múã wederĩ, tãoãdacua.

⁶ Cúaãmena wedesera, ñañarõ wedesero manĩrõ, ãñurere wedeseya. Teerẽ tiĩrã, múãrẽ cúa sãĩñãrĩ, niipetirare yũũmasĩãdacua.

Ãñudutiyaponorigue

⁷ Ɛsã menamacũ Tĩquico ãsã maĩgú múã pũtopũ wãagudaqui. Cũũ yũũmena Cristore padecotegu, marĩ Òpũye maquẽrẽ ãñurõ padeapugũ niĩĩ. Cũũ niipetire yũũre wãare quetire múãrẽ wedegudaqui.

⁸ Yũũ cũũrẽ múã pũtopũ ticocogudu tia, ãsãye maquẽrẽ masĩãrõ jĩĩgũ. Ɛsã niirecutire quetire tãorã, wãcũtutuarẽ bũanemóãdacua.

⁹ Ɛsã menamacũ Onésimo ãsã maĩgú cũũmena wãagudaqui. Cũũ múãya macã niirucurigu niĩĩ. Cũũ jĩrẽcõrõ ãñurõ tiinãnãsegu niĩĩ. Cúa niipetire ãnopũ wãarere múãrẽ wedeadacua.

¹⁰ Aristarco múãrẽ ãñudutii. Cũũcã yũũmena peresuwiĩpu duĩ. Marcos (Bernabé tẽñucã) múãrẽ ãñudutii. Apetó tiigú, cũũ múã pũtopũ wãanetõboqui. Cũũ jeari, yũũ múãrẽ too sugeropũ jĩĩcoriobirora cũũrẽ ãñurõ bocawa.

¹¹ Æpĩ Jesús, cúa “Justo” jĩĩgú, múãrẽ ãñudutii. Pau judío Jesurẽ padeorã watoapũre cúa tĩãrãrã yũũre padeapuya. Cúaãcã “Cõãmacũ dutirẽ basocãpũre jeatoaa mẽe” jĩrẽ quetire wederã niĩya. Cúa yũũre wãcũtutuari tiĩiya.

¹² Epafras múãya macã niirucurigu múãrẽ ãñudutii. Cũũ Cristore padecotegu niĩĩ. Múãrẽ bayirõ sãĩbosãrucui. Múãrẽ Jesurẽ padeorucújãrĩ booquí; teero biiri múãrẽ Cõãmacũ boorẽ dícare tiĩrĩ booquí.

¹³ Cũũ múãrẽ, Laodicea macãrãcãrẽ, teero biiri Hierãpolis macãrãcãrẽ bayirõ wãcũrucui. Teero tiigú, yũũmena niigũ, naĩrõ múãrẽ sãĩbosãrucugu tiĩi.

¹⁴ Lucas ucotiri basocu ãsã bayirõ maĩgú múãrẽ ãñudutii. Æpĩ Demas ãñudutire ticoi.

Wedeyaponorigue

¹⁵ Laodicea macãrã Jesurẽ padeorã ãñuãrõ. Ninfacã ãñuãrõ. Teero biiri cooya wiĩpu neãrucura Jesurẽ padeorĩ põna macãrã ãñuãrõ.

¹⁶ Múã atipũrẽ buepetiari siro, Laodicea macãrãpure ticocoya sũcã. Cúãcã cãã neãrĩ wiipũ tiipũrẽ bueẽñoãrõ. Laodicea macãrãrẽ yũũ jóaripũrẽ múãcã bueya.

¹⁷ Arquipore biiro jĩĩña: “Marĩ Õpũ padedutigũ cũũriguere ãñurõ padeyaponoña”, jĩĩña.

¹⁸ Yũũ Pablo ate niituredarire múãrẽ ãñudutire ticogu, yũũ basirora jóaa. Cõãmacũrẽ sãĩrã, wãcũĩña yũũ peresuwiipũ niĩrere. Cõãmacũ múãrẽ ãñurẽ ticoaro.

Nocõrõrã jóaa.

TESALÓNICA MACĀRĀRĒ Pablo jóasugueripū

Āñuduticorigue

1 Унн Pablo, унн menamacārā Silvano,* Timoteomena múā Tesalónica macārā Jesuré padeorí pōna macārārē āñudutia. Múā marī Ραϋ Cōāmacū, marī Ōpū Jesucristomena āñurō niijācu.

Cōāmacū múārē āñuré ticoaro; āñurō niirecutiri tiáro.

Tesalónica macārā āñurō tiēñorigue

2 Múā niipetirare ūsā Cōāmacūmena wedeserecōrō cūārē usenire ticorucujāā.

3 Cōāmacū marī Ραϋmena wedesera, múā āñurō tiirére wācūā. Múā Jesuré padeorēmena āñurō tiirécuticu. Múā maĩrere ēñorā, āpērārē āñurō tiiapucu. Marī Ōpū Jesucristo pūtaatiadarere useniyuera niijrā, ñañarō netōrā wācūtutuacu.

4-5 Múārē Jesuyé quetire wedera, ūsā wedeseremena dícu wederiwu; Espiritu Santo tutuaremena wedewu. Múārē wedera, “ūsā wederé diamacūrā niīā” jīmasīwū. Teero tiirā, ūsā masīā: Cōāmacū múārē maī; múārē beserigu niīwī.

Múā masīcu: Ūsā toopú niirā, múārē maĩrā, múārē āñurō tiirā niīwū.

6 Múā ūsā tiirére ññarā, ūsā tiiróbirora tiirā niīwū. Teero biiri marī Ōpū tiiróbirora tiirā niīwū. Múārē Espiritu Santo usenire ticorēmena bayiró ñañarō netōpacára, Jesucristoye quetire ñeewū.

7 Teero tiirā, niipetira Jesucristore padeorā Macedoniapū niirā, āno Acayapū niirā múā tiirére t̄orā, “cūā tiiróbirora tiiró booa marīcārē” jīñya.

8 Múāmena marī Ōpū Jesuyé queti niipetiropū sesajōāā. Macedonia, āno Acaya dícu sesaro tiirā. Niipetiro macārāpū múā Cōāmacūrē padeorere masītoacua. Teero tiirā, noānóperere wedemasīrīga sáa.

9 Cūā múā tiirécutirere wedeseya. Ūsā múā p̄topū niirī, múā ūsārē āñurō tiiriguere wedeseya. Múā weerirare padeodúriguere wedeseya. Teerē duu, Cōāmacū catigú diamacú niigúpere padeó, cūū dutirere tiíayiro.

10 Cōāmacū cūū macū diarigup̄re masōrigū niīwī. Cūū macū ūmāsepe niigú pūtaatiadarere useniyuera tiíayiro. Cūārā niī Jesús marī bayiró ñañarō netóbirare netōñerigu.

2

Pablo Tesalónicapū buerigue

1 Múā yāa wederabiro niirā ateré masīcu: Ūsā Tesalónicapū niirā, búri peti niiririra niīwū. Ūsā wederiguere t̄orā, múā paϋ Jesuré padeowá.

2 Ūsā múā p̄topū jeadari sugero, Filipospū niīwū. Toopú niirī, too macārā ūsārē ñañarō netōrī tii, ñañarō jīwā. Múā teeré masīcu. Múāya macā macārācā ūsā wederiguere cāmotádugamiwā. Cūā teero tiipacári, Cōāmacū ūsārē wācūtutuare ticowī. Teero tiirā, cūāye quetire wedewu.

* 1:1 Silvanorē āpērā “Silas” jīñyira.

³ Múārē wedera, merēā wederiwu. Múā menamacārā numiārē ñañarō ñeeapedugaremena wedera mee tiiwú. Tiiditóriwu.

⁴ Cōāmacū beserigu niiwí ūsārē Jesuyé quetire wedeadarare. Teero tiirá, wedea. Basocá ūsāmena useniārō jīrā mee wedea; Cōāmacū marī wācūrere masīgape useniārō jīrā wedea.

⁵ Múā masīcu: Ɖsā toopú niirā, añurō múārē wedese jīditoriwu. Cōāmacū masīqui: Múārē buera, niyeru múārē ēmaādara mee tiiwú.

⁶⁻⁷ Ɖsā Cristo cūyere wededutigu beserira niīā. Teero tiirá, “ūsārē dutirābīro ññaña” jīi dutimasībojīyu. Teerē dutiria. Múācārē, āpērārē teerē dutiria. Múārē añurō tiiwú. Múā p̄topu niirā, sicō numiō coo pōnarē maīrōbīro múārē maīwú.

⁸ Múārē añurere boosārā, Cōāmacūye queti dícuere wederiwu. Ɖsā jeatuario ūsā tiīapumasīre tiīapuwu, múārē bayiró maīrā.

⁹ Ɖsā toopú niirā paderiguere múā wācūcu. Múārē Cōāmacūye quetire wedera, potocōdugariwu. Teero tiirá, ūsā basiro padewu. Ñamirī, búrecori, yoari ūsā yaaadarere, ūsārē dusarēnorē sāīādara padewu.

¹⁰ Ɖsā tiirēcūtiriguere múā masīcu. Cōāmacūcā masīqui. Ɖsā ñañarō tiiró manirō, diamacārā tiiwú múā Jesurē padeorā ññacorop̄re. “Cūā wapa cūooya” jīrō manirō niijāwū ūsā.

¹¹⁻¹² Múā masīcu: Sīcū pacu cūū pōnarē wedero tiirōbirora ūsā múācōrōrē wederucujāwū. Añurō tugueñaārō jīīgū, wācūtutuare múārē ticowu. Cōāmacū pōna tiirōbirora niirecutidutiwu. Múārē Cōāmacū cūū pōna niirō jīīgū, beserigu niiwí. Cōāmacū cūū dutirē múāp̄re niirī tiirīgu niiwí; cūū asibatere múārē jeari tiirīgu niiwí.

¹³ Múā Cōāmacūye quetire wederi tuorā, “Cōāmacū wedesere niīā” jīrā, padeowú. “Basocá wedesere mee niīā”, jīi masījāwū. Teero tiirá, múā padeorere wācūrā, Cōāmacūrē usenire ticorucujāā. Ɖsā múārē wederigüe Cōāmacū wedesere peti niiwū. Teemēna cūārē padeorā múā niirecutire wasoa.

¹⁴ Múā Jesucristore padeorī, múāya dita macārā múārē ñañarō netōrī tiiyira. Jesurē padeorē pōnarī macārā Judeap̄u niirārē wāariborora wāayiro múārē. Judeap̄re cūāya wedera judíoa cūārē ñañarō netōrī tiiyira.

¹⁵ Cūā judíoara marī Ɖpū Jesurē sīāyira; profetare sīāyira; ūsārē cōājāwū. Cōāmacūrē cúari tiīya. Niipetiramena cāmerītutire boojāya.

¹⁶ Judíoa niihērā netōārō jīrā, ūsā Jesuyé quetire wederi, cāmotāya. Cūā ñañarē tiirē jōp̄emena pairó peti wāaro tiia. Cōāmacū cūā teero tiirē wapa netōneridōjāqui sáa.

Pablo Tesalónica macārārē ññagū wáanemodugamirigüe

¹⁷ Ɖsā múārē cōātiari sirogā, máata múārē ññadugamiwū sūcā. Ɖsāye Ɖpūārī āno niipacari, múā p̄topu yeeripūnacutiwu. Toop̄re bayiró wáadugamiwū.

¹⁸ Ȳu Pablo “wāagūda” jīrucumiwū. Ɖsā toopú wáadugarecōrō Satanás ūsārē cāmotātu niiwí.

¹⁹⁻²⁰ Múārā niīā ūsārē usenire ticorā. Teero tiirá, múārē bayiró ññadugaga. Marī Ɖpū Jesús cūū p̄tuuatiri, cūārē wedeada múāye quetire. Biirō jīīāda: “Āniārā niīya ūsārē usenire ticorā. Cūārē búri peti mūaye quetire wederiwu. Cūā teerē tuorā, mūārē añurō padeowá. Teero tiirá, bayiró useniā cūāmena”, jīīāda Jesurē.

3

1 Múáye queti diamacú tuodugára, sícārībírta sáa. Teero tiirá, “úsā puarā wáaweonoāriira niĩadacu āno Atenaspu” jĩwū.

2 Teero jĩrā, marĩ menamacū Timoteore wáadutiwu. Cūū Cōāmacūrē padeotei Jesuyé quietire wederémena. Cūūrē ticocowu, múārē Jesuré padeonemó, wácūtutuari tiĩaro jĩrā.

3-4 Āpērā basocá múā Jesuré padeorí ñnarā, ñnatuti, buijācua. Cūā teero tiirí, Jesuré padeodúrĩjāārō jĩrā, Timoteore wededutira ticocowu. Ēsā toopú niirā, múārē ateré wedesuguetowu: “Marĩ Jesuré padeoráre ññarō netōrĩ tiĩadacua”, jĩwū. Ēsā jĩrirobirora wáaa. Múā teeré masĩcu.

5 Teero tiigú, wácū sícārībíhegu, múáye quietire néeatidutiwu, “¿padeomĩ cúā?” jĩgū. Apetó tiigú, Satanás múārē wedesājāĩyi; úsā “bári peti buejĩyura” jĩ wácūmitu.

Tesalónica macārāye queti

6 Mecūtígārē Timoteo múā putoꝑu ñngū jeaarigu putuajeaawĩ. Múáyere āñurē queti néeputuajei. Múā Jesuré padeorucúre, múā āñurō cāmerĩ maĩrécutirere wedeawĩ. Ēsārē maĩrémena wácūrucujāyiro. Ēsārē bayiró ñnadugaayiro úsā múārē ñnadugarobirora.

7 Teero tiirá, úsā múā Jesuré padeorucujārĩ tuorá, ññarō netōpacára, wácūtutuara niĩ sūcā.

8 Marĩ Ōpārē múā padeo wácūtutuari tuorá, úsā yeerisā sūcā.

9 Múā úsārē bayiró peti usenirĩ tiijā. Teero tiirá, úsā Cōāmacūrē deero ti usenire ticopetimasĩricu.

10 Ñamirĩ, búrecori Cōāmacūrē bayiró sāirucujā, múārē ñnadugara. Múārē Jesuyé wededugaga, padeonemóārō jĩrā.

11 Cōāmacū marĩ Pacu basiro marĩ Ōpū Jesuména úsārē tiĩapuro múā putoꝑu wáaadare.

12 Marĩ Ōpū Jesús múārē cāmerĩ maĩnemórĩ tiĩaro. Ēsā múārē maĩrōbirora múācārē niipetirare maĩrĩ tiĩaro.

13 Cūū teero tiirí, múā cūū āñurō tiĩapuremena wácūtutuara, wapa cuohéra niĩadacu Cōāmacū marĩ Pacu ññacoropure. Marĩ Ōpū Jesús cūyaramena atibúrecopu putuatiirĩ, teerora niĩadacu.

4

Cōāmacū tusaré tiidutrigue

1 Mecūtígārē Jesús wāmemena múārē wácūtutuare ticoa sūcā. “Biuro tirécutiya” jĩrére, teero biiri Cōāmacū tusaré múārē wedewu. Tee maquērē tiĩayiro. Teeré tiinemoña.

2 Ēsā wederiguere múā masĩcu. Tee maquērē wedera, Jesús marĩ Ōpū dutiréména múārē wedewu.

3 Cōāmacū múārē ññaré manirā niirĩ booquí. Teero tiirá, āpēráména ññarō ñeeaperijāña.

4 Múācōrō quoníreména ññaré tiieñorō manirō wāmosía, numocutiya. Múā teero tiirĩ ñnarā, āpērā “āñurō tiíya” jĩñadacua.

5 Cōāmacūrē masihērā tiirōburo numiārē ññaré tiidugáreména ugaripéarijāña.

6 Āpĩ namorē ñeeapera, coo manurē ññarō tiirā tiicú. Teeré tiirijāña. Cōāmacū tee tiiráre ññarō tiigúdaqui úsā múārē wederirobirora.

7 Cõamacũ marĩrẽ ñañaré tiiáro jĩgũ mee beserigu niĩwĩ. Ñañaré manirã niirĩ booquí.

8 Tee wederi boohégũno ãsãrẽ boohégũ mee tiiquí; Cõamacũ Espíritu Santore ticorigupere boohégũ tiiquí.

9 Cãmerĩ maĩrére deero jóanemomasĩriga múãrẽ. Cõamacũ múãrẽ cãmerĩ maĩdutitoarigu niĩwĩ.

10 Múã teorora tiíayiro. Niipetira Jesuré padeorã Macedonia macãrãrẽ maĩayiro. Maĩpacãri, múãrẽ “bayiró mainemóña” jĩcoa.

11 “Ññurõ niíada”, jĩña. Múãye niĩhẽrere wedepatirijãña. Múãye maquẽpere wãcũ, ãñurõ pade, niijãña. Múãrẽ teerẽ dutitoawũ.

12 Múã padera, teemena catiadacu, ãpẽrãyére sãirípacara. Múã teero tiirí, Jesuré padeohera múãrẽ ãñurõ wedeseadacua.

Jesús pũtuaatiadare

13 Diarirare wáaadare múã masĩhẽrã niirĩ booríga. Jesuré padeorã diara, cãũmena niirã wáaadacua. Múã teerẽ masĩrã, Jesuré padeorã diari, ãpẽrã tiiróbiro nocõrõca boorituaricu.

14 Marĩ Jesús diarigupũ masãmũãriguere padeojĩrã, atecãrẽ padeoa: Jesuré padeorã diarirare Cõamacũ Jesuré masõrirobirora cããcãrẽ masõgũdaqui.

15 Marĩ Õpũ Jesús wederiguere múãrẽ wedera tia: Jesús pũtuaatiri, cãũrẽ padeorã cãũrẽ bocara wáaadacua. Cãũrẽ bocara, marĩ catirá ãpẽrã diarira sugero wáaricu.

16 Biirope wáaadacu: Marĩ Õpũ basiro ãmũãsepu diiátigudaqui. Cãũ diiátiri, aterẽ tuoádacu: Dutirẽmena wedesere, ángele upatĩ macũ peti wedesere, Cõamacũyawũ corneta busuri tuoádacu. Teero wáari, Jesuré padeorã diarira masãsgueadacua.

17 Cãã siro marĩ catirá õmẽbũgáripũ cããmena néemũãwanoãdacu. Toopũ Jesuré bocaadacu. Teero tiirã, cãũmena niirucujããdacu.

18 Múã teerẽ cãmerĩ wedeya. Teero tiirã, cãmerĩ wãcũtutuari tiíadacu.

5

1 Jesús pũtuaatiadari suguerogã wáaadare maquẽrẽ múã masĩcu. Teero tiigã, múãrẽ deero tii wedenemomasĩriga.

2 Múã ãñurõ masĩtoacu: Yaarépigu ñamipũ atigãbiro marĩ Õpũ Jesús pũtuaatigudaqui.

3 Basocã “ãsã cuiro manirõ ãñurõ niirecãtijãã” jĩ wãcũbocua. Teero cãã wãcũpacari, wãcũña manirõ pee ñañaré cããrẽ wáaadacu. Teerora biia, sícõ niipacó wĩmagũ apaadari sugero: Wãcũña manirõ coo pũnirẽ tugueñanucãco. Tee ñañaré wáadarere netõricua.

4 Múãpeja naĩtĩãrõpũ niirãbiro niiria. Teero tiirã, Jesús pũtuaatiadari bareco jeari, yaarépigu múãrẽ ñeerĩ, ucuarabiro wáaricu.

5 Múã niipetira bóero niirã, búreco niirãbiro niijĩrã, Cõamacũ “tiigũda” jĩriguere wãanucãrĩ ññamasĩã. Marĩ naĩtĩãrõ, ñamipũ niirãbiro niirãjã, ññamasĩribocu.

6 Marĩ cãnirãbiro niirijããda. Basocã Jesús pũtuaatiadarere wãcũhẽrã, cãnirãbiro niicua. Marĩ cãũ pũtuaatiadarere ãñurõ ññacorucujããda; marĩ tiirẽre ãñurõ wãcũ, niijããda.

7 Cãnirã ñnamirẽ cãniĩya. Cũmurã ñnamirẽ cũmuũya.

⁸ Marĩpeja búreco niirãbiro niijĩrã, marĩ tiirére añurõ wãcũ, niijããda. Sĩcũ câmerĩsãrõpu wáagu, cũyã õpũũrẽ cãmotãgu, cõme sutirore sãñaqui. Cũũ tiirõbiro marĩ wãtirẽ cãmotãra, Cõãmacũrẽ padeorucujããda; câmerĩ maĩãda. Dupure cãmotãgu, cõmecororẽ pesaqui. Cũũ tiirõbiro marĩ wãtirẽ cãmotãra, “Jesús marĩrẽ netõnérigu niĩwĩ; cãm̃mena niirucujããdacu” jĩĩ wãcũãda.

⁹ Cõãmacũ cũũ ñañarõ tiãdara meerẽ marĩrẽ cũũrigu niĩwĩ. Marĩ Õpũ Jesucristomena netõãdarare cũũrigu niĩwĩ.

¹⁰ Jesús marĩrẽ diabolosarigu niĩwĩ. Teero tiirã, marĩ catirã, diarira cãm̃mena niirucujããdacu.

¹¹ Teero tiirã, múã câmerĩ wãcũtutuari tiiyã. Câmerĩ padeonemõrĩ tiiyã múã tiirucúrobirora.

Wedeyaponorigue

¹² Múãrẽ bayirõ wedea sũcã. Múã menamacãrã Cõãmacũye queti wederãre quionĩremena ññaña. Cũã múãmena pade, múã niĩadarere wede, múã añurõ tiĩadarere wedeeya.

¹³ Múã cãã tiĩãpurere ññarã, cããrẽ maĩ, bayirõ padeoyã. Múã câmerĩ añurõ niirecutiya.

¹⁴ Múãrẽ wãcũtutuare ticoa sũcã. Daderã niirãrẽ cãã padeadare maquẽrẽ añurõ wedeya. Wãcũtutuherare wãcũtutuari tiiyã. Wãcũbayiherare tiĩãpuya. Niipetiramenã cãaro manirõ añurõ niĩña.

¹⁵ Múãrẽ ãpĩ ñañarõ tiirĩ, cũũrẽ ñañarõ tiicãmérĩjãña. Ññurẽpere tiirucujãña múã menamacãrãmena, teero biiri niipetiramenã.

¹⁶ Ëseniremena niirucujãña.

¹⁷ Cõãmacũrẽ sãirucujãña.

¹⁸ Múãrẽ wãarecõrõ Cõãmacũrẽ usenire tiorucujãña. Cõãmacũ teerẽ tiirĩ booquĩ múã Jesucristore padeorãre.

¹⁹ Espĩritu Santo múã wãcũrẽpure wederĩ, cãmotãrijãña.

²⁰ Espĩritu Santo masĩrẽ tiorẽmena wederẽre boorĩjã tiirĩjãña.

²¹ Æpẽrã wederẽre añurõ wãcũ beseya, “¿diamacũ niĩ?” jĩĩrã. Ññurẽ niirĩ, teerẽ tiiyã.

²² Niipetire ñañarẽ tiirĩjãña.

²³ Cõãmacũ añurõ niirecutirere ticogũ múãrẽ ñañarẽ manirã niirĩ tiãro. Múã wãcũrẽre, múãye õpũũrĩrẽ cotearo. Múãrẽ wapa cuohẽra niirĩ tiãro. Cũũ teero tiãro, tẽe marĩ Õpũ Jesucristo putuaatiripũ.

²⁴ Cõãmacũ teerora tiigũdaqui. Cũũ múãrẽ beserigu cãũ jĩĩrĩrobirora tiigũ niĩ.

²⁵ Múãcã Cõãmacũrẽ ãsãrẽ sãĩbosãya.

²⁶ Niipetira too macãrã Jesurẽ padeorãre maĩrẽmena ãñuduticoya.

²⁷ Marĩ Õpũ dutirõmena múãrẽ wedea: Niipetira Jesurẽ padeorãre atipũrẽ bueñõña.

²⁸ Marĩ Õpũ Jesucristo múãrẽ añurẽ ticoaro.

Nocõrõrã niã.

TESALÓNICA MACĀRĀRĒ Pablo puarī jóaripū

Āñuduticorigue

1 Уни Pablo, уни menamacārā Silvano,* Timoteomena múā Tesalónica macārā Jesuré padeorī pōna macārārē āñudutia. Múā marī Ραϋ Cōāmacū, marī Ōpū Jesucristomena āñurō niijācu.

2 Cōāmacū marī Ραϋ, Jesucristo marī Ōpū múārē āñuré ticoaro; āñurō niirecatiri tiíaro.

Jesús putuaatiri, Cōāmacū ñañarārē cōāādare maquē

3 Múā ūsāya wederabiro biirā, marī Ōpū Jesuré padeonemórā tiíayiro. Cāmerī mañemóāyiro. Teero tiirā, ūsā tiirucúrobirora Cōāmacūrē ūsenire tiorucujārō booa.

4 Múāye maquērē ūsā noo wáaro Cōāmacūrē padeoráre wedea. “Tesalónica macārā cūārē ñañarō tiipacári, ñañarō netōpacára, wācūtutua, padeorucújāāyira”, jī, ūseniremena wedea.

5 Múārē ñañarō wáapacari, múā wācūtutuaremena Cōāmacū diamacū tiirére ēñorā tiicú. Cōāmacújā basocáre cūā tiirirocōrō iña, wapa tiiquí. Teero tiirā, múā cūū putopu jeaadara niā sáa. Cōāmacū dutiré múāpūre jeari, ñañarō netōrī tiíayiro.

6 Cōāmacū diamacū maquērē tiigú niijīgū, múārē ñañarō netōrī tiiráre ñañarō netōrī tiigúdaqui.

7 Múā ñañarō netōrāpere yeerisāre ticogúdaqui ūsārē ticoadarobirora. Tee wáaadacu marī Ōpū Jesús putuaatiri. Cūū putuaatigu, cūūyara ángelea tutuaramena ūmāsepu díatigúdaqui. Jūūrēmena asiyádiatigúdaqui.

8 Cōāmacūrē masihērārē, marī Ōpū Jesuyé quetire netōñcārārē bayirō ñañarō tiigú atigúdaqui.

9 Cūā ñañarē tiiré wapa cōādiocogúdaqui. Teero tiirā, cūā cūū niirō berupu cōānoādadua. Cūū āñurō tiiré, cūū tutuarere iñariadacua.

10 Teeré wáaadacu Jesús putuaatiri burecore. Tiiburecore cūūyara cūūrē ūsenipeoadacua; niipetira cūūrē padeorā petija cūūrē iñamanijōādadua. Múācā ūsā wederiguere padeojīrā, cūāmena ūsenipeoropu niīadacu.

11 Teero tiirā, Cōāmacūrē múāye maquērē sāibosárucua. Cūū múārē beserigu niijīgū, múārē cūū tiiróbirora niirecatiri tiíaro. Múā āñurō tiidugáre tiipetúri tiíaro. Múā cūūrē padeorā niijīrā, cūū tutuaremena tiiré tiipetúri tiíaro.

12 Múā teero tiirémena marī Ōpū Jesús quioníremena ūsenipeonogúdaqui. Teero biiri basocá múācārē quioníremena ūsenipeoadacua. Cōāmacū, marī Ōpū Jesucristo múārē āñuré tiorémena iñajīrā, teero ūsenipeonoādadu.

2

Jesús putuaatiadarere wedequēnorigue

1 Mecūtīgā marī Ōpū Jesucristo putuaatiadarere, marī cūūmena neāādarere wedeguda.

* 1:1 Silvanorē āpērā “Silas” jīyira.

² “Marī Ōpū p̄tuaatiadari b̄ureco jeatoaa mée” jīrē quetire t̄obócu. Múārē tee quetire wederá ateré jībocua: “Ūsā Espírítu Santore c̄uojīrā, tee múārē wedea”, jībocua; o “Pablocā tee jī wedewa” o “Pablocā tee ūsārē jóarira niiwā”, jībocua. Teeré t̄opacára, wācūsugueriguere wasorí tiirijāña; wācūpatirijāña.

³ Cūārē jīditonorijāña. Cūū p̄tuaatiadari b̄ureco s̄ugero biiro wáaadacu: Paᵂ basocá Cōāmacūrē netōñcāādacua; teero biiri s̄icu ñañagú peti bauáēñogūdaqui. Too síropᵂ cūū pecamepᵂ jūūtērl̄jāgūdaqui.

⁴ Cūū Cōāmacūrē, teero biiri niipetire basocá padeoré maquērē boorígūdaqui. Cūū dícuare padeodutígᵂ, “niipetira nemorō ᵂp̄tí macū niīā yᵂᵂja” jīgūdaqui. Cōāmacūwii Jerusalén niirí wiipure dui, “yᵂᵂ Cōāmacū niīā” jīgūdaqui.

⁵ Yᵂᵂ múā p̄topᵂ niigū, teeré wedewᵂ. ¿Múā teeré wācūrii?

⁶ Cūārē cāmotáreere múā mas̄icu mée. Cūū bauáēñomas̄iriqui Cōāmacū cūū jīritono jeaheri ména.

⁷ “Cōāmacūrē bayiró netōñcāre wáaadacu” jīriro jearipacari, wáaropᵂ tiia mée. Ñañarére cāmotágu mecūtígārē cāmotárucujāqui ména. Coterucugūdaqui, té aperedá néewanogūpᵂ.

⁸ Toorá ñañagú peti bauáēñogūdaqui sáa. Cūārē marī Ōpū Jesús cūū wīāp̄uremenarā s̄iājāgūdaqui; cūū asibatemenena p̄tuaatigu, cūārē cōādiocogūdaqui.

⁹ Cūū ñañagú peti sicato bauáēñogū, Satanás tiápuremena jeagūdaqui. Cūū tutuare c̄ogūdaqui. Cūū tiēñogūb̄iro tiirémena basocáre jīditogūdaqui.

¹⁰ Ñañáremena pecamepᵂ wáaadareere tiiditōēñopetijāgūdaqui, cūā diamacú maquē maírere boorígū wapa. Cūā netōñerere boorítóaya mée.

¹¹ Teero tiigú, Cōāmacū cūārē diamacú maquērē ññamas̄irí tiiríqui, cūā jīditorere padeoáro jīgū.

¹² Cōāmacū diamacú maquērē boohérare, ñañaré tiusénirārē “múā wapa c̄oa” jīgūdaqui.

Cōāmacū múārē netōñēādarare beserigᵂ niiwī

¹³ Múā marī Ōpū maírārē s̄icatop̄ra Cōāmacū beserigᵂ niiwī, netōñégūᵂ. Cōāmacū múārē cūūyara s̄āārí tiirígᵂ niiwī Espírítu Santo tutuaremena, teero biiri múā diamacú maquērē padeorémena. Ūsā tee niipetirere wācūrā, Cōāmacūrē ᵂsenire ticorucujāāda.

¹⁴ Ūsā múārē Jesuyé quetire wederiguemena Cōāmacū múārē netōñerigᵂ niiwī, múācā marī Ōpū Jesucristo aññurē c̄oré maquērē c̄oáro jīgū.

¹⁵ Teero tiirá, padeo wācūtutuaya. Ūsā múārē bueriguere tiinᵂñáseya. Tee bueriguere múārē wedewᵂ; teero biiri tee bueriguere p̄perap̄pᵂ jóawᵂ.

¹⁶⁻¹⁷ Jesucristo marī Ōpū basiro, teero biiri marī Paᵂ Cōāmacū múā yeerip̄narērē wācūtutuare tiáro; múārē padeorucujārí tiáro, niipetire múā wedesere, múā tiiré aññurē dícu niīārō jīgū. Cōāmacū cūū aññurō tiirémena marīrē maíqui; marīrē wācūtutuare niirucujāādare ticoqui; marīrē too síropᵂ aññurō niīādarecārē mas̄irí tiíqui.

3

1 ʘsāya wederabiro niirā, ũsārē biiro sāibosáya: “ʘsā ʘpū, mūaye queti aperopá boyeromena sesaaro; ũsārē wáariborira padeorēmena ñeenoārō”, jī sāñá.

2 Niipetira marī ʘpū Jesuré padeoríya. Teero tiirá, basocá ñañarā ũsārē tiidugáre netōnéārō jīrā, sāñá.

3 Marī ʘpū cūū jīiriborira tiiquí. Teero tiigú, múārē wācūtutuari tinemógūdaqui; múārē ñañarō wáari jīgū, cāmotágūdaqui.

4 ʘsā tiidutíguere múā diamacú tiirá tiicú; teerora tiiwárucejāādacu. Marī ʘpū múārē “teerora tiirucúri tiigúdaqui” jī padeóa ũsā.

5 Marī ʘpū múārē Cōāmacū maíre masīrī tiíaro. Cristo ñañarō netōgú wācūtutuarioborira múārē wācūtutuari tiíaro.

“Padeya” jīcorique

6 Jesucristo marī ʘpū wāmemena múārē ateré tiidutía: Jesuré padeogáno daderi, ũsā dutiriguere tiihéri, bapacatinemorijāna.

7 Múā masīcu: ʘsā tiiríguere ññacūrō booa. ʘsā múāmena niirā, sica diamacú niirā mee tiiwá.

8 Atecārē sīcnorē wapatiripacara, yaariwū. Teero tiiróno tiirá, ñamirī, bárecori bayiró peti padewū, múārē potocōdugahera.

9 “ʘsā bueré wapa ũsārē wapatíya”, jī dutimasīpacara, dutiriwū. ʘsā padewū, añuré bueré ticodugara, múārē ññacūrō jīrā.

10 Múāmena niirā, ateré tiidutiwū: “Padedugahegunojā yaarijāārō”, jīiwū.

11 Sīquērā múāmena niirā daderá niiré quetire tōowá. Paderipacara, āpērāmēna wedesodeaatiayira.

12 ʘpū Jesucristo wāmemena teero tiiráre ũsā biiro tiidutí, wācūtutuare ticoa: Añurō yeeripūnacutiremena padeya, múārē dūsarénorē sāñādara.

13 ʘsāya wederabiro niirā, páasutiro manirō añurére tiirucújāña.

14 ʘsā atipūména duticorere netōncágūnorē ññamasī, bapacutirijāña, bo- booro netōārō jīrā.

15 Teero tiipacára, cūūrē ññatutirijāña. Cūūrē biirope wedequēnoña sīcū múāya wedegure wederobirora.

Wedeyaponorigue

16 Marī ʘpū basiro añurō niirecutire maquērē ticogú múārē merēā wáari, añurō niirecutire maquērē ticorucujāārō. Marī ʘpū múā niipetirapure niíarō.

17 Yūū Pablo ate niituredarire múārē añudutire ticogu, yūū basirora jóaa. Yūū jóarepūricōrō teero jóaa. Teero tiirá, múā “cūūrā jóayi” jī ññamasīādacu.

18 Marī ʘpū Jesucristo múā niipetirapure añuré ticoaro.

Nocōrā niā.

TIMOTEORE Pablo jóasgueripũ

Ãñuduticorigue

¹⁻² Timoteo, yũ Pablo mũũrẽ ãñudutia. Cõãmacũ marĩrẽ netõnerĩgu, teero biiri Jesucristo too síropũ pũtaatĩgũdu dutirõmena yũ cãũyere wededutĩgu beserĩgu niĩ. Mũũ Jesurẽ padeogũ, yũ macũ tiirõbiro niĩ.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩ Õpũ mũũrẽ ãñurẽ ticoaro; bóaneõ ññaãrõ; ãñurõ niirecutiri tiĩaro.

Diamacũ niĩhẽrere buedutiririgue

³ Yũ Macedonia ditapũ wáagũ, mũũrẽ bayirõ jĩĩrirobirora tiimacã Éfesopũ pũtaácũmuña. Toopãre diamacũ bueherare teerẽ buedutirijãña.

⁴ Atibãreco maquẽ wedeseãmarere tũonũnũserijããrõ. Teero biiri cããya wedera tiatorũ macãrã cãã jĩĩmuãatiriguere tũonũnũserijããrõ. Teerẽ tũonũnũsera buri peti cãmerĩ cúasori tiĩadacua; Cõãmacũ tiidutĩrere tiirĩcua. Cũũrẽ padeonemõricua.

⁵ Mũãrẽ cãmerĩ maĩrĩ boogũ, teero dutia. Ññañarẽ manirã, ãñurõ yeeripũnacũtira, jĩĩdutoro manirõ padeorã cãmerĩ maĩãdacu.

⁶ Æpẽrã teero biiriya. Noo boorõ wedesejãya.

⁷ Moisére dutirẽ cũũriguere buedũgamicua. ãñurõ tee buerẽ maquẽrẽ masĩripacara, diamacũ tiirõbiro bueeya.

⁸ Marĩ masiã: Tee dutirẽ ãñuniã, marĩ teerẽ ãñurõ bue, diamacũ tiĩatã.

⁹ Aterẽ tũomasĩrõ booa: ãñurõ tiirã dutirẽ booriya. Biiro tiirãpere dutirere cũũrõ booa: Dutirere netõnũcãrãrẽ; dutirere tũorĩdojãrãrẽ; ññañãrẽ; Cõãmacũ dutirere netõnũcãrãrẽ; Cõãmacũrẽ quionĩremena ññañãrẽ; cãũyere buerẽ maquẽrẽ boohẽrere; pacurẽ, pacorẽ sããrãrẽ; niipetira basocãre sããrãrẽ;

¹⁰ Æpẽrãmẽna ññañarõ ñeeaperare; ãmuã sesaro numiãmena tiirõbiro tiirãnorẽ; basocãre yaa, dúarare; jĩĩdutorerĩrere; “Cõãmacũmena jĩã” jĩĩdutorare; Cõãmacũ buerẽ niipacari, merẽã buecoterare cũũrõ booa.

¹¹ Tee buerẽ Cõãmacũ netõnerẽ queti maquẽ niĩ. Cũũ ãñunetõjõãgũ yũre tee ãñurẽ quetire buedutiwi.

Cõãmacũ Pablõre bóaneõ ññarigue

¹² Marĩ Õpũ Jesucristore usenire ticoa. Cũũ yũre ññagũ, “yũ dutirere ãñurõ tiĩgũdaqui” jĩĩ wãcũgũ, cãũ buerere buenũnũsegũdũre sõnecorigũ niĩwĩ. Teero sõnecogũ, yũre tutuarere ticorigũ niĩwĩ.

¹³ Too sũgueropũ yũ cãũrẽ ññañarõ wedesepacari, cãũrẽ padeorãre ññañarõ netõrĩ tiipacari, cãũyere maquẽrẽ buijãpacari, yũre sõnecorigũ niĩwĩ. Yũ cãũrẽ padeorere masĩriwũ mẽna; yũ tiirere tũomasĩriwũ. Teero tiĩgũ, yũre Cõãmacũ bóaneõ ññarĩgu niĩwĩ.

¹⁴ Marĩ Õpũ ãñurẽ petire yũre ticowĩ. Cũũ yũre Jesucristore ãñurõ padeorĩ tiĩwĩ. Cãmerĩ maĩrĩ tiĩwĩ.

¹⁵ Ate yũ wedeseadare diamacũ niĩ; niipetira aterẽ padeorõ booa: Jesucristo Cõãmacũ dutirere netõnũcãrãrẽ netõnẽgũdu atibãrecompãre atirĩgu niĩwĩ. Yũrã niipetira nemorõ netõnũcãrĩgu niĩ.

16 Teero niipacari, Cōāmacū yũre bóaneō ññawĩ. Cūũ yũre teero tiirémēna Jesucristore padeoádarare cūũ bóaneō ññarére eñnosuguéwi. Cūũ bóaneō ññaré petírícu. Yũre bóaneō ññarirobirora cūũrē padeoádarare bóaneō ññagádaqui. Cúārē cūũmena catiri tiigúdaqui.

17 Teero tiirá, Cōāmacūrē padeorē cūoáro; cūũ aññurō tiirére usenire ticoaro. Cūũ Ōpũ niiré petírícu; diariqui; cūũ bauhégu niiqui; sícūrā niiqui; masígú niiqui. Cūũ niipetira Ōpũ niirucujāārō. Teerora niijārō.

18 Timoteo, mũũ yũ macū tiiróbiro niia. Teero tiigú, mũũrē dutia. Too sugueropũ marĩya wedera Cōāmacū wāmemēna mũũrē wedewa. Cúā wed-eriróbirora yũcā mũũrē ateré dutia: Tutuaromena duuro manirō aññurō tiirére tiirucujāña.

19 Diamacú padeoyá. Aññurō yeeripũnacutirucujāña. Siquērā aññurō catiri yeeripũna cūodugáhera cúā Cōāmacūrē padeorére ditiri tiicúa.

20 Teerora wáayu Himeneorē, Alejandre. Teero tiigú, “Satanás booró tiáro” jĩwũ. Cúā cūũ booró tii, ññañarō netōári siro, Cōāmacūrē ññañarō wedesenemoribocua sūcā.

2

Cōāmacūrē usenire ticoré buerigue

1 Ateré dutisugueguda: Cōāmacūrē usenire ticorémēna niipetiraye niidarere sãibosáya.

2 Ōpārārē, niipetira dutiráre sãibosáya. Cāmerĩquēre manirō aññurō ni-irecutiada jĩrā, Cōāmacū boorére tiáda jĩrā, basocámena queorō niirecutiario jĩrā, cúārē sãibosáya.

3 Marĩ teero tiiré aññuniã. Cōāmacū marĩrē netōnégũ teero tiirí tusaqui.

4 Cōāmacū niipetira netōnénorira niirĩ booquí. Teero biiri diamacú maquērē masĩrĩ booquí.

5 Cōāmacū sícūrā niiqui. Basocú sícūrā niiqui basocáre Cōāmacūmena wedesebosagu; Jesucristo cūũrā niĩ.

6 Cūũ niipetira basocá ññaré tiiré wapa wapatígu, diabosarigu niiwĩ. “Teero wáaadacu” jĩrito jeari, tee quetire wedebauanenoyiro.

7 Cūũye quetire wededutigu, cūũ beserigu niirĩ, Jesús yũre sōnecorigu niiwĩ. Judíoa niñhērārē buedutirigu niiwĩ. Teero tiigú, diamacú maquērē buegu, “tee maquērē padeoyá” jĩrĩ buea. Diamacúrā jĩrā. Jĩditogu mee tiia.

8 Teero tiigú, noo marĩ wáaropũ ũmũārē cúare manirã, tutiré manirã, ññañarē manirã wāmo sũmũoço, Cōāmacūrē sãĩrĩ booa.

9 Numiãcā cúā sãñarucurobirora sãñarō booa. Cúārē aññurō jearénorē sãñarō booa. Cúãye póa waparacáremēna mamarijāārō; teero biiri cúãye ōpũrĩrē oromena, perla waparacáreperimēna mamarijāārō; teero biiri suti waparacáre sãñarã, “biiro biia yũña” jĩrĩ wácūrā mee sãñarō.

10 Biirope tiáro: Aññurō baudugára, Cōāmacūrē padeorá numiã tiirucúrenorē tiáro. Aññurō tiirémēna aññurã niijārō. Āpērārē tiápu, aññurō tiáro.

11 Ditamanirō, padeorémēna aññurō buerére tuóáro.

12 Basocá neãrĩ, ũmũã suguero numiãrē buesuguerijārō booa; ũmũārē dutirijāārō. Ditamanirō niijāārō.

13 Biirope niia: Cōāmacū Adánrē tiisuguéyigu. Too síro Evare tiiyigu.

14 Adán jĩditiŋoriyigu. Numiðpe jĩditiŋoyigo. Teero tiinórigo niijĩgõ, Cõamacũ dutirere netõnucãyigo.

15 Coo teero tiiri siro niipacari, numiã põnacutĩri, cããrẽ netõrĩ tiigũdaqui. Cũã diamacũ tiirẽmena Cõamacũrẽ padeorĩ, ãpẽrãrẽ maĩrĩ, ñaňarẽ manĩrã niĩrĩ, teero tiigũdaqui.

3

Suonĩrã maquẽ

1 Ate diamacũrã niĩã: Jesuré padeorĩ põna macãrãrẽ suonĩgũ* sããdugagu, ãňurẽre tiidugágũ tiii.

2 Teero tiidugágũno biiro niigũ niirõ booa: “Ñaňarẽ tiigũ niĩ cũũ” jĩnoňa manigũ; siçõrã ñamocutigu; ñaňarẽ tiidugágũ wãcũtutuagu; ãňurõ wãcũ besemasigũ; ãpẽrãrẽ quionĩremena iňanogũ; wãari basoca cũũya wiipu jeari, ãňurõ bocagũ; ãpẽrãrẽ ãňurõ buemenigũ niirõ booa.

3 Teero biiri cũmugũ, cãmerĩquẽgũ niirijãrõ booa; tutiro manirõ basocãre ãňurõ tiigãno niirõ booa. Niyeru bayirõ peti ugaripéagu niirijãrõ booa.

4 Cũũ cũũya wii macãrãrẽ ãňurõ dutimasigũ niirõ booa. Cũũ põnarẽ padeorẽmena yũri tiigũ niirõ booa.

5 Cũũ cũũya wii macãrãrẽ dutimasihẽgũ, Cõamacũrẽ padeorĩ põna macãrãrẽ toorã nemorõ cotemasĩriboqui.

6 Sicato padeonucãgũ niirijãrõ booa. Apetõ tiigũ, cũũ “yũũ ãpẽrã nemorõ uputĩ macũ niĩã” jĩ wãcũboqui. Cũũ teero wãcũgũ, Satanãs tiirõbiro ñaňarõ wãcũgũ tiiquĩ. Cũũcãrẽ Satanãrẽ tiirõbirora Cõamacũ ñaňarõ tiigũdaqui.

7 Teero tiirã, Jesuré padeohẽracã “cũũrã ãňurõ tiii” jĩnogũ niirõ booa. Teero jĩriatã, cũã cũũrẽ wedesãbocua; Satanãs cũũrẽ diocõjãboqui sãa.

Tiiápura maquẽ

8 Tiiápuracã† suonĩrã tiirõbiro padeonõrã niirõ booa. Diamacũ wedeserano niirõ booa. Vino wãnirã, ñaňarẽ tiirẽmena niyeru wapatãra niirijãrõ booa.

9 Jesucristo too suguero masiňa manirĩguere eňorĩgu niiwĩ. Teerẽ masĩjĩrã, ãňurõ yeeripũnacutiremena padeorã niirõ booa.

10 Cũãrẽ sõnecoadari suguero, cũã tiirẽcutirere ãňurõ masĩrõ booa. “Ñaňarẽ tiirã niĩya cũã” jĩnoňa manirãrẽ iňarã, sõnecoro booa.

11 Cũã ñamosãnumiãcã teerora niirõ booa: Padeonõrã; queti jĩhẽrã; ñaňarẽ tiidugãra, wãcũtutuara; ãňurõ tiirã niirõ booa.

12 Tiiápura siçõrã ñamocutiaro. Cũã põnarẽ, cũũya wii macãrãrẽ ãňurõ dutimasĩãrõ.

13 Cũã tiiapurere ãňurõ tiiri, cũãrẽ basocã “ãňurõ tiĩya” jĩãdacua. Jesucristo cũã padeorẽre cuiro manirõ wedenemoãdacua.

Marĩ padeorẽ maquẽ

14-15 Timoteo, “yũũ mũũ putopũ máata wãaguda” jĩ wãcũmiã. Apetõ tiigũ, máata wãaribocu. Máata wãahegu, Cõamacũyara niirecutirere masĩãrõ jĩgũ, mũũrẽ jóaa. Marĩ Cõamacũyara Jesuré padeorĩ põna macãrã niĩã. Marĩrã Cõamacũ catirucugũye diamacũ maquẽrẽ wederã niĩã.

* 3:1 Españolmena: obispo, obispado, episcopado; portuguésmena: bispo. † 3:8 Tiiápura suonĩrãrẽ tiiapurira atemẽna: Cõamacũyere bueyira; Cõamacũyere buerĩ wiire quẽnocotẽyira; niyeru seecotẽyira. Pecasãyemena: diãcono.

16 Marĩ padeoré tíatopu masĩña maniré niimiyiro. Mecátigã “aputĩ maquẽ niã” jĩmasiã marĩ. Ateré wãcũña:
 Cristo marĩ tiiróbiro òpũucatiġu bauáyigu.
 Espĩritu Santo cãurẽ “ãñugũ peti niĩ” jĩ masĩrĩ tiiyĩġu.
 Ángelea cãurẽ ĩñayira.
 Cãuye quetire niĩpetire dita macãrãrẽ wedenoã.
 Atibárecopũre basocã cãurẽ padeoóya.
 Cõamacũ cãurẽ ùmuãsepũ néemuãwayigu.

4

Diamacũ padeohéra tiiré

1 Atibáreco petiádari suguero wáaadarere Espĩritu Santo marĩrẽ ãñurõ masĩrĩ tiiquĩ. Siquẽrã Jesuré padeodúadacua. Wãtĩã jĩditorere, teero biiri wãtĩã buerére tuonũnuseadacua.

2 Cããrẽ buerã diamacũ wederábiro wedepacara, jĩditoya. Cũã wãcũrẽpu “ñañaniã” jĩrere yũnemoriya.

3 Basocã wãmosiãdagari, cãmotáaya. Siquẽñe yaarere yaadutiriya. Cõamacũpe tee yaarere tiirĩġu niĩwĩ. Teero tiirã, marĩ Jesuré padeorã diamacũ maquẽrẽ masĩrã cãurẽ usenire ticoari siro, yaamasiã.

4 Niĩpetire Cõamacũ tiiré ãñuré niã. Doorjãrõ booa. Cãurẽ usenire ticotoa, yaari, ãñuniã.

5 Cõamacũ teeré “ãñuniã” jĩtoayigu. Teero tiirã, marĩ cãurẽ usenire ticori, tee yaarere ãñuré wãari tiiquĩ.

Timoteore tiidutĩrige

6 Mũũ Jesuré padeorãre teeré wedegu, Jesucristore ãñurõ padecotegu niicu. Teero tiigũ, “marĩ Jesuré padeoré maquẽrẽ yũũ buerucua” jĩrere ãñogũdadu. Teero biiri “marĩ bueré ãñurere yũũ tuonũnusea” jĩrere ãñogũdadu.

7 Atibáreco maquẽ wedeseãmarere tuorjãña. Tee marĩ niirecatirere tiĩapurĩa. Jĩãmare niã. Nemorõ Cõamacũ boorere tiirucujãña.

8 Marĩye òpũũrĩ tutuari tiiré marĩ tiirucurĩ, ãñuniã. Cõamacũ boorẽpere tiirĩporipereja, toorã ãñunemoã. Teero tiiró, marĩ catirĩ bũrecorire, too síropu marĩ niãdari bũrecorire ãñurõ wãari tiicũ.

9 Tee diamacũrã niã; niĩpetira teeré padeoró booa.

10 Cõamacũ catirucugũ niĩ. Cãũ niĩpetirare netõnégũ niĩpacũ, cãurẽ padeorã dícare netõnégũ niĩ. Cãũ too siro marĩrẽ ãñurõ tiíadarere wãcũã. Teeré useniremena wãcũrã, Jesucristoyere wede, ñañarõ netõ, bayirõ padea.

11 Teeré bue, tiidutĩya.

12 Mũũ mamũ niirẽmena ãpẽrã mũũrẽ tuodugãribocua. Teero wãari jĩĩgũ, Jesuré padeorãre ãñuré queoré ãñoñã. ãñurõ wedeseya; ãñurõ tiirẽcatiya; cãmerĩ maĩñã; Jesuré ãñurõ padeoyã; ñañarẽ manigũ niĩña.

13 Yũũ toopũ jeadari suguero, neãrãrẽ Cõamacũye queti jóaripũrẽ buẽñoña; cããrẽ “biirope niirecatiya” jĩ wedeya; Jesuyé padeoré maquẽrẽ bueya.

14 Cõamacũ mũũrẽ “biiro tiigũdũ niigũdaqui” jĩriġuere tiirucujãña. Bũtoã mũũrẽ ñaapeórito, teeré Cõamacũ ticorĩġu niĩwĩ.

15 Teeré wãcũnũnuse, ãñurõ tiirucujãña. Teero tiirĩ, niĩpetira mũũ ãñurõ tiiwãrere ĩñaãdacua.

16 M_{uu} tiirécutirere, m_{uu} buerére ãñurõ wãcũña, “¿diamacá niimiĩto?” jĩgã. Teeré tiirucújãña. Teeré tiirá, m_{uu}, teero biiri m_{uur}ẽ tuorácã netõnénoãdacua.

5

Jesuré padeorãmena biiro tiiyá

1 B_{uc}ure tutirijãña. M_{uu} pacure wãcütutuare ticogá tiiróbiro wedeya. Mamarãre m_{uu} baira tiiróbiro wedeya.

2 B_utoá numiãre m_{uu} pacosãnumiã tiiróbiro wedeya. Mamarã numiãre m_{uu} baira numiã tiiróbiro ñañarõ wãcürõ manirõ wedeya.

3 Wapewia numiã tiiapunoña manirãre tiiapuro booa.

4 Wapewio coo põna, coo pãrãmerã c_{uo}gí, cúa coore tiiapuaro. Cúa tiiapuremena cúa_{ya} wederare cúa padeorere ãñosuguearo. Teero tiirá, cúa pac_usũmuãre, ñec_usũmuãre tiiapucãmecua cúa_{re} masõrigue wapa. Teero tiiré Cõãmacã ññacoropũ ãñuré niĩã. Cũũ teeré ññagũ, useniqui.

5 Wapewio tiiapuya manigõ sícõ niigõpe Cõãmacã tiiapurere yueco. Teero tiigó, búrecori, ñamirí teero sãirucújãco.

6 Wapewio coo booró tiiamajãgõ, catigó niipaco, diarigobiro niitoaco.

7 Teeré niipetirare tiidutí_{ya}, “cúa wapa c_{uo}ó_{ya}” jĩña manirã niĩãrõ jĩgã.

8 Marí_{ya} wederare wépeero booa. Nemorõ marí_{ya} wii macãrãpere wépeero booa. Wépeohera cúa “Jesús dutiré tiiáda” jĩrira niipacara, “cũũ dutiré tiinemória” jĩrãno nií_{ya}. Jesuré padeohera nemorõ ñañarã niicua.

9 Wapewia numiãre tiiapunoãdarare biiro biigónorẽ jóatuya: B_{uc}no sesenta cãmarí nemorõ c_{uo}góre, sícürẽ manucutimirigore jóatuya.

10 Basocá “coo ãñurõ tií_{yo}” jĩnorigo niĩãrõ; coo põnarẽ ãñurõ masõrigo niĩãrõ; basocá cooya wiipũ jeari, ãñurõ tiirigo niĩãrõ; Jesuré padeorãre tiiapurigo niĩãrõ; ñañarõ netõrãre tiiapurigo niĩãrõ; ãñuré apeyenó tiirucú_{ri}go niĩãrõ.

11 Wapewia numiã mamarãre jóaturijãña. Apetó tiirá, Cristoyere tiidugáro nemorõ ãm_umena niidugara, manucutidugacua.

12 Cúa “Cristoye dí_cure tiiáda” jĩriguere tiidúra, cúa basiro wapa c_{uo}ó_{ya}.

13 Wiseripá dí_cu wáara, daderá posacua. Daderá dí_cu posaricua; quetipí_{ra} posacua. Æpërãre niipetire cúa_{ye}re sãñá, wedese_{ya} manirénorẽ wedepaticua.

14 Teero tiigá, wapewia numiã mamarã niirãnorẽ manucutiri booa sũcã. Põnucutí_{aro}. Cúa_{ye} wiseri macãrãre ãñurõ ññan_usearo. Cúa teero tiirí, marí_{re} ññatutira “cúa ñañarẽ tií_{ya}” jĩmasí_{ri}cua.

15 Siquerã wapewia numiã Cristoyere tiidú_{to}a, Satanás boorépere tiirá tiáyira.

16 Jesuré padeogá o padeogó cúa_{ya} wedego wapewiore tiiapuaro. Jesuré padeorí põna macãrãre cotedutirijããrõ. Teero tiirá, ãpërã wapewia numiã tiiapuya manidójãrãpere tiiapumasíãdacua.

17 B_utoá dutirá múãre ãñurõ dutirãre ãpërã nemorõ padeoró booa. B_utoá dutirá múãre Cõãmacã_{ye} buerãpere toorã nemorõ múã c_{uo}gém_{ena} tiiapuro booa.

18 Cõãmacã_{ye} queti jóaripũ_{pu} tee maquerẽ queorém_{ena} jĩã: “Wec_u trigore wãñiãrĩ, useropũ tuusãri betore tuusãrijãña. Yaadugagu, yaaaro”. Aperopú jĩã: “Padegúre cãũ paderé wapa wapatí_{ro} booa”.

19 Butoá menamacūrē sīcū wedesārī, tuorjāña. Puarā, itīārā iñarira wedesārīpu, tuoyá.

20 Cúā ñañarē tiurucúrare niipetira iñacoropu tutiya, apērā cuiaro jīgū.

21 Cōāmacū iñacoropu, marī Ōpū Jesucristo iñacoropu, ángelea cūū beserira iñacoropu mññrē dutia: Yūu mññrē tiidutirere niipetirare sīcārībīro tiyá. Mññ tusará dícare añurō tiirjāña.

22 Cōāmacūye padeadarare sōnecoadari sūguero, añurō iñaña mññ iñamasīremena potocōrō manirō. Mññ ñañarē tiirare besegu, cúā tiiróbirora tiigū niisotoapeobocu.

23 Mññrē páaga pūnirī, oco dícu sīnirjāña. Vīno péero sīniñá. Naīrō diagu wāmecutia mññ.

24 Sīquērārē cúā ñañarē tiirē masīnotoaa, cúārē cúā ñañarē wapa ticoadari sūguero. Apērāpére cúā ñañarē tiirē too síropu masīnoādacu.

25 Teerora añurō tiirēcā máata masīnoā. Apeyé añurō tiirē masīña manipacáro, bauhéropu niidoa tiiricu.

6

1 Jesuré padeorá padecotera cúārē dutirare bayiró padeorémēna iñarō booa. Cúā teero tiirí, Cōāmacūrē, marī buerére apērā ñañarō wedesericua.

2 Cúārē dutirá Jesuré padeorá niirī, bayiró cúārē padeoró booa. “Marī tiiróbiró Jesuré padeorá niā” jīpacara, “marīrē duti netōnucāmasīriya” jīrijarō booa. Toorá tiinemósāñu cúā dutirere añurō padecotero booa. Cúā biiro padecotera, cúā tiiróbiró padeorá, cúā maīrārē tiápura tiíya. Teeré bue, wācūtutuare ticoya cúārē.

Merēā buerá tiiré

3 Sīcū múārē merēā buegāno marī Ōpū Jesucristoye añurē buerére padeorīqui. “Cōāmacū boorere tiurucújāña” jī buerére boorīqui.

4 “Apērā nemorō masīgú niā” jī wācūpacu, masīridojaqui. Basocá wedeserecōrō “niiria” jīrucuqui, cāmerītutidugagu. Teemēna cāmerī iñatutire, cāmerī iñadugahere, ñañarō buijāre, apērārē ñañarō wācūre wāanucā.

5 Cúā ñañarē dícu wācūrucura, diamacú maquērē masīhērā, cāmerītuticua. “Cōāmacūyere padera, pairó wapatáadacu”, jī wācūcua. Cúānorē bapacutirijāña.

6 Cōāmacūyere añurō padera, añurē peti cūotóaa. Teerora niā, marī cūorémēna usenirī.

7 Marī atibārecopre bauára, apeyenó néeatiriw; diaracā, apeyenó néewaricu.

8 Marī suti cūorémēna, yaarē cūorémēna useniāda.

9 Pee cūodugára ñañarē tiidugárere nūcārīcua. Satanás cúārē máata diocómasīqui. Cúā boonemósāre maquē dícare wācūcua. Tee maquērē bayiró wācūrémēna ñañarō netō, ñañarō tiinóādacua.

10 Niyeru bayiró peti ugaripéaremēna niipetire ñañarē niinucā. Apērā niyeru boonemósāremēna Jesuré padeorere duujācua. Teero tiirá, cúā catirī bārecore ñañarō netócua.

11 M̄m̄peja Cōāmacūrē añurō maĩgá, tee niipetirere boosãñijãña. Biiope tiyá: Añurére tiurucújãña; Cōāmacū boorere tiurucújãña; cūūrē padeoyá; cāmerĩ maĩñá; ñañarō netōpacú, wācūtutuaya; āpērārē añurō tiurucúya.

12 M̄m̄ tutuaro jeatuaro wācūtutua, Cōāmacūrē padeorucújãña. Catiré petihéere duurijãña. Cōāmacū catiré petihére ticogú m̄m̄rē beserigu niuwĩ. Паи тuocóropи m̄m̄ Jesuré padeoré wedew̄.

13 Cōāmacū niipetirare catiré ticogú ññacogopи, teero biiri Jesucristo cūū niirecutirere Poncio Pilatore wederigu ññacogopи m̄m̄rē tiidutia:

14 Ȳm̄ dutiré niipetirere wasoró manirō wedeya. “Cūū wapa c̄oi” j̄ñña manigú niñña, tée marĩ Ōp̄u Jesucristo put̄aaatirip̄.

15 Cōāmacū queorí b̄reco jeari, Jesús put̄aaatiḡuadaci. Cōāmacū añunetōjōāgū niĩ; cūū s̄icūrā niipetirare dutigú niĩ. Ōp̄arā Ōp̄u niĩ.

16 Cūū s̄icūrā catirucuḡu peti niĩ. Cūū bayiró asibatéḡu niirōp̄u s̄icū basocá jeamas̄iriqui. S̄icū cūūrē ññariyiḡu; cūūrē ññaña maniā. “Cūūrē niipetira padeoáro; cūū tiidugárere tiurucújãqui” j̄ññārō niipetira. Teorora niñārō.

17 Pee apeyé c̄orá “āpērā nemorō niñā” j̄ññijãārō. Cūā c̄orém̄ena “añurō wáaadacu” j̄ññ̄ usenirijãārō. Cūā c̄oré petijōāādacu. Teero j̄ññōno tiirá, “Cōāmacūm̄ena añurō wáaadacu” j̄ññ̄ useniārō. Cōāmacū marĩrē niipetire marĩ c̄orére ticoi, useniārō j̄ññḡ.

18 Pee apeyé c̄orá añurē tiáro; pee añurō tiiré c̄oáro. Cūā c̄orém̄ena tiápuaro.

19 Cūā teero tiirí, Cōāmacū put̄op̄u cūāye añurē niñādacu. Toop̄á niiré petir̄icu. Teero tiirá, catiré petihére b̄ññādacua.

Dutiyaponorigue

20 Timoteo, Cōāmacū m̄m̄rē wededutiḡu cūūriguere añurō tiyá. Atibáreco maquē wedesere b̄ari niiré tuorijãña. Noo booró bueāmajārārē tuorijãña. Cūā “masiā” j̄ññrē masiré peti mee niñā.

21 S̄iquērā tee masirére buerá Jesuré padeom̄iriguere duujārira niuwā. Cōāmacū m̄m̄rē añurē ticoaro. Nocōrōrā niñā.

TIMOTEORE

Pablo puarí jóaripũ

Ãñuduticorigue

1-2 Timoteo, yũn Pablo mũũrẽ añudutia. Yũn Cõãmacũ booró Jesucristoyere wededutigũ beserigu, cũũ ticocorigũ niĩã. Teero biiri ateré cũũ “tiigũda” jĩĩriguere yũn wederi booquí: “Cõãmacũ Jesucristomena niirãrẽ catirẽ petihére ticoquí”. Timoteo, yũn mũũrẽ maĩã; mũũn yũn macũ tiiróbiro niĩã.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩ Ôpũ mũũrẽ añũrẽ ticoaro; bóaneõ ñããrõ; añũrõ niirecutiri tiãro.

Jesucristoye quetire padeó, buerucuya

3 Yũn ñecũsũmaã Cõãmacũrẽ padeoríborora yũncã añũrõ yeeripũnacutiremena padeóã. Ñamirĩ, búrecori yũn sãirécõrõ mũũrẽ wãcũã. Mũũrẽ wãcũgũ, Cõãmacũrẽ usenire ticoã.

4 Yũn wáari búreco mũũn utiriguere wãcũrucua. Teero tiigũ, yũn bayiró usenigũda jĩĩgũ, mũũrẽ bayiró ñããgaga.

5 Mũũn jĩĩdutoro manirõ Jesucristore padeorére yũn wãcũã. Mũũn ñecõ Loida, teero biiri mũũn paco Eunice padeosũguéwa. Yũn masĩjãã: Mũũncã teerora padeonũũsegu tiicú.

6 Teero tiigũ, ateré mũũrẽ wãcũrĩ tiia: Too sũgueropy yũn mũũrẽ ñãareóri, Cõãmacũ mũũrẽ “biiro tiigũdũ niigũdaquí” jĩĩrigũ niĩwĩ. Tee masĩrẽ tiorére tiirucũjãña.

7 Cõãmacũ marĩrẽ Espiritu Santore ticogũ, cuiro manirõ niĩãrõ jĩĩgũ ticorigũ niĩwĩ. Teero cuiro tiigũ, Espiritu Santo marĩrẽ tutuari tiiquí; cãmerĩ maĩrĩ tiiquí; añũrõ tiirére besemasĩrĩ tiiquí.

8 Teero tiigũ, marĩ Ôpũye quetire wedegũ, boborĩjãña. Yũn teeré wederé wara peresuwĩĩrũ duigũcãrẽ bobosãrijãña. Biirope wãcũña: “Tee queti wederé wara yũncã ñããrõ netõpacú, Cõãmacũ tutuare tiorémena nũcãjãgũda”, jĩĩ wãcũña.

9 Cõãmacũ marĩrẽ netõnérigũ niĩwĩ. Marĩ cũũyara añũrã niirĩ boogũ, beserigu niĩwĩ. Marĩ añũrẽ tiirĩ ñãgũ mee beserigu niĩwĩ. Cũũpe marĩrẽ añũrõ tiigũda jĩĩgũ, beserigu niĩwĩ. Biiro biia: Atibúreco tiĩãdari sũguero, Cõãmacũ marĩrẽ añũrõ tiigũda jĩĩgũ, Jesucristo marĩrẽ netõnẽãdarere wãcũrigũ niĩwĩ.

10 Atitõ marĩrẽ añũrõ tiirére ãñogũ, Jesucristo marĩrẽ netõnégũrẽ ticodiorigũ niĩwĩ. Jesús marĩ dianetõborirare netõnérigũ niĩwĩ. Marĩ cũũ netõnére quetire padeorã “catirẽ petihére cõoa” jĩĩmasĩã.

11 Cõãmacũ tee netõnére quetire yũnre wededutirigũ niĩwĩ. Tee quetire yũnre buedutirigũ niĩwĩ. Cũũyere wededutigũ yũnre beserigu niĩwĩ.

12 Tee quetire wederé wara yũn bayiró ñããrõ netõã. Teero ñããrõ netõpacú, boboria. Yũnre tee queti wededutirigũre masĩã. Teero tiigũ, ateré jĩĩã yũnja: “Cũũ yũnre cũũriguere coteyapacutigũdaquí, téẽ cũũ pũtuaatigũrũ”.

13 Yũn mũũrẽ diamacũ bueriguere bueya. Jesucristore padeorémena, cãmerĩ maĩrémena bueya.

14 Æpẽrã tee quetire wasorĩ jĩĩgũ, Espiritu Santo marĩrũre niigũ tiĩãpuremena Cõãmacũ mũũrẽ wededutigũ cũũriguere diamacũ bueya.

15 M^h masītoacu: Niipetira Jesucristore padeorá Asia macārā y^hre cōāwapetijōāwā. Cūāmena niiriracā Figelo, teero biiri Hermógenes teerora tiwá.

16 Onesíforo doca teero tiiríwi. Cōāmacū cūūrē, cūāya wii macārārē bóaneō ññaārō. Sícārī mee Onesíforo y^hre wācūtutuari tiwí. Y^h peresuwiip^h niipacari, y^hre bobosáriwi.

17 Bobosárōno tiigú, Romap^h jeag^h, y^hre āmaārig^h niiwí, té b^hag^hur^h.

18 Marí Ōp^h basocáre wapa tiádari b^hreco jeari, Onesíforore bóaneō ññaārō. Cūā Éfesop^h marírē tiip^huriguere m^h ãñurō masīcu.

2

Surara ãñugú tiiróbiro niña

1 Timoteo y^h macū tiiróbiro niigú, Jesucristo m^hre ãñurō tiiquí. Tee ãñurō tiirémena Cōāmacū m^hre tutuarere ticoaro.

2 Y^h pa^h basocá t^hocórop^h bueriguere m^h t^how^h. Teeré buemasírārē m^h padeoráre buenetōneña. M^h teero tiirí, cūācā āpērārē bueadacua.

3 M^h surara ãñugú tiiróbiro niña; Jesucristo m^hre dutigú nií. Surara ññaārō netōgú n^hcārōbirora n^hcāñā m^hñcā.

4 Surara cūūrē dutigú cūāmena useniārō jīgū, surara niñhērābiro tiiríqui.

5 Teerora sūcā caturí basoc^h “biirope wáaya” jī dutirére tiihég^h, wap^határiqui.

6 Teerora wesep^h ãñurō padegú^hcā tiiwese maquē ote d^hccacutirere dúa wap^hatámasíqui.

7 Tee y^h wederére wācūn^huseya. M^h teero tiirí, marí Ōp^h niipetirere m^hre t^homasírī tiigúdaqui.

8 Jesucristore wācūña: Cūā diarig^h niipac^h, masārig^h niiwí; David pārami niin^huseg^h nií. Y^h cūāye queti ãñurē quetire wedeg^h, teeré wedea.

9 Tee queti wederé wapa y^h ññaārō netōgá; ññaarē tiigú tiiróbiro peresuwiip^h niña. Cōāmacūye quetipeja niipetirop^h niipetitoaa. Tee quetipe y^h peresuwiip^h biad^hpórig^h tiiróbiro niiria.

10 Teero tiigú, Cōāmacū beserirare ãñurō wáaaro jīgū, ññaārō netōā. Jesucristo cūārē netōnérí boogá. Teero biiri cūā cūāmena cūā ãñurō niirōp^h niirucuri boogá.

11 Ate diamacú jírē niñā:

Marí Jesucristomena diarirabiro niirā, cūāmena catiré petihére c^hoádacu.

12 Marí ññaārō netōrére n^hcājārā,

cūā Ōp^h niirōp^h cūāmena dutirá niñadacu.

“Cūūrē masírīga” jírī, cūācā “masíría” jīgúdaqui.

13 Marí cūūrē ãñurō padeoriatā, cūāpe niipetire “biiro tiigúda” jíriguere diamacú tiirucúqui.

Cūā sícārī jīditomasíríqui.

Cōāmacūrē ãñurō padecoteg^h

14 M^h bueráre teeré wācūrī tiyá. Teero biiri marí Ōp^h t^hocórop^hre cūārē “nocōrōrā wedeseya bári niiré wedesere maquērē” jīña. “Tee wedesere wapamaníā; múārē t^horáre ññaorā tiia”, jīña.

15 M̄m̄pe Cōāmācū m̄m̄rē “añurō tii” j̄m̄rī t̄uodugágu, m̄m̄ jeatuario niirucu-
jãña. Cūyere diamacú wedeya. Teeré tiigú, boboricu.

16 Atibúreco maquē wedeserere búri niiré t̄uorjãña. Teeré wedesera
jōōpemenā nemorō ñañarã wáacua.

17 Cūã wedesere cāmi marīye ōp̄m̄r̄m̄ sesajōārō tiiróbiro āp̄rārē
p̄n̄ip̄eawacu. Himeneo, Fileto wāmec̄tira cūã buerémēna tee bóare tiiróbiro
basocáre ñañoyira.

18 Diamacú maquērē wederiyira; merēāpe wedeayira. “Diarira
masātoarira niiwã”, j̄m̄ wedeayira. Cūã teero wederémēna āp̄rārēp̄ “¿ūsāpeja
deero padeoádariye?” j̄m̄ wācūayira.

19 Cōāmācū wedesere cūirigue doca tutuari wii ween̄cōrigue tiiróbiro niã.
Cūã wedesere wasoría. Biiro niã: “Marī Ōp̄ cūārē diamacú padeoráre
masīqui”;* teero biiri “niipetira ‘Jesucristo ym̄ Ōp̄ niī’ j̄m̄rã ñañarē tiiré
duujãārō”, j̄m̄ jóatunoã.

20 Ate queorére wedeguda: Sīcū pee ap̄eyé c̄uogúya wiip̄re pee ni-
icu. Oromena tiirigue, platamena tiirigue niicu. Teero biiri ap̄eyé
yucaména tiirigue, diiména weerigue niicu. Ññarã jeará jeari, añurére péocua.
Apebúrecorire búri niiré péocua.

21 Marī ate tiiróbiro ñañarére tihéera, añuré dícu péore tiiróbiro niĩadacu. Marī
Ōp̄yara peti niĩadacu. Cūã niipetire añurō tiidutirere diamacú tiĩadacu.

22 Teero tiigú, m̄m̄ mamarã bayiró ugarip̄erenorē tiirjãña. Biirope tiyá:
Ññurére tiirucujãña; Cōāmācūrē padeoyá; cāmer̄ mañá; añurō niirec̄t̄iya.
Ññarē tihéramena Cōāmācūrē sārāmēna niñña.

23 Cāmer̄t̄utidugara wedeseāmājārere j̄m̄ap̄urijãña. M̄m̄ masīcu: M̄m̄
cūāmēna teero wedeseri, cāmer̄t̄utire wáaadacu.

24 Marī Ōp̄rē padecoteguno cāmer̄t̄utirijārō booa. Biirope booa: Ni-
ip̄etirāmēna añurō niirō booa; añurō buemasirō booa; basocá noo boorō
tiĩamājārere teero t̄agueñajārō booa;

25 merēã wācūrārē cúaro manirō “biirope niĩã” j̄m̄ wedero booa. Cōāmācū
cūārē cūã ñañarē tiirére wācūpati, wasorí tiibóqui; cūã waso, diamacú
maquērē masĩadacua.

26 Teeré masīrã, cāniwācārãbiro niĩadacua. “Wātĩārē dutigú marīrē peresu
niirãbiro c̄uomír̄gu niiwĩ, cūã boorére tiĩadarare”, j̄m̄ masīrã, cūã dutirére
tiidjãadacua.

3

Atibúreco petiádari suguero wáaadare

1 M̄m̄ ateré t̄uomasñña: Atibúreco petiádari suguero pee ñañarē wáari, wisió
niĩadacu Jesurē padeoráre. Biiro wáaadacu:

2 Basocá cūaye maquē dícuere booádacua; niyerure mañadacua; “biiro bi-
iráno niĩã ūsājã” j̄m̄ wācūadacua; “āp̄rã nemorō niinetōñcãã” j̄m̄ wācūadacua;
ññarō j̄m̄adacua; cūã pacus̄m̄uārē netōñcãjãadacua; āp̄rã cūārē añurō
tiipacári, “múã ūsārē añurō tiíawũ” j̄m̄riadacua; Cōāmācūrē quioníremēna
iñriadacua;

* 2:19 Números 16.5.

³ cúāya wederare maĩriadacua; bóaneõ ññaridojããdacua; queti jĩãmajãrã niĩãdacua; cúā booró ñañaré tiidugárere tiĩãdacua; ãpẽrãrẽ ñañarõ netõrĩ tiĩãdacua; ãñurere booriãdacua;

⁴ cúā menamacãrã niimirare ñañarõ tiĩãdacua; “deero wáaadari” jĩ wãcũhẽrã, noo booró tiĩãmajããdacua; “ãpẽrã nemorõ ɱpɱtĩ macãrã niĩã” jĩ wãcũãdacua; Cõãmacũpere wãcũrõno tiirã, usenire dícare wãcũãdacua;

⁵ Jesuré padeorã tiiróbiro baupacãra, Cõãmacũ cũũ tutuaremena cúārẽ wasorĩ boorícua. Cúānomena bapacutiãmarijãña.

⁶ Cúā menamacãrãno biiro tiicúa: Basocãre ññarã jea, wedesemeniremena cúāye wiseripɱ sããwacua. Toopã numiã wãcũtutuherrare tiiditócua. Cúā numiã pee ñañaré tiiré wapa cɱorã niijĩrã, cúā ñañaré tiiré dícare wãcũcua. Teero tiirã, jĩãditora “múãrẽ ãñurõ bue, tiĩãpuada” jĩrĩ, useniremena tɱocúa.

⁷ Cúā pee tɱopacãra, diamacũ maquẽrẽ tɱomasĩridoãcua.

⁸ Cúārẽ jĩãditora, Janes, Jambres tiirírobiro niicua. Cúā Moisére netõnucãyira.* Tee tiiróbiro jĩãditorape diamacũ maquẽrẽ cãmotãcua. Ñañarõ wãcũriporira niicua; diamacũ padeomasĩricua.

⁹ Cúā teero tiipacãra, yoari jĩãditomasĩriadacua. Máata niĩpetira cúā wedeseri tɱorã “jĩãditorepira niĩya” jĩãdacua. Teero wáayiro Janes, Jambremena.

Pablo Timoteore dutiturigue

¹⁰ Mɱɱpeja yɱɱ buerere, yɱɱ tiirécutirere, yɱɱ tiidugárere mɱɱ tɱonɱnãsea. Yɱɱ Cõãmacũrẽ padeorere, cúaherere, cãmerĩ maĩrere, merẽã wãari wãcũtutuarere mɱɱ masiã.

¹¹ Basocã yɱɱre ñañarõ tiirĩ, yɱɱ ñañarõ netõrere masiã. Antioquíapɱ, Iconiopɱ, Listrapɱ yɱɱre wáariguere, yɱɱ ñañarõ netõríguaere mɱɱ masiã. Yɱɱ ñañarõ netõpacãri, teero wáarecõrõ marĩ Òpã yɱɱre netõrĩ tiiwĩ.

¹² Ate diamacũrã niĩã: Niĩpetira Jesucristore padeorã Cõãmacũ booré tiidugárere ñañarõ tiinõãdacua.

¹³ Ñañarã, jĩãditori basoca ñañanemorõ tiĩãdacua. Æpẽrãrẽ jĩãditorobirora cúācã jĩãditonoãdacua.

¹⁴ Mɱɱpeja mɱɱrẽ bueriguere, mɱɱ “diamacũrã niĩã” jĩríguaere pade-orucujãña. Mɱɱrẽ buerirare mɱɱ ãñurõ masiã.

¹⁵ Mɱɱ wĩmagũpɱra Cõãmacũye queti jóaripũ maquẽrẽ masĩnucãwã. Teeré bueɱ, ateré masiãwã: Jesucristore padeorémena netõnénoã.

¹⁶ Cõãmacũ cúāye queti jóaripũ maquẽrẽ jóarira cũũ masiãre ticorémena jóarira niĩwã. Teero tiiró, tiipũ maquẽ marĩrẽ buea; marĩ ñañaré tiirere masĩrĩ tiia; marĩ ñañaré tiirere quẽnodutiã; marĩ ãñurõ tiĩãdarere buea.

¹⁷ Cõãmacũ tiipũrẽ cũũrígua niĩwĩ, cúārẽ padeonũãserare niĩpetire ãñurere tiĩáro jĩgũ.

4

¹ Jesucristo marĩ Òpã pɱtɱaaatigudaqui. Cũũ atigɱ, catirãre, diarirare wapa tiigudaqui. Marĩ Òpã niijĩgã, dutigudaqui. Teero tiigã, cũũ ññacoropɱ, teero biiri Cõãmacũ ññacoropɱ mɱɱrẽ ateré tiidutiã:

² Cõãmacũye quetire wedeya. Mɱɱ noo wáaro basocã tɱodugárere, teero biiri tɱodugãheracãrẽ jĩñemoña. Cúārẽ diamacũ wãcũrĩ tiiyã; cúā ñañaré tiirĩ,

* 3:8 Éxodo 7.9-13.

añurõmena wedeya; “biirope niirecãtiya” jĩ wedeya. Teeré buegu, cúaro manirõ wedeya.

³ Too síropure basocá añuré buerére booriadacua. Cúārẽ buedarare ãmaãdadacua. Cúã booré díçure tiidugári, cúārẽ buerápe cúã twousénire díçure weadaadacua.

⁴ Cúã diamacú maquērẽ tworiadacua. Niipetire jĩãmajãrepere tworá wáaadacua.

⁵ Mũrepeja mũũ tiirére añurõ wãcũ, nijãña. Mũnrẽ ñañarõ tiiri, teeré nucãña. Añuré quetire wedeya. Mũnrẽ paderé cũĩriguere peotijãña.

⁶ Yũũ catinemoritu niiga. “Yũũre sããðaro péerogã ðusacú”, jĩ tugueñaã.

⁷ Cuturí basocũ cutujeáguũ tiirõbiro yũũre paderé cũĩriguere yaponógũ tiia. Niituroũ cutujeágu tiirõbiro yũũ paderére peotítóoa. Yũũ sicato padeoríguere padeoyapacutítoaa.

⁸ Mecutígārẽ yũũ añurõ tiirígue wapa ticonoðdare ãmũãsepu niitoacu. Marĩ Òpũ wapa tiigú niĩ. Cũũrã cũũ basocáre wapa tiídari burecopũ yũũre tee añurére ticogũdaqui. Yũũ díçure ticoríqui; niipetira cũũrẽ padeoráre cũũ putuaatiadarere yuerácārẽ ticogũdaqui.

Pablo cũũye maquērẽ wederígue

⁹ Máatasañurõ yũũre ññagũ atiya.

¹⁰ Demas atibúreco maquērẽ maĩnetðnucãqui. Teero tiigú, Tesalónicaru yũũre cõãjõãwĩ. Crescente Galaciaru wáawi. Tito Dalmaciaru wáawi.

¹¹ Lucas díçũ yũũmena niĩ. Marcure ãmaãña; mũũmena atiaro. Cũũ yũũre añurõ tiárapumasĩ.

¹² Yũũ Tíquicore Éfesoru ticocowũ.

¹³ Mũũ atigu, yáaro sutiró asibusúro sotoá macārõrẽ néeatiya. Too Troas macã Carroya wiipu cũũwũ. Teero biiri yé paperatũnurĩrẽ néeatiya. Wáicũra caserimena jóarígue, yé caserire bayiró boogá.

¹⁴ Alejandro cõmeména areyenó tiigú yũũre ñañarõ tiiwĩ. Cõãmacũ marĩ Òpũ cũũ tiiriro jeatuaro cũũrẽ ñañarõ tiigũdaqui.

¹⁵ Mũũrepeja cũũrẽ cuiya, yũũre teero tiiri jĩũgũ. Cũũ marĩ buerére booridojãwĩ.

¹⁶ Queti beserí basoca yũũre sãĩñãnucãri bureco sícũnopera yũũre tiápura jeariwa. Niipetira yũũre cõãwarira niiwã. Cõãmacũ cúã teero tiiríguere acabóaro.

¹⁷ Cõãmacũrepeja yũũre tiápuwi; yũũre tutuare ticowi. Teero tiigú, Jesucristoye quetire wedepetijãwũ, niipetira judíoa niihērã tuoáro jĩũgũ. Cõãmacũ yũũre quioré watoaru niigúrẽ netðnéwĩ.

¹⁸ Teero biiri marĩ Òpũ niipetire yũũre ñañarõ wáaadarere netõrĩ tiigũdaqui. Ñmũãsepu cũũ Òpũ niirõru yũũre néewagũdaqui. “Añunetõgũ niĩ”, jĩrucujããda cũũrẽ. Teerora niĩarõ.

Añudutiyaponorigue

¹⁹ Prisca, * Aquila añuãrõ. Teero biiri Onesíforoya wii macãrãcã añuãrõ.

²⁰ Erasto Corintoru putuãcũmuwĩ. Tróximo diarecutíguere Miletoru cũũatiwu.

²¹ Mũũ máatasañurõ púuriro sũguero atiya. Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, teero biiri niipetira Jesuré padeorã mũũrẽ añudutiya.

²² Marĩ Òpũ mũũmena niĩarõ. Cõãmacũ mũã niipetirare añuré ticoaro.

Nocõrõrã jóaa.

* **4:19** Æpērã coore Priscila jĩyira.

TITORE Pablo jóaripũ

Ñuduticorigue

¹ Yũũ Pablo Cõãmacũrẽ padecotegu Jesucristo cãũyere wededutigũ beserigu niĩa. Cõãmacũ cãũ beserira cãũrẽ ãñurõ padeorẽmena niirecutiario jĩĩgũ, yũũre wededutigũ cũũwĩ. Diamacũ maquẽrẽ cãã masĩãrõ jĩĩgũ, yũũre cũũwĩ. Cãã tee padeorẽ cũorã Cõãmacũ boorẽre tiicũa.

² Cãã padeorẽmena “Cõãmacũ marĩrẽ catirẽ petihẽre ticotoajiyi” jĩĩ wãcũbayiadacua. Cõãmacũ cãũ atibũreco tiĩadari sũguero, “catirẽ petihẽre ticoguda” jĩĩtoarigu niĩwĩ. Cãũ jĩĩditoriqui.

³ Mecũtigã cãũ jĩĩrito jeari, cãũye queti masĩnorĩ tii. Cõãmacũ marĩrẽ netõnẽgũ yũũre tee quetire wededutiwĩ.

⁴ Tito, yũũ mũũrẽ ãñudutia. Marĩ sĩcãrĩbĩro Jesurẽ padeorã niĩa. Teero tiigũ, mũũ yũũ macũ tiĩrõbĩro niĩa.

Cõãmacũ marĩ Pacũ, teero biiri Jesucristo marĩrẽ netõnẽgũ mũũrẽ ãñurẽ tiicoaro; bõaneõ ññaãrõ; ãñurõ niirecutiri tiĩáro.

Pablo Titore buedutirigue

⁵ Yũũ mũũrẽ Creta nũcũrõpũ cũũatiwũ, marĩ tiĩriguere peotĩario jĩĩgũ. Macãrĩcõrõ bũtoã dutirãre sõnecoia, Jesurẽ padeorãre sũoniãrõ jĩĩgũ yũũ mũũrẽ dutirirobirora. Biiro jĩĩwũ:

⁶ “Bũtoã menamacũ niĩgũdu wapa cũohẽgu niĩãrõ; sĩcõrã nũmocutigũ niĩãrõ; cãũ põna Jesurẽ padeorã niĩãrõ; ‘cãũ põna duuro manirõ ññaãrẽ tiĩya’ jĩĩña manirã niĩãrõ; ‘dutirẽre tũorĩdojãrã niĩya’ jĩĩña manirã niĩãrõ”, jĩĩwũ.

⁷ Sĩcũ Jesurẽ padeorãre sũoniĩgũ Cõãmacũye maquẽrẽ dutibosagu niĩĩ. Teero tiigũ, “cũũrã ññaãgũ niĩĩ” jĩĩña manigũ niĩãrõ. Cãũ boorõ dícu tiidũgãgu niĩrijããrõ. Cũagũ, cũmugũ, cãmerĩquẽgũ, ññaãrẽ tiĩrẽmena niyeru wapatãgu niĩrijããrõ.

⁸ Wãari basocã cãũya wiipũ jeari, boca, cãnirẽ ticogũ niĩãrõ. ãñurẽ tiigũ niĩãrõ. ãñurõ wãcũ besemasĩgũ niĩãrõ. ãpẽrã ññaãcoropũ diamacũ maquẽ tiigũ niĩãrõ. Cõãmacũ boorõ tiĩrucũgu niĩãrõ. Ññaãrẽ tiidũgãpacũ, tiihẽgu niĩãrõ.

⁹ Cõãmacũye diamacũ maquẽ cãũrẽ bueriguere tiidũrijããrõ booa. Teero tiigũ, ãpẽrãrẽ Jesucristoye queti diamacũ buerẽmena wãcũtũuari tiimasĩqui. Tee buerẽre merẽã wedesecoterare diamacũ wãcũrĩ tiimasĩqui.

¹⁰ Pacũ dutirẽre tũorĩdojãrã niĩya. Cãã noo boorõ wedesenetõrã, teero biiri jĩĩditoremena wederã niĩya. Pacũ teero tiĩrẽcutira niicua “cõnerĩgu yapa casero widetãya” jĩĩrĩ põna menamacãrã.

¹¹ Cãũrẽjã buerijããrõ booa. Cãã buerẽmena pacũ sĩcũpõna sicawĩ macãrãrẽ posari tiicũa. Niyeru wapatãdũgara, bueya manirẽnorẽ bueãmajãcua.

¹² Too sũgueropũ tiĩnũcũrõ Creta macũ queti jóari basocũ tiidita macãrẽrẽ jóarigu niĩwĩ: “Creta macãrã jĩĩditorepira niĩya. Wãicura cũara tiĩrõbĩro bõaneõ ññaãrẽ cũohẽra ãpẽrãrẽ ññaãrõ tiĩya. Yaawãnirã, sũnarẽpira niĩya”.

¹³ Cãũ diamacũ jóagura tiiyĩ. Teero tiigũ, too macãrã Jesurẽ padeorãre ãñurõ jĩĩmeniremena wedeya, cãã diamacũ padeorã jĩĩgũ.

14 M^h teero tiihéri, cúã judíoa cúã wedeãmare quetire tɔonũnũsebocua; diamacú maquērē boohéraye dutirére tiinũnũsebocua.

15 Basocá sīquērã ãñuré wácū tɔgueñarārē niipetire ãñuré niicu. Āpērã padeohéra, ñañarō wácū tɔgueñarārē ãñuré manicú. Cúã wácūrēpura ñañatoacu mée. Cúã ñañarō yeeripũnacutitoacua mée.

16 Cúã “Cõãmacūrē masīã” jĩpacara, marĩ cúã tiirére ññarĩpereja, Cõãmacūrē masĩhērã tiiróbiro tiiya. Cúã ñañanetõjõãrã, Cõãmacū dutirére netõncãrã, ãñurére tiimasĩhērã niíya.

2

Bueré diamacú dutiré

1 M^h bueré doca, diamacú bueré niĩãrõ.

2 Butoá dutirá biiro niirecutiario: Cúã quionírã, padeonorã, ãñurére besemasírã niĩãrõ; diamacú padeoré cwoáro; cãmerĩ maĩrecutiario; ñañarõ netõpacára, wácūtutuaro.

3 Butoá numiã teorora niirecutiario. Cúã Cõãmacūrē padeorã numiã tiirécutira tiiróbiro tiiáro; queti jĩãmahērã niĩãrõ; cūmurã niirijããrõ; ãñurére tiĩñõãrõ.

4 Cúã teeré tiirã, mamarã numiãrē buemasĩadacua. Biiro buearo: Múã manusãmũãrē, múã põnarē maĩñã;

5 ãñurõ wácū besemasĩ, niirecutiya; ñañarére boorijãña; múãye wiseripure ãñurõ pade niirecutiya; ãñurõ niĩña; múã manusãmũã dutirére ãñurõ yũya. Āpērã múã teero tiirĩ ñnarã, “Cõãmacūye queti ñañaniã” jĩmasĩricua.

6 Mamarã mũãcãrē teorora wácūtutuare ticoya, cúã ãñurõ wácū bese, niimũãncããrõ jĩgũ.

7 M^h basirora niipetire ãñurõ tiisũguéya, cúãrē ññacũãrõ jĩgũ. Cúãrē buegu, niipetirere jĩdutoro manirõ, quioníremena bueya.

8 Diamacú wedeseya, wedesãnorĩ jĩgũ. M^h teero tiirĩ, sícã merẽã jĩdũgaracu, bobogũdaqui, “cúã ñañaniya” jĩrē maquērē buahégu.

9 Padecotera cúã dutirãre yũrucuaro. Cúãrē usenirĩ tiiáro. Yũunerepira niirijããrõ.

10 Cúã õpãrãyére péerogã yaarijããrõ. Āñurõ tiirémene cúãrē padeorĩ tiiáro. Cúã teeré tiirĩ, Cõãmacū marĩrē netõnégũye bueré ãñuré peti bauádacu.

11 Biiro biia: Cõãmacū marĩrē ãñurõ tiigũ, niipetira atibũreco macãrã cúã ñañarē tiirére netõnédũgagu, Jesucristore ticodiocorigu niiwĩ.

12-13 Jesucristo marĩ Āpũ tutuanetõgũ, marĩrē netõnégũ niĩ. Too síro cūũ ãñurõ asibatéremena putũaatigũdaqui. Atitõ cūũ atiadarere yuerítonorē Cõãmacū marĩrē ñañarére, ñañarõ ugaripéarere duudutí. Apeyenórē tiiãdari sũguero, besesũgedutii. Teero biiri diamacú tiirécuti, ãñurõ padeodutí.

14 Jesús marĩrē diabosarigu niiwĩ. Cūũ diarémene marĩrē niipetire marĩ ñañarē tiirére acabó, netõnérigu niiwĩ; marĩ ñañarã niirirare cosepetjãrigu niiwĩ. Cūũ teero tiijjĩyĩ, cūũyara niĩãrõ jĩgũ. Teero tiirã, ãñuré dícare tiidũgãra niĩãda.

15 M^h dutiré cwoarémena teeré wedeya; wácūtutuare ticoya; cúã ñañarē tiiãriguere cúãrē tɔomasĩrĩ tiiyã. Sícũno mũãrē tee ññacũãrĩjããrõ.

FILEMÓNRE Pablo jóaripũ

Pablo Filemónre jóarigue

¹ Yũũ Pablo Jesucristoyere wederé wapa peresuwiipũ niigú múãrē ãñudutia. Timoteo maríya wedegubiro biigúcã ãñudutii.

Filemón, mũũ ãsã menamacũ Jesucristoyere wedeapugure ãñudutia.

² Apia ãsãya wedego tiiróbiro biigócã ãñuãrõ. Teero biiri Arquipo ãsã tiiróbiro Jesucristoyere wedegú tutuaromena padejú ãñuãrõ. Teero biiri mũũya wiipũ neãrã Jesucristore padeorí põna macãrã ãñuãrõ.

³ Cõãmacũ marĩ Pacũ, Jesucristo marĩ Ôpũ múãrē ãñuré ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiiaro.

Pablo Filemõnye maquẽrẽ wedeserigue

⁴ Yũũ Cõãmacũrẽ sãĩrécõrõ mũũrẽ wãcũ, usenire ticoa. Mũũye queti tãoa: Mũũ marĩ Ôpũ Jesuré maĩãyiyo; cãũrẽ padeoáyiyo. Teero biiri niipetira Jesuré padeorácãrẽ maĩãyiyo; cããrẽ padeoáyiyo.

⁶ Mũũ padeorẽre ãpẽrãrẽ wedenetõnerĩ boogú, sãĩbosáa. Jesucristo marĩrẽ ãñurõ tiirẽre masĩpetiaro jĩĩgũ, sãĩã.

⁷ Yáa wedegũ, mũũ Jesuré padeorãre wãcũpatire manirã putuári tiáyiyo. Mũũ maĩrẽre tãogú, yũũcã bayiró useniã; yáa yeeripũnamena useniapua.

“Onésimorẽ ãñurõ ñeeña” jĩĩrigue

⁸ Teero tiigú, yũũ Cristo dutirẽmena mũũ tiidugãrere tiidutĩmasĩpacũ, mũũrẽ dutiria.

⁹ Yũũ mũũ cãmerĩ maĩrẽre masĩjĩgũ, mũũrẽ sãĩã. Yũũ Pablo bũcũ niigú, mecãtĩgãrẽ Jesucristoyere wederé wapa peresuwiipũ niigú mũũrẽ sãĩã.

¹⁰ Mũũ ãñurõ tiiri boogá Onésimorẽ. Yũũ ãno peresuwiipũ niiri, cãũ Jesucristore padeorẽre buawí. Teero tiigú, cãũ yũũ macã tiiróbiro biigú niĩ.

¹¹ Too sugueropure Onésimo ãñurõ mũũrẽ tiápubosaribojĩyĩ.* Mecãtĩgãrẽ marĩ pũarãrẽ tiápugu niĩ.†

¹² Yũũ cãũrẽ wiypũtũocõa mũũrẽ. Cãũ yũũ bayiró maĩgãrẽ ãñurõ bocaya.

¹³ ãñuãtã, ãnorã putuácũmudutibojĩyu. Yũũ Jesuyé quetire wederé wapa peresuwiipũ niiritabe, cãũ mũũ padeboarere padebosai.

¹⁴ Mũũrẽ sãĩĩãsugueripacũ, “mũũ ãno putuáya” jĩĩmasĩriga. Teero tiigú, cãũrẽ wiypũtũocõa, mũũ basiro ãñuré bese, tiiaro jĩĩgũ.

¹⁵ Apetó tiiró, biiro wãaro wãajĩyu: Onésimo péerogã mũũ putore manicũtarigũ niĩãwĩ. Mũũrẽ cãũrẽ cõorucújããrõ jĩĩrõ, teero wãajĩyu.

¹⁶ Atitóre mũũrẽ dutiapenori basocũ díccũ niiriqũ sáa. Nemorõ ãñurõ tiápugu niigũdaqui. Maríya wedegubiro biigú, marĩ bayiró maĩgũ niĩ. Yũũ cãũrẽ bayiró maĩã. Mũũ doca nemorõ maĩcũ. Mecããmena mũũrẽ dutiapenori basocũ díccũ niirii; cãũ Jesuré padeogú niijĩgũ, mũũya wedegũ tiiróbiro niĩ.

¹⁷ Marĩ pũarã Jesuré padeorã niĩã. Teero tiigú, Onésimorẽ ãñurõ bocaya, yũũre bocagũ tiiróbirora.

* **1:11** Onésimo Filemónrẽ dutiapenori basocũ niimiyigu. Filemõnyere yaaári sirogã, dutijõãyigu. Too síro Pablo putopũ jeayigu. † **1:11** Onésimo wãme “tiápugu” jĩĩdugaro tia.

¹⁸ Cũũ apeyenó posari tiirí siro niirĩ, o mũũrẽ wapamórĩ, yũũre teeré wapaséwa.

¹⁹ Yũũ Pablo yáa wãmomena ateré jóaa: Wapatígũda. Ateré mũũrẽ wãcũrĩ tiidugáripacu, wãcũrĩ tiigúdacu: Yũũ Jesucristoye quetire mũũrẽ padeorí tiiwá. Teero tiiré wapa mũũ yũũre wapamóã.

²⁰ Yáa wedegu, mũũ Jesuré padeogá nijjĩgũ, Onésimorẽ ãñurõ bocari boogá. Cristo tiápuremena yũũre ãñurõ yeeripũnacutĩri tiiyá.

²¹ Yũũ mũũmena ãñurõ putuáa, mũũ tiíádarere masĩjĩgũ. “Tiigúdaqui” jĩĩ masĩtoaa. Teero tiigú, jóaa. Yũũ sãĩãriro nemorõ tiigúdacu.

²² Atecãrẽ jĩĩsirotigũda: Yũũ cãniádarore quẽnoyúeya. Cõãmacũ múã sãĩrere tuorí, múã putopu wãagudacu.

Wedeyaponorigue

²³ Epafras mũũrẽ ãñudutii. Cũũ yũũmena Jesucristoyere wederé wapa peresuwiipu niĩĩ.

²⁴ Yũũre Jesucristoyere wederémena tiíapura Marcos, Aristarco, Demas, Lucas ãñudutiya.

²⁵ Marĩ Òpũ Jesucristo múãrẽ ãñuré ticoaro. Nocõrõrã jóaa.

HEBREOARE

jóaripũ

Cõãmacũ cũũ macũmena basocãre wedeyigu

1 Too sũgueropu Cõãmacũ cũũyara profetamena marĩ ñecũsũmãrẽ wedeyigu; sicãrĩ mee wedeyigu. Cũũ wederẽcõrõ merẽã dícu wederucuyigu.

2 Atitõ niiture burecorire cũũ macũmena marĩrẽ wederigu niuwĩ. Cõãmacũ cũũ macãrẽ “niipetire mũũye putũãadacu” jĩyigu. Cũũmenarã atibãrecore bauanẽyigu.

3 Cũũrã Cõãmacũ asibatere ãñurere cuogũ niĩ. Cũũrã sũcã Cõãmacũbiro niirecutiqui. Cũũ wedesere tutuare cuorẽmena niipetire atibãreco niirere ññanũsequi. Marĩ ñañarẽ tiirere cosetõagũ, Cõãmacũ tutuanetõgũ putõpu diamacãpe jeanuãjeayigu.

Cõãmacũ macũ ángelea nemorõ ñputĩ macũ niĩ

4 Cõãmacũ cũũ macãrẽ Õpũ niirere sõnecoyigu. Teero tiigũ, ángelea nemorõ ñputĩ macũ putũãyigu.

5 Cõãmacũ cũũ macãrẽ biiro jĩyigu:

Mũũ yũũ macũ niĩã.

Mecũãmena yũũ mũũ pacũ niirere masĩãdacua.*

Sĩcũ ángelere teero jĩriyigu. Teero biiri cũũ macũye maquẽrẽ wedesequ, biiro jĩyigu:

Yũũ cũũ pacũ niigũãda.

Cũũ yũũ macũ niigũãdãqu.†

Sĩcũ ángelere teero jĩriyigu.

6 Basocã sõwã jĩgãrẽ atibãrecomu ticodioconemorĩ, cũũ jĩãdarere biiro jóanoã: Niipetira ángelea cũũrẽ jeacũmu, padeoãro, jĩ jóanoã.

7 Ángleapere cũũ jĩrere biirope jóanoã:

Ángelea Cõãmacũrẽ padecotera niicua; cũũ dutirere tiirã, wĩno tiirõbiro wãacua.

Cũũrã sũcã pecame tiirõbiro niicua.‡

8 Cũũ macũpẽreja biirope jóanoã:

Mũũ Cõãmacũ niĩã; mũũ Õpũ niirẽ petiricu.

Mũũ niipetirare diamacũrã dutigũdacu.

9 Mũũ diamacũ tiirere booa; netõnũcãrepere boorã.

Teero tiigũ, Cõãmacũ mũũ Õpũ niigũ mũũrẽ bese, õpũ sõnecowi.

Mũũ menamacãrã nemorõ mũũrẽ usenire painemorõ ticowi,§ jĩ jóanoã.

10 Ateã cũũ macũpẽreja biiro jóanoã:

Basocã Õpũ, sicatõpũre mũũ basirora atibãrecore bauanẽwũ; ãmũãse niirẽcãrẽ tiiwũ.

11 Mũũ tiirigue petijõãdacu; mũũreja niirucujãgũdacu.

* 1:5 Salmo 2.7. † 1:5 Samuel 7.14; 1 Crónicas 17.13. ‡ 1:7 Salmo 104.4. § 1:9 Salmo 45.6-7.

Niipetire m̄m̄ tiirígue suti tiiróbiro bóadiaadacu.

¹² M̄m̄ teeré suti tiiróbiro tuupégudacu.

Niipetire wasonóadacu.

M̄m̄peja wasorícu.

M̄m̄ catiré petirícu,*

j̄j̄ jóanoã.

¹³ Cõãmacũ atecãrẽ cũũ macãrẽ biiro j̄j̄rigũ niiwĩ:

Yáa wãmo diamacũniñape duiya,

tée m̄m̄rẽ ññatutirare m̄m̄ dutiriguere ȳm̄ ãñurõ ȳm̄ri tiirípu.†

Sícũ ángelere teero j̄j̄riyigu.

¹⁴ Niipetira ángelea bauhéra niĩya. Cũã cũũ dutirére tiicotéra niĩya. Cũã cũũ netõñenorirare tiiapudutigu ticodiocora niĩya.

2

Cõãmacũ basocãre netõñere quetire t̄m̄onũnũsedutire

¹ Teero tiirá, cũũ macãye quetire marĩ t̄m̄oáriguere nemorõ ãñurõ t̄m̄onũnũsero booa. T̄m̄onũnũseco, padeodúrj̄ããda j̄j̄rã.

² Too s̄m̄guerop̄ure Cõãmacũ ángelamena cũũ dutirére* wedecoyigu. Cũũ dutiré diamacũrã niirõ tiiríro niiwũ. Diamacũ maquẽ niipacari, basocãpe netõñucãyira. Cũã netõñucãrecõrõ ññañarõ tiinóyira.

³ Teero tiirá, marĩrẽ netõñere quetire ãñunetõjõãrere teero ññajãrã, Cõãmacũ ññañarõ tiiádarere netõrícũ. Tee quetire marĩ Òpũ wedes̄m̄guerigu niiwĩ. Too síro cũũ wederiguere t̄m̄oríra marĩrẽ wedenetõñecowa. “Netõñere quetire diamacũrã niia”, j̄j̄wã.

⁴ Cõãmacũcã tee quetire “diamacũrã niia” j̄j̄gũ, cũũ sícũrã tiimasĩrere pee tiieñorĩ tiirígu niiwĩ. Teero biiri Espírítu Santomena marĩcõrõ tiimasĩrere ticorigũ niiwĩ. Pee merẽã tiimasĩrere ticoqui, cũũ ticodũgarobirora.

Jesús basocã wáarigũ

⁵ Cõãmacũ atibúreco petiári siro, apebúreco jeari, ángelare “mũã niipetirare dutiadacu” j̄j̄riyigu.

⁶ Biirope Cõãmacũye queti jóaripũp̄ure sícũ tee maquẽrẽ jóarigu niiwĩ:

Cõãmacũ, ¿deero tiigũ m̄m̄ nocõrõca basocãre wãcũj̄ãĩ?

¿Deero tiigũ nocõrõca cũãrẽ ãñurõ ññanũnũsejãĩ?

⁷ M̄m̄ basocãre ángelea doca niirã niirĩ tiirígu niiwũ ména.

Péerogã siro basocãre pee dutirére ãñurõ asibatéremena ticorigũ niiwũ.

⁸ Niipetire m̄m̄ bauanériguere basocã dutiaro j̄j̄gũ, cũũrigũ niiwũ,†

j̄j̄ jóarigu niiwĩ. Cõãmacũ basocãre dutirére cũũgũ, niipetirere dutiaro j̄j̄gũ, cũũrigũ niiwĩ. Teero tiirá, cũã “dutimasĩña maniã” j̄j̄rẽ maniã. Teero niipacari, marĩ atitóre basocã niipetirere dutiri ññaria ména.

⁹ Ángelea docagã niimirigũpereja masĩnoã. Cũũrã Jesús niĩ. Cũũ Cõãmacũ basocãre ãñurõ tiirere eñogũ, marĩrẽ diabosarigu niiwĩ. Cũũ diagũ, bayirõ ññañarõ netõrígũ wapa Cõãmacũ ãñurõ asibatéremena cũũrẽ marĩ Òpũ sõñecorigũ niiwĩ.

* **1:12** Salmo 102.25-27. † **1:13** Salmo 110.1. * **2:2** La Ley de Moisés. † **2:8** Salmo 8.4-6.

10 Cõamacū niipetirere, niipetirare bauanérigu niiwī, niipetira cūūrē “añugārā tiiyī” jīārō jīīgū. Cūūrā paure ũmuãsepu wáaadarmarē maa ēñosuéguedu, cúārē netõnégüdure biiro tiirigu niiwī: Niipetirere añurō tiīñápetijāārō jīīgū, ñañarō netõrī tiirigu niiwī. Cõamacū teero tiigú, diamacú tiirigu niiwī.

11 Marĩrē marĩ ñañaré tiirere acabórigu, teero biiri marĩ cūū acabónorira sícãpõna tiiróbiro niirā tiaa sáa. Teero tiigú, cūū marĩrē “yáa wedera niīya” jīīgū, bobosáiqui.

12 Teero tiiró, cūū Pacure wedeserere biiro jóanoã:

Mũye maquērē yáa wederare wedeguda.

Basocá neãrucuropu “Cõamacū añunetõjõã” jīī basapeoguda mũurē,[‡] jīī jóanoã.

13 Atecã jóanoã:

Yũũ Cõamacūrē padeorucúa,[§]

jīī jóanoã. Atecã jóanemonoã:

Cõamacū põna cūū yũure ticoriramena ãno niīã,*

jīī jóanoã.

14 Marĩ diaadari õpũūrĩrē cõoa. Teerora Jesucá marĩbirora õpũũcutirigu niiwī. Cūū marĩ tiiróbirora õpũũcutirigu diajõãyigu. Teeména Satanás dia ditijõãadarare dutigüre docacũmurĩ tiirigu niiwī.

15 Teeménarã diaré cuimirare netõnérigu niiwī sáa. Teeré cuira, bãrecoricõrõ ñañarõ yeeripũnacutimiyira.

16 Teero tiirá, ateré masĩnoã: Cūū ángeleapere tiápugu mee atirigu niiwī; Abraham pãrãmerã niinũnuserapere tiápugu atirigu niiwī.

17 Marĩ cūūya wederare tiápugu, marĩbirora baurigu niiwī. Marĩbiro ni-ihējãjã, marĩrē tiápuriõjĩyi. Marĩbirora niijīgū, paiaré dutigú sããrigu niiwī. Paiaré dutigú sããrigu Cõamacū boorére tiigú niī; marĩrē bóaneõ ññaqui. Marĩrē diabosarigu niijīgū, paiaré dutigú niijīgū, marĩ ñañaré tiirere Cõamacūrē acabóre sãĩbosáqui.

18 Satanás cūūrē ñañaré tiidutĩri, bayirõ ñañarõ netõpacú, ñañaré tiiriyigu. Cūūrē teero wáari, wãcũtutuayigu. Teero tiigú, marĩrē ñañarõ wáari, tiápugu.

3

Jesús Moisés nemorõ niī

1 Teero tiirá, yáa wedera, ñañaré tiirere acabónorira, ũmuãsepu wáaadara, Jesús marĩ padeogüre wãcũnũseya. Cūū Cõamacū beserigu, cūūyere wed-edutigú ticoconorigu niī. Teero biiri paiaré dutigú, Cõamacūrē marĩye niĩadarere sãĩboságu niī.

2 Jesús Moisés tiiróbiro Cõamacū cūūrē cūũriguere diamacú tiigú niirigu niiwī. Moisés Cõamacūrē padeoräre sũonígũ niirigu niiwī.

3 Jesuré Moisés nemorõ añurõ wãcũnetõncãrõ booa. Queorémena wedeguda. Sícũ wii tiiquí. Tiwií tiirigupe tiwií nemorõ añurõ wedesenoqui. Jesurá wii tiirigu tiiróbiro niī.

4 Wiiré ñña, ateré jīimasã: “Sícũ tiwiiré tiirigu niiwī”. Cõamacũpeja niipe-tireparena tiisugúrigu niiwī.

‡ 2:12 Salmo 22.22. § 2:13 Isaías 8.17. * 2:13 Isaías 8.18.

⁵ Moisépe Cōāmacūrē padecotegū niijīgū, Cōāmacūrē padeoráre añurō coterigū niiwī. Cū Cōāmacū too síro wedeadare maquēcārē wederigū niiwī.

⁶ Cristope tiwii ōpū macū niijīgū, tiwii macārārē añurō cotequi. Marī Cōāmacūrē padeorá tiwii macārā niirā tiia. Marī Cōāmacūrē padeorucúra, tiwiipára niijārā tiia. Teero biiri “too síropū cū ticoadarere marirē ticoadaqui” jī padeorucúra, teerora niirucujāadacu.

Cōāmacūrē padeorá yeerisācua

⁷ Teero tiirá, Espíritu Santo jīriguere wācūnūnūseyā. Cū jīrigue Cōāmacūye queti jóaripūpū biiro jī jóanoā:

Mecūā múā Cōāmacū wedeserere tuorá,

⁸ yūnri jā tiirjāña.

Too sūguero macārāpū cūūrē netōnucārira tiiróbiro niirijāña.

Cūā yucū manirō, basocá manirōpū niiritore, Cōāmacū wederi tuorírucuyira.

“¿Niirōrā marirē ñañarō tiigúdari cū? Tiiríqui”, jīyira.

⁹ Cōāmacū jīyigu: “Cūā cuarenta cūmarī yūn añurō tiirére ññarucumiwā.

Teeré ññapacara, ¿niirōrā marirē ñañarō tiigúdari cū? Tiiríqui”, jī wācūwā.

¹⁰ Teero tiigú, yūn cūāmena cúatu.

Cūūrē biiro jīwū: ‘Múā diamacú maquērē masīpacara, noo booró tiijā; yūn dutirére booríá’, jīwū.

¹¹ Teero tiigú, cūāmena cúagu, jīwū: ‘Diamacúrā biiro tiigúda:

Yūn múārē ticoadari ditare jearicu; yūnmena yeerisāricu’, jīwū”, jīyigu

Cōāmacū,*

jī jóanoā.

¹² Yáa wedera, cāmerī coteya. Sīcū ñañarō wācū, padeohégū niirijāārō. Ñañarō wācūrā, padeodúra, too síro múā Cōāmacū catirucugare cōārā tiibócu.

¹³ Biirope tiyá: Búrecoricōrō Cōāmacū cū “Mecūā” jīrí būreco niirī, cāmerī wācūtutuari tiyá. Teero tihéra, múā síquērā jīditorere tuorá, ñañarére tiíadacu. Cōāmacūrē yūnhera putuáadacu.

¹⁴ Marī sicato padeoríguere padeorucujārā, Cristore bapacūtira niíadacu.

¹⁵ Yūn jīārirobirora jī jóanoā:

Mecūā múā Cōāmacū wedeserere tuorá, yūnri jā tiirjāña.

Too sūguero macārāpū Cōāmacūrē netōnucārira tiiróbiro niirijāña,†

jī jóanoā.

¹⁶ Too sūguero macārāpū Cōāmacū wedeserere tuopacára, cūūrē netōnucāyira.

Cūā niipetira Egiptopū niimirira Moisés néewitiwarira niyira.

¹⁷ Cuarenta cūmarī Cōāmacū cūā ñañaré tiirī ññagū, cūāmena cúayigu. Teero tiirá, cūā yucū manirō, basocá manirōpū diayira.

¹⁸ Cōāmacū cūūrē netōnucārirare biiro jīyigu: “Diamacúrā biiro tiigúda: Yūn múārē ticoadari ditare jearicu; yūnmena yeerisāricu”, jīyigu.

¹⁹ Teero tiirá, marī masītoaa: Cūā Cōāmacūrē padeoríjīrā, cū ticoadari ditare jeemasīriyira. Cūāmena yeerisāre buaríyira.

4

¹ Cōāmacū too sūguero macārāpūre “yūnmena yeerisārā atiya” jīrirobirora marīcārē jīgū tiiquí. Teero tiirá, añurō wācūāda. Apetó tiirá, múā síquērā tee yeerisāre buaríbocu.

* **3:11** Salmo 95.7-11. † **3:15** Salmo 95.7-8.

² Marĩcã too sũguero macãrãpũ tiiróbirora Cõãmacũye queti ãñurẽ quetire wedenorira niĩã. Cũãpe búri peti tee quetire tũoyĩra. Padeorĩyira. Teero tiirã, ãñurẽre buariyira.

³ Marĩpe tee quetire padeorãpeja Cõãmacũmena yeerisãre buatóaa. Tee maquẽrẽ Cõãmacũ wedeseɣũ, biiro jĩiyigu:

“Teero tiigũ, cũãmena cúagu, ateré jĩwũ:

‘Diamacãrã biiro tiigũda:

Yũũ múãrẽ ticoadari ditare jearicu; yũũmena yeerisãricu’, jĩwũ”, jĩiyigu

Cõãmacũ,*

jĩĩ jóanoã. Cõãmacũ atibũreco yaponóãri siro, yeerisãiyigu.

⁴ Atecã Cõãmacũye queti jóaripũpũ cũũ atibũrecore yaponóãri bũreco síro macã bũrecore biiro jóanoã:

Seis bũrecore siro apébũreco jeari,† Cõãmacũ niipetirere tiĩari siro, yeerisãiyigu,‡

jĩĩ jóanoã.

⁵ Ateré jóanemonoã:

Yũũ múãrẽ ticoadari ditare jearicu; yũũmena yeerisãricu,§

jĩĩ jóanoã.

⁶ Too sũguero macãrãpũ ãñurẽ quetire tũosũguẽrira niipacara, Cõãmacũrẽ netõncãiyira. Cũã netõncãrigue wapa cũũmena yeerisãre buariyira. Basocã cũũmena yeerisãre buaãdaro dusaa ména.

⁷ Teero tiirã, Cõãmacũ apébũreco beseyigu sũcã. Cũũ beserĩ bũreco “Mecũã” jĩĩnoyiro. Marĩ ñecũsũmũã netõncãri siro, peecãmari siro, Cõãmacũ David jóariguemena teeré wedeyigu. Cũũ wederiguere yũũ múãrẽ biiro jóatoaawũ:

Mecũã múã Cõãmacũ wedeserere tũorã, yũũrijã tiirjãña,*

jĩĩ jóanoã.

⁸ Josué Israelya põna macãrãrẽ yeerisãrere ticoatã, Cõãmacũ too síropũ “Mecũã yũũre yũũrã yeerisãre buaãdadua” jĩĩrẽ maquẽrẽ wedenemoribojĩyĩ.

⁹ Teero tiirã, Cõãmacũ yeerisãrirobirora marĩ Cõãmacũrẽ padeorãcã yeerisãmasĩcu.

¹⁰ Cõãmacũ niipetirere tiĩari siro, yeerisãiyigu. Teero tiiróbiro Cõãmacũrẽ padeorãcã paderẽ yaponóãrirabiro yeerisãcu.

¹¹ Teero tiirã, marĩcã wãcũtũuaro booa, Cõãmacũmena yeerisããda jĩĩrã. Too sũguero macãrãpũ Cõãmacũrẽ netõncãriro tiiróbiro tiinũnũserijãrõ booa.

¹² Cõãmacũ wedesere catirébiro niirucujãã; tutuanetõjõãã. Saderĩpĩ pũaniĩna asoyóaripĩbiro niĩã. Tiipĩ nemorõ Cõãmacũ wedeserepeja marĩ popearũ, marĩ yeeripũnarũ, marĩ wãcũrẽpũ, niipetirorũ sããwacu. Cõãmacũ wedesere tũorã, marĩ tũgueñare, teero biiri marĩ “biiro tiĩada” jĩĩ wãcũrẽ “ãñuniã” o “ñãñaniã” jĩĩ besemasĩã.

¹³ Marĩ Cõãmacũ tiirãra niijĩrã, cũũrẽ yayiõmasĩria. Cũũ niipetire marĩ wãcũrẽre ñãamasĩ. Cũũ marĩrẽ “¿deero tiirã teero tiiri?” jĩĩ sãĩñãrĩ, wedenetõnoãdacu.

Jesús paiaré dutigũ niĩ

¹⁴ Jesús Cõãmacũ macũ, Cõãmacũ pũtopũ jearigu, paiaré dutigũ niĩ. Teero tiirã, “Jesuré padeóã” jĩĩrẽre padeorucujãrõ booa.

* 4:3 Salmo 95.11. † 4:4 Pecãsyemena: el séptimo día. ‡ 4:4 Génesis 2.2. § 4:5 Salmo 95.11.

* 4:7 Salmo 95.7-8.

¹⁵ Jesurá paiaré dutigú marí wācūbayiheri ĩñagū, marĩrē bóaneō ĩñamasĩqui. Cūcā niipetira basocá tiiróbirora niipetire jĩcōāsānomiyigu. Jĩcōāsāpacari, sīcārĩ ñañaré tiiriyigu.

¹⁶ Teero tiirá, cuiro manirō Cōāmacū marĩrē maĩgūrē sāĩāda. Marĩ sāĩrécōrō marĩrē bóaneō ĩñagūdaqui; marĩrē añurē ticodugarigu niijīgū, tiápugudaqui.

5

¹ Paia cāārē dutigūdure besera, cūā watoa niigūrē beseeya. Cūū basocáye maquērē Cōāmacūrē sāĩboságūdure sōneconōĩ. Cūūrā basocá Cōāmacūrē ticodugarere ticobosai. Cūā ñañaré tiiríguere acabóre sāĩboságu, wáicurare sīā sóemecobosai.

² Cūū basocá niijīgū, wācūbayihegu niĩ. Teero tiigú, tuomasĩhērārē, noo booró tiirare bóaneō ĩñaqui.

³ Tutuhegu niijīgū, cūū basirocā ñañaré tiirígue wapa āpērārē tiibosárobirora wáicurare sīā sóemecomomasĩ.

⁴ Sīcū cūū basiro “уны paiaré dutigú niigūda” jĩ sāāmasĩriqui. Cōāmacū cūūrē bese sōnecoqui, cūū Aarōnrē bese sōnecorobirora.

⁵ Teerora wáayiro Cristore. Cūū basiro paiaré dutigú sāāgū, cūū basiro beseriyigu. Cōāmacūpe cūūrē bese sōnecoyigu. Cōāmacūrā cūūrē jĩrigu niiwĩ: “Мун унн macū niā. Mecūāmena унн тунн pacu niirére masĩadacua”, jĩrigu niiwĩ,*

jĩ jóanoā.

⁶ Atecārē Cōāmacū cūūye queti jóaripūpu biiro jĩrigu niiwĩ:

“Мун pai niirucujāgūdacu.

Melquisedec niirrobirora niigūdacu”, jĩrigu niiwĩ,†

jĩ jóanoā.

⁷ Jesús atiditapá niigū, Cōāmacū cūū diaadarere netōnémasĩgūmena wedeseyigu. Bayiró busurómena, utirémena cūūrē sāĩmíyigu. Cōāmacū cūūrē quioníremena padeorĩ ĩñagū, cūū sāĩrere tuoiyigu.

⁸ Cōāmacū macū niipacu, ñañarō netōyigu. Teero netōpacá, Cōāmacū dutirére añurō уннгу wáayigu.

⁹ Ñañarō netōríguemena tiĩñāpetijāyigu. Teero tiigú, niipetira cūūrē уннраре netōnégū, catiré petihére ticogú wáayigu.

¹⁰ Cōāmacū cūūrē paiaré dutigūre sōnecorigu niiwĩ Melquisedec niirrobirora.

Padeodúri jĩrā, wācūtutuaya

¹¹ Melquisedeye maquērē múārē pee wededugamiā. Múārē ūsā wederé wisió niicu. Múā peanetōjōāā masĩdugara.

¹² Múā yoari Jesuré padeóa. Mecūtīgārē āpērārē buerápu niitoabocu. Teero tiiróno tiirá, Cōāmacūyere buesuguerere wedequēnorĩ booa sūcā. Yaarere yaaróno tiirá, mecūtīgārē ōpēcō ūpūrā tiiróbiro niā ména.

¹³ Ōpēcō dí cure ūpūgūno wĩmagū peti niĩ. Teero tiigú, añurō tiirere, ñañarō tiirere besemasĩriqui ména.

¹⁴ Yaaré bayirépe butáo yaaré niā. Cūā añurō buenorira tuomasĩ, añurere, ñañarere ĩñamasĩ, beserápu niicua.

* 5:5 Salmo 2.7. † 5:6 Salmo 110.4.

6

1 Teero tiirá, tutuanemorepere buenemoáda, Cristoyere añurō tuomasñemoáda jīrā. Marī buesugueriguere buerijāada ména. Marī Cristoye buesuguerigue ate niwū: “Múā ñañaré tiiré wapa pecameḡ wáaadacu; teero tiirá, wācūpati, wasoyá” jīrēre buenowā. “Cōāmacārē padeorō booa” jīrēre buenowā.

2 Teero biiri wāmeōtirere, ñaapeórere buenowā. Teero biiri sūcā “diarira masāadacua; ñañaré tiiríra pecameḡ ñañarō tiinóadacua” jīrēre buenowā.

3 Mecūtīgā Cōāmacū boorí, Cristoye maquērē añurō tuomasñemoadacu.

4 Āpērā Jesús basocáre netónere quetire añurō tuomasñimiyira. Cūārē añurōḡra masñimiyira. Espírítu Santore cūomiyira.

5 Cōāmacū cūārē padeoráre “añurēre tiigúda” jī jóarigue cūārē padeoré jeamiyiro. Teero biiri atitóre Cōāmacū tutuaremena tiieñorí ññarā, “marī diari siropure, nemorō añurē tiigúdaqui” jīimiyira.

6 Teero jīrira niipacara, padeodúyira. Cūā padeodújīrā sáa, “wācūpati, wasoyá” jīrēre tuonemórā, wasomasñicua. Cūārā Cōāmacū macārē curusapu páabiaturabiro tiicúa. Teeména āpērā cūārē buijārí tiicúa.

7 Ate queorémena padeodúraye maquērē wedeguda: Nañrō oco peacu sica-ditapure. Tiidita oco añurō sñnicú. Teero tiiró, ducacuticu. Tiidita ḡpū cūūya wii macārāmena teeducare yaacua. Cōāmacū tiiditare añurō tiiquí; nemorō ducacutiri tiiquí.

8 Tiiditapura pota, ñañaré dícu wiirí, wapamaníri dita niicu. Cōāmacū tiiditare ñañarō tiiquí; sóecōāqui, ducamanijāārō jīgū.

Cōāmacū “añurō tiigúda” jīriguere tiigúdaqui

9 Yññ mañrā, padeodúraye maquērē wedepacu, “múā padeodúyairo” jīgū mee tia. Múā añurēre, netónere maquērē buatóayiro.

10 Múā Cōāmacārē mañrēre eñorā, āpērā Jesuré padeoráre tiiapuyiro. Teero tiiapurucujāāyiro ména. Teero tiigú, Cōāmacū diamacū tiigú niijīgū, teeré múā tiirēre acabóriqui.

11 Múā ateré bayirō tiirí booa: Āpērārē tiápura, múā niipetira useniremena añurō tiidugárere teorora tiyapácütijāña. Teero múā tiirí, Cōāmacū “ticoguda” jīrigue queorō múā wācūrōbirora wáaadacu.

12 Teero tiirá, daderá niirijāña. Teero daderóno tiirá, āpērā Jesuré añurō padeoráre ññacūña. Cūā Cōāmacārē padeocúa; cūū “ticoguda” jīriguere potocōrō manirō yuecua. Teero tiigú, Cōāmacū cūārē cūū “ticoguda” jīriguere ticogū tiiquí. Múācā cūārē ññacū, tiinññuseya.

13 Cōāmacū Abrahamrē “mññrē añurō tiigúda” jīgū, āpī wāmemena wāmepeoriyigū; āpī cūū nemorō niigú maniquí. Teero tiigú, cūū basiro wāmepeoyigū.

14 Abrahamrē biiro jīyigū: “Diamacúrā jīñā: Mññrē añurō tiigúda; mññ pāñāmerā pan basocáputiadacua”, jīyigū.

15 Abraham potocōrō manirō yuejīgū, cūārē “añurō tiigúda” jīriguere buayigū.

16 Múā masñā: Sīcū “yññ diamacúrā jīñā” jīñdugagu, Cōāmacū wāmemena wāmepeoqui. Cūū teero jī wāmepeori tuorá, “diamacúrā jīgū tiiquí” jīñrā, cāmerí jīñmemoricua.

17 Teerora Cōāmacū tiyígu. Cūū “ticogúda” jīrigriguerē “diamacúrā wáaadacu” jīgū, cūū basiro wāmepeoyígu. Teeména marī cūū āñurō ticoadarere yuerá ateré jīmasiā: “Cōāmacū cūū ‘āñurō tiigúda’ jīrigriguerē wasoriqui”, jīmasiā.

18 Teero tiiró, puaró niā wasomasīña maniré: Cōāmacū jīditore manigú niijigū, cūū wāmepeoriguerē, teero biiri cūū jīrigriguerē wasomasīriqui. Cūū diamacū wedeseremena marirē cūū netōnérirare wācūtutuari tii. “Cūū marirē ‘āñurō tiigúda’ jīrirobirora tiigúdaqui”, jīnoā.

19 “Cūū ‘āñurō tiigúda’ jīrigriguerē tiigúdaqui”, jī wācūbayijirā, yuea. Tee wācūbayire yucusóro siatúpasori tutu bayirí tutubiro niicu. Peecūmúrō manirō niirucujāadacu. Marī yucusóro āñurō siatúpasonoriwūbiro niicu. Tiwure siatúpasori tutu Cōāmacū niirōpū nucūrī tutubiro niicu.

20 Toopú Jesús marī sūguero jeasūgueyígu. Toopú paiaré dutigú niijigū, marirē sāibosáqui. Cūū pai Melquisedec niirirobirora niirucujāgádaqui.

7

Jesús Melquisedec niirirobiro pai niiré

1 Melquisedec wāmecutígu Salem macārā ōpū niiyígu. Teero biiri pai niiyígu; Cōāmacū ānuāsepu niigú cūūrē pai sōnecoyígu. Cūūrā Abrahamrē bocagu jeayígu. Abrahamcā ōpārāména cāmerīsiāpetitōa,* coepūtáatiri, Melquisedec cūārē bocagu, cūūrē jīiyígu: “Cōāmacū mūūrē āñurō tiáro”, jīiyígu.

2 Abraham cūā cāmerīsiārā wapatáariguerē puamóquēñeburi batocūyígu. Sicabú maquērē Melquisedere ticoyígu. Melquisedec jīrō “Ōpū diamacū maquē tiigú” jīdugaro tiia. Cūū Salem macārā ōpū niiyígu. Salem “Āñurō niirecutire” jīdugaro tiia. Teero tiigú, cūū “Ōpū āñurō niirecutire ticogú” niiyígu.

3 Melquisedec pacūsūmūārē, cūū ñecūsūmūārē masīña maniā. Cūū bauáriguerē, cūū diarigüecārē masīña maniā. Teero tiigú, Melquisedec Cōāmacū macū tiiróbiro pai niirucuqui.

4 Múā Melquisedec upūtí macū niirére wācūña: Marī ñecū peti Abraham cūā sītáriguerē puamóquēñeburi cūā seenéōcūriguerē cūūrē sicabú maquērē ticoyígu.†

5 Niipetira judíoa cūā oterére puamóquēñeburi seenéōcūrere sicabú maquērē Leví pārāmerā niinunusera paiá niirārē ticooya Moisére dutiré cūūrigue jīrōbirora. Cūārē ticorá Abraham pārāmerā niíya. Cūāya wedera niipacari, wapaséya.

6 Melquisedejeja Leví pārāmi niinunusegu niiripacu, Abraham sicabú maquērē ticorí, ñeeyígu. Teero biiri Abrahamrē Cōāmacū “āñurō tiigúda” jīnorigure “Cōāmacū mūūrē āñurō tiáro” jīiyígu.

7 Múā masiā: “Cōāmacū múārē āñurō tiáro” jīgúno cūā nemorō upūtí macū niigú niiqui.

8 Paiá marī watoa niirā āpērā ticorére ñeerā marī tiiróbiro diaadara niíya. Abraham ticoriguerē ñeerigupereja Cōāmacūye queti jóaripūpu “diayígu” jī jóanoña maniā. Catirucugu tiiróbiro niigúrē jóanoñ.

9 Ateré wācūña: Leví teero biiri cūū pārāmérā niinunusera cūā basocá ticoriguerē ñeepacara, Melquisedere ticoyira. Abraham ticoriguemenaarā cūācā ticorira tiiróbiro niiyira.

* 7:1 Génesis 14.14-20. † 7:4 Génesis 14.20.

10 Melquisedec Abrahamrē bocagu jeari, cūā Abrahammena bauáadara niijirā, cūūmena niirā tiiróbiro niitoayira.

11 Paia Leviyá pōna macārā cūā paia dutirére cūocúa Moisére dutiré cūūriguepūre. Cūā tee dutirére tiirā, basocāre añurā quēnojeári tiimasíricua. Cūā quēnojeári tiirí siro niitā, Cōamacū āpī pai sōnecoribojīyī. Āpīrē sōnecogu, Aarón pārāmi niinunūsegure sōnecoriyigu. Melquisedec tiiróbiro niigūpere sōnecoyigu.

12 Āpī pai sāārī, dutirécārē wasopetjārō booa sáa.

13-14 Melquisedec tiiróbiro niigū maquērē jóanoā Cōamacūye queti jóaripūpūre.‡ Cūūjā Leviyá pōna macū mee niiyigu. Marī masiā: Marī Ōpū Judayá pōna macūpe niiyigu. Tii pōna macū sīcū pai sāāriyigu. Moisés paiayé maquērē wedesegu, sīcārī “Judayá pōna macārā paia sāāādacua” jīriyigu.

15 Teeré nemorō masīnoā āpī pai jeariguemena. Cūūrā Melquisedec tiiróbirora niigū niiyigu.

16 Leviyá pōna macārā dīcu, Moisére dutiré cūūrigue jīrōbirora paia sāārira niiwā. Jesupé Levī pārāmi niiripacu, cūū tutuaremena catiré petihére cūogū niijīgū, pai sāāyigu.

17 Cōamacūye queti jóaripūpū Jesuré teerora jī jóanoā:

Mūū pai niirucujāgūdacu.

Melquisedec niiróbirora niigūdacu,§
jī jóanoā.

18 Paia Leviyá pōna macārā dutiré petijōāyiro. Basocā tee dutirére tiinunásera, acabórerē, netōnerere buarícuā.

19 Moisére dutiré cūūrigue basocāre añurā quēnojeári tiiríyiro. Tee dutirére tiiróno tiirā, marīpeja nemorō añurere cūoa: Jesucristo pai sāāriguemena marī Cōamacūmena bapacutimasīā. Cūū pūtopū wáaadarere useniremena yuea.

20 Cōamacū cūū macārē pai sōnecogu, cūū basirora “diamacūrā yūū wāmemena mūūrē ateré jīā” jīiyigu.

21 Āpērā paia sāārā, teero jīnoña maniyíra. Cōamacū cūū macārē sōnecogu, cūū basirora “diamacūrā yūū wāmemena mūūrē ateré jīā” jīiyigu. Cōamacūye queti jóaripūpūre biiro jóanoā:

Cōamacū basirora “diamacūrā yūū wāmemena mūūrē ateré jīā” jīiyigu.
Cūū teero jīirigue wasonōña maniādacu.

“Mūū pai niirucujāgūdacu”, jīiyigu,*
jī jóanoā.

22 Teero tiigú, Cōamacū Jesuména tiiré Moisére dutiré cūūrigue nemorō añurē niā. Jesús marīrē nemorō añurē tiirucūgūdaqui.

23 Paia paū peti sāārucuyira. Cūā diari, cūā paia niiré petijōāyiro; āpērā wasorucúyira.

24 Jesupéja catirucugū niijīgū, pai niirucujāgūdaqui; āpī cūūrē wasoríqui.

25 Catirucugū niijīgū, marīye niīadarere Cōamacūrē sāibosárucuí. Cūū wāmemena Cōamacūrē sārānorē diamacūrā netōnémasíqui.

26 Teero tiigú, Jesús paiaré dutigú peti niī. Cūū tiiróbiro niigūrēna marī booa. Cūū biiro niī: Ñañaré manigú, añurē tiigú, ñañaré tiihégú niī; marī ñañaré tiirā tiiróbiro niiri; niipetira ūmūāsepu niirā nemorō quioníremena iñanogú niī.

‡ 7:13-14 Salmo 110.4. § 7:17 Salmo 110.4. * 7:21 Salmo 110.4.

27 Cũũ ãpẽrã paiaré dutirá tiiróbiro tiiríqui. Cũã búrecoricõrõ wáicurare sãã, cúã ñañaré tiáriguere acabóre sãicúa. Too síro ãpẽrãyére teerora tiibosácu, cúã ñañaré tiárigue wapa. Jesupé biirope tiyígu: Sícãrãrã diayígu. Cũũ diariguemena basocá ñañaré tiirére wapatipetijáyígu.

28 Moisére dutiré cũũriguere paiaré dutiráre besedutire biiro niã: Cũã wãcũbayihera niipacari, paiá sõneconowã. Tee dutiré cũũri siro niipacari, Cõãmacãpe cũũ wãmemena cũũ macãrẽ paiaré dutigú sõnecoyígu. Cũũ macãpẽ cũũ tiidutíriguere tiipetírigu niijígũ, ãñugú peti niĩ.

8

Mama netõnére queti Jesuména jeawũ

1 Niipetire yũũ jóarigue maquẽ ate niã upatí maquẽ: Marí sícũ paiaré dutigúre cuoa. Cũũ ãmuãsepu õpũ duirípĩrõ Cõãmacũ tutuanetõgũ putopũ cũũ wãmo diamacũniñape jeanuãjeayígu.

2 Cũũ ãmuãsepu ãñunetõjõãri Tatiapũre paiaré dutigú niiqui. Cõãmacũ basiro tiwiiré tiyígu; basocá mee tiyíra.

3 Niipetira paiaré dutiráre sõnecorira niiwã, wáicurare sãã sómonecoaro jĩrã. Teero biiri oteré ticoaro jĩrã, sõneconorira niiwã. Teero tiigú, Jesucristocã pai niijígũ, Cõãmacũrẽ apeyenó ticoré cuoró booa.

4 Jesucristo atibúrecopũre putuágũpeja, pai niiribojíyi. ãpẽrã paiá Moisére dutiré cũũrigue jĩrõbirora Cõãmacũrẽ basocá néeatirere ticorá niitoaya.

5 Paiá cúã paderére tiirã, basocá tiirí wiipũre padeeya. Tiwií ãmuãsepu niiri wii queoré dicũ niicu. Marí teeré masiã Cõãmacũ Moisére jĩriguemena. Wiiré tiidutígu, biiro jĩyígu: “Niipetire yáa wii maquẽrẽ muãrẽ ãtãgãpã ãñoríobirora tiyá; merẽã tiiríjãña”, jĩyígu.

6 Mama netõnére queti Moisére dutiré cũũrigue nemorõ ãñuré niã. Marí Jesuré padeoráre “ãñurére buãadacu” jĩrigue too suguero macãrãrẽ jĩrigue nemorõ ãñuré niã. Teero tiigú, Jesús pai niigũ tiiré ãpẽrã paiá tiiré nemorõ ãñuré niã.

7 Moisére dutiré cũũriguere basocá niipetirere tiipetijããtã, Cõãmacũ mama netõnére quetire Jesuména cũũribojíyi.

8 Tiipetímasĩhẽrĩ ññagũ, biiro jĩyígu: Cõãmacũ biiro jĩĩ: “Too síropũ yũũ Israelya põna macãrãrẽ, teero biiri Judayá põna macãrãrẽ mama netõnére quetire cũũgãda.

9 Too sugueropũ cúã ñecúsũmuãrẽ cũũriguebiro niiriadacu. Cũãrẽ Egiptopũ niirãrẽ néewitiatígu, tee dutirére cũũmiwũ. Cũãpe yũũ dutirére tiiríwa.

Teero tiigú, cúãrẽ cõãjãwũ”, jĩĩ marí Òpũ.

10 “Too síropũ Israelya põna macãrãrẽ mama netõnére quetire cũũgãda. Biiro tiigúda: Yũũ dutirére cúã wãcũrẽpũre jeari tiigúda; cúãrẽ yũũ dutirére useniremema yũũri tiigúda.

Teero tiigú, yũũ cúã Òpũ niigãdacu.

Cũãcã yáara niãdacua.

11 Cũã sícũnorẽ cúã menamacãrãrẽ, cúãya wederare ‘Cõãmacũrẽ masĩña’ jĩĩ bueriadacu.

Teero bueripacari, niipetira yũũre masiãdacua.

Wĩmarã, teero biiri buťoá masĩadacua.

¹² Cũã ñañaré tiirére acabóguda.

Cũã ñañaré tiiriguere wãcũnemicu sáa”, jĩĩ Cõamacũ,*
jĩĩ jóanoã.

¹³ Cõamacũ mama queti wederémena Moisére dutiré cũurigue petiri tiirigu niiwĩ. Вѣса niĩã. Niipetire бѣса niisuguerigue boonõña maniã. Péero đusaa petiádaró.

9

Cõamacũwii ãmũãsepũ niirí wii; atibũrecopũ niirí wii maquẽ

¹ Moisére dutiré cũuriguepũre Cõamacũrẽ súbusedutiriguere, teero biiri súbuseri wii atiditá niirí wii tiádare maquẽrẽ jóanoyiro.

² Tiiwii wáicũara caserimena tiirí wii niyiro. Sicato sããjeari tatia ãñuri Tatia wãmecutiri tatia niyiro. Toopũre sãwócore yuca pesarigu siete sẽnẽricutirigu nucũyiro. Teero biiri Cõamacũrẽ ticoré pã péori mesa nucũyiro.

³ Tiitatia berupũ apesutí casero ñebetĩri caserore netõsãwaropũ apetatia niyiro. ãñunetõjõãri Tatia wãmecutiyiro.

⁴ Tiitatiapũ sitiaãñũre sópeoro oromena tiinóriro niyiro. Teero biiri Cõamacũ dutiré jóature cworítiba, oromena sotoá cõmanóritiba niyiro. Tiitiba popeapũ sicarú oromena tiinórirũ niyiro. Tiirapú yaaré maná wãmecutire sãñayiro. Teero biiri Aarónyagu tuurítuarigu sooriwirigu sãñayiro. Teero biiri ãtãpĩrĩ Cõamacũ dutiré jóarepĩrĩ sãñayiro.

⁵ Tiitiba sotoapũ pũaññayapapũ ángelea queoré pesayira. Cũã toopú irĩ, Cõamacũ toopú niirére eñoyiro. Ángelea wãure tiitiba sotoapũ súuyiro. Mecatĩgãrẽ niipetire tiiwii maquẽrẽ wedenemoria.

⁶ Tiiwiiré quẽnorí siro, paiá cũã paderére tiirá, sicato sããjeasugueri tatiapũre sããwarucujãya.

⁷ Apetatiapére paiaré dutigú dícu sicacũmarẽ sicabũreco sããwaqui. Toopú sããwagu, wáicũraye díre néesãwaro dícu néesãwarucuqui. Cũã basiro, teero biiri basocá cũã masĩripacara, ñañaré tiicúa. Tee ñañaré tiirigue wapare acabóre sãĩgú toopú díre wẽẽbatepeoqui.

⁸ Teero tiiriguemena Espĩritu Santo ateré tuomasĩrĩ tiiquí: Tiiwii niiritore ména, basocá ãñunetõjõãri Tatiapũre sããwamasĩricua ména.

⁹ Tee niipetire too sugero maquẽrũ atitó maquẽ queoré niĩã. Cõamacũrẽ ticoré, cũã wáicũrare sóemonecore basocáre Cõamacũmena ãñurõ tugueñarĩ tiimasĩricu.

¹⁰ Moisére dutiré cũurigue basocáre “teeré yaarijãña; teeré sñirijãña; bi-irope coseyá” jĩrẽ dutiré dícu niĩã. Tee dutiré sotoá maquẽ niiré dícu niĩã. Tee dutiré ãñurá pũtuári tiiría. Cõamacũ tee dutiré basocáre tiidutirigu niiwĩ, téee Jesús jearipũ. Cũũmenarã Cõamacũ niipetirere wasori tiirigu niiwĩ.

¹¹ Cristope atitoarigu niiwĩ. Atitóre cũũrã paiaré dutigú peti niĩã. Cũũ marĩrẽ ãñurére néeatirigu niiwĩ. Cũũ paiaré dutigú tiurucũrenorẽ ãmũãse macã wiipũ tiigú tiiquí. Tiiwii atibũreco macã wii nemorõ pairí wii, nemorõ ãñurí wii niicu. Basocá tiirí wii mee niicu. Atibũreco macã wii mee niicu.

¹² Cristo ãmũãse macã wii ãñunetõjõãri Tatiapũre sããwarigu niiwĩ. Toopú sããwagu, cabraye dímena, wecũã wĩmarãye dímena sããwarigu niiwĩ. Teero

* 8:12 Jeremías 31.31-34.

tiiróno tiigú, cūye dímena sīcārīrā sāāwarigu niiwī. Teeména marīrē netōnégú catiré petihére buarí tiirígu niiwī.

13 Moisére dutiré cūirigue jīrōbirora basocá diaarirare padeñāari siro, Cōāmacū īñacoropure jūirípíra putuáya. Teero tiirá, wecuá ūmaāye díre, cabraye díre, teero biiri wecu wīmagōrē sóerigue nitīmena jūirípírarē wēēbatepeoya. Cāārē Cōāmacū īñacoropure jūirīmanírā putuádutira teero tiimíya. Cāā sotoá dícu añurá putuáya.

14 Cristoye dípe nemorō marīrē añurō tiíapua. Cristo ñañaré manigú Espírítu Santo niirucugū tutuaremena cūya ōpūūrē Cōāmacūrē wiyayígu. Cūye dímena marī ñañaré tiirére acabórigu niiwī. Marī acabónorira niijírā, añurō tugueñaā sūcā. Teero tiirá, Cōāmacū catiré cuogú boorére tiimasīā.

15 Teero tiigú, Cristo mama netōnére quetire néeatirigu niī. Tee quetimena Cōāmacū beserira cūārē “ticoguda” jīriguere ñeeādacia. Cū “ticoguda” jīrigue petirícu. Basocá Moisére dutiré cūiriguemena niimirira teeré netōncārā Cristo diariguemena acabóre buayíra.

16-17 Biiro niā: Sīcū cū diadari sūguero, “γῆν χωρὲν γὰρ wederare putuáadacu” jī jōacūqui. Cū catipacari, cūya wedera cū jōacūripū jīrōbirora tiimasírícu ména. Cū diari īña, cūūrē yaatóa, cū jōacūripū dutirotirora tiicúa.

18 Tee tiirōbirora wāayiro Moisére dutiré cūiriguēcā: Dí ōmayucoremēna nucāyíro.

19 Moisés biiro tiiyígu: Cū niipetire tee dutirére niipetira tuocóropu bueyígu. Buetoa, wecuá wīmarāye díre, cabraye díre ocoména wúo, hisopo wāmecatiri dūpūrire peene, ovejaye póa sōārémēna siatú, díre soanéyígu. Teeména Cōāmacūye dutiré jōaripūrē, teero biiri basocá niipetirare wēēbatepeoyígu.

20 Cū teero tiári siro, cūārē jīyígu: “Ate dímena Cōāmacū marīrē dutiré cūirigue nucāā. Tee dutirére tiirucújārō booa”, jīyígu.

21 Teerora sūcā Moisés súbuseri wiire dímena wēēbatepeoyígu. Teero biiri niipetire tiiwí popeapu niirére wēēbatepeoyígu.

22 Cōāmacū dutiré jīrōbirora niipetire añurē niihēre dímena añurē putuáa. Dí ōmayucore manirí, Cōāmacū basocá ñañaré tiirére acabóriqui.

Jesús cū diariguemena basocá ñañaré tiirére acabóre

23 Tiiwí maquē ūmaāsepū niirí wii maquē queoré dícu niipacari, biiro tiiyíra: Wáicurare sīā, cūāye dímena wēēbatepeoyira. Teeména Cōāmacū īñacoropū añurē putuáyiro. Ūmaāsepū niirí wii maquēpeja wáicuraye díre boorícu; añunemorepere boocú; Cristoye dí ōmayudiarigupere boocú.

24 Cristo atibúrecopū niigū, Āñunetōjōāri Tatiapure sāāwariyígu. Tiiwí basocá tiirí wii niā; ūmaāsepū niirí wii queoré dícu niā. Cū ūmaāsepū niirí wiipere sāāwayígu. Atitóre cū Cōāmacū putopū marīrē sāibosāgu tiiquí.

25 Paiaré dutigú judíoayū Āñunetōjōāri Tatiapure cūmarícōrō sāāwaqui. Cūāye díre néesāwariqui; wáicuraye dípere néesāwaqui. Cristopeja ūmaāsepū sīcārīrā cūāye díre néesāwayígu.

26 Cūmarícōrō néesāwarigu niigūjā, atibúreco nucárípara pee peti ñañarō netō, diarucuboŷíyí. Teero tiiróno tiigú, atitó niiture bārecorire sīcārīrā bauáyígu. Cūārā sūcā niipetiraye niādarere diabosayígu. Cū diariguemēnarā marī ñañaré tiirére acabórigu niiwī.

²⁷ Maricã niipetira sîcârîrã diaadacu. Diari siro, Cõãmacû duiró díamacû jeaadacu. Toopú cûurê padeoráre ãñurõ wáaadare wedegûdaqui; cûurê padeohêrare ñañarõ wáaadare wedegûdaqui.

²⁸ Cristocã sîcârîrã diayigu. Cûû diari, cûûye díi õmayudiayiro. Teeména pau basocá ñañaré tiirére diabosayigu. Too síro putuaatigûdaqui. Basocá ñañaré tiirére diabosagu mee atigûdaqui. Cûurê yuerápere netõnerere néeatigûdaqui.

10

¹ Cõãmacû basocáre “too síropu ãñurã peti putuári tiigúda” jîrere t̃omasisuguearo jîgû, Moisémena dutirére cûûrigu niiwî. Tee dutiré queoré dícu niia. Teero tiiró, tee dutiré basocáre Cõãmacûmena ãñurõ niirî tiiricu. Cûã câmaricõrõ wáicurare sîã sóemonecore Cõãmacû ññacoropure ãñurã peti putuári tiiricu.

² Tee basocáre ãñurã putuári tiimasîãtã, cûã wáicurare sóemonecorere du-ujãbojîya. Cûã sîcârî sóemonecoremenarã cûã ñañaré tiirére acabónorirapu putuátoabojîya; ñañaré tiirírira tiiróbiro t̃agueñabojîya.

³ Biirope niyiro: Cûã wáicurare sóemonecora, cûã ñañaré tiiriguere câmaricõrõ wácûrã, teero tiyíra.

⁴ Wecûáye díi, cabraye díi ñañaré tiiriguere cosemasîricu.

⁵ Teero tiiró, Cristo atibárecopure atirigu Cõãmacûmena wedeseriguere jóanoriro niiwû. Biiro jóanoã:

Wáicurare sîãrémena, teero biiri oteré ticoréména m̃uñ useniría. Teero tiigú, m̃uñ ỹuñre õp̃uñcutigu bauári tiirigu niiwû, basocá ñañaré tiiré wapa diabosadutigu.

⁶ Wáicurare sóemonecori, teero biiri wáicurare sóeditiori, m̃uñrê usenirî tiiría.

⁷ Teero m̃uñ usenihêre wapa ỹuñ m̃uñrê biiro jîiwû:

“Cõãmacû, m̃uñye queti jóarip̃upu yéequêrê jóarirobirora m̃uñ boorére tiigú atigu tiiwû”,*
jîi jóanoã.

⁸ Cûû tiip̃upure Cõãmacûrê ateré jîisuguerigu niiwî: “Wáicurare sîãrémena, oteré ticoréména, wáicurare sóemonecoremena, wáicurare sóeditioreména m̃uñrê usenirî tiiría”, jîisuguerigu niiwî. Moisére dutiré cûûrigue teeré tidutípacari. Cõãmacûrê usenirî tiiría.

⁹ Teeré jîiári siro, tiip̃upure Cristo Cõãmacûrê ateré jîirigu niiwî: “M̃uñ boorére tiigú atigu tiiwû”, jîirigu niiwî. Teero jîigû, cûû diarigueména too sugueropu cûã tiirécutiriguere wasoyígu.

¹⁰ Jesucristo Cõãmacû boorére tiijîgû, diarigu niiwî. Cûû sîcârîrã marî niipetirare diabosarigu niiwî. Cûû teero tiiréména marîrê ãñurã putuári tiirigu niiwî.

¹¹ Niipetira judíoa paia bárecoricõrõ nucûjîrã, wáicurare sîã sóemonecorucuya. Cûã teero tiipacári, basocá ñañaré tiirére cosemasîña mania.

¹² Jesucristopeja sîcârîrã cûû diarigueména basocá ñañaré tiirére cosepetírigu niiwî. Cûû teero tiirí siro, Cõãmacûya wãmo diamacãniñape jeanuãjeayigu.

¹³ Too síro Cõãmacû niipetira Jesucristore ññatutirare cûû dutiriguere ãñurõ ỹuñri tiigúdaqui. Jesucristo toopú duigu, teerora wáaaro jîigû, yuegu tiiquí.

* 10:7 Salmo 40.6-8.

14 Marī ñañaré tiirére acabógu, sīcārīrā cūū diariguemena marīrē aññurā putuádoari tiiyígu.

15 Tee diamacurā niirī, Espíritu Santocā marīrē “teerora niia” jīi wedequi. Cūū biiro jīisgu equi:

16 “Too síropu yuu cūārē ‘mama netōnére quetire cūūgāda’ jīirigue biiro niia”, jīiyígu Cōāmacū.

“Cūārē yuu dutirére useniremena yuuri tiigúda.

Teero biiri yuu dutirére cūā wācūrēpūre jeari tiigúda”, jīiyígu.†

17 Too síro biiro jīinemoqui:

“Cūā ñañaré tiirére, cūā netōñcārere wācūnemoricu sáa”, jīirigu niiwī,‡

18 Teero tiirá, marī ñañaré tiiré wapare acabónorira niijīrā, wáicurare sóemonecorere boonemóricu sáa.

Jesucristoye díimena Cōāmacūmena wedesemasā

19 Teero tiirá, yáa wedera, Jesuyé díimena marī cuiro manirō Āññunetōjōāri Tatiapūre sāāwara tiiróbiro niia, cūūmena wedeseada jīirā.

20 Āññunetōjōāri Tatiapū cāmotári casero Jesuyé òpūū queoré niicu. Jesús diari, tiicasero yigajōāyiro.§ Teero tiigú, Jesús cūū diariguemena Cōāmacū niirōpūre pāōyígu. Cūū pāōremena marī Cōāmacūmena bapacutimasā.

21 Jesús paiaré dutigú peti ūmūāsepu Cōāmacūwiipu marīye niādarere sāibosāgu niīi.

22 Cūūrā marī “ñañaré tiirá niia” jīi tūgueñamirirare wapa cuohéra putuári tiirígu niiwī. Oco jūirīmaníremena marīye òpūūrī cusionorira tiiróbiro niia. Marī ñañaré tiiríguere cosepetñorirapu niia. Teero tiirá, Cōāmacūrē diamacú wācūrémēna, aññurō padeorémēna sāīāda. “Teero padeoāmajārā tiicú” jīirō manirō sāīāda.

23 Cōāmacū “teero tiigúda” jīiriguere tiigúdaqui. Teero tiirá, wasoró manirō padeorucujāāda.

24 Marī basiro biiro wācūāda: “Cāmerī maīārō jīirā, aññurere tiáro jīirā, ¿deerope cūārē tiípuadari?” jīi wācūāda.

25 Jesuré padeorámēna neādurijāāda síquērā tiirucúrobiro. Cūā tiiróbiro tiiróno tiirá, cāmerī wācūtutuari tiíada. “Marī Ōpū putuatiadaro péero dūsa” jīi wācūrā, nemorōrā cāmerī wācūtutuari tiíada.

26 Marī diamacú maquērē masīpacara, ñañaré tiinemówara, ¿noāyé díimena teeré coseré buagári? Buayá manicú.

27 Ñañarō tiiré peti Cōāmacū tiirépere buaādacu. Pecame asiríme cūūrē ĩñatutirirare sóerimepūre jeaadacu.

28 Too sugueropūre Moisés dutirére netōñcārīgūnorē puarā òĩtīārā ĩñañirira wedesāāri siro, cūūrē bóaneōrō manirō sīācōāyira.

29 Múā wācūrī, Cōāmacū macūrē “booridojāga” jīīgúnopere ¿nocōrō ñañarō tiinógudari? Bayirō ñañarō wáaadacu cūūrē. Cūū Jesuré “boorí” jīiré dícu jīiriqui. Jesuyé díi cūūrē cosepacári, tee díire “wapamaní” jīi wedesequi. Teero biiri Espíritu Santo cūūrē aññurō tiimírigure ñañarō jīiqui.

† 10:16 Jeremías 31.33. ‡ 10:17 Jeremías 31.34. § 10:20 Mt 27.51; Mr 15.38.

³⁰ Cõamacũ ateré wedeseriguere marĩ masĩã: “Yũũ cãmeboságũda; yũũ wapa tiigũdacu”,* jĩĩ jóanoã. Apeyecãrẽ jóanoã: “Marĩ Ôpũ cũũyarare cũã ñañarẽ tiirẽ wapare ñañarõ tiigũdaqui”,† jĩĩ jóanoã.

³¹ Cõamacũ catirucugũ basocãre ñañarõ tiirẽ bayirõ quiorẽ niĩã.

³² Múãrẽ sicato wáariguere wãcũña. Tíatore múã Jesús basocãre netõnére quetire tuomasĩari siro, ñañarõ netõyiro. Múã teero netõpacára, wãcũtutuarira niĩwũ.

³³ Siquẽrã basocã ññacoropũ ñañarõ jĩĩ buijãnorira niĩwũ; ñañarõ tiĩápenorira niĩwũ. Apetó múã menamacãrã teero ñañarõ netõrĩrare tiĩápurira niĩwũ.

³⁴ Múã peresuwiĩpũ niirãrẽ bóaneõ ññarira niĩwũ. Ápẽrã múãyere êmarĩ, useniremena ññcãrĩra niĩwũ. Múã ãmuãsepu cwoádarepere “atiditã maquẽ nemorõ ãñunetõñcãre niicu” jĩĩrira niĩwũ. “Teo petirĩcu” jĩĩrã, wãcũtutuarira niĩwũ.

³⁵ Teero tiirã, cuiro manirõ padeoyã. Teero padeorucúra, nemorõ ãññurẽ ñeeãdacu.

³⁶ Múã ñañarõ netõrã, wãcũtutua, padeorucújãrõ booa. Teero tiirã, Cõamacũ boorẽre tiirĩ siro, cũũ “ticogũda” jĩĩriguere múã ñeeãdacu.

³⁷ Cõamacũye queti jóaripũpũ biiro jĩĩ jóanoã:

“Atigũda” jĩĩrigũ máata atigũdaqui. Pearó manirõ jeagũdaqui.

³⁸ “Ãñugãrã niĩ” yũũ jĩĩgũno cũũ padeorẽmena niirucugũdaqui. Yũũre padeodújããtã, cũũmena useniricu,‡ jĩĩ jóanoã.

³⁹ Marĩpeja Jesurẽ padeorẽre duurãbiro niiria. Teero tiirã, marĩ pecamerũ wáaricu. Marĩ cũũrẽ padeorã, netõnénoãdara niĩã.

11

Cõamacũrẽ padeorĩraye queti

¹ Marĩ padeorẽmena biiro jĩĩmasĩã: Cõamacũ “teero tiigũda” jĩĩriguere diamacũrã tiigũdaqui. Teero biiri marĩ ññaripacara, “diamacũrã niicu” jĩĩmasĩã.

² Too sũgueropũ marĩ ñecũsũmuã Cõamacũrẽ padeoyĩra. Teero tiigũ, Cõamacũ cũãrẽ “ãñurãrã niĩya” jĩĩyigu.

³ Marĩ Cõamacũrẽ padeojĩrã, biiro masĩã: Cũũ atibãreco niirẽre niipetirere bauanẽgũ, cũũ dutirẽmena bauanẽrigu niĩwĩ. Teero tiirõ, atibãreco maquẽ marĩ mecãtigã ññarẽ sicutopure ññaña manirĩgue niĩã.

⁴ Abel Cõamacũrẽ padeojĩgũ, biiro tiiyĩgu: Cõamacũrẽ ticogu, oveja ãñugãrẽ sãã sóemonecoyigu. Cũũ sówũ Caĩn ticorigue nemorõ ãññurẽ ticoyigu. Cõamacũ Abelre “ãñugãrã niĩ” jĩĩ ññagũ, cũũ ticoriguere ñeeyigu.* Teero tiirõ, Abel diari siro niipacari, cũũ Cõamacũrẽ padeorĩgue atitõcãre marĩrẽ buerẽ néeatia.

⁵ Enoc Cõamacũrẽ padeojĩgũ, diaripacari, Cõamacũ cũũrẽ cũũ pũtopũ néemuãwayigu. Ápẽrã cũũrẽ ãmaãmiyira. Buariyira. Cõamacũye queti jóaripũpũ biiro jóanoã: “Cõamacũ Enorẽ useniremena ññayigu. Teero tiigũ, cũũrẽ néemuãwayigu”,† jĩĩ jóanoã.

⁶ Marĩ Cõamacũrẽ padeorĩjĩrã, cũũrẽ usenirĩ tiimasĩria. Cõamacũmena bapacutidũgagũno “diamacũrã niiqui” jĩĩrõ booa. Teero biiri “cũũrẽ yũũ padeorẽmena sãĩrĩ, ãññurõ tiigũdaqui” jĩĩrõ booa.

* **10:30** Deuteronomio 32.35. † **10:30** Deuteronomio 32.36. ‡ **10:38** Habacuc 2.3-4. * **11:4** Génesis 4.3-7. † **11:5** Génesis 5.21-24.

7 Noé Cõamacūrē padeojīgū, dooríwū pairíwure tiyígu. Cõamacū cūū too síro tiádarere Noeré wedeyígu. Noé teero wáaadarere ñnaripacu, Cõamacūrē quioníremena ññajīgū, cūūya wederare netónégūda jīgū, tiwuré tiyígu.† Teero padeorémēna tiwuré tiigú, too macārā duaadarere, teero biiri cūā pecamepū wáaadarere tuomasírī tiimíyigu. Cūū padeorí, Cõamacū cūūrē “añugárā nií” jī ññayígu.

8 Abraham Cõamacūrē padeojīgū, cūū jīrirobirora tiyígu. Cõamacū cūūrē apeditapú cūūrē ticoadari ditapū wáadutiri, wáyayígu. Cūūya macārē witiwagū, “tiiditapū wáagu tiā” jīrō manirō wáajōāyígu.‡

9 Cõamacūrē padeojīgū, cūūrē “ticogūda” jīri ditapū jea, niyígu. Cūūya dita niipacari, sicadita waso, niyígu. Wáicūra caserimēna tiirí wiipū niyígu. Cūū macū Isaac, teero biiri cūū pāramí Jacob teerora niinūseyira. Cõamacū cūācārē tiiditare “ticogūda” jīyígu.*

10 Abraham macā manigú niijīgū, añurō tiirí macā cūū niirucujāadari macāpere yueyígu. Tiimacā, ũmūāsepu niirí macā, Cõamacū tiirí macā niā.

11 Abraham Cõamacūrē padeojīgū, bñcu peti niipacu, Saracā pñnamanigō niipacari, tutuare bñayígu. Cūūrē Cõamacū tutuare ticoriguemēna pñnacutiyígu. Cūū biiro wācūyígu: “Cõamacū yūare ‘pau pāramérācutigūdacu’ jīriguere queorō tiigūdaqui”, jī wācūyígu.†

12 Teero tiigú, Abraham bñcu peti niipacu, macācutiyígu. Macācuti, too síro pau peti pāramérācutiyígu. Ñocōārē, ditatuparire queopetimasíña manirōbiro cūū pāramérārē queopetimasíña maniā.‡

13 Cūā niipetira Cõamacū cūārē “ticogūda” jīriguere ñeeripacara, diajōāyira. Cūā padeojírā, cūū ticoadarere yoaropū ññarābiro niijāyira. “Teeré cūoádacu” jī wācūrā, ũseniyira. Cūā teeré wācūrā, “atiditapére wáanetōri basoca niā” jīyira.

14 Teeré jīrāno cūā niādari dita petire āmaārā tiíya.

15 Cūā witiwari ditapūre wācūrājā, coebójya.

16 Cūā niimiri dita nemorō añurō niādari dita petire booyira. ũmūāsepuere niidugayira. Teero tiigú, Cõamacū cūā “ūsā Ōpū nií” jīrī, bobosāriyígu. Teero bobosārijīgū, cūā niādari macārē ũmūāsepuere quēnoyūetoayígu.

17-18 Abraham Cõamacūrē padeojīgū, cūū macū Isaare wáicūre sīā sóemonecorobiro tiigūdu tiimíyigu. Cõamacū “¿diamacūrā yūare padeomí cūū?” jīgū, teero tiidutiyígu. Cõamacū Abrahamrē “Isaac pāramērā niinūsera mññ pāramērā peti niādacua” jīri siro niipacari, Abraham cūū macū sīcū niigúrē sīāgūdu tiimíyigu.‡

19 Abraham biiro wācūyígu: “Cõamacū diarirapūrena masōmasí”, jī wācūyígu.* Teero tiirā, marí biiro jīmasíā: “Abraham cūū macārē diarigupūre masōrigū tiirirobiro cūoyígu”, jīmasíā.

20 Isaac Cõamacūrē padeojīgū, cūū pñna Jacoré, Esaúre cūārē too síro wáaadarere wedecūyígu.†

‡ 11:7 Génesis 6.13-22. § 11:8 Génesis 12.1-5. * 11:9 Génesis 23.4; 26.3; 35.12,27. † 11:11 Génesis 15.6; 17.19; 18.11-14; 21.2. ‡ 11:12 Génesis 22.17. § 11:17-18 Génesis 21.12; 22.1-14. * 11:19 Génesis 22.5. † 11:20 Génesis 27.27-29, 39-40.

21 Jacob Cōāmacūrē padeojīgū, cūū diaadari sūguerogā, José pōnarē too síro wáaadarere wedecūyigu. Teero wedeseḡu, cūū tuurítuarigumena túaṅe, Cōāmacūrē “āñuniā m̄m̄” jīyigu.‡

22 José Cōāmacūrē padeojīgū, diagud̄u, cūūya wederare cūā too síropu Egiptopu witiwari, cūūye cōārīrē néewadutiḡyigu.‡

23 Moisés pacusām̄uā Cōāmacūrē padeojīrā, Moisés bauári, cūūrē itīārā muīpūrā yayiío, c̄uoḡyira. “Āñugú peti niī”, jī īñayira. Egipto macārā ōpū wīmarā ūm̄uārē Israelya pōna macārārē sīādutīpacari, cuiriyira.*

24 Moisés Cōāmacūrē padeojīgū, bucūáḡu, “Egipto macārā ōpū macō macū niī” jīrēre booriyigu.†

25 Coomena putuáḡu, Cōāmacū boorere tiirīpacu, apeyenó āñurere c̄uobóḡyī; atibárecopure usenibojīyī. Toopure putuárono tiigú, Cōāmacūrē padeorāmenape ñañarō netōápuḡayigu.

26 Cūū Cristo atibárecopu niigū ñañarō netōādare tiiróbiro ñañarō netōyigu. “Ym̄u teero ñañarō netóré Egipto macārā cūā c̄uoré nemorō wapacutía”, jī wācūyigu. Cōāmacū cūūrē too síropu ticoadarere wācūḡū, teero jīyigu.

27 Cōāmacūrē padeojīgū, Egiptopu niīarigū witiwayigu.‡ Too macārā ōpū cúáḡu niipacari, cuiro manirō witiwayigu. Cōāmacū bauhéḡure īñagū tiiróbiro padeorucūjāyigu.

28 Cōāmacūrē padeojīgū, Pascua sicato nucārī b̄arecore Cōāmacū tiidutīrere tiiyigu. Israelya pōna macārārē corderoare sīadutī, cūāye dímena wiserí sopepāmarī wesarire tuusīādutiḡyigu. Teero tiigú, ángelepe tee díre īñajīgū, bauásuḡerigure sīārīyigu.‡

29 Israelya pōna macārā Cōāmacūrē padeojīrā, día Sōārīmaarē tīāwayira. Maa āñurō boporīmaarē tiiróbiro tīāwayira. Egipto macārāpe cūā siro tīāwama jīrā, duapetijōāyira.*

30 Israelya pōna macārā Cōāmacūrē padeojīrā, Jericó wāmecutiri macā wesare siete b̄arecori sodeayira. Cūā Cōāmacūrē padeorēm̄ena tiimacā wesa niirī s̄anirō ūtāmena weeri s̄anirōca peecūm̄ujōāyiro.†

31 Rahab ūm̄uāmena ñeeape wapatári basoco Cōāmacūrē padeojīgō, Israelya pōna macārā īñadutira jearáre āñurō bocayigo.‡ Teero tiigó, tiimacā macārā Cōāmacūrē netōnucārāmena diariyigo.‡

32 ¿Ñeerē wedenemogādari ym̄u? Niipetiraye quetire wedemasīña maniā. Gedeón,* Barac,† Sansón,‡ Jefe,‡ David,* Samuel,† teero biiri āpērā profetas tiirīḡure wedepetiriga.

33 Cūā Cōāmacūrē padeojīrā, biiro tiiyira: Apeditári macārāmena cāmerīsiā, netōnucāyira; cūāya wederare diamacārā dutiyira; Cōāmacū “tiīápuguda” jīriḡure ñeeyira; yáíwa niirōpu biad̄pópacari, cūā padeorēm̄ena yáíwaye userire biarī tiiyira;‡

34 pairime pecame jūūrōpu sōnecoricārē, jūūriyira;‡ āpērā cūārē espadamena sīadugári, dutijāyira; tutuarimirira tutuara wáayira; cāmerīsiārā

‡ 11:21 Génesis 48.1-20. § 11:22 Génesis 50.24-25; Éxodo 13.19; Josué 24.32. * 11:23 Éxodo 1.22-2.2.

† 11:24 Éxodo 2.10-12. ‡ 11:27 Éxodo 13.17-14.30. § 11:28 Éxodo 12.21-30. * 11:29 Éxodo

14.21-31. † 11:30 Josué 6.12-21. ‡ 11:31 Josué 2.1-21. § 11:31 Josué 6.22-25. * 11:32 Jueces

6-8. † 11:32 Jueces 4-5. ‡ 11:32 Jueces 13-16. § 11:32 Jueces 11-12. * 11:32 1 Samuel 16.1-1

Reyes 2.11. † 11:32 1 Samuel 1.1-25.1. ‡ 11:33 Daniel 6. § 11:34 Daniel 3.

wáara, nemorõ tutuara wáayira; cúã wãpãrãmena câmerĩsĩarã, cúãrẽ netõnucãyira.

³⁵ Sĩquẽrã numiã cúã põna diarirare masõãrirapure wiyanóyira sũcã.*

Ãpẽrãpẽ ñañarõ tiinóyira. Cúã padeoduatã, peresuwiipũ niirãrẽ wioneconobojĩya. Cúãpẽ ãmuãsepũ catirẽ petihẽre cuodugãra, padeodúyira.

³⁶ Ãpẽrã ñañarõ bui, tãnanóyira.† Ãpẽrã cõmedãrimena siatú, peresuwiipũ duponoyira.‡

³⁷ Ãpẽrã ãtãperimena déesĩãnoyira.§ Ãpẽrã cúãye õpũũrĩ deco widetãnoyira. Ãpẽrã espadamena páatasĩãnoyira.* Ãpẽrã suti manirã oveja caseri, cabra caserimena dícu sãñarira cuicãmesãyira. Cúã bóaneõrã, ñañarõ tiinórira, cãmitunorira niyira.

³⁸ Cúã atibúreco macãrã† nemorõ ãñurã niipacari, atibúreco macãrã cúã ãñurẽ ãñadugarĩyira; cúãrẽ cõãdugayira. Cõãmacũrẽ padeorẽ wapa cúãrẽ ñañarõ tiiri, cuira, basocã manirõ, yucu manirõpũ, ãtãyucupũ, ãtãtutiripũ, ditacoperipũ niisodeaatiyira.

³⁹ Cõãmacũ cúã niipetira padeorĩ ãñagũ, “ãñurãrã niĩya” jĩyigu. Cũũ teero jĩiri siro niipacari, cũũ cúãrẽ “ticoguda” jĩiriguere ñeeriya ména.

⁴⁰ Cúã ñeeãdari suguero, Cõãmacũ marĩrẽ nemorõ ãñurẽ tiisuguedugarigu niiwĩ. Cũũ teero tiiri siro, cúã marĩmena sicãrõména ãñurã quẽnojeádaduca.

12

Jesuré nũnãdutĩre

¹ Teero tiirã, cúãrẽ wãcũãda. Cúã paũ duurõ manirõ “Cõãmacũ ‘ticoguda’ jĩiriguere ticogudaqui” jĩi padeorucúyira. Cúã padeorĩguere wãcũrã, marĩcã teerora padeorucúããda. Cuturĩ basocũ máata jeadugagũ tiirõbiro niãda. Cũũ niipetire nucãrẽre cũũjã, cutuwáqui. Cũũ nucãrẽre cũũre tiirõbiro marĩ niipetire ñañarẽ tiirẽre duujãrõ booa. Teerẽ duurã, Cõãmacũ boorẽpere tiirucúãrõ booa.

² Jesuré wãcũnũusero booa. Cũũrã marĩrẽ sicato padeorĩ tiiwĩ. Cũũrã marĩrẽ padeoyapãcutiri tiigúdaqui. Cõãmacũrẽ padeojĩgũ, cũũ too síro usenire bnaãdarere wãcũgũ, curusapũ páabiaturre nucãjãyigu. Boborõ manirõ diayigu. Teero tiigũ, mecũtigãrẽ Cõãmacũya wãmo diamacũniñape jeanuãqui.

³ Múã Jesús ñañarõ netõrĩguere wãcũña. Ñañarã cũũrẽ bayirõ ñañarõ tiiyira. Teero tiirã, múãcã ñañarõ netõrã, páasutiro manirõ cũũrẽ padeorucúãña.

⁴ Ñañarã cúã ñañarẽ tiiri, múã wederẽ wapa múãrẽ sãĩrĩ tũgueñañaria ména.

⁵ Sícũ basocũ cũũ põnarẽ wederẽbiro Cõãmacũ múãrẽ wedei. Cũũye queti jóaripũpũ wederiguere ¿wãcũrigari? Biiro jĩã:

Yũũ macũ, Cõãmacũ mũũrẽ bayirõ wederẽmena quẽnojeádutiri, teero ãñacõãrijãña.

Cũũ mũũrẽ tutiri, páasutirijãña.

⁶ Cõãmacũ cũũ maĩrãrẽ bayirõ quẽnojeári tiiquí.

Niipetira cũũ põnarẽ cúã ñañarẽ tiiri, ñañarõ tiiquí,* jĩi jóanoã.

* 11:35 1 Reyes 17.17-24; 2 Reyes 4.25-37. † 11:36 Jeremías 20.2; 37.15. ‡ 11:36 1 Reyes 22.26-27.

§ 11:37 2 Crónicas 24.21. * 11:37 Jeremías 26.20-23. † 11:38 “Atibúreco macãrã” jĩinoã Cõãmacũrẽ

padeohẽrare. * 12:6 Proverbios 3.11-12.

7 Múã ñañarõ netõrã, “Cõãmacû marĩrẽ quẽnojeá dutigu tiiquí” jĩrã, ñucãjãña. Cõãmacû múãrẽ cûũ põnabiro tiiquí. Niipetira pacusũmuã cûã põnarẽ quẽnojeári tiicúa.

8 Cõãmacû niipetira cûũ põnarẽ quẽnojeári tiiquí. Cûũ múãrẽ quẽnohẽrĩ, cûũ põna díamacû mee niicu. Pacu manirã, teero buarira tiiróbiro niicu.

9 Apeyerẽja, marĩ wĩmarã niirĩ, marĩ pacusũmuã marĩrẽ quẽnojeári tiiwá. Cûã teero tiiriguere marĩ padeowá. Teero tiirã, marĩ Pacu ãmuãsepu niigúpereja toorã nemorõ yũro booa. Teero yũrucujãrã, catirucujãadacu.

10 Marĩ pacusũmuã atibúrecoru macãrã, marĩ cûãmena niirĩ, marĩrẽ quẽnojeári tiiwá. Cûã ãñurõ niidutira, cûã põõtẽõrõ quẽnowã. Cõãmacûpe marĩrẽ cûũ tiiróbiro ñañarẽ manirã niidutigu, quẽnojeári tiiquí.

11 Diamacúrã niã: Marĩrẽ quẽnojeári tiirítabere tusaya maniã. Pũni niã. Teero niipacari, quẽnorẽmena ãñurõ wáari tia. Too síropure ãñurõ cûũ booróbiro diamacú tiãadacu; ãñurõ niirecutirere buãadacu.

Cõãmacûyere tuodugáheri, quio niã

12 Teero tiirã, basocã wãmorĩ, dupori tutuhera tiiróbiro niirijãña; wãcũbayinemoña.

13 Múã diamacú tiirã, maarẽ sugewara tiiróbiro niãadacu. Múã teero tiirĩ, opayuriro tiiróbiro wáagucã múãrẽ ãñurõ ñanugúdaqui; padeotutúanemogúdaqui. Opayuriro tiiróbiro wáanemoriqiu.

14 Niipetiramena cúaro manirõ ãñurõ niirecutiya. Ñañarẽ tiiró manirõ niñña. Ñañarẽ tiirã marĩ Ôpũrẽ ññariadacua.

15 Múã tuomasña: Sicũno Cõãmacû marĩrẽ ãñurẽ tiorẽre duurijããrõ. Sicũno cûũ wedeseremena, cûũ tiirẽmena ãpẽrã padeorẽre ñañorijããrõ. Teerẽ tiigú táa ñañarẽ tiiróbiro niiqui. Táa ñañarẽ wiiró, oterẽre ñañocú.

16 Teero biiri sicũno cûũ ñũmo niñhẽgõmena ñañarẽ tiirijããrõ. Teero biiri sicũno Cõãmacû marĩrẽ ticoadarere “buri niirẽ niã” jĩ wãcũrijããrõ. Esau teero tiiyigu. Jubábogu, cûũ basocã sõwũ niirẽre yaarẽmena cûũ baipere wasoyigu.

17 Múã masicu: Too síro Esau cûũ pacu “mũurẽ ãñurõ wáaadacu” jĩ wedecũrĩ boomiyigu. Cûũ pacupe “mũu bairẽ teerẽ cũũpetitoawũ” jĩiyigu. Cûũ teero jĩrĩ tuogú, bayiró utiyigu. Teero utipacari, cûũ pacu cûũ bairẽ cũũriguere wasomasña maniyiro.

18 Múã tiato macãrã Israelya põna macãrã tiiróbiro ãtãgú padeñãmasĩrigupure jearia. Tiigupure bayiró jũyiro. Toopure bayiró ñãñãyiro. Bupo páa, wĩno bayiró wáayiro.

19 Teero biiri múã tiato macãrã tiiróbiro corneta busurẽre tuorã. Cõãmacû wedeserẽcãrẽ tuoñãria. Cûãpeja cûũ wedeseri tuorã, cuiremena “nocõrõrã wedesearo sãa” jĩyira.

20 Cõãmacû dutiariguere cuinetõnerã, teero jĩyira. Cûũ dutiarigue biiro jĩyiro: “Atigú ãtãgũpũre cutacũgãnorẽ ãtãperimena dẽesĩãña; o saderigũmena sããña. Wãicuracãrẽ teerora tiyã”, jĩiyigu Cõãmacû.

21 Teero wáarigue quionetõjõãyiro. Teero tiigú, Moisés basiro biiro jĩyigu: “Yũu cuinetõgũ, ñapõpiga”, jĩyigu.

22 Múãpeja tiigupũ jearono tiirã, Cõãmacû putopũ jeacu. Toopũ Cõãmacû catirucuguya macã, ãmuãsepu niirĩ macã niã. Tiimacã Jerusalén wãmecutiri macã niã. Ëtãgú Sion wãmecutirigucã niã. Tiimacãpu angelea paupeti niicua.

23 Cúã neã, cûãrê usenipeocua. Cõãmacû põna cûũ “ticoguda” jĩriguere ñeeãdaracã toopúra niicua. Cúã wãmerê ãmuãsepu jóatunore niicu. Toopúra Cõãmacû niipetirare besegú niiqui. Teero biiri too sũguero macãrãpu diarira marĩmena sicãrõmãna ãñurã quẽnojeãrira toopú niicua.

24 Jesú s toopú niiqui. Cûũ mama netõnére quetire néeatirigu niĩ. Jesuyé díi marĩ ñañaré tiirére coseré toopú niicu. Cûũye díi Abelye díi nemorõ wapacũtia.†

25 Teero tiirá, Cõãmacû múãrê wedegúre sũnarĩjãña. Too sũguero macãrãrê Cõãmacû atibãrecopure baurocã wedeseyigu. Cúã cûãrê sũnayira. Teero tiirá, Cõãmacû cûãrê ñañarõ tiãdarere dutiwãmasĩriyira. Marĩpereja Cõãmacû ãmuãsepu wedesequi. Teero tiirá, marĩ cûãrê sũnarĩ, nemorõ ñañarõ tiigúdaqui. Dutiwãmasĩña maniãdadu.

26 Tãatopure Cõãmacû wedeseri, dita cãmeñayiro. Atitópere cûũ “tiigúda” jĩriguere cûũye queti jóaripũpure buenoã: “Sicãrĩ dita cãmeñarĩ tiinemóguda. Dita dícare cãmeñarĩ tiiricu; ãmuãsepu niirécãrê cãmeñarĩ tiigúda”,‡ jĩyigu.

27 Cûũ “sicãrĩ dita cãmeñarĩ tiinemóguda” jĩgũ, ateré jĩgũ tii: Niipetire cûũ bauaneriguere néecomasiñenore cõãgúdaqui. Néecomasiña maniré dícu puããdadu.

28-29 Cõãmacû Ôpũ niirõ marĩ cûũmena niãdaro néecomasiña maniã. Teero tiirá, Cõãmacûrê usenire ticoada. Cûũ tusarõpura cûãrê marĩ padeorére wiyaáda. Marĩ Ôpũ Cõãmacû niipetire ñañarére ãñurõ juãpetiri tiirĩmebiro niĩ. Teero tiirá, cûãrê padeorã, quionĩremena padeoáda.

13

Cõãmacû tusarére tiiyã

1 Múã Jesuré padeorã sicãpõna tiirõbiro cãmerĩ maĩrucujãña.

2 Múãye wiseripu jearãre ãñurõ bocaya. Teeré acabõrijãña. ãpẽrã teero tiirá, ángelea jearirare bocayira. “Ángelea niicua”, jĩ masĩriyira.

3 Peresuwiipu niirãrê wãcũña. Cúãmena toopú niirã tiirõbiro tũgueñaña. Ñañarõ netõ, cãmitunoriracãrê wãcũña. Múãcã cúãbirora õpũcutia. Teero tiirá, ñañarõ netõãpumasĩã.

4 Niipetira wãmosãrirare quionĩremena iñaña. Múã numosãnumiã niihãrãmena, múã manusũmuã niihãrãmena ñeeaperijãña. Numomanirã, manumanirã noo boorõ ñeeapecãmesãrãrê Cõãmacû ñañarõ tiigúdaqui. Teero biiri wãmosãrira niipacara, ãpẽrãrê ñeeaperare ñañarõ tiigúdaqui.

5 Niyerure bayirõ peti ugaripẽarijãña. Múã cõorẽmena useniña. Cõãmacû biiro jĩrigu niiwĩ: “Mũãrê sicãrã duucũricu; cõãwaricu”,* jĩrigu niiwĩ.

6 Teero tiirá, wãcũbayiremena biiro jĩmasĩã:

“Marĩ Ôpũ yũre tiãpugu niĩ. Sicũ yũre ñañarõ tiidugãri, cuiria”,† jĩmasĩã.

7 Múãrê sũonĩrirare Cõãmacûye queti múãrê wederirare wãcũrucujãña. Cúã ãñurõ tiirécuti yapacũtiriguere wãcũña. Cúã padeorõbiro tiinũnũseya.

8 Jesucristo wasoriqui. Too sũgueropũ, mecũtigãrê, too sirõpure teorora niirucugúdaqui.

† 12:24 Génesis 4.10. ‡ 12:26 Hageo 2.6. * 13:5 Deuteronomio 31.6. † 13:6 Salmo 118.6-7.

9 Teero tiirá, ãpẽrã múãrẽ merẽã wederi, tuonunúserijãña. Cõãmacũ cũũ añurẽ ticorẽmena marĩrẽ yeeripũnarĩpu wãcũtutuari tiiaro. Marĩ yaarẽ marĩ yeeripũnarĩrẽ wãcũtutuare ticoricu. Teero tiirá, múãrẽ “aterẽ yaaya; teerẽ yaarijãña” jĩrĩ, tuorĩjãña.

10 Jesũs marĩ ñãñarẽ tiirẽ wapa siãnorigu niwĩ. Cõãmacũwiiũ paia wãcurare siãrã, teemẽna Cõãmacũrẽ acabore siãrã tiimĩcua. Teero tiirá, cúa Jesũs acabore masĩricu.

11 Paiarẽ dutigũ ãñunetõjõãri Tatiapure wãcuraye díre néesãwaqui. Tee díre Cõãmacũrẽ ticoqui, basocã ñãñarẽ tiiarigue wapare acabore siãigũ. Cúa ye õpũrĩrẽ macã wesapu néewa, sóedutiqui.

12 Teero tiirĩrobiro Jesũs macã wesapu ñãnarõ netõ, diayigu. Cũũye dímena marĩrẽ añurã putuári tiigũ, teero tiiyigu.

13 Cũa macã wesapu diarigue “bobo niã” jĩnoyiro. Cũa diari, basocã cũũrẽ tuti, doojãyira. Marĩcãrẽ ãpẽrã tuti, doopacãri, cũũrẽ nunuãda. Cũa doorere teero tũgueñããda.

14 Atibãrecore marĩ niirĩ macãrẽ niidoaricu. Apemacã too síropu marĩ niirucuarĩ macãrẽ yuera tiia.

15 Teero tiirã, Cõãmacũrẽ usenire ticorucujããda Jesucristo marĩrẽ añurẽ tiirĩguemena. Tee marĩ Cõãmacũrẽ ticore niã. Cũamena usenirã niijĩrã, ãpẽrãrẽ biiro jĩãda: “Cũa marĩ Õpũ niĩ; ãñunetõjõãrĩ”.

16 Teero biirĩ ãpẽrãrẽ añurõ tiirere acabõrijãña. Múa cõorẽmena ãpẽrãrẽ tiãpuya. Múa teero tiirẽ múã Cõãmacũpũre ticorebiro niã. Múa teero tiirĩ, useniqui.

17 Múãrẽ sũonĩrãrẽ yũya. Cũa dutirere tiiyã. Cũa múãrẽ apeyepere padeorĩ jĩrã, ñnanũnuse, buerucucua. Cũa aterẽ masĩcua: Too síro Cõãmacũ cũãrẽ “¿diamacũ bueri; o merẽã buerite?” jĩ siãñãgũdaqui. Múa cũa dutirere yũri, useniremena múãrẽ coteadacua. Cũãrẽ bóaneõrã niirĩ tiirijãña. Múa cũãrẽ netõncãrĩ, cũa múãrẽ añurõ tiãpumasĩribocua.

18 Ësãrẽ Cõãmacũrẽ sãibosãrucujãña. Ësã añurõ diamacũ tiijĩrã, añurõ yeeripũnacutia. Niipetirere añurõ tiidugãa.

19 Múa yũre bayirõ sãibosãri booa. Múa sãĩrĩ, Cõãmacũ boorĩ, máata múã putopu niigũdadu sũcã.

Wedeyaponorigue

20 Cõãmacũ múãrẽ añurõ niirecutirere ticogũ niĩ. Cũũrã Jesurẽ oveja cotegũ tiirõbiro niigũ añugũrẽ diarigupure masõrigu niwĩ. Cũũrã marĩ Õpũ Jesucristoye dímena mama netõnédoare quetire jeari tiirĩgu niwĩ.

21 Cũũrã múãrẽ diamacũ quẽnojeãri tiiaro. Niipetire múã tiirẽmena añurã niirĩ tiiaro. Teero tiirĩ, cũa boorere tiimasĩdadu. Cũũrã Jesucristo tutuaremena marĩ cũa tũsarere tiirã niirĩ tiiaro. Cristore usenipeorucuada. Teerora tiãda.

22 Yãa wedera, yũ múãrẽ wederere añurõmena tuoyã. Ate yũ múãrẽ jóacoripũ yoeripũ niã.

23 Múãrẽ aterẽ wedea: Marĩya wedegu Timoteo peresuwiũ niãrigure wionécotoayira mée. Cũa máata yũ putopu jeari, múã putopu wãagu, cũũrẽ néewagũda.

24 Niipetira múãrẽ sũonĩrã añuãrõ. Niipetira Jesurẽ padeorãcã añuãrõ. Italia macãrã múãrẽ añudutiya.

25 Cõãmacũ múã niipetirere añurẽ ticoaro. Teerora tiiaro.

SANTIAGO jóaripũ

Āñuduticorigue

1 Үнн Santiago múārē āñudutia. Үнн Cōāmacūrē padecotegн, teero biiri marī Ōpũ Jesucristore padecotegн múārē Israelya pōnarī macārā doce pōnarī macārārē apeyé ditарн wáabaterirare jóaa.

Masīrē āñurē Cōāmacūmena atia

2 Yáa wedera, múārē noo niiré ñañarō wáari, “usenirā niĩada” jĩñña.

3 Múā masīā: Múārē ñañarō wáari, múā Cōāmacūrē padeorére eñomasīā sūcā. Āñurō padeorī, wācūtutuare múārē jeanemoā.

4 Tee wācūtutuare múāpure jeapetiario. Tee jeari, padeotutúara, basocá āñurā, péerogā padeoré dсанóhērā niĩadacu.

5 Masīrē cwohérano Cōāmacūrē sāĩārō. Ticogudaqui. Cōāmacū tutiro manirō niipetirare cūā sāĩrē nemorō ticonemoqui.

6 Padeorémēna sāĩārō. “Ōba, ticoriboqui” jĩrō manirō sāĩrō booa. Teero jĩrāno día pairímaa maquē ocoturī tiiróbiro niĩya. Tee wĩno páapuri wáajōārucu, atijōāatirucu tiia.

7 Cōāmacū teero wācūrānorē ticoridojāqui.

8 Sicaburecore merēā, apeburecore merēā wācūcua; sica diamacú wācūhērā niĩya.

9 Jesurē padeoré bári niirā iñanopacara, usenirō booa; Cōāmacū iñacogopure bári niirā mee niicua.

10 Pee apeyé cwoarácā Jesurē padeorā usenirō booa. Cūā padeoré cūā cwoaré nemorō wapacutía. Cūā cwoarépeja coori sñidíaro tiiróbiro petidíadacu.

11 Táa muĩpũ bayirō asirī, sñijōācu. Tee cooricā budujōācu; āñurē niĩarigue niipacaro, peticú. Tee tiiróbiro pee apeyé cwoarácā cūā niyeru wapatáriromēna diajōāādacua.

Jĩcōāsārere Cōāmacū mee tiidutí

12 Ñañarō wáapacari, wācūtutuarano usenicua. Cōāmacū cūā padeorére duuhéri iñagũ, cūārē catiré petihére ticogudaqui. Teeré “ticoguda” jĩrigн niĩwĩ cūārē maĩrārē.

13 Sicūno ñañaré tiidugáro jeari, “Cōāmacū уннre teero tiidutí” jĩrijārō booa. Cōāmacū ñañaré tiidugágu mee niĩ. Cūū āpērārē ñañarére jĩcōāsāgūno mee niĩ.

14 Biirope biia: Ñañaré tiidugárere wācūsugueari siro, ñañagú jĩcōāsārō tiiróbiro wáacu. Teero tiigú, apeyenō ñañaré tiidutírere péerogāmenarā “jáu” jĩjāqui.

15 Cūū tee ñañaré tiidugáremēna ñañarére tiiquí. Cūū niipetire tiiripojĩgũ, catigú niipacu, diarigũ tiiróbiro niitoaqui.

16 Yáa wedera, wisirjāñña.

17 Niipetire āñurē, teero biiri diamacú maquē marĩrē diijeácu; teeré ticoqui Cōāmacū ūmuāsepu niigú. Cūūrā niiqui niipetira siāwócorare, ūmuāsepu bauráre tiirígu. Cūū wasoríqui; cūūrē cāmotáreno manicú.

18 Cõamacū cūū boorírobirora cūūye queti diamacá maquēmena marĩre catiré petihére ticorigu niuwĩ. Teero cūū diamacá bueré cūūriguere añurõ padeosuguejĩrã, ote duca c̃uorigu butisuguerera tiiróbiro niicu. Butisuguerera Cõamacūrẽ usenire ticorépa niirucuyiro.*

Cõamacūrẽ padeorá diamacá tiirécutire

19 Yáa wedera, ateré masĩña: Āpērã wederi, tuomasĩãda jĩrã, añurõ tuoyá. Múã cúã wederére tuotóa, wãcũtoarapu wedeseya; máata cúarijãña.

20 Marĩ cúara, Cõamacū booró tiirícu.

21 Teero tiirã, niipetire múã ñañarõ wãcūrere, ñañaré tiirécutirere duujãña. Cõamacūrẽ “jáu” jĩ, cūūye queti marĩre cūū cūūrere diamacá padeoyá. Tee quetire tuo, padeorá, múã netõnénoãdacu.

22 Cõamacūye quetire búri peti tuorjãña. Tuóari siro, tee queti dutirére tiiyá. Tiihéano cúã basiro jĩditora tiicúa.

23 Tee quetire tuo, tee dutirére tiihéguño biiro biii: Cūūya diaporã eñorõpã iñãqui.

24 Cūū baurére añurõ iñãari siro, cãmenũcã witiwagura, acabójãqui.

25 Āpĩpé cūū Cõamacūye tuóariguere wãcūruçu, acabórĩqui. Cõamacū dutiróbirora cūū tiirucújãqui. Cūū teero tiirécutiremena Cõamacū cūūrẽ usenirĩ tiigúdaqui. Cõamacūye queti diamacárã niã. Teeména marĩ ñañaré dícu tiidãgãmĩariguere tiiduri tiirigu niuwĩ.

26 Āpĩ “уны Jesuré padeogú niã” jĩ wãcūmiqui. Teero jĩpacu, āpērãrẽ ñañarõ wedesequi. Teero tiigú, cūū basiro jĩditogu tiiquí. Cūūnorẽ padeoré búri niiré niã.

27 Cõamacū marĩ Pacure diamacá padeogúpeja biiro tiirécutiro booa: Pacu manirãrẽ, wapewia numiãrẽ cúãrẽ merẽã wáari, tiápuro booa. Teero biiri atibúreco maquẽ ñañarére tiinunserijãrõ booa.

2

Basocáre s̃cãrĩbíro iñãña

1 Yáa wedera, múã marĩ Opũ Jesucristo añunetõjõãgūrẽ padeojĩrã, basocáre s̃cãrĩbíro tiiyá.

2 Apetó tiigú, ãmu s̃cũ múã neãri wiipũ sããatiboqui. Cūū wãmosũã tuusãri beto oro beto, suti añuré sãñagú niiboqui. Toorã āpĩ apeyenó cuohégu sutiró bucroniãrõ sãñagú sããatiboqui sũcã.

3 Múãpe padeorémãna suti añuré sãñagúrẽ iñã, cūūrẽ “ãno añurõpũ duiya” jĩbocu. Apeyenó cuohégupereja “jõõ nucũña” o “ãno yeparũ duijãña” jĩjãbocu.

4 Múã teero tiirémãna basocáre s̃cãrĩbíro tiihãra tiicú. “Suti añuré sãñagú bóaneõgũ nemorõ warapacái”, jĩ wãcūmicu. Tee wãcūrẽ ñañaré niã.

5 Yáa wedera, yũre tuoyá: Apeyenó cuohéranorẽ Cõamacū besequi, cúã padeoré pairó waracutiro wáaaro jĩgũ. Cūū p̃utorũ wáaaro jĩgũ, besequi. Cūū jĩrirobirora cūūrẽ maĩrã cūū p̃utorũ niĩadacu.

6 Múãpe apeyenó cuohérare doo, bobosãcu. ¿Noã múãrẽ tiápei? Pee cuorã tiápecu. ¿Noã múãrẽ ñee, queti beserĩ basocu p̃utorũ néewadutii? Cúãrã tiicúa.

7 Cúãrã múã padeogú wãmerẽ buijãcu. Múãpe cūū wãmerẽ padeorémãna jĩicu.

* 1:18 Êxodo 23.16,19.

⁸ Múã Cõamacū dutirére añurõ tiipetídugara, cūye queti jóaripũpu jĩrõbirora tiiyá: “Mũu basiro maĩrõ tiirõbirora ãpẽrãcãrẽ maĩñá”.* Teeré tiirá, diamacú tiirá tia.

⁹ Múã basocáre sícãrĩbĩro tihéra, ñañarére tiirá tia; Cõamacū dutirére netõnacãrã tia.

¹⁰ Sícãno Moisére dutiré cūirigue niipetirere tiipetipacu, sicawãme tiherogãmenarã, tee dutiré niipetirere netõnacãgũ niiqui.

¹¹ “Ãpĩ numorẽ ñeeaperijãña”, teero biiri “basocáre sãrĩjãña” jĩrere dutirigu niĩwĩ Cõamacū. Múã sícũrẽ sãrã, ãpĩ numorẽ ñeeaperipacara, Moisére dutiré cūiriguere netõnacãrã tiicú.

¹² Cõamacū múãrẽ mama dutiré cūiriguemena† múã tiiriguere ñña, wapa tiigúdaqui. Teero tiirá, añurõ wedeserecuti, ãpẽrãrẽ añurõ tiirẽcutiro booa.

¹³ Æpẽrãrẽ bóaneõ ññaheri siro, Cõamacũcã bóaneõrõ manirõ wapa tiigúdaqui. Bóaneõ ññarirapeja cūu wapa tiirõpũre cuiro manirõmena añurere ñeerã wáaadacia.

Ññurẽ tiirémãna Jesuré padeorõ booa

¹⁴ Yáa wedera, sícũ “yũu Jesuré padeóa” jĩboqui. Teero jĩpacu, ãpẽrãrẽ aññurẽ tiĩñõriboqui. Cūu padeorẽ ¿ñeenõmena wapacutĩbogari? Teero padeorẽ cūũrẽ netõrĩ tiiricú.

¹⁵ Apetó tiirá, Jesuré padeorá suti wasoré cõohéra, yaaré cõobayíhera múãmena niibocua.

¹⁶ Sícũ múã menamacū cáãrẽ ateré jĩboqui: “Múã aññurõ wáaya; yũuñari, asibusúre suti sãñajĩrã niĩña; múã yaadugarecõrõ yaaya”, jĩboqui. Cūu cáã boorere ticoripacu, cūu tee jĩrẽ wapamaníã.

¹⁷ Marĩ padeorẽ tee queorẽ tiirõbĩro niĩã. Marĩ padeopacára, ãpẽrãrẽ tiiapuheri, wapamaníã.

¹⁸ Apetó tiigá, yũu jĩñariguere padeohégũno ateré jĩboqui: “Sícũ aññurere tiiripacu, Jesuré padeoquí. Æpĩpé aññurẽpere tiiqui”. Cūu teero jĩrere bi-iro wedeguda: “Cūu aññurẽ tiiripacari, ¿deero tiĩ marĩ cūu Jesuré padeorere ññamasiboatau? Cūu aññurẽ tiĩñõremena cūu Jesuré padeorere ññamasibocu”.

¹⁹ Cūũpe “Cõamacū sícũrã niiqui” jĩ padeoquí. Tee aññuniã aññurõpeja. Wãtĩacã padeocúa tiirãpũja. Tee wãcũrã, ñapõpicua cuira.

²⁰ Cūu tuomasĩridojãgũ niĩ. Yũu jĩñariguere wãcũbua, ateré masĩrõ booa: Marĩ “Jesuré padeóa” jĩpacara, ãpẽrãrẽ aññurõ tihéri, marĩ padeorẽ wapamaníã.

²¹ Marĩ ñecũ Abrahamye maquẽrẽ wedeguda. Abraham cūu macũ Isaare ãtãbũ sotoápu siatũpeomiyigu. Cõamacū cūu tiirere ññagũ, cūũrẽ “aññugãrã niĩ” jĩ ññayigu.

²² Atecãrẽ tuomasĩrõ booa: Abraham Cõamacũrẽ padeoyigu. Teemãna Cõamacū tiidutĩrirobirora tiiyigu. Teero tiigá, cūu tiirémãna cūu padeorere tiyapacutiyigu.

²³ Teero cūu tiiriguemena Cõamacũye queti jóaripũ niirẽ diamacú wáaro tiirõro niĩwũ. Tiipũ biiro jĩã: “Abraham Cõamacũrẽ padeoyigu. Teero tiigá, Cõamacū cūũrẽ “aññugãrã niĩ”, jĩ ññayigu”,‡ jĩ jóanoã. Too síro Cõamacū Abrahamrẽ “mũu yũu menamacū niĩã” jĩrigu niĩwĩ.

* 2:8 Levítico 19.18. † 2:12 Mama dutiré cūirigue “ãpẽrãrẽ maĩñá” jĩrẽ niĩã. ‡ 2:23 Génesis 15.6.

²⁴ Tee quetimena ateré añurō masĩnoã sáa: Marĩ Cõãmacũrẽ padeorã añurō tiirí, Abrahamrẽ tiiróbiro marĩrẽ “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui. Userimena dícu “Cõãmacũrẽ padeoã” jĩrãrẽ “añurãrã niĩya” jĩ ññaqui.

²⁵ Teerora wáayiro too suguero macõpũ ãmũãrẽ ñeeape wapatárigore. Coó Rahab wãmecutiyo. § Judíoa cooya macã macãrã wãpãrã niĩyira. Coó Cõãmacũrẽ padeojĩgõ, judíoa jeari, añurō bocayigo. Too síro cãã dutiwaadarimarẽ eñocóyigo. Cõãmacũ coo tiirere ññagũ, coore “añugõrã niĩyo” jĩ ññayigu.

²⁶ Atemena pũtuãa: Sícũ Jesurẽ padeopacã, añurẽ tiiheri, cãũ padeorẽ wapamaniã. Cãũ padeorẽ sicaõpũũ yeeripũna duuári siro tiiróbiro niicu; catiricu.

3

Ñemerõrẽ cãmotãmasĩrõ booa

¹ Yáa wedera, múã watoapũre paũ peti basocãre buerã niirijãrõ booa. Múã masĩcu: Cõãmacũ ãsã Jesuyere buere wapa ãsã tiiriguere ãpẽrã nemorõ añurõ besegudaqui, ãsãrẽ wapa tiiadari suguero.

² Marĩ niipetira pee ññarẽ tiirucúa. Sícũ péerogã ññarẽ wedesehegũno añugũ peti niiqui. Cãũ wedeseãmajãdũgarere cãmotãmasĩgũ, niipetire cãũ ññarẽ tiidũgãrecãrẽ cãmotãmasĩqui.

³ Marĩ cõmebetórigãrẽ caballoaye useripũ sããã, caballoa marĩrẽ yũũaro jĩrã. Teebetorigãmena marĩ wãadũgaropũ cããmena wãamasĩã.

⁴ Teerora niã dooriwãcãrẽ. Tiiwã pairiwũ niipacari, wĩno bayirõ páapucopacari, tiiwurẽ waatũgu péeripigãmenarã cãũ wãadũgarope waatũcoi.

⁵ Marĩya ñemerõmena teerora wãacu. Marĩya ñemerõ marĩya õpũũ duarógã niipacaro, pee peti wedeseremena paure ñãnomasĩã. Pecame péerimegã niipacaro, marĩ sãiyócori, pairó macãncũ niĩãrirore jũũpetiri tiia.

⁶ Pecame tiiróbiro niã marĩya ñemerõ. Péerogã niipacaro, pee ññarẽ wedesemasĩcu. Noo boorõ niipetire ññarẽ wári tiicú. Tee ññarõ wedesere wãtĩmena pũtócaticu. Niipetiro marĩ catirí burecorire añurõ niimãriguere ñãñocú.

⁷ Basocã niipetira wãicũrare, wũũrãre, yepapũ wéerare, díã macãrãrẽ yũũri tiimasĩcu. Cãã sicatorũra yũũri tiimasĩnotoarira niwã.

⁸ Marĩya ñemerõ docare yũũri tiimasĩricu. Añurẽ dícu wedesedũgapacara, ññarẽ wedesecu. Aña bacarí, cãũ nima ticoro tiiróbiro marĩ wedesere basocãre ññarõ tiicú.

⁹ Marĩya ñemerõmena Cõãmacũ marĩ Õpũrẽ marĩ Pacũre usenire ticopacara, basocãre cãũ tiiróbiro baurã tiinórirare ññarõ wedesea.

¹⁰ Sicauseromena Cõãmacũrẽ usenire ticoa; tiuseromenarã ãpẽrãrẽ ññarõ wedesea sũcã. Yáa wedera, teerẽ tiirijãrõ booa.

¹¹ Sicacope oco witiirí coperepũre oco añurẽ, oco ññarẽ witiiricu.

¹² Narañagũ pica dũcacutiiricu. Picagũ use dũcacutiiricu. Tee tiiróbiro oco móã ocare witiirí coperepũre oco móã ocahere witiiricu.

Diamacũ tãomasĩrã tiirẽ

¹³ Múã watoapũre añurõ tũgueñapõteõñncõrã, tãomasĩrã niicua. Cãã añurõ tiirẽcutirere eñõãrõ “yũũ tiirere ññaña” jĩrõ manirõ. Biirõ tiigũno tãomasĩgũ peti niĩ.

14 Múã tuomasĩpetipacara, ãpẽrãrẽ doe, cúaãrẽ pesucutira, “ãpẽrã nemorõ tuomasĩã” jĩrijãña. Múã teerẽ tiirẽcutira, diamacú maquẽrẽ cõãrã tiia.

15 Tee cúaã tuomasĩmiãrigue Cõãmacũ ticoré mee niiã. Atibáreco maquẽrẽ wãcũrẽ niiã; basocá cúaã basiro wãcũrẽ niiã; wãtĩã wãcũréno niiã.

16 Múã watoapu doere, teero biiri pesucutire niirĩ, sĩcãrõména niirecutiherecã niĩadacu. Noo booró niipetire ñañarẽ wáaadacu.

17 Cõãmacũ tuomasĩre ticoré cwoarápeja ñañarere ãmaãrõ manirõ niicua. Cúaãjã biiro niicua: Ññurõ niirecutirere boorá, basocáre ãñurõ wéepeora, wederere ãñurõ tuoñerã, ãpẽrãrẽ bóaneõ ññarã, niipetirare ãñurẽ tiirã, niipetirare sĩcãrĩbíro tiirã, tiiditóro manirõ ãñurõ tiirẽcutira niicua.

18 Ññurõ niirecutirere tiidugáranõ ãñurõ niirecutire maquẽrẽ wedesecua. Too síropure cúaã teero jĩãriguemena diamacú niirecutirere ññaadacu.

4

Atibáreco maquẽrẽ maĩrẽ

1 ¿Ñeeména cãmerĩquẽ? ¿Ñeeména cãmerĩtutii? Múã popeapu ñañarẽ tiidugáre, wãcũnũnuseremena teero wáaa.

2 Múã areyenõ cwodugápara, buamasĩricu. Cwodugára, ãpẽrã cworáre sãacũ. Ñpẽrã cworere ññajrã, ññatuticu. Múã boorere buamasĩherã, cãmerĩtutiãmajãcu; cãmerĩquẽcu. Múã boorere buamasĩricu, ¿deero tiirã? Cõãmacũrẽ sãirĩjãrã.

3 Sãipacári, Cõãmacũ ticoriqui. Ññurõ wãcũrémena sãirĩcu; múã cũũ ticoréména ñañarẽ tiidugácu.

4 Múã sĩcõ numiõ manũcutipaco, apegó manũrẽ maĩgõ tiiróbiro niicu. Atibáreco maquẽrẽ maĩrãno Cõãmacũrẽ ññatutira tiiróbiro niicua. Múã teerẽ masĩcu. Teero tiirã, atibáreco maquẽrẽ maĩdugáranõ Cõãmacũrẽ ññatutigu tiiróbiro wáacua.

5 Cõãmacũye queti jóaripũpu búri peti ate jóanorõ mee tiia: “Cõãmacũ marĩrẽ Espĩritu Santore ticorigu niijĩgũ, ãpẽrãrẽ nemorõ cũũrẽ marĩ maĩrĩ booqui”,* jĩ jóanoã.

6 Cõãmacũ marĩrẽ ãñurõ tiigú tiiapunemomasĩqui. Teero tiiró, cãũye queti jóaripũpu ate jóanoã:

“Ñpẽrã nemorõ niiã” jĩrã Cõãmacũ tiiapurere cworigua.

Teero jĩñherãpe cãũ tiiapure cwocúa,†

jĩ jóanoã.

7 Teero tiirã, Cõãmacũ dutirere ãñurõ yũurã niiña. Satanás múãrẽ jĩcõãsarĩ, wãcũtutuaya. Wãcũtutuari, yolari mee nii, wáajõãgũdaqui.

8 Cõãmacũrẽ wãcũrucujãña. Múã teero tiirĩ, Cõãmacũ múãmena niirucujãgũdaqui. Múã ñañarẽ tiirere tiidújãña. Múã Cõãmacũrẽ, teero biiri atibáreco maquẽrẽ sĩcãrõména maĩdugára múã teero wãcũrere wasoyá.

9 Múã ñañarẽ tiirere wãcũ, wãcũpati, utiya. Múã buimĩrigue utirẽ wasoáro. Múã usenimirigue bóaneõrõ tũgueñare wasoáro.

10 Múã marĩ Orũ ññacoropure “yũũ búri niigú niiã” jĩ wãcũrucuri, cũũ múãrẽ uputĩ macãrã wáari tiigũdaqui.

Marĩ “pecamepu wáagudu niĩ” jĩmasĩricu

* 4:5 Éxodo 20.5. † 4:6 Proverbios 3.34.

11 Yáa wedera, cãmerĩ buiáperijãña. Sĩcãrĩbĩro padeopacá, sĩcũ ãpĩrẽ buijãgũ, cãũrẽ “pecamepũ wáagũdu niĩ” jĩgũ tiiquĩ. Teero jĩgũno Cõãmacũ dutirére buijãgũ tiiquĩ. “Cõãmacũ dutiré nemorõ masĩã yũũja” jĩũgũgũ niiquĩ. Teero jĩgũ tee dutiré maquẽrẽ tiirĩqui. ãñurõ “jáũ” jĩrõno tiigũ, “Cõãmacũ dutiré queoró niiria” jĩgũ tiiquĩ.

12 Cõãmacũ sĩcãrã dutirére ticogá niĩ. Cũũ dícu marĩ tiirére ãñurõ ñña, “pecamepũ wáagũdu niĩ” jĩmasĩqui. Cũũ dícu marĩrẽ netõnemasĩqui. Cũũrã sũcã pecamepũ wáadutimasĩqui. Múãpe “pecamepũ wáagũdu niĩ” jĩmasĩricu.

Ñamigã wáaadare masĩña maniã

13 Múã biiro jĩrecutia: “Mecũã o ñamigã tiimacãpũ wáagũda. Toopũ sicasãmã nii, pade, pairó niyeru wapatãgũda”, jĩcu. Múã teero jĩrẽcutirano yũre tũoyá:

14 Múãrẽ ñamigãno merẽã wáaadare masĩricu. Múã catiré õme tiirõbĩro niĩã; péerogã bau, too síro ditijõãã.

15 Teero jĩrõno tiirã, biirope jĩrõ booa: “Apetó tiigũ, Cõãmacũ boorĩ, cãũ catiré ticorĩ, teeré tiinõãdacu”, jĩrõ booa.

16 Múãpe teero jĩria. “Ësã basiro too síro tiwáadare masĩã” jĩsũguea. Niipetire teero jĩsũguereno ñañaniã.

17 Sĩcãno ãñurẽ tiirére tiimasĩpacũ, teeré tiihégũno Cõãmacũrẽ netõnucãgũ tiiquĩ.

5

Pee apeyé cũorãge wederigũ

1 Pee apeyé cũorã, yũre tũoyá: Múãrẽ ñañarõ netõrẽ niĩãdacu. Tee ñañarõ netõãdare wãcũrã, bayiró acaribĩremena utirã niĩña.

2 Múã pee cũorẽ bóajõããdacu. Múãye sutire butua weejããdacua.

3 Múãye oro, múãye niyerupe cutawĩ bóajõããdacu. Cõãmacũ cãũ basocãre wapa tiãdari bũreco jearĩ, cãũ múã ññacoropũ tee cutawiriguere ññagũdaqui. Tee cutawirigũ múã niyeru maĩrĩ siro, múã ãpẽãrẽ tiãpuherĩ siro, teero ãñõãdacu. “Múã pecamepũ wáaadara niĩtoaa mée”, jĩrõ tiãdacu. Atibũreco petiãdari bũreco niipacari, múã búri peti pairó niyeru ññanomiã.

4 Múã ãmũãrẽ oteré dũca seedutĩpacara, wapatĩpetiririra niĩwũ. Tee cããrẽ niyeru wapatĩririguere Cõãmacũ ññaqui. Paderã bayiró bũsarõmena “queoró wapatĩriawã” jĩrẽre Cõãmacũ niipetire sotoapũ niigũ tũoquĩ.

5 Múãpe atiditãpũre pee peti cũonetõnucãã. Múã tusarẽnorẽ tiidũgãpetira niĩã. Múã wecũã ãñurõ diicutira tiirõbĩro niicu; wecũã cããrẽ sãããdari bũrecore masĩricua.

6 Múã ãpẽãrẽ cãã bayiró peti wapa cũorĩpacari, queti beserĩ basocũ pũtopũ néewa, “wapa cũoóya” jĩcu. Cããrẽ sããdutĩcu. Cããpe deero tii masĩricua.

Jesucristo pũtũaatĩadari sũguero, wãcũtũadutire

7 Yáa wedera, múã masĩã: Marĩ Õpũ pũtũaatĩgũdaqui. Cãũ pũtũaatĩadari sũguero potocõrõ manirõ yueya. Sĩcũ otegũ cãũ oteré dũcacutĩri cotequĩ, ãñurẽtõpũ yaaada jĩgũ. Cãũ oterĩ siro, oco peaarõ jĩgũ, potocõrõ manirõ yuequi.

8 Cãũ tiirõbĩro múãcã “marĩ Õpũ pũtũaatĩgũdaqui” jĩrã, potocõrõ manirõ yueya. Wãcũtũuaya. Cãũ pũtũaatĩadaro jeadaro péerogã dũsacũ.

9 Yáa wedera, cãmerĩ wedepatirijãña, Cõãmacũ marĩrẽ ñañarõ tiirĩ jĩrã. Cõãmacũ basocãre wapa tiádari bureco jeaatiro tiia.

10 Profetas tiiriguere wãcũña. Cũã Cõãmacũye quetire wederi, ãpẽrã cúãrẽ ñañarõ tiiyira. Cúãrẽ teero tiipacãri, ñañarõ netõpacãra, wãcũtutua, nucãjãyira. Cũã tiirĩrobirora múãcã tiyã.

11 Basocãre ñañarõ wãapacari, cúã wãcũtutuari, cúã doca “ãñurã niwã” jĩã marĩ. Job wãmecutiguere queti maquẽrẽ múã masĩcu.* Cũãrẽ ñañarõ wãapacari, wãcũtutuayigu. Too síro Cõãmacũ cũãrẽ ãñurõ tiirĩguẽcãrẽ masĩcu.† Tee quetimenapũra “Cõãmacũ bóaneõ ññarẽ cuogú niĩ” jĩrẽcãrẽ ãñurõ ññamasĩnoã.

12 Cõãmacũrẽ wãmepeorijãña. Tee ɸpũtĩ maquẽ niã. Múãrẽ sãñĩrĩ, “tiãwũ” o “tiirĩawũ” jĩrẽ dícu jĩñña. Jĩnemorijãña, Cõãmacũ marĩrẽ ñañarõ tiirĩ jĩrã.

13 Sĩcũ Jesurẽ padeogũre ñañarõ wãari, Cõãmacũrẽ tiãpure sãĩrõ booa. Ƨsenigũnope Cõãmacũrẽ basapeero booa.

14 Diarecutiguno Jesurẽ padeorã menamacãrã bũtoã dutirãre boocóro booa, cũãrẽ use tuusiããrõ jĩgũ. Cõãmacũ netõnéãrõ jĩgũ, sãĩdutilbosaro booa.

15 Cũã padeorẽmena sãĩrĩ, diarecutigu netõnénogũdaqui. Cõãmacũ cũãrẽ diare netõrĩ tiigũdaqui. Cũã ñañarẽ tiirĩ siro niirĩ, Cõãmacũ cũãrẽ acabógũdaqui.

16 Teero tiirã, múã ñañarẽ tiiriguere cãmerĩ wedenetõña. Cõãmacũrẽ sãĩbosãya, diarecutirare netõnéãrõ jĩrã. Sĩcũ basocũ ãñugũ padeorẽmena sãĩrĩ, Cõãmacũ ɸurijã tiirĩqui.

17 Elías marĩ tiirõburo basocũ niyigu. Cũã Cõãmacũrẽ “oco pearijããrõ” jĩ bayirõ sãiyigu. Itiãcũma apecãmã deco atiditapũre oco peariyiro.‡

18 Too síro Cõãmacũrẽ sãiyigu sũcã. Teero tiirõ, oco peayiro.§

19 Yáa wedera, apeto tiigũ, sĩcũ múãmena niãrigu merẽã wãcũrẽ wasonóboqui. Cũãrẽ teero wãari ññagũ, ãpĩ cũãrẽ ãñurẽpere wasorĩ tiibóqui sũcã.

20 Wasorĩ tiigũno ñañarẽ tiãrigure aterẽ tiiqui: Diari sirõpũre, ñañarõ netõbõarigure netõrĩ tiiqui; acabõre bũarĩ tiiqui.

Nocõrõrã niã.

* 5:11 Job 1.1-2.10. † 5:11 Job 42.10-17. ‡ 5:17 1 Reyes 17.1; 18.1. § 5:18 1 Reyes 18.42-45.

PEDRO jóasugueripũ

Ãñuduticorigue

1 Yũ Pedro Jesucristo cũyere wededutigu beserigu múãrẽ Cõãmacũ beserirare ãñudutia. Múã yũ jóacora múãya ditare cõã, aperopũ wáabaterira niwũ. Teero tiigũ, múã Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia dita niirãpũre jóacoa.

2 Cõãmacũ marĩ Pacũ too sugueropũ cũũ boorĩrobirora múãrẽ cũũ põna niĩãrõ jĩgũ, besetoarigu niwĩ. Espĩritu Santomena múãrẽ ñañaré manirã niirĩ tiirĩgu niwĩ, cũũ dutirẽre tiĩaro jĩgũ. Jesucristoye díimena múãrẽ cũũyara niirĩ tiirĩgu niwĩ.

Cõãmacũ múãrẽ ãñunemore ticoaro; ãñurõ niirecutiri tiinemõãrõ.

Cõãmacũ ticoadarere yueré

3 Cõãmacũ Jesucristo marĩ Õpũ Pacũre ãsenire ticoada. Cõãmacũ marĩrẽ bayirõ bóaneõ ññaqui. Teero tiigũ, Jesucristo diarigupũ masãriquemena marĩrẽ bauánemorira tiirõbiri tiiyũ. Cũũ teero tiirĩ, marĩ “too síropũ cũũrẽ ññaãda” jĩmasĩã.

4 Teeré masĩjĩrã, Cõãmacũ marĩrẽ ticoadarere yuea. Cũũ ticoadare petirĩcu; ñañaré manirẽ niicu; teero biiri cũũ ticoadare coori tiirõbiri sĩnirĩcu. Cõãmacũ cũũ ticoadarere ãñũãsepũ quẽnocũbosaqui marĩrẽ.

5 Múã Jesuré padeocũ. Teero tiigũ, Cõãmacũ cũũ tutuaremena múãrẽ cotequi. Múãrẽ ãñurõ tiĩadare quẽnorĩguerpũ niicu. Atibũreco petirĩ, teeré ãñogũdaqui.

6 Teeré wãcũrã, ãsenicu. Atitõpere múã merẽã ñañarõ netõrã tiia ména.

7 Múã Jesucristore padeoré oro tiirõbiri niicu. Basocã ¿orora niĩ? jĩrã, pecame sotoapũ asiopéocua. Ocoári siro, ñañaré poca merẽã jeapeacu; ãñuré oro dícu putuácu. Ate tiirõbiri múãrẽ ¿Jesucristore diamacãrã padeomĩ? jĩrõ, ñañarõ netõrĩ tiicũ ména. Múã ñañarõ netõjĩrã, tee oro basiro tiirõbiri putuáadacu. Teero tiirã, ãñurõ padeonemõrã niĩadacu sãa. Jesucristore padeodũheri ññarã, basocã múãrẽ “cũũrẽ diamacãrã padeoõya” jĩ ññaãdacua. Oro wapapacã niĩã. Wapapacãre niipacaro, petijõãcu. Múã Jesucristore padeorẽpe oro nemorõ wapacutã. Tee doca petirĩcu. Teero tiigũ, Jesucristo múãrẽ atibũrecopũre putuãatigu, “yũũre ãñurõ padeowũ” jĩgũdaqui.

8-9 Múã Jesucristore ññaririra niipacara, cũũrẽ maĩcũ. Atitõre cũũrẽ ñnaripacara, padeocũ. Múã cũũrẽ padeorĩ, múãrẽ pecamepũ wáaborirare netõnẽqui. Teero tiirã, múã Cõãmacũ putopũ wáaadare wãcũrã, bayirõ ãsenicu. Múã ãsenire diamacãrã niijãrõ tiicũ. Teero tiirã, “teero ãseniãmajãrã tiia” jĩmasĩña manicũ.

10 Profetas cũũ múãrẽ ãñuré ticoadarere wedesũguetoayira. Basocãre netõnẽãdarere tuomasĩãda jĩrã, cũãcã ãñurõgã buemiyira.

11 Cristo cũãmena niiyigu. Cũũ Espĩritu Santo tiĩãpuremena cũãrẽ too síropũ wáaadare masĩrĩ tiitõamiyigu: “Cristo ñañarõ netõgũdaqui; too síro Cõãmacũ cũũrẽ pee dutirẽre ticogũdaqui” jĩrẽre masĩrĩ tiitõamiyigu. Cũã “¿deero biiri niĩãdari? ¿Ñeenó wáaadari?” jĩrã, bayirõ masĩdũgamiyira.

12 Cōāmacū cūā masīdugari ñāgū, cūārē biiro masīrī tiyiyū: “Múā wederé queti múā niiritopu wáaricu ména” jīréré masīrī tiyiyū. Múā atitōpu niirāpe ñāādare niyiro. Cūā wederé queti múā tūotóacu. Atitóre tee quetire wederá Espiritu Santo ūmāsepu ticodiocorigu tutuaremena múārē wedeyira. Jesucristoye queti añurē queti niīā. Ángelea tee queti basocáre netōnére quetire “¿deero peti niī?” jī tūomasīdugamicua.

Ñañaré manirā niidutire

13 Teero tiirā, “Cōāmacū boorére tiirucújāāda” jī wācūyueya. Múā tiíadarere añurō wācūtoarapu tiyā. “Cōāmacū marīrē añurē ticogudaqui Jesucristo pūtaatiri” jī wācūrā, ūseniremena coteya.

14 Múā Jesurē masīādari sūguero, cūū boorére masīririra niiwū. Bayirō ñañarére tiidugájīyu. Atitóre múā Cōāmacū pōna niijrā, too sūgueropu múā ñañaré tiiriguenorē tiirjāña.

15 Biirope tiyā: Cōāmacū múārē beserigu ñañaré manigú niiqui. Teero tiirā, múācā niipetire múā tiirémena ñañaré manirā niīña.

16 Cōāmacūye queti jóaripūpu tee maquē jóanoā: “‘Yūū ñañaré manigú niīā. Yūū tiiróbiro múācā ñañaré tiirjāña’, jīyiyū Cōāmacū”,* jī jóanoā.

17 Cōāmacū niipetirare sīcārībīro bese, queorō wapa tiicú; sīcārē dūarīqui. Teero tiirā, múā cūārē “Pacu” jījīrā, múā catiré bārecorere cūārē quioníremena ñāña.

18 Múā ñecūsūmūā tiirécutiriguere múācā tiimūāatirira niimiwū. Cūā tiirécutirigue bári niirē niīā. Cōāmacū múārē teero tiirécutimirare netōnérigu niiwī. Múā ateré añurō masīā: Múārē netōnégū petirénomena (oromena, niyerumena) wapatírīgu niiwī.

19 Cristoye díimenape wapatírīgu niiwī. Cūūye díi wapapacáre niicu. Cūūye díi cordero posarīgu niihēgū, cāmimanigūye díi tiiróbiro niicu.†

20 Cōāmacū cūū atibúreco tiíadari sūguero, “Cristo basocáre netōnégūdaqui” jītoayiyū. Teero jīpacu, máata ticodiocorirīgu niiwī. Atitōpu marīye niíadarere netōnégūdure ticodiocorigu niiwī.

21 Múā Cristo tiiriguere masījīrā, Cōāmacūrē padeocú. Cūūrā Cristo diarīgūpūre masōrigu niiwī; cūūrē ūmāsepu pee añurē ticoyiyū. Teero tiirā, múā Cōāmacūrē padeocú. “Diari siropu, cūūmena niíadacu”, jīicu.

22 Múā diamacú niirére yūujīrā, Jesucristore padeorá tiirira niiwū. Cūūrē padeojīrā, múā ñañaré tiirére tiidūrira niiwū. Teero tiirā, múā atitóre Jesurē padeoráre añurō cāmerī wépeomasīcu. Jīdītoro manirō maicú. Cāmerī maīrā, wedeseremena dícu maīrjāña. Niipetire múā tiirémena maīñā.

23 Múā ateré masīcu: Múā bauánemorira tiiróbiro niirā niicu. Cōāmacū ticoré catiré petihére cūocú. Tee petirícu. Marī pacūsūmūā catiré ticoriguepe bóadiacu. Cōāmacūye queti añurē quetipe múārē catiré petihére cūotóari tiicú. Tee queti diamacú maquē niirucujāādacu.

24 Cōāmacūye queti jóaripūpu tee maquērē jóanoā:

Basocá táa tiiróbiro niicua.

Táa sīnijōāā.

Cūā ūpūtī maquē cūoré macāñucū maquē coori tiiróbiro niicu.

Coori buducodiaa.

* **1:16** Levítico 11.44-45. † **1:19** Israelya pōna macārā Egiptopu witiadari sūguero macā ñami, wisericōrō sīcā corderore sīāyira. Cūūye díimena tuusīyira sopepāmarī wesarire. Tiīñami Ángele sīāgū wáagu, tee díire ñāgū, tiiwī macārārē sīārīyiyū.

25 Marī Ōpū wedesere doca petirícu. Diamacá maquē niirucujããdacu,‡
jĩ jóanoã. Tee wedesere Jesuyé ãñuré queti niã. Tee queti múãrē wedenoriro
niiwã.

2

1 Teero tiirá, niipetire ñañarē tiirére tiidújãña. Jĩditonemorijãña. Tiid-
itorijãña. Ìñatutirijãña. Queti jĩnemorijãña.

2-3 Marī Ōpū múãrē ãñuré ticorére péero masítoajĩrã, nemoró masídugara
niña. Ūpūrãgã òpēcó bayiró boóoya; teeména bucúáaya. Múãpe cúã tiiróbiro
diamacá maquērē bayiró masídugaya. Teeména marĩrē netõnére quetire
tomasĩnemoãdacu.

Ētãqui wii weenucãriqui tiiróbiro niĩ Jesucristo

4 Teero tiirá, Jesucristore ãñuró padeoyá. Cũũ ětãqui wii tiirĩqui tiiróbiro
niĩ. Tiiqui catiré cõocú. Wii tiirãpe tiiquire boorĩmiwã. Cõãmacũpe tiiquire
beserigu niiwĩ. Cũũ ĩñacoropũ wapapacãriqui niiriro niiwũ.

5 Múãcã Jesucristo menamacãrã niijĩrã, ětãquiri catiré cõorẽquiri tiiróbiro
niicu. Cõãmacũ múã ětãquiribiro niirãmena sicawĩ tiiróbiro tiigú tiiquĩ. Toopũ
múã paĩ tiiróbiro niãdacu. Jesucristo tiãpuremena Cõãmacũ dutiré dícare tii,
cũũrē usenire ticoadacu; múã ãñuró tiirécãrē cũũrē usenipeoadacu.

6 Cõãmacũ tee maquē wedeserere jóanoã cũũye queti jóaripũpũ:

Tõoyá: Jerusalénpure sicaqui ětãqui cũũã.

Tiiquire besewũ. Wii weenucãriqui, wapapacãriqui niã.

Tiiqui “basocãre netõnégũdu” jĩdũgaro tia.

Cũũrē padeogũno “bũri peti padeotá” jĩriqui,*

jĩ jóanoã.

7 Teero tiigú, cũũ wapapacá niĩ múãrē, cũũrē padeorãre. Cũũrē padeohérapere
Cõãmacũye queti jóaripũpũ ateré jĩã:

Wii weerira ětãquire boorĩyira.

Cúã boorĩpacari, tiiquira ẽputĩ macãqui pũtuãwũ tiwiipãre,†

jĩ jóanoã.

8 Atecãrē jĩã:

Ētãqui basocãre dũpotua, ñaacũmurĩ tiicú,‡

jĩ jóanoã. Cúã Cõãmacũye queti jĩrere padeorĩya; teecãrē netõnucãya. Teero
tiirã, dũpotuara tiiróbiro niĩya. Tĩatopũra máata Cõãmacũ “cúã biro tiãdacua”
jĩtoayigu.

9 Múã docare Cõãmacũ beserigu niiwĩ, cũũyara niĩãrõ jĩgũ. Múã paĩ
tiiróbiro niirã niicu, Cõãmacũ marĩ Ōpãrē usenire ticorã niijĩrã. Sicadita
macãrã ãñuré dícare tiirã tiiróbiro niicu. Cõãmacũyara niicu. Cũũ múãrē
beserigu niiwĩ, cũũ ãñuró tiirére wedearo jĩgũ. Cũũ múãrē naĩtãrõpũ tiiróbiro
niimirirare beserigu niiwĩ. Teero tiirã, múã cũũmena niirã niijĩrã, cũũ
bõbatecoropũ niirã tiiróbiro niicu. Cũũ bõere ãñunetõjõãã.

10 Too sugueropũre múã cũũ põna mee niiwũ ména. Atitóreja cũũ põna niã
sáa. Too sugueropũre múãrē bóaneõ ĩñaririgu niiwĩ ména. Atitópereja múã cũũ
bóaneõ ĩñarere masĩcu sáa.

Biurope tiirécutiya

‡ 1:25 Isaías 40.6-8. * 2:6 Isaías 28.16. † 2:7 Salmo 118.22. ‡ 2:8 Isaías 8.14.

11 Yñu múãrê maĩa. Teero tiigú, múãrê tiidutía. Múã atibúrecopare wáanetõri basocá tiiróbiro niia. Múã niiaðaro peti ãmuãsepu niicu. Teero tiirá, ñañarére tiidugárijaña. Ñañaré tiidugáre ãñurõ tiidugárepere cãmotácu múã yeeripúnapure.

12 Jesuré padeohéra múã ãñurõ tiirécutirere ññapacara, múãrê wedesãrã tiiaýira; múã ãñurê tiipacári, teero jĩãmajãýira. Teero jĩãmamacara, múã ãñurê tiirére ññãýira. Teero tiirá, Jesús pũtaatiri bureco jeari, biiro jĩãdacua: “Cõãmacũ ãñugú niĩ; cũãrã niijýi cúãrê ãñurére tiidutírigu” jĩãdacua.

13-14 Marĩ Òpũ Jesús biiro tiiró booquí: Romanuã òpũrê, cũu doca macãrã dutiráre, teero biiri niipetira atiditá macãrã dutiráre yñuro booa. Romanuã òpũ cũu doca macãrãrê netõnucãrãnorê ñañarõ tiidutíqui. ãñurõ yñurápere “ãñurõ tiiawũ múãjã” jĩdutiqui.

15 Cõãmacũyere masĩdugaherape bári peti múãrê ñañarõ wedepatiãmajãbocua. Múã ãñurêpe tiirí docare, cúã deerope jĩmasĩricua. Teero tiigú, Cõãmacũpe múãrê ãñurê dícare tiirucúri booquí.

16 Múã Moisés dutirére tiicotémirira teeré witiirira tiiróbiro niicu. Teero tiirá, teeré witiirira niijĩrã, ãñurõ niijãña. Siquẽrã “tee dutirére witiirapũ niia” jĩrã, ate wãcũbocua: “Teeré witiirapũ niijĩrã, cuiro manirõ ñañaré tiimasĩã”, jĩ wãcũbocua. Niiria. Múã Cõãmacũrê padecotera niia. Teero tiirá, cũu boorére tiirucújãña.

17 Niipetirare quioníremena ññaña. Jesuré padeoráre maĩña. Cõãmacũrê quioníremena ññaña. Romanuã òpũcãrê quioníremena ññaña.

Padecotere tiidutíre

18 Múã siquẽrã ãpẽrãrê padecotera niicu. Múã padecotere wiseri òpãrãrê quioníremena yñuya. Tutiré manirõ múãrê ãñurõ tiirá dícare yñurijãña; ñañarõ tiirácãrê yñuya.

19 Apetõ tiirá, múã ãñurõ tiipacári, múãrê dutirá múãrê ñañarõ tiibócu. Cúã teero tiirí, múã Cõãmacũrê padeorá niijĩrã, cúãrê pũanĩña jĩrijãña. Múã teero tiirí, Cõãmacũ múãrê “ãñurére tiirá tiiaýa” jĩ ññagũdaqui.

20 Apetõ tiirá, múã ñañarõ tiiarigue wapa páacua. Cúã páari, múã nucãjãrĩ, Cõãmacũ ññacoropure wapamania. Cúã páare múãye wapa niia. Apetõ tiirá, múã ãñurõ tiipacári, múãrê ñañarõ netõrĩ tiibócu. Múã cúaro manirõ nucãrĩ, Cõãmacũ ññacoropure wapacutía.

21 Cõãmacũ marĩ teero tiiaðarare beserigu niiwĩ. Cristo marĩrê netõnégũ ñañarõ netõ, diawi. ãñurõ tiipacári, cũãrê ñañarõ tiirí, teero nucãjãwĩ. Teero tiigú, marĩrê cũu tiirírobirora tiinunúseri booquí.

22 Cũu ñañarére tiiríwi. Jĩditiiríwi. §

23 Cũãrê ñañarõ jĩrĩ, cúãrê pũanĩña jĩriwi. Basocá cũãrê ñañarõ tiirí, cúãrê “ñañarõ tiigúda múãrê” jĩriwi. “Cõãmacũpũ ñañaré tiiráre wapa tiigúdaqui” jĩ masĩjĩgũ, “teerora tiigúdaqui yñure ñañaré tiiráre” jĩrigu niiwĩ.

24 Teero tiigú, cũu basirora marĩ ñañaré tiiré wapa wapatígu, curusapũ diabosarigu niiwĩ. Cũu teero tiirémene marĩ ñañaré tiirére tiidúmasiã. Teero biiri marĩrê ñañarére nunamírirare ãñurê Cõãmacũyepere nunarĩ tiiwí. Cũãye cãmimena marĩrê netõnérigu niiwĩ.

25 Marĩ oveja ditirira tiiróbiro niimiwũ. Atitóre cũu buarĩra tiiróbiro niicu. Cristo oveja cotegú tiiróbiro marĩrê cote, ññanunusequi.

3

Wāmoslarirare tiidutire

1-2 Numiã manucutira, teorora múã manusũmuãrẽ yũyũ. Múã manusũmuã síquẽrã Jesuyé quetire padeoricua. Múã cúãrẽ quioníremena ññaña. Múã tiirécutire ññañaré maniré niirãrõ. Cúã teeré ññaãdacua. Teero tiirã, múã cúãrẽ “padeoró booa” jĩripacari, wasobócua múã tiirécutirere ññañã.

3 “Ññurã bauádacu” jĩirã, múãye póamena mamaré dí cure wãcũrijãña; múãye õpãũirẽ oromena mamaré dí cure wãcũrijãña; suti wapapacáre sãñnaré dí cure wãcũrijãña. Tee niipetire sotoá maquẽ niicu.

4 Múã popea maquẽ ññurĩ, múã ññurã bauádacu. Tee petirícu. Teero tiirã, ññurõ yeeripũnacutiro booa. Cõãmacũ ññacoropũ tee wapapacã niĩã.

5 Tíato macãrã numiã yũũ múãrẽ jĩrõbirora ññurã bauyíra. Cúã Cõãmacũ booró tiisénirã numiã niyira; Cõãmacũ wederere padeorã numiã niyira. Cúã manusũmuãrẽ yũrémene ññurã bauyíra.

6 Sara Abraham numo teorora tiyigo. Abrahamrẽ tuoyigo. Cũãrẽ coo manurẽ “yũũ õpã” jĩyigo. Múãcã ññurõ tiirã, cuiro manirõ coo tiirõbiro niĩãdacu.

7 Ɔmuã namocutira teorora múã namosãnumiãmena ññurõ niĩña. Coore quioníremena ññaña. Coo múã tiirõbiro tutuarico. Cõãmacũ coocãrẽ ññurẽ ticogú catiré petihére ticoqui múãrẽ ticorirobirora. Teero tiirã, coore ññurõ tiiapuya. Teero tiihéra, Cõãmacũrẽ ññurõ tugueñarõmena sãimasñña manicú.

Cãmerĩ ññurõ wépeodutire

8 Ateména putúa: Múã niipetira sícãrĩbíro ññurõ niirecutiya; cãmerĩ bóaneõ ññaña; sícãpõna tiirõbiro maĩrécutiya; ññurõ niĩña ãpẽrãména; “ũsã ãpẽrã nemoró ññurẽ tia”, jĩ wãcũrijãña.

9 ãpẽrã múãrẽ ññañarõ tiirĩ, cúãrẽ ññañarõ tiicãmérjãña. Múãrẽ ññañarõ jĩirĩ, ññañarõ jĩcãmerijãña. Teero jĩrõno tiirã, “Cõãmacũ cúãrẽ ññurõ tiiaró” jĩ sãibosáya. Cõãmacũ marĩrẽ teero tiidutigu cũũrigu niiwĩ. Teero tiirĩ, Cõãmacũ múãrẽ ññurõ tiigúdaqui.

10 Ate maquẽ Salmopũpũre jóanoã:

Múã catirĩ burecorire useniremena niidugara,
ññañaré wedeserijãña; jĩĩditorijãña.

11 Ññañaré tiidugárenoré tiirijãña; ññurẽpere tiyã.

“Ññurõ niirecutirere boogã” jĩ wãcũ, ññurõ niirucujãña.

12 Basocã ññurãrẽ marĩ Ɔpũ cotequi.

Cúã cúãrẽ sãirere tuoqui.

Ññañaré tiirãpereja cúaremene ññaqui,*
jĩ jóanoã.

13 Múã ññurẽpe bayiró tiidugári, ¿noãpé múãrẽ ññañarõ tiiapebogari? Ññañarõ tiirícu.

14 Apetó tiirã, múã ññurẽ tiipacári, ãpẽrã múãrẽ ññañarõ netõrĩ tiibócua. Teero tiirĩ ññagũ, Cõãmacũ múãrẽ usenirĩ tiigúdaqui. Teero tiirã, cúãrẽ cuirijãña. Múãrẽ tiĩãdarere wãcũrijãña.

15 Teero wãcũrõno tiirã, “Cristo ãsã Ɔpũ niirĩ” jĩ wãcũ, cúãrẽ padeoyã. ãpẽrã múãrẽ sãĩñábocua: “Múã Jesurẽ padeorã, ¿ñneenõ ññurẽre yuera tiirĩ?”

* 3:12 Salmo 34.12-16.

jĩbocua. Múá yumasĩrã niirucujãña. Múá yũera, tutiro manirõ yũya. Cũãrẽ quionĩremena niirere ãñoñá.

16 Múá Cristore padeorẽ wapa ãpẽrã múã ãñurõ tiirere ñañarõ jĩĩadacua. Teero jĩpacari, múãpe ãñurõ tiiyá, ãñurõ catirĩ yeeripũna cœrucujããda jĩrã. Múã teero tiirĩ, múãrẽ ñañarõ jĩĩrira boboádacua.

17 Apetõ tiigú, Cõãmacũ basirora cũãrẽ padeorãre ñañarõ netõrĩ booquí. Múã ñañarõ netõrẽ múã ãñurõ tiiarigue wapa niãrõ; múã boorõ ñañarẽ tiiarigue wapape niirijããrõ.

18 Cristocã ãñugú niipacu, ñañarõ netõwĩ. Cũã ñañarẽ manigú, marĩ ñañarẽ tiirẽ wapare dia wapatĩbosarigu niiwĩ. Ñañarãrẽ diabosagu, teero tiiwĩ. Marĩrẽ netõnégũ, sãcãrĩrã diawĩ. Cũã teero tiirẽmena cũã Pacu pũtopu marĩrẽ jeamasĩrĩ tiiwĩ. Cũãya õpũũrẽjã diajõãwĩ. Diatoa, too síro masãrigu niiwĩ. Cũãya yeeripũnapeja diaririro niiwã.

19 Teero tiigú, cũã yeeripũnamena witinacãjõãyigu. Witi, ángelea ñañarẽ tiirĩrare wedegu wáayigu biadupõnorira pũtopu.

20 Cũã Noé niiritopu macãrã niiyira. Noé doorĩware tiirẽ burecorire Cõãmacũ basocá cũã ñañarẽre tiipacãri, yolari nacãjãyigu mēna. Tiiwarẽ peotĩari siro, ocho basocá sããwayira. Teero tiirã, oco dúupacari, netõnēnoyira.

21 Tee oco marĩrẽ wãmeõtire tiirõbiro queonẽ niiriro niiwã. Teemēnarã marĩ netõnēnorira niĩã. Marĩrẽ wãmeõtiremena marĩye õpũũrĩ jũrĩ túariguere coserĩro niiwã. Teero coserõno tiirã, marĩrẽ wãmeõtiremenape Cõãmacũrẽ “ãñurõ yeeripũnacutidugaga” jĩ sãĩrira niiwã. Teero tiinõrira Jesucristo diarigupu masãriguena netõnēnorira niiwã.

22 Jesucristo Cõãmacũ pũtopu muãwarigu Cõãmacũya wãmo diamacũniĩape niiqui. Cũã niipetira Õpũ niiqui. Ángelea, niipetira õpãrã ãmuãsepu niirã sotoa macũpu niiqui.

4

Tĩatoru ñañarẽ tiimĩrira tiidúrigue

1 Teero tiirã, Cristo cũãya õpũũmena ñañarõ netõrĩguere wãcũ, múãcã cũã tiirĩrobiro wãcũtutuaremena niĩña. Sicũno cũãya õpũũmena ñañarõ netõgũ, ñañarẽre tiidugãnemoriqui sãa.

2 Teero tiigú, cũã catirẽ burecori jeatuario “basocã ñañarẽ tiidugãrenorẽ tiigũda” jĩ wãcũriqui sãa; “Cõãmacũ boorẽpere tiigũda” jĩ wãcũqui.

3 Múã Cõãmacũrẽ masĩhẽrã tiirẽcutirenorẽ tiitõarira niiwã. Múã ñañarẽ tiirẽcutĩrira niiwũ; ñañarẽre bayirõ tiidugãrira niiwũ; cũmurẽpira niirira niiwũ; numiãmena ñeaperepira niirira niiwũ; boseburecori niirĩ, cũmu, ãpẽrãrẽ acaribĩrira niiwũ; Cõãmacũ dutirẽre netõnucãrã, basocã weerirapere padeorãrã niiwã.

4 Atitõre múã menamacãrã niimirira múãrẽ “jãmu” jĩpacari, múãpe múã too sugueropu ñañarẽ tiirĩguere tiidugãhera, “wãaria usãjã sãa” jĩjãcu. Múã teero tusaherĩ, tuomanĩjõãcua. Teero tiirã, múãrẽ ññatuti, wedepaticua.

5 Cũã tee wedepatipacari, Cõãmacũpe “¿deero tiirã múã ñañarẽ tiirĩ? Wedeñate” jĩ sãĩnãgũdaqui. Catirãre, teero biiri diariracãrẽ sãĩnãpetijãgũdaqui. Cũã wedeari siro, cũãrẽ wãaadare queorõ wedegũdaqui.

6 Niipetira basocá diaadacua. Jesuré padeorírape cúãye ðpũĩrĩ bóapacari, Cõãmacũ p̄top̄u catirucujãadacua. Teero tiirá, cúã atiditapú catiri ména, cúãrẽ Jesuyé quetire wedenoyiro.

7 Atibáreco petiáدارو péerogã dusacú. Teero tiirá, múã tiíadarere ãñurõ tagueñasugue, tiirécutiya; múã tiíadarere ãñurõ wãcũtoarapũ tiiyá, “Cõãmacũmena ãñurõpura wedesemasĩadacu” jĩrã.

8 Bayiró cãmerĩ maĩñã. Tee Ɂp̄tĩ maquẽ niĩã. Marĩ bayiró maĩrã, marĩrẽ ñãñarõ tiirãre máata acabócu.

9 Wáari basoca Jesuré padeorá múãye wiseripũ jeari, cúaro manirõ cúãrẽ ãñurõ bocaya.

10 Cõãmacũ marĩrẽ Jesuré padeorãre niipetirapũre marĩ tiimasĩrere ticoqui. Tee tiorémena cũyere ãñurõ tiimasĩã. Teeré ticogu, s̄cãrĩbíro tioriqui. Cũũ tioré jeaturo ãp̄erãrẽ tiápudutigu ticoqui. Marĩ ãp̄erãrẽ tiápura, cãũ tiorére diamacú tiirã tiia.

11 Æp̄irẽ paũ watoapũ Cõãmacũyere wedemasĩrere ticoqui. Teero cãũ wederé Cõãmacũyere wederé tiiróbirora niĩarõ. Æp̄irẽ apeyenómena tiípumasĩrere ticoqui. Cũũ Cõãmacũ tutuare tioriro jeaturo tiápuaro. Niipetire múã tiimasĩremena teerora tiápuya, basocá Cõãmacũrẽ usenire ticoaro jĩrã. Jesucristo teeré wáari tiiquí. “Cõãmacũ niipetirere dutimasĩqui; cãũ tiidagãrere tiimasĩqui” jĩrãrõ niipetira. Cãũ niipetira Òpã niirucujãrõ. Teerora niĩarõ.

Jesuré padeorã ñãñarõ netõré

12 Yũũ maĩrã, apeyẽ múãrẽ wedenemogãda. Múã Jesuré padeorẽ wapa ñãñarõ netõré wáari, ñãmanijõãrijãña. Tee marĩ ñãñarõ netõrẽre wãcũtutuara, diamacurã Jesuré padeorẽre ñõnõã. Teero tiirá, múãrẽ bayiró ñãñarõ netõré wáari, ‘acuei, ‘ate marĩrẽ wáaricu’ jĩmiwũ” jĩrijãña.

13 Teero jĩrõno tiirã, useniña. Múã Cristo ñãñarõ netõrĩrobirora netõnũsẽra tiicú. Too s̄iro cãũ p̄tũaatiri, múã cãũ ãñurõ asibatẽrere ñãñarã, bayiró useniãdacu.

14 Cristore padeorẽ wapa basocá múãrẽ ñãñarõ jĩrĩ, usenirõ booa. Cúã teero tiirĩ, ateré masĩña: Espĩritu Santo asibatẽgũ múãmena niirucucui.

15 S̄icũ múã menamacú ñãñarõ netõrĩ, cãũ booró ñãñarẽ tiirĩgue wapa mee niĩarõ. Cãũ basocãre s̄iãrĩgue wapa, cãũ jaarĩgue wapa, cãũ ñãñarẽ tiirĩgue wapa, teero biiri cãũye niiripacari dutidũgarĩgue wapa mee niĩarõ.

16 S̄icũ Jesuré padeorẽ wapa ñãñarõ netõgũ, boborijãrõ. “Æp̄erã yũũ Jesuré padeorẽre ñãñarã tiíya” jĩgũ, Cõãmacũrẽ usenire ticoaro.

17 Cõãmacũ wapa tiíadari bãreco jeaadaropũ tiicú. Marĩ Jesuré padeorã tiirĩguere ñãñasugue, wapatĩgudaqui. Marĩrẽ cãũ ñãpetiari siropũre, cãũye quetire padeohẽra tiirĩguepere ñãñagudaqui. Cúãrẽ bayiró ñãñarõ wáaadacu.

18 Too sugueropũ profeta tee ñãñarõ netõré maquẽrẽ biiro jóarigu niĩwĩ: Basocá ãñurã ãmũãsepa wáaadari sugueropũ, ñãñarõ netõãdacua ména. Toorã nemorõ ñãñarõ netõãdacua padeoridojãrãpeja, cúã diari siropũre,* jĩ jóarigu niĩwĩ.

19 Teero tiirã, Cõãmacũ booróbirora marĩ ñãñarõ netõrã, ãñurõ tiirẽre tiirucujãrõ booa. “Cõãmacũ marĩrẽ cotegudaqui”, jĩãda. Cãũ marĩrẽ tiirĩgu niijĩgũ, cãũ marĩrẽ jĩrĩrobirora ãñurõ tiigũdaqui.

* 4:18 Proverbios 11.31.

5

Jesuré padeorá biiro tiiró booa

¹ Mecātígārē Jesuré padeorá butoá dutiráre* jóaguda. Yuncā butoá menamacū niā; Cristo ñañarō netōrī ññawū. Cūū putuaatiri, Cōāmacū niipetirare Jesucristo asibatérene, cūū tutuarere eñogúdaqui. Teeré yuncā niipetira cūūrē padeorámēna niisotoapeonemogúdacu. Yññ teero niijīgū, múārē wācūtutuare ticoa:

² Cōāmacū cūūrē padeoráre cotedutigū múārē cūūyigu. Oveja coteri basocū cūūyara ovejare añurō cotequi. Cūū tiiróbirora múācā Cōāmacūrē padeoráre añurō coteya. Cotedugahera tiiróbiro coterijāña. Tusarémēna coteya. Cōāmacū múā teero tiirí booquí. “Cūārē cotege, niyeru wapatáguda”, jī wācūrijāña. “Cūārē tiiapuguda”, jī wācūña.

³ Múā cotedutirare múā booró dutiaperijāña. Cūā múā tiirére ññaadacua, múā tiirécūtire tiiróbiro tiáda jīrā. Teero tiirá, añurō tiirécutiya.

⁴ Ovejare cotege peti putuaatigu, múārē wapatígudaqui. Cūū wapatire niirucujāadacu. Cūū putopū asibatére, catiré petihére ticogudaqui.

⁵ Múā mamarācā, butoá dutiráre yññya. Niipetira cāmerī tiápuya. “Yññ cáā nemorō niirī, cáā yññre tiápuaro”, jī wācūrijāña. Cōāmacūye queti jóaripūpn ate jóanoā:

“Āpērā nemorō niā” jīrā Cōāmacū tiápurere cūoricua.

Teero jīñhērāpe cūū tiápure cūocúa,†

jī jóanoā.

⁶ Teero tiirá, múā niipetirapūra biiro wācūña: “Yññ boorére tiidú, Cōāmacū niipetire tutuare cūogú boorépere tiigúda”, jī wācūña. Múā teero tiirí, Cōāmacū cūū boorí bureco múārē uputí macārā niirī tiigúdaqui.

⁷ Cōāmacū múārē maigú, cotequi. Teero tiirá, niipetire múā wācūrere, múārē merēā wáarere Cōāmacūpūre ticoya.

⁸ Múā tiádarere añurō wācūtoarapū tiiyá. Añurō tūomasīrā niīña. Satanás múārē wedesāgū múā Jesuré padeorére peotídugaqui. Yái‡ juabóagu yaarére āmaāgū tiiróbiro tiiquí.

⁹ Múāpe Jesuré añurō padeó, Satanárē “mññ dutirére tiiría” jīñña. Múā masīā: Niipetiropūre basocā múā tiiróbiro Jesuré padeocúa. Cūācā múā ñañarō netōrōbirora ñañarō netōcúa.

¹⁰ Marī atiditapūre ñañarō netōrucúa ména. Teero netōāri siro, Cōāmacū marīrē quēnojeári tiigúdaqui sūcā; wācūtutuari tiigúdaqui; tutuari tiigúdaqui; nemorō padeorá wári tiigúdaqui. Cōāmacū marīrē añurō tiigú tiápurucujāqui. Cūū macū Jesucristo diariguemena marīrē netōnérigū niīwī. Cūūrē marīrē cūū asibatéropū cūūmēna niirucujādutigū beserigu niīwī.

¹¹ Teero tiirá, niipetira jīārō: Cōāmacū niipetira sotoarū Ōpū peti niirucujāārō. Teerora niārō.

Āñudutiyaonorique

¹² Silvanomēna yññ múārē atipūpūre jóaa. Cūū yññre baracatīi. Jesucristore padeogú añurō tiirécutigū niīi. Teero tiigú, cūū diamacú tiirí ññagū, cūūrē

* 5:1 Butoá dutirá Jesuré padeorí pōna macārārē dutirábiro niicua. Tee pōnarīcōrō butoá niicua. Cáāya pōna macārārē cotequa. † 5:5 Proverbios 3.34. ‡ 5:8 Españolmēna: León; portugués mēna: leão.

padeóa. Múãrẽ wãcũtutuadutigu, usenidutigu, atipũrẽ jóaa. “Cõãmacũ marĩrẽ diamacãrã ãñurõ tiiquĩ”, jĩgũ jóaa. Cõãmacũrẽ teero padeorucújãña.

¹³ Atimacã Babilonia[§] macãrã Jesuré padeorá neãrã ãñuduticoya. Múã tiiróbiro cúãcã Cõãmacũ beserira niĩya. Teero biiri Marcos yũ macũ tiiróbiro niigúã múãrẽ ãñuduticoi.

¹⁴ Múã basiro useniremena cãmerĩ ãñudutiya. Cõãmacũ múã niipetira Cristomena niirãrẽ ãñurõ niirecãtiri tiáro.

Nocõrõrã jóaa.

[§] 5:13 Apetóre Jesuré padeorá Romarẽ “Babilonia” jĩiyira.

PEDRO puarí jóaripũ

Ñuduticorigue

¹ Yũ Simón Pedro Jesucristore padecotegu cūyere wededutigu beserigu múārē ñudutia. Niipetira usā tiiróbiro padeoräre atipürē jóaa. Marí Jesucristore padeorē ññurē peti niia. Jesucristo marí Ōpũ marĩrē netõnégũ diamacú tiigú niĩ. Teero tiigú, marĩrē sícārĩbíro cūrē padeorí tiirigu niĩwĩ.

² Múã Cõamacūrē, teero biiri marí Ōpũ Jesuré masĩrĩ, ateré sãibosáa: Cõamacũ, cūrē nemorõ ññurē ticoya; cūrē ññurõ niirecutiri tiinemõña, jĩ sãia.

Jesuré padeorá biiro tiiró booa

³ Cõamacũ ññugú niijĩgũ, teero biiri diamacú tiigú niijĩgũ, marĩrē beserigu niĩwĩ. Marĩrē cūrē masĩrĩ tiirigu niĩwĩ. Cūrē masĩrĩrã, cū boorere tiimasĩã. Cũ tutuaroмена cū boorõ tiimasĩrere marĩrē ticorigu niĩwĩ; teero biiri catirē petihére marĩrē ticorigu niĩwĩ.

⁴ Cũ diamacú tiigú niijĩgũ, marĩrē “ññurē múārē tiigúda” jĩrigu niĩwĩ. Cũ “ññurē múārē tiigúda” jĩrigue bayiró wapapacáre niia. Teeména múã cū tiiróbiro niirecutimasĩãdacu; teero biiri atibúreco maquē múārē ññarõ wáari tiidugáre netõnénoãdacu.

⁵ Cõamacũ múārē teeré tiirí, múã Jesucristore padeojĩrã, múã tutuaro jeaturo ateré tiinemõña: Basocá ññurã niia. Basocá ññurã, múã padeorere tuomasĩnemoña.

⁶ Teeré masĩrã, ññarõ wácũpacara, nucãjãña. Nucãrã, ññarõ netõpacára, wácũtutuaya. Wácũtutuara, Cõamacũ boorere tiiyá.

⁷ Cũ boorere tiirá, múã Jesuré padeorá sícãpõna tiiróbiro cãmerĩ maĩña. Cãmerĩ maĩrã, niipetirare maĩña.

⁸ Múã tee niipetirere nemorõ tiinemõwara, yucũ ducamanirigu tiiróbiro niiricu; marí Ōpũ Jesucristore padeoré “diamacúrã niia” jĩãdacu.

⁹ Sícãno tee niipetirere tihégupe capeari ññurõ ññahégũ tiiróbiro niiqui. Cũ tiatorũ ññarē tiirĩguere Jesucristo acabóriguere wácũriqui.

¹⁰ Yáa wedera, múã Cõamacũ beserira niia. Teero tiirá, “marí tiiréména teeré ññoãda” jĩ bayiró tiiyá. Múã teeré tiirá, bayiró ññarē tiirá wáaricu sáa.

¹¹ Teero biiri múã marĩrē netõnégũ marí Ōpũ Jesucristo cū Ōpũ niirucorũ sããwaadacu. Cõamacũ múārē sope pãõgũdaqui.

¹² Yũ múārē jóariguere naĩrõ wácũrĩ tiigúda. Múã teeré masĩpacari, teeré “diamacú maquē niia” jĩpacari, yũ múārē wácũrucujãrĩ tiigúda.

¹³ Yũ catiró jeaturo yũ múārē jóariguere wácũrĩ tiigúda. Yũ teero tiirí, ññuniã, yũ wácũrĩ.

¹⁴ Péerogã dasacú yũ diaadaro. Marí Ōpũ Jesucristo teeré yũre wedetoawĩ.

¹⁵ Niipetire yũ jeaturo múārē ññurõ wedea, yũ diari siro, yũ wederiguere wácũrucujããrõ jĩgũ.

Pedro Jesucristo ññagũpũ wasorí ññarigu

16 Marí Òpū Jesucristo tutuarere, teero biiri cūū pūtuaatiadarecārē ūsā mūārē wedewu. Teeré wedera, basocá wedeseāmare quetire wederiwu. Ūsā cūū upūtí macū niirére ĩñawū.

17 Cōāmacū Jesucristo Pacu cūūrē usenire ēñowī. Cūūrē añurō asibatére ticogú wedeseri tʰowú: “Āni yuu macū yuu bayiró maĩgú niĩ. Cūūmena bayiró usenā”, jĩti.

18 Cūū ūmūāsepu wedesediocori, ūsā basiro tʰowú. Ūsā Jesucristomena tiigú ūtāgūpū niiwū, teero wáari.

19 Teeré ĩñarā, profetas jóariguere nemorō padeóa. Múācā cūā jóariguere wācūnūnuseya. Cūā jóarigue naĩtĩārōpu sīāwócori bóere tiiróbiro niĩ. Téé Jesucristo pūtuaatiripu, teeré wācūnūnuseya. Ñocōāwú mūājeari bóemūātiro tiiróbiro Jesucristo pūtuaatigu, marí masihēre masĩrĩ tiigúdaqui.

20 Atepére añurō tuomasĩña: Profetas jóariguere marí basiro wācūrēmēna “biro jĩdagaro tiia” jĩmasĩricu. Espĩritu Santo tiápuremena marí teeré tuomasĩña.

21 Profetas cūā wācūrēmēna dícu wederirira niiwā. Biirope wáyairo: Cūā Cōāmacūyere wederi, Espĩritu Santo cūā wācūrēpure jea, cūā wedeadarere wācūrĩ tiiyígu.

2

Jĩditoremēna bueré (Jud 4-13)

1 Tíatopure sīquērā Israelya pōna macārā “ūsā profetas niĩā” jĩditoyira. Cūā teero tiiróbirora múā pūtopu niirácā teerora tiádadua. Yayíoro, jĩditoremēna diamacú tiiróbiro bueadadua. Teero tiirá, múā padeorére ñañoādadua. Jesucristo cūā ñañaré tiiré wapa dia, wapatírigupere boorídadua. Cūā teero tiirí, Cōāmacū wācūña manirō cūārē ñañarō tiigúdaqui.

2 Pacu cūā ñañaré tiirére ĩñarā, teerora tiinūnuseadadua. Jesuré padeohérape cūā teero tiirí ĩñarā, Jesuyé diamacú maquērē ñañarō wedeseadadua.

3 Teeré buerá niyere boorá niicua. Teero tiirá, múāyere néeādara, jĩditoremēna múārē bueadadua. Cūā teero tiiré wapa cūārē ñañarō tiádate niitoacu. Netōricua. Tíatopu Cōāmacū “cūā ñañarō tiinóādadua” jĩtoarigu niiwī.

4 Cōāmacū too sugueropure ángelea niimirare, cūā ñañaré tiirí, cōāyigu. Cūārē wapa tiigú, naĩtĩārōpu siatúcūyigu, téé caū basocáre wapa tiádari bureco jearipu.

5 Teero biiri Noé niiritocārē, Cōāmacū tiibureco niirārē cōāyigu.* Noé Cōāmacūye añurére wederigure, teero biiri āpērā siete basocá dícu netónéyigu. Āpērā basocá ñañarārē dúucōāyigu.

6 Teero biiri Cōāmacū Sodoma, Gomorra wāmecutire macārĩ macārācārē cōāyigu. Teemacārĩrē basocámenarā sóecōāpetijāyigu. Nitĩ mana dícu pūtūyiro. Teero tiigú, “too síro ñañaré tiirare teero wāabocu sūcā” jĩ wācūārō jĩgū, teero tiiyígu.†

7 Cōāmacū teero tiigú, Lot basocú añugārē netónéyigu. Lot teemacārĩ macārā ñañanetōjōārā cūā ñañaré tiidúheri ĩñagū, páasutijōāyigu.

* 2:5 Génesis 6.1-7.24. † 2:6 Génesis 19.1-25.

8 Cũ basocá añugú cúa watoapu niyigu. Cúa tiirére ññayigu; t̄oyígu. Búrecoricōrō cúa ñañanetōjōārī ññagū, bóaneōremena wácūpatiyigu.

9 Teero tiigú, Cōāmacū cūūrē padeoráre ñañarō wári, netōnémasīqui. Ñañarāpere ñañarō tiigúdu siatúcūrira tiiróbiro c̄oquí, té cū basocáre wapa tiádari búreco jearipu.

10 Nemorō ñañarō tiigúdaqui āpērāména ñañarō ñeeaperare, teero biiri cū dutirére netōnucārārē.

J̄iditoremena buerá cúa booró dícu tiidugácu. Cuiro manirō ūmāse macārā añurārē ñañarō j̄iicua.

11 Ángeape j̄iditoremena buerá nemorō tutuanetōnucārā niipacara, Cōāmacūmena cúa tiiriguere wedesera, cūārē ñañarō j̄iicua.

12 J̄iditoremena buerápe cúa t̄omasīhēre ñañarō wedesecua. Wáicura tiiróbiro niicua: Wáicura wácūripacara, niirucucua; cúa ñee, s̄iānóādara bauáaya. Teero tiirá, cūácā wáicura tiiróbiro diaadacua.

13 Cúa āpērārē ñañarō netōrī tiicúa. Cúa teero tiiré wapa cūácā ñañarō netōādacua. Búrecom cúa booró ñañarére tiisénicua. Ñañanetōjōārā, bobooro wári tiinórā niicua. Múāmena yaadui, múārē tiiditóri ñña, cúa wácūremena buijācu.

14 Numiārē ññarā, ñañarō wácūremena dícu ññacua. Cúa ññarécōrō ñañaré tiidugácu; ñañarére tiidúdugaricua. Padeobayīherare wáicura yoorábiro wári tiicúa. Cúa ññarécōrō boorá niijīrā, boonemójācu. Cúa ñañarō tiinóādara niicua.

15 Cōāmacūye diamacú maquērē durá, diamacú niihēreperere n̄nucúa. Cúa Beor macū tiiróbiro tiicúa. Cū Balaam wāmecutiyyigu. Cū niyeru maíyigu. Ñañaré tiirémēna niyeru wapatádugayigu.

16 Cū ñañaré tiigú wári, cūyago burra cūārē tutiyigo. Burra wedesemasīhēgō niipaco, basocá wedesero tiiróbiro Balaamrē wedeseyigo. Co teero wedeseremena cū mecūgáb̄iro tiirére duusāñúyigu.‡

17 J̄iditorepira oco niiré coperi sibiariro tiiróbiro niíya, basocáre tiípuhera. Ōme ñiitiámūāti, oco peahere tiiróbiro niíya, añurō basocáre tiihéra. Ñañarō tiinóādara niitoaya. Teero tiirá, naītīārōpu ditiadacua.

18 Cúa wedesere wapamaníā. Masīrā tiiróbiro tiicúa; j̄iditoremēna buecua. Biiro j̄iicua: “Marī noo booró marī tiitúsareno tiirí, añuniā”, j̄iicua. Teero j̄iirémēna āpērārē ññocúa. Ñañarére tiidúmiārirare ñañarére ugaripéari tiicúa s̄ucā.

19 Cúa biiro j̄iicua: “Múā āpērā dutirémēna niiria. Teero tiirá, múā booró tiiyá”, j̄iicua. Teero j̄iipacara, cúa basiro ñañaré tiidúmasīricua. Niipetire marī ñañaré tiirére duumasīhērā, teerora teemēna niirucujāādacua.

20 J̄iditorepira marī Ōpū Jesucristo marīrē netōnégūrē masīmijīya. Teero biiri atibúreco maquē basocáre ñañarō tiirére netōnénomijīya. Netōnénorira niipacara, teeré tiinucájīya s̄ucā. Too síro teeré tiidúmasīricua sáa. Teero tiirá, too suguero niiriro nemorō ñañarā putuácu.

21 Cúa diamacú maquē Cōāmacūyere masīriatā, nemorō añunibojīyu cūārē. Cōāmacū tiidutire añurére masīpacara, too síro teeré duuri, ñañanemorō wáacu cūārē.

‡ 2:16 Números 22.21-35.

22 Cúã ñañaré tiinemópeora, basocá cúã wedesereno tiirá tiíya. Biiro wedesenoã: “Díayi usotiarí siro, cūũ usotiariguerena yaaqui sūcã. Teero biiri yese cusoari siro, pũtuawa, jũĩrĩpĩropũ cõãquí”.

3

Marĩ Òpũ pũtuatiadare

1 Yũũ maĩrã, múãrẽ sicapũ jóatoawũ. Ate pũapũmena múãrẽ bueriguere acabõrijããrõ jĩĩgũ jóaa, diamacá wãcũãrõ jĩĩgũ.

2 Too sũguero macãrãpũ profetas ãñurã cúã jóasũgueriguere wãcũña. Teero biiri marĩ Òpũ marĩrẽ netõnégũ dutirére wãcũña. Teeré ùsã Jesucristo cūũyere wededutigu beserira múãrẽ wedewũ.

3 Ateré masĩsũgueya: Atibúreco petiádari sũguero, basocá Cõãmacũyere buijããdacua. Cúã ñañaré tiidũgãrere tiiadacua.

4 Biiro jĩĩãdacua: “Cristo cūũ ‘atiguda’ jĩĩrigue ¿deero wáamĩto?” jĩĩãdacua. Biiro jĩĩ buijããdacua: “Marĩ ñecũsũmũã diapetitoaya. Atibúreco tiinacãriro tiirõbiro teerora niirucujãã. Atiriquí”, jĩĩãdacua.

5 Biiro wãarigüepere wãcũdũgaricua: Too sũgueropũ Cõãmacũ cūũ wedeseremena ãmũãse, atiditã bauári tiirĩgu niĩwĩ. Oco watoa atiditaré bauári tiiyĩgu. Teero biiri ocoména atiditaré bũcuári tiirĩgu niĩwĩ.

6 Ocoménarã sūcã Cõãmacũ atiditaré duari tiiyĩgu.* Cūũ teero tiirémena atiditã niimirigue petijõãyiro.

7 Cõãmacũ wedeseremenarã atitõ niirécã ãmũãsepũ niiré, atiditã pecamemena sóenoãdare niãã. Cõãmacũ cūũ basocãre wapa tiiadari bũreco jeari, sóegũdaqui; tiibũrecorea ñañarã pecamemũ cõãnoãdacua.

8 Yũũ maĩrã, ateré wãcũña: Marĩ tũgueñarĩ, mil cãmarĩ yoanetõjõãã. Cõãmacũpere mil cãmarĩ sicabũreco tiirõbiro niicu. Sicabũreco cūũrẽ teerora mil cãmarĩ tiirõbiro niicu.

9 Basocã sũquẽrã marĩ Òpũ pũtuatiadare “pea niicu” jĩĩ wãcũpacari, pearĩcu. Cūũ pũtuatiadare sũguero basocãre bóaneõrere ãñogũ tiiquĩ. Sũcũrẽ pecamemũ wãari boorĩqui. Niipetira cúã ñañarere wãcũpati, wasorĩ booquí. Teero tiigũ, atiriquí ména.

10 Marĩ Òpũ pũtuatiadari bũreco marĩ wãcũhẽritabe, jeaadacu. Sũcũ yaarépigu wãcũña manirõ jeagũ tiirõbiro jeaadacu. Tiibũrecorea biiro wãaadacu: Bayirõ bũsurómema niipetire ãmũãse maquẽ petijõããdacu. Niipetire sóenoãdacu. Atiditã, teero biiri atiditã maquẽ jũũpetijõããdacu.

11 “Niipetire petijõããdacu” jĩĩrere masĩ, ¿deerope tiiadari marĩ? Ñañaré tiirere duu, Cõãmacũ boorépere ãñurõ tiãda.

12 Teerora tiãda, marĩ Òpũ pũtuatiadare coterã. Máata pũtuatiaro jĩĩrã, ãñurõ tiirucũada. Cūũ pũtuatiadari bũreco jeari, niipetire ãmũãse maquẽ jũũpetijõããdacu. Teero biiri atiditã maquẽ jũũ, sipipetiadacu.

13 Marĩpeja mama ãmũãse, mama dita cotea. Cõãmacũ “mama ãmũãse, mama dita tiigũda” jĩĩtoayigu. Toopãre niipetira Cõãmacũ booré dícuere tiãdacua.

14 Teero tiirã, yũũ maĩrã, teero wãaadarere múã coterã, niipetire múã põõtẽõrõ ãñurõ niirecutiya. Biiro tiirĩ, Jesucristo pũtuatĩgu, múãrẽ ãñurã, ñañaré manirã, Cõãmacũmena ãñurõ niirãrẽ buajeagũdaqui.

* 3:6 Génesis 7.11-24.

¹⁵ Ateré wācũña: Marĩ Ōpũ marĩrē bóaneõ ññajĩgũ, basocá netõārõ jĩĩgũ, cotequi ména. Marĩya wedegu Pablo marĩ maĩgúcã teerora múārē jóarigu niĩwĩ. Cõāmacũ cūūrē masĩré ticorémēna teero jóarigu niĩwĩ.

¹⁶ Niĩpetire cūũ jóarepũrĩcõrõ teerēna jóarigu niĩwĩ. Apeyé sĩquē cūũ jóarigue wisió niĩã. Masĩhērã, teero biiri padeotutúhera tee cūũ jóariguere wedewisiojãcua. Teerora tiicúa apeyé Cõāmacūye queti jóaripũpu jóarigüecārē. Teero tiirã, cūã basiro ñañarõ tiiri tiinóādacua.

¹⁷ Υἱῆ μαῖρã, cūã wedewisioremena wedeadarere múã masĩtoaa. Ñañarã cūã jĩĩditoremena wederere τῶν ἁνῶσερῖjãña, cūã tiiróbiro pũtũári jĩĩrã, múã padeotutúarere ditiri jĩĩrã.

¹⁸ Teero ditiri tiiróno tiirã, marĩ Ōpũ Jesucristo marĩrē netõnégũpere masĩnemoña. “Cūũ marĩrē maĩ” jĩĩrere masĩrã, cūūrē nemorõ padeoyã. “Ãñunetõjõãĩ”, jĩĩrucujããda. Teerora jĩĩrucujãrõ booa.

Nocõrõrã jóaa.

JUAN jóasugueripü

Jesucristo catiré petihére ticogú

¹⁻² Y_{uu} múārē Jesucristoye maquērē, cūū niirecatirere jóagu tía. Biiro niia: Cūū atibúrecope tiádari suguero, cūū Pac_umena niitoarigu niíwī. Too síro atibúrecope bauarigu niíwī. Cūū Cōāmacū wācūrere wedegú nií; teero biiri marirē catiré petihére ticogú nií. Ūsā cūūrē iñawū; cūū wedeseri tuowá; cūūrē padeñawū. Ūsā basirora cūūrē iñawū; cūūrē añurō masíwū. Teero tiirá, ūsā cūūrē iñariguere múārē wedea.

³ Ūsā marī Pac_u Cōāmacūmena, teero biiri cūū macū Jesucristomena añurō niirōbirora múārē ūsāmena añurō niirī boogá. Teero tiirá, ūsā iñariguere, ūsā tuoriguere múārē wedea.

⁴ Ateré múārē jóacūā, marī niipetira usenirere buaáda jīrā.

Cōāmacū sīāwócore tiiróbiro niigú

⁵ Jesucristo ūsārē wederiguere múārē wedenetōneā. Cūū biiro jīwī: “Cōāmacū añugú, sīāwócore tiiróbiro niigú nií. Cūūpure ñañaré, nañtīāre maniā”, jīwī.

⁶ Sīcū “y_{uu}ja Cōāmacūmena añurō niijāā” jīboqui. Cūū teero jīpac_u sūcā, ñañarére tiirucúqui; diamacú maquērē netōncáqui. Teero tiigú, jīdito, nañtīārōp_u niigú tiiróbiro niiqui.

⁷ Añurere tiirucúgunopeja Cōāmacū niiróbiro sīāwócorop_u niigú tiiróbiro nií. Āpērāmēna añurō niiqui. Teero biiri Cōāmacū macū Jesucristoye díicā niipetire cūū ñañaré tiirere cosecú.

⁸ “Y_{uu}ja ñañarére tiiría” jīgúno cūū basiro jīditog_u tiiqui; cūū wācūrē diamacú niiricu.

⁹ Cōāmacū diamacú tiirucúg_u niiqui; cūū jīrirobirora tiigú niiqui. Teero tiigú, sīcū cūū ñañaré tiiriguere wedenetōrī, Cōāmacū acabógudaqui. Niipetire cūū ñañaré tiirig_u wapare ñañarō tagueñanemorī tiiriqui.

¹⁰ “Y_{uu}ja ñañarére tiiría” jīgúno Cōāmacū jīriguere jīditorig_u tiiróbiro wáari tiiqui;* cūū wedeserere tuodugáheg_u tiiróbiro niiqui.

2

Cristo cūū Pac_ure marirē wedesebosaqui

¹ Múā y_{uu} pōnabiro niirārē teeré jóaa, ñañarére tiiríjāārō jīgū. Jesucristo diamacú tiirucúg_u niiqui. Teero tiigú niijīgū, marī ñañaré tiirí, cūū Pac_ure marirē wedesebosaqui.

² Cūū diariguemēna marī ñañaré tiirere acabóre buamasíā. Marī ñañaré tiiré díicare diabosarig_u niíwī; niipetira atibúreco macārā ñañaré tiirécārē diabosarig_u niíwī.

³ Marī Cōāmacū dutirere tiirá, “diamacúrā Cōāmacūrē masítoaa” jīmasíā.

⁴ Sīcū cūū dutirere tiiripac_u, “y_{uu} cūūrē masítoaa” jīboqui. Teero jīgū jīditepīg_u niiqui; cūū wācūrē diamacú niiricu.

* 1:10 Proverbios 20.9.

⁵ Cõãmacũ dutirére tiirucúgũno Cõãmacũ booróbirora cũãrẽ maĩmasĩqui. Teeména “diamacárã Cõãmacũmena niijãã” jĩĩmasĩqui.

⁶ “Yũũ cũũmena niijãã” jĩĩgũno Jesucristo tiirécutirirobirora tiinũnãsearo.

Cãmerĩ maĩãá

⁷ Yũũ maĩrã, yũũ múãrẽ jóare apeyé mama dutiré mee niã; bũcu dutiré múã sicatorũ cuoríguera niã. Múã tee bũcu dutirére tuotóajĩyu.

⁸ Teero niipacari, yũũ múãrẽ jóare mama dutiré tiiróbiro wáaa. Yũũ jóare diamacũ maquẽ niã. Jesucristo basirora teeré ãñorĩ; múãcã teeré ãñorã tiia. Múã ñaãarére tiijĩrã, naĩtĩãrõpũ niirira tiiróbiro niimiwũ. ãñurépere tiijĩrã, bóerõpũ niirã wáara tiia sáa.

⁹ Sícũ biiro jĩĩboqui: “Yũũ bóerõpũ niigũ tiiróbiro niãã”. Teero jĩĩpacũ, Jesuré padeorãre ññatutiqui. Teero tiigũ, naĩtĩãrõpũ niigũ tiiróbiro niijãqui ména.

¹⁰ Jesuré padeorãre maĩgũnopeja bóerõpũ niigũ tiiróbiro niiqui. Tee bóeremena ñaãarére ññasũguemasĩjĩgũ, “tee ñaãarére tiirãã” jĩĩqui.

¹¹ Jesuré padeorãre ññatutiguono naĩtĩãrõpũ niigũ tiiróbiro niirecutiqui. Teero biiri naĩtĩãrõpũ niigũ tiiróbiro tiirécutiqui. Cũũ ñaãaré tiiré wapa capeari baunóhẽgũ tiiróbiro niiqui. Teero tiigũ, ãñurépere besemasĩriqui.

¹² Múã yũũ põnabiro niirãrẽ jóagu tiia. Cõãmacũ Jesucristo diabosarigue wapa múã ñaãaré tiiré acabótoaĩyi.

¹³ Múã bũtoãre jóagu tiia. Cristo sicatorũ niirigũre múã ãñurõ masĩcu.

Múã mamarãrẽ jóagu tiia. Satanãrẽ múã netõncãrira niiwũ.

¹⁴ Múã yũũ põnabiro niirãrẽ jóaawũ. Marĩ Pacũre múã masĩtoacu.

Múã bũtoãre jóaawũ. Sicatorũ niirigũre múã masĩtoacu.

Múã mamarãrẽ jóaawũ. Múã padeotutúa niicu; Cõãmacũ wedeserere múã wãcũrucucu; wãtĩãrẽ dutigũre múã netõncãrira niiwũ.

¹⁵ Atibũreco macãrã ñaãaré tiirucũrenorẽ, teero biiri atibũrecoyũ niirére maĩrĩjãña. Sícũ atibũreco macãrã tiiróbiro tiigũno Cõãmacũpere maĩrĩqui.

¹⁶ Atibũreco macãrã tiiré biiro niã: Noo booró tiidũgãre, bayiró ugaripéare, “ãpẽrã nemorõ niigũ niã yũũja” jĩĩre niã. Tee Cõãmacũye mee niã. Tee niipetire atibũreco macãrã tiirépe niã.

¹⁷ Atibũreco, atibũreco macãrã ñaãaré tiidũgãre petijõããdacu. Cõãmacũ boorére tiigũnopeja niirucujãgũdaqui.

Jesuyé queti jĩĩditore mee niã

¹⁸ Múã yũũ põnabiro niirã, niiture bũrecori jeatoacu. Atibũreco petiãdari sũguero, sícũ Cristore ññatutinetõjõãgũ atigũdaqui. Múã teeré tuotóarira niiwũ. Atitóre paũ Cristore ññatutira jeatoawa. Teero tiirã, “niiture bũrecori jeatoaa” jĩĩmasĩã.

¹⁹ Cristore ññatutira marĩ menamacãrãrã niimirira niipacara, marĩrẽ cõãjãwã. Cũã marĩ menamacãrã peti mee niiwã. Marĩ menamacãrã peti niirãjã, marĩmenarã niibocua ména. “Marĩrẽ cõãjãwã” jĩĩrã, ateré masĩã: Cũã niipetira marĩ menamacãrã mee niiwã.

²⁰ Cristo múãrẽ Espiritu Santore ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, múã niipetira diamacũ maquẽrẽ masĩtoacu.

²¹ Múã diamacũ maquẽrẽ masĩriatã, múãrẽ jóaribocu. Múã Jesucristoyere diamacũ masĩcu. Teero tiigũ, múãrẽ jóaa. Múã ateré masĩtoacu: Cũũye queti jĩĩditore mee niã.

²² Jĩĩditorepira biiro jĩĩcua: “Cõãmacũ beserigu Jesús mee niĩĩ”, jĩĩcua. Teero jĩĩrã Cristore ñĩĩnatutira niĩĩya. Cũã marĩ Pacũ Cõãmacũrẽ, cũũ macũ Jesucristom-enarã sũnacũa.

²³ Cũũ macũrẽ sũnarãno marĩ Pacũmena niiricua. “Jesús Cõãmacũ macũ niĩĩ” jĩĩrãnopeja marĩ Pacũmena niicua.

²⁴ Teero tiirã, múã sicutu teorĩguere wãũrucujãña. Múã sicutopũ teorĩguere wãũrucura, Cõãmacũ macũmena niirucujããdadu; cũũ Pacũmenacũrẽ niirucujããdadu.

²⁵ Cũũ marĩrẽ jĩĩriobirora tiigũdaqui: Marĩrẽ catirẽ petihẽre ticogũdaqui.

²⁶ Múãrẽ jĩĩditodugaraye quetire jóaa, múãrẽ ãñũrõ masĩãrõ jĩĩgũ.

²⁷ Espĩritu Santo Jesucristo ticorigũ múãpũre niiqui. Teero tiirã, ãpĩ múãrẽ “nemorõ bueguda” jĩĩgũrẽ boorĩjãña. Espĩritu Santo múãrẽ niipetirere buequi. Cũũ jĩĩditoro manirõ diamacũ maquẽrẽ buequi. Cũũ buerõbirora Jesucristomena niijãña.

²⁸ Mecãtĩgãcãrẽ múã yũũ põnabiro niirã, cũũmena niirucujãña. Marĩ teero tiirã, cũũ pũtũaatiri, boboricu. “Marĩ Cõãmacũ boorẽre tiirã niĩã”, jĩĩmasĩãdadu.

²⁹ Múã cũũ diamacũ tiirucũrere masĩtoaa. Teero tiirã, “niipetira diamacũ tiirãno Cõãmacũ põnarã niĩĩya” jĩĩrẽre masĩnoã.

3

Cõãmacũ põna tiirẽcutire

¹ Cõãmacũ marĩ Pacũ marĩrẽ bayirõ maĩrẽre wãcũñate múã. Marĩrẽ bayirõ maĩgũ, “yũũ põna niĩĩya” jĩĩqui. Teerora niĩã marĩ. Atibũreco macãrã Cõãmacũrẽ masĩrijãrã, marĩ cũũrẽ padeorã tiirẽcutirere tuomasĩricua.

² Yũũ maĩrã, mecãtĩgã marĩ Cõãmacũ põna niĩã. Too sĩropũ marĩrẽ wãaadare ãñũrõ masĩña maniã ména. Ate dícare masĩã: Jesucristo pũtũaatiri, cũũ baurẽre ññaãdadu. Cũũrẽ ññaĩrã, cũũ tiirõbiro wãaadadu.

³ Cũũrẽ ññañaré maniã. Marĩcã cũũ tiirõbiro “ãñũrã wãaadadu” jĩĩrẽre wãcũã. Teero tiirã, ññañarẽre tiirĩjãrõ booa.

⁴ Ññañaré tiirẽ Cõãmacũ dutirẽre netõnũcãre niĩã. Teero tiigũ, ññañarẽre tiirucũgũno Cõãmacũ dutirẽre netõnũcãgũ niiqui.

⁵ Múã masĩtoaa: Jesucristo marĩ ññañaré tiirẽre cõãgũ atirigu niĩwĩ. Cũũpũre pẽerogã ññañaré maniã.

⁶ Cũũmena niigũno ññañaré tiirẽcutiri qui. Ññañaré tiirẽcutigũnope Cristore padeorĩqui; cũũrẽna masĩhẽgũ niiqui.

⁷ Múã yũũ põnabiro niirã, múãrẽ ãpĩ jĩĩditorijããrõ. ãñũrõ tiirucũgũno Jesús tiirõbiro ãñũrõ tiigũ niĩĩ.

⁸ Sicutopũra wãtĩãrẽ dutigũ ññañaré tiimũãatirigu niiqui. Teero tiigũ, ññañaré tiirẽcutigũno cũũyagu niiqui. Cõãmacũ macũ wãtĩãrẽ dutigũ tiirẽre cõãgũ atirigu niĩwĩ.

⁹ Cõãmacũ cũũ põnarẽ cũũ tiirõbiro niirecutiri tiirĩgu niĩwĩ. Teero tiirã, Cõãmacũ põna ññañarẽre tiirucũricua.

¹⁰ “¿Noãpé niĩĩ Cõãmacũ põna?” teero biiri “¿noãpé niĩĩ wãtĩãrẽ dutigũ põna?” jĩĩ masĩdũgara, ateré masĩña: “Ññañaré tiirẽcutira, ãpẽrãrẽ maĩhẽrãno Cõãmacũ põna mee niĩĩya”, jĩĩnocu.

Cãmerĩ maĩrẽ

¹¹ “Cãmerĩ maĩrõ booa” jĩĩrẽ queti múã sicutopũ teorĩgue niĩã.

12 Caín tiiróbiro niirijããda. Cũũ wãtĩãrẽ dutigú menamacũ niijĩgũ, cũũ bai Abel wãmecutigure sĩaĩjãyigũ. ¿Deero tiigũ cũũrẽ sĩaĩyiri? Caín tiirẽcutire ñañarẽ niiyiro; cũũ bai tiirẽcutirepe ãñurẽ niiyiro.

13 Yãa wedera, teerẽ wãcũrã, atibúreco macãrã múãrẽ ññatutiri ññarã, “¿deero tiirã yũũre ññatutii?” jĩ wãcũrijãña.

14 Marĩ Jesuré padeorãre maĩjĩrã, ateré masĩã: Cõãmacũ marĩ pecamepũ wáaborirare catirẽ petihére cwoĩrĩgũ niiwĩ. Jesuré padeorãre maĩhẽgãno catirẽ petihére cworĩqui.

15 Jesuré padeorãre ññatutigũno basocãre sĩaĩgũ tiiróbiro niiqui. Múã masĩtoaa: Basocãre sĩaĩgũno catirẽ petihére cworĩqui.

16 Ateména cãmerĩ maĩrere masĩã: Jesús marĩrẽ diabosarigũ niiwĩ. Teero tiirã, marĩcã Jesuré padeorãre “diabosagũda” jĩ wãcũrõ booa.

17 Pee apeyé cwogũno sĩaũ Jesuré padeogũre bóaneõgũ niiri ññapacũ, cũũrẽ tiĩãpuridojãboqui. Cũũ teero tiirĩpacũ, ¿deero tiigũ “Cõãmacũrẽ maĩã” jĩbogari?

18 Múã yũũ põnabiro niirã, marĩ wedeseremena dícu “cũãrẽ maĩã” jĩrijãrõ booa. Marĩ tiĩãpuremenape cũãrẽ maĩrere diamacũrã tiẽñõrõ booa.

Cõãmacũrẽ padeorã cuiro manirõ niimasĩã

19-20 Apetõ sĩaũ marĩ menamacũ biiro wãcũqui: “Yũũ ññañanetõjõãgũ niiga” jĩ wãcũpacũ, cũũ ãpẽrãrẽ maĩrẽ wapa Cõãmacũmenape cuiro manirõ niiqui. Marĩ cũũ põna niĩã. Cũũ marĩye maquẽrẽ masĩpetijãqui. Cũũ marĩ ñañarẽ tiirĩguere acabóqui.

21-22 Marĩ yeeripũnapũ “ãpẽrãména ãñurõ niĩã” jĩ tũgueñarã, cuiro manirõ Cõãmacũrẽ sãimasĩã. Cũũ dutirere, cũũ boorere tiirĩ, Cõãmacũ niipetire marĩ sãirere ticogũdaqui.

23 Cũũ dutirẽ ate niĩã: Cũũ macũ Jesucristore padeoãda. Teero biiri cũũ dutirobirora cãmerĩ maĩãda.

24 Niipetira cũũ dutirere tiirãno cũũmena niicua; cũũcã cũãmena niiqui. Marĩrẽ Espĩritu Santore ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, Cõãmacũ marĩmena niirere masĩã.

4

Cõãmacũye wederãre ññabesedutire

1 Yãa wedera, niipetira Cõãmacũyere wederĩ basoca wederere padeorijãña. Cũã wederere “¿diamacũrã Cõãmacũye niimĩto?” jĩ tũosuguéya. Pacũ basocã “ũsã Cõãmacũyere wederã niĩã” jĩdito buecãmesãya.

2 Ateména diamacũ Cõãmacũyere wederãre ññabesemasĩãdacu: “Jesucristo basocũra atiyigũ” jĩgũno diamacũrã Cõãmacũyere wedequi.

3 Teerẽ wedehẽgũno diamacũ Cõãmacũyere wederiqui. Cũũrã Cristore ññatutinetõjõãgũyere wedequi. Múã Cristore ññatutinetõjõãgũ atiadarere tũotõajĩyu. Cũũ basocã watoapũ niitoaqui.

4 Múã yũũ põnabiro niirã, múã Cõãmacũ põnarã niĩã. Cõãmacũ múãrẽ tutuarere ticoqui. Atibúreco macãrãrẽ tutuare ticogũpeja Cõãmacũbiro tutuariqui. Teero tiirã, atibúreco macãrã múãrẽ cũã jĩditorere padeorĩ tiimasĩricua.

5 Jĩditoaremena buerãpe atibúreco macãrã niĩya. Teero tiirã, atibúreco maquẽ dícuere bueeya. Atibúreco macãrã cũã buerere tũonũñãsecua.

⁶ Marĩpeja Cõãmacũ põnarã niia. Cõãmacũrẽ masĩgãno marĩrẽ t̃uonũnũsequi. Cõãmacũrẽ masĩhẽgãnopeja marĩrẽ t̃uonũnũseriqui. Marĩ teerẽ t̃uomasĩrã, “diamacũrã Cõãmacũye niia” o “jĩĩditore niia” jĩĩ besemasĩadacu.

Cõãmacũ basocãre maĩqui

⁷⁻⁸ Yũũ maĩrã, Cõãmacũ basocãre maĩqui. Teero tiirã, marĩcã cãmerĩ maĩãda. Cãmerĩ maĩrãno Cõãmacũ põnarã niicua. Cũã Cõãmacũrẽ masĩcua. Cãmerĩ maĩhẽrãnopeja Cõãmacũrẽ masĩricua.

⁹ Cõãmacũ marĩrẽ maĩrẽre atemẽna ãĩnorĩgu niiwĩ: Cõãmacũ cũũ macũ sĩcũ niigũrẽ atibũrecompure ticodiocorigũ niiwĩ. Marĩrẽ catirẽ petihẽre c̃uoãro jĩĩgũ, cũũrẽ diabosadutirĩgu niiwĩ.

¹⁰ Marĩ Cõãmacũrẽ maĩrĩrira niiwũ. Cũũpe marĩrẽ maĩgũ, marĩ ñãnarẽ tiirẽre acabõdũgarĩgu niiwĩ. Teero tiigũ, cũũ macũrẽ ticodiocorigũ niiwĩ, diabosaaro jĩĩgũ. Cũũ marĩrẽ biiro tiibosãrigue maĩrẽ peti niicu.

¹¹ Yũũ maĩrã, Cõãmacũ teero tiirĩgu niijĩgũ, marĩrẽ bayirõ maĩqui. Teero tiirã, marĩcãrẽ cãmerĩ maĩrõ booa.

¹² Sĩcũ basocã Cõãmacũrẽ ñnarĩgu maniquí. Marĩ cãmerĩ maĩrĩ, cũũ marĩmena niiqui; cũũ boorõbirora cũũrẽ maĩmasĩã.

¹³ Cõãmacũ marĩrẽ Espĩritu Santore ticorigũ niiwĩ. Teero tiirã, Cõãmacũ marĩmena niirẽre masĩã; teero biiri marĩ cũũmenarã niirẽcãrẽ masĩã.

¹⁴ Hsã basirora Cõãmacũ macũrẽ ñãwũ. Aterẽ wedea: Cõãmacũ cũũrẽ atibũreco macãrã ñãnarãrẽ netõnẽdutĩgu ticodiocorigũ niiwĩ.

¹⁵ “Jesũs Cõãmacũ macũ niĩ” jĩĩgũnorẽ Cõãmacũ cũũmena niiqui; cũũcã Cõãmacũmenarã niiqui.

¹⁶ Cõãmacũ marĩrẽ maĩrẽre masĩã. “Cũũ marĩrẽ maĩrẽ diamacũ maquẽ niia” jĩĩrẽre padeõa. Cõãmacũ basocãre maĩqui. Cãmerĩ maĩrucũgũno Cõãmacũmena niiqui; Cõãmacũcã cũũmena niiqui.

¹⁷ Marĩ Cõãmacũ boorõbirora cũũrẽ maĩmasĩã. Jesucristo atibũrecompũ niigũ, cũũ Pacure maĩwĩ. Cũũ maĩrõbirora marĩcã Cõãmacũrẽ maĩmasĩã. Teero tiirã, Cõãmacũ basocãre wapa tiĩladari bũreco jearĩ, cũũrẽ cuiiricu.

¹⁸ Cõãmacũrẽ maĩgũno cũũrẽ cuiiriqui. Cõãmacũ boorõbirora cũũrẽ maĩgũ, cuiro manirõ niiqui. Cuiure c̃uogũno “yũũre ñãnarõ tiibõqui” jĩĩ wãcũqui; Cõãmacũ boorõbirora cũũrẽ maĩrĩqui.

¹⁹ Cõãmacũ marĩrẽ maĩsũguĩgu niiwĩ. Teero tiirã, marĩ cãmerĩ maĩã.

²⁰ Sĩcũ “Cõãmacũrẽ maĩã” jĩĩpacũ, Jesurẽ padeorãre ñãnatĩgu, jĩĩditorepĩgu niiqui. Basocã cũũ ñãrãcãrẽ maĩhẽgũ, nemorõ Cõãmacũ bauhẽgupereja maĩmasĩrĩqui.

²¹ Cõãmacũrẽ maĩgũno Jesurẽ padeorãcãrẽ maĩrõ booa. Teerẽ Cõãmacũ marĩrẽ tiidutĩrĩgu niiwĩ.

5

Atibũreco maquẽ ñãnarẽre cãmotãmasĩre

¹ “Jesũs Cõãmacũ beserĩgu Cristo niĩ” jĩĩ padeorãno Cõãmacũ põnarã niicua. ãpẽrãrẽ maĩrãno cũã põnacãrẽ maĩcua.

² Marĩ Cõãmacũrẽ maĩ, cũũ dutirẽre tiirã, “cũũ põnacãrẽ maĩã” jĩĩmasĩãdacu.

³ Cõãmacũrẽ maĩrãno cũũ dutirẽre tiĩya. Cũũ dutirẽ wisioria.

⁴ Marĩ Cõãmacũ põna atibũreco maquẽ ñãnarẽre tiiria. Jesucristore padeorẽmena ãñurẽre tiinõã.

5 Marī Jesuré “cūū Cōāmacū macū niī” jīī padeóa. Teeména dícu atibúreco maquē ñañarére cāmotámasícu.

Jesucristo Cōāmacū macū niī

6 Jesucristo Cōāmacū macū niī. Cūū atibúrecom niirī, Juan cūūrē wāmeōtiwi. Cūūrē wāmeōtigū, ocoména wāmeōtiwi. Too síro cūū curusapū diajōāwī. Biiro tiiréména “уш Cōāmacū macū niīā” jīirére ēñowī. Cūūrē wāmeōtirigueména dícu ēñorīwī. Cūū diariguemenacārē ēñowī. Espiritu Santo “Jesucristo Cōāmacū macū niī” jīirére marīrē ēñoquí. Cūūrā diamacá maquērē wedegú niī.

7 Atequetiré cūā basirora ēñoōya. Cūā itīārā ūmuāsepu niīya: Рач, macū, teero biiri Espiritu Santo. Cūā itīārāpu niipacara, sícūrā niī.

8 Atibúrecom Espiritu Santo wederéména “Jesús Cōāmacū macū niī” jīirére masīnoā. Teero biiri Jesús cūū Cōāmacū macū niirére cūū wāmeōtinorigueména, cūū diarigueména ēñorigū niīwī.

9 Basocá cūā ñariguere wedericārē, marī padeóa. Cōāmacū basocá wederé nemorō diamacá wedei. Cūūrā cūū macū niirecutirere wederigū niīwī.

10 Cōāmacū macūrē padeogúno Cōāmacū wederére padeoquí. Cōāmacū wederére padeohéguno cūū jīiriguere jīīditorigue tiiróbiro wáari tiiquí; cūū Cōāmacū cūū macū niirecutirere wederére padeoríqui.

11 Cōāmacū ateré wedequi: Cūū marīrē catiré petihére ticorigū niīwī. Tee catiré petihére cūū macāpure niicu.

12 Cōāmacū macūmena niigúno catiré petihére cūoquí; cūū macūmena niihégāno catiré petihére cūoríqui.

Wedeyaponorigue

13 Múā Cōāmacū macūrē padeoráre atipūrē jóaa, múā “catiré petihére cūoa” jīī masīārō jīīgū.

14 Marī masītoaa: Cōāmacū booróno sāirī, marī sāirére tūoquí. Teeré masīrā, cūūrē cuiro manirō sāimasīā.

15 “Cōāmacū marī sāirére tūoquí” jīīmasīrōbirora “cūū marī sāīāriguecārē ticotoai” jīīmasīnoā.

16 Apetō tiigú, Jesuré padeogúno ñañaré tiirī, sícūno ññaboqui. Cūū ñañaré tiiré acabómasīreno niirī, Cōāmacūrē sāibosáaro. Sāibosári, tee ñañaré tiiré acabómasīreno niirī, Cōāmacū cūūrē catiré petihére ticogudaqui. Apeyé ñañarō tiiré acabónoña maniré niicu. Teeré “sāibosáya” jīīña manīā.

17 Niipetire ñañaré tiiré Cōāmacūrē netōnucāre niipacari, apeyé ñañaré tiiré acabómasīreno niicu.

18 Marī ateré masītoaa: Cōāmacū pōna ñañaré tiirécutiricua. Jesús cūūrē cotequi. Teero tiigú, wātīārē dutigú cūā padeorére ñañomasīriqui.

19 “Marī Cōāmacū pōna niīā” jīirére masīā. Atecārē masīā: Wātīārē dutigú niipetira atibúreco macārārē dutiqui.

20 Apeyecārē masīā: Cōāmacū macū atirigū niīwī; marīrē tūomasīrere ticorigū niīwī. Teeména Cōāmacū diamacá niigūrē masīā. Cōāmacūmenarā niīā. Teero biiri cūū macū Jesucristomenacārē niīā. Jesucristo Cōāmacū diamacá macū niigú niiqui. Cūūrā niiqui sūcā catiré petihére ticogú.

21 Múā уш pōnabiro niirā, “cōāpōnarē basocá weerirare padeobócu” jīirā, Jesuré wācūrucujāña.

Nocōrōrā niīā.

JUAN puarĩ jóaripũ

Cãmerĩ maĩdutĩre

¹ Yũũ mũũ Cõãmacũ beserigore, teero biiri mũũ põnarẽ añudutia. Yũũ bũtoá dutirá* menamacũ múãrẽ niirõrã maĩã. Yũũ dícu múãrẽ maĩgũ tiiría; niipetira diamacũ maquẽrẽ masĩrã múãrẽ maĩya.

² Diamacũ maquẽrẽ cwoa marĩ. Tee marĩmena niirucujããdacu.

³ Cõãmacũ marĩ Рачũ, teero biiri cũũ macũ Jesucristo marĩ Õpũ múãrẽ añurẽ ticoaro; bóaneõ ññaãrõ; añurõ niirecutiri tiáro. Cũũ teeré tiirí, diamacũ maquẽrẽ masĩ, cãmerĩ maĩãdacu.

⁴ Sĩquẽrã mũũ põnarẽ bũajeáwũ. Cũãrẽ Cõãmacũ marĩrẽ dutirobirora diamacũ niirecutiri ññawũ. Teeré ññagũ, bayiró useniwũ.

⁵ Mecũtigã mũũrẽ ateré bayiró jĩgũda: Marĩ cãmerĩ maĩrõ booa. Tee mama dutiré mee niĩã; máatarũra marĩ padeonãcãrãrẽ dutiré cũũrigue niĩã.

⁶ Marĩ cãmerĩ maĩrã, Cõãmacũ dutirére tiirã tiia. Cũũ marĩrẽ cãmerĩ maĩdutiyigu. Ate múã tũotóarepũ niĩã.

Jĩditorepira maquẽrẽ wederigue

⁷ Atibúrecopũre рач jĩditorepira wáanetõya. Cũã “Jesucristo basocũ marĩ tiirõburo õpũãcutigu bũarĩgu niiwĩ” jĩrẽre padeoriya. Cũãno jĩditorepira, Cristore ññatutira niĩya.

⁸ Añurõ tũomasĩña, Cõãmacũ múãrẽ ticoadarere “tiidióbocu” jĩrã, Cõãmacũ niipetire múãrẽ ticoadarere añurõmena ñeeãda jĩrã.

⁹ Cristo buerere cũũ basiro cũũ wãcũrẽmena “nemosañũrõ buegũda” jĩgũno Cõãmacũrẽ cworíqui. Cristo buerere tiirucũgũpeja Cõãmacũrẽ, teero biiri cũũ macãrẽ cwoquí.

¹⁰ Apetó tiĩgũ, sícũ múã putopũ jeagũ Cristo buerere wederiboquí. Cũũnorẽ múãye wiseripũ ñeerijãña. Añudutirijãña.

¹¹ Múã cũũrẽ añudutira, cũũ ññañarõ buerere niisotoapeara niĩãdacu.

Wedeyaponorigue

¹² Yũũ pee peti jĩdũgare cwomiã, cwogũpeja. Atipũpũre teeré jóaria. Máata marĩ ññaãdacu, Cõãmacũ boorí. Toopũ cãmerĩ wedeapudacu. Marĩ teero tiirã, añurõ useniãdacu.

¹³ Mũũ bayio põna mũũrẽ añudutiya. Coocã Cõãmacũ beserigo niyo. Nocõrõrã jóaa.

* 1:1 Ññaña “bũtoá dutirá” glosariopũre.

JUAN ĩtĩarĩ jóaripũ

Gayo añurõ tiirĩgue

¹ Gayo унн bayirõ maĩgũ, унн мннрẽ añudutia. Унн butoá dutirá menamacũ mннрẽ niirõrã maĩã.

² Унн мннрẽ Cõãmacũrẽ sãĩboságu tiia, niipetire мннрẽ añurõ wáaaro jĩĩgũ. Мнн Cõãmacũmena añurõ yeeripũnacutirobirora мннрẽ ñañaré, diaré wáari tiirĩjããrõ.

³ Унн bayirõ useniã. Siquẽrã Jesuré padeorã mннye quetire wedejeawa. Мнн diamacũ maquẽrẽ padeorucúayiro. Мнн añurõ Cõãmacũ boorẽre tiigũ tiíayiro.

⁴ Унн buerira diamacũ maquẽrẽ tiirĩ tɔogũ, useniã. Deero tii apeyemena useninemoria.

⁵ Мнн Jesuré padeorãre añurõ tiigũ tiíayiro. Āpẽrã Jesuré padeorã jearácãrẽ mнн iñamasĩhẽrã niipacari, teerora tiíayiro.

⁶ Cũã ùsã neãrõpн мнн cãmerĩ maĩrẽcutirere wedeeya. Мнн pɔtopн jearãre teero tiíapurucujãña Cõãmacũ boorõbirora.

⁷ Cũã Jesuyẽ quetire wedenacãwara niĩya. Jesuré padeohẽra tiíapurere ñeeririra niiwã.

⁸ Teero tiirã, cũã tiirõbiro tiirãre marĩrẽ tiíapuro booa. Marĩ teero tiirã, diamacũ maquẽrẽ wedarãre tiíapura niĩã.

Diótfes ñañarõ tiirĩgue

⁹ Унн too macãrã Jesuré padeorãre sicapũ jóawн. Diótfes niipetirare dutigũ niidugagu ùsã dutirẽre boorĩayigu.

¹⁰ Teero tiigũ, унн múã pɔtopн wáagu, cũũrẽ múã iñacoropн wedeguda cũũ ùsãrẽ wedepatirere, ùsãrẽ jĩĩditorere. Apeyerẽ tiíayigu: Jesuré padeorã toopũ jearĩ, cũãrẽ ñeeriyigu. Cũãrẽ añurõ ñeedugara tiirĩ iñagũ, ñeedutihegu, cõãwionecojãrucuayigu.

¹¹ Унн bayirõ maĩgũ, ñañaré tiirẽre iñacũrijãña; añurõ tiirẽpere iñacũña. Āñurõ tiirãno Cõãmacũ põna niĩya; ñañaré tiirãno Cõãmacũrẽ masĩricua.

Demetrio añurõ tiirĩgue

¹² Niipetira Demetriore añurõ wedeseya. Cõãmacũ boorõbirora diamacũ tiíayigu. Ûsãcã cũũrẽ teerora jĩĩ wedesea. Мнн masĩcu: Ûsã diamacũ maquẽrẽ wedesea.

Wedeyaponorigue

¹³ Унн pee peti jĩĩdugare cuomiã, cuogúpeja. Atipũpũre teerẽ jóaria.

¹⁴ Máata marĩ iñãadacu, Cõãmacũ boorĩ. Toopũ cãmerĩ wedeapuadacu.

¹⁵ Āñurõ niirecutire wáaaro мннрẽ. Ûsã menamacãrã мннрẽ añudutiya. Marĩ menamacãrã toopũ niirãcõrõ añuãrõ. Nocõrõrã niĩã.

JUDAS jóaripũ

Ãñuduticorigue

¹ Үнн Judas Jesucristore padecotegũ, Santiago bai múârê ãñudutia. Múã marĩ Pacu Cõãmacũ beserira, cũũ maĩrã niĩã. Jesucristo múârê cotequi.

² Cõãmacũ múârê bóaneõ ññanemoãrõ; ãñurõ niirecutiri tiinemõãrõ; cãmerĩ maĩrĩ tiinemõãrõ.

Jĩditoremena buerá tiirecutirigue (2Pe 2.1-7)

³ Үнн maĩrã, Cõãmacũ Үннre, teero biiri múârê netõnerĩgu niĩwĩ. Marĩ netõnerẽ maquẽrẽ múârê bayirõ wededugagu, jóagudu tiimĩãwũ. Jóaria ména. Apeyẽ maquẽ jóaro niirõ tiia. Jesuré padeorẽ maquẽrẽ wedewisiora múã ɸatorɸ jeyaira. Teero tiigú, jóaa. Cõãmacũ marĩ padeorẽ maquẽrẽ marĩ Jesuré padeorãre cũũrigu niĩwĩ. Cũũ cũũrigue wasoricu. Teero tiirã, tutuaremena padeorõ booa.

⁴ Múã ññamasĩrapacari, jĩditoremena buerá múãmena neãnucãyira. Cúã ate tiirõbiri jĩcua: “Cõãmacũ marĩ cũũrẽ padeorãre ãñurõ tiijgũ, marĩrẽ ññarõ netõrĩ tiirĩqui”, jĩcua. Teero tiirã, cúã ññarẽ tiirẽre duurĩcua. Jesucristo marĩ Õpũ sicũ niigúrẽ boorĩcua. Cõãmacũ tiatorɸ “cũãno pecameɸ wãaadacua” jĩtoayigu.

⁵ Teero tiigú, Үнн múã masĩpetiriguere wãcũrĩ tiidugága sũcã. Ateré wãcũsugueya: Marĩ Õpũ niipetira Israelya põna macãrãrẽ Egiptopu wionecoyigu. Too síro cũũrẽ padeohérare diari tiyigu.

⁶ Ángeleare wáariguecãrẽ wãcũña: Cúã ãñuãseɸu tutuare, dutirẽre cɸopacãra, teeré duu, cúã boorõ tiirã wáyira. Cõãmacũ cúãrẽ cõmedãri cúã jõãmasĩhẽredarimena siatúcũdutyigu sãa. Naĩtĩãrõpu niicua, té Cõãmacũ cúãrẽ wapa tiãdari bureco jearipũ.

⁷ Ángelea ññarõ ñeeaperibiro Sodoma macãrã, Gomorra macãrã, teemacãrĩ wesari macãrãcã teerora tiyĩra. Òmãã dícu numiãmena tiirẽnorẽ tiyĩra. Cõãmacũ teemacãrĩrẽ sóecõãyigu sãa. “Niipetira ññarã cúã tiirõbirora pecame petihéimeɸu ññarõ tiinõãdacua” jĩrẽre masĩsuguedutigũ, cúãrẽ teero tiirĩgu niĩwĩ.

⁸ Múârê jĩditoremena buerá teerora tiicúa: Cúã boorõ wãcũãmajãcua. Cúã wãcũrõbirora tii, cúã basiro cúãye õɸũũrĩrẽ ññarõcúa; Cõãmacũ dutirẽre boorĩcua; ɸputĩ macãrã ãñurãrẽ ññarõ jĩcua.

⁹ Miguel ángeleare dutigú Satanãmena cãmerĩ jĩrĩ, ate wáayiro: Cúãcõrõ Moiséniğuya õɸũũrẽ boomiyira. Miguel basiro Satanãrẽ ññarõ jĩriyigu. “Mũũ Cõãmacũrẽ netõnucãgũ peti niĩã”, jĩriyigu. Biirope jĩyigu: “Үнн Õpũ mũũrẽ mũũ ññarẽ tiirẽre wedearõ”, jĩyigu.

¹⁰ Múârê jĩditoremena buerãpeja ãñurõ tuomasĩrapacara, ññarõ wedesecua. Apeyẽ cúã boorẽre tiicúa. Wáicuracã teerora tiicúa. Tuomasĩhẽrãrã cúã tiirẽmena cúã yeeripũnarĩrẽ ññarõrĩ tiãdacua.

11 Bóaneōrā niīya cúā. Caín* tiiróbiro ñañaré tiicúa. Balaam† tiiróbiro noo booró tiíadacua niyeru maĩrā. Coré‡ tiiróbiro Cōāmacārē netōnucārā diajōāadacua.

12 Múā Jesucristore padeorá neā, yaaritabe, cúā múārē bayiró bobooro wáari tiicúa. Cuiro manirō cúā booró yaa, yapijācua. “¿Yaaré niipetirare jeatuai?” jī wācūricua. Cúā ōme oco maniré, wīno néewanore tiiróbiro niicua; basocáre tiápuricua. Ducacutirito, cúā ducamanire yuca tiiróbiro niicua. Nucōrimena wāarigue yuca tiiróbiro niicua.

13 Cúā bobooro tiirécutire sobo jūirípire ocoturí día wesa páaputucore tiiróbiro niicua. Ñocōā noo booró wáa, ditirábiro niicua. Cōāmacū cúārē naĩtārōpū cúā niirucuaropū “wáadutiguda” jītoarigu niiwī mée.

14 Enoc jīditoremēna bueráre wáaadare wedeyigu. Cūū profeta niiwī. Cūū Adán pārāmi niinunusegu niyigu; seis pōnarí siro macū niyigu. Cūū biiro wederigu niiwī: “Marí Ōpū pañ ángeleamēna atigudaqui.

15 Cūū niipetira basocá tiiriguere besegudaqui. Ñañarā niipetire cúā ñañaré tiiriguere, cúā cúārē ñañarō jīriguere besegudaqui. Cúā ñañaré tiirigue wapa cúārē pecamepū cōāgūdaqui”, jī wedesugueyigu Enoc.

16 Múārē jīditoremēna buerá niipetire āpērā tiirére ñañarō wedesecua; wedepatirepira niicua. Cúā túsaré dícare tiidugácula. Cúā tiirére bayiró busarómēna wedetusacua. Cúārē tiápumasĩrārē jīditoremēna usenipeocua, cúāyere cuodugára.

Jesuré padeoráre wederigue

17 Yñu maĩrā, múāpeja marí Ōpū Jesucristo cúayere wededutigu beserira wedesuguerigere wácūña.

18 Múārē ateré wedecowa: “Atibáreco petiádari suguero maquē burecoripure Cōāmacūyere buijāadacua. Cúā booró dícu tiidugára, ñañaré tiirére tiāmajāadacua”, jīcowa.

19 Cúārā Jesuré padeoráre batarí tiicúa. Cúā booró tiicúa. Espiritu Santore cuogícua.

20 Yñu maĩrā, múāpeja Jesuré nemorō padeó, wācūtutuarucujāña. Múā padeoré diamacú niiré niíā. Cōāmacārē saĩrā, Espiritu Santo masĩre ticorémēna saĩñā.

21 Cōāmacū múārē maĩrére wācūrā, maĩdrábiro niíña. Marí Ōpū Jesucristo múārē bóaneō iñagū, cúūmēna catiré petihére ticogudaqui. Cūū ticoadarere useniremēna coteya.

22 Āpērā Jesucristoyere “¿diamacúrā niigariye?” jīrārē añurómēna wedeya.

23 Āpērā jīditoremēna buerére nunurārē quēnojeárí tiyá; basocá pecamepū jūurārē netōnērā tiiróbiro tiyá. Āpērā ñañaré tiiríporare tiápudugara, bóaneō iñña. Múāpū cúā ñañaré tiirére pēnirí jīrā, cúā teero tiirére bayiró boorijāña.

Cōāmacārē usenipeore

24-25 Cōāmacū maríre netōnégū sícūrā niiqui. Múā ñañaré tiirí jīgū, cotemasiqui. Tee coterémēna múā ñañaré manirā cúū pūtopū jeari tiimasiqui. Múārē toopú cúū añurō asibatéropū usenirí tiigudaqui. Teero tiirá, Jesucristo marí Ōpū tiápurementa niipetira Cōāmacārē ateré jīārō: “Mñu niipetirere

* 1:11 Génesis 4.1-16. † 1:11 Números 22.1-35; Apocalipsis 2.14. ‡ 1:11 Números 16.1-35.

dutimasĩã; m̃m̃ ãñunetõjõãgũ niiã; m̃m̃ tiidugárere tiimasĩã; m̃m̃ niipetire dutirére c̃uoã”, jĩãrõ. “M̃m̃ too suguerop̃a teero niirig̃a niiwã; atitóre teerora niiã; too sírop̃a teerora niigãdacu”, jĩãrõ. Tee niipetire niĩãrõ.

Nocõrõã jóaa.

TOO SÍROPŪ WÁAADARERE Juanré ěńorígue

Jesucristo Juanré quěěrōpŭ tiiróbiro ěńorígue

¹ Ate Jesucristore Cōāmacū ěńorígue niīā. “Péerogā siro biiro wáaadacu” jīīgū, ěńodutíyigu cūūrě padecoterare. Jesucristope ángelere “Juanré ateré ěńogú wáaya” jīicoyigu.

² Yŭŭ Juan niipetire ángele ěńoríguere ĩńarigu niijīgū, Cōāmacū wedesere, Jesucristo wederigüecārě diamacú jóaa.

³ Atipū jóaribiro wáaadaro péero dusaa. Teero tiigú, ate Cōāmacū ticorigue maquěrě bŭsŭrómena buegáno ũsenigúdaqui. Ateré bueri tuo, ateré tiirá ũseniādacua.

Juan Jesuré padeoré pōnarĭ macārārě jóarigue

⁴ Yŭŭ Juan múā Asiarpŭ niirā Jesuré padeorā siete pōnarĭ macārārě jóaa. Cōāmacū atitóre niirucujāgū, too sŭguerōpŭ niirigu, too síropŭ atigudŭ múārě āńurě ticoaro; āńurō niirecātiri tiíaro. Espiritu Santo siete maquě āńurě tiimasĭre tioré cŭogú* Cōāmacū duirípĭrō puto niigú teerora tiíaro.

⁵ Jesucristocā teerora tiíaro. Cūū Cōāmacūyere wasoró manirō wederucugu niīĭ. Cūūrā niipetira diarira sŭguero masāsŭguerigu niīĭ. Cūū atibáreco macārā ōpārārě dutigú niīĭ. Cūū marĭrě maīĭ. Cūūye díimena marĭ űńarěrě tiirě wapare netōnéwĭ.

⁶ Cūū marĭrě ōpārā, paía wáari tiiyĭ, Cōāmacū cūū Pacŭ dutirěre tiíaro jīīgū. Teero tiirá, niipetira ateré jīārō: “Cūū niipetirere dutimasĭqui; cūū tiidugáre tiimasĭqui”, jīārō. Cūū niipetira Ōpŭ niirucujāārō. Teerora niíārō.

⁷ Cūū ōmebŭrŭaripŭ diiátigúdaqui.

Niipetira cūūrě ĩńaādacua.

Cūūrě sĭārĭracā ĩńaādacua.

Niipetire macārĭ macārā cūūrě ĩńarā, utiadacua.

Teerora wáaro.

⁸ “Yŭŭrā niisŭguegŭ, niitugu niīā”, jīwĭ Cōāmacū marĭ Ōpŭ niipetire tutuare cŭogú. Cūū atitóre niirucujāgū, too sŭguerōpŭ niirigu, too síropŭ atigudŭ niīĭ.

Juan Jesucristore quěěrōpŭ tiiróbiro ĩńarigue

⁹ Yŭŭ Juan múāya wedegu tiiróbiro niīā. Yŭŭ múā tiiróbiro Jesuré padeóaa. Yŭŭ múā tiiróbirora űńarō netōgú, Cōāmacū dutirě yŭŭrŭre niirĭ, wācūtutuajāā. Yŭŭre Patmos űncūrōpŭ, netōűncārĭ basocare cūūri űncūrōpŭ cūūwā. Cōāmacūye queti, Jesuyěre wederě wapa ānorú cūūnorigu niīā.

¹⁰ Sicabureco yeerisāri bŭreco niirĭ, cānirĭpacari, Espiritu quěěrōpŭ tiiróbiro yŭŭre ěńowĭ. Wācūűa manirō yŭŭ sucubírope bayirō bŭsŭrómena wedeseri tiowá. Cūū wedesere corneta tiiróbiro bayirō bŭsŭwŭ.

¹¹ Cūū yŭŭre jīwĭ:

–Yŭŭrā niisŭguegŭ, niitugu niīā. Mŭŭ ĩńarěre sicarpŭrŭ jóaya. Mŭŭ jóariguere Asiarpŭ niirā siete pōnarĭ yŭŭre padeorě pōnarĭ macārārě ticocoya. Cūā Ēfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, Laodicea macārĭ macārā niīya, jīwĭ.

* 1:4 Isaías 11.2.

12 “¿Noã yuñmena wedesei?” jĩĩ, cãmenucã ññawũ. Ññacomã jĩĩgũ, siete siãwócore pesaré yucu oro yucũre ññawũ.

13 Teeyucu watoapu basocúbiro baugáre ññawũ. Cũũ yoaroca sutiró sãñawĩ. Cutiropu suti casero oromena tiirí caserore siatúrigu niĩwĩ.

14 Cũũya dupu maquẽ póã ãñurõ butiré niĩwũ. Cũũ capeari pecapõna tiirõbiro asiyáwu.

15 Dupori asipóapĩĩ sipioárebiro asiyáwu. Cũũ wedesere oco pairó õmasãñucõrõbiro busuwũ.

16 Diamacú macã wãmorẽ siete ñocõã cuowí. Useropu espada puaniña asoyóaripí súuwitiwu. Cũũya diapóã muĩpũ tiirõbiro bayiró asiyáwu.

17 Cũũrẽ ñña, diagubiro cũũye dupori putopu ñaacũmuwũ. Cũũpe diamacú macã wãmomena yũre ñaapeó, jĩĩwĩ:

—Cuirijãña. Yũurá niisuguegu, niitugu niĩã.

18 Catigú peti niĩã. Yũũ diarigu niĩwũ. Diarigu niipacu, catirucujãã. Yũũ diarira yeeripũna niirõpu macã sawirire† cuoa.

19 Mũũ ññaãriguere, mecütigã ññarere, too síro wáaadare jóaya.

20 Siete ñocõã yãã diamacú macã wãmopure cuorí, mũũ ññaãrigue, teero biiri siete siãwócore pesaré yucu oro yucu maquẽ biiro jĩĩdugaro tiia: Siete ñocõã siete ángelea jĩĩdugaro tiia. Cũã siete yũre padeoré põnarĩ macãrãyara niĩya. Siete siãwócore pesaré yucu siete põnarĩ yũre padeoré põnarĩ macãrã jĩĩdugaro tiia, jĩĩwĩ.

2

Éfeso macãrãrẽ jóarigue

1 Jesucristo ateré jĩĩwĩ:

Éfeso macãrã yũre padeorí põna macãrãyagu ángelere* ateré jóaya:

“Yũũ siete ñocõãrẽ diamacú macã wãmope cuogú, siete siãwócore pesaré yucu oro yucu watoapu ññanetõgũ ateré jĩĩã:

2 Múã tiirere yũũ masiã. Yéẽ maquẽrẽ múã bayiró padea. Múã padeó yapacutía. Ññañaré tiirare múã booríã. ãpẽrã Jesús cũũyere wededutigu besenoña manipacára, ‘úsãcã Jesuyere wededutigu beserira niĩã’ jĩĩya. Múã ‘¿diamacúrã jĩĩmiĩ cúã?’ jĩĩ, tugueñamasiã. Cũã buerere tuorã, ‘cũã jĩĩditora niĩya’ jĩĩmasiãã múã.

3 Padeó yapacutía. Yéẽ wapa bayiró ññañarõ netõwá múã. Teeré nucãjãwũ.

4 Tee niipetire ãñurẽ tiipacári, ate dícu ññañã múãrẽ: Múã sicatoru yũre maĩrõbiro maĩría.

5 Sicatoru yũre ãñurõ maĩrigure wãcũña. Teero tiidúmirigure wãcũpati, wasojãña súcã. Sicatoru tiirigure tiiyá. Múã wasohéri, múãya siãwócorigu múã putopu niirigure emajãgũda.

6 Apeyé ate múã tiirẽ ãñuniã: Nicolaítayere buerã tiirere múã booríã. Yũũcã teerẽ booríã.

7 Tuodugáranõ Espiritu Santo yũre padeoré põnarĩ macãrãrẽ wederere tuomasãdacua. ãñurõ padeó cãmewitranorẽ yucũũ catiré ticorigu† dacare yaari tiigũda. Tiigú Cõãmacũ niirõ ãñunetõjõãrõpu niĩã”, jĩĩ jóaya, jĩĩwĩ.

† 1:18 Españolmena: llave; portuguésmena: chave. * 2:1 Ángele “Cõãmacũyere wedecotegu” jĩĩdugaro tiia. † 2:7 Génesis 2.9.

Esmirna macārārē jóarigue

8 Jesucristo jīnemowī sūcā:

Esmirna macārā yūre padeorí pōna macārāyagu ángelere ateré jóaya:

“Yūnará niisuguegu, niitugu, diarigupᵃ niipacu, catirucujāgū ateré jīā:

9 Múā ñañarō netórére, múā apeyenó cʉohérere masīā. Teero cʉorípacara, petiriadarepere cʉorá niā. ‘Judíoa niā’ jīrā múārē ñañarō wedeserere masīā. Yūn īñacoropᵃ cūā judíoa mee niīya; Satanás dutiré tīrā niīya.

10 Múā ñañarō netōđadarere cuirijāña. Satanás múā sīquērārē peresuwiipᵃ sōnecorí tiigúdaqui, múā padeorére duudutígu. Múā pʉamóquēñe burecorí ñañarō netōđadacu. Múā padeoré wapa sīādugári, padeodúrijāña. Múā teero tīrī, yūn catiré petihérere ticogudacu múā padeoré wapa.

11 Espíritu Santo yūre padeoré pōnarī macārārē wedei. Tʉodugáranó tʉoáro. Āñurō padeó cāmewitíranó cūā diari siro, pecamerpᵃ wáaricua. Pecamerpᵃ wáare dianemore tīróbíro niā”,
jī jóaya, jīwī.

Pérgamo macārārē jóarigue

12 Jesucristo jīnemowī sūcā:

Pérgamo macārā yūre padeorí pōna macārāyagu ángelere ateré jóaya:

“Yūn espada pʉañiña asoyóaripī cʉogú ateré jīā:

13 Múā niirí macā maquērē yūn masīā: Satanás too macārā ḡpᵃ niī. Múā toopᵃ niipacara, yéere tiinunúserucujā. Yūre padeodúriwᵃ, cūā Antipare sīārítocārē. Cūū yéere wede, padeotúcowi, té cūārē sīācōāritopᵃ. Teero wáawᵃ múāya macā Satanás niirí macāpᵃ.

14 Ate dícu ñañāā múā: Balaam tiidutíre tīróbíro múā sīquērā tiinunúsea.

Cūū Balare Israelya pōna macārārē ñañaré tiidutíyigu. Balac cūārē wáicura díi cūū padeoráre ticoariguerē yaari tiiyígu; ñañarō ñeeaperi tiiyígu.

15 Nicolaítayere buerá tiidutírecārē múā sīquērā teorora tiinunúsejā.

16 Múā cūārē ‘teeré buerijāña’ jīria. Teewapare wācūpati, wasoyá. Múā wasohéri, máata múā pʉtopᵃ jeaguda. Jea, yáapī useropᵃ súuwitiripīmena cūā buerére tʉonunúseramena cāmerísīāguda.

17 Espíritu Santo yūre padeoré pōnarī macārārē wedei. Tʉodugáranó tʉoáro. Āñurō padeó cāmewitíranorē maná yayíóriguere ecagúdacu. Cūārē útāpe butirípere ticoguda. Tīperpᵃ mama wāmerē jóatunođadacu. Sīcū teewāmerē masīriqui. Tīpere cʉogú dícu masīgúdaqui”,
jī jóaya, jīwī.

Tiatira macārārē jóarigue

18 Jesucristo jīnemowī sūcā:

Tiatira macārā yūre padeorí pōna macārāyagu ángelere ateré jóaya:

“Yūn Cōāmacū macū, capeari pecapōnabíro asiyágu, dapori asipóapīrī sipioárebíro asiyágu ateré jīā:

19 Múā tīrérē yūn masīā. Múā maíré, múā padeoré, múā āpērārē tiápure, múā padeoyapácútirere masīā. Atecārē masīā: Múā sicutopᵃ tīríro nemorō atitóre āñurō tīrā tīa.

20 Ate dícu ñañāā múā: Jezabel múārē ñañaré buepacari, teero īñajāā.

‘Cōāmacūyago profeta niā’, jīmiyo coo. Coo yūre padecoterare jīditoyo. Cūārē ñañarō ñeeapere bueyo. Wáicura díi āpērā cūā padeoráre ticoariguere yaari tiyo coo buerémena.

21 Coo ñañaré tiirére wăcūpati, wasoádarere yuemiwū. Wasodugáriyo. Coo ñañarō ñeeaperere duudugáriyo.

22 Teero tiigú, coore diarecutiri tiigúda. Coomena ñañarō ñeeaperere bayiró ñañarō netōri tiigúda, coomena cúa ñañaré tiirére wăcūpati, wasohéri.

23 Coo pōnarē sīājǎgūda. Yññ teero tiiri, niipetira yññre padeoré pōnarī macārā ateré masiādacua: Yññ múā tiidugáre, múā wăcūrere masīpetijāā; múā tiiriro jeatuaro wapatigūda.

24 Múā Tiatira macārā āpērā coo buerére booríā. Satanáye buerére ‘urpūtí maquē niīā’ cúa jīrécārē bueriwñ. Múārē ateré jīā: Múārē apeye dutinemorícu.

25 Ate dicure tiyá: Múā diamacú tiirére duurijāña, téé yññ pŭtŭaatiripñ.

26 Āñurō padeó cāmewití, yññ tiidutíre tiiyapácutiranorē dutiré ticogūda. Peedita macārārē dutiādacua,

27 yññ Pacy yññre niipetire macārī macārārē dutiré ticorirobirora. Cōmegūména diipárure páamutōrō tiiróbiro yññre netōncārārē ñañarō tiiādacua.

28 Teero tiiránorē ñocōāwú bóerigare ticogūda.

29 Espíritu Santo yññre padeoré pōnarī macārārē wedei. Tñodugárano tñóáro”, jīī jóaya, jīīwī.

3

Sardis macārārē jóarigue

1 Jesucristo jīīnemowī sūcā:

Sardis macārā yññre padeorí pōna macārāyagu ángelere ateré jóaya:

“Yññ siete tutuare Espíritu Santoyere cñoa. Siete ñocōārē cñoa. Yññ teeré cñogú ateré jīā: Múā tiirére yññ masiā. Āpērā yññre padeoré pōnarī macārā múārē iña, biiro jīīya: ‘Cúa Cōāmacū catiré ticorére cñoóya; Cōāmacū dutirére tiīya’ jīīya. Teero jīīpacari, diarira tiiróbiro niīā múā; Cōāmacū dutirére tiiría.

2 Ateré wăcūña: Múā āñurō tiiré petiró tiia. Teero tiirá, āñurére tiinemóña sūcā, petirí jīīrā. Yññ iñarí, Cōāmacū iñacoropñ múā tiiré dñsajāā.

3 Múārē bueriguere, múā teeré padeoríguere wăcūña. Tee buerére nñññá. Múā teeré nññuríguere wăcūpati, wasoyá. Múā āñurō tñomasihērī, wăcūña maniró yaarépigū tiiróbiro jeagūdacu.

4 Múā menamacārā Sardispñ niirā diarira tiiróbiro niipacara, sīquērā cúāye suti jīīrīmaníre tiiróbiro niīya. Cúa āñurō tiiré wapa suti butiré saña, yññmena bapacūtiadacua.

5 Āñurō padeó cāmewitírano cúa tiiróbiro suti butiré sññarira niīādacua. Catiré petihére cñorá wāmerē jóaturipūpñ cúa wāmerē coserícu sáa. Yññ Pacy, cñūyara ángelea iñacoropñ yññ ‘cúārē masiā’ jīīgūda.

6 Espíritu Santo yññre padeoré pōnarī macārārē wedei. Tñodugárano tñóáro”, jīī jóaya, jīīwī.

Filadelfia macārārē jóarigue

7 Jesucristo jīīnemowī sūcā:

Filadelfia macārā yññre padeorí pōna macārāyagu ángelere ateré jóaya:

“Y_{HH} ñañaré manigú, diamacú niigú niia. Daviyá sawire c_{HOA}. Y_{HH} pãõrĩ, ãpĩ biamasĩrii. Biari, ãpĩ pãõmasĩrii. Y_{HH} dícu teeré tiimasĩgú niijĩgú, múãrē ateré jĩã:

⁸ Múã tiirére y_{HH} masĩã: Múã péerogã tutuare c_{HOA}pacára, y_{HH} dutirére y_{HH}. Y_{HH}re masĩhērāmena wedesera, ‘úsājā cūãrē masĩriga’ jĩria múã. Teero tiigú, y_{HH} múãrē sicasope pãõncōwū. Tiisopere ãpĩ biamasĩriqui.

⁹ Múãya macá macārā Satanás dutirére tiirá ‘úsā judíoa niia’ jĩiya. Y_{HH} ññacorõ judíoa mee niíya; jĩditorepira niíya. Cūãrē múã p_{TOPU} ati, ññācoberimena jeacūmurĩ tiigúdacu. Y_{HH} múãrē maĩrere masĩrĩ tiigúda.

¹⁰ Y_{HH} múãrē y_{HH} dutirére ‘wācūtutuaremena tiurucújãña’ jĩdutiwu. Múã y_{HH}re padeoré wapa ñañarō netōpacára, teero tiirucújāwū. Teero tiigú, niipetira atibúreco macārā ñañarō netōrítabe, múãrē coteguda. Niipetira atibúreco macārārē ‘¿deero padeomí cūã?’ jĩgū, cūãrē ñañarō netōrĩ tiigúda.

¹¹ Máata p_{UTUA}atiguda. Múã diamacú tiirére duurjãña, pesarĩ beto* Cōamacū múãrē ticoadari betore tiidióri jĩrā.

¹² Ññurō padeó cāmewitiranoré y_{HH} Pacu p_{UTO} cūügüda. Cūüya wii macá botarĩ tiiróbiro toopú niĩadacua. Witiridojãadacua. Y_{HH} Pacu wāmerē cūãp_{URE} jóatuguda. Y_{HH} Pacu ya macá wāmecārē jóaguda. Tiimacá Mama Jerusalén wāmecutia. E_{MU}ãsep_U niirĩ macá atiditapú díiatiadacu. Teero biiri y_{HH} wāme mama wāme cūãp_{URE} jóatuguda.

¹³ Espiritu Santo y_{HH}re padeoré pōnarĩ macārārē wedei. T_{HO}dugarano t_{HO}áro”, jĩ jóaya, jĩwĩ.

Laodicea macārārē jóarigue

¹⁴ Jesucristo jĩnemowĩ sūcā:

Laodicea macārā y_{HH}re padeorĩ pōna macārāyagu ángelere ateré jóaya:

“Y_{HH} wasoró manirō Cōamacūyere diamacú wederucua. Cōamacū y_{HH}mena niipetirere tiiwĩ. Y_{HH} teeré tiirig_U ateré jĩã:

¹⁵ Múã tiirére y_{HH} masĩã. Y_{HSU}áracā niiria; asirácā niiria. Múã y_{HSU}ári, o asirĩ, ãñuboyu múãrē.

¹⁶ Múã asibusúra niia; y_{HSU}ária; asiría.† Teero tiigú, múãrē cōãgüdu tiia, sīcū asibusúre sñidugáhegu eobatérobio.

¹⁷ Múã jĩmiã: ‘C_{HOA}petjãã; niipetire y_{HH}re ãñurō wáaa; dusaría’ jĩmiã. Múã t_{HO}masĩria: D_{SA}petjãã. Ñañaré dícu wáanonā, bóaneōrā, niyeru manirā, ññahērā, sutimanirā tiiróbiro niia.

¹⁸ Teero tiirá, múãrē ateré wedesuguea: Oro pecamep_U sósesipioriguere sãĩädara tiiróbiro y_{HH}re padeorere sãirā atiya, Cōamacū p_{TOPU} pee ãñurē c_{HOA}da jĩrā. Suti butiré sãĩädara tiiróbiro y_{HH}re acabóre sãirā atiya, boboooro netōrĩ jĩrā. Capea p_{IORE} uco sãĩädara tiiróbiro masĩrere sãirā atiya, yéere ãñurō ññamasĩäda jĩrā.

¹⁹ Y_{HH} maĩrārē ñañaré tiirĩ, ‘teeré tiinemórijãña’ jĩã. Teero tiirá, yéere ãñurō tiyá. Y_{HH} dutirére múã tiihéra, wācūpati, wasoyá.

* **3:11** Pecasāyemena: corona. † **3:16** “Y_{HSU}árabiro niirā Jesuré padeohéra niíya”, jĩdugaro tiicú. “Asiráburo niirā Jesuré ãñurō padeorá, cūã dutirére useniremena tiirá niíya”, jĩdugaro tiicú. “Asibusúrabiro niirā Jesuré padeopacára, cūã dutirére ãñurō tiiríya; cūãyere ãñurō t_{HO}séniríya”, jĩdugaro tiicú.

20 Yñu sʉogú tiia, sope dotenucũgũ tiiróbiro. Sícũ yñu wedeseri tʉogú, yñure sope pãdõnecogubiro niĩ. Teero tiigánomena cãmerĩ sʉoyára tiiróbiro ʉseniãdacu.

21 Añurõ padeó cãmewitiranorẽ yñumena yñu duirípĩrõrũ duiadacua. Yñucã Satañás yñure wedesãpacari, netõncãjãwũ. Teero tiigú, yñu Pacumena cãuyapĩrõrũ duia.

22 Espiritu Santo yñure padeorẽ põnarĩ macãrãrẽ wedei. Tʉodugáranu tʉoáro”, jĩ jóaya, jĩwĩ yñure.

4

ʉmããsepũ Cõãmacãrẽ súubusepeore

1 Too síro yñu ññawũ sũcã. ʉmããsepũ sicasope tusuri ññamũõcowũ. Yñu tʉosũguérigu yñure wedeserigu cornetabiro busugúre tʉowú:

—Añorú mũãatiya. Too síro wáaadare mũurẽ ãñogúdu tiia, jĩwĩ.

2 Máata yñu cãnirĩpacari, Espiritu quẽẽrõrũ tiiróbiro yñure ãñowĩ sũcã. Yñu ññacororũ ʉpũ duirípĩrõ niiwũ ʉmããsepũ. Tiipĩrõrũ sícũ duiwĩ.

3 Too duigú ʉtãpe jaspe o cornalina tiiróbiro añurõ asiyáwi. Tiipĩrõ sicadá bueda popearũ niiwũ. Tiidã añurõ sũmerida esmeralda wãmecatiripe tiiróbiro sũmewã.

4 Veinticuatro ʉpãrã duirépĩrĩ tiipĩrõrẽ niisodeawũ. Veinticuatro bũtoá dutirá teepĩrĩrũ duiwa. Suti butirẽ sãñarira niiwã. Cũãye dupupá sotoarũ oro betori pesawũ.

5 Tiipĩrõrũre bũpo wããyore bauwũ. Bũsurẽ, bũpo páare bũsũwitiwũ. Tiipĩrõ díamacũ siete sãwõcore tuturi jũñucũwũ. Teetuturi Espiritu Santo siete tutuare ʉorẽ niã.

6 Tiipĩrõ díamacũ día pairĩmaabiro niiwũ. Bídrubiro añurõ ocosusúrimaa niiwũ.

Tiipĩrõrẽ bapari catirá niisodeawa. Cũã díamacũpe, sucubírope pee capeari ʉowá.

7 Catigú niisũgeguẽ yáibiro* bauwĩ. Cũũ siro macũ wecũbiro† bauwĩ. Cũũ siro macũ basocũbiro diaróa ʉowĩ. Cũũ siro macũ cáaracu wũũgũbiro bauwĩ.

8 Bapari catirá cããcõrõ seis wũure ʉowá. Niipetire cããye ʉpũũrĩrũre, cããye wũure docarũre capeari ʉosugójãwã. Búrecori, ñnamirĩ yeerisãrõ manirõ biiro jĩrucujãwã:

Ñañaré manigú; ñañaré manigú; ñañaré manigú niĩ Cõãmacũ marĩ ʉpũ tutu-
anetõjõãgũ.

Cũũ atitóre niirucujãgũ, too sũguerorũ niirigu, too sírorũ atigũdu niĩ, jĩwã.

9 Cũã bapari catirá tiipĩrõrũ duigú catirẽ petihére ʉogúre “niipetirere dutimasĩã mũũ” jĩwã; cãũrẽ padeowá; cãũrẽ ʉsenire ticowa.

10 Cũã teero tiirécõrõ veinticuatro bũtoá dutirá tiipĩrõrũ duigú pũto ñicãcoberimena jeacũmurucuwa. Catirẽ petihére ʉogúre padeowá. Cũã pesaré betorire née, cãũyapĩrõ díamacũrũ cũũwã. Biiro jĩwã:

11 Cõãmacũ ʉsã ʉpũ, niipetirere bauanérigu niã mũũ.

Mũũ boorómenarã ate niipetire niã.

Teero tiirémena mũũ ʉsã ʉsenipeogũnorã niã.

ʉsenipeonõjũ, biiro jĩñoã mũũ:

* 4:7 Españolmena: león; portuguésmena: leão. † 4:7 Españolmena: toro; portuguésmena: touro.

M_{HH} niipetirere dutimasĩgũ niĩã;
 ũsã m_{HH}urẽ padeóa;
 ũsã m_{HH}urẽ “tutuanetõjõãgũ niĩ” jĩã,
 jĩwã.

5

Cordero opatũnurẽ néerigue

¹ Y_{HH} ĩñawũ sũcã. Tiipĩrõpũ duigũ diamacũ macã wãmope sicutũnu c_{HO}wĩ.
 P_{HH}aniĩrapũ jóaritũnu niiwã. Siete pirabiaturigue c_{HO}wĩ.

² Тоорú sícũ ángele tutuagure ĩñawũ. Cũũ bayiró busurómena wedewi:

—Ñañarere n_{CC}cãjãrigũno dícu pirabiatirere pãnecojã, iitũnurẽ jõãmasĩqui.
 ¿Noãno niigari iitũnurẽ jõãgũdu? jĩwĩ.

³ Өм_{HH}ãsepũ, ditapũ, dita docapure tiitũnurẽ jõãmasĩgũ, tee jóariguere buemasĩgũno maniwĩ.

⁴ Tiitũnurẽ jõãmasĩgũ, tee jóariguere buemasĩgũno manirĩ ĩñagũ, y_{HH} bayiró utiwũ.

⁵ Sícũ b_{HO}toá dutirá menamacũ y_{HH}re jĩwĩ:

—Utigu mee tiiyá. Sícũ niĩ, Judayá põna macũ yái sõãgũ* tutuagũ tiiróbiro.
 Cũũrã David pãrãmi niin_{HH}nusegũ, cũũrẽ netõn_{CC}cãdũgamirirare cãmewitĩrigũ
 niĩ. Teero tiigũ, cũũ siete pirabiatirere pãnejã, iitũnurẽ jõãmasĩqui, jĩwĩ.

⁶ Tiipĩrõ deco, bapari catirá deco, veinticuatro b_{HO}toá dutirá deco Cordero
 cãã sããnórigu niipacu, catigũ nucũrĩ ĩñawũ. Cũũ siete capesári, siete capeari
 c_{HO}wĩ. Tee capeari Espiritu Santo siete tutuare c_{HO}gũ niipetiro atibãrecopũ
 ticodiocorigũ jĩdũgaro tia.

⁷ Cordero wáa, tiipĩrõpũ duigũ diamacũ macã wãmope c_{HO}oritũnurẽ néewĩ.

⁸ Cũũ tiitũnurẽ néerĩ, bapari catirá, veinticuatro b_{HO}toá dutirá Cordero
 díamacũ ñicãcoberimena jeacũmuwã. Cũãcõrõ búapütêrê,† oro baparire c_{HO}wã.
 Teebaparipure sitiaãñũre busemũcõre dadaro niiwã.

⁹ Cũã mama basaré basara, biiro jĩwã:

M_{HH} sããnórigu niĩã. Cõãmacũrẽ m_{HH}ye dímena basocãre wapatĩbosarigu niiwũ.
 M_{HH} wapatĩbosarira niipetire põnarĩ macãrã, niipetire wedesera, niipetire
 macãrĩ macãrã, niipetire dita macãrã niĩya.

M_{HH} teero tiirigu niijĩgũ, tiitũnurẽ néee, teeperire pãnemasĩã.

¹⁰ M_{HH} cũãrẽ õpãrã, paia wãari tiiyũ, ũsãyagũ Cõãmacũ dutirere tiiaro jĩgũ.

Cũãrã niipetire dita macãrãrẽ dutiadacua,
 jĩ basawa.

¹¹ Y_{HH} ĩñawũ sũcã. P_{HH} ángelea tiipĩrõrẽ, catirãre, b_{HO}toá dutirãre ni-
 isodean_{CC}cãjeawa. P_{HH} peti niiwã. Cũãrẽ bapaqueopetimasĩña manitũ niiwũ.
 Cũãrẽ t_{HO}wũ.

¹² Bayiró busurómena jĩ basapeowa:

Cordero basocãye wapa sããnórigu niĩ.

Teero tinóriguemena basocã useni_{HH}peogunorã niĩ. Useni_{HH}peonjĩgũ, biiro jĩ
 basanoã cũũrẽ:

“Cũũ tutuanetõjõãgũ niĩ; niipetirere c_{HO}i; niipetirere masĩ; cũũ tiidũgarere
 tiimasĩ; padeonógũ niĩ; niipetirere dutimasĩ; ãñugũ niĩ” jĩnoã,
 jĩ basawa.

* 5:5 Españolmena: león; portuguésmena: leão. † 5:8 Pecasãyemena: arpas.

13 Āpērārē tuowá sūcā. Niipetira Cōāmacū tiiríra ūmuāsepu niirā, ditapu niirā, dita docapu niirā, día pairímaapu niirā jīi basapeowa: Tiipīrōpu duiǵure, Corderore “āñurā niīā múā” jīiārō; múārē padeoáro; “múā niipetirere dutimasīā” jīiārō; “múā tiidugáre teimasīā” jīiārō. Teerora jīrucujāārō múārē, jīi basawa.

14 —Teerora jīrō booa, jīiwā bapari catirácā.

Butoá dutirápe ñicācoberimena jecūmu, sūbusepeowa.

6

Siete pirabiaturigue

1 Yūu iñawū sūcā. Cordero tiitūnu siete pirabiaturre cūorítūnurē jōānucāwī. Niisuguerore pānecojāwī. Sīcū bapari catirá menamacū wedeserere tuowá. Bupo páari busaré tiiróbiro wedesewi:

—Atiya, jīiwī.

2 Cūū teero jīiāri sirogārā, yūu iñawū sūcā. Caballo butigú witiatiwi. Cūū so-toapu pesagú bueripirē cūowī. Cūūya dupu pesari before ticonowī. Cāmerīsiā netōnucātoarigu cāmerīsiā netōnucāgū witiwawī sūcā.

3 Cordero siro macārō pānecorira sūcā, āpī catigú wedesewi:

—Atiya, jīiwī.

4 Āpī caballo witiatiwi. Sōāgú niiwī. Cūū sotoapu pesagúre cāmerīsiāādare dutirēre ticonowī. Teero tigú, atibúreco macārārē āñurō niirecutimiārirare cāmerīsiārī tigú witiwawī. Cūū espada pairipī ticonowī.

5 Cordero pñaró pāneāri siro, aperó pānerī, āpī catigú wedesewi:

—Atiya, jīiwī.

Yūu iñawū sūcā. Āpī caballo witiatiwi. Níigū niiwī. Cūū sotoapu pesagú nucāre queoróre* ñoonéwī.

6 Catirá watoapure sīcū wedeseri tiiróbiro tuowá:

—Sica kilo trigo sicabureco pade wapatárocōrō wapacutía. Itiá kilos cebada sicabureco pade wapatárocōrō wapacutía. Use yaarépure ayiorére, vinorē ñañorī tiirjāña, jīiwī.

7 Cordero itiaró pāneāri siro, aperó pānerī, āpī catigú wedesewi:

—Atiya, jīiwī.

8 Yūu iñawū sūcā. Āpī caballo witiatiwi. Butiwiyásāñugū niiwī. Cūū sotoapu pesagú wāmecutiwi Diarē Ōpū. Cūūrē nunugú wāmecutiwi Diarira Yeeripūnarī Niirōpu. Cūā dutimasirere ticonowā. Tee dutiré cūorémena atibúreco macārā sicanīña deco macārārē† sīāwā. Cāmerīsiāremena, juabóaremena, diarémena sīāwā. Wáicara cūaracā sīāpuwa.

9 Cordero bapari pirabiare pāneāri siro, aperó pānerī, diarira yeeripūnarīre iñawū. Cūā Cōāmacūye queti, Jesuyére wederigue wapa sīānórira niiwā. Cūā Cōāmacūre wáicara sópeoro tiiróbiro bauró docapu niiwā.

10 Cūā bayiró busurómena wedesewa:

—Ōpū ñañaré manigú, diamacú niigú, ¿deero biiri mūu iiburecope niirāre bese, ñañarō tiicāmégudari, cūā ūsārē sīārígue wapa? jīiwā.

11 Cūācōrō suti butiré ticonowā. Cūārē jīiwī:

* 6:5 Pecasāyemena: balanza. † 6:8 La cuarta parte de la gente del mundo.

—Āpērā muā menamacārā Jesuyére wederá, teero biiri muā tiiróbiro padeorá sīānóādacua. Yeerisāña ména, téé cúāre sīāpetírípū, jīwī.

¹² Cordero sicamoquēne pirabiare pāneāri siro, aperó pānerī, ateré iñawū: Dita bayiró cāmeñawū; muīpū búreco macū bayiró ñligāca wáawi. Muīpū ñami macū díi tiiróbiro bayiró sōāwī.

¹³ Ñocōā ditapū ñacodiawa; wīno bayiró páapuri, díawe bududiaro tiiróbiro wáawa.

¹⁴ Īmūāse ditijōāwū opacaserore paatūnúācōjārō tiiróbiro. Niipetire ūtāyucū, nūcārī aperopá jeabatenucājōāwū.

¹⁵ Atibúreco macārā ōpārā, uputī macārā, surarare dutirá, pee apeyé cūorá, tutuara, niipetira dutiopenori basoca, dutiapenoña manirā ūtātutirípū dutiwá. Ītāyucū maquē ūtāquiritō watoapucārē dutiwá.

¹⁶ Ītāyucure, ūtāquiritōrē basocá niiripacari, cúā jīwīwā:

—Īsārē cāmotáya; ūsā sotoa ñaapeajeaya, tiipīrōpū duigū ūsārē iñabuarijāārō jīrā. Cordero bayiró cúagu ūsā ñañaré tiiré wapa cūū ñañarō tiidarecārē cāmotáya.

¹⁷ Cúā ūsāmena bayiró cúari búreco jeatoaa sáa. ¿Noā sīcārībībogari teeré? jīwā.

7

Israelya pōna macārārē Cōāmacū wāmerē ñaadiyóturigue

¹ Too síro yūñ iñawū sūcā. Bapari ángelea ditapūre nucūrī iñawū, sīcū muīpū muāatirope, āpī muīpū sāāwarope, āpī nortepe, āpī surpe. Wīno cúā puto jearére cāmotáwa. Teero tiiró, wīno ditapūre, díá pairímaapūre, yucupūre páapucorīwū.

² Cúā ditare, díá pairímaarē ñañodutīnoyira. Āpī ángelere iñawū. Cūū muīpū muāatirope atiwī. Cūū Cōāmacū catigū wāme jótunoārirore cūowī. Cūū cúā bapari bayiró búsurómēna jīwī:

³ —Dita, pairímaa, yucurē ñañoríjāña ména. Téé marīyagu Cōāmacū padeoterare cúāye diapóaripū cūū wāmerē ñaadiyótuari siropū, ñañoñā, jīwī.

⁴ “Noquērā niīya” jīi wederi tūowú. Ciento cuarenta y cuatro mil basocá niiwā. Cúā Israelya pōna macārā doce pōnarī macārā cúāye diapóaripū Cōāmacū wāme ñaadiyótunorira niiwā:

⁵ Judayá pōna macārā doce mil basocá,

Rubenyá pōna macārā doce mil,

Gadya pōna macārā doce mil,

⁶ Aserya pōna macārā doce mil,

Neftalíya pōna macārā doce mil,

Manaséya pōna macārā doce mil,

⁷ Simeonyá pōna macārā doce mil,

Leviyá pōna macārā doce mil,

Isacarya pōna macārā doce mil,

⁸ Zabulónya pōna macārā doce mil,

Joseyá pōna macārā doce mil,

Benjamínya pōna macārā doce mil basocá niiwā.

Niipetira cúāye diapóaripūre Cōāmacū wāme ñaadiyótunorira niiwā.

Paṁ suti butiré sñañarirare iñarigue

⁹ Too síro y_h ññawū sūcā. Pa_h basocá niipetire dita macārā, niipetire pōnarī macārā, niipetire macārī macārā, niipetire wedeserare ññawū. Cúā tiipīrō díamacū, Cordero díamacū nucūwā. Cúārē bapaqueopetimasīña manitú niiwū. Cúā suti butiré sññarira iquierire c_howá.

¹⁰ Cúā bayiró busurómena wedesewa:

Marīyagu Cōāmacū tiipīrōp_h duigú marīrē netōnérigu niiwī.
Corderocā marīrē netōnérigu niiwī,
jīwā.

¹¹ Niipetira ángelea tiipīrōrē, b_htoá dutiráre, bapari catiráre nucūso_hdeawa. Ángelea tiipīrō p_hto jea, cúāye diapóarire munibiácūmujeawa. Cōāmacūrē padeowá.

¹² Biiro jīwā:

ʔsāyagu Cōāmacūrē “añugú niā” jīārō;
“niipetirere dutimasīā; niipetirere masīā” jīārō;
“bayiró useniā m_hmena; m_hrē padeóā” jīārō;
“m_h tutuanetōjōāgū niā; m_h tiidugárere tiimasīā” jīārō.
Teerora jīrucujāārō m_hrē,
jīwā.

¹³ Sícu b_hcu y_hre sññáwī:

—Ñniā suti butiré sññarira ¿noo macārā niī? ¿Noopú atiyiri? jīwī.

¹⁴ Y_hh cūārē y_hh_h:

—M_h masīcu.

Cūāre y_hre jīwī:

—Ñniā bayiró ññarō netōrē b_hrecori wáaritore, ññarō netōrīra niīya. Cúā Corderoye dímena cúā ññarē tiiriguere cosenórrira niīya. Teero tiiró, cúāye suti butiré “ññarē manirā niīya” jīdugaro tiia.

¹⁵ Teero tiirá, cúā Cōāmacūyapīrō díamacū niīya. Cūāya wīi ũm_hāse macā wiipure b_hrecori, ñnamirī cūā dutirére tiīya. Tiipīrōp_h duigú cúāmena niī, cúārē cotegūdaqui.

¹⁶ Cúā juabónemorica; oco sīnidugánemorica. Cúārē muīpū sóenemoriqi; asiré tuunemórica.

¹⁷ Cordero tiipīrō decop_h niigú ovejare tiiróbiro cúārē cotegūdaqui. Cúārē catiré petihére ticogūdaqui oveja coterí basocū cūāyarare oco witi_h coperp_h néewaro tiiróbiro. Cōāmacū niipetira cúā yaco ocoré cosegūdaqui, jīwī.

8

Niituro pirabiariro; sitiaññúre busem_hōcoriga

¹ Cordero niituro pirabiariro pānerī, ũm_hāserp_h ditamanijōāwū. Sica hora deco teero wáaw_h.

² Y_hh ññawū sūcā: Siete ángelea Cōāmacū díamacū nucūrī ññawū. Cúārē siete putirépaw_hre ticowī.

³ Āpī ángele ati, wáicura sópeoro tiiróbiro bauróp_h jean_hcāwī. Siti-aññúre busem_hōcoriga orogare c_howí. Cūā pairó sitiaññúre cūā buseadarere ticonowī. Tiipīrō díamacūp_h sitiaññúre sópeoro oromena tiinóriro niiwū. Sitiaññúre nēewawi toop_h, niipetira Cōāmacūrē padeorá sññém_hena m_hāwāaro jīgū.

⁴ Ángele yoonerígaru sitiaañúre òme witiwu. Cõamacãrê padeorã sãiré tee òmemena bocamuã, Cõamacũ putopu busemuãjeawu.

⁵ Tee tiãri siro, ángele sópeero maquê niti asiyãre sitiaañúre sóerigaru néesãdadowi. Tiigarê atibãrecopu déediocowi. Cũu déedioconi, buro páare, busurê, buro wããyore wáawu. Dita cãmeñawũ.

Ángelea putirérawure putirígue

⁶ Siete ángelea siete putirérawure cuorã cãu basiropu quẽnowã, teeré putiãdara.

⁷ Niisuguegu putiwí. Cũu putirí, atibãrecopure ocoperi yusãreperi* déedioconowũ; pecame díimena wãorigue déedioconowũ. Teero wãari, atibãreco decomena duaró† jũutuwu. Yucũã decomena duaró jũutuwu. Tãa niipetire jũupetijõãwũ.

⁸ Cũu siro macũ putiwí. Cũu putirí, ãtãgũ pairígu jũũrõ tiiróbiro díã pairímaapu déedioconowũ. Tiimaã decomena duaró díimaa wáawu.

⁹ Wai decomena duaró‡ diawa. Doorérawutõ decomena duaró§ wati batéjõãwũ.

¹⁰ Puarã siro apĩ putiwí. Cũu putirí, ñocõãwũ paigũ ñaacodiawi. Ñaadiagu, sãwócori tutu tiiróbiro jũudiawi. Cũu díamaari niirére, oco witié coperi niirére decomena duaró sotoapu ñaapeawi.

¹¹ Ñocõãwũ wãmecutiwi “sũguẽgũ”.* Teero tiiró, oco sũguẽré wáawu.† Basocã tee oco sñirã, pau diawa.

¹² Ítiãrã siro apĩ putiwí. Cũu putirí, muĩpũ búreco macũ, ñami macũ, ñocõã decomena duaró posajõãwã. Teero tiiró, decomena duaró naĩtãjõãwũ; búreco decomena duaró bauríwu; ñamicã teerora.

¹³ Yũũ ññawũ sũcã. Cáapacu ãmuãsepu wũũrĩ ññawũ. Bayiró busurómena wedesewi:

—Bóaneõrã niãdacua atibãreco macãrã, dusarérawu busurí. Ítiãrã ángelea teerawure putiãdara dusaáya ména, jñiwí.

9

¹ Bapari siro apĩ putiwí. Cũu putirí, ñocõãwũ atibãrecopu ñaadiarigure ññawũ. Cũu sicasawi niiditidiari cope sããwaro macã sawire ticonowí.

² Cũu tiicope sããwarore sawipõwí. Cũu pãõrĩ, òme pairó busewitiwu wese jũũrõ tiiróbiro. Tiicope maquê òme muĩpũrê naĩtãjõãrĩ tiiwã.

³ Tee òmemena pau yeseroa atibãrecopure wũwáwa. Cũã tóamasĩre ticonowã. Tee dutirémena atiditã macãrãrê cutiapa tiiróbiro tóawa.

⁴ Táare, pũũrê, yucurê ñañoríwa. Basocã Cõamacũ wãme cããye diaporaripu cuohera díçure tóawa.

⁵ Cããrê tóasãdutiwi. Teero sããrõno tiigũ, sicamoquẽñe muĩpũrã cããrê teero tóarucujãwã. Cũã tóare cutiapa tóarobiropu pũniwũ.

⁶ Teeburecorire basocã diarere ãmaãmiãdacua. Buarícuã. Bayiró diadugapacara, diamasĩricua.

⁷ Yeseroa yũũ ññarĩ, caballoo cãmerĩsãrã wãadara quẽnoãrira tiiróbiro bauwã. Cããye dupurãpu oro betoribiro baurere pesawa. Basocãbiro diaporacutiwa.

⁸ Numiãbiro póañapõcutiwa. Yáiwabiro upicutiwa.

* **8:7** Pecasãyemena: granizo. † **8:7** La tercera parte. ‡ **8:9** La tercera parte. § **8:9** La tercera parte. * **8:11** Pecasãyemena: ajenjo. † **8:11** La tercera parte de las aguas.

⁹ Cúã cutiroke cãmotáre cõme caserobiro bauré niuwã. Cúã wuuri, bayiró busuwu. Basocá cãmerisĩarã wáara, pañ caballoa wéwarecori boyeromena wáarobiro busuwu.

¹⁰ Cúã pĩcõõrĩpe cutiapa tiiróbiro tóarepa cawó. Teeména sicamoquẽñe muĩpũrã basocáre tóawa.

¹¹ Yeseroa õpũ niiditidiari cope dutigú niĩ. Cũũ hebreoayemena wãmecuti Abadón. Griegoayemena wãmecuti Apolión.*

¹² Ñañarõ netõsuguére wáaa mée. Puaró dusaa ména.

¹³ Sicamoquẽñerã siro ãpĩ putiwí. Cũũ putirí, Cõãmacũ díamacũpu sitiaãñũre sópeoro oromena tiiriro bapari capesári cuoró watoapu sícũ wedeseri tuowá.

¹⁴ Tiwú putiárigure jĩti:

—Bapari ángelea Cõãmacũrẽ netõncãrigu menamacãrã siatũncõnorira díá Eufrates puto niĩya. Cúãrẽ jõãñá, jĩti.

¹⁵ Cũũ teero jĩrĩ tuogú, bapari ángeleare jõãwĩ. Cúã basocáre decomena duaró† siããdara niuwã. Cúã tii hora, tiibareco, tiimuĩpũ, tiicãma niirĩ, “siããdacu” jĩnorira niyira.

¹⁶ Cúã menamacãrã caballoa sotoa pesará doscientos millones surara niuwã. “Noquẽrã niĩya” jĩrĩ tuowá.

¹⁷ Caballoa, teero biiri cúã sotoa pesaráre biiro bauráre ñawũ: Cúã cutiroke cãmotáre sõãrõ, sũmerõ, ewuro niuwã. Caballoa yáíwa tiiróbiro dupupácutiwa. Cúã useripu õme, pecame witiwu. Azufre jũrẽ póasusuwitiwu.

¹⁸ Basocá decomena duaró siãnówã ate itiáro ñañarémna: õme, pecame, azufre cúã useropu witrémna.

¹⁹ Caballoa cúã useripu witrémna, cúãye pĩcõõrĩmena siãmasĩre ticonowã. Cúãye pĩcõõrĩ ñãbiro bauwá. Ñña dupupá tiiróbiro baurémna basocáre cãmituwa.

²⁰ Æpẽrã siãnóriarirape teerora ñañaré tiurucújãwã. Cúã ñañaré tiirere “nocõrõ tiidúada” jĩ wãcũpatiriwa; wasoriwa. Cúã wãtĩãrẽ, oromena weerirare, platamena weerirare, broncemena weerirare, ãtãperimena tiirirare, yucãména tiirirare padeorucújãwã. Cúã padeorápe ññariya; tuoriya; wáamasĩriya.

²¹ Basocáre siãdúriwa; yáíwa oco sitará jĩditoremna tiirénorẽ tiidúriwa; ãpẽrãména ñañarõ ñeeapeduriwa; yaadúriwa; wãcũpati, wasorídojãwã.

10

Péritũnugãrẽ ángele cuorígue quieti

¹ Yũũ ñawũ sũcã. Æpĩ ángele tutuagu ãmããsepu niãrigu diiátiwi. Cũũ õmeburuári watoapu diiátiwi. Bueda cúãya dupu sotoare niuwã. Cũãya diapóa muĩpũ tiiróbiro asiyáwu. Cũãye ñicãrĩ jũrẽ botari tiiróbiro bauwá.

² Cũãya wãmoru pupioáritũnugãrẽ cuowí. Diamacá macã ãpomena pairĩmaapu cãtacũwĩ. Acuniña macã ãpomena ditapu cãtacũwĩ.

³ Yáí busuró tiiróbiro bayiró acaribíremna wedesewi. Cũũ wedeseri, siete bupoa wedesewa.

⁴ Siete bupoa wedeseari siro, teeré jóagudu tiimíwũ. Teeré jóagudu tiirí, ãmããsepu wedeseri tuowá:

—Siete bupoa wedeseariguere ãpẽrã masĩrijããrõ. Jóarijãña, jĩwĩ.

* **9:11** Apolión griegoayemena “Ñañogú” jĩdugaro tiicũ. † **9:15** La tercera parte.

5 Ditapu, día pairímaapu nucūrī yuu ñnarigu diamacá macā wāmomena ũmũãsepu súumũõcowi, “diamacárá jĩgũ tiia” jĩgũ.

6 Cõamacū catirucugu, ũmũãse, ũmũãse maquē, dita, dita maquē, pairímaa, pairímaa niiré tiirigu wāmemena jĩwĩ:

—Yoari cotenemorō maniādacu sáa.

7 Niitugu ángele putinucāritabere Cõamacū “biro tiigáda” jĩrirobirora wáaadacu. Tiatoru cūyara profetas cū tiádarere wederobirora wáaadacu, jĩwĩ.

8 Ūmũãsepu wedesearigu yuure wedesewi sūcā:

—Ángele díapu, ditapu nucūgú p̄toru wáa, cūya wāmoru c̄orítūnu pu-
pioáritūnurē néēña, jĩwĩ.

9 Cū teero jĩrī tuogú, ángele p̄toru wáawu.

—Pupioáritūnugārē ticoya, jĩwũ.

—Née, yaajãña. Mũ useropure mumiã oco tiiróbiro ipitiadacu ména. Mũ págapu jearo, sūguē niíadacu, jĩwĩ.

10 Cūya wāmoru c̄orítūnugā pupioáritūnugārē née, yaawu. Yuu useropure mumiã oco tiiróbiro ipitiwu. Yuu yaasõnecori, págapu sūguē niitũ.

11 Yuure jĩwĩ sūcā:

—Peemacārī macārārē, peedita macārārē, pee wedesere wedeserare, paũ
õpārārē Cõamacū wededutirere wedegu wáaya sūcā, jĩwĩ.

11

Puarã Cõamacūyere wederáye queti

1 Wii tiirá queorigubiro baurigare ticonowũ yuu. Ticogu, yuure jĩwĩ:

—Cõamacūwiire, sitiaãñũre s̄oeporore queogú wáaya. Tiiwiipú niirã yuure padeoráre bapaqueoya.

2 Tiiwĩ wesa macā yepare queoríjãña. Judíoa niihērārē ticori yepa niíã. Cūã cuarenta y dos muiprã Jerusalénrē bayiró potocõrõ wāanetõãdacua, jĩwĩ.

3 Cū jĩnemowĩ:

—Puarã yéere wedeadarare ticocogudacu. Cūã mil doscientos sesenta
b̄necori yuu wededutirere wedeadacu. Bóaneõrere ãñorã, bóaneõre sutire
sãñarira niíadacu, jĩwĩ.

4 Cūã puagú olivo yucu tiiróbiro niirã niíya.* Cūãrã sūcã puagá sīãwõcore
peare yucu tiiróbiro niirã niíya. Cõamacū p̄to macārã niíya.

5 Æpērã cūārē ñañarõ tiidugári, cūã useripu pecame jūwõtiremema cūārē
ĩñatutirare s̄oeditojãcu. Cūārē ñañarõ tiidugáguno teeména sīãnógãdaqui.

6 Cūã oco peheri tiimas̄fua Cõamacū cūārē wededutirere wederé
b̄necorire. Ocoré dí posari tiimas̄fua. Cūã booró tiidugárecõrõ atibárecore
ñañarõ wáari tiimas̄fua.

7 Cūã Cõamacū wededutirere wedeyaponoãri siro, quiogú peti niiditidiari
cope macū cūãmena cãmerĩsĩãgãdaqui. Cūārē netõncã, sīãjãgãdaqui.

8 Cūãye õpũrĩniārē macãcapu basocá wāanetõrõpu cõãnoãdacua. Tiimacã cūã
Õpārē curusapu sīãrĩ macã niíã. Tiimacã “Sodoma, Egipto tiiróbiro niíã” jĩyã.

9 Itiábureco apebúreco deco niipetire macārĩ macārã, niipetire p̄narĩ
macārã, niipetire wedesera, niipetire dita macārã cūãye õpũrĩniārē
ĩñãdacua. Tee õpũrĩniārē ãtãtutipu cūũdutiriadacu.

* 11:4 Zacarías 4.3,11-14.

10 Cúã p̄arã atibúreco macārãrẽ ñañarõ netõrĩ tiirãra niiwã. Teero tiirã, cúãye õp̄ũĩniãrẽ ññarã, useniãdacua. Cúã bayirõ usenirã, apeyenõ cãmerĩ ticoadacua.

11 Itiábureco apebúreco deco wáaromena Cõãmacũ cúãrẽ catiré ticowĩ sũcã. Teero tiirã, w̄m̄m̄nucãwã. Basocã cúãrẽ ññarã, bayirõ cuiwa.

12 Sícũ ãmuãsepu niigũ bayirõ busurõmena wedeserĩ t̄owã:

—Ãnopũ muãatiya, jĩiti.

Teero tiirã, õmebur̄aména muãwawa. Cúã muãwari, cúã wãpãrã ññawã.

13 Toorã dita bayirõ cãmeñawũ. Tiimacãpure pee† wiserĩ peecõdiawũ. Siete mil basocã diawa. ãp̄erã ðusaãrira bayirõ cuiwa. “Cõãmacũ ãmuãsepu niigũ dícu niipetirere dutimasĩqui”, jĩiwã.

14 Puarĩmena ñañarõ netõrẽ wáatoaa mée. Máata apeyé ñañaré atiadacu.

Ángele niitugu putirigue

15 Ángele niitugu putiwĩ. Cũũ putirĩ, ãmuãsepu niirã bayirõ busurõmena wedesewa:

—Basocã õpãrã dutiré nocõrõrã petia.

Cúã dutimiãriguere marĩ Õpũ Cõãmacũ dutigũdu tiii;

cũũ beserigu Cristo teorora dutigũdu tiii.

Dutirucujãgũdaqui sãa, jĩiwã.

16 Cõãmacũ díamacũ veinticuatro b̄utoã dutirã cúã duiresp̄ĩr̄p̄ duiãrã cúãye diapóarire munibiácũmujeawa. Cũãrẽ padeorã,

17 biiro jĩpeowa:

—Cõãmacũ ãsã Õpũ, m̄m̄ tutuanetõjõãgũ, niirucujãgũ, too sugueropũ niirigu niãã.

M̄m̄ tutuanetõjõãremena dutinucãã. Teero tiirã, m̄m̄rẽ usenire ticoa.

18 Niipetire dita macãrã m̄m̄mena cúamiwã.

M̄m̄ cúãmena bayirõ cúarito jeaa, diarirare wapa tiíadarito teorora.

Niipetira m̄m̄rẽ padecoterare wapatígudacu. Cúã m̄m̄yara profetas niĩya.

M̄m̄rẽ padeorãre wapatígudacu. Ëputĩ macãrã m̄m̄rẽ quionĩremena ññarĩ, cúãcãrẽ wapatígudacu. Búri niirã m̄m̄rẽ quionĩremena ññarĩ, cúãcãrẽ wapatígudacu.

Atiditã macãrãrẽ posari tiirãre cõããdare jeaa, jĩiwã.

19 Cúã teero jĩãri siro, Cõãmacũwii ãmuãsepu niirĩ wii pãõnowũ. Tii-wiĩ popeapure sicutiba niiwũ. Tiitiba Cõãmacũ dutiré jóaturigue cuorépirĩ sãñarĩtiba niiwũ. B̄upo wããyore, busurẽ, b̄upo páare wáawũ. Dita cãmeñawũ. Ocopérĩ yusuariperi bayirõ peti ññawũ.

12

Numiõye queti; p̄nocabiro baugãye queti

1 Ëmuãsepu merẽã bauré peti baurére ññawũ. Toopũ sícõ numiõ niiwõ. Coõ sãñarõ muĩpũ búreco macũ asiýarobiro bauwũ. Ñami macũ muĩpũ sotoa cooye ðuporire péoĩgõ niiwõ. Cooya dupupure doce ñocõã cuoribeto pesawũ.

2 Coõ niipacõ niiwõ. Põnacatidari suguerogã, p̄unirere p̄uninogõ acaribíwo.

† 11:13 La décima parte de la ciudad.

³ Ɖmũãsepm merẽã bauré ññawũ sũcã. Sïcũ pñocabiro baugú* sõãgúcare ññawũ. Cũũ siete dupupá cwoví. Pũamóquẽñe capesáricutigu niíwĩ. Siete pesaré betori tee dupupápmre pesawũ.

⁴ Cũũ pñcõdõmena ñmũãsepm niimirira pau† ñcõdãrẽ páabatediocowi ditapu. Cũũ põnacutígodo puto nucũwĩ, coo macũ bauári, yaagũda jĩgũ.

⁵ Coo sïcũ wĩmagũ põnacutíwo. Cũũ niipetire dita macãrã Ɖpũ niigũdu niíwĩ. Tutuaromena dutigũdu niíwĩ. Too síro coo macũ Cõãmacũ pũtopũ mãata néewanowĩ cũũmena dutigũdure.

⁶ Numiõpe basocá manirõpm dutijõãwõ Cõãmacũ coore quẽnobosárirõpm. Toopú coore mil doscientos sesenta búrecori yaaré ecanówõ.

⁷ Ɖmũãsepm cãmerĩquẽre wáawũ. Miguel, ãpẽrã cũũyara ángelea pñocamena cãmerĩquẽwã. Pñoca, teero biiri cũũyara cãmerĩquẽpacara,

⁸ netõncãmasíriwa. Teero tiirá, cũã ñmũãsepmre niinemomasíriwa.

⁹ Pñoca cõãjãnowĩ. Cũũrã sicato macũ pño, wãtĩrẽ dutigú, Satanás, niipe-tiro macãrãrẽ jĩditogu nií. Cũũ, cũũyaramena ditapu cõãdiocojãnowĩ.

¹⁰ Teero wáaari siro, ñmũãsepm wedeseri tãowú. Bayiró busurõmena jĩwĩ: –Marĩrẽ netõnére jeatoaa.

Cõãmacũ tutuare, cũũ marĩ Ɖpũ niire jeatoaa.

Cũũ beserigu Cristo dutiadarocã jeatoaa.

Marĩ menamacãrã Cõãmacũrẽ padeorãre wedesãrigu ñmũãsepm niimiãrigu cõãdiocoñoãwĩ.

Cũũ búrecori, ñamirĩ ñsãyagu Cõãmacũ ññacorõpm cũãrẽ wedesãrucuwi.

¹¹ Cordero diagu, dí ñmayudiabosariguere padeorĩra niijĩrã, Cõãmacũye quetire wederucurira niijĩrã, cũũrẽ netõncãwã.

Ɖpẽrã cũãrẽ Cristoye wederé wapa sñãdugápacari, cuiro manirõ wederucywa.

¹² Teero tiirá, ángelea, niipetira ñmũãsepm niirã, useniña.

Atibúreco macãrãpe, día pairĩmaa macãrãcã, bóaneõrã niĩãdacu múã.

Satanás “péerogã ñusaa yũre cõããdaro” jĩ masĩjgũ,

bayiró cúaremena múã puto diiwáawĩ,

jĩwĩ.

¹³ Pñoca ditapu cõãdiocori ññagũ, macũcutirigore nũnũwáwi ñañarõ tiidugãgũ.

¹⁴ Coore cárapu wãurere ticonowõ, basocá manirõpm wũwágodo. Too coo niirõpm itiãcũma apecũmã deco yaaré ecanówõ, pñoca coore bũamasĩhẽrõpm.

¹⁵ Coo wáarirope pñoca ocoré día tiiróbiro eoyúcomiwĩ, coore duari tiidugãgũ.

¹⁶ Cũũ teero tiirí, Cõãmacũ ditare yetiri tiiwĩ, coore tiiapugu. Yeticutua, pñoca eoyúcoremena día wáari tiimiãriguere néecosãwũ.

¹⁷ Teero wáari ññagũ, pñoca numiõmena cúanetõjõãwĩ. Coo pãrãmerã niinũnusera ñusarãmena cãmerĩsĩãgũ wáawi. Cũã Cõãmacũ dutirére tiirá, Jesuyere wederã niíyã.

¹⁸ Pñoca pairĩmaa wesapu jeanũcãwĩ.

13

Pnarã quiorãye queti

¹ Yũ ññawũ sũcã. Sïcũ quiojú peti día pairĩmaapu pãmũpasáwi. Cũũ pũamóquẽñe capesáricutiwĩ. Siete dupupá cwoví. Pũamóquẽñe pesaré

* 12:3 Pecasãyemena: dragón. † 12:4 La tercera parte.

betori tee capesáricōrō pesawu. Cūāye dupupápure Cōāmacūrē ñañarō peti wedesere wāme jóatunoriro niwā.

² Quiogú peti yuu ññarigu yái dodogúburo baugú* niwī. Cūū bucobiro† dūporicutiwi. Cūū yáibiro‡ userocatiwi. Pīnoca cūūrē cūū tutuare, cūū pee tiimasīrere ticowi. Cūūrē cūū duiríprōrū dūpowi, “dutiya” jīīgū.

³ Sicadupupare cāmirōca niwā. Catiri tiiri cāmirōca mee niwā. Teero niipacaro, yatiriro niwā. Teero tiirā, atibúreco macārā quiogú petire ññamanijōārā, cūūrē nūñjāwā.

⁴ Basocá pīnocare padeowá, cūū quiogú petire tiimasīrere ticori ññarā. Quiogú peticārē padeorá jīiwā:

—Quiogú peti tiiróbiro tutuagu manī. Sīcāno cūūmena cāmerīsiāmasīriqui, jīimiwā.

⁵ Pīnoca cūū “dutiya” jīīrigure biiro jīīdutiwi: “Cōāmacū tiimasīrere tiimasīā yuucā; yuu niipetire dutimasīgūno niā”, jīimiwī. Cuarenta y dos muīpūrā cūū tiimasīrere tiiri, Cōāmacū teero ññajāwī ména.

⁶ Cōāmacūrē ññarō wedesewi. Cūū wāmerē, cūū niirōrē, ūmūāsepu niirārē ññarō wedesewi.

⁷ Cūū Cōāmacū padeorāre cāmerīsiā netōncārī, Cōāmacūpe cūūrē teero ññajāwī ména. Cūū niipetire pōnarī macārārē, niipetire macārī macārārē, niipetire wedeserare, niipetire dita macārārē dutimasīrere ticonowī.

⁸ Niipetira atibúreco macārā cūūrē padeoádacua. Cūā niīya Cordero cūā siāmíriguypūpu cūā wāmerē jóatunoña manirā. Tiipūpure catiré petihére cūorāye wāme dīcu jóatunoā. Cūā wāme jóatunoyiro atibúreco nucārīpu.

⁹ Tūodugáranu tuomasīādacua:

¹⁰ “Peresu sōneconoādacua” jīīnorira

peresu wáaadacua, Cōāmacū cūūrē “teero tiinóādacua” jīīrirobirora.

“Espadamena siānóādacua” jīīnorira

espadamena siānóādacua, Cōāmacū cūūrē “teero tiinóādacu” jīīrirobirora.

Teero wáapacari, Cōāmacūrē padeorá wācūtutua, cūūrē aññurō padeoró booa.

¹¹ Yuu ññawū sūcā. Āpī quiogú peti dita popeapu muāatiwi. Cūū sīcū cordero-biro puaró capesáricutiwi. Cūū wedesere sīcū pīnoca busurobiro tuonówū.

¹² Cūū niisuguerigu quiogú peti dutirénorē niipetirere cūoquí. Cūū ññacoropu tee niipetiremena dutimasī. Cūū atibúreco niirārē niisuguerigu cāmirō yatirorigure padeorī tii.

¹³ Cūū merēā baurétō tiēñōī. Basocá ññacoropu ūmūāse macā pecamerē ditapu diiátiri tii.

¹⁴ Cūū niisuguerigu quiogú peti ññacoropu merēā bauré tiēñorī, Cōāmacū teero ññajāī. Cūūpe tee tiēñoremena atibúreco macārārē jīīditoi. Tee jīīditoremena niisuguerigu queorére weedutii. Niisuguerigara niī espadamena cāmitunorigu niipacu, catigú.

¹⁵ Niisuguerigu cūū siro dita popeapu muāatirigure catiri tiirére ticowi. Teeména niisuguerigu tiiróbiro baugú weerigupure catiré ticowi. Teero tiigú, weerigu wedesemasīwī; cūūrē padeohérare siārī tiwī.

¹⁶ Niipetirare cūāye diapóarire o cūāye diamacú maquē wāmorirē cūū queorére jóatunorī tiiquí. Teero tiirā, buri niirā, upatí macārā, pee apeyé cūorā, bóaneorā, dutiopenori basoca, dutiapenoña manirā teeré cūoádacua.

* 13:2 Pecasāyemena: leopardo. † 13:2 Españolmena: oso; portuguésmena: urso. ‡ 13:2 Españolmena: león; portuguésmena: leão.

¹⁷ Cūū queoré jóatunoña manigú sãimasĩriqui; dúamasĩriqui. Tee queoré quiogú peti wãme o cūū wãme bapaqueoro niĩã.

¹⁸ Ateré t̃omasĩrō booa: T̃omasĩrãno quiogú petiye wãmerē bapaqueoaro. Basocá teeré bapaqueomasĩcua. Cūūye wãme bapaqueoro seiscientos sesenta y seis niĩã.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil basocá Cōãmacārē basapeorigue

¹ Үнн ĩñawū sūcã. Cordero ũtãgú Sionp̃u nucūwī. Cūūmena ciento cuarenta y cuatro mil basocá niiwã. Cúã Cordero wãmerē, cūū Pacu wãmerē cúãye diaporipure jóatunorira niiwã.

² Үмӱӱсепӱ бусри тәуә. Око pairó õmasãñcõrõbiro, буро bayiró páarobiro бусуу. Пау búapūtērã cúãyere búapūtērē* tiiróbiro бусуу.

³ Cúã tiipĩrō p̃uopu, bapari catirá, b̃uotã dutirá ĩñacoropu mama basaré basawa. Basocá tee basarére masĩmasĩriwa; ciento cuarenta y cuatro mil basocá dícu teeré basamasiwã. Cúã atibúreco macārã watoapure netõnénorira niiwã.

⁴ Cúã sīcārĩno numiãmena ñañaré tiirira mee niiwã. Cúã Cordero cūū noo wáaro ñññúya. Cōãmacārē, Corderore ticosugueadare tiiróbiro niĩada jĩrã, cúã atibúreco macārã watoapure netõnénorira niiwã. Teero tiirá, ote d̃ca butisuguerapa Cōãmacārē ticorépa tiiróbiro niicua.

⁵ Cúã sīcārĩno jĩditorira mee niiwã. Cōãmacū ĩñacoropure ñañaré manirã niĩya.

Ĩtĩrã ángelea wederigue

⁶ Үнн ĩñawū sūcã. Āpĩ ángele ũm̃ũserep̃u w̃ññetõwī. Cūū atibúreco niirãrē, niipetire dita macārãrē, niipetire p̃õnarĩ macārãrē, niipetire wedeserare, niipetire macārĩ macārãrē quetiré wedegú niiwī. Tee queti padeorucúre maquē niĩã.

⁷ Cūū bayiró бусурómena jĩdiocowi:

—Cōãmacārē quioníremena ĩñaña. “Cūū niipetirere dutimasĩqui”, jĩĩña. Cūū wapa tiĩdarito jeatoaa. Cūū ũm̃ũsere, atiditaré, díã pairímaarē, niipetire ocowitíre coperire tiiwī. Teero tiirá, cūūrē padeoyã, jĩwī.

⁸ Āpĩ ángele cūū siro macū w̃ññáti, jĩdiocowi:

—Babilonia up̃utĩ niimiri macã petijõãã. Petijõãã. Tiimacã macārã apeditã macārãrē cúã weerirare padeorĩ tiiwã. Teero tiirá, cúãrē ñañarõ ñeeapera, cūmu mecūrã tiiróbiro wáari tiiwã, jĩwī.

⁹ Āpĩ ángele puarã ángelea siro macū w̃ññáti, bayiró бусурómena jĩdiocowi:

—Quiogú petire, cūū tiiróbiro baugú weerigure padeogúno, cūū queoré cūūya diaporap̃u, cūūya wãmopu jóatunorigure

¹⁰ ñañarõ tiigúdaqui Cōãmacū. Cōãmacū cūūmena bayiró cúagu, tutuaromena, bóaneõrõ manirõ ñañarõ tiigúdaqui. Pecame, azufre jũürém̃ena bayiró ñañarõ netõrĩ tiigúdaqui. Ángelea ñañaré manirã ĩñacoropu, Cordero ĩñacoropu teero tiigúdaqui.

¹¹ Pecame cúãrē ñañarõ tiirime teero buserucujãã. Petiricu. Quiogú petire, cūū tiiróbiro baugú weerigure padeorã, cūū queoré jóatunorira b̃arecorĩ, ñamirĩ yeerisãre buarĩcua.

* 14:2 Pecasãyemena: arpas.

12 Teero tiirá, Cõamacũrẽ padeorá wãcũtuaro booa. Cũã Cõamacũ dutirere tiirá, Jesurẽ padeorucúra niĩya, jĩwĩ.

13 Үнн ӱмӱӱӱсепм wedeseri tuowá sũcã:

—Aterẽ jóaya: “Mecũãmena marĩ Òpãrẽ padeorucújãrira diarã useniãdacua”, jĩwĩ.

Espiritu Santo: —Teerora niĩã, jĩwĩ—. Ñãñarõ netõpacára, Cõamacũyere paderucurira niijĩrã, yeerisãadacua. Cõamacũ cũã ӱмӱӱӱсепм jeari, cũã ãñurõ tiirigue wapa cũãrẽ ãñurõ tiigúdaqui, jĩwĩ.

Atibúreco maquẽ oterigue

14 Үнн ìñawũ sũcã. Òmẽburuá butirĩburua bauáwũ. Tiiburua sotoaru basocábiro baugá duiwi. Cũyua dupurẽ oro beto pesawũ. Wãmopurẽ diipĩ† asoyóaripĩ cuowí.

15 Æpĩ ángele Cõamacũwii ӱмӱӱӱсе niirĩ wiipu niĩãrigũ witiatiwi. Cũũ òmẽburuápu duigũre bayirõ busurõmena jĩwĩ:

—Mũyapĩmena oteriguere páataneõña. Atibúreco maquẽ oterẽ dũca seeritono jeatoaa. Вуча́туajeaa mée, jĩwĩ.

16 Cũũ teero jĩrĩ tuogú, atibúreco maquẽ oteriguere páataneõwĩ. Teedũcare seenéõwĩ.

17 Æpĩ ángele Cõamacũwii ӱмӱӱӱсе niirĩ wiipu niĩãrigũ witiatiwi. Cũũcã diipĩ asoyóaripĩ cuowí.

18 Æpĩ ángele wáicura sópeoro tiirõbiro baurõpu witiatiwi. Cũũ pecamerẽ dutimasĩrere cuoi. Cũũ diipĩ asoyóaripĩ cuogũre bayirõ busurõmena jĩwĩ:

—Mũyapĩ asoyóaripĩmena atibúreco maquẽ usetõrĩrẽ páataneõña. Tee ñijõãtoaa mée.

19 Cũũ teero jĩrĩ tuogú, cũũyapĩmena atibúreco maquẽ usere páataneõwĩ. Teerẽ née, use cutamutõri copẽpu cõãwĩ. Tee cutamutõre “Cõamacũ ñãñarãmena bayirõ cúare” jĩdũgaro tia.

20 Teeusere tiimacã wesapu cutamutõnowũ. Cũã cutamutõrĩ, dí pairõ witiwũ. Tee dí caballoa wãmuã decorũ duatuwũ. Wãmuã decorũ duarócõrõ òmayuyutiawũ trescientos kilómetros yoaro.

15

Ángelea ñãñarõ tiitúadarigue

1 Үнн ìñawũ sũcã. Apeyé merẽã baurẽ bayirõ ucuanérere ӱмӱӱӱсепм ìñawũ. Siete ángelea niiwã. Cũã siete ñãñarẽ tiitúadarere cuoádara niiwã. Teeména Cõamacũ bayirõ cúare tiíadare petiádacu.

2 Día pairimaabiro ìñawũ. Æñurõ ocosusúrimaa, bídrũ pecamemena wóarimaa tiirõbiro bauwũ. Tiimaá pũtopũ basocá nucũwã. Cũã “quiogú petire, teero biiri cũãrẽ weerigure padeoyá” jĩ dutiriguere netõncãrira niiwã. Cũã “cũũ queorere jóatuya” jĩrĩcãrẽ, netõncãrira niiwã. Cũã Cõamacũ ticorigue búrapõtẽrẽrẽ cuowá.

3 Cũã Cõamacũrẽ padecotegũ Moisés basariguemena basapeowa. Corderoyere basapeowa. Biiro jĩwĩ:

Cõamacũ ãsã Òpũ tutuanetõjõãgũ, niipetire mũũ tiirẽ ãñurõ ññariãñure niĩã. Teerẽ ìñarã, ãsã ìñamanijõãã.

Mũũ niipetire dita macãrã Òpũ niĩã.

† 14:14 Pecasãyemena: hoz.

Muu tiirécutire añuré niiã; diamacú niiã.

⁴ Niipetira muurê cuiro booa.

Niipetira muurê padeoró booa.

Muu sícūrã ñañaré manigú niiã.

Niipetire dita macārã muu puto jeará muu añurō tiirére ññarira niijĩrã, muurê padeoádacua, jĩi basawa.

⁵ Too síro yuu ññawū sūcã. Cōāmacūwii ũmuãsepu niirí wii popeapu Ññunetōjōãri Tatia pãñowū. Tiitatia popeapu Cōāmacū dutiré jóature cuorépirí sãñarítiba niiwū.

⁶ Cūã siete ángelea tiitatiapu niñarira witiatiwa. Cūã suti butiré jũĩrĩmaníre bayiró asiyáre sãñarira niiwã. Cutiropu oro caserore siatúrira niiwã. Siete ñañaré tiitúadarere ñeeádera witiatiwa.

⁷ Sícū catirá menamacū cūã siete ángeleare siete oro baparire ticowi. Tee-baparipure Cōāmacū catirucugu ñañarãmena bayiró cúare tiíadare maquē dadajãwū.

⁸ Ññunetōjōãri Tatiapu cūũ asibatéremena, cūũ tutuaremena òme bus-esesajōãwū. Teero tiiró, tiitatiapure sããwamasĩña maniwú; tée siete ángelea cūã siete ñañaré tiíari siropu, sããwamasĩnowū.

16

Siete ñañaré tiitúadare cuoré bapari

¹ Yuu tuowú sūcã. Yuu Cōāmacūwii pu wedeseri tuowú. Siete ángeleare bayiró busurómena jĩiti:

—Múãye bapari maquērē piobatediocora wáaya. Tee maquē Cōāmacū ñañarãmena bayiró cúare ññoáðare niiã, jĩiti.

² Niisuguegu wáa, cūyaya bapa maquērē atiditapú piobatediocowi. Teero tiíari siro, basocá quiojú petire weerigure padeó, cūūrē queorére jóatunorirare cãmi bóare wáawu. Docore, pñiniré niiwū.

³ Cūũ siro macū cūyaya bapa maquērē día pairímaapu piobatediocowi. Tiimaá díimaá wáajãwū. Diariguye díibiro niiwū. Tiimaapú niirã diapetijōãwã.

⁴ Puarã siro macū cūyaya bapa maquērē díamaaripu, oco wítiré coperipu piobatediocowi. Teemaarí, teecoperi díi posajōãwū.

⁵ Ángele ocoré cotegú wedeseri tuowú:

—Ōpū, muu ñañaré manigú niiã.

Muu cúãrē teero wapa tiigú, diamacú maquē tiigú tiia.

Muu niirucujãgū, too sugueropu niirigu niiã.

⁶ Cūã muurê padeoráre, muuyara profetare sãyíra.

Cúãye díi òmayucori tiyíra.

Cúã teero tiiré wapa muu cúãrē díi sñidutíwu, jĩiwĩ.

⁷ Cōāmacūrē wáicura sóepeoro tiiróbiro baurópu wedesewionecori tuowú:

—Teerora niiã. Cōāmacū ũsã Ōpū tutuanetōjōãgū, muu cúãrē wapa tiiré diamacú niiã; muu diamacú besea, jĩiti.

⁸ Ítĩãrã siro macū cūyaya bapa maquērē muipū búreco macū sotoapu piobatediocowi. Teeména muipū bayiró asi, basocáre sóewi.

⁹ Basocá bayiró sóenowā. Teero sóenopacara, cúa ñañaré tiirére wācūpati, wasoriwa. “Cōāmacū niipetirere dutimasīqui”, jīriwa. Ñañarō peti jītutiwa cūūrē, tee ñañaré wāari tiipetimasījāgū niipacari.

¹⁰ Bapari siro macū cūūya bapa maquērē quiogú petiyarīōpū póbatediociowi. Niipetiro cūū dutirá niirōpū naītīājōāwū. Basocá pūninorā, cūāye ñemerōrīrē bayiró bacadiyōwa.

¹¹ Cūā cāmi bóarere iñapacara, pūninopacara, Cōāmacū ūmuāsepū niigárē ñañarō peti jītutiwa. Cūā ñañaré tiirére wācūpati, wasoriwa.

¹² Sicamoquēñerā siro macū cūūya bapa maquērē díā Éufratespū póbatediociowi. Tiimaá sibipetijōārī tiinōwū, muipū muāatiro macārā ōpārā tīāwaaro jīrō.

¹³ Yūū iñawū sūcā. Pīnocaya useropū, quiogú petiya useropū, cordero-biro puaró capesaricutigu “Cōāmacū tiimasīrere tiimasīā yūucā” jīditoriguya useropūre itīārā wātīā witiatiwa. Tuburoabiro baurá niiwā.

¹⁴ Wātī tutuaremena tiiēñowā. Niipetiro macārā ōpārārē neādutira witiatiwa, Cōāmacūyaramena cāmerīsiāāda jīrā. Cūā cāmerīsiāādari bureco Cōāmacū netōnucāādari bureco peti niīadacu.

¹⁵ “Ññurō tiiyá. Wācūña manirō yaarēpigū atiro tiiróbiro yūū atigūda.

Iñacorano cūāye suti sñāñadarere quēnoyūera, yūū atiri, ññurō useniādacua.

Teero tiihéra, sutimanirā basocá cūārē iñarī, boboadacua”.

¹⁶ Wātīā tuburoabiro baurá atibúreco macārā ōpārārē neārī tiiwá. Cūā neārō hebreoayemena “Armagedón” wāmecutia.

¹⁷ Ángele niitugu cūūya bapa maquērē póbatediociowi. Cūū teero tiirī, Cōāmacūwii ūmuāse niirī wii niirípīrōpū bayiró busaró wedesere witiwu.

—Niipetire túajeanoā sáa, jīiti.

¹⁸ Būpo wāāyore, busaré, būpo páare wáawū. Dita bayiró cāmeñawū. Basocá atibúrecomū niinucāri sirore, atitócārē dita nocōrōca cāmeñaria. Bayiró peti cāmeñawū.

¹⁹ Ūpūtī niirī macā itiaropū yetinucājōāwū. Niipetire macārī jōēdiwawū. Cōāmacū ūpūtī niirī macā Babilonia macārārē acabóriwi, “cūārē wapa tiigūda” jīrigū niijīgū. Cūāmena bayiró cūarigū niijīgū, bóaneōrō manirō cūārē wapa tiiwī.

²⁰ Niipetire nucārī duacodiawū. Ūtāyucū cōājānowū.

²¹ Ocopéri yusūareperi bayiréperitō basocá sotoarū ñaapeawū. Siquēñeperi cuarenta kilos nucūwū. Cōāmacū teeperimena cūārē bayiró peti ñañarō tiirī iñarā, “ñañarō peti tiigú niī cūū” jījāwā.

17

Ūmuāmena ñeeape wapatárigore wapa tiirigue

¹ Sīcū siete ángelea siete bapari cūorira menamacū ati, yūūre jīiwī:

—Jāmu, díamaarī sotoa duigō ūmuāmena ñeeape wapatárigore Cōāmacū wapa tiīadare maquērē ēñomā.

² Atibúreco macārā ōpārā coomena ñañarére tiīya. Coo ñañaré tiirémēna atibúreco niirā cūmu mecārā tiiróbiro wáaaya, jīiwī.

³ Yūū cānirīpacari iñarōpūre Espiritu quēērōpū tiiróbiro ēñonemówī sūcā. Quēērōpū ángele yūūre basocá manirōpū neewawi. Toopú sīcōrē iñawū. Coo quiogú peti sotoarū pesawo. Cūū sōāgū niiwī. Quiogú petiya ōpūūpūre pee

Cõamacũrẽ ñañarõ peti wedesere wãme jóatunoriro niiwũ. Cũũ siete dupupá, ruamóquẽñe capesári cuowí.

⁴ Numiõ ñamu tiiróbiro sõã ñiisãñũrõcare, teero biiri bayirõ sõãrõrẽ sãñawõ. Oro, ãtãperi wapapacãremena, “perla” wapapacãremena mamonorigo niiwõ. Sicabapa oro bara cuowó. Æpẽrãména ñañarõ ñeeapere tiibarapure dadajãwũ. Coo ãnuãména ñañarõ ñeeaperecã toopú niiwũ.

⁵ Cooya diapóapure wãme jóatunoriro niiwũ: “Mũ Babilonia Ƴpũtí Niiri Macã niia; Numiã Ƴmuãrẽ Ñeeape Wapatára Paco niia; Æpẽrãména Ñañarõ Ñeeapera Paco niia”, jĩ jóatunoriro niiwũ. Teewãme “biiri jĩdugaro tia” jĩmasĩna maniwá.

⁶ Coo Jesuré padeorã cãyere diamacú wederé wapa cúãrẽ siãdutĩrigo niiwõ. Cúã diari ññanemodugago, cũmugõ sĩñinemódugago tiiróbiro niiwõ.

Coore ñna, bayirõ ññamanijõãwũ.

⁷ Ángele yũre jĩwĩ:

—¿Mũ tuomasĩrigari ññamanijõãgũ? Numiõye maquẽrẽ, teero biiri coo pesagúye maquẽrẽ mũrẽ masĩri tiigúda. Coo pesagú quiogú peti siete dupupá, ruamóquẽñe capesári cuogú niĩ.

⁸ Quiogú peti mũ ññarigu too sugueropũ niimiwĩrã; mecãtigãrẽ maniĩ; niidi-tidiari coperpũ mũãatigũdũ tii; pecamepũ wãa, yapacutĩjãgũdũ niĩ. Teero ti-inõãdari suguerore, atibúreco macãrã quiogú petire “niimiwĩ; maniĩ; atigũdũ tiii” jĩrigu jeari ññarã, ññamanijõããdacua. Cúã Corderoyarpũrũ cúã wãmerẽ jóatunoña maniã. Atibúreco nucãrĩpũ tiipũpure catirẽ petihere cuoãdara wãmerẽ jóatunoã.

⁹ Aterẽ tuomasĩrõ booa. Siete dupupá siete ãtãyucũ jĩdugaro tia. Coo tee ãtãyucũ sotoapũ duiyo. Tee dupupára sũcã siete õpãrã jĩdugaro tia.

¹⁰ Sicamoquẽñerã õpãrã peticódiawa mée. Sícũ dutii. Æpĩ maniĩ ména. Cũũ atigu, péeerogã dutigudaqui.

¹¹ Quiogú peti niimirigũ, mecãtigã manigú, siete õpãrã siro macũ niĩ. Cũũ siete õpãrã menamacũ niigúrá niĩ. Pecamepũ wãa, yapacutĩjãgũdũ niĩ.

¹² Ruamóquẽñe capesári mũ ññarigue ruamóquẽñerã õpãrã jĩdugaro tia. Cúã dutiriya ména. Quiogú petimena õpãrã tiiróbiro dutirẽ ñee, sica hora dutiadacua.

¹³ Cúã sícãrĩbíro wãcũãdacua. Cúã dutirá niipacara, quiogú petire “mũ sícũrã dutiyya; ãsã mũ doca macãrã niĩãdacu” jĩãdacua.

¹⁴ Cúã Corderomena cãmerĩsĩããdacua. Cũũ niipetira õpãrã nemorõ Ƴpũtí macũ niijĩgũ, cúãrẽ netõnucãjãgũdaqui. Cũũmena niĩãdara Cõamacũ boorĩra, cũũ beserira niĩyya. Cõamacũrẽ padeodúrira niĩyya, jĩwĩ.

¹⁵ Ángele jĩñemowĩ yũre:

—Mũ numiõ dímaarĩ sotoapũ duri ññawũ. Teemaarĩ “niipetire macãrĩ macãrã, niipetire põnarĩ macãrã, niipetire dita macãrã, niipetire wedesera niĩyya” jĩdugaro tia.

¹⁶ Ruamóquẽñerã õpãrã mũ ññarira quiogú petimena ññãgõrẽ ññatutiadacua. Cooyere ãmapetijã, sutimanigõ putũari tiãdacua. Cooya õpũũrẽ yaaadacua; cõãrĩrẽ sóecõãjããdacua.

¹⁷ Cõamacũ cúãrẽ sícãrĩbíro wãcũrĩ tiigũdaqui. Teero tiirã, cúã quiogú petire cúã sotoa macũ õpũ sõnecoadacua. Cúãpe “ãsã boorõmena teero tia” jĩ

wācūmicua. Quiogú peti cúã òpū niitugudaqui, té Cōãmacū “biiro wáaadacu” jĩĩrobirora wáari siropu.

¹⁸ Numiõ muu ññaãrigo “tiimacã upatí niirí macã” jĩĩdugaro tia. Tiimacã òpū atibúreco macãrã òpãrãre dutigú niigúdaqui, jĩĩwĩ.

18

Babilonia petirígue

¹ Too síro yuu ññawũ sũcã. Āpĩ ángele ũmuãsepu niĩãrigu diiátiwi. Cũũ dutiré cuogú peti niĩwĩ. Cũũ asibatéremena atibúreco bóebatejõãwũ.

² Bayiró busurómena wedesewi:

—Babilonia upatí niimiri macã petijõãã. Petijõãã.

Wãtĩã, minipõnã booribasoca niirõ posajõãã.

Niipetira wuurã ãniré yaará niirí macã posajõãã; basocá cúã doorácã niĩya.

³ Tiimacã numiõ ññaarõ ñeeape wapatágo tiiróbiro ugaripéanori macã niã.

Coomena niipetire dita macãrã cūmu mecãrã tiiróbiro wáawa.

Atibúreco macãrã òpãrã coo weerirare padeojĩrã, ññaarõ ñeepera tiiróbiro niĩwã.

Coo ugaripéa netõnucãgõ, pee peti apeyé búri niirére wapatĩãmajãwõ.

Teero tiirã, niipetire dita macãrã dúari basoca pee apeyé cuorã putuáwa, jĩĩwĩ.

⁴ Āpĩ ũmuãsepu niigú wedeseri tuowú:

—Múã, yuu beserira niirã, tiimacãre witiya,

múãcã cúã tiiróbiro ññaarére tiiri.

Cúã tiiróbiro tiirã, ññaarõ tiinóbocu.

⁵ Cúã ññaaré tiiré pairó peti bucuácu.

Teero tiigú, Cōãmacū cúã ññaaré tiirére ãñurõ masĩ.

⁶ Tiimacã macãrã ãpẽrãre ññaaré tiirígue wapa teorora cúãre ññaarõ tiicãméãrõ.

Āpẽrãre posari tiiróbirora puarĩ nemorõ posari tiiaro.

Bóaneõ ññarõ manirõ nemorõ cúãre ññaarõ tiiaro.

⁷ Tiimacã macãrãpe “ãpẽrã nemorõ ãñunetõnucãã” jĩĩmiwã.

Cúã teero jĩĩrigue wapa cúã ññaarõ jĩĩro jeatuaro bayiró pũninoĩ tiiaro.

Cúã ugaripéa netõnucãrã, noo boorõ apeyenórẽ wapatĩãmajãwã.

Cúã teero tiĩãmarigue wapa cúã ññaarõ tiiríro jeatuaro bayiró boorituari tiiaro.

Tiimacã macãrã wãcũyua: “Ûsã atiditã òpõ tiiróbiro niã; wapewio tiiróbiro niiria; boorituraidojããdadacu”, jĩĩ wãcũmiya.

⁸ Teero jĩĩre wapa wãcũña manirõ sicaburecora ate cúãre ññaaré wáaadacu:

Basocã diajõããdadacu; ãpẽrã boorituaadacu; juabóare wáaadacu.

Pecamemena sóecõãnoãdadacu. Cōãmacū marĩ Ēpũ cúãre diamacá wapa tiigúdu tutuanetõjõãgũ niĩ, jĩĩwĩ.

⁹ Atibúreco macãrã òpãrã tiimacã macãrãmena cõãpõnarẽ weerirare padeowá. Cúã tiiróbiro ugaripéa netõnucãrã, noo boorõ apeyenórẽ wapatĩãmajãwã. Teero tiirã, tiimacã juũ, õme buse nucũri ññarã, “ade, ade” jĩĩ utiadacu.

¹⁰ “Marĩcãre ññaarõ tiiri” jĩĩrã, yogaropu ññaconucũãdadacu. Biiro jĩĩãdadacu:

—Ade, ade, Babilonia upatí niimiri macã, “petirícu” jĩĩmiwã.

Wãcũña manirõ cúã ññaaré tiiré wapa wapa tiiré jeatoaa, jĩĩãdadacu.

11 Niipetire dita macārã dúari basoca cúãye apeyeré sãirã manirĩ ñnarã, tiimacārẽ utiadacua. “Ade, ade”, jĩãdacua.

12 Cúã dúare noquẽ niimiyiro: Oromena tiiré, platamena tiiré, ãtãperi wapapacãreperi, “perla” wapapacãreperi; teero biiri suti ãñurõ butiré, suti ñamu tiirõbiri sõã ñiisãñúre, suti “seda”, suti bayirõ sõãrẽ; teero biiri niipetire yucu sitiaãñúreyucu, “marfilmna” tiiré, sawirigumena tiiré, “broncmena” tiiré, cõmeména tiiré, “mármolmena” tiiré;

13 teero biiri “canela” wãmecãtíre, yaaré poari tiiré, sitiaãñúre busere, “mirra” wãmecãtíre; teero biiri sĩpẽbiri bauré sitiaãñúre, vino, olivogu ðuca use, harina ãñuré pã tiiré, trigo; caballoa wérecori niimiyiro. Æpẽrã niimiyira: Wáicura apeyé õmarã, oveja, caballoa, dutiapenori basocã niimiyira.

14 Dúari basocã tiimacārẽ jĩãdacua:

—Múã bayirõ maĩmrigue petijõãã.
Niipetire múã ãñuré cuomrigue ditijõãã.
Dee tii buarĩadacu, jĩãdacua.

15 Teeré dúari basocã, tiimacãpũ pairõ dúa wapatãmĩãrira yoaropũ putuãncããdacua, “maricãrẽ ñañarõ tiiri” jĩãrã. Utirémna

16 biiro jĩãdacua:

—Ade, ade, uputĩ niimiri macã ñañanetõjõãrõ wáajãã.
Tiimacã sĩcõ numiõ suti ãñurõ butiré, ñamu tiirõbiri sõã ñiisãñúre, bayirõ sõãrẽ sãñagõ tiirõbiri niimiãwã.
Oro, ãtãperi wapapacãremena, “perla” wapapacãremena mamonorigo tiirõbiri niimiãwã.

17 Wãcũña manirõ ate wapapacãre ditipetijõãã, jĩãdacua.

Niipetira doorẽpawũ waatúra, teepawũmena wãanetõrã, teepawũpũ paderá, niipetira día pairĩmaapũ wáarepawũre paderá yoaropũ putuãpasajeaadacua.

18 Tiimacã jãũ, õme buseri ñnarã, bayirõ busurõmena jĩãdacua:

—Apmacã tiimacã tiirõbiri uputĩ niiri macã maniã, jĩãdacua.

19 Bayirõ bóaneõre eñorã, cúãye dupupáũ ditare maarpéoadacua. Uti, bayirõ busurõmena jĩãdacua:

—Ade, ade, uputĩ niimiri macã ñañanetõjõãrõ wáajãã.

Tiimacã maquẽ niyerumena niipetira día pairĩmaapũ wáarepawũ cuorã ãñurõ wapatãmĩãwãrã.

Wãcũña manirõ tiimacã ditijõãã, jĩãdacua.

20 Múã ãmũãsepũ niirãpe, tiimacãrẽ cõãrĩ, useniña.

Múã Cõãmacũrẽ padeorã, Jesús cũũyere wededutigũ beserira, teero biiri profetas, useniña.

Tiimacã macãrã múãrẽ ñañarõ netõrĩ tiiwá mée.

Cúã teero tiirigue wapa Cõãmacũ cúãrẽ ñañaré wapa tiii sãa.

21 Sĩcũ ángele tutuagu ãtãquicare néemuõcowi. Oterẽperi yaaréperi wãñiãríquica tiirõbiri bauwú. Tiquire día pairĩmaapũ déecõãñogũ, biiro jĩwĩ:

—Atiquiré déecõãñorõ tiirõbiri Babilonia uputĩ niimiri macã petijõããdacu.

Ññanemoricu sãa.

22 Tiimacãpũre búapũtẽre, basaré, peruri putiré, corneta busarére tuonemóricu sãa.

Tiimacãpũre paderá ãñurõ menirã maniãdacua.

Tiimacāpure oteréperi wāñiārī busurére tuonemóricu.

²³ Tiimacāpure siāwócore maniādacu.

Tiimacāpure wāmosiara useni basapeorere tuonemóricu sáa.

Tiimacā macārā dúari basocá apeyé dita macārā nemoró dúamenirā niimiwā.

Tiimacā macārā yáíwa oco sitará tiirénomena niipetire dita macārārē jīīdítowa, jīīwī.

²⁴ Tiimacā niipetira profetare, Cōāmacūrē padeoráre siārígúe wapa c̄ocú. Teero biiri niipetira atibúreco macārārē siārígúe wapa c̄ocú.

19

¹ Too síro ȳu tuowá sūcā. Pāu āmuāsepu niirā bayiró busurómena wedeseri tuowá:

Cōāmacūrē usenire ticoa.

Marīyagu Cōāmacū marīrē netōnégū niī.

Niipetirere dutimasīgū, tutuanetōjōāgū niī.

² Cūñ ñañarē tiiráre wapa tiiré queoró niī; diamacú niī.

Tiimacā sícō numiō āmuārē ñeeape wapatágo tiiróbiro wapa tiinóri macā putuáa.

Tiimacā āpērāména ñañarō ñeeapera tiiróbiro ugaripéanojīrō, niipetiro macārārē ñañowá.

Cōāmacū cūūrē padecoterare siārē wapa tiimacārē ñañarō tiicāmewī, jīīwā.

³ Jīīnemowā sūcā:

—Cōāmacūrē usenire ticoa. Tiimacā ōme buserucujāādacu, jīīwā.

⁴ Veinticuatro butóá dutirá, bapari catirá Cōāmacū tiipīrōpu duigáre padeorá, ñicācoberimena jecūmuwā. Biiro jīīwā:

—Teerora wáaaro. Cōāmacūrē usenire ticoa, jīīwā.

⁵ Tiipīrōpu sícū wedesewionecori tuowá:

Marīyagu Cōāmacūrē usenire ticoaro.

Niipetira Cōāmacūrē padecotera, quioníremena cūūrē iñarā, búri niirā, uputí macārā teerora tiáro, jīīti.

Cordero wāmosíadari bosebureco

⁶ Ȳu tuowá sūcā. Pāu wedesera tiiróbiro tuowá. Oco pairó ōmasāncōrōbiro busuwa. Bupo bayiró páaro tiiróbiro busuwa. Biiro jīīwā:

Cōāmacūrē usenire ticoa.

Cōāmacū marī Ōpū tutuanetōjōāgū dutinacāi.

⁷ H̄senico. Bayiró usenirā niico.

Cōāmacūrē “āñunetōjōār” jīī, usenire ticoco.

Cordero cūūrē padeoráména niinacāādari bureco jeatoaa.

Cūūrē padeorá cūñ n̄mo niigōdo tiiróbiro niīya.

N̄mo niigōdo coo basiro āñurō quēnoārigopu niico.

Cūā coo tiiróbiro quēnoārirapu niīya.

⁸ Cūā suti butiré, jūrīmaníre, bayiró asiyáre sãñoārira niīya, jīīwā.

Suti butiré “Cōāmacūrē padeorá āñurō tiiré niīā” jīīdugaro tia.

⁹ Ángele ȳure jīīwī:

—Ateré jóaya: “Cordero cūñ wāmosíari bosebureco niirīpu cūñ boocórita useniādacua”, jīīwī.

Cūñ ȳure jīīnemowī:

—Tee Cōāmacū wedesere diamacú niā.

¹⁰ Ángele teero jīrī tuogú, cūārē padeogú, cūū puto ñicācoberimena jecūmumiwā. Yūu teero tiiri, yūure jīlwī:

—Teeré tiirjāña. Yūucā Cōāmacūrē padecotegura niā. Mūu tiiróbirora, mūuya wedera Jesuyére wederá tiiróbirora niā. Cōāmacū dí cure ñicācoberimena jecūmu, padeoyá, jīlwī.

Espíritu Santo profetare masīrī tiiyígu. Tee masīre tiorémena wedeyira. Teerora Jesuyére wederácā Espíritu Santo masīré tiorémena wedecua.

Caballo butigú sotoapu pesagúye queti

¹¹ Yūu ññawū sūcā. Ɔmūāse tusuri ññawū. Caballo butigú bauánucājewi. Cūū sotoapu sīcū pesawi. Cūārēna “wasoró manirō Cōāmacūyere diamacú wederucugū” jīīya. Cūū ññañaré tiirare diamacú wapa tiiquí. Cāmerīsiāgū wáagu, diamacú tiigú niīi.

¹² Cūū capeari pecame jūūrípōnabiro niiwū. Cūūya dupupare pee pesaré betori pesawū. Sicawāme jóature cuowí. Tiiwāmerē cūū dícu masīi.

¹³ Sutiró dí púuarire sañawī. Cūū wāmecutiwi Cōāmacū Wācūrere Wedegú.

¹⁴ Surara ūmūāse macārā cūārē nūnūwā. Cūū suti butiré jūūrīmanirere sañawā. Cūū caballoa butirá sotoapu pesawa.

¹⁵ Cūūya useropu espada pūanīñape asoyóaripī súuwitiwū. Tiipīmena niipe-tire dita macārāre netōñcāgūdaqui. Tutuaromena dutigūdaqui. Cūū cūārē usegūñcāre cutamutōrō tiiróbiro wapa tiigūdaqui. Cūū teero tiigú, Cōāmacū tutuanetōjōāgū cūāmena bayiró cúare ēñogūdaqui.

¹⁶ Cūūya sutirópu, cūūya usebetópu wāme jóatunowū. “NIIPETIRA ŌPĀRĀ NEMORŌ ƆPƆTÍ MACƆ”, jīi jóatunore tusawū.

¹⁷ Yūu ññawū sūcā. Sīcū ángele muīpū búreco macūpūre nucūgárē ññawū. Cūū niipetira ūmūāsepu wūñrāre bayiró busurómena wedewi:

—Neña, Cōāmacū múārē boseyadarere quēnobosárere yaaadara.

¹⁸ Ōpārāyē diiré, surarare dutirāye diiré, tutuaraye diiré, caballoaye diiré, cūū sotoapu pesarāye diiré, niipetiraye diiré yaaadacu; dutiapienori basoca, dutiapienoña manirā, búri niirā, Ɔpūtī macārāye diiré yaaadacu, jīlwī.

¹⁹ Yūu ññawū sūcā. Quiogú peti, atibúreco macārā ōpārā, cūūyara surara neāwā. Cūū neārā, “jām, cāmerīsiāco” jīlwā. Teero tiirā, caballo sotoapu pesagūmena, cūūyara suraramena cāmerīsiārā wāamiwā.

²⁰ Caballo sotoapu pesagúpe quiogú petire ñewī. Cūūmena “Cōāmacū tiimasīrere tiimasīā yūucā” jīiditorigucārē ñewī. Cūū quiogú peti ññacoropu tiēñowī. Teemēna niipetira quiogú petire queorere jóatunorirare cūārē weerigūre padeorāre jīiditowi. Cūū pūarā catirāra pecametaropu cōāñoconowā. Tiitaro “azufre” wāmecutire upe tiiróbiro sipirémena jūūā.

²¹ Āpērā cūū menamacārāpere caballo sotoapu pesagúra sīāpetījāwī cūūya useropu súuwitiripīmena. Teero sīāpetiari siro, niipetira wūñrā cūūye diiré yaa, yapinetōjōāwā.

20

Mil cāmarī Jesús dutiadare

¹ Yūu ññawū sūcā. Sīcū ángele ūmūāsepu niīarigu diiātiwi. Cūū niiditidiari cope macā sawire, teero biiri pairída cōmedaré cuowí.

² Cūū pīnocare ñewī. Cūū sicato atibúreco tiirí siro macū “pīno” jīīnorigu niīī. Cūū wātīārē dutigú, Satanás niīī. Cūūrē cōmedaména mil cūmarī siatúcūwī.

³ Cūūrē niiditidiari copepū cōādiocowi. Cōādiocowi siro, tiicope soperē sawiména biajāwī. Mil cūmarī basocáre jīīditorijāārō jīīgū, teero tiiwí. Too síro jōānógūdu niigū tiī. Yoari mee jōānórīgu niigūdaqui.

⁴ Y_{HH} īñawū sūcā. Ōpārā duirépīrīpū duiráre īñawū. Cōāmacū cūārē diamacū besemasīre ticiwī. Āpērārē īñawū. Cūā Cōāmacūye queti, Jesuyére wederá niiyira; cūā quiogú peti, cūū weerigure padeorīyira; cūū queorére cūāye diapóaripū, cūāye wāmorīpū jóatudutiriyira. Teewapa cūāye dupupáre páatanoyira. Teero tiirā, cūā diarirapū niipacara, masārira niiwā. Cūā masāri siro, Cristomena mil cūmarī basocáre dutiwa.

⁵ Teero tiinórira niijīrā, āpērā diarira sūguero masāsuguetoadadua. (Āpērā diarirapeja masāmuāriwa ména. Dupupáre páatanorira mil cūmarī ōpārā niīārī siro, masāmuāwā.)

⁶ Diarira masāsuguerira ñañaré manirā niīya; useniya. Cūā dianemoricua; pecamepū wāaricua. Cūā paía niīādadua, Cōāmacūyere, Cristoyere padeadara. Cūā mil cūmarī Cristomena dutiadadua.

Satanás ditinetōjōārigue

⁷ Mil cūmarī netōāri siro, tiicopepū siatúcūnorigu Satanárē jōā, pāōwioneconogūdaqui.

⁸ Cūū niipetirōpū niipetire dita macārārē jīīditogū wáagūdaqui. Gog, Magog wāmecutīri macā macārācārē teorora tiigūdaqui. Cūāmena sūo, cāmerīsiāgūda jīīgū, néogūdaqui. Cūā paū niīādadua ditatupari pairīmaa día wesa maque tiiróbiro.

⁹ Cūā niipetiro tiiditapūre jeaadadua. Cōāmacūrē padeorā niirōpū, cūū maírī macārē niisodeaadadua. Cōāmacūpe pecame ticodiocogūdaqui, niisodearare sóeditiojāgūda jīīgū. Niipetira sóeditioñādadua.

¹⁰ Wātīārē dutigú cūārē jīīditorīgū pecametarōpū cōādiocōnogūdaqui. Tiitarōpū azufre jūūā. Toopú quiogú peti, “Cōāmacū tiimasīre tiimasīa y_{HH}ja” jīīditorīgūcā cōādiocōnowā. Toopū búreconi, ñamirī ñañārō netōrucúadadua.

Butirīpīrōpū duigú ñañaré tiirrare wapa tiirígue

¹¹ Y_{HH} īñawū sūcā. Ōpū duirīpīrō pairīpīrō butirīpīrōrē īñawū. Tiirīpīrōpū duigáre īñawū. Cūū īñacorōpūre atibúreco, ūmuāse ditijōāwū. Baunemóriwū sáa.

¹² Diarira tiipīrō díamacūpū nucūrī īñawū. Cūā ūpūtī macārā, búri niirā niiwā. Cūā too nucūrī, jóatupūrīrē pāōwī. Apepū catiré petihére cūorá wāmerē jóaturipūcārē pāōwī. Diarira tiirígue teepūrīpū jóatunowū. Teepūrīpū jóariguere buetoagu, cūārē wapa tiiwí.

¹³ Día pairīmaapū diarira tiipīrō pūtopū jeawa. Diarira yeeripūna niirōpū niimīriracā toopúra jeawa. Cūācōrō cūā tiiriguere buegu, cūārē wapa tiiwí.

¹⁴ Diarira yeeripūna niirō cōādiocōnowū pecametarōpū. Tiitarōpū cōārē dianemōjōāre niīā.

¹⁵ Sicū cūū wāmerē catiré petihére cūorá wāmerē jóaturipūpū jóatunoña manigúno tiitarōpū cōādiocōnowī.

21

Mama ãmuãse, mama dita wasorígue

¹ Y_{HH} ñhawū sūcã. Mama ãmuãse, mama dita ñhawū. Niisugueri ãmuãse, niisugueri dita ditipetijõãwū; díã pairímaacã teerora.

² Ëmuãse Cõãmacū p̄top̄ Mama Jerusalén ñañaré manírí macãrē diiátiri ñhawū. Ññurõ quẽnoãri macã niiwū. Sicõ numiõ wãmoslagodo manrē ññurõ tusaaro jĩgõ, quẽnoãrigo tiiróbiro niiwū.

³ Tiipĩrõp̄ sícū bayiró busurómena wedesewionecori t̄owá:

—Jãã, t̄oyá: Mecũãmena Cõãmacū basocãmena niĩ. Cũãmena niiru-cujãgũdaqui. Cũã cũyara niĩadacua. Cõãmacū basirora cũãmena niigũdaqui. Cũã cũãyagu Cõãmacū niigũdaqui.

⁴ Cũã yaco ocorē cosegũdaqui. Dianemoricua sãa. Bóaneõre, utiré, p̄niré maniãdacua. Niipetire niisuguerigue petijõãã, jĩwĩ.

⁵ Tiipĩrõp̄ duigú jĩwĩ:

—Jãã, t̄oyá: Y_{HH} niipetire mama díca tiia, jĩwĩ.

Apeyé jĩñemowĩ:

—Y_{HH} wedesere padeoréno niã; diamacú niã. Teero tiigú, jóaya, jĩwĩ.

⁶ Too siro y_{HH}re wedewi:

—Niipetire túajeanoã. Y_{HH}rã niisuguegu, niitugu niã. Y_{HH}re bayiró maĩrã oco s̄nidugára tiiróbiro niĩya. Teero tiigú, y_{HH} oco t̄ãgũ tiiróbiro cũãrē catiré petihére teerora ticojãgũda.

⁷ Ññurõ padeõ cãmewitiranorē niipetire y_{HH} “ticogũda” jĩriguere ñeeãdacua. Y_{HH} cũãyagu Cõãmacū niigũdacu; cũã y_{HH} p̄õna niĩadacua.

⁸ Cui y_{HH}re padeodúrano, padeodugáherano, ñañanetõjõãrere tiiráno, basocã s̄iãrãno, ãp̄erãména ñañarõ ñeeaperano, yáíwa oco s̄itará jĩditoremena tírē tiiráno, weerirare padeoráno, niipetira jĩditorepirano pecametarop̄ wãaadacua. Tiitarop̄ azufre ãpe tiiróbiro sipiréména jũãã. Toopú wãare dianemojõãre niã, jĩwĩ.

Mama Jerusalén

⁹ Sícū ángele siete oro bapari cuoríra menamacú atiwĩ. Teebaparipura too s̄uguerop̄ siete ñañaré tiitúriguere posecutíw̄. Cũã y_{HH}re jĩwĩ:

—Jãm̄, Cordero numo niigõdore m̄nrē ññomá, jĩwĩ.

¹⁰ Y_{HH} cãnirípacari ññarõp̄re Espírítu quẽẽrõp̄ tiiróbiro y_{HH}re ññonemowĩ sūcã. Quẽẽrõp̄ ángele y_{HH}re ãtãgú pairígu ãmuãrigup̄ néewawi. Jerusalén ñañaré manírí macãrē ãmuãserp̄ ññowĩ. Tiimacã Cõãmacū p̄top̄ diiátiro tiiwú.

¹¹ Cõãmacū asibatéreména bayiró asibatéw̄. Tiimacã wapapacáripe tírõbiro asibatéw̄. Ëtãpe “jaspe” tiiróbiro ocosusúw̄.

¹² Tiimacã wesare pairí s̄ãnirõ ãmuãri s̄ãnirõ niisodeaw̄. Tiisãnirõp̄ doce soperi niiwū. Teesopericõrõ sícū ángele nucúwĩ. Teesoperip̄ wãme jóaturigue tusaw̄. Teewãme Israelya p̄õna macãrã doce p̄õnarí macãrã wãme niiwū.

¹³ Tiisãnirõp̄re muĩp̄ m̄uãatirope itiásope niiwū; muĩp̄ sããwarope itiásope niiwū; nortepé itiásope niiwū; surpe itiásope niiwū.

¹⁴ Ëtãquĩrĩ docequĩrĩ sotoap̄n tiimacã macã s̄ãnirõ tiinóriro niiwū. Teequiricõrõ doce Jesucristo cũyere wededutigu beserira wãme jóaturigue tusaw̄.

¹⁵ Y_{HH}mena wedesegu sicagú orogure cuowĩ. Tiiguména tiimacãrē, teesoperire, tiisãnirõrē queogũda tiiwĩ.

16 Tiimacā sīcārībíro yoa, sīcārībíro esawá. Ángele tiiguména tiimacārē queowí. Dos mil doscientos kilómetros niwū. Yoaro, esaró, ūmuārōcā nocōrōrā niwū.

17 Tiisānirōrē queowí. Sesenta y cuatro metros niwū. Basocá queoróbiro queowí.

18 Tiisānirō “jaspemena” tiirí sānirō niwū. Tiimacā oromena tiirí macā niwū. Oro jūrīmaníre, bídru sipioárido tiiróbiro niwū.

19 Tiisānirōrē tuuñerequiri niipetire wapapacárequirimena mamonorigue niwū. Niisugueriqui “jaspe” niwū. Too síro macāqui “zafiro”, too síro macāqui “ágata”, too síro macāqui “esmeralda”,

20 too síro macāqui “ónice”, too síro macāqui “cornalina”, too síro macāqui “crisolito”, too síro macāqui “berilo”, too síro macāqui “topacio”, too síro macāqui “crisoprasa”, too síro macāqui “jacinto”, too síro macāqui “amatista” niwū.

21 Doce sopepāmarī perlapāmarī niwū. Sopepāmarīcōrō sicape perlape-mena tiiré niwū. Macā deco niwarima oroma niwū. Bídrubiro ocosusúrima niwū.

22 Tiimacāpure Cōāmacūwiire iñariwū. Cōāmacū marī Ōpū tutuanetōjōāgūrā, Corderora Cōāmacūwii niijārā tiwá.

23 Tiimacāpure muīpū búreco macā, ñami macā bóerere boorícu. Cōāmacū bóebatecoremena bóerucua. Cordero tiimacā sīwócoriga niī.

24 Toopáre niipetire dita macārā tiimacā bóeremena añurō niīadacua. Atibúreco macārā ōpārā niimirira cúā dutiri, cúārē padeoríguere usenipeodara néesāwaadacua.

25 Búrecore tiimacā maquē soperí tusurucujāadacu. Ñami maniādacu.

26 Niipetire dita macārā āpērā cúārē padeoríguere usenipeodara néesāwaadacua.

27 Toopú sīcārī ñañaréno néesāwanofia maniādacu. Ñañaré tiirá, jīditorepira sãñwaricua. Corderoyapū catiré petihére cuorá wãmerē jóatunorira dícu sãñwaadacua.

22

1 Cūū yūre díare eñowí. Tee oco catiré petihére ticoa. Bayiró ocosusúrima niwū. Tiimá Cōāmacū, Corderoyapīrōpū witiatiwū.

2 Tiimacā decopū upatí macāma dupomena wáarima niwū. Tiimá deco tii díā ūmayucowū. Tiimáá pñaníñarēra yucūgū catiré ticorigū wiiríro niwū. Sicacūmarē docecōrō dícu ducacūtiwū. Muīpūrācōrō ducacūtiwū. Tiigú maquē pūū niipetire dita macārārē ucotire niwū.

3 Toopáre basocá “ñañarō wáaro” jīrē maniādacu. Tiipīrō toopú niīadacu. Tiipīrō Cōāmacūyapīrō, teero biiri Corderoyapīrō niā. Cūārē padecotera cūārē padeoádacua.

4 Cūārē iñarucujāadacua. Cūāye diaporáripū cūū wãmerē cuoádacua.

5 Ñami maniādacu. Toopú niirā sīwócoriga bóerere booríadacua. Muīpū bóerere booríadacua. Cōāmacū marī Ōpū cúārē bóebatecogūdaqui. Toopú niirā Cōāmacūmena dutirucuaadacua.

Jesucristo máata pññaatigñdaqui

6 Cūū yūre jīwí:

—Teo wedesere padeoréno niia; diamacá niia. Marí Òpū Cōāmacū cūyara profetare wācūrē ticogúra ángelere ticocowí, cūūrē padecoterare máata too síropu wáaadarere ēñodutígu, jīwī.

⁷ —Тuoяá múá: ¡Máata putuawaguda! Teero jīriguere padeoráno, teero biiri atipū jóariguere fue, padeoráno useniādacua, jīwī.

⁸ Уuu Juan teeré tuoWá; īñawū. Тuo, īñatoagu, ánge уuure teeré ēñoārigu puto ñicācoberimena jeacūmumiwā, cūūrē padeogúdu.

⁹ Cūupe уuure jīwī:

—Teeré tiirjāña. Уuucā Cōāmacūrē padecotegura niia. Мuu mūya wedera profetas tiiróbiro niia. Niipetira atipūpú jóariguere fue, padeorá tiiróbirora niia. Cōāmacū dícare jeacūmu, padeoyá, jīwī.

¹⁰ Cūu уuure jīnemowī:

—Atipūpú “biiro wáaadacu” jī mūu jóarigue queoró wáaadare péero dūsa. Teero tiigú, atipū mūu jóariguere yayíoropu cuorjāñā.

¹¹ Āpērārē ñañarō tiigúno teero ñañarō tiitērjāñā. Ñañanetōjōāgūcā teerora tiirucújāñā sáa. Basocá āñugúpe āñurē tiiaro. Cōāmacū booró tiigú teeré tiirucújāñā cūcā, jīwī.

¹² —Тuoяá: ¡Máata putuawaguda! Уuu basocáre wapatíreре cuoa. Cūācōrōrē cūā tiirécōrō wapa ticoguda.

¹³ Уuurá niisuguegu, niitugu niia, jīwī.

¹⁴ Suti coseríra tiiróbiro niīya basocá cūā ñañarē tiiriguere acabónorira. Cūā useniādacua. Catiré ticorígu ducare yaamasīādacua. Atimacá maquē soperipū sāāwamasīādacua.

¹⁵ Āpērāpéja ñañarā niirirapeja soperú putuāadacu. Cūā niīya: Yáíwa oco sitará jīditoremena tiiráno, āpērāména ñañarō ñeepera, basocá sīārā, weerirare padeorá, niipetira jīditorere jīusenirā niīya.

¹⁶ —Уuu Jesús ticocoawū yáagu ángelere. Cūūrē tee quetire wededutiawū.

Уuure padeoré pōnarí macārā teeré tuoáro. Уuu David pārāmi niinunusegu niia. Ñocōāwū bóeriga āñurō bóero tiiróbiro niigú niia, jīwī.

¹⁷ Cūu teero jīāri siro, Espíritu Santo, teero biiri Jesuré padeorá: —Putuatiya, jīwā.

Atipūpú jóariguere tuoránocā “putuatiya sáa” jīñārō.

Cōāmacū putopu wáadugara oco sīnidugára tiiróbiro niīya. Cūā oco catiré petihére ticorére sīnidugára atiaro wapatíro manirō.

¹⁸ Niipetira atipūpú jóariguere tuoráre wedeguda: Atipūpú jóariguere jóanemorānorē ñañarō wáaadacu. Cōāmacū atipūpú “ñañarē wáaadacu” jī jóariguere cāārē nemosāñúrō tiigúdaqui.

¹⁹ Atipū jóariguere néedhoranorē Cōāmacū atipūpú āñurō tiiadare jóanoriguere ticoriqui: Yucugu catiré petihére ticorígu ducare ticoriqui; tiimacá ñañarē manirí macāpu “sāāatiya” jīriqui.

²⁰ Atipūrē jóari tiirígu jīi:

—Teerora niia. Máata putuawaguda, jīi.

Teerora tiiaro. ¡Putuatiya, Ópū Jesús!

²¹ Marí Ópū Jesús múá niipetirare āñurē ticoaro. Nocōrōrā niia.

Juan